FLORES

THEOLOGICARVM QVAESTIONVM,

In Secundum Librum Sententiarum, nunc primum collecti, & in lucem editi.

Ab Illustri admodum, & Reuerendissimo Fratre D. D. Josepho Angles Valentino, designato Episcopo Bosanensi, ex Ordine Minorum assumpto.

PARS PRIMA.

Ad Sanctissimum D. N. Sixtum Quintum, Pont. Optim. Max.

VIRTVTI SIC

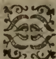
CEDIT INVIDIA.

VENETIIS, Ex Officina Damiani Zenarij.
M. D. LXXXVIII.

Pertinet ad conuentum S.ti Fran.ci de [illegible]
[illegible]

SANCTISSIMO
D. N. SIXTO V.
PONT. OPTIM. MAX.

Frater Iosephus Angles, designatus Episcopus Bosanensis, suus obsequentissimus filius, & subditus, post humillimam sanctorum pedum deosculationem, vitæ diuturnitatem, perpetuamque optat felicitatem.

ERSVTISSIMVS ille, & antiquissimus humani generis hostis, Beatissime Pater, qui mille nocendi modos habet, dolens satis, & erubescens charitatem, quam in cœlo nequiuit habere, homines ex lutea materia constantes in terra existentes tenere, à principio suæ ruinæ vnitatem ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem inuidiæ suæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus auertere, & perturbare conatur. Vidensque præsertim multos per monachatus susceptionem, & religionis ingressum, suos laqueos euasisse, & æternam gloriam consecutos fuisse, & tot ex religionibus tantosque martyres, & confessores, & doctores, & sanctos prodijsse, qui sui sanguinis effusione, doctrina, & exemplis eius astutias,

velut digito, indicauerunt; & multos ab eius potestate, diuina gratia adiuuante, liberauerunt; hoc vnum diligentissimè curauit, nempè, monachatui, & religionibus detrahere: vt, vel sic ab illarum professione homines auerteret. Quod, vt præstare faciliùs posset, habuit ministros calliditate sua serpentina deceptos; vt illi in eandem damnationem postea alios inducerent. Quorum primi fuerunt impij Vualdenses, qui in tantam proruperunt insaniam; vt mendicantium religiones malorum dæmonum inuentionem fuisse docerent. Eodemque ferè tempore, aut parùm postea, quidam Vuilhelmus de Sancto Amatore scripsit librum, in quo persuadere conatus est, hominem in Ordine Mendicantium saluari haud posse. Quem librum Alexander Papa IIII. damnauit; vt hæreticum, & præcepit; vt quicunque illum haberet, combureret. Hunc eundem errorem amplexus est Ioannes Vuitcleph, qui non solùm Monachos Mendicantes; sed omnem monachatum atrociter est insectatus. Quoniam dixit; neminem in religione priuata posse saluari, & in illa existentem ad obseruantiam mandatorum Dei ineptum, & inhabilem esse. Quapropter errorem errori addens, affirmabat, omnes, qui religiones instituerunt, videlicet, Benedictum, Franciscum, Dominicum, & cæteros propter religionum institutionem, nisi fortè de hoc pœnituerint, fuisse damnatos. Hunc Vuitclephi insanum, & impium errorem, iam sepultum, ab inferis suscitauit, hoc nostro sæculo, impudentissimus Martinus Lutherus affirmans, non esse licitum hominem ad aliquid agendum vltra id, quod Dominus nobis præcepit, obligari: sed liberè cuilibet, & non sub lege humana esse viuendum. Quamobrem liberam monachis; si volunt, exeundi à monasterio, & vxores ducendi tribuit

potesta-

potestatem. Immò in multis Germaniæ oppidis Monachi coacti sunt propria monasteria relinquere: quia eis non permittebatur in illis habitare, nisi cucullam exuerent, & vxores ducerent. Isti igitur sceleratissimi homines, voluptuosi, illecebris, & omnium vitiorum generibus dediti, monachatui detraxerunt. Quoniam existimabant sua flagitia latere, si alios suorum scelerum imitatores haberent, & tantò minùs notari credebant, quantò plures in suo crimine socij fuissent: & tantò contra magis pudore confundi timebant, quantò plures virtutis cultores extitissent. Et non satis visum fuit dæmoni; Pater Beatissime, dictos nebulones fallere, verum etiam christicolas quosdam, qui se existimant stare, & vtinam, vt vas electionis docet, non 1. Cor.
cadant; ita in odium religionum excitauit, vt nihil il- 10.
lis magis odiosum, & exosum, quam nomen monachi esse videatur. Eò quòd in religionibus reperti fuerint aliqui monachi populum scandalizantes, & hæretici nonnulli ex illis exierint. Tanquàm si aliquid de gloria alicuius ordinis deperijsset, quòd ex eo sodalitio vnus, aut alter hæreticus prodierit. Non certè magis, quàm ex illa sancta societate deperijt, de qua dicitur. 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierunt; sed non erant ex nobis, &c. Nusquàm enim ecclesiæ venustas diminuta 1. Ioã.
est, aut color obfuscatus, eò quòd tot ex ipsa hæretici 2.
exierint. Verum enim verò Deus Pater Optim. videns de sede maiestatis suæ fidei turres, & Ecclesiæ Sanctæ Catholicæ Romanæ propugnacula, quæ ipse inexpugnabilia construxerat, religiones, scilicet, ab huius furfuris hominibus contemni, & vilipendi, odioque haberi, & impugnari (quæ sua est infinita sapientia, & bonitas) vt contemptores isti apertissimè intelligerent esse in religionibus innumeros viros vitæ sanctitate, & do-

ctrina sibi gratissimos, qui non curuauerunt genua sua ante Baal, voluit ex præclaro Prædicatorum ordine, ijs proximis annis, vicarium sui vnigeniti filij Christi Iesu, Redemptoris Nostri, Pium, nempè quintum perpetuæ memoriæ dignissimum constituere, & anno elapso ex Ordine Minorum te, Beatissime Pater, eiusdem filij sui vicarium creare. Gloria igitur Patri, & Filio, & Spiritui sancto, qui suæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tantum, ac talem pastorem præesse voluit, & hac sanctissima electione religiones omnes, præsertim minorum à calumnijs maleuolorum liberauit, & illustrauit, & meum de eadem electione desiderium adimpleuit. Quid ergo retribuam Domino pro hac sancta electione in gratiarum actionem? nescio. Quid etiam faciam; vt animæ meæ, lætitiam declarem, & vestræ beatitudini Sanctissimæ, supremam sedem congratuler? prorsus ignoro. Solùm, præter me ipsum, hos habeo Flores, quos, duobus ab hinc annis collegi, adiutus vt verum fatear, orationibus dominarum monialium Excalceatarum Madriti, quibus eram à sacris confessionibus. Eosque Beatitudini Vestræ Sanctissimæ consecro. Hi enim testes erunt meæ erga Vestram Beatitudinem Sanctissimam gratitudinis. Tibi enim Pater Beatissime, multis nominibus, & titulis debentur. Nam prætermissis beneficijs, quæ nouem ab hinc annis in me Vestra Beatitudo Sanctissima contulit, quæ in his Floribus tractantur, tibi soli præsertim debita sunt. Nam creare, quod solius Dei proprium est (ipsum enim cœli, & terræ creatorem confitemur) de te etiam suo modo prædicatur, vt ex historijs Summorum Pontificum constat, vbi legitur. Et creauit Episcopos, & presbyteros, &c. Deinde, quæ de Angelis traduntur, tibi quoque debentur, qui à prima ætate vitam angeli-

cam

cam egisti, & nunc Christi Iesu, magni consilij Ange- Isai. 9
li in terris vicem geris. Tum, quæ de dæmonibus in
his Floribus explanantur, tibi competunt, cur potesta-
tem Christus contulit, tantam, ac talem, vt dæmones
eijcere valeas, aduersus quam portæ inferi nunquam
præualebunt. Præterea, quæ de ignorantia ibidem ex- Mat.
plicantur, tibi conueniunt, cur ex officio incumbit, igno 16.
rantiam eorum, quæ ad animæ salutem pertinent, ab
animis Christianorum expellere. Ne ignorantia erro-
rum, origo, ignorantiumque multitudo malum pro
bono eligat, & virtutes, eorumque amatores, & cul-
tores contemnat, & persequatur: præsertim ab eccle-
siasticis sæcularibus, & regularibus. Inter quos fit ple-
rumque, vt imperitorum multitudo vincat, & viros
literatos, virtutibusque deditos opprimat, & veluti in
situ, & puluere semisepultos habeat: ita vt vix caput
erigere possint. Vnde factum videmus fuisse: vt digni-
tates, & prælaturas, & beneficia ignorantissimi homi-
nes obtinuerint, & viri literati fame perierint. Cui ma-
lo sacrosanctum ac œcumenicum concilium Tridenti-
num obstitit, remediumque adhibuit. Ad hæc, quæ
de gratia, & libero arbitrio ibidem exponuntur, tua
sunt, qui ita gratia tibi à Domino collata, & libero ar-
bitrio rectè vsus fuisti, vt supremam gratiam, quæ ho-
mini in hac vita contingere potest, nempè, Christi vi-
cariatum fueris consecutus. Insuper, Vestræ Sanctita-
ti, quæ de peccatis in ijsdem Floribus declarantur, ad-
scribenda sunt. Tibi enim; vt Beato Petro, cuius es le-
gitimus successor, data est à Christo ligandi, atque sol-
uendi potestas. Tandem, obedientia prælatis, & su-
perioribus præstanda, de qua in vltimo loco Florum
cum Magistro tractatur, tibi præcipuè totius Ecclesiæ
capiti debetur. Tu enim pater principum, & regum,

& rector omnium fidelium es, quod Thyara tribus coronis ornata, qua coronatus fuisti, apertissimè significat. Parcat mihi Vestra Beatitudo Sanctissima, si longius, quàm par est, digressus fuerim; quia ex abundantia amoris, & lætitiæ, qua cor meum repletum est, os loquitur. Viuat diutissimè Beatitudo Vestra Sanctissima, & Sanctam Ecclesiam Romanam felicissimè (vt nomen Felix antiquum præsagiebat) ita gubernet, & regat; vt post vitæ longitudinem cum sanctis omnibus in cœlis triumphet.

OS Don Felipe por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Aragon, de Leon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Portugal, de Vngria, de Dalmacia, de Croacia, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galizia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarbes de Algezira, de Gibraltar, de las islas de Canaria, de las Indias Orientales y Occidentales, islas y tierra firme del mar Oceano, Archiduque de Austria, Duque de Borgoña, y de Brabante, de Milan, de Athenas, y Neopatria, conde de Absburg, de Flandes, de Tirol, de Barcelona, de Rosellon, y Cerdania, marques de Oristan, y conde de Goceano. Por quanto vos el amado nuestro fray Iosepho Angles, de la orden de san Francisco dela Obseruancia, a quien auemos elegido en obispo de Bosa, nos aueys referido que aueys compulsto, vn libro intitulado Flores Theologicarum quæstionum in secundum librum Sententiarum. Y que por ser de muy grande prouecho y vtilidad para los Theologos, Canonistas, y Confessores, desseays imprimirle y sacra algun fruto del, por el mucho trabajo que enello aueys passado, suplicandonos muy humilmente os diessemos licencia para ello con prohibicion que por tiempo di diez annos sin expresso orden y poder vuestro, ninguna otra persona le puede imprimir ni vēder en los dichos nuestros reynos dela corona de Aragon. E nos auiendole ante todas cosas mandado ver y reconocer, constandonos ser el dicho libro vtil y prouechoso, lo auemos tenido en bien. Porende con tenor delas presentes de nuestra cierta sciencia y real autoridad damos licencia permisso y facultad a vos el dicho fray Iosepho Angles, y la persona, o personas que vuestro poder ouieren, que podays y puedan imprimir, o hazer imprimir, al impressor, o impressores que quisieredes el dicho libro arriba intitulado, en qualesquier ciudades uillas y lugares de los di-

chos

chos nuestros Reynos y señorios de la corona de Aragon, y vender enellos, assi los impressos fuera, como los que hareys imprimir en los dichos Reynos, probibiendo segun que con las presentes probibimos y vedamos que ninguna otra persona lo pueda imprimir ni hazer imprimir ni vender, ni lleuarlos impressos de otras partes a vender en lo dichos Reynos y señorios, sino vos, o quien vuestro poder tuuiere, y esto por tiempo delos dichos diez años, que comiencen a correr desde el dia de la data de las presentes en adelante, sopena de dozientos florines de oro de Aragon, y perdimiento de moldes y libros, diuididera en tres partes yguales, una a nuestros reales cofres, y otra para lo que vos el dicho fray Iosepho Angles quisieredes que se aplique, y otra al acusador, con esto empero que los libros que hizieredes imprimir del dia presente en adelante no los podays vender hasta que ayays trayd o a este nuestro. S. S. R. consejo que cabe nos reside el libro que nos aueys presentado, y esta rubricado, y a la fin firmado de mano de Marcelo de Ansa nuestro escriuano de mendamiento infrascripto, juntamente con otro de la nueua impression para que se vea y comprueue si la dicha nueua impression estara conforme al dicho libro quese nos ha presentado y esta rubricado por el dicho Marcelo de Ansa, como arriba se dize, mandando con el mismo tenor delas presentes dela dicha nuestra cierta sciencia y real autoridad a qualesquier lugar tenientes y capitanes generales, regentes la cancileria, regente, enel officio y portan vezes de nuestro general gouernador, alguaziles, porteros, vergueros, y otros qualesquier officiales y ministros nuestros, mayores y menores en los dichos nuestros Reynos y señorios de la nuestra corona de Aragon, constituydos y constituyderos, y a sus lugares tenientes y regentes los dichos officios so incurrimiento de nuestra ira e indignacion y pena de mil florines de oro de Aragon de los bienes del que lo contrario hiziere exigideros,

deros,

deros, y a nuestros reales cofres aplicaderos que la presente nuestra licencia y prohibicion y todo lo enella contenido, os tengan y guarden y obseruen tener, guadar, cumplir y obseruar hagan sin contradicion, ni dar lugar ni permitir que sea hecho lo contrario en manera alguna, si nuestra gracia les es cara, y demas de nuestra ira e indignacion en la pena sobredicha dessean no incurrir. En testimonio delo qual mandamos despachar las presentes con nuestro sello real comun enel dorso selladas. Dat. en san Lorenço el Real, a veynticinco dias del mes de Iulio, año del nacimiento de nuestro Señor. M D L X X X V I.

YO EL REY.

V. Frigola. Vicecancellarius. V. Gort pro conseruatore generali. V. Sapena. R.
V. Comes generalis Thesaur. V. Terça. R.
V. Campi. R. V. Quintana. R.
V. Marzilla. R.

LIBER Iste in primam, & secundam partem diuisus, qui Flores Theologicarum quæstionum in secundum librum sententiarum inscribitur, doctissimi, & reuerendi admodum patris fratris Josephi Angles Valentini, ordinis Minorum, sacræ Theologiæ doctoris, fuit à me summa diligentia, & attentione iussu supremi concilij Regij perlectus, & recognitus. Videtur equidem operibus, non tantum cognomini florido: verùm & auro æquipollere. Admirabili certè claritate, solidè, distinctè, & eleganter veritates catholicas edocet. Nec non perutilis est non solùm in sacræ Theologiæ professione tyronibus: sed quibuscunque alijs antiquis, & sapientibus. Neque minus prædicatoribus euangelicis, vt rectos mores veritatibus certis, & solidis annuncient, & exornent, in iuuamen haud parum erit. Confessoribus similiter non minus fauet, vt absque timore veritatibus innixi peccata reprehendant. Et Jurisconsultis, quibus Theologicas conclusiones labore exiguo scire libuerit copiosa, & facilis summa est. Denique fasciculus est Florum, qui catholicam, & certam fidem, & veritatem redolet,

let, pietatem, & scientiam sapit, eruditione decoratur, & sapientia micat. Et sic dignus meo iudicio: vt prælo mandetur, & obuijs vlnis ab ab omnibus recipiatur. Qui auctori summo honori, quòd futurus sit, indicat, summamque & assiduam illius curam in conficiendis operibus laude quacunque dignissimis ostendit. Necnon zelum illius patere facit: vt propugnacula firmissima contra virulentas hæreses, & perniciosa dogmata, ecclesiæ Dei veluti Dauidicæ turri proponat, & aquas in gaudio Saluatoris animabus christianis exauriat. Datis Madriti in nostro sanctissimæ Trinitatis cœnobio decimosexto Kalendas Januarij, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto.

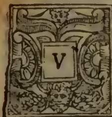
Frater Magister Ludouicus de Calatayud, eiusdem conuentus sanctissimæ Trinitatis minister.

LIBRVM

LIBRVM istum in primam, & secundam partem diuisum, quem vocat auctor, Flores Theologicarum quaestionum super secundum librum Sententiarum, auctore admodum illustri, & Reuerendissimo domino, fratre Iosepho Angles, electo episcopo Bosanen. sacrae Theologiae professore, de supremi senatus Aragoniae commissione vidi, & qua potui animi attentione consideraui. Quod sanè opus, praeter integram, ac raram resolutionem ex probatissimis auctoribus selectam, nullam continet dissonam a catholica fide doctrinam. Quin potius omnibus, qui studio & diligentia et certã irrefragabilem resolutionem inquirunt, viam aperit, & sternit. Vnde pro eorum vtilitate, qui diuinam profitentur Theologiam, cum magna tanti auctoris laude, & Ecclesiae Catholicae commodo, & fructu, dignum censeor, vt predictum opus typis mandetur, & in publicum prodeat. In conuentu sanctae Mariae de Antocha, ordinis fratrum Praedicatorum, anno Domini, millesimo quingentesimo octuagesimo sexto, die verò sexta mensis Iulij.

Frater Vincentius Lopez, prior conuentus Sanctae Mariae de Atocha.

AD LECTOREM.

BICVNQVE, amice Lector, Alexand. Alen. S.Thom. & reliqui Doctores in his Floribus citantur, & liber, in quo de quæstione proposita disputant, prætermittitur, intellige locum illum apud S. Thom. in part. 1. & apud Alexan. in 2. part. suæ summæ, & apud reliquos in 2. sententiarum contineri; nam si alterius libri locus adducitur, ibidem liber exprimitur.

FLORES: TRACTATVS DE CREATIONE.

In Primo Libro Sententiarum disputauit Magister de productionibus ad intra. In secundo Libro, de creatione mundi, quæ productio ad extra nominatur. verba facit.

Magister Sentent. Distinct. I.

QVÆSTIO VNICA.

De creatione in genere.

Circa hanc quæst. legendi sunt Doct. Alex. Alens. in 2. p. suæ Summæ. q 5.6.& 9. S. Tho in 1. p q. 45. S Bonau. Ricar.& reliqui Scholastici dist. 1. huius. 2. lib.

Quæstio hæc, nonnullis difficultatibus expositis, erit perspicua.

Prima difficultas. Quid nam est creare?

Nota primum sequentes Propositiones.

Prima Propositio.

CREARE multis modis dicitur, quemadmodum & ex nihilo aliquid facere dicitur differenter. Primo modo, & propriè in hac q. sumitur creare, pro omninò de nihilo aliquid facere. Vt in Genes. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Secundo modo, Creare est idem, quod recreare, idest, de non esse culpæ reducere ad esse gratiæ. Psal. 32. Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Ibi enim dicuntur creata, quæ per gratiam sunt recreata. Tertio, creare est illud, quod deficit, in bonum conuertere, idest malum ad bonum ordinare: quomodo intelligitur locus Esai. 45. Ego Dominus, & non est alter formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Ibidem Alex dicit, nihilum trifariam dici. Primo pro omni-

Alex. est. Genes. 1. Psal. 32. Esaiæ. 45 Alex. est. q. 6. m. 2. art. 1.

A no

no nihil. Secundo pro nihil ratione culpæ. Et tertio pro
S. Bona. art. 1. q. 1. nihil ratione pœnæ. Lege S Bon art. 1. in fine, q. 1. vbi tripliciter, & differenter sumit fieri ex nihilo.

Secunda Propositio.

Creare, vt alijs placet, sumitur 4. modis. Primo accipitur creare pro eligere, & hoc eleganter apud Latinos. Ita enim
S. Tho. 1. art. olim consules, & cæteri magistratus apud Romanos dicebantur creari, quando publicis comicijs eligebantur. Ita qui in Episcopos, &c. eliguntur, creari dicuntur: & modò Romę Cardinales appellantur creaturæ illius Pontificis summi, qui eos ad Cardinalatus dignitatem elegit. Secundo modo dicitur creatio omnis actio diuina ad extra, quamuis fiat
Sco. in 3. d. 11. concurrentibus causis secundis. Ita D. Paul. 1. ad Timoth. 4. dicit a Deo creatos cibos. Et D. Aug. super Ioannem affirmat
1. Tim. 4. August. segetes creari: & homo accipit esse a Deo, & non dicitur creatura alterius hominis, scilicet, patris, sed Dei. Et vulgus nunquam nomine creationis vtitur, nisi respectu Dei: quamuis impropriè dicat, res, quæ fiunt per generationem, & produ-
Eccl. 24. ctionem secundarum causarum, creari. Tertio modo idem est creare quod producere. Atque ita filius dicitur creari. Eccles. 24 Inquit enim Sapientia: Ab initio, & ante secula creata sum. Quarto strictè, & maximè propriè sumitur in præsentia creare, pro eo, quod sequens conclusio indicat.

CONCLVSIO.

Creare est facere aliquid ex nihilo, idest, nullo subiecto præsupposito, a quo creatum naturaliter in fieri, & esse dependeat: quæ quidem dependentia nihil aliud est, quàm educi de potentia materiæ. Et quod creatur, non debet educi de potentia materiæ: aliter enim non fieret ex nihilo. Descriptio creationis, quæ in prima parte conclusionis conti-
Genes. 1. netur, est glossæ in principio Geneseos super locum, In principio creauit Deus cœlum, & terram: ab omnibus recepta: etsi a varijs Doctoribus variè exposita, quorum expositiones consulto missas facio: quoniam quid tenendum sit, expositio descriptionis in 2. par. conclusionis posita declarat. Primùm conclusio probatur, apposito discrimine inter generare, & facere, & creare: quia cum generare, & facere præsupponant materiam, & creare nullam: ideo erit aliquid ex nihilo facere. Secundo probatur cum D. Tho. artic. 1. vbi supra Nam, sicut emanatio alicuius entis particularis, siue productio, quæ fit ab aliquo agente in particulari, vt productio huius hominis ab hoc homine, præsupponit ipsum productum non esse, vt

quando

quando producitur, homo fit ex non homine: Ita emanatio totius entis, scilicet, materialis, & formalis, quæ fit a causa vniuersali, (nempe productio vniuersi, quæ fit ab ipso Deo) fit quoque ex nullo ente præsupposito. Et cùm nullum ens sit nihil, fiet ex nihilo, nempe, ex nullo ente præsupposito, scilicet materiali, neque formali. *Appen. 1*

Hinc homo, & Angelus aliquid efficiūt: non tamen creāt. quia semper præsupponunt materiam; ex qua aliquid efficiunt.. At vero Deus, & creat, & efficit; quia ex materia, & sine materia operatur.

Hinc forma naturalis non creatur, nec concreatur: quia concreatio præsupponit creationem: & forma naturalis, quādo producitur, non præsupponit creationem. Quare non cōcreatur, sed dicendum est comproduci, seu congenerari. *Appen. 2* *Appen. 3*

Ex hac etiam conclusione sequitur, quod licèt anima rationalis præsupponat corpus organicum, nihilominus creatur: si quidem non educitur de potentia materiæ. Naturaliter enim conseruatur sine corpore, quod nulli alij formæ contingit. Cæteræ namque formæ secundum aliquid sui præerant in potentia materiæ. At verò anima rationalis creatur, & producitur in se: saltem prius natura, quàm in subiecto sit, idest, quàm animet, & actuet corpus: quia ex nihilo, idest post nihil sui, fit. *Appen. 4*

Hinc anima equi nō producitur: sed cōproducitur, siue cōgeneratur ad generationem equi: nec est prius in se, q̄ in ipsa materia. Et animaduerte, ne fatearis formā eq. pduci: sed debes concedere comproduci. Nā si produceretur in se, recte sequeretur creari ēt: quemadmodū animam nostrā cōfitemur. *Appen. 5*

Hinc filius Dei non est creatus a Patre: quia fuit genitus ex substantia patris, & in patre præfuit essentia, quæ est in filio secundum nostrum modum intelligendi. Et similiter transsubstantiatio, non dicitur creatio: quia est de aliquo.

Secunda diffic. An Deus possit aliquid creare?

CONCLVSIO.

Deum potuisse non solum creare: verum etiam de facto in tempore creasse vniuersa, est non de fide tantum: sed & fidei articulus. Probatur Genes. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram: & Ioan. c. 1. Omnia per ipsum facta sunt. Nam fieri actionem dicit in tempore productam. Est quoque conclusio expresse ab ecclesia definita in Concil. Niceno. Credo *in vnum Deum, &c.* & refertur extra de summa Trinit. & fide *Cathol. cap. firmiter credimus.* *S. Th. ar. 2. D. Bo. ar. 1. q. 1. vbi sup. et reliqui hac diff. Genesis. c. 1. Ioan. 1.*

S.Th.2.2 q.1.ar.6 vide locũ Notanter dicitur in conclusione, Non de fide tantum, &c. quia propositio de fide differt ab articulo fidei: siquidem propositio de fide est, quæ expressè habetur in sacra Scriptura, vel ab ecclesia est definita, vel euidẽter deducitur ex illis per euidentem cõsequentiam. At verò articulus fidei addit supra hoc, quòd sit propositio ab omnibus credenda, & scienda.

Tertia diffic: Fuit ne mundus creatus ex tempore?

Alex. Alen. q. 6. m.27. & 49. m.3. Hæc difficultas nascitur ex prima difficultate. quia in symbolo Apostolorum, & in Niceno non exprimitur creatum fuisse in tempore.

CONCLVSIO.

S.Tho. q. 46. art.3. reliquis eã dem dist. Bon. art. 1.q.2. Gene. 1. Iste articulus de creatione est intelligendus, pro vt exprimitur in diuina Scriptura, quæ Deum ex tempore creatorem profitetur. Probatur Genesis 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Qui locus exponitur de principio temporis. Et Prouerb. 8. Sapientia de seipsa ait. Dominus possedit me ab initio viarum suarum, ante quam quicquam faceret à principio: ergo cœpit facere. Item Ioan. 17. Clarifica me tu pater apud temetipsum claritate, quam habui, priusquam mundus fieret, apud te. Aliquando igitur non fuit mundus: & ex consequenti cœpit ex tempore.

Lege S. Th. ar. 1. & 2. vbi supra. Prouer. 8 Ioan. 17.

Quarta difficultas: An hic articulus de creatione ex principijs Aristotelis possit demonstrari?

Alex. Alen. q. 6. m.2.ar.6 Sensus est, posito (vt fides docet) vniuersum fuisse in tempore creatum. Quæritur. An possit ex principijs Aristotelis demonstrari.

CONCLVSIO I.

S.Tho.q. 46.ar.1, & 2.et q. 44.ar.1, reliq. hac distinct. Nequaquam est demonstrabile de facto creatum fuisse vniuersum in tempore, nec ab æterno. Ratio est: quia demonstratio est ex necessarijs. Et Deum creasse vniuersum non est necessarium: quia libere creat, & contingenter operatur ad extra.

CONCLVSIO II.

Si creare, sumatur, quatenus idem est, quod producere aliquid ex nihilo secundum durationem: vt tenemus de fide, quòd post infinitum, imaginarium tempus transactum, creauit Deus vniuersum in tempore, non est demonstrabile potuisse a Deo creari. Ratio est: quia communis animi conceptio fuit ex nihilo nihil fieri, scilicet, in tempore. Propterea quòd Philosophi rerum naturas contemplantes experti fuere, quòd ex nihilo nihil vnquam generatur, siue producitur in particulari: quia causæ particulares solum habeant, vt

inducant formam substantialem, siue accidentalem in materia. Et hoc modo ex nihilo nihil fit. At si considerassent productionem causæ vniuersalis, cuius effectus est esse in vniuersali, non ita dixissent.

CONCLVSIO III.

Si creatio accipiatur secundum rationem creationis, non quòd dicat ordinem; sed quòd dicat productionem nullo præsupposito subiecto: vt solum dicat negationem alicuius subiecti præsuppositi, demonstrabile est ex principijs Aristotelis, *Deum creasse*. Et ad probationem præmitto, quod ratione naturali constat solum Deum esse incausatum: quia constat naturaliter solum esse primam causam, & per consequens habere esse a seipso Alioquin non esset prima causa, quod Aristoteles demostrat. 8. Physicorum tex. 15. & 2. Metaphysic. tex. 4. vbi dicit: æternorum causas esse necessarias. Et nomine æternorum intelligit cœlum, & elementa. Vnde errauit Gabriel dicens, quæstio. 2. huius distinctio. 1. non esse demonstrabile Deum esse primam causam. Cùm D. Paul. ad Roman. cap. 1. scribat. Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Et subdit, Philosophos antiquos esse inexcusabiles: quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt. His præmissis, probatur conclusio: Intelligentia, scilicet, Angelus est causatus, siue productus. Percontor, vel per generationem, vel per creationem? Non per generationem ab alio Angelo: sicut vnus homo ab alio homine: quoniam generatio in creaturis est per mutationem materiæ, & Angelus est immaterialis. Fuit igitur causatus per creationem: quia non est dare medium. Rursus si per creationem: Quæro? vel fuit creatus ab alio Angelo, & hoc non est dicendum: quia nulla creatura, vt infra hac eadem quæst. docebitur, potest creare. Quare sequitur esse creatum a Deo & ex consequenti ratione naturali possumus ostendere creationem. Et confirmatur ex 3. de anima, vbi Aristot. inquit, intellectum nostrum esse ingenerabilem, & incorruptibilem, & de foris venire. Ac si dixisset, non esse præsupposita aliqua causa secunda, sed tantum a Deo. Ergo per creationem.

Aristot.

Gabriel cauté legendus.

Ad Rom. cap. 1.

Aristot.

DVBIVM PRIMVM.

Videtur esse contra fidem conclusio hæc vltima.

Respondeo. Quamuis omnes articuli fidei non possint demonstrari ratione naturali: vt mysterium sanctissimæ Trinitatis, Resurrectionis, Eucharistiæ, & cæt. Aliqui tamen

possunt probari ratione naturali, saltem topicè, vt vnitas Dei, & principium mundi. Neque in hoc est contra fidem: quia Deum esse vnum, est articulus fidei, & à Philosophis est demonstrabilis.

Noster Alexand. vbi supra dicit, tribus modis posse haberi creationis notitiam, primo per inspirationem fidei, quæ illam ponit: secundo per inspectionem diuinarum Scripturarum, quæ est ex lege, Prophetis, & Euangelio. Et tertio per operum reuelationem. Nam hæc reuelatio indicat in Deo esse omnipotentiam, & omnipotentia ponit creationem de nihilo; quoniam si non posset producere nisi ex aliquo, esset alligata materiæ, & non omnipotentię.

His difficultatibus confutatur hæresis Seleuci, Hermiæ,
Hęresis. & aliorum dicentium, materiam elementorum, ex qua factus est mundus, non esse factam à Deo, sed esse Deo coæternam. Qui etiam absolutè dixerunt, fuisse mundum ab æterno. Lege Castrum verbo, Mundus, hæresi. 1.

Quinta diffic. An creare sit proprium Dei?

Alex q.6 CONCLVSIO.

m.2. art. Solius Dei proprium est creare. Ratio est; quia omni-
q.5.m.3. potentia, quæ, vt modò cum Alex. diximus, producit ex
& q.9.m. nihilo, & non est alligata materiæ, & est necessaria ad crea-
9. tionem, in solo Deo reperitur. vt Gen. 17. Dixit Dominus:
D.Bon.ar Ego Deus omnipotens. Ecclesiast. cap. 1. Vnus est altissi-
ti.2.q.2. mus creator omnium omnipotens, &c. Et scriptura sacra
S.Tho.q. multis in locis, & Ecclesia Catholica hoc in multis collectis,
45.ar.5. & in symbolo Athanasij docent.

Genes.17 *Sexta diffic. An creare sit commune toti Trinitati?*

Eccles. Titulus intelligitur ita; vt vna persona sine alia crea-
D.Tho. re haud possit.

45.ar.6. Primum fundamentum. Essentia diuina per productiones
Ric.ar.4. ad intra est tribus diuinis personis communis. hoc funda-
q.3.& mentum, ex floribus in. 1. lib. Sentent. postulatur.

Sco.q.1. Secundum fundamentum. Principium productiuum cuiuscunque actionis est illud, in quo agens principale assimilat sibi effectum. Confirmatur exemplo: vt in igne. v.g. principium producens alium ignem est forma essentialis: quia in ea assimilat sibi ignem genitum.

Hinc essentia diuina est principium quo, cuius ratione conuenit tribus diuinis personis creaturarũ productio: quia
Append. Deus per creationem assimilat creaturam suæ diuinæ essentiæ. Nam creare est dare esse simpliciter, id est, totale, & en-

titatiuum quò ad materiam, & formam, in quo aſsimilatur creatura diuinæ eſſentiæ. S. Thom. eſt hoc fundamentum, vbi ſup. Verum aduerte, Deum non aſsimilare ſibi creaturam ſecundum vnitatem ſpecificam (quod eſt proprium agentis vniuocè) ſed cùm ſit agens æquiuocum, agit ſibi ſimile ſecundum proportionem analogicam, & ita eſſe creaturarum dicitur ſimile eſſe ipſius Dei.

Tertium fundamentum. Quamuis principia creationis, nempe, Potentia, Intellectus, & voluntas, ſcilicet, Potentia, Sapientia, & Amor, (quæ ſunt idem) ſint tribus diuinis perſonis communia: nihilominus ex vi productionis potius vni perſonę, quàm alij appropriantur. Vt potentia, videlicet, cauſa Patri appropriatur, eò quòd eſt principium aliarum perſonarum improductum. Et Sapientia Filio tribuitur, eò quòd producitur per intellectum, cuius operatio eſt Sapientia. Et tandem Amor Spiritui ſancto attribuitur: propterea quòd, producitur per Voluntatem, cuius actus eſt amor.

CONCLVSIO I.

Impoſsibile eſt vnam perſonam creare aliquid ad extrà ſine alia. Ratio eſt: quia eſſentia diuina (quæ eſt vna, & eadem in tribus, vt conſtat ex primo fundamento) eſt principium quo, productiuum creaturæ. Atque, ita impoſsibile eſt vnam perſonam ſine alia creare. Et confirmatur à ſimili in creaturis. Nam quemadmodum, ſi eadem forma ignis eſſet in tribus ſuppoſitis, impoſsibile eſſet vnum agere ſine alio: ita à ſimili in propoſito.

CONCLVSIO II.

Creatio eſt communis tribus diuinis perſonis, non ſolùm ratione eſſentiæ, quæ eſt in tribus, & eſt, (ſicut prædiximus) vnicum principium creationis: verum etiam ratione proprietatum. Et ratio eſt: quia Deus ſummus omnium artifex creat per potentiam, quæ appropriatur Patri: & per ſapientiam, quæ Filio attribuitur: & per amorem, qui Spiritui ſancto adſcribitur: vt ex vltimo fundamento, conſtat. Quare omnibus tribus perſonis, & non vni tantùm, conuenit creatio. Et confirmatur: Nam in ſymbolo Apoſtolorum, Pater ratione omnipotentiæ creator omnium rerum vocatur. Et Ioan. cap. 1. dicitur de Filio: Omnia per ipſum facta ſunt: ratione ſapientiæ, per quam artifex operatur. Et de Spiritu ſancto legitur Ioan. cap. 6. Spiritus eſt, qui viuificat. & 2. Cor. 3. Spiritus autem viuificat. Et idem habetur Eccleſ. cap. 1. Hæc concluſio, & prima ſunt de fide: & determinatæ

Ioan. c. 1
Ioan. c. 6.
2. Co. c. 3.

Eccl. c. 1. fuerunt in Concil. Tolet. 6. & habetur extra de summa Trinit. & fide Catholic. scilicet, opera Trinitatis ad extra esse indiuisa. Est etiam hoc deffinitum in Concil. Lateranensi, & in sinodo Romana.

Append. Hinc opinio Henrici dicentis, rationem formalem, quare ad extra tota Trinitas operatur, esse processiones ad intra, scilicet, generationem, & spirationem, est falsa, imò & hæretica, & ita meritò ab Scoto vbi sup. impugnata. Nam dicit *Henricus caute legendus.* Henricus sapientiam disponentem esse filium, amorem effectuantem esse Spiritũ sanctum. Et affirmare filium Dei esse formalem rationem, per quam Pater operatur, non est res secura. Et ratio est, quia cùm Pater non sit formaliter per filium (dicente *D. Aug.* D Aug. in lib de Trinit. pater non est sapiens sapientia genita: sed ingenita: scilicet, essentia) ita neq; per filium operatur. Benè tamen per appropriationem possumus hęc dicere. vt in tertio fundamento, & vltima conclusione fuit declaratum.

Septima diffi. An, si per impossibile esset vna tantùm persona, illa posset producere?

Scot. ubi sup. Solus Scotus vbi sup. mouet hanc difficultatem.

CONCLVSIO.

In Tali casu posset producere effectus ad extra. Et ratio Scoti est, quia in tali persona sola esset ratio formalis agendi, notitia, scilicet essentialis, & amor essentialis: quamuis non essent notitia, & amor notionalis, siue personalis. Vbicunque enim est ratio formalis agendi, potest agens suos effectus producere.

Octaua diffic. An creatio sit motus, & Deus quando creat, mutetur?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. q. 9. m. 1. et q. 14. m. 1. S. Bon. artic. 3. q. 1 Scot. q. 1. hac 1. dist. S. Tho. q. 46. ar. 3. Creatio nec est motus, nec mutatio; quamuis exprimatur verbis significantibus actionem, & passionem. Ratio est: quia motus, siue mutatio est successiua, & est transitus subiecti præexistentis à termino à quo, ad terminum ad quem. Et si est mutatio accidentalis, præsupponit subiectum completum, nempe, compositum ex materia Physica, siue Metaphysica, & forma; vt quando Angelus ex vna cognitione in aliam mutatur, vel homo ex nigro, fit albus. Si verò sit mutatio substantialis, præsupponit materiam. Et cùm in creatione (vt ex supradictis constat) nullum præsupponatur subiectum, quod mutetur à termino à quo, in terminum ad quem; & non sit successiua, non erit planè

motus,

motus, siue mutatio. Nihilominus tamen secundum nostrũ modum intelligendi est quodammodo mutatio. Quoniam nostro intelligendi modo antea erat nihil, modò est aliquid, quod creatur.

CONCLVSO. II.

Deus, quando creat, nullo modo mutatur. Ratio est, quia in Deo nullum habet locum motus siue mutatio; cùm dicat scriptura sacra, non est Deus, quasi homo, vt mentiatur; nec, vt filius hominis, vt mutetur. Et dominus per Malachiam affirmet Ego enim Dominus, & non mutor. Deinde: quia, vt ex conclusione. 1. constat, creatio non est motus, siue mutatio. Deinde ex S. Bon. vbi supra. Anima (vt docet Arist.) mouet corpus, immobilis perseuerans; quantò magis Deus, dum creat, & mutat omnia, ipse stabilis manens, dabit cuncta moueri? Tum, vt Magist. hac distinct. ait. Sicut ex calore Solis aliqua fieri contingit; nulla tamen in ipso, vel eius calore, facta motione, vel mutatione, ita ex Dei voluntate noua habent esse, sine mutatione autoris, qui est vnum, & solum, & omnium principium. Et tandem: quia (vt Scotus vbi supra ostendit) Deus non potest velle aliquid de nouo: sed omnia voluit ab æterno; ea tamen facit ex tempore. Ab æterno enim voluit, quod Petrus hodie haberet gratiam, & cras non haberet: quia est reus mandatorum Dei. Alioquin, si Deus vellet aliquid ex tempore, mutaretur ex non volente in volentem. Vnde res sunt, quæ mutantur: ipse autem idem semper manet. Vt ego possum etiam velle aliquid pro die crastina, & aliquid pro alio tempore, sine aliqua mei mutatione. Hæc est communis omnium sententia, qua multa argumenta dissoluentur.

Num. 23 *Malac 3* *D. Bon.*

Nona diffic. Vtrùm creatio sit ipse Deus, siue diuina essentia?

CONCLVSIO.

Creatio est ipsemet Deus, & diuina essentia. Ratio est; nam cum omnimoda simplicitas sit in Deo, sui actio est sui potentia, & sua essentia. Hæc enim omnia secundum substantiam dicuntur. Atque ita creatio, quæ est actio diuina, erit ipsa diuina essentia.

Hinc creatio actio in Deo fundamentaliter solùm dicit diuinam volitionem, & intellectionem, & secundum Durandum potentiam executiuam; at verò formaliter, & secundum rationem, dicit rationem relationis in Deo; quod non est inconueniens.

Alex. Alen. q° 6. m. 2. ar. 3. S. Tho. q. 41. ar. 3. ad 1. D. Bon. ar. 3. q. 1 Append.

Decima

Decima diffic. Vtrùm creari sit aliud, quàm esse creaturæ, vel idem?

CONCLVSIO.

Alex.q.2 m.2. S.Tho.q. 45.ar.3. ad 2. D.Bon. vbi sup.

Creari non est aliud, sed idem, quod esse creati. Et ratio est; quia, sicut creatio actiuè sumpta, est idem, quod essentia diuina, vt constat ex proximè dictis: ita creatio passiuè sumpta, est idem, quod esse creati, siue creaturæ. Nam, vt se habent ad inuicem esse causæ, & esse causati: sic se habent creatio actiuè dicta, & passiuè, & permutatim. Sicut se habet creatio actiuè dicta ad esse causæ: ita creatio passiuè dicta ad esse causati, siue creaturæ.

Append. Hæresis.

Hinc creari non est aliquid creatum, nec medium inter creatorem, & creaturam Nam omne quod est, aut est creator, aut creatura. Quare nullum est inter hæc duo medium. Oppositum fuit hæresis condemnata in concilio Senonens. eorum, qui dixerunt, ideas esse mediũ inter creatorem. & creaturam.

DVBIVM. II.

Alex.q.9 m.2. S.Tho.ar. 3. modo citato, & alij vbi supra.

Creatio ponit ne aliquid in creatura? Respondeo. Ponit relationem realem dependentiæ. Et nota actionem de prædicamento actionis duo significare, & ponere in re, nempe, motum, & relationem: vt, exempli gratia, calefactio in re ponit in manu mea motum, idest, calorem in fieri & relationem realem. Ex hoc enim quòd calefio, est relatio ad ignem, à qua dicitur ignis agens, & passum dicitur pati. Atque ita cùm creatio (vt dictum est supra) non sit motus, neque mutatio: Ideo nihil aliud secundum rem ponit in creatura, nisi relationem. Notanter dicitur secundum rem; quia secundum modum significandi aliud ponit. Et ita intelligit Caiet. vbi suprà, artic. 1. ad 2. D.Thom. dicentem, quòd creatio non est mutatio, nisi per nostrum modum intelligendi tantùm; hoc est, quatenus cõcipimus relationes, & habitudines inter creatorem, & creaturam.

Vndecima difficultas. An Deus possit communicare creaturæ virtutem creandi?

Suprà diximus, solius Dei proprium esse creare; modò quæritur: An possit Deus communicare creaturæ hanc creandi virtutem? Circa hanc difficultatem lege artic. 2. qõ. 3. de causalitate gratiæ, in tract. de sacramentis in genere, in Floribus quarti libri.

Ad huius difficultatis maiorem intelligentiam nota primùm, hic non quæri causam, ob quam non possit creatura creare naturaliter. Nam Philosophis illud principium est notum

tum ex terminis, scilicet, ex nihilo nihil fit. Sed quæritur: An supernaturaliter posit Deus hoc alicui creaturæ concedere? Nota secundò, infinitam Dei virtutem differre ab eius omnipotentia. Nam infinita Dei virtus est, quæ concurrit cum causis secundis ad omnes earum effectus, quam Philosophi Deo tribuerunt. At verò infinita potentia est, non solum producere omnia, & infinita producibilia: verum etiam posse producere ea omni modo possibili, scilicet, non concurrentibus causis secundis, vel sine ipsis. Hanc Philosophi negauerunt Deo, dicentes, non posse Deum aliquid efficere à se solo. Et per consequens negabant creationem, quæ nullam præsupponit causam efficientem, aut materialem. Hæc doctrina est communis. Lege præsertim Scot. in 1. distinct. 42. quæst. 1.

Nota tertiò, non requiri minorem potentiam ad creationem formicæ, quàm ad creandum vniuersum. Nam creatio formicæ exigit totam Dei omnipotentiam; quia fit ex nihilo. Clarius tamen refulget Dei omnipotentia per creationem vniuersi, quàm per solius formicæ creationem. Hoc not. est Scot. vbi suprà, ad 2. Illustrat illud exemplo; vt, si ab eodem principio descendant multæ conclusiones ordinatè factæ, veritas principij est causa veritatis cuiuslibet conclusionis: & tamen vna illarum est altera verior, & eminentius manifestat principij veritatem. Hæc Scot. cuius sententiam explico hoc exemplo; vt, ver. gr. ab isto principio morali. Quod tibi non vis, alteri ne feceris, sequitur primò nollem, vt quis mihi irrogaret iniuriam. Ergo, Non debeo alteri irrogare. Ex hac 1. sequitur secunda, Non debeo irrogare alteri iniuriam, ergo neque furari alienum Tertiò, Non est furandum, ergo, neque detinendum alienum inuito domino, &c. en tibi plures conclusiones ab eodem principio descendentes, quarum veritas emanat a veritate illius principij, Quod tibi non vis, &c. Prima tamen conclusio clarius manifestat principij veritatem. Ita in casu posito de creatione formicæ, & vniuersi.

Nota quartò, quòd manifestius declaratur Dei omnipotentia in creatione vnius formicæ, quàm in quocunque alio opere: etiam quàm in conuersione panis in Corpus Christi: Hoc notabile D. Ambrosij est, & habetur in can. panis, & in can. re vera, de consecr. distinct. 2. Vbi ita ait. Verba Christi, quæ fecerunt ex nihilo, quod non erat, multò magis facere possunt; vt sit, quod erat, in aliud transmutatum.

Probat

Probat a maiori ad minus; quasi diceret. Potuit creare. v g. formicam, quod est maius: Ergo poterit, quod est minus, scilicet, conuertere panem in corpus Christi. His positis, sit.

CONCLVSIO I.

Impossibile est, Deum communicare alicui creaturę suam omnipotentiam. Probatur: Quia est attributum diuinum de essentia, & quidditate ipsius Dei, quod quidem repugnat creaturæ. Nam sicut risibilitas est impossibilis bruto: propterea quod est proprium homini, vni, & soli, & semper conueniens: ita a simili theologandum est de omnipotentia Dei. Et ita in Floribus. 1.lib. Sentent. distinct 2 probatur impossibile esse, vt sint duo omnipotentes: quoniam tunc essent duo dij.

CONCLVSIO II.

Impossibile est, aliquam creaturam posse creare, tanquam agens principale. Ratio est; quia omnipotentia, quæ requiritur ad creationem, (vt dictum est in 2. & 3. notabili) nullo modo creaturæ, tanquam agenti principali, communicari potest. Vt patet in prima conclusione. Lege de sacramentis in genere. quæstio. de causalitate gratiæ, artic. 2. in Floribus. 4. lib.

Hæreses. Hinc confutatur hæresis Simonis Magi (de quo in Actibus Apostolorum fit mentio) quem sequuti fuerunt Menander eius discipulus, & Saturninus, & alij, qui dixerunt, mundum fuisse creatum a 7 angelis præter conscientiam patris, idest, Deo patre ignorante.

Destructa etiam manet hæresis eorum, qui Gnostici appellati fuerunt: quibus adhæsit Manichæus, & alij asserentes creaturas fuisse a malo Deo: qui etiam duos Deos posuerunt: vnum bonum, qui nihil humanarum rerum creauerit: alium malum, a quo omnes creaturæ emanarunt. In quos inuehitur Castro contra hæreses, verbo Creatura, hæresi prima, & verbo Mundus, hær 3. & 4. & verbo Deus, hæres. 1. verb Angelus. Contra hos etiam lege S. Thom. q. 49. 1. par. artic. 3. S. Bon. hac. d. art 2. q. 1. Alex. Alens. q. 1.

Alex Alen. q. 1. S. Tho. q. 49. art. 3 S Bon. d. 1. art. 2. q. 1.

Duodecima difficultas. An creatura possit annihilare?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. q. 13 m. 3.

Nullum agens naturale, siue nulla creatura, potest annihilare. Probatur a definitione annihilationis, quæ quidem est destructio totius: ita, vt in eius locum nihil succedat: quod nullo modo contingit in destructione facta ab agente naturali. Et confirmatur exemplo ignis, qui est maxi-

mæ actiuitatis. Nam cum destruit formam, v.g. tabulæ: succedit ibi alia forma, nempe ignis geniti: & permanet subiectum formæ corruptæ, id est prima materia.

Decimatertia difficultas. An potuisset Deus creare mundum ab æterno?

Variæ sunt de hac re Doctorum sententiæ.

Sanctus Thom. quæst. 46. artic. 2. tenet potuisse esse ab æterno mundum, vel saltim aliquam creaturam, vt Angelus; non autem homo. Ita etiam tenet S. Bon. quæst. 2. art. 1. Præsupposita tamen æternitate materiæ: Gabriel autem quæst. 3. & Gregor. Arim & Gregor. Ocham, quòd potuerit Deus producere mundum ab æterno, docent. *Alex. q. 14. D. hac. d. 1. intra citati. S. Tho. D. Bon. Gabriel Gregor. Arim. Ocham. Ricard. Scot. Durand.*

Richard toto artic. 3. oppositum tuetur.

Scotus manet neuter, solum argumenta in vtramque partem multiplicat

Durandus verò quęst. 2. & 3. dicit res permanentes; vt vnus homo, &c. potuisse ab æterno creari: non autem res successiuas, vt motus, & hominum generationes.

CONCLVSIO I.

Potuit Deus ab æterno creare omnia incorruptibilia; vt Angelum, & cœlum, atque etiam corruptibilia, non relinquendo ea suæ naturæ; sed illa supernaturaliter conseruando. Ratio est; quia Deus est causa libera, non dependens in agendo à tempore, neque ab aliqua causa extrinseca, vt posit ab ea impediri. Quare, si voluisset, potuisset creare mundum, antequàm creauit, & ex consequenti ab æterno.

Deinde; quia si non potuisset per infinitum tempus, fuisset impotens ad creandum, quod est erroneum; ab æterno namque fuit omnipotens, si quidem omnipotentia est de eius quidditate.

Et nota, quòd non fuisset tunc productum in instanti temporis cœlum; sed in instanti æternitatis; neque fuisset æquale Deo in æternitate; quia fuisset æternum æternitate participata. Deus autem est æternus per essentiam, & filius Dei est æqualis patri: quia per essentiam est æternus, sicut patet.

CONCLVSIO II.

Non potuit Deus creare entia corruptibilia ab æterno relinquendo ea suæ naturæ, scilicet, vt possent ab extrinseco,

co,

co, uel intrinseco corrumpi. Et ratio est, quia, si creasset hominem, & reliquisset suæ naturæ, Percontor, quando fuit corruptus? uel post tempus finitum a sua creatione, scilicet post centum annos? & hoc non, quia tunc creatio non esset ab ęterno, siquidem solum durauit post centum annos a creatione. Aut fuit corruptus post infinitū tempus a creatione? & hoc est impossibile, propterea, quòd nullum indiuiduum corruptibile relictum suæ naturæ potest per tempus infinitum durare, quin corrumpatur.

Appen. 2 Ex hac conclusione sequitur, quòd, Si Deus creasset mundum ab æterno per infinitum tēpus, nulla esset generatio. Et ratio est; quoniam vnius generatio præsupponit alterius corruptionem, quæ non posset fieri nisi post tempus infinitum, & post illud tempus infinitum conseruasset Deus indiuidua supernaturaliter.

DVBIVM III.

Quo anni tempore fuit mundus creatus?

Rabbi, Eliazer, Nicol. Lyra in c. 7. & 12. Exo. Rabbi Iosue, Strabo. Duæ sunt de hac re opiniones. Nam Rabbi, Eliazer, & eius sequaces Septembri initia mundi attribuerunt. Quam sententiam probabiliorem existimat noster Nicolaus Lyranus. At verò Rabbi Iosuæ cum sua schola, quos sequitur Strabo mundi principium Martio adscribunt.

Propositio.

Mensis Martius fuit, in quo effulsit prima genitalis mundi hora. Et ratio est; quia tunc pubentes herbæ succrescunt, & arbusta siluescunt. Tum quia arbores cum suaui florum fragantia, illis locis maturos fructus proferunt. Quæ sententia videtur sacris literis consenranea, si Martius principium mensium consideretur. Huic sententiæ subscripsit Athanasius quæst. 17. dicens. Cur vicesimo

Exod. 12 Athana. quinto die mensis Martij in vtero virginis clausus habitare cœpit Christus & Deus noster, veniens in terram? Et respondet: quia eodem die in mundi principio Deus creauit Adam. Hinc est quòd in hoc ipso mense omnes arbores, & herbæ, & animalia ad proferendum fructum, & ad liberos procreandos commouentur, tāquam à Deo hoc tempore creatæ sint. Hæc ibi.

Decimaquarta difficultas. An Deus immediatè concurrat cum causis secundis ad agendum?

S. Tho. 1. p. q. 105. art. 5. Gabriel tenuit, Deum producere effectum, præsente causa secunda, vt v. g. ignem non comburere: sed Deum in igne: quæ opinio videtur contra fidem. Lege S. Thom.

Thom (loco citato,& quæst. modo citata in floribus. 4. lib. art. 1.difficultate vnica. Durand. L. hac d. 1.

Durandus (cuius causa mota est præsens difficultas) docuit, Deum non concurrere immediatè, sed solum dando virtutem secundis causis,qua virtute media,causas secundas dicit operari. q. 5. & Gab q 1. Gab. cau tè lege-dus. Durandus canendus.

CONCLVSIO.

HÆC Opinio Durandi est temeraria, & videtur contra fidem.Probatur primo,quia est contra communem omnium doctorum sententiam. Secundo est contra scripturā sacram.Io.1. omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil.quasi dicat: quicquid fit, quando fit, a Deo fi. Et attingit a fine vsque ad finem fortiter,& disponit omnia suauiter. Et non attingeret a fine in finem, si immediatè non operaretur. Et Io 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Et Iob,cap.10. Pelle,& carnibus vestisti me,&c. Ipse enim dat nobis vitam,& inspirationem,& omnia,neq; lōge est a nobis.In ipso enim uiuimus,mouemur,& sumus. Et si Deus immediatè cum causis secundis non operaretur, non concurrer cum dictis causis concursu generali,nec speciali,nec diceretur propriè causa.Ideo enim auus non dicitur propriè causa nepotis, quia non immediatè,sed mediāte filio,agit. Et etiam aliquid esset, & non esset à Deo. Quia actio causæ secundæ esset solum ab ipsa: quamobrem tenē dum est, Deum immediatè cum causis secundis operari. Io.cap. 1. Sap. 8. Ioan. 5. Iob.c. 10 Act. 17.

Decimaquinta diffi. An creari sit proprium compositorum & subsistentium,an conueniat etiam accidentibus?

Duæ sunt extremæ opiniones. Prima est Magistri in 4.dist. 1.& Gabrielis,quos sequitur Vega lib. 7.super concil. Trid cap. 13. qui tenent creationem esse, non solùm subsistentium: verùm etiam accidentium. Nam gratia(inquiunt isti) creatur. Gabriel, Vega.

Secūda opinio contraria, est Alex.Alen.q.9.m.6.& q.10. m.1.& S.Tho.q.45.citata,art.4.hi solas substantias creari asserūt.Scot.de hac difficultate non differit,videtur tamē huic secundæ opinioni adhærere: nam dicit,sacramenta causare gratiam,& negat Deum posse concedere creaturæ virtutem creandi Quare gratia, quæ est accidens, de sententia illius, non creatur Aliter enim si gratia crearetur.sacramenta,quæ sunt causa gratiæ,crearent illam. Alex A len. S.Th Sco.

CNNCLVSIO I.

CREATIO passiuè propriè dicta, solùm est rei subsistētis:

stetis: Ratio est; quia creare, vt ex superioribus constat, est dare esse simpliciter: esse autē simpliciter solùm verificatur de subsistentibus: vt de toto composito ex materia, & forma; aut de anima rationali separata.

CONCLVSIO II.

CREATIO eo modo, quo in prima conclusione sumpta est, non cōuenit partibus, neq; formis substātialibus præter animam rationalem, neque accidētibus. Ratio est; quia, quod creatur, non educitur de potentia materiæ, & omnes formæ tam substantiales, quàm accidentales educuntur de potentia materiæ. Deinde creare terminatur ad esse simpliciter & formæ dictæ non habent esse simpliciter; sed secūdū quid. Et confirmatur ex Arist. qui vocat accidentia entis entia, & accidentium esse dicit esse inesse: Quare eorum entitas non est simpliciter entitas? sed secundum quid. Et idem dicendum est de partibus. Quia partes pendent à toto, & sunt in illo, & hæ non existunt: sed coexistunt. Atque ita non creantur, sed concreantur.

Arstot.

Appen. 1 Hinc, si Deus produceret in materia nudam formā ignis, aut si se ipso sine causa secūda aerem in ignē conuerteret, nō crearet tunc ignem; quia aduceretur de potentia materiæ.

Appen. 2 Hinc anima rationalis dicitur creari: quia nō educitur de potentia materiæ; vt in principio huius q diximus.

Appen. 3 Hinc gratia iustificans non creatur à Deo: sed illam de potentia animæ producit. Quia gratia naturaliter præsupponit animam in fieri, & conseruari, cum sit accidēs. Est enim anima rationalis naturale susceptiuum gratiæ, sicut & materia prima est naturale susceptiuum substantialis formæ.

DVBIVM III.

An materiæ conuenit Creatio?

Alex. ubi sup. mem. 4. & q. 10. m. 1. RESpōdeo cū Alex. nr̄o, aliqd fieri de nihilo dupliciter dici. Primo modo, qd nō est ex materia, et hoc modo materia, & forma dicitur fieri ex nihilo, & etiā quæ tenent rationē huiusmodi principiorum Secundo modo dicitur fieri de nihilo, quod procedit in esse, cum prius non esset: quo quidem modo dicuntur fieri de nihilo non tantùm materia, & forma creata: sed quæ primo erant ex illis. Et confirmat hoc Alex. auctoritate. D. August. contra Manichæum. Rectissimè creditur omnia de nihilo fecisse. Ipsa materia de omnino nihilo facta est, etiam si formata omnia de ista materia sint facta. Non enim prius extitit materia, (secundum August.) & postea ex materia factæ sunt res.

D. Aug.

Decimasexta difficultas. An Deus sit omnium finis, propter finemq; agat?

HANC Difficultatem tractat Magister hac prima distinct. & doct. citati.

Alex Alen. q. 4. S.Tho. q. 44. art. 4 d. Bon. in 2. p. d. 1. art. 2. q. 1 Dura. d. 1. q. 6. infra q. 1. d. 12.

CONCLVSIO I.

DEVS Est causa finalis omnium. Hæc conclusio est de fide, & habetur Apocal. c. 1. & vltimo. Ego sum Alpha, & ω: Primus, & nouissimus: Principium, & finis. & Prouerb. 16. vniuersa propter semetipsum operatus est dominus. Et illustratur ratione ex philosophis. Quia primus efficiens, & vltimus finis coincidunt: Et quia finis est prima causarum, & Deus prima causa est.

Apocal. 1. & ult. Prouerb. 16.

CONCLVSIO II.

BONITAS Diuina est finis cuiuscunque agentis, tàm primi, quàm aliorum. Et ratio est; quia Deus agit: vt communicet suam bonitatem: causæ autem secundæ agunt, vt recipiant perfectionem à Deo. Quare euidenter sequitur, bonitatem diuinam esse finem cuiuscunque agentis. Deinde cum S.Thom. contra gent cap. 17. Quia finis, & bonum sunt idem, & cùm Deus sit bonum omnium rerum, erit procul dubio Dei bonitas omnium finis.

S. Thom.

Hinc, Angelus, & homo facti sunt à Deo propter eius bonitatem: vt D. August. in lib de doctrina Christiana docet, dicens. Quia bonus est Deus, sumus: & in quantùm sumus, boni sumus.

Appen. 1 August.

Hinc rationalis creatura ad laudandum Deum, & ad seruiendum ei, ad fruendum eo, facta est; in quibus proficit ipsa, non Deus. Nam Deus, qui summa bonitate plenus est, nec augeri, nec minui potest. Non enim bonorum nostrorum indiget.

Appen. 2 Psal. 15. Alex. Alen. q. 17. m. 3.

Legant concionatores, & confessarij Magistrum hoc loco ad inflammãda corda hominum; vt Deo diligentissimè, & fidelissimè seruiant. Qui, cum sit infinita bonitas, & misericordia, ad hoc hominem fecit; vt ei seruiens, quod est regnare, sua perenni bonitate, & gloria frueretur. Et voluit insuper, vt mundus homini seruiret, vt inde similiter homo ad melius seruiendum, inflammaretur.

Decima septima difficultas. Deus est ne finis suipsius?

NOTA, Quæ in creaturis ponuntur, si in Deum transferantur, transferenda sunt, semotis oĩbus imperfectionib.

CONCLVSIO.

FATENDVM est, Deum agere propter seipsum, tan-

quàm propter finem, non efficiendum, nec tanquàm de nouo sibi acquirendum, sed propre semetipsum alijs & communicandum, & manifestandum. Probatur ex S. Thom. vbi suprà. Quia idem est finis agentis, & patientis. Nam quod agens intendit imprimere, hoc patiens intendit recipere. Et cùm omnes creaturę intendant assimilari Deo, & participes esse diuinarum perfectionum illius; Deus planè intendet quoque illis suam perfectionem tribuere. Et creaturarum perfectionē in hoc consistere, paret; quia vnaquęq; creatura suo modo est imago Dei. Et perfectio imaginis in assimilatione eius, cuius est imago, consistit. Et hac de causa omnes creaturę (quo ad fieri potest) Deo assimilari intendunt Lege D Aug. in inchitidion, & lib. 1. de doctrina Christiana. c. 23 & B. Hieron. super verba citata Prouerb. 16. vniuersa propter seipsum operatus est Dominus.

D. Aug. B. Hiero. Prou. 16

Decimaoctaua difficultas Vtrum Angelus, & anima rationalis specie distinguantur?

Alex. A-len. q. 20. S. Thò. q. 75. ar. 7. S. Bon. vbi sup. ar. 3 q. 1 & Scot. et Gabr. hac dist. q. 6.

De Hac difficultate differit Magister hac dist. & circa illam Origenes posuit omnes animas humanas, & Angelos esse vnius speciei. Opinio communis tenet differre specie. Quę autem sit differentia, qua specie distinguntur, non satis constat. Varij variè opinati sunt, Vt Alexand. & S. Bonau. scribunt.

CONCLVSIO.

Angelus, & anima rationalis specie differunt. Probatur: quia anima vnitur corpori, & Angelus nequaquam. Tum etiam: quia habet anima operationem in corpore, cum ad phantasmata conuertatur, ad quę non conuertitur Angelus. His rationibus, & alijs, quę à pręfatis doctoribus adducuntur, probatur conclusio à posteriori. Nam à priori non potuit distinctio specifica ab aliquo demonstrari.

DVBIVM IIII.

An operatio beatifica Angeli, & animæ sint eiusdem speciei?

Scot. vbi sup.

Respondeo cum Scoto vbi supra, absolutè loquendo sunt eiusdem speciei ratione obiecti, à quo operationes sumunt speciem; at verò si consideretur ex parte fundamentorum, in quibus sunt, nempè, intellectus Angeli & animę, sunt diuersę speciei: sicut Angelus, & anima diuersę speciei esse dicuntur.

TRACTATVS DE ANGELIS.

VM Deus de nihilo condiderit creaturam spiritualem, nempè, angelicam, & corporalem, scilicet, mundanā, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutā, vt definitū est in cap. firmiter, de summa Trinit. & fide cathol. De istarum creatione, & natura, &c. disputaturus Magister. Primùm de purè spirituali creatura, nempè, Angelis, differit à secunda dist. vsq; ad 13. quia perfectior, & immaterialior est. Secūdò agit de creatura purè corporali à 12. d. vsq; 16. inclusiuè. & à 16. d. vsq; ad finē huius secundi libri tractat, De creatione naturę hominis, quę media est partim, scilicet corporea, partim spiritualis, & de innocentiæ statu, & de eius lapsu, de libero arbitrio, &c.

Magister Sentent. Distinct. II.

Circa hanc distinct. legendi sunt scholastici doct. ibidem, & Alex. & S. Thom. locis infrà citatis. *Alex. Alen. q. 19 m. 1. d. Bon. art. 2. q. 3. p. 1. huius dist.*

QVÆSTIO I.

Angeli fuerint creati ante omnia alia?

Hanc q. ponit Magister in principio huius secundæ distin. Sunt autem duæ opiniones circa illam. Prima Græcorum, vt Gregorij Nazianzeni, Damasceni lib. de fide. c. 3. Orig. Basilij homil. 1. in Exameron, Isidori lib. 1. de summo bono. c. 12. quibus adhæsit D. Hieron. in epistola ad Titum. Hi creatos fuisse ante omnia existimarunt. Secunda opinio tenet oppositum, non fuisse creatos ante vniuersum istum. Et hæc fuit D. Aug. 12. confess. c. 12. & super Gen. & Hugonis de Sancto Victore, lib. 1. de sacra p. 5. cap. 5. & Strabonis, & omniū scholasticorum doct. hac distinct. *S. Tho. q. 61 ar. 1. 2. & 3. Greg. Nazianz. Damasc. Orig. Basil. Isidor. Hieron. D. Aug. Hugo. Strab.*

CONCLVSIO.

Natura Angelica simul creata est cum alijs, & inter opera sex dierum, tanquàm primum opus. Probatur primum ex illo Gene 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Igitur si Angeli fuissent creati anteà, non dixisset, In principio. Et Psalm. 101. Initio tu Domine terram fundasti. Et Ecclesi. 18. Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Et est *Alex. Alen. Gen. 1. Ps. 101. Eccl. 18.*

definita ab Innoc. 3. & refertur cap. firmiter, extra de summa Trinit. & fide cathol. vbi ita legitur. Simul ab initio temporis, vtranq; de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, angelicam, videlicet, & mundana, &c.

Et nota fundamentum primæ opinionis non esse verum, nempè, quia de eorum creatione non fit mentio in Genesi, & nullam habere vim, doct. communiter declarant. Et de illorum creatione Matth. 25. patet. discedite a me maledicti
Mat. 25. in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius.

DVBIVM I.

Hoc nomen, Angelus, quid significat?

S. Tho. in psal. 183 Respondeo. Nomen hoc Angelus apud Græcos est nomen officij, & non dignitatis, nec naturæ: & idem valet, si-
D. Aug. lib. 16. cōtra c. 20 cut nuncius. Et si quæras, inquit D. August. nomen naturæ, spiritus est; nomen uerò officij, Angelus. Hinc in sacris literis homines Angeli appellantur, Matth. 2. de Ioan. Ba-
Matth. 2 ptista. Ecce ego mitto Angelum meum. Et Isaiæ. 9. Chri-
Isai. 9. stus magni consilij Angelus & sacerdos, & prælatus, qui in
Malac. 2 ecclesia docet, Angelus nuncupatur. Malachiæ. 2. quia An-
Heb. c. 1 gelus Domini exercituum est: vnde quia à Deo mittitur, Angeli nominantur. Et ad Hæbre, c. 1. Nonne omnes, &c. in ministerium missi, &c. Hębraicè uerò ab à quod est sine & geos terra, quasi sine terra dicuntur. Antiqui appellabant Angelos substantias separatas, & intelligentias, & motores cœlorum. Platonici istas substantias vocabant dęmones, id est, spiritus. Iam verò D. Hiero. & Aug. & latini omnes per hoc
D. Hier. & Augu. nomen, Angelus, intendunt significare, nō solum officium; verum etiam naturam. leg. D. Aug. lib. 8. de ciuita. Dei. c. 25. & 26. & totum ferè lib. 9.

DVBIVM II.

Vbi fuerunt Angeli creati?

Alex. Alen. m. 3. & 5. Respondeo cum Strabone super locum Genes. 1 In principio creauit Deus cœlum, &c. in cœlo empyreo, à splendore sic dicto, quod statim fuit Angelis repletum. Et ratio est,
Tho. art. 4. ubi supra. quia locus nobilissimus, & contemplationi deputatus, quale est cęlum empyreum, maximè decebat substantias nobilissimas, ęternaliter Deum contemplantes. Vnde Matth. 18. dicitur: Angeli eorum in cœlis semper vident, &c. De cuius
D. Ambr. situ, & dispositione lege D. Amb. in exameron.

QVÆST.

QVÆSTIO II.

Qua mensura Angelorum existentia, & duratio mensuratur?

CVM Magister quæstione proxima dixerit, Angelos creatos fuisse cum tempore, non tamen in tempore; quærunt doct. hoc loco. Quomodo existentia, & duratio Angelorum mensuretur? An per aliquam mensurã permanentem, & indiuisibilem? An per successiuam, & diuisibilem. Cæterùm cùm omnes ferè doctores æuum esse angelorum, mensuram profiteantur, prima difficultas explicanda erit cum Scot. quæ sequitur. **Scot. q. 1.**

Prima difficul. Est ne æuum mensura permanens, & indiuisibilis?

HAEC difficultas, propter opinionum varietatem, est difficilis explicatu. reddetur tamen tibi facilis, & perspicua: si sequentia fundamenta diligenter consideraueris. **1. Funda.**

Mensurare rem aliquam nihil aliud est, quàm de quantitate illius rei, per quantitatem alterius rei, certificari. Patet exemplo. nam de quantitate panni certificamur per quantitatem vlnæ Ex hoc fundamento colliguntur, veluti appendices, quæ sequuntur.

Hinc de ratione mensuræ est, quòd sit quantitas. Siquidem, vt ex primo fundamento constat, mensurari est per quantitatem vnius, &c. **2. Fund.**

Hinc quoq;, cum triplex sit quantitas, vna virtutis, altera perfectionis, & tertia molis, quæ vel est continua, habens omnes partes simul, vel discreta, (vt numerus, tẽpus, & oratio) quæ habet partes successiuas, vnam post aliam. Triplex etiam erit mensura. Vna perfectionis, vt quando mensuramus perfectionem rei minus perfectæ, per comparationem ad rem perfectissimam eiusdem generis. Dicit enim Arist. 10 metha. in vnoquoq; genere esse aliquã speciem, quæ est metrum, & mensura cęterorum sub illo genere contentorũ. Ita, vt eò sit species perfectior, quò perfectiori speciei est similior, vt albedo est mensura omnium colorum, & quantò color splendidior, & clarior est, tantò perfectior iudicatur. Quo etiam modo in genere animalium homo cæterorũ animalium est mensura Altera est mensura quantitatis continuæ, vt quando de quantitate vnius continui certificamur, per quantitatem alterius continui, vt de quantitate pãni per quantitatem vlnæ. Tertia mensura est quantitatis discretæ, siue durationis, & est quando de duratione vnius rei per du- **3. Fund.** **Arist. 10 Metha.**

rationem alterius certificamur, vt de duratione hominis per durationem primi mobilis. Dicimus enim hominem esse mille dierum, propterea quòd durauit per mille reuolutiones primi mobilis.

4. Fund. Præterea, hæc mensura durationis est triplex, videlicet, æternitas, æuum, & tempus. Aeternitate mensuramus essentiam omnino inateabilem, & essentialiter, & accidentaliter, quæ neq; habet principium, neque finem, talis est diuina essentia. Æuo mensuramus durationẽ essentiæ inuatiabilis, quò ad substantiam, non tamen accidentaliter, talis est Angelus, qui est ab alio, & non à se, & habet principium, nõ habiturus finem Dicimus enim Angelum durare per æuum. Mensurantur autem tempore cætera, quæ variantur, & corrumpuntur, vt hæc inferiora: atq; ita dicimus. Hæc res est tot annorum. His prænotatis, patet titulus difficultatis. Quæritur enim, an æuum, quo mensuratur duratio Angeli, sit mensura indiuisibilis, sicut ipse Angelus? An successiua, habens vnam partem post aliam? sicut motus primi mobilis, qui est tempus.

Tituli explicatio. 5. Fund. Præterea si mensura est quantitas; vt ex primo fundamento constat, erit necessario diuisibilis. Et ratio est: quia posse diuidi, vt ex prædicamento quantitatis constat, est propria affectio cuiuscunq; quantitatis, quæ si fuerit continua, habebit omnes partes simul, si autem discreta, habebit omnes partes successiuas. Atque ita quantitas perfectionis est diuisibilis in gradus, & quantitas molis in partes permanentes, & quãtitas durationis in partes successiuas; vt tẽpus.

6. Fund. Nota etiam duplicem esse quãtitatem successiuam. Vna enim est, quæ componitur ex partibus diuisibilibus, ut tempus, cuius quælibet pars est diuisibilis. Altera componitur ex indiuisibilibus, id est ex instantibus. Huiusmodi de sententia D. Bonauent. est æuum. Componitur enim ex pluribus instantibus; vt ex vno instanti creationis Angeli, & ex infinitis instantibus conseruationis eiusdem Exempli gratia, creatur Angelus in instanti. a. deinde conseruatur in instanti. b. Et vnum instans non est aliud. Nã instans, in quo hodie conseruatur, non est instãs in quo heri cõseruabatur.

7. Fund. De ratione mensuræ est, vt sit notior mensurato. Patet ex primo fundamẽto, quia mensurari est, de quantitate unius, per quantitatem alterius certificari, & si mensura non esset notior, esset ignotum per ignotius declarare.

Append. Hinc inter mensurã, & mensuratũ est futura aliqua distinctio

ctio realis, vel formalis: alioquin non esset mēsura. Quia nihil formaliter per seipsum mensuratur. Aliter enim sine distinctione aliquid esset notius seipso. Quod est impossibile.

Inter mensuram, & mensuratum debet esse proportio, id est, similitudo, non in substantia; sed in quātitate, in qua fit mensura. Vt exempli causa, mensuramus motum localem, aliquando per motum orationis vocalis: nam dicimus tantum Petrus demoratus est, vel tanta est distantia à tali loco ad tale locum, quantum aliquis immoratur in soluendis horis matutinis. Atque ita mensuramus vnam durationem per aliam, & non per substantiam, hoc est per subiectum motus. Et mensuramus pannum per vlnam ligneam, non ꝙ similia sint in substātia, cum vnum sit ex lana, & alterum ex ligno: sed quia sunt similia in quantitate continua. *8. Fund.*

Æternitas, qua (vt supra diximus) mensuratur Dei essentia, non est successiua. Rō est, quia Deus est à seipso, non habens diuersa instantia, sed vnum, in quo sit, & conseruetur: & ideo in Deo non est prius, & posterius. Nō enim prius fuit creatus, & postea conseruatus; vt est Angelus. Sed est totus simul. Vnde instans æternitatis est vnum, non habens successionem, secundum se, bene tamen, pro vt coexistit tempori. Quod D. Paul. insinuauit, dicens Christus heri, & hodie, ipse, & in sæcula. Ecce quo modo æternitas est, fuit, & erit. *9. Fund.* *Ad Heb. 13.*

Vltimo notāda est significatio istorum nominum Æuū, & æuiternum. Sunt enim dictiones Græcæ: Æuum significat mensuram durationis alicuius entis naturaliter incorruptibilis, habentis substantiam vniformem, qualis est angelorū, cœlorum, & animarum separatarum à substantia. Æuiternū aūt significat ipsas substantias, nunquā senescentes. Hinc homines seruantes semper eundem faciei nitorem, æuiternos consueuimus appellare: Quia incorruptibiles esse viūt. *10. Fun.* *Appen. 2*

His positis, quatuor sunt de hac difficultate opiniones. Prima opinio est. S.Tho Ric. & Dur. & est communior. Scotus autem est dubius. Tenet hæc opinio, Æuum esse mensuram indiuisibilem. *S.Tho.q. ar.5.Ri. ar.1 q.1. Dur.q.3*

Secunda opinio est Henrici dicentis, æuum esse mensurā indiuisibilem; de ratione tamen eius esse quod coexistat tēpori vero, vel imaginario, per quod cognoscimus durationem Angeli. *in hac d. 2.Hēric. quol.5.q. 3.Gabr.*

Tertia opinio est Gabrielis, qui asserit, mensuram Angeli esse tempus, & non æuum. Imò tenet inter tempus, & æuū nullum esse discrimen. *q.1.huius dist. D Bon.*

Quarta opinio est D.Bon.hac.d.art.1.q.3.asserentis,æuum esse quātitatem successiuam compositam ex indiuisibilibus, quam opinatur Scot.probabilem,& in eam, vt scribit Lichetus,inclinatur,nos autem illam sequimur.

CONCLVSIO I.

Æuum est mensura successiua, qua existentiæ Angeli, & cuiuscunque æuiterni duratio mensuratur. Durat enim Angelus per vnum æuum, scilicet, per certam quantitatem,quæ vocatur æuum. Probatur conclusio ex fundamentis præiactis: quia de ratione mensuræ est, quòd sit quantitas: vt ex 1.& 2.fundamen. constat. Et æuum, (vt communis opinio prima testatur) est mensura durationis Angeli: quare erit quantitas.

DVBIVM.

Est ne æuum quantitas diuisibilis?

CONCLVSIO II.

Æuum est diuisibile in partes indiuisibiles, scilicet, in infinita instantia. Probatur ex quinto fundamento: quia diuisibilitas est propria passio cuiuscunque quantitatis, & æuum est quantitas,vt patet ex modo dictis. Probatur secundò,propterea quòd existentia æuiterni, non solùm creatur: verùm etiam conseruatur in infinitis instantibus, quorum vnum non est aliud. Nam instans creationis est, in quo Angelus recepit essentiam: & instans conseruationis, in quo non deseritur à Deo,vt desinat esse,sunt alia,& alia instantia. Nam in instanti.b.conseruatur,similiter finito.b posset desinere esse, si rursus non conseruaretur in instanti. c. & sic in infinitum.Quare conseruatur per infinita instantia,quorum vnum non est aliud. In quæ quidem æuum, quod est mensura æuiterni,est diuisibile. Relege fundamenta

Secunda diffic. Est ne æuum aliqua entitas distincta ab existentia Angeli, vel idem realiter cum existentia?

Quoniam dictum est, æuum esse mensuram successiuam Angeli, meritò quæritur: An sit entitas distincta, & cætera. Quemadmodum de tempore solet quæri: An distinguatur ab existentia primi mobilis, in quo est. Mouet autem hanc distinct. Scot.q 2. Duæ sunt extremæ opiniones. Prima est quorundam Thomistarum, ij tenent æuum esse in primo Angelo subiectiuè; & distingui realiter ab illo. Secunda opinio est Capreoli dicentis, æuum esse omninò idem cum existentia Angeli, in quo est, & neque realiter, neque formaliter ab illa distingui.

Scot.q 2 vbi sup. Capreol. hac dist. q.2.

Ad

Ad explicationem huius difficultatis nota, æuum (vt diximus suprà, iuxta opinionem S Bonau.) esse mensuram durationis Angeli: pro vt compræhendit vnum instans creationis, & infinita conseruationis. At verò (secundum communem opinionem, quæ erat prima proximè difficultatis) æuum est ipsa substantia æuiterni, connotando coexistentiam ad tempus verum, siue imaginarium quo mensuratur duratio æuiterni, vt docet Durand. q. 5. Durand. q. 5.

CONCLVSIO.

Æuum pro materiali non distinguitur ab Angelo secundum vtramque opinionem: at verò pro formali distinguitur. Prima pars probatur, quia æuum in vtraque opinione est nomen connotatiuum: nam pro materiali significat coexistentiam Angeli vniformem, & nunquam senescentem, connotando diuersa instantia creationis, & durationis, vel coexistentiam temporis, vt ex notabili posito constat. Deinde probatur secunda pars; quia inter mensuram, & mensuratum debet esse aliqua distinctio, vt sup. in append. 7. fundamenti constat. Et cùm non sit distinctio realis, vt modò diximus, erit formalis distinctio. Tum etiam, quia æuum est mensura pertinens ad genus quantitatis, & cùm Angelus nō sit quantus, distinguetur ab illo formaliter. Dico autem distingui formaliter tãtùm: quia æuum pro formali nihil aliud est, quàm ipsa existentia Angeli: non absolutè considerata: sed pro vt coexistit diuersis instantibus, scilicet, creationis & conseruationis. Vt docuit D Bonau. vel diuersis partibus temporis, secundum communem opinionem. D. Bon.

Tertia difficultas. An omnium æuiternorum sit vnum æuum, vel multiplex?

Circa hanc difficultatem sunt quinque opiniones. Prima est Scoti affirmantis, quòd si sermo fiat de mensura durationis, nullum æuiternum est mensura cęterorum ęuiternorum. Quia vnus Angelus, scilicet, Lucifer posset esse mensura cæterorũ. De quo genere mensuræ loquitur Arist. 10. Metaphys. Scot. q 3 Arist. 10 metaphy.

Secũda opinio est S. Th. nēpè, omniũ æuiternorũ esse vnũ æuũ, i vnā mēsurā suę durationis, nēpe supremum Angelum. S. Tho q. 10. ar. 6. p p.

Tertia opinio est Durandi asserentis esse vnum æuiternũ, quod est mensura cæterorum, quantùm ad perfectionem, nō tamen quò ad durationem. Durand. hac dist. q. 5.

Quarta opinio est Henrici apud Scotum. q. 2. scilicet, oĩum Angelorum esse vnum æuum. Ad hunc sensum, quòd ex durationibus singulorũ Angelorũ cōstituatur vna duratio vni-

uersal s

uersalis omnium, cuius quilibet Angelus est pars. v.g. ex mille durationibus Angelorum constituitur vna duratio omnium, cuius durationis quilibet vnam habet partem.

D. Rom. q. 2. ar. 1 Quinta opinio est D. Bonæ. affirmantis, tot esse æua, quot æuiterna. Et hanc opinionem libenter sequimur. Cæterum animaduerte prius vnitatē, vel pluralitatem cuiuscunque rei, non solùm in materia physica, sed etiā in morali, cōsiderādā esse ex parte subiecti, & non ex parte formæ Et ratio est, quia multiplicato subiecto, vel materia, multiplicatur numerus, non autem multiplicata forma. Illustro hoc exemplis, vt si homo haberet plures scientias, non dicetur plures scientes, sed vnus sciens. Et in materia morali, si vnico actu fuerit reus multorum præceptorum, vt si regularis sacerdos fornicetur, quamuis transgresio sit multiplex, vnicum tamen erit peccatum ab vnitate actus, qui est subiectum illarum transgresionum. Similiter, & tempus dicetur vnum: quia subiectum motus, qui dicitur tempus, est vnū, scilicet, primū mobile. Secundo reuoca in memoriam cōclusionē proximæ difficultatis, in qua diximus, quum Angeli non distingui realiter ab Angelo, cùm nihil aliud sit, quàm creatio, & conseruatio pasiua Angeli, quæ sunt ipsamet essentia: sed distingui formaliter.

CONCLVSIO I.

Si consideremus æuum Angeli pro formali, non est vnū, sed plura. Tot namque sunt æua, quot æuiterna. Et ratio est: quia æuum est mensura, & quantitas durationis æuiterni, prout eorum essentia coexistit instantibus, aut tempori: & cùm sint plura æuiterna, & plures coexistentiæ, necessariò erunt & plures mensuræ, & plura æua. Patet ex primo notabili, quoniam vnitas, aut pluralitas ex parte materiæ, vel subiecti sumitur.

CONCLVSIO II.

Si æuum sumatur, prout est idem realiter cum existentia (idest, quatenus supponit pro ipsa essentia æuiterni, absque notatione ad instantia, vel tempus) est vnum æuum omnium Angelorum. Et ratio est: quia supremus Angelus est metrum, & mensura cęterorum, quò ad perfectionem naturalem, & ex consequenti, quò ad æuum. Siquidem est idem realiter: vt dictum est, cum existentia Angeli. Nam nihil aliud est, quàm creatio, & conseruatio pasiua Angeli; quæ (vt constat ex secundo notabili) sunt idem cum essentia Angeli. Et aliquibus Doctoribus placuit Luciferum esse æuum omnium Angelorum: quia est supremus Angelus.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Vtrum Angeli sint in loco?

Cum Magister in hac 2. distinctio. dicat Angelos creatos fuisse in cœlo empyreo, vbi modò sunt. Doct. scholastici, hinc sumpta occasione, tractant quæstionem hanc. An Angelus sit in loco? In qua declarandę erunt aliquot difficultates. Est autem pro tota q. legendus Alexand. Alen. quęstio.15.& 19. & 32. S.Thom.q 52. D. Bonau.in 2.p.huius distinct.& Scot.q 5. & infrà,& alij multi, & in primo sententiarum.dist.37 nonnulli, vt Ricard.artic.2. Durand.in 2.part. distinct.quęst.1.

Communis est Doct. sententia circa hanc q. Angelos, scilicet, esse in loco certo, & determinato. Vno excepto Duran. vt statim dicemus. Verùm antequàm quęstioni satisfaciamus, & primùm ad maiorem explicationem totius huius quęst. postulanda sunt nonnulla ex physicis, & ex Floribus in 4 lib. artic. 8. in quęstio. de existentia corporis Christi in Eucharistia.

Dupliciter dicitur esse aliquid in loco. Primò circunscriptiuè, & est locatum commensuari loco, ita quòd locatum occupet locum; hoc est, sit totum in toto loco, & pars in parte. Sicut aqua in vase, quæ est tota in toto vase, & quælibet pars aquæ correspondet cuilibet parti vasis, & è contrà. Secundò diffinitiuè illud dicitur esse in loco, quod ita ibi est; vt nullo modo ex natura sua sit in alio loco. Et nihil refert, repleat, vel non repleat locum. — 1.*Postul.* *Alex.A-len.q.*15 *m.*1.*et* 2.

Hinc ij duo modi essendi in loco videntur se habere, sicut superiùs, & inferiùs. Nam diffinitiuè esse est superius adesse circunscriptiuè. Quicquid enim est in loco circunscriptiuè, est,& diffinitiuè; non tamen è conuerso. — *Appen.*1

Hinc Deus non est diffinitiuè in toto mundo. Quia est totus in qualibet parte mundi. — *Appen.*2

Hinc etiam anima rationalis non est diffinitiuè in manu; quia simul etiam est in pede,& in capite. — *Appen.*3

Hinc constituendus est tertius modus essendi in loco, qui est pręsentialiter existere. Quia cùm Deus non sit circunscriptiuè in loco; quoniam non est quantus, neque diffinitiuè, vt modò diximus: erit potentialiter tantùm. Eodemque modo est corpus Christi in Eucharistia. Lege in Floribus.4.ar proximè citatum. — *Appen.*4

Tres sunt loci proprietates. Prima, continere locatum, vel circunscriptiuè, vel diffinitiuè, ita quòd habeat locatum in- — 2.*Postul.*

tra

D Bon. ubi suprà ar.2.q.1. tra se. Secunda est mensurare locatum, quod fit ratione quantitatis molis: quia tantus est locus, quantum est locatum. Tertia est conseruare illud; conseruat autem ratione qualitatis. Si enim fuerit siccus, conseruat locatum; si autem humidus corrumpit illud. D. Bonau est.

3. post. Esse in loco, vel loco circunscriptiuè contineri, est esse in loco propriè; esse autem diffinitiuè in loco, non dicitur propriè; sed analogicè per similitudinem adesse circunscriptiuè ex D Bon. ibidem.

CONCLVSIO I.

Angelus absolutè & simpliciter est in loco certo, & determinato. Probatur multis sacræ scripturæ locis. *Isa 14.* Isaiæ. 14. quomodò cecidisti de cœlo Lucifer, qui manè oriebaris, &c. *Luc. 10.* Luc. c. 10 vidi Satanam, sicut fulgur de cœlo cadentem, & *Apoc. 12* Apoc. 12. de reprobis spiritibus dicitur. Neque locus inuentus est eorum amplius in cœlo. Ex quibus locis ita colligo argumentum. Angeli mutant locum; vt testantur auctoritates positæ; ergo sunt in loco determinato, & non sunt vbiquè. Præterea Deus, qui est summè spiritualis, dicitur esse in loco. *Iere. 23.* Ieremiæ. 23. nunquid non cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus, & psal. 138. *Psal. 138* Si ascendero in cœlum, tu illic es, &c. Matth. 18. *Mat. 18.* Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. & Matth. 6. *Mat. 6.* Pater noster, qui es in cœlis. Tum etiam anima rationalis, quæ est spiritualis, est in loco. Nam animæ beatæ sunt in cœlo, & damnatæ in inferno, & quæ discesserunt cum peccato originali, sunt in sinu Habraæ. Et articulus fidei docet animam Christi descendisse ad inferos, non solum quò ad operationem, verùm etiam quò ad substantiam, vbi animæ sanctorum Patrum erant. Quare Angeli quoque erunt in loco; vt habet conclusio. &, vt dicitur Matthæ. 18. *Mat. 18.* Angeli eorum, qui sunt in cœlo. & Luc. 1. *Luc. 1.* Missus est Angelus Gabriel, &c. ergo, si mittitur ex vno loco in alium locum, erat in loco, & Ecclesia in sua collecta canit, Angeli tui sancti habitent in ea, &c.

Appen. Durand. Cauédus. Hinc non solùm temeraria est opinio Durandi, vbi suprà, verùm etiam erronea. Quia opinatur Angelum esse in loco, non tamen certo, & determinato; sed vbique; repugnat enim locis adductis ex sacra scriptura. Et in 2. synodo Nicena act. 5. habetur, quòd Angeli habent definitum locum.

Lege S. Th. d. 37 1. lib. q. 3 art. 2.

Prima difficultas. Quomodò Angeli sunt in loco?

CONCLVSIO.

Angeli sunt in loco, non circunscriptiuè, sed diffinitiuè tantùm.

tantùm. Probatur per primum postulatum in principio quæstionis positum. Et prima pars conclusionis patet; quoniam Angeli non habent quantitatem molis, qua locatum dicitur occupare locum & loco mensurari, vt in secundo postulato diximus. Secunda pars conclusionis etiam est manifesta, quoniam sic est Michael Angelus in cœlo, & Lucifer in inferno, quòd neuter alibi sit. Idem docet D. Damascenus lib. 1. de fide orthodoxa. c. 10. & 17. & li. 2. c. 3. quia dum Angeli sunt in cœlo, non sunt in terra, neque è contra. *Doct. vbi supra.* *D. Dam.*

DVBIVM I.

Si non est in loco, nisi diffinitiuè, non erit propriè, & absolutè in loco?

Respondeo per tertium postulatum supra positum. Verum quidem est non esse propriè in loco; sed analogicè: vt in postulato diximus: Nihilominus tamen diffitendum non est, esse absolutè in loco. Et ratio est, quoniam multa absolutè conceduntur sine distinctione, quæ non sunt vera, nisi in sensu tantùm methaphorico. v.g. absolutè concedimus, D. Petrum esse in cœlo, cùm sit vera metaphoricè, quia ibi est sola anima. Similiter theologandum est in proposito. *Per synecdochen.*

Secunda diffi. Quænam est ratio, & causa formalis, per quam Angelus est in loco?

Sicut Aliud est quærere, an homo possit contineri loco, & aliud qua ratione hoc illi conueniat; ita aliud est disputare, an Angelus possit existere in loco, aliud verò disserere, qua ratione hoc illi competat. De primo, nempè, quòd sit in loco, & diffinitiuè hactenus. Nunc de secundo, quòd cùm difficile sit, variæ circa hanc difficultatem sunt doctorum opiniones.

Prima opinio est Gabrielis hac d. quæst. 2. asserentis, Angelum esse in loco, non immediatè; sed, mediante corpore, in quo fuerit, quemadmodum homo dicitur esse in mari, mediante naui, in qua est. *Gab. q. 2*

Secunda opinio est Durand. vbi suprà nempè, quòd Angelus nullibi est localiter, neq; est propinquus alicui corpori secundum situm: est tamen vbicunque potest operari: ita quod Angelus existens in cœlo, est in tot partibus, in quot potest operari, quæ opinio suprà fuit refutata. *Dur. vbi sup.*

Tertia opinio, quam citat Durandus ibidem, tenet, Angelum non esse in loco per propinquitatem ad locum: sed per hoc, quòd causat ibi aliquem effectum, quamuis longè distet ab illo loco: vt exempli causa, sol dicitur esse in domo, non

per

per eius accessum ad nos, cum sit fixus in cœlo, sed quia illuminat hanc domum, & eius radius est modo in ea. Similiter Angelus dicitur esse in Ioanne, quando illuminat illũ, quamuis tunc Angelus præsentialiter sit in cœlo, & non in Ioanne.

S. Tho. q. 52. ar. 1. Quarta opinio est S. Tho. dicentis rationem essendi Angelum in loco, esse applicationem virtutis ad talem locum. Nam per applicationem, inquit, virtutis angelicę ad aliquẽ locum qualitercũq;, dicitur Angelus esse in loco corporeo, illum sequuntur omnes eius discipuli.

Scot. Quinta opinio est Scoti hac d. quæst. 5. & 6. qui tenet Angelum esse in loco, non ratione alicuius operationis, neque alicuius effectus, sed ratione suæ essentiæ. Illum sequuntur nominales.

CONCLVSIO.

Angelus est in loco per suam personam, siue substantiã, & non per operationem. Probatur primò, quoniam agens debet esse præsens passo prius natura, quàm agat in illud, vt Aristot. 7. Physicor. c. 2. expresse docuit dicens, agens, & passum debere esse simul, & ideo approximatio agentis ad passum dicitur esse saltẽ causa, sine qua, nõ actionis. Quare si prius natura, quàm Angelus agat in locum determinatũ, vel in corpus in loco determinato existens, dẽt esse præsens illi loco, vel corpori, non erit in loco per operationẽ, neq; per applicationem virtutis, quæ est etiam operatio: sed per suam substantiam, siue personam. Deinde confirmatur conclusio: quia ratio existendi in loco, necessario debet esse aliquid intrinsecum ei, quod in loco existit. Neque. n. substantia materialis est in loco per quantitatem in alio existentẽ, sed in ipsa materia. Quare neque Angelus erit in loco per operationem in alio existentem, nempe, per operationem transeuntem, neque per immanentem per intellectionem, scilicet, & volitionem. Quia huiusmodi operationes immanentes non dependent à loco, quam ob rem si non per operationem immanentem, vel transeuntem, Angelus est in loco, erit per suam substãtiam. Alias rationes, quibus hæc Scoti opinio confirmatur, & argumenta in contrarium ex professo omitto. Quia solos flores colligere decreui. Et quia de opinionibus Scoti super. 4. libros sent. in gratiam Scotistarum separatum fusissimè scribere decreui.

Arist. [margin note beside "vt Aristot. 7. Physicor."]

Tertia dif. Vtrum Angelus possit naturaliter simul existere in pluribus locis?

Communis est doctorum sententia, quę sequentibus conclusionibus declarabitur.

CONCL. I.

Est impossibile naturaliter Angelum in pluribus locis adæquatis suæ virtuti, naturaliter esse: exempli gratia, si Angelus Raphael per suam virtutem non potest operari, neque existere, nisi per spatium vnius milliarij, si existat totus in qualibet parte vnius milliarij, non poterit, vltra illũ milliarium, naturaliter existere. Ante probationem conclusionis, nota duplicem esse locum Angeli, vnum adæquatũ, alterum inadæquatum. Primus est, in quo Angelus secundum suam virtutem potest esse, & operari, ita quod non in maiori. Sit v. g. locus Gabrielis Archangeli spatium huius villæ Madriti, ita quòd non possit esse, aut operari in maiori. Erit locus inadæquatus quęlibet pars adæquati, vt medietas huius villę. Probatur iam conclusio, quia cum habeat determinatam sphæram, suæ actuitatis habebit determinatum locum, vltra quem non potest existere. Et confirmatur, quia non potest operari nisi in loco, vbi est. Semper enim requiritur approximatio agentis ad passum Vnde Damascenus li. 2 c. 2. inquit. Angelus debet descendere de cęlo; vt operetur in terra. Secundo, & efficacius probatur à Ricar. à definitione existendi diffinitiue in loco: nam cum esse ita in loco, sit ita esse in tali loco, vt simul non sit in alio, & Angelus sit in loco diffinitiuè, impossibile erit naturaliter esse diffinitiuè simul in pluribus locis.

Al. Alē. q. 32 m. 2. & 3. S. Th. ar. 2. S. Bon. ar. 2. q. 2 Sco. q. 7. Ric in 1. dist. 37. ar. 2. q. 3 reliqui. vbi su.

B. Damasce.

CONCL. II.

Angelus potest naturaliter simul in pluribus locis inadęquatis, & discontinuis existere; vt potest circa spatium huius villæ, si sit locus adæquatus, vt diximus, existere in extremis, non existendo In medio. Conclusio est Scoti, & Caieta. & aliorum Thomistarum vbi suprà. Et ad probationem primum animaduerte ea, quæ sunt in loco commensuratiuè, necessariò determinare sibi locum quo ad magnitudinem ita, vt neque maiorem, neque minorem habere possint. Et ratio est, quia est totum in toto, & pars in parte: at vero spiritualia, quæ etiam sunt diffinitiue in loco, & sunt tota in toto, & in qualibet parte, vt supra diximus, non determinant sibi locum, quo ad paruitatem. Hac re notata, probatur cõclusio. Angelus est totus in qualibet parte loci,

ergo

ergo potest esse intra eundem locum in extremis, absq; eo, quòd sit in spatio intermedio. Propterea quòd Angelus nõ est in loco, sicut forma inhęrens subiecto, neque circunscri ptiuè, ita quòd sit pars in parte; quibus quidem modis existendi non potest forma, aut corpus esse in extremis, quin existat in medio. Et confirmatur; quia potest Angelus simul mouere duos lapides discontinuos intra duo loca inadęqua ta, & est in quolibet illorum & anima rationalis potest informare pedes, & cor, non informando intermedia: ergo & Angelus. Et nota sequentes appendices Scoti.

Appē. 1. Hinc, nõ sequitur Angelum distare à se ipso; quia anima rationalis non distat à se ipsa, eo quòd vtraque manus, in quibus est, inter se distent. Et hoc propter illimitationem Angeli, & animę, quantum ad hoc, quòd possint esse in qua libet parte.

Appen. 2. Nec sequitur, ꝙ mouetur, & nón mouetur, quæ sunt contradictoriæ Quia motus, & quies dicunt respectum ad locum. Ideo cum sit in pluribus locis, potest habere plures re spectus, & in vno loco quiescere, & in alio moueri.

Appen. 3 Neque sequitur, ergo loqueretur, & taceret. Propterea, ꝙ istę actiones sunt absolutæ, & non variantur per locum. Ve rum tamen esset dicere cum restrictione, quòd loqueretur in vno loco, & taceret in alio; non tamen esset verum dice re absolutè, ꝙ loqueretur, & taceret. Quoniam illa, quę cum limitatione, & restrictione conueniunt, non sunt absolutè concedenda. Nam, vt non est absolutè concedenda hæc pro positio, Aethiops est albus, eo quòd sit albus secundùm den tes, ita à simili in proposito casu.

Quarta diffic. An Angelus habeat locum limitatum, secundum paruitatem?

Intelligitur titulus An possit esse in indiuisibili.

CONCLVSIO.

Angelus secundum suam voluntatem non determinat si bi locum secundum paruitatem. Ratio est, quia nunquam est in tã minimo loco, ꝙ nõ possit esse ĩ minori. Propterea ꝙ, cũ sit substãtia indiuisibilis, potest esse in minimo loco, vt in puncto. Et quia, vt docet S. Bon. loco citato. Quia anima est perfectio corporis organici, ideò potest esse, ita ĩ cor pore paruo, ꝙ non in minori. Quia minus corpus nõ esset organizabile, neq; viuificabile At vero Angelus, quia non est perfectio, & est simplex, quia in qualibet parte est totus, ideo non põt accipi locus ita paruus, quin adhuc possit esse

Alex. m. 1. S. Bon. q. 3. et re liqui. ubi supra.

in minori. Poteſt tamen dari locus, in quo maiori non poteſt exiſtere, ſicut, & anima, quia hoc euenit ex limitatione. Nequè eſt Angelus indiuiſibilis ea ratione, qua punctum, quod eſt terminus quantitatis continuæ, & habens ſitum in continuo, ſed lōgè aliter eſt indiuiſibilis, quia omninò independens à quantitate. Et hinc eſt, quòd poſſit illi reſpondere locus diuiſibilis, aut indiuiſibilis, ſecundum exigentiam operationis, quam debet exercere circa locum. Lege S. Th. 2. contra gent. cap. 56. Et hæc eſt communis opinio Scoti, & S. Thom. & aliorum theologorum. Neque impedit Angeli actionem eſſe in puncto; nam ſicut optimè poteſt corpus, perfectè ſphericum, mouere aliud corpus impellendo, quamuis illud ſolùm in puncto tangat; ita optimè poteſt Angelus mouere aliud corpus, licèt illud immediatè in puncto tangat: quemadmodũ cũ Ariſtotele affirmamus, intelligentiam mouere totum orbem, quamuis illum in aliqua parte illius determinata ſolum modò tangat. *Ariſtot.*

DVBIVM II.

Quid igitur cauſat Angelus in illo indiuiſibili; ut poſſit ad mouendum corpus in eo conſtitui?

Reſpondeo, cauſat virtutem motiuam inſtrumentalem, id eſt, impulſum, quo deinde mouet corpus.

Quinta diffic. Vtrum per potentiam Dei abſolutam poſſit idem Angelus ſimul in pluribus locis adæquatis exiſtere?

Hanc difficultatem proponit Scotus, cui adhæſit Caiet. art. 2. citato. S. Thom. vbi dicit doctrinam S. Thom. in illo artic. traditam, ſolùm eſſe intelligendam ſecundum naturæ ordinem. *Scot q. 7. citata.*

CONCLVSIO.

Secundum abſolutam Dei potentiam vnus Angelus poteſt eſſe in pluribus locis adæquatis. Et ratio eſt: quia ſi idem corpus poteſt ſimul eſſe ſupernaturaliter, & circunſcriptiuè in pluribus locis; vt conſtat ex 8. artic. q. de exiſtentia corporis Chriſti in Euchariſtia, in Floribus 4. lib. poterit ſimiliter, & Angelus, &c. *S. Th. ar. 3. ubi ſup.*

Sexta diffic. Poſſunt ne plures Angeli ſimul eſſe in eodem loco? *& in primo. d. 37.*

Duæ ſunt extremæ opiniones circa hanc difficultatem; Vna S. Thom. (quem ſecutus eſt Ricard. & alij) affirmantis, duos Angelos non poſſe eſſe in eodem loco, ſcilicet, diffinitiuè eiuſdem opinionis eſt D. Bonauent. Propterea quòd hoc exigit ordo vniuerſi: vt ſingula indiuidua ſint in ſingulis locis. *q. 3. ar. 3. Ric. ibid. ar. 2. q. 4. S. Bon. q. vltima.*

C Altera

Scot.q.8. Gab.q.2. & reliqui hac dist. Scoti est.

Altera opinio est Scoti, post quem adhæserunt Ocham, & Gabriel, qui asserunt plures Angelos naturaliter simul in eodem loco existere posse.

CONCLVSIO I.

Iuxta opinionem dicentium, Angelos esse in loco per suam essentiam, & non per operationem, plures Angeli in eodem loco diffinitiuè, & naturaliter simul esse possunt. Et ratio est, quia cum Angelus non occupet locum; vt ex dictis constat, nihil obstat, quò minùs possint plures in eodem loco esse. Causa enim præcisa negatiuè, propter quam duo corpora non possunt naturaliter esse in vno loco, est: quia corpus implet, & occupat locum, locus autem repletus naturaliter vno corpore, non potest aliud capere; vt vas plenum aqua, amplius capere haud potest. Et confirmatur auctoritatibus sacræ scripturæ. Nam Lucæ 8. habetur legionem dæmonum, quæ constat. 6666. obsidisse corpus cuiusdam dæmoniaci. Et Luc. 2. subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis. Et Matt. 4. & accesserunt Angeli, & ministrabant ei. Et Luc. 16. Angeli portauerunt animam Lazari in sinum Habraæ, &c. Hæc etiam fuit opinio Ricar. de S. Victore.

Luc. 8. Et Luc. 2 Matth. 4 Luc. 16. Ricar de S. Victore.

CONCLVSIO II.

Secundum opinionem affirmantem, Angelum esse in loco per operationem, vel applicationem virtutis, quæ: vt supra diximus, operatio quædam est, plures Angeli possunt esse in eodem loco. Et ratio est, quia possunt simul mouere lapidem, dummodò neuter moueat secundum vltimum de potentia: quemadmodum duo homines possunt simul portare lapidem, quorum neuter agit secundum vltimum de potentia. Sunt enim, & Angeli, & homines agentia libera. Deinde confirmatur conclusio: quia duo Angeli possunt circa eũdem locum duos effectus producere. vt si vnus illuminet intellectum hominis, & alius eius voluntatem ad obsequendũ diuinis mandatis inflammet, vel vnus offendat hominem; vt malus Angelus, & alter; vt bonus, defendat. Tandem quãdo Angeli deferebant animam Lazari in sinum Habraæ, operabantur circa eandem animam: poterunt igitur operari circa idem corpus, vbi fuerint locati, tanquam causa partialis, vel non operando secundum vltimum de potentia; vt modo diximus.

CONCLVSIO III.

D. Th. ubi supra.

Plures Angeli non possunt esse in eodem loco formaliter vt causæ totales eiusdem operationis, ratione cuius dicuntur

esse in loco; vt operans in operato naturaliter loquendo.

Ratio est; quia vnius,& eiusdem effectus non possunt esse plures causæ totales eiusdem generis,& ordinis; vt expressè Arist.2.Physi.&,5. Metaphysi.cap de causis docuit. Tùm etiã quia quando mobile, vel passum aliquod perfectè reducitur de potentia, in qua erat,ad actum ab vno agente,aliud erit superfluum,& natura superfluum maximè abhorret. Arist.

DVB. 3. Dices,quæ igitur est causa,ob quam constituitur ad eundem effectum tanta multitudo Angelorum: vt est legio: vt operentur tanquam partiales causæ?

Respondeo. Licèt vnus solus possit talem effectum producere; vult tamen Deus; vt multi concurrant. Boni quidem ad suam munificentiam, & liberalitatem, & angelorũ erga homines beneuolentiam, & amicitiam ostendendam; mali verò è contra; vt indignatio, & ira diuina erga peccatores ostendatur, & odium, & inimicitia dæmonũ demonstretur.

Septima diffic. Vtrum Angelus existat in anima hominis?

Hactenus quomodo Angelus in loco corporali existat,explicatum est, nunc de loco spirituali videndum. An, scilicet, sit in anima,uel animæ illabatur? S.Th.ar. 3.vbi su.

Tria sunt prænotanda. Primũ est descriptio illapsus. A doct. distinct.14. 1.lib.dicitur esse illapsus intima, præsentialitas cum præsidentia,& imperio,& perfecta cognitione eius, qui illabitur ad eum, cui fit illapsus. Mag dis. 8. S.Bon. q.2.2.p. d.8.

Secundum est diuisio illapsus, qui dicitur esse duplex. Vnus generalis,qui est intima præsentia Dei ad creaturas, mouendo illas ad operationes,siue liberas, siue naturales. Nam priùs natura,quàm voluntas operatur aliquid, à Deo ad talẽ operationem mouetur. Alter specialis illapsus, qui est concursus Dei ad opera supernaturalia, vt ad opera meritoria. & ad vltimam dispositionem ad gratiam. Illapsus quid & quotuplex.

Tertiò nota,voluntatem nostram ab extrinseco dupliciter moueri, vel per imperium Dei, vel per concilium alicuius creaturæ, Illapsus autem propriè est imperium Dei mouentis voluntatem.

CONCLVSIO.

Solus Deus animabus nostris illabitur. Hæc est communis omnium sententia. Et probatur à definitione illapsus in primo notabili posita. Est enim præsidere operationibus humanis, imperando voluntati, & concurrendo cum

illa; quod quidem est solius Dei propriũ Diabolus enim non potest compellere hominem ad malum; vt D. Paul. ad Corinth. docet. Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari, suprà id, quod potestis, scilicet, resistere. &c. Quare nullus Angelus, neque bonus, neque malus illabitur. Præterea de ratione illapsus est perfecta cognitio omnium, quæ sunt in illo, cui illabitur, & cùm solus Deus cognoscat naturaliter interiora nostra, solus ipse dicitur animabus nostris illabi. Angeli autem siue boni, siue mali dicuntur immittere cogitationes in animas nostras, non imperando; quia non possunt nos compellere; sed consulendo; vt Ioan. 13. cum diabolus misisset in cor, ut traderet eum Iudas, &c. atque ita dicuntur impropriè illabi. De illapsu autem diaboli in corpus, infra dist. 8. disputat Magister, lege cap. sicut Iudas, de consecr dist. 2.

1. Co. 10.

Quæst. 4. An Angelus localiter moueatur.

Disseruimus hactenus de quiete, & existentia Angelorum in loco, nunc de motu locali eorundem agendum est. Et ad totam hac q. legendi sunt Alex. Alen. q. 83. Thom. q. 53. & doct. in primo, distin. 37. & idem doct. 5. & Ricard. art. 3. q. 1. Durand. q. 2. circa secundam p. distin. & Scot. q. 9. & infrà, & alij hac 2. dist. Et absoluetur. q. nonnullis difficultatibus positis.

Prima diffic. Vtrum Angelus de loco ad locum motu continuo moueatur?

Tres sunt opiniones circa hanc difficultatem. Prima est S. Thò. Angelus mouetur localiter; quia potest applicare suam virtutem diuersis locis. Secunda Scoti, Angelus propriè mouetur localiter, migrando à loco in locum, & hoc mouendo suam substantiam. Tertia Dura. Angelus non mouetur localiter; sed semper est in cœlo. Et in scriptura sacra dicitur moueri, vt ait ille; quia manifestat suam virtutem diuersis in locis, Quemadmodum, inquit, Deus dicitur venisse in mundum, non quòd moueretur à cœlo in terram; sed quia manifestauit seipsum assumendo humanitatē.

Alex. Alen. m. 1. S. Th. ar. 1. Scot. q. 9. & reliqui vbi supra. Scot. Durand.

CONCLVSIO I.

Angeli localiter moueri possunt. Hæc conclusio est communis omnium doctorum, vno dempto Dur. Et probatur primum auctoritate diuinæ scripturæ. Tobiæ. c. 5. exemplo Raphaelis Angeli. Et Luc. primo legitur, Angelũ apparuisse Zachariæ; & missum fuisse ad Virginē desponsatā, &c. Sunt etiā alij loci multi, quos suprà cū de loco Angeli disputaremus, citaui.

Tobiæ. c. 5. & 12. Lucæ. 1.

citaui Ex quibus sic colligo argumentū: Angeli beati sunt in cęlo, quos legimus aliqñ fuisse in terra; hoc aūt pōt non fieri: nisi per motum, quare mouentur localiter. Et confirmatur à definitione motus localis, qui est relinquere terminū à quo, & acquirere terminum ad quem. Quod faciunt Angeli quando relicto cœlo, aliquando sunt in terra. Vnde Damascen. apud Alex. Alen. vbi suprà. Angeli cùm sunt in cœlo empyreo, non sunt in terra, & cùm ad terram à Deo mittuntur, non remanent in cœlo. Et anima etiam nostra, quàm primùm è corpore egreditur, migrat in cœlum, siue in purgatorium, siue in infernum, & hæc sine motu locali fieri haud possunt, ergo & Angelus. Nam ambo sunt spirituales. D. Dam

Hinc Dura. opinio est cauenda. Nam primùm est temeraria, quia contra omnes doctores scholasticos, & aduersus doctores sanctos, qui sæpe affirmant, Angelos descendisse. Et est erronea, quia legitur apud Isaiam. 14. quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, &c. & Luc. c. 10. vidi Sathanam, &c. qui realiter cecidit. Nec valet glossa aliqua. Lege contra hanc sententiam D. Ambrosiū lib. de Spiritu sancto, cap. 9. & 10. & D. Grego. lib. 2 moral. cap 3. Duran. Cauendus Appen. Isai. 14. Luc. 10. Ambr. Greg.

CONCLVSIO II.

Angelus non mouetur localiter, eò quòd in diuersis locis sucesiuè operetur. Et ratio est; quia motus localis non est in loco: sed in locato: vt patet in lapide proiecto. Et calefactio non est in igne calefaciente: sed in passo, dicente Arist. actus actiuorum non sunt in agente; sed in patiente disposito. Et operatio Angeli, cùm non sit in ipso Angelo; sed ī loco, talis operatio nō erit planè motus localis Angeli. Arist.

CONCLVSIO III.

Angelus mouetur localiter per hoc, quòd eius essentia succesiuè potest esse in diuersis locis definitiuè. Vt v.g. Angelus est modò in hac villa Madriti, & potest dimittere succesiuè hanc villam, & transire in alium locum contiguum huic villæ. Et ratio est; quia Angelus potest moueri localiter: vt constat ex prima conclusione huius difficultatis contra Dura. & non per hoc, quod diuersimodè in diuersis locis operetur; vt in secunda conclusione patet: mouetur ergo localiter per hoc tantùm, quòd eius essentia succesiuè est in diuersis locis diffinitiuè; vt noster Scot. docet. Consequentia à sufficienti diuisione est manifesta.

CONCLVSIO IIII.

Angelus, quando est in loco diuisibili, potest motu con-

tinuo moueri. Et ratio est; quia tunc potest desinere successiuè partem, & partem loci, in quo est, & successiuè partem, & partem alterius acquirere. Probatur consequentia à simili de motu corporis; propterea quod hac ratione mouetur corpus successiuè. Et colligitur ex Arist. 4. Phys. vbi ait, ad diuisionem magnitudinis acquiri spatium.

Arist.

Secunda difficult. Vtrum si sit in indiuisibili, vt in puncto, possit moueri motu continuo?

Scot. partem affirmantem tenet. Alij verò negantem.

CONCLVSIO.

Potest tunc moueri motu continuo. Ratio est, quia in puncto potest moueri, & acquirere loca punctualia. Quod sic probat Scot. Quia si corpus perfectè sphericum moueatur super planum, non attingit, nisi per puncta; ergo motu continuo illud punctum potest moueri successiuè per loca punctualia: quare, & Angelus. Eadem enim ratio est de puncto, & de Angelo. Quam ob rem si punctum potest sic moueri, & Angelus quoque mouebitur. Nec obstat, quod non detur sphericum ita perfectum: satis namque est, quòd possit dari.

Scot. ubi suprà.

Tertia diffic. Vtrum anima separata moueatur localiter diffinitiuè?

CONCLVSIO.

Mouetur quidem diffinitiuè localiter. Et ratio est; quia, si non posset moueri localiter, sequeretur, quod egressa è corpore, adhæreret relicta in puris naturalibus loco proximo cadaueri, à quo fuit egressa. Secundò confirmatur, quia, cùm ipsa moueat corpus localiter, habebit virtutem motiuā localem, qua moueat se ipsam.

Quarta diffic. Vtrum Angelus moueatur localiter à se ipso, an ab alio?

CONCLVSIO.

Angelus potest se ipsum localiter mouere. Probatur; nam, cùm sit in potentia passiua; vt possit localiter moueri, sicut ex dictis constat, habebit potentiam actiuam ad mouendum se ipsum. Et confirmatur; quia hoc habent alia entia minus perfecta, & inanimata: vt ignis, & grauia: ergo similiter & Angelus, qui est multò maioris perfectionis. Præterea Angelus mouetur localiter, & non à copore, cùm sit minoris virtutis, neque à Deo tantùm; quia hoc esset per miraculum; ergo mouetur à se ipso. Et tandem; quia anima separata, vt supra diximus, mouetur à se ipsa, vel in cælum, vel

Alex. Alen. q. 20 m. 3. Scot. q 10 huius dis. Ri. ar. q. 1 vt sup.

vel in purgatorium, vel in infernum; ergo angelus similiter mouebitur à se ipso, cùm sit maioris perfectionis. Mouetur enim Angelus à sua potentia, nempe, à sua voluntate: quæ quidem est principium motus.

Quinta diffic. Vtrum Angelus per accidens aliquando moueatur?

Vt exempli gratia, an Angelus custodiens hominem moueatur existens in illo, ad motum illius, sicut naturaliter de sententia philosophorum anima ad motum corporis mouetur: & Christus in Eucharistia ad motum specierum consecratarum, vt theologi confitentur. Et ratio dubitandi est; quia Angelus, neque secundum naturam colligatus est corpori, in quo est, neque coniunctus: sicunt est anima corpori, neque secundum legem, sicut Christus Iesus secundum legem sacramentalem habet colligationem cum speciebus: *Alex. Alen. q. 20. m. 3. et S. Th. q. 51. ar. 3. ad 3*

CONCLVSIO.

Angelus per accidens mouetur ad motum corporis, in quo est; vt custos ad motum illius, quem custodit. Et ratio est; quia quamdiu Angelus est per suam voluntatem secundum essentiam in corpore custoditi, per eandem prorsus voluntatem habet colligantiam cum illo corpore: quod quidem est naturale. Nam si duæ res inter se colligantur, mota vna, mouetur & altera per naturalem concomitantiam. Sunt enim in corporibus, sicut motores in mobilibus. *S. Thom. art. 3. Scot. q. 1. Ric. ar. 3. q. 3. Gabr. q. 3. ubi sup.*

Sexta diffic. Vtrum Angelus possit moueri in instanti?

Duæ sunt opiniones. 1. Vna S. Thó. Altera Scoti, quæ partim conueniunt inter se: partim verò differunt. Conueniunt quidem in hoc, scilicet, quòd Angelus in instanti potest acquirere locum. Si enim sit Angelus vbi nihil operetur, vt in cœlo empyreo, potest in instanti operari in alio loco, & ita de sententia D. Thom. in instanti acquirit locum, idemque; sentit Scot. Differunt autem in hoc, quòd istas acquisitiones termini ad quem vocat Scot. verum motum localem: quia opinatur ad veram existentiam localem Angeli, non opus esse operatione; sed sola præsentia Angeli ad locum. Atque ita satis est, quòd in termino, à quo fuerit per determinatum tempus, & quòd in instanti terminante illud tempus, sit in termino ad quem, & tunc erit verus motus instantaneus de loco ad locum. At verò S. Thom. dicit non esse verum motum localem; sed loci acquisitionem; quoniam transitus ab operatione in operationem non potest fie-

ri in instanti: sed in tempore; propterea quòd talis trāsitus est successio vnius operationis ad aliam, & successio comprehēdit prius, & posteriùs, id est, prius operari in hoc loco, & posteriùs in alio, & est diuisibilis, & ideo non est instantanea.

CONCLVSIO.

Angelus potest localiter, & in hoc instanti moueri. Et ratio est, quia Angelum moueri de vno loco in alium, non est moueri ab operatione ad operationem: sed à termino à quo, in terminum ad quem, vbi est per suam essentiam. Quod quidem potest fieri in instanti; quia non repugnat naturæ angelicæ propter eius excellentiam. Et confirmatur exemplis, posse aliquid quiescere sub termino à quo in tēpore, & in instanti terminatiuo illius temporis esse in termino ad quem, vt in generatione contingit, vbi materia prima fuit sub termino à quo, scilicet, sub priuatione, & in instanti terminatiuo illius temporis fuit sub termino ad quem. Idem euenit in illuminatione corporis diaphani; & etiam in admirabili transubstantiatione substantiæ panis, & vini, in corpus, & sanguinem Christi. Nam in toto tempore prolationis verborum consecrationis adest terminus à quo talis conuersionis, nempè, substantia panis, & vini; at verò in instanti terminatiuo adest corpus, & sanguis Christi Iesu. Neque hinc sequitur, quòd in eodem instanti sit Angelus naturaliter in duobus locis; quia in termino à quo est in tempore, & in vltimo instanti illius temporis est Angelus in termino ad quem.

Septima difficul. Vtrum Angelus possit moueri ab extremo ad extremum, non transeundo per medium?

Alex. Alen. m. 2. S.Th. artic. 2. Scot. q. vltima. Gabr. q. 3 Durand. vbi sup. Ric. d. 37 ar. 3. q. 2. m. 1.

1 Opinio Scoti circa hanc difficultatem non est contraria opinioni Alex. & S.Thom. quamuis Caiet. & alij Thomistæ oppositum affirment. Nam in via S. Thom. certum est angelos esse in loco solùm per operationem, & secundum hanc opinionem non negat Scot. in principio huius q. Angelos posse operari in extremis, & non in medio. Et si angelus sit in tota hac villa, poterit operari in angulis distantibus, non operando in spacio intermedio. Tota autem difficultas est in via Scot. asserentis, angelum esse in loco per essentiam, & diffinitiuè, licet ibi non operetur. Verùm in hac opinione distinguendum est de loco adæquato, & inadæquato, vt suprà.

CONCLVSIO I.

Si sit sermo de motu locali inter duo loca inadæquata, potest

test angelus moueri ab extremo in extremum, idest, ab vno loco inadæquato in alium locum inadæquatum, & non per medium. Verbi causa, si sit hæc villa locus adæquatus virtuti angelicæ, ita quòd non possit esse in maiori, poterit angelus a principio ad finem, & non per medium moueri. Ratio est; quia angelus potest existere in principio, & fine huius villæ, & non in medio. Quare poterit ad eadem loca moueri, non transeundo per medium; propterea quod ad eadem loca, quæ naturaliter potest habere, potest naturaliter moueri. Quia non potest acquirere loca, nisi per motum; quamobrem si potest aliqua loca naturaliter habere, eadem poterit naturaliter acquirere. Aliter enim non posset ea naturaliter habere.

CONCLVSIO II.

Si loquamur de motu locali angeli, inter duo loca sibi adæquata, non potest moueri ab extremo in extremum motu discreto, idest, non transeundo medium. Ratio est; quia, vt modò diximus, ad eadem loca tantùm naturaliter potest moueri, quæ naturaliter potest habere, & in quibus potest naturaliter quiescere, & cùm non possit naturaliter simul in duobus locis sibi adæquatis quiescere, nec poterit planè ab vno ad alium moueri, nisi transeundo per medium.

Hinc, non potest angelus descendere à cœlo in terram, nisi per medium. Quia quilibet istorum locorum est sibi adæquatus: licet enim angelus moueatur per suam voluntatem, non tamen habet potentiam peruertendi ordinem naturalem motus, qui ordo est: vt transeatur ab extremo in extremum per medium, si loca fuerint adæquata. *Appen.*

Magister Sentent. Distinct. III.

QVÆSTIO I.

De natura, & essentia Angelorum.

In prima parte huius distinct 3. agit Magister de natura angelica, quam dicit indiuisibilem, & immaterialem, id est, non compositam ex materia, & forma; sicut substantia corporea. Ideò ad maiorem huius partis intelligentiam decreui cum Alex. Alen. aliquot difficultates explicare, quibus absolutis, erit perspicua quæstio proposita de natura angelorum. *Alex. Alen. q. 20. m. 1.*

Prima diffic. Vtrum sint Angeli in rerum natura?

Iuxta Aristotelis sententiam primo cap. primi, & secundi lib. posterioris analyseos, quæstio, an sit, præponitur quæstioni,

stioni, in qua quæritur, quid res sit.

CONCLVSIO.

De fide est, esse quasdam substantias intellectuales, hominibus perfectiores, quas Angelos nominamus. Sunt enim innumeri loci sacræ scripturæ, vbi expressè habetur hæc conclusio. vide concordantias maiores Bibliæ, verbo, Angelus, verb. Angeli. Et de Raphaele Angelo. lege Tob cap 5. & Ps. 8. Minuisti eum paulominùs ab Angelis. Qui locus intelligitur de homine Christo. Quemadmodum Diuus Paul. 1. ad Hebræos, interpretatur illum de humanitate Christi Iesu. Et in Nouo Testamento passim: vt Luc. 1. apparuit Angelus Zachariæ. Et fuit missus Angelus ad Mariam Virginem. Et ratione etiam naturali confirmatur. Videmus enim orbes cœlestes moueri continuò, & perpetuo motu regularissimè. Quare oportet esse motorem intellectum, regularissimè, & perfectissimè mouentem. Tum etiam, quia ad perfectionem vniuersi requiritur; vt omnis gradus creaturarum reperiatur. Et cùm inueniatur spiritus vnitus corpori; vt in homine, & corpus separatũ a spiritu; vt in lapide; oportet etiam vt inueniatur spiritus separatus à corpore, vt est Angelus. Nam si corpus, quod est minùs perfectum inuenitur sine spiritu, multò magis spiritus erit sine corpore, vt est Angelus. Et Aristot. lib. de causis, inquit: Est quædam substantia, cuius substantia est in æternitate, & actio in tempore. lege eundem Aristot. 11. & 12. Metaphysic. & 1. de anima extra cœlum, &c.

Tob. c. 5. & 12. *Psal. 8.* *Ad Hebræ 1.* *Luc. 1.* *Arist.*

Hinc confutata manet Hæresis Sadducæorum, qui vt Alexand. ibidem ait, dixerunt, non esse Angelos. lege cap. 23. in Act. Apostol.

Hæresis. Act. Apost. c. 23

Secunda diffic. Angelus sub quo genere continetur?

In Angelis duplex esse consideratur à doctoribus, vnum esse purè naturale, alterum esse gratuitum; & secundum esse gratuitum vocatur lumen à sanctis. Lege Alexand. art. 1. vbi suprà, & secundum esse naturale quæritur in hac difficultate; sub quo genere contineatur? an sub substantia? vel sub accidente?

Alex. Alen. in 2. art. 2. vbi sup.

CONCLVSIO.

Angelus est in genere substantiæ. Et ratio est, quia cùm sit ens. & non sit accidens; quia non inhæret subiecto, necessariò erit substantia, cùm ens in substantiam, & accidens primò diuidatur. Et D. Damasc. vt statim dicemus, Angelum substantiam esse affirmat.

D. Dam.

Tertia diffic. Quid nam est Angelus?

Angelus est substantia incorporea, intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, Deo ministrans, secundum gratiam, non naturam, immortalitatem suscipiens. Hæc diffinitio est Damasc.lib.2. sententiarum, cap.2. illustro diffinitionem hanc, singulas eius partes declarando. Primùm esse substantiam, constat ex proxima difficultate. Secundò dicitur incorporea, ad differentiam animæ nostræ, quæ licet non sit corporea; tamen est vnita, vel vnibilis corpori; at verò Angelus, neque est vnitus, neque vnibilis corpori. Tertiò dicitur intellectualis, ad distinctionem animæ nostræ. Quia propriè loquendo, anima nostra dicitur substantia rationalis; at verò Angelus substantia intellectualis. Propterea quòd Angelus sine collatione eligit; homo verò cum collatione, & discursu; sed hæc latius infrà. Quartò additur in diffinitione, semper mobilis. Quoniam Angelus habet semper in se omnes conditiones, quæ ad motum suum desiderantur, quas non habent, neque illa, quæ motu recto mouentur, Nam dum sunt in suo loco naturali, non mouentur; vel potest fieri, vt actu non moueantur, propter motoris indigentiam. Neque illa, quæ circulariter mouentur: nam licet habeant ad motum omnes conditiones, quæ ex parte sui requiruntur; indigent tamen motore; vt cœlum, si non esset motor, staret. Angelus autem non indiget motore præter Deum. cuius imperium ad motum Angeli requiritur. Et ad distinctionem animæ, quæ dum est corpori coniuncta, moto corpore, dumtaxat mouetur. Apponitur quinto in definitione, arbitrio, &c. quoniam Angelus de sententia B.Dionysij apud Alexan. hoc loco. quantum ad motum naturalem, potest, & recto, & circulari motu moueri. Non enim est in eo motus, quantum ad vnam differenriam solam, determinatus; vt sunt relrqua mobilia. Vel secundò dicendum est, hoc loco arbitrium sumi pro iudicio, quo aliquis potest eligere communiter bonum, vel malum; quod quidem Angelo conuenit sine collatione, & discursu; vt paulò anteà diximus, & infrà latiùs explicabitur. Vel dicitur liber Angelus, non ad bonum, & malum; sed in libera electione eius, quod voluerit. Sexto adiungitur particula, semper administrans. Quia licet, non semper actu ministerium, quod habetur respectu hominum, ei conueniat; habet tamen semper virtutem, & potentiam administrandi. Et ita in habitu semper ei conuenit, & respectu Dei semper ei conuenit administratio. Angelos enim

Alex. in 3. q. 20. citata.
S. Bon. in expositione literæ dist. 9.
D. Dam.
B. Diony.

enim semper Dei uoluntati subiectos esse confitemur.

Vltima particula in definitione posita est; secundum gratiam, &c. Vel quia de facili nō est mutabilis & hoc habet à sua natura, siue à suo principio Ex se enim solū habet ut sit quodammodo vertibilis in nihil. Vnde habet immortalitatem, quasi ex quodam dono gratiæ; tamen quodammodo ex principio naturali potest non moueri: & quando D. August. (vt refert Alexan) vocat animam nostram simpliciter immortalem, comparat illam ad animam sentientem; quæ est in bruis, vel ad vegetatricem; quæ est in plantis, quæ cum corpore esse desinunt Vel secundò dicitur Angelus immortalis spiritualiter. Quia angelus semel bonus, semper est bonus, & semel malus, semper est malus [es como cerradura de golpe] non sic autem anima nostra, dum est in corpore, sed de ijs infrà latiùs. Est, & alia diffinitio Angeli, quam tradit B. Dionis. de diuinis nominibus cap. 6. nempe. Angelus est imago Dei, manifestatio occulti luminis, speculum purum, splendidissimum, immaculatum, incontaminatum, incoinquinatum, recipiens totam (si iustum est dicere) speciositatem benè formatæ Dei formitatis, & purè declarans in se ipso, sicut possibile est, bonitatem, quæ est in abditis. Singulas partes huius diffinitionis copiosissimè Alexand. declarat. Et nota, quæ ibi de imagine Dei tradit, quomodo filius propriè imago patris nominetur. Largè verò angelus; verius tamen angelum, & hominem ad imaginem Dei factos dicimus; vt ratione transitionis signatæ per præpositionem notetur diuersitas, non solùm in persona, verùm etiam in essentia creaturæ ad creatorem.

D. Aug.

Lege Albe. Mag. lib de 4. coæuis. co quo. 4.

A Alē. ar. 2. m. 3

B. Diony.

2. Cor. 4. cap.

Gen. c. 1.

Quarta difficultas. Vtrum potentia in angelo, sit idem cum sua essentia?

Alex. Alen. q. 21. m. 1. S Thom q. 54. art. 1. 2. & 3. & q. 77. artic. 1 & q. de spiritualibus creaturis, ar. 11. Sco d. 16. huius lib. q. vnica, & in 4. dist. 12. q. 3. Duran. in hac 3. dist. q. 5. & in primo d. 3. q. 2. p d. & in eisdem distin. cæteri Gabriel & Gregor. Arimin. dist. 16.

Vt exempli gratia. An intellectus Angeli ab eius essentia distinguatur?

CONCLVSIO.

Potentia Angeli ab eius essentia formaliter, & quidditatiuè distinctione formali & reali distinguitur. Probatur primò authoritate D. Dionys 11. capitu. de cœlesti hierarchia, qui in Angelis tria esse affirmat, nempè, essentiam, virtutem

D. Dion.

& opera-

& operationem. Vbi virtutem, siue potentiam, ab ipsa essentia separat. Et D. August. multis in locis in lib. de Trinit. præsertim, ubi declarat, quo modo imago sanctissimæ Trinit. in anima nostra reperiatur. Nam semper assignat differentiã inter Trini. creatam, & increatam, affirmans in Trinit. increatã essentiam esse idem realiter, & formaliter cum uoluntate, & intellectu, at verò in Trinitate creata, essentiam, vel substantiam non esse idem formaliter, saltem cum intellectu, & uoluntate. Nam dicendum, inquit, est in anima esse intellectũ, & voluntatem: sed fatendum non est, animam esse intellectũ, & voluntatem. Idem expresse docuit Epistola 102. ad Euodiũ; & lib. 15. de Trini. c. 7. & D. Anselm. in multis locis, præsertim de casu diaboli c. 8 & de concordia prædestinationis, & liberi arbitrij c. vltimo, & est communis sententia doctorum. & cõfirmatur ratione, quia Angelus non est omnino simplex, sicut Deus; quò fit, ut nihil sit penitus sua potẽtia, præterquã Deus, qui est essentia simplicissima. Tùm etiam quia essentia est cã efficiens multarum passionum: vt Sco in 4. dist 14. q 3. docet, & causa efficiens realiter distinguitur à suo effectu. Alioquin idem esset secũdum rem causa sua ipsius, & idem simul esset, & non esset, quod est absurdissimum, & impossibile. D. Aug. D. Ansel.

Idem dicendum est de actione Angeli, & potentijs animæ, & de earum esse, & existentia, & actionibus. Appen.

Hinc etiam sequitur explodendam esse sententiam Gab. & Gregor. Arimin. & aliorum nominalium, qui eorum vestigia sunt sequuti, locis citatis, qui tantam identitatem posuerunt inter intellectum, & essentiam Angeli, & animæ ut, teneant concedendum esse formaliter essentiam Angeli, uel animæ esse intellectum, & voluntatem. Et citant in suam sententiam Scotum, sed falso, quia Sco. expresse docet ubi supra distingui distinctione formali, & quidditatiua, aliter multò, quam homo, & animal. Propterea quòd homo comparatur ad animal, vt pars subiectiua, de qua prædicatur formaliter totum, ut inclusum in ipso essentialiter, & formaliter; at verò intellectus Angeli, vel hominis comparatur ad essentiam, uel substantiam, vt pars potentialis, de qua nunquam totum formaliter prędicatur. Appen. Sco. l[illegible]ratur.

Est dissidium, & controuersia inter S. Thom. & Scotum, & eorum discipulos; vtrum realiter, vt res à re, distinguantur? verum de hac controuersia in libro de cõtrouersijs inter Scotum, & S. Thom. latiùs.

5 dif. Vtrum sit semper Angeli potentia in suo actu?

CONCLVSIO.

Al. Alě. vbi supr. m. 2.

Potentia Angeli licet posit semper esse in actu, non tamē semper in actu est. Ratio primæ partis conclusionis est, quia cum nullum sit impedimentum ex parte potentiæ angelicæ, nihil prohibet; quin semper in actu esse posit. Ratio secundę partis conclusionis est; quia est potentia voluntaria, & non semper est voluntas, qua mediante, potētia exit in actū. Tùm quia sicut essentia in creaturis est ad opposita secundum suū genus; quoniam potest esse, & non esse; ita, & potentia, quoniam potest agere, & non agere. Atque ita non semper aget, vel in actu erit.

6 dif. Vtrum in Angelo sit vna potentia vel plures?

CONCLVSIO.

Ale. Alě. m. 3. vbi sup. & q. 22. s. Th. q. 54. ar. 4. Sco q. vlt. & Ricard. & alij hac. d. 3.

Non est vna tantum potentia in Angelo, sed plures. Probatur cum Alexan. quia in quocunque differt essentia à potentia, & est compositio, necessario sunt ponendæ plures potentiæ ratione compositionis. Secundò, quia cùm Angelus sit à Deo vno, & trino per primam asimilationem, debet habere vnam essentiam, quæ respondeat vnitati diuinæ essentiæ, & ad minus tres potentias, per quas Trinitati diuinarum personarum asimiletur. Atque ita dicitur in genere habere tres potentias, cognoscendi, scilicet, efficiendi, & mouendi, de quibus Alexan. quæst 22. tractat. Et vltimò probatur conclusio, quoniam summa perfectio, qua omnia uno aguntur, soli Deo conuenit, in quo essentia est idem, quod potentia, & in quo etiam est indiuisa potentia, quemadmodum, & natura.

Ale. Alě. q. 34. m. 1. S. Tho. q. 50. ar. 2. D. Bo. hac. d. ar. 1 per. 3. q. & d. 8 q. 3. 1. Dur. ibi. q. 1. & d. 5. q. 1. Plato.

Quest. 2. Vtrum Angeli sint corporei? vel an compositi ex materia, & forma?

Duo in hac quæstio. quæruntur. Primum est, an Angeli sint corporei? Secundum, An sint ex materia, & forma compositi? circa primum sunt variæ sanctorum sententię. Quidam enim dixerunt Angelos esse corporeos sequuti Platonem, qui duas tantum substantias corporis expertes posuit, Deum scilicet, & mentem, ab ipso productam. Demones verò, & Angelos esse corporeos, tenuit. Alij autem grauisimi patres Angelos esse omnino incorporeos asseruerunt.

CONCLVSIO.

Asserere Angelos esse corporeos, neque est hęreticum, neque manifestus error in fide. Ratio est, quia oppositum non habetur

habetur in aliquo concilio, neque in sacris literis, neque per euidentem consequentiam colligi potest. Quamuis enim in scripura sępe Angeli spiritus nominentur; non tamen spiritus pro re incorporea accipitur: cum frequenter etiam pro re corporea sumatur. Nam aer dicitur spiritus Et in Psalm. 150. dicitur, omnis spiritus laudet dominum, vbi multa corpora; vt ignis, grando, nix, &c. spiritus numerantur. Et ecclesiast. 39. sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, &c. ignis grando, &c. Quare, vt possit defendi non esse hęreticum, dicendum est; ideo Angelos in sacris literis vocari spiritus: quia habent corpora subtiliora, & spiritualiora, quàm aliæ creaturæ. Quemadmodum D. Paul. dicit corpora nostra post resurrectionem futura esse spiritus. Præterea, neque ex determinatione concilij Lateranensis expresse colligitur oppositum. Ibi enim licet vocetur natura Angeli incorporea, non tamen colligitur omnino esse incorpoream, sed dicitur spiritualis. Quia subtiliori corpore constat, & cùm ibi obiter illud tractetur, non erit de fide. Nam quæ expresse in concilijs tractantur, illa sunt de fide, vt Cano. lib. 5. de locis scripturę, cap. 5. docet. Ps. 150. Eccl. 39. 1. Cor. 15. Cano.

Hanc tandem cōclusionem, vt in principio adnotauimus, deffenderunt multi patres. Nam Orig. 2. lib. Peri arc cap. 2. dicit impossibile esse aliquid sine corpore uiuere, pręter Deum, & cap. 8. scribit, Angelos corpore, & anima constare; quemadmodum homo. Tertulian. libro de carne Christi, adducens illud Genes. 6. Videntes filij Dei, &c. affirmat, per filios Dei, intelligendos esse Angelos, qui genuerunt. Et Lactantius 2. lib. diuinarum institutionum, cap. 26. & D. August plu-ribus in locis. 2 1. de Ciuit. cap 10. dicit demones corpora habere; vt magnis auctoribus visum est. Quòd si aliqui non habere corpora asserant, non sunt curiosa disputatione liberandi. Et lib. 8. de Ciuit. cap. 9. approbat Apulei sententiam, affirmantis, Angelos habere subtilia corpora. Et in Enchirid. capit 49. & 59 dicit tribuenda esse Angelis corpora aerea. Idem & D. Bernard. opinatus est homil. 6. super cantica. Lege cap. sciendum. 26 q 3. Orig. Tertul. Gen 6. Lact. Aug. Bern.

C O N C L V S I O I.

Temerarium esset nunc dicere Angelos corporibus constare. Ratio est, quia oppositum docet vniuersa Theologorum schola. & quando aliquis sentit contra omnes doctores, temerarius iudicatur. licuit, tamen temporibus D. August. opinari, quia res in dubium vertebatur, nunc autem clara di- S. Tho. 1. de de ar. 1.

lucida,

Temerarium quis. lucida, & perspicua est. Et quamuis non sit de fide; est tamen ab omnibus recepta, & ex sacris literis magna deprimuntur argumenta ad illam confirmandam Nam licet ibi aliquando spiritus rem corpoream insinuet, tamen quando distinguitur contra rem corpoream; vt in præsentia pro re corporis expertè collocatur, vt Ioan.4. dixit Christus. Spiritus est Deus, &c. Et ad Ephes 4. loquens D.Paul de malis Angelis ait. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, idest; aduersus res corporeas. Et passim in multis locis Angeli spiritus appellantur, vt Psal.103. qui facis Angelos tuos spiritus. Et Luc. 24 spiritus carnem, & ossa non habent: sicut me videtis haberè. Tum etiam inter inuisibilia numerantur ad Rom 1. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, &c. Et in symbolo Niceno Deum creatorum uisibilium, & inuisibilium confitemur. Et in Concil. Lateranensi. quamuis fuerit explicationis causa, tamen de sententia vniuersi Concilij istud approbantis, & affirmantis, per naturam spiritualem natura angelica intelligitur. Nam statim subdit, hominem vtraque natura constantem. Et confirmatur auctoritate grauissimorum, etiam sanctorum virorum, qui hoc deffenderunt; vt D. Dionys. de diuinis nominibus c.4 expressè dicit; Angelos carere omni materia. Et Damasc. lib.2. suæ Theologiæ. cap.3. Et Greg. Nazianzenus lib.2. suæ Theologiæ in fine. & Chrysostom. homil. 22. super Genesi. irridet expositionem eorũ, qui afferunt per filios Dei esse intelligendos Angelos. Nam quo modo, inquit, potest fieri, quòd Angeli incorporei uxores ducant? Et addit per filios Dei esse intelligendos iustos, nempè, Seth, & trahentes ex eo originem.

Ioa.4. *Ad Eph. 4.* *Ps. 103.* *Luc. 24.* *Rom.c.1.* *D.Dion.* *Damasc.* *Greg.Nazian.*

Prima difficultas. Vtrum naturali ratione demonstrari possit Angelos esse incorporeos?

CONCLVSIO.

S.Tho.q. 50.ar 1. & q.51. ar.1.

Potest naturali ratione demonstrari. Et ratio est; quia, cùm anima nostra in genere spiritualiũ sit imperfecta. quo ad hoc, quod indiget organo, & instrumento corporeo ad intelligendum quoniam nihil est in intellectu, quòd prius non fuerit in sensu) dadum est perfectum in eodem genere, quod tali organo non indigeat ad intelligendum, quare si ad intelligendum non indiget corpore, superfluum erit ponere in Angelo corpus. Prima consequentia ꝓbatur: quia in quocunq; genere datur

datur imperfectum, datur & perfectum; vt in genere animalium brutum est imperfectum, & homo perfectus.

Secundò confirmatur conclusio, quia in Philosophia absurdum est dicere, Angelos esse corporeos: nam vel illa corpora essent organica, vel non. Si primum, haberent Angeli sensum, & actiones humanas, &c. Si non haberent corpora organica, vel essent solida, vel fluxibilia corpora illa, quod nullo modo est dicendum. Appen.

Hinc antiqui Philosophi appellabãt Angelos substantias separatas, idest, à corpore sequestratas, & intelligentias, & motores cœlorum, ut constat ex. 8. Physi. & 12. Metaph. & Platonici istas substantias vocant dæmones, idest, spiritus. Lege D. August. de ciuit. Dei, lib. 8. cap. 15. & 16. & 6. lib. ferè per totum librum. Aug.

Secunda difficultas. An Angelus sit compositus ex materia, & forma?

In hac difficultate declaratur secunda pars tituli huius. q. 2 & in hac difficultate non loquimur de materia, quæ dicit ordinem ad quantitatem, & extensionem, sed nomine materiæ intelligimus partem substantialem constituentem Angelum, & realiter a forma distinctam. Lege D. Bona. vbi suprà, qui varios modos dicendi ponit. Doct. in princ. q. citati.

CONCLVSIO.

Angelus est omnino immaterialis, & nullo modo ex materia componitur. Probatur primo, quia si Arist. de anima dicit, quòd neque corpus est, neque est forma in corpore, neque mixtum cum materia, quod verum est de anima intellectuali: multò igitur magis de Angelo est hoc asserendum, cùm sit simplicioris naturæ, & subtilioris. Deinde non potest habere materiam unam cum materia rerum corporearum. Nam percontor. An forma corporea, & incorporearum rerum, sit in eadem parte materię? vel in diuersis? non in eadẽ parte, quia tũc eadem res esset corporea, & spiritualis. Neque in diuersis partibus; quia tunc forma rei spiritualis haberet diuisionem, & quantitatem, & utrunque illi repugnat. Et confirmatur tertiò, quia operatio Angeli, quæ conuenit rei secundum modum substantiæ, est omnino immaterialis; vtpotè, intelligere. Et tandem, quia obiectnm intelligibile est quoque à materia, & ab hic, & nunc, abstractum. Arist.

Tertia difficultas. Erit ne aliqua compositio Angelo constituenda?

CONCLVSIO.

Propriè,& per se est compositio ex genere, & differentia in angelo;esto,non sit,ut diximus,compositio ex materia, & forma. Et ratio est, quia omne genus prædicaměti diuiditur per differentias,& cùm sint plures species Angelorum, diuidetur genus illarum specierum per differentias tales species constituentes,quæ compositio vocatur Metaphysica.Et ratio generis,per se loquendo, non sumitur à materia, nec ratio differentię sumitur à forma. Est enim de ratione generis,quòd sumatur à tota natura,& essentia,quatenus habet rationem perfectibilis,& determinabilis. Et differentiæ ratio est, quòd sumatur etiam à natura sub ratione perfecti. Lege S. Thom. de ente,& essentia, cap.6.

Appen. Hinc Angelus, quamuis non componatur ex materia, & forma, satis est ꝙ cōponatur ex genere,& differentia: vt non sit purus actus.Recipit enim esse, & in potentia ad aliud, vel est compositus ex esse,& essentia intellectualis.

Quæst.3.De distinctione Angelorum?

Hæc quæst. mouetur à Magistro in prima parte huius distinctionis; absoluetur autem. quæst. positis nonnullis difficultatibus.

1.dif.Suntne plures Angeli numero?

CONCLVSIO.

S.Tho.q.50.ar.3. *Dur. hac d.q.4.* *Psal. 67.* *Ps. 148.* *Dan. 7.* *D.Greg.* *Luc.2.* *Mat.26.* Plures esse Angelos, & in magno numero, de fide tenendum est. Hæc conclusio habetur expresse in multis locis sacræ scripturæ, ubi sæpe exercitus Angelorum numerantur, vt Psal.67.currus Dei decem millibus, multiplex millia lætantium Et Psalm. 148.Laudate eum omnes virtutes eius In Hebræo habetur,omnes exercitus eius Et Daniel 7. millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Et Iob. cap.25. nunquid est numerus militum eius. quem locum declarans D.Gregor.lib.17.moral.cap. 7. dicit cogitatione humana comprehendi non posse, quantus sit Angelorum numerus. Et Luc.1. in natiuitate Christi subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum. Et Matth. 26. An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones angelorum. Et vnaquæque legió, ut supra diximus. 6666. Angelos comprehendit. Vnde in sacra pagina *Para.ca.32.* Deus propter multitudinem Angelorum dominus exercituum

tuum nominatur Lege 2.Paral.c.32. & Apoc.c.5. D. Dionis. c.9.de cœlest.Hierarc. Apoc.c.5 D.Dionys. c.9.

Secunda diffic. Exceditne numerus Angelorum omnium aliarum rerum numerum?

Hoc loco non quæritur de numero determinato;quia sine reuelatione stultum esset hoc quærere, sed quod quærimus persistentes in principijs naturalib.est An excedat numerus, &c. Arist.11.Metaph tenet nō esse plures Angelos,quàm sunt motores orbium,quem sequutus est Auerroes, alij fuisse.47. alij verò.55.ad diuersos motus asseruerunt. Doct.ubi supra.

CONCLVSIO.

Angelorum numerus excedit numerum specierum rerum corporearum. Probatur primò auctoritate D. Dionysij.14. de cœlesti hierarc.qui ait. Multi sunt exercitus super naturarum mentium,excedentes constrictam hanc,& infimam com mensurationem materialium. Secundò ratione confirmatur, quia,quando Deus creauit vniuersa, quantò aliqua res fuit perfectior,tantò in maiori excessu creauit illam. Et Angeli perfectiores sunt ijs inferioribus rebus materialibus. Omnia enim,quæ creata sunt, ordine sunt condita ; ita quòd ea, quæ perfecta sunt,propter perfectiora sunt, & hæc sunt secundum numerum,qui necessarius est ad illa perfectiora; at verò illa, quæ propter se creata sunt, in maiori numero sunt condita. Notanter dicitur in conclusione,numerum specierum, & nō indiuiduorum;quia indiuidua non pertinent ad perfectionē vniuersi; quemadmodum species. S.Th est. Dionys. S Tho.2. cont.gen. c.92.

Tertia diffic. Vtrum substantia materialis ex natura sua sit singularis, & indiuidua?

Hanc difficultatem tractat Scot.q.1. huius dist.inter alias, quas adducit ad maiorem declarationē septimæ quæst.in qua ex professo titulus huius 3.quæst exponitur. Et ad intelligentiam tituli huius difficultatis postulandum est ex logicis, singulare esse vnum numero, quod de nullo alio,quàm de se ipso uerificatur ; vt anima separata, humanitas iuncto verbo. Est igitur sensus tituli. An ita substantia materialis,quæ exprimitur in abstracto, vt humanitas, includat in sua quidditate singularitatem,quòd sicut de ratione humanitatis est rationalitas,& animalitas;ita de sua quidditate,& essentia sit singularitas,idest,quòd sit una numero,ita vt de se ipsa tantùm,& nō de alio verificetur. Sco.q 1.

CONCLVSIO.

Natura materialis non includit in sua quidditate singularitatem, quamuis nulla absque singularitate existat. Probatur à simili de humanitate, quæ non includit in sua essentia risibilitatem, quamuis non possit sine illa existere. Et confirmatur secundo, propterea quòd non potest intellectus aliquid intelligere contra quidditatem rei cognitæ: vt intelligere hominem irrationalem. Quia est contra quidditatem hominis; potest tamen intelligere humanitatem sine differentia aliqua indiuiduali, & sine aliqua singularitate, vt potest concipere, & formare conceptum humanitatis Petri, considerando illam absque conditionibus indiuiduantibus, & accidentibus, quibus vnum indiuiduum ab alio differt, & absque hic, & nunc, id est, absque loco, & tempore. Quare singularitas non est de quidditate substantiæ materialis. Deinde quia de ente reali est scientia, & non de ente rationis, quale est vniuersale, quatenus prædicatur de pluribus, neque de singularibus: Ergo erit de natura humana scientia seclusa singularitate. Alioquin non esset ens reale.

Appē. 1. Hinc, à parte rei datur aliqua natura communis non p prędicationem, qua dicitur de pluribus, sed per indifferentiam, vt humanitas Petri est natura communis, nō quòd dicatur de pluribus, sed per indifferentiam Quoniam ex parte sua est indifferens; nam sicut fuit contracta à singularitate Petri, potuit à singularitate Ioannis contrahi.

CONCLVSIO II.

Licet detur natura communis per indifferentiam à parte rei, non tamen datur aliqua vniuersalitas à parte rei sine operatione intellectus. Et ratio Scoti est, quia cùm vniuersale prędicetur de pluribus, non erit ens reale à parte rei. Propterea, quòd ens reale est singulare, quod non verificatur, nisi de se ipso, vel natura communis, vt dictum est modò, sed erit tantum ens rationis.

Appen. 2 Ex ijs duabus conclusionibus colligit Scot. dari à parte rei vnitatem minorem vnitate numerali. Et ad probationem nota, unitatem aut esse numericam, ut Petrus est unus numero: quia de se ipso tantùm dicitur, aut specificam: vt conceptus hominis in communi, qui de pluribus verificatur, est vnus unitate specifica, non tamen est à parte rei, sed est ens rationis. Et inter has duas unitates, datur vnitas naturæ communis, de qua loquitur in appen. Et probatur, quia illud est minus unum, quod est indifferens ad plura: vt humanitas

Petri ex sua natura poterat contrahi singularitate Ioãnis, vel Francisci; & ita est minus una, quàm vnitas numerica, quæ de se non est indifferens ad plura, & est magis vna, quàm specifica: quia non verificatur de pluribus.

CONCLVSIO III.

Non est ponenda vna natura communis omnium indiuiduorum vnius speciei; sed tot sunt naturæ communes, quot sunt indiuidua Et ratio est; quia quælibet natura dicitur communis, non ob aliud, nisi; quia in sua quidditate non includit singularitatem istam, quam modò habet. Quandoquidem poterat aliam habere, & alijs accidentibus, & circunstantijs signari.

Quarta difficultas. Quidnam sit ista singularitas, siue differentia indiuidualis, siue principium indiuiduationis, per quod natura ex se communis effi itur vna, & singularis?

Titulus huius difficultatis duo postulare videtur. Primum est, quid illud sit, quod naturam de se indifferentem, & diuisibilem reddit, indiuisibilem in inferiora, & indiuiduã, efficit; vt de pluribus participari nõ possit? Secundum est, quid illud est, quo indiuiduum hoc distinguitur realiter ab alijs eiusdẽ naturæ. Vnde dicitur indiuiduum: quia est indistinctum à se, & à quolibet alio distinctum.

Circa hanc difficultatem sunt quót capita (vt aiunt) tot sensus. Gotphredus quol. 1. q. 8. ar. 1. tenet, q̃ natura se ipsa est hęc, neq; oportere assignare aliquod indiuiduationis principium, huic subscribere videntur Duran. q. 2. huius dist & Gabriel, & omnes nominales. hanc opinionem refert Sco. q. 2. — *Gotphredus. 1.* *Duran.* *Gabriel.*

Secunda opinio est Henrici quol. 5. q. 8. quam etiam Scotus ibidem refert, & confutat, qui asseruit, principium indiuiduationis esse negationem communicabilitatis. — *Henrici.*

Tertia opinio, quam etiam reijcit Sco q. 3. est cuiusdam Nicolai Boneti, affirmantis principiũ indiuiduationis esse actualem rei existentiam. — *Nicol. Bonet.*

Quarta opinio, in quam etiám Sco. q. 4. inuehitur, est dicentium, indiuiduationis principium esse solam quantitatem.

Quinta opinio est S. Tho. 2. contra gen. c. 2. & q. de spiritualibus, & in tractatu de principio indiui. & de ente, & essentia, & in p. p. q. 3. & q. 29. & tenet principium indiuiduationis esse materiam signatam, hanc non sequitur Sco. cuius opinio sequenti conclusione continetur. — *S. Thom.* *Sco. opi.*

CONCLVSIO.

Principium indiuiduationis est proprietas indiuidualis,

itioni, in qua quæritur, quid res sit.

CONCLVSIO.

De fide est, esse quasdam substantias intellectuales, hominibus perfectiores, quas Angelos nominamus. Sunt enim innumeri loci sacræ scripturæ, vbi expressè habetur hæc conclusio. vide concordantias maiores Bibliæ, verbo, Angelus, verb. Angeli. Et de Raphaele Angelo. lege Tob cap 5. & Ps. 8. Minuisti eum paulominùs ab Angelis. Qui locus intelligitur de homine Christo. Quemadmodùm Diuus Paul. 1. ad Hebræos, interpretatur illum de humanitate Christi Iesu. Et in Nouo Testamento passim: vt Luc. 1. apparuit Angelus Zachariæ. Et fuit missus Angelus ad Mariam Virginem. Et ratione etiam naturali confirmatur. Videmus enim orbes cœlestes moueri continuò, & perpetuo motu regularissimè. Quare oportet esse motorem intellectum, regularissimè, & perfectissimè mouentem. Tum etiam, quia ad perfectionem vniuersi requiritur; vt omnis gradus creaturarum reperiatur. Et cùm inueniatur spiritus vnitus corpori; vt in homine, & corpus separatũ a spiritu; vt in lapide; oportet etiam vt inueniatur spiritus separatus à corpore, vt est Angelus. Nam si corpus, quod est minùs perfectum inuenitur sine spiritu, multò magis spiritus erit sine corpore, vt est Angelus. Et Aristot. lib. de causis, inquit, Est quædam substantia, cuius substantia est in æternitate, & actio in tempore. lege eundem Aristot. 11. & 12. Metaphysic. & 1. de anima extra cœlum, &c.

Tob. c. 5. & 12. Psal. 8. Ad Hebræ 1. Luc. 1. Arist.

Hinc confutata manet Hæresis Sadducæorum, qui vt Alexand. ibidem ait, dixerunt, non esse Angelos. lege cap. 23. in Act. Apostol.

Hæresis. Act. Apost c. 23

Secunda diffic. Angelus sub quo genere continetur?

In Angelis duplex esse consideratur à doctoribus, vnum esse purè naturale, alterum esse gratuitum; & secundum esse gratuitum vocatur lumen à sanctis. Lege Alexand. art. 1. vbi suprà, & secundum esse naturale quæritur in hac difficultate; sub quo genere contineatur? an sub substantia? vel sub accidente?

Alex. Alen. in 2. art. 2. vbi sup.

CONCLVSIO.

Angelus est in genere substantiæ. Et ratiò est, quia cùm sit ens. & non sit accidens; quia non inhæret subiecto, necessariò erit substantia, cùm ens in substantiam, & accidens primò diuidatur. Et D. Damasc. vt statim dicemus, Angelum substantiam esse affirmat.

D. Dam.

Tertia

Tertia diffic. Quid nam est Angelus?

Angelus est substantia incorporea, intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, Deo ministrans, secundum gratiam, non naturam, immortalitatem suscipiens. Hæc diffinitio est Damasc. lib. 2. sententiarum, cap. 2. illustro diffinitionem hanc, singulas eius partes declarando. Primùm esse substantiam, constat ex proxima difficultate. Secundò dicitur incorporea, ad differentiam animæ nostræ, quæ licet non sit corporea; tamen est vnita, vel vnibilis corpori; at verò Angelus, neque est vnitus, neque vnibilis corpori. Tertiò dicitur intellectualis, ad distinctionem animæ nostræ. Quia propriè loquendo, anima nostra dicitur substantia rationalis; at verò Angelus substantia intellectualis. Propterea quòd Angelus sine collatione eligit; homo verò cum collatione, & discursu; sed hæc latius infrà. Quartò additur in diffinitione, semper mobilis. Quoniam Angelus habet semper in se omnes conditiones, quæ ad motum suum desiderantur, quas non habent, neque illa, quæ motu recto mouentur, Nam dum sunt in suo loco naturali, non mouentur; vel potest fieri, vt actu non moueantur, propter motoris indigentiam. Neque illa, quæ circulariter mouentur: nam licet habeant ad motum omnes conditiones, quæ ex parte sui requiruntur; indigent tamen motore; vt cœlum, si non esset motor, staret. Angelus autem non indiget motore præter Deum. cuius imperium ad motum Angeli requiritur. Et ad distinctionem animæ, quæ dum est corpori coniuncta, moto corpore, dumtaxat mouetur. Apponitur quinto in definitione, arbitrio, &c. quoniam Angelus de sententia B. Dionysij apud Alexan. hoc loco. quantum ad motum naturalem, potest, & recto, & circulari motu moueri. Non enim est in eo motus, quantùm ad vnam differentiam solam, determinatus; vt sunt reliqua mobilia. Vel secundò dicendum est, hoc loco arbitrium sumi pro iudicio, quo aliquis potest eligere communiter bonum, vel malum; quod quidem Angelo conuenit sine collatione, & discursu; vt paulò anteà diximus, & infrà latiùs explicabitur. Vel dicitur liber Angelus, non ad bonum, & malum; sed in libera electione eius, quod voluerit. Sexto adiungitur particula, semper administrans. Quia licet, non semper actu ministerium, quod habetur respectu hominum, ei conueniat; habet tamen semper virtutem, & potentiam administrandi. Et ita in habitu semper ei conuenit, & respectu Dei semper ei conuenit administratio. Angelos enim

Alex. m. 3. q. 20. citat. S. Bon. in expositione literæ dist. 9. D. Dam.

B. Diony.

enim semper Dei uoluntati subiectos esse confitemur.

Vltima particula in definitione posita est; secundum gratiam, &c. Vel quia de facili nō est mutabilis & hoc habet à sua natura, siue à suo principio. Ex se enim solū habet, ut sit quodammodo vertibilis in nihil. Vnde habet immortalitatem, quasi ex quodam dono gratiæ; tamen quodammodo ex principio naturali potest non moueri: & quando D. August. (vt refert Alexan.) vocat animam nostram simpliciter immortalem, comparat illam ad animam sentientem, quæ est in brutis, vel ad vegetatricem; quæ est in plantis, quæ cum corpore esse desinunt. Vel secundò dicitur Angelus immortalis spiritualiter. Quia angelus semel bonus, semper est bonus, & si mel malus, semper est malus [es como cerradura de golpe] non sic autem anima nostra, dum est in corpore, sed de ijs infrà latiùs. Est, & alia diffinitio Angeli, quam tradit B. Dionis. de diuinis nominibus cap. 6. nempe. Angelus est imago Dei, manifestatio occulti luminis, speculum purum, splendidissimum, immaculatum, incontaminatum, incoinquinatum, recipiens totam (si iustum est dicere) speciositatem benè formatæ Dei formitatis, & purè declarans in se ipso, sicut possibile est, bonitatem, quæ est in abditis. Singulas partes huius diffinitionis copiosissimè Alexand. declarat. Et nota, quæ ibi de imagine Dei tradit, quomodo filius propriè imago patris nominetur. Largè verò angelus; verius tamen angelum, & hominem ad imaginem Dei factos dicimus; ut ratione transitionis signatæ per præpositionem notetur diuersitas, non solùm in persona, verùm etiam in essentia creaturæ ad creatorem.

D. Aug.

Lege Albe. Mag. lib de 4. coæuis. co quo. 4.

A Alē. ar. 2. m. 3

B. Diony.

2. Cor. 4. cap.

Gen. c. 1.

Quarta difficultas. Vtrum potentia in angelo, sit idem cum sua essentia?

1 Alex. Alen. q. 21. m. 1. S. Thom. q. 54. art. 1. 2. & 3. & q. 77. artic. 1. & q. de spiritualibus creaturis, ar. 11. Sco. d. 16. huius lib. q. vnica, & in 4. dist. 12. q. 3. Duran. in hac 3. dist. q. 5. & in primo d. 3. q. 2. p. d. & in eisdem distin. cæteri Gabriel. & Gregor. Arimin. dist. 16.

2 Vt exempli gratia. An intellectus Angeli ab eius essentia distinguatur?

CONCLVSIO.

Potentia Angeli ab eius essentia formaliter, & quidditatiuè distinctione formali & reali distinguitur. Probatur primò authoritate D. Dionys. 11. capitu. de cœlesti hierarchia, qui in Angelis tria esse affirmat, nempè, essentiam, virtutem

D. Dion.

& opera-

& operationem. Vbi virtutem, siue potentiam, ab ipsa essentia separat. Et D. August. multis in locis in lib. de Trinit. præsertim, ubi declarat, quo modo imago sanctissimæ Trinit. in anima nostra reperiatur. Nam semper assignat differentiã inter Trini. creatam, & increatam, affirmans in Trinit. increata essentiam esse idem realiter, & formaliter cum uoluntate, & intellectu, at verò in Trinitate creata, essentiam, vel substantiam non esse idem formaliter, saltem cum intellectu, & uoluntate. Nam dicendum, inquit, est in anima esse intellectũ, & voluntatem: sed fatendum non est, animam esse intellectũ, & voluntatem. Idem expresse docuit Epistola. 102. ad Euodiũ, & lib. 15. de Trini. c. 7. & D. Anselm. in multis locis, præsertim de casu diaboli c. 8 & de concordia prædestinationis, & liberi arbitrij. c. vltimo, & est communis sententia doctorum. & cõfirmatur ratione, quia Angelus non est omnino simplex, sicut Deus; quò fit, ut nihil sit penitus sua potẽtia, præterquã Deus, qui est essentia simplicissima. Tùm etiam quia essentia est cã efficiens multarum passionum: vt Sco in 4. dist 14. q 3. docet, & causa efficiens realiter distinguitur à suo effectu. Alioquin idem esset secũdum rem causa sua ipsius, & idem simul esset, & non esset, quod est absurdissimum, & impossibile. D. Aug. D. Ansel.

Idem dicendum est de actione Angeli. & potentijs animæ, & de earum esse, & existentia, & actionibus.

Hinc etiam sequitur explodendam esse sententiam Gab. & Gregor. Arimin. & aliorum nominalium, qui eorum vestigia sunt sequuti, locis citatis, qui tantam identitatem posuerunt inter intellectum, & essentiam Angeli, & animæ ut teneant concedendum esse formaliter essentiam Angeli, uel animæ esse intellectum, & voluntatem. Et citant in suam sententiam Scotum, sed falso, quia Sco. expresse docet ubi supra distingui distinctione formali, & quidditatiua, aliter multò, quam homo, & animal. Propterea quòd homo comparatur ad animal, vt pars subiectiua, de qua prædicatur formaliter totum, ut inclusum in ipso essentialiter, & formaliter; at verò intellectus Angeli, vel hominis comparatur ad essentiam, uel substantiam, vt pars potentialis, de qua nuuquam totum formaliter prędicatur. Appen. Appen. Sco. li ratur.

Est. dissidium, & controuersia inter S. Thom. & Scotum, & eorum discipulos; vtrum realiter, vt res à re, distinguantur? verum de hac controuersia in libro de cõtrouersijs inter Scotum, & S. Thom. latiùs.

Quinta

habetur in aliquo concilio, neque in sacris literis, neque per euidentem consequentiam colligi potest. Quamuis enim in scriptura sępe Angeli spiritus nominentur; non tamen spiritus pro re incorporea accipitur: cum frequenter etiam pro re corporea sumatur. Nam aer dicitur spiritus Et in Psalm. 150. dicitur, omnis spiritus laudet dominum, vbi multa corpora; vt ignis, grando, nix, &c. spiritus numerantur. Et ecclesiast. 39. sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, &c. ignis grando, &c. Quare, vt possit defendi non esse hereticum, dicendum est; ideo Angelos in sacris literis vocari spiritus: quia habent corpora subtiliora, & spiritualiora, quàm aliæ creaturæ. Quemadmodum D. Paul. dicit corpora nostra post resurrectionem futura esse spiritus. Præterea, neque ex determinatione concilij Lateranensis expresse colligitur oppositum. Ibi enim licet vocetur natura Angeli incorporea, non tamen colligitur omnino esse incorpoream, sed dicitur spiritualis. Quia subtiliori corpore constat, & cùm ibi obiter illud tractetur, non erit de fide. Nam quæ expresse in concilijs tractantur, illa sunt de fide, vt Cano. lib. 5. de locis scripturę, cap. 5. docet. *Ps. 150.* *Eccl. 39.* *1. Cor. 15.* *Cano.*

Hanc tandem cóclusionem, vt in principio adnotauimus, deffenderunt multi patres. Nam Orig. 2. lib. Peri arc cap. 2. dicit impossibile esse aliquid sine corpore uiuere, preter Deum, & cap. 8. scribit, Angelos corpore, & anima constare; quemadmodum homo. Tertulian. libro de carne Christi, adducens illud Genes 6. Videntes filij Dei, &c. affirmat, per filios Dei, intelligendos esse Angelos, qui genuerunt. Et Lactantius 2. lib. diuinatum institutionum, cap. 26. & D. August pluribus in locis. 21. de Ciuit. cap 10. dicit demones corpora habere; vt magnis auctoribus visum est. Quòd si aliqui non habere corpora asserant, non sunt curiosa disputatione liberandi. Et lib. 8. de Ciuit. cap. 9. approbat Apulei sententiam, affirmantis, Angelos habere subtilia corpora. Et in Enchirid. caput 49. & 59 dicit tribuenda esse Angelis corpora aerea. Idem & D. Bernard. opinatus est homil. 6. super cantica. Lege cap. sciendum. 26 q 3. *Orig.* *Tertul.* *Gen 6.* *Lact.* *Aug.* *Bern.*

CONCLVSIO I.

Temerarium esset nunc dicere Angelos corporibus constare. Ratio est, quia oppositum docet vniuersa Theologorum schola. & quando aliquis sentit contra omnes doctores, temerarius iudicatur. licuit, tamen temporibus D. August. opinari, quia res in dubium vertebatur, nunc autem clara dilucida, *S. Tho. 1. de de a ar. 1.*

Temera-rium quis. lucida, & perspicua est. Et quamuis non sit de fide; est tamen ab omnibus recepta, & ex sacris literis magna deprimuntur argumenta ad illam confirmandam Nam licet ibi aliquando spiritus rem corpoream insinuet, tamen quando distinguitur contra rem corpoream; vt in præsentia pro re corporis experte collocatur, vt Ioan. 4. dixit Christus. Spiritus est Deus, &c. Et ad Ephes. 4. loquens D. Paul de malis Angelis ait. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, idest; aduersus res corporeas. Et passim in multis locis Angeli spiritus appellantur, vt Psal. 103. qui facis Angelos tuos spiritus. Et Luc. 24. spiritus carnem, & ossa non habent: sicut me videtis habere. Tum etiam inter inuisibilia numerantur. ad Rom 1. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, &c. Et in symbolo Niceno Deum creatorum uisibilium, & inuisibilium confitemur. Et in Concil. Lateranensi. quamuis fuerit explicationis causa, tamen de sententia vniuersi Concilij istud approbantis, & affirmantis, per naturam spiritualem natura angelica intelligitur. Nam statim subdit, hominem vtraque natura constantem. Et confirmatur auctoritate grauissimorum, etiam sancto rum virorum, qui hoc deffenderunt; vt D. Dionys. de diuinis nominibus c. 4 expressè dicit; Angelos carere omni materia. Et Damasc. lib. 2. suæ Theologiæ. cap. 3. Et Greg. Nazianzenus lib. 2. suæ Theologiæ in fine. & Chrysostom. homil. 22. super Genesi. irridet expositionem eorũ, qui afferunt per filios Dei esse intelligendos Angelos. Nam quo modo, inquit, potest fieri, quòd Angeli incorporei uxores ducant? Et addit per filios Dei esse intelligendos iustos, nempè, Seth, & trahentes ex eo originem.

Ioa. 4. *Ad Eph. 4.* *Ps. 103.* *Luc. 24.* *Rom. c. 1.* *D. Dion.* *Damasc.* *Greg. Nazian.*

Prima difficultas. Vtrum naturali ratione demonstrari possit Angelos esse incorporeos?

CONCLVSIO.

S. Tho. q. 50. ar 1. & q. 51. ar. 1.

Potest naturali ratione demonstrari. Et ratio est; quia, cùm anima nostra in genere spiritualiũ sit imperfecta. quo ad hoc, quod indiget organo, & instrumento corporeo ad intelligendum: quoniam nihil est in intellectu, quòd prius non fuerit in sensu) dadum est perfectum in eodem genere, quod tali organo non indigeat ad intelligendum, quare si ad intelligendum non indiget corpore, superfluum erit ponere in Angelo corpus. Prima consequentia ꝓbatur: quia in quocunq; genere datur

datur imperfectum, datur & perfectum; vt in genere animalium brutum est imperfectum, & homo perfectus.

Secundò confirmatur conclusio, quia in Philosophia absurdum est dicere, Angelos esse corporeos: nam vel illa corpora essent organica, vel non. Si primum, haberent Angeli sensum, & actiones humanas, &c. Si non haberent corpora organica, vel essent solida, vel fluxibilia corpora illa, quod nullo modo est dicendum. *Appen.*

Hinc antiqui Philosophi appellabāt Angelos substantias separatas, idest, à corpore sequestratas, & intelligentias, & motores cœlorum, ut constat ex 8. Physi. & 12. Metaph. & Platonici istas substantias vocant dæmones, idest, spiritus. Lege D. August. de ciuit. Dei, lib. 8. cap. 15. & 16. & 6. lib. ferè per totum librum. *Aug.*

Secunda difficultas. An Angelus sit compositus ex materia, & forma?

In hac difficultate declaratur secunda pars tituli huius q. 2. & in hac difficultate non loquimur de materia, quæ dicit ordinem ad quantitatem, & extensionem, sed nomine materiæ intelligimus partem substantialem constituentem Angelum, & realiter a forma distinctam. Lege D. Bona. vbi suprà, qui varios modos dicendi ponit. *Doct. in princ. q. citati.*

CONCLVSIO.

Angelus est omnino immaterialis, & nullo modo ex materia componitur. Probatur primo, quia si Arist. de anima dicit, quòd neque corpus est, neque est forma in corpore, neque mixtum cum materia, quod verum est de anima intellectuali: multò igitur magis de Angelo est hoc asserendum, cùm sit simplicioris naturæ, & subtilioris. Deinde non potest habere materiam unam cum materia rerum corporearum. Nam percontor. An forma corporea, & incorporearum rerum, sit in eadem parte materię? vel in diuersis? non in eadē parte, quia tūc eadem res esset corporea, & spiritualis. Neque in diuersis partibus; quia tunc forma rei spiritualis haberet diuisionem, & quantitatem, & utrunque illi repugnat. Et confirmatur tertiò; quia operatio Angeli, quæ conuenit rei secundum modum substantiæ, est omnino immaterialis; vtpotè, intelligere. Et tandem, quia obiectum intelligibile est quoque à materia, & ab hic, & nunc, abstractum. *Arist.*

Tertia difficultas. Erit ne aliqua compositio Angelo constituenda?

CONCLVSIO.

Propriè, & per se est compositio ex genere, & differentia in angelo; esto, non sit, ut diximus, compositio ex materia, & forma. Et ratio est, quia omne genus prædicamēti diuiditur per differentias, & cùm sint plures species Angelorum, diuidetur genus illarum specierum per differentias tales species constituentes, quæ compositio vocatur Metaphysica. Et ratio generis, per se loquendo, non sumitur à materia, nec ratio differentię sumitur à forma. Est enim de ratione generis, quòd sumatur à tota natura, & essentia, quatenus habet rationem perfectibilis, & determinabilis. Et differentiæ ratio est, quòd sumatur etiam à natura sub ratione perfecti. Lege S. Thom. de ente, & essentia, cap. 6.

Appen. Hinc Angelus, quamuis non componatur ex materia, & forma, satis est ꝙ cōponatur ex genere, & differentia: vt non sit purus actus. Recipit enim esse, & in potentia ad aliud, vel est compositus ex esse, & essentia intellectualis.

Quæst. 3. De distinctione Angelorum?

Hæc quæst. mouetur à Magistro in prima parte huius distinctionis; absoluetur autem. quæst. positis nonnullis difficultatibus.

1. dif. Suntne plures Angeli numero?

CONCLVSIO.

S. Tho. q. 50. ar. 3. Plures esse Angelos, & in magno numero, de fide tenendum est. Hæc conclusio habetur expressè in multis locis sacræ scripturæ, ubi sæpe exercitus Angelorum numerantur, vt Psal. 67. currus Dei decem millibus, multiplex millia lætantium. Et Psalm. 148. Laudate eum omnes virtutes eius. In Hebræo habetur, omnes exercitus eius. Et Daniel 7. millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei. Et Iob. cap. 25. nunquid est numerus militum eius. quem locum declarans D. Gregor. lib. 17. moral. cap. 7. dicit cogitatione humana comprehendi non posse, quantus sit Angelorum numerus. Et Luc. 2. in natiuitate Christi subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum. Et Matth. 26. An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones angelorum. Et vnaquæque legio, ut supra diximus. 6666. Angelos comprehendit. Vnde in sacra pagina Deus propter multitudinem Angelorum dominus exercituum

Marginal notes: Dur. hac d. q. 4. — Psal. 67. — Ps. 148. — Dan. 7. — D. Greg. — Luc. 2. — Mat. 26. — Para. ca. 32.

tuum nominatur Lege 2.Paral.c.32. & Apoc.c.5. D. Dionisi. c.9.de cælest.Hierarc. Apoc.c.5 D.Dionys. c.9.

Secunda diffic. Exceditne numerus Angelorum omnium aliarum rerum numerum?

Hoc loco non quæritur de numero determinato;quia sine reuelatione stultum esset hoc quærere, sed quod quærimus p-sistentes in principijs naturalib.est An excedat numerus, &c. Arist.11.Metaph tenet nõ esse plures Angelos,quàm sunt motores orbium,quem sequutus est Auerroes, alij fuisse.47. alij verò.55.ad diuersos motus asseruerunt. Doct.ubi supra.

CONCLVSIO.

Angelorum numerus excedit numerum specierum rerum corporearum. Probatur primò auctoritate D. Dionysij.14. de cœlesti hierarç.qui ait. Multi sunt exercitus super naturarum mentium,excedentes constrictam hanc,& infimam cõmensurationem materialium. Secundò ratione confirmatur, quia,quando Deus creauit vniuersa, quantò aliqua res fuit perfectior,tantò in maiori excessu creauit illam. Et Angeli perfectiores sunt ijs inferioribus rebus materialibus. Omnia enim,quæ creata sunt, ordine sunt condita: ita quòd ea, quæ perfecta sunt,propter perfectiora sunt, & hæc sunt secundum numerum,qui necessarius est ad illa perfectiora; at verò illa, quæ propter se creata sunt, in maiori numero sunt condita. Notanter dicitur in conclusione,numerum specierum, & nõ indiuiduorum;quia indiuidua non pertinent ad perfectionẽ vniuersi; quemadmodum species. S.Th est. Dionys. S Tho.2. cont.gen. c.92.

Tertia diffic. Vtrum substantia materialis ex natura sua sit singularis, & indiuidua?

Hanc difficultatem tractat Scot.q.1. huius dist.inter alias, quas adducit ad maiorem declarationẽ septimæ quæst.in qua ex professo titulus huius 3.quæst exponitur. Et ad intelligentiam tituli huius difficultatis postulandum est ex logicis, singulare esse vnum numero, quod de nullo alio,quàm de se ipso uerificatur; vt anima separata, humanitas iuncto verbo. Est igitur sensus tituli. An ita substantia materialis,quæ exprimitur in abstracto, vt humanitas, includat in sua quidditate singularitatem,quòd sicut de ratione humanitatis est rationalitas,& animalitas;ita de sua quidditate,& essentia sit singularitas,idest,quòd sit una numero,ita vt de se ipsa tantùm,& nõ de alio verificetur. Sco.q 1.

CONCLVSIO.

Natura materialis non includit in sua quidditate singularitatem, quamuis nulla absque singularitate existat. Probatur à simili de humanitate, quæ non includit in sua essentia risibilitatem, quamuis non possit sine illa existere. Et confirmatur secundo, propterea quòd non potest intellectus aliquid intelligere contra quidditatem rei cognitæ: vt intelligere hominem irrationalem. Quia est contra quidditatem hominis; potest tamen intelligere humanitatem sine differentia aliqua indiuiduali, & sine aliqua singularitate, vt potest concipere, & formare conceptum humanitatis Petri, considerando illam absque conditionibus indiuiduantibus, & accidentibus, quibus vnum indiuiduum ab alio differt, & absque hic, & nunc, id est, absque loco, & tempore. Quare singularitas non est de quidditate substantiæ materialis. Deinde quia de ente reali est scientia, & non de ente rationis, quale est vniuersale, quatenus prædicatur de pluribus, neque de singularibus: Ergo erit de natura humana scientia seclusa singularitate. Alioquin non esset ens reale.

Appē. 1. Hinc, à parte rei datur aliqua natura communis non p prędicationem, qua dicitur de pluribus, sed per indifferentiam, vt humanitas Petri est natura communis, nō quòd dicatur de pluribus, sed per indifferentiam Quoniam ex parte sua est indifferens; nam sicut fuit contracta à singularitate Petri, potuit à singularitate Ioannis contrahi.

CONCLVSIO II.

Licet detur natura communis per indifferentiam à parte rei, non tamen datur aliqua vniuersalitas à parte rei sine operatione intellectus. Et ratio Scoti est, quia cùm vniuersale pte dicetur de pluribus, non erit ens reale à parte rei. Propterea, quòd ens reale est singulare, quod non verificatur, nisi de se ipso, vel natura communis, vt dictum est modò, sed erit tantum ens rationis.

Appen. 2 Ex ijs duabus conclusionibus colligit Scot. dari à parte rei vnitatem minorem vnitate numerali. Et ad probationem nota, unitatem aut esse numericam, ut Petrus est unus numero: quia de se ipso tantùm dicitur, aut specificam: vt conceptus hominis in communi, qui de pluribus verificatur, est vnus unitate specifica, non tamen est à parte rei, sed est ens rationis. Et inter has duas unitates, datur vnitas naturæ communis, de qua loquitur in appen. Et probatur, quia illud est minus unum, quod est indifferens ad plura: vt humanitas

Petri

Petri ex sua natura poterat contrahi singularitate Ioãnis, vel Francisci;& ita est minus una,quàm vnitas numerica,quæ de se non est indifferens ad plura,& est magis vna,quàm specifica:quia non verificatur de pluribus.

CONCLVSIO III.

Non est ponenda vna natura communis omnium indiuiduorum vnius speciei; sed tot sunt naturæ communes, quot sunt indiuidua Et ratio est; quia quælibet natura dicitur communis,non ob aliud,nisi; quia in sua quidditate non includit singularitatem istam, quam modò habet. Quandoquidem poterat aliam habere, & alijs accidentibus, & circunstantijs signari.

Quarta difficultas. Quidnam sit ista singularitas,siue differentia indiuidualis, siue principium indiuiduationis,per quod natura ex se communis efficitur vna,& singularis?

Titulus huius difficultatis duo postulare videtur. Primum est,quid illud sit,quod naturam de se indifferentem, & diuisibilem reddit,indiuisibilem in inferiora,& indiuiduã, efficit; vt de pluribus participari nõ possit? Secundum est,quid illud est, quo indiuiduum hoc distinguitur realiter ab alijs eiusdẽ naturæ.Vnde dicitur indiuiduum:quia est indistinctum à se, & à quolibet alio distinctum.

Circa hanc difficultatem sunt quot capita(vt aiunt)tot sensus.Gotphredus quol.1.q.8.ar.1.tenet,q; natura se ipsa est hęc, neq;oportere assignare aliquod indiuiduationis principium, huic subscribere videntur Duran.q.2.huius dist & Gabriel, & omnes nominales.hanc opinionem refert Sco. q.2. *Gotphredus.1.* *Duran.* *Gabriel.*

Secunda opinio est Henrici quol.5.q.8.quam etiam Scotus ibidem refert,& confutat,qui asseruit,principium indiuiduationis esse negationem communicabilitatis. *Henrici.*

Tertia opinio,quam etiam reijcit Sco q.3.est cuiusdam Nicolai Boneti,affirmantis principiũ indiuiduationis esse actualem rei existentiam. *Nicol. Bonet.*

Quarta opinio,in quam etiam Sco.q.4.inuehitur,est dicentium,indiuiduationis principium esse solam quantitatem.

Quinta opinio est S.Tho.2.contra gen.c.2.& q. de spiritualibus, & in tractatu de principio indiui.& de ente,& essentia, & in p.p.q.3.& q.29.& tenet principium indiuiduationis esse materiam signatam, hanc non sequitur Sco. cuius opinio sequenti conclusione continetur. *S. Thom.* *Sco. opi.*

CONCLVSIO.

Principium indiuiduationis est proprietas indiuidualis,

quæ non distinguitur realiter, sed formaliter tantùm, à re, cuius est proprietas. Nam, vt inquit Scot. quemadmodum animal est in potentia ad rationale, & irrationale, & contrahitur per differentiam ad talem speciem, & illa differentia non distinguitur realiter à genere; sed solùm formaliter, ita proprietas indiuiduális contrahens, & determinans, non est realiter distincta à re, cuius est proprietas. Et confirmatur conclusio, quia omnis differentia eorum, quæ differunt, reducitur ad aliqua, quæ sint primo diuersa, id est, in nullo conuenientia: sed Socrates, & Plato differunt numero; ergo resoluentur in aliqua, quæ erunt primò diuersa. Ista non erunt duæ humanitates; quia conueniunt in specie: quare erunt duæ proprietates indiuiduales, quæ in nullo conueniunt. Præterea entitatem sequitur vnitas, nam ens, & vnum conuertuntur, & entitatem numeralem unitas numeralis sequitur: & entitas, quam sequitur unitas numeralis, non potest esse materia, nec forma, quoniam sunt partes speciei, nec totum compositum, cùm sit species, nec aliquod accidens, cùm subsequatur naturam indiuiduam; ergo erit principium indiuiduationis proprietas, &c. Et tandem, quia principium indiuiduationis est illud, cui per se primò repugnat diuidi in inferiora, & nihil aliud est, præter proprietatem hanc, cui repugnet, ita diuidi, quia non materiæ, nec formæ: quare, &c. Et huiusmodi differentiæ indiuiduales vocantur ab aliquibus discipulis Scoti hæ quantitates, uel hæ qualitates, à pro nomine hoc, quod demonstrat tantùm singulare. Et quia differentiæ indiuiduales efficiunt naturam singularem; ideo talis differentia uocatur, hæc qualitas, à quibusdam pe treitas, vel Ioanneitas ab aliis Hæcceytas nuncupatur. Cæterùm de tota hac quæst. & de singulis eius difficultatibus, latius in libro de controuersijs inter S. Thom. & Scot. disputabitur.

Quarta diffic ul. Vtrum in qualibet specie Angelorum sint plura indiuidua? an vnum tantum?

Circa hanc difficultatem sunt duæ extremæ opiniones. Vna S. Thom. affirmantis, imposs bile esse, ut duo Angeli numero differentes sub eadem specie contineantur. Altera, & contraria tribuitur Scoto, quam prius multò amplexus fuit Alexan. Alen. cui etiam adhæserunt D. Bonauen. Ric. & Durand.

Hæc difficultas, vel intelligitur de possibili, vel de facto, primo modo sit.

Ale. Ale. q. 20. m. 6 S. Tho. q 50. ar. 4 S. B. n. art. 2. & d. 9. q. 1.

CON-

CONCL. I.

Possibile est, plures Angelos esse sub eadem specie ima, vel specialissima, solo numero differentes. Et ratio a definitione speciei est; quia speciei natura est; vt possit prædicari de pluribus, solo numero differentibus, & cum quælibet species Angeli sit vniuersalis, & communis pluribus, poterit de pluribus prædicari: Alioquin enim non esset species, neque de Angelis esset scientia; quia de singularibus, sicut non est diffinitio, neque scientia. Quid? quòd, vt omnes animæ rationales à corporibus separatæ, sunt eiusdem speciei, ita, & plures Angeli possunt sub eadem specie contineri. Et vt potest Deus annihilare Angelum Michaelem, & posteà producere alium eiusdem speciei cum Michaele, potest absque eius annihilatione vtrunq; conseruare. Et ita essent iam plures Angeli sub eadem specie: Discipuli S. Thom. hanc conclusionem confitentur, licet S. Thom. illam diffiteatur.

Ric. art. 5 q. 1. Scot. q. 7 & Duran. q. 3. huius dist.

CONCL. II.

De Facto plures Angeli, solo numero differentes, sub eadem specie continentur. Et præter rationes primæ conclusionis; quibus etiam hæc secunda conclusio confirmatur, denuò probatur ratione, quæ ex D. August. in Enchiridion colligitur, quæ postulat articulum fidei, qui apud D. Paulum ad Hebreos. 2. legitur. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Habraæ, id est, non est factus Angelus ad reparandam naturam Angelicam; sed homo ad naturam humanam restaurandam. Hinc sic formo rationem, causa, ob quam verbum diuinum non assumpsit naturam Angelicam; assumpsit tamen humanam, est; propterea quòd tota natura humana, uel species, quæ in vno Adam latebat, perijt; non tamen perijt tota species Angelica. At si quilibet Angelus esset propriæ speciei, tot species perijssent, quot fuere Angeli damnati. Quare singuli non sunt peculiaris speciei; sed plures eidem speciei subijciuntur. Et B. Damascenus in elementario hanc veritatem confirmat, dicens, secundum vnamquamq; speciem fecit Deus Angelos. sed de hac re copiosius in libro controuersiarum.

D. Aug. Ad Heb. 2. c.

Damasc.

QVÆSTIO IIII.

De cognitione Angelorum.

Alex. Alen. quæst 23. & 24. S. Tho. a q. 54. vsque ad 59. D. Bonau. Ricar. Scot. Dur. & alij doct. scholastici hac distin. 3. Quæst. hæc, quibusdam difficultatibus positis, declarabi-

tur, quibus, tanquam prolegomen, siue præludium, erit sequens difficultas anteponenda.

Prima diffic. Vtrum in Angelis sit intellectus agens, & patiens.

Alex. Alen. q. 22. m. 3. S. Tho. q. 54. ar. 4. Scot. q. ult. huius dist. Arist. 3. de anima.

Duæ sunt contrariæ opiniones. Prima est S. Thom. qui negat, in angelis intellectum agentem, & possibilem reperiri. Secunda est Scoti affirmantis, habere angelos intellectum agentem, & possibilem. Et ad maiorem intelligentiam huius difficultatis est prænotandum, eundem numero intellectum esse agentem, & possibilem; habere tamen diuersa nomina, propter diuersos effectus, quos producit. Nam intellectus, quatenus agens est, duo facit officia. Et primum est formare species spirituales, per quas obiecta dicuntur actu intelligibilia, idest, in potentia propinqua; vt intelligantur, hoc est, ex speciebus sensibilibus facit species intelligibiles, spirituales, & non tanquam ex termino à quo, vel tanquàm ex materia; sicut quando ex aere fit ignis, uel quando ex ære fit statua. Et hoc efficit formando quandam speciem intellectualem, quæ repræsentat obiectum, quod erat cognoscibile tantùm per sensum, qua specie mediante, fit in potentia propinqua cognoscibile, idest, actu per intellectum intelligibile. Secundum officium intellectu agentis est facere vniuersalitatem in rebus, idest, formare species vniuersales, per quas intelligatur obiectum, sub ratione vniuersalium in particulari; vt si quis Petrum sub ratione animalis, aut hominis, & non sub ratione Petri intelligat.

Intellectus idem dicitur possibilis duabus de causis. Prima; quia est in potentia ad recipiendam illam speciem, ratione cuius obiectum vnitur accidentaliter intellectui, & potentia redditur obiecto similis; eo quòd in se habet similitudinem. Secunda causa est, quia, illa specie mediante, efficit similem notitiam obiecti, per quam obiectum non est iam actu intelligibile; sed actu intelligitur.

Appen. Scoti est vbi sup. Alex. ubi sup. & q. 69. m. 3. ar. 3. Ad Ephe.

Hinc ad cognitionem comparandam oportet ponere intellectum agentem producentem speciem intelligibilem, quæ est obiectum intellectus, & intellectum possibilem, qui fit potens ad recipiendam speciem, & recipiendas. & producendas notitias. Ideo enim dicitur intellectus possibilis, idest potens pati, nempè, recipere in se speciem, & potens facere, idest, notitias producere. Ijs ita constitutis, respondeo difficultati cum Alex. Alen. & Scoto.

CONCLVSIO.

Angeli possibilem, & agentem intellectum habent. De intellectu possibili probatur primò, ex D. Paul. ad Ephes. 3. vbi docet, Angelos didicisse mysterium incarnationis Christi; vt innotescat, &c. Quamobrem cùm sint in potentia ad multa intelligibilia, quorum non habent species, erit necessariò ponendus in illis possibilis intellectus. Secundò de intellectu agenti probatur: quia cùm sit res maximæ perfectionis, animæ corpori coniunctæ, habere intellectum agentem, quo possit suum obiectum motiuum, scilicet, speciem intelligibilem formare; non erit profectò talis, & tanta virtus motiua neganda Angelis, cùm sit præstantioris naturæ. Tertiò Angelus habet intellectum possibilem, vt modò ex D. Paulo demonstratum est; quia potest recipere omnium intelligibilium species (siue acquisitas, siue infusas. nihil enim refert, quæ illarum sint) habet igitur, & agentem intellectum. Alioquin frustra esset potentia passiua ad recipiendas species, si actiua potentia ad efficiendum tales species Angelus careret. Cuilibet enim potentiæ passiuæ naturali (vt Aristot. auctor est) sua potentia actiua naturalis respondet. *Arist. 3. de anim.* Et confirmatur, sit ita, quòd anima coniuncta corpori habeat species concreatas omnium intelligibilium; nihilominus tamen haberet intellectum agentem, & possibilem. Quia hoc ad animæ perfectionem pertinet: quare non erit hoc idem Angelis, qui sunt maioris perfectionis, quàm anima rationalis, denegandum.

Deinde, anima Christi Iesu Redemptoris nostri videbat ab instanti suæ conceptionis in verbo omnia; nihilominus tamen habuit intellectum agentem, & possibilem; similiterque habuisset, quàmuis ab instanti suæ conceptionis omnium intelligibiliũ species in proprio genere recepisset. Propterea quòd habere huiusmodi intellectum, est commune omnibus animabus coniunctis. Quapropter idem erit de Angelis confitendum, quamuis à principio omnium intelligibilium species receperint. Tandem probatur conclusio. Demus creatum fuisse à Deo, cui nulla esset data species. Percontor modò, aut iste Angelus posset formare species vniuersalium, aut singularium, aut non? Si primum; ergo Angelus habet intellectum agentem, & possibilem, vt constat ex dictis in principio difficultatis. Si secundum, sequitur manifestè, animam coniunctam materiæ esse maioris perfectionis, quàm sit Angelus, cum anima, intellectu agente, & *Lege Alex. Alé. q.22.m.3. & q.24.m.2. tenet hic conclusionem.*

possibili

possibili prædita, posset acquirere scientiam; Angelus verò tali intellectu orbatus haud posset. Quod quidem philosophiæ, & veritati aduersatur, quàm quod maximè. Sed de his in lib controuersiarum fusiùs.

Secunda diffic. An sint ponendæ species intelligibiles infusæ, vel acquisitæ in Angelis?

Alex. Alen. q. 26. m. 2. S. Tho. q. 55. ar. 2. Scot. m. 1 ar. 3. q. 6 Gab. q. 2. Durand. q. 5. & 6. huius dist. S. Bona. art. 2. q. 12. p. eiusdem dist.

Hæc difficultas est quoque tanquàm præludium præmittenda, ad explicandam difficultatem de cognitione Angelorum, quæ medijs speciebus comparatur. Sunt autem de hac difficultate duæ opiniones contrariæ. Vna affirmans communis Alexand. S Thom. & Scoti, & omnium ferè Theologorum, & Philosophorum. Altera negans Dur. & Gabriel. qui citat Ocham in suam sententiam.

CONCLVSIO.

Vt intellectus possit intelligere, necessariò sunt species intelligibiles constituendæ. Probatur conclusio vna, atquè altera ratione. Prima, intellectus nihil cognoscit, nisi per suū simile, & species est similitudo obiecti: quare cognoscet, & formabit notitiam per speciem. Quod docuit Aristot. 3. de anima, dicens, lapidem non esse per se in anima; sed eius speciem. Aliter enim non posset cognitio fieri. Ad secundam rationem nota cum Aristot 7. Physico. Quòd vt fiat actio, agens, & passum debent tangere se, vel contactu virtuali: vt quando agens operatur in extremum per medium, exempli gratia, quando sol mediante aere calefacit terram: vel contactu mathematico, quando ex vtroquè fit vnum, vt ex specie intelligibili, & intellectu fit vnum per accidens. Iam sic formo rationem; vt fiat actio, agens, & passum debent vniri: obiectum autem mouet intellectum ad notitiam sui; quare debent vniri; & cùm non possint per se, quia lapis (vt cum Aristot. modò diximus) non est in anima, vnientur profectò per accidens, idest, per speciem, quæ subiecti quidditatem suppleat. Quod etiam Aristot. 3. de anima insinuauit affirmans, intelligere esse quoddam pati, idest, receptione specierum fieri intellectionem.

Arist.

Tertia difficult. Vtrum Angelus cognoscat seipsum per suam essentiam?

Alex. Alen. ubi sup. S. Tho. q. 56. ar. 1.

Titulus huius difficultatis triplicem potest habere sensum. Nam primò potest intelligi, an essentia Angeli sit intellectio, & actus, quo intelligit se formaliter? Secundò, an potentia, qua se intelligit, sit sua essentia? Tertiò an species, qua se intelligit, sit sua essentia? ita quòd non indigeat

geat

geat alia specie intelligibili, repræsentante. Omnes Theologi vnanimes, & vno ore confitentur, Angelos intelligere seipsos per suam essentiam, solus Henricus Gandensis, quodlib.5.q.14. affirmauit, Angelum etiam seipsum cognoscere per speciem intelligibilem, repræsentantem Angelum, cui etiam adhæsit Marsil.in.2.q.7.art.9.

& etiam q.54.art. 1.& 2. Scot. q.8. D. Bona. ubi sup. Henricus Marsil.

Difficultati huic erit respondendum iuxta triplicem sensum positum.

CONCLVSIO I.

Intelligere Angeli non est sua essentia. Et ratio S. Tho. vbi suprà est; quia maior distinctio est inter esse, & operationem quàm inter esse, & essentiam: & cum esse, & essentia in nulla creatura sint idem, neque erunt idem essentia, & operatio, & intelligere Angeli operatio illius est. Tum etiam; quia asserere, intelligere Angeli, quo intelligit Deũ, esse eiusdem Angeli essentiam, & substantiam, est hæreticum: nam esset tunc beatus per essentiam, & dæmon etiam esset malus per essentiam, nempè, per operationem intellectus.

CONCLVSIO II.

Potentia, qua Angelus se ipsum intelligit, non est idem cum sua essentia; sed ab essentia realiter; vt Thomistæ asserunt; siue formaliter, vt Scotus voluit, distinguitur. Hæc conclusione explicatur secundum sensus tituli præsentis difficultatis, & est contra Gabrielem, qui quæst. 2. huius distinct. secutus Ocham affirmauit, potentiam intellectiuam, qua Angelus intelligit, esse ipsammet Angeli essentiam, & contra Durand. quæstio. 5. eiusdem distinctio. qui illis subscripsit. Iam probatur conclusio; quia, cùm omnis potentia proxima, siue actiua, siue passiua, sit respectu alicuius actus accidentalis, distinguatur à suo subiecto, & intellectus Angeli sit huiusmodi potentia, distinguetur ab eius essentia, & non erit idem cum illa. Et D. August. lib. 5 de ciuitate Dei, cap. 17. Et B. Anselm. in lib. de memoria præscientiæ, & prædestinatione. Et B. Dionysi. de cœlesti Hierarch. cap. 2. & 9. & 11. insinuant intellectum, essentiam, & operationem distingui realiter, vt declarant discipuli S. Thom vel formaliter, vt Scot. exponit. Et tandem, quia actus essentiæ angelicæ est esse, & actus intellectus Angelici est intelligere, & cùm isti actus sint distincti, erunt quoque distinctæ potentiæ: quia potentiæ per actus distinguuntur.

D. Aug. D. Ansel. D. Dion.

CON-

CONCLVSIO III.

Angelus intelligit se ipsum per suam essentiam, & non per aliquam speciem intelligibilem. Hanc conclusionem omnes ferè (vt suprà diximus) confitentur. Et ratio est: quia cùm notitia ab obiecto actu intelligibili, id est, actu intellectui, vel per se, vel per accidens vnito, & ab essentia producatur, & essentia Angeli sit actu intelligibilis (quoniam est proprio intellectui per identitatem vnita) producetur planè immediatè notitia Angeli ab essentia, & intellectu eiusdem, sine specie intelligibili. Confirmatur ex Aristot. 3. de anima: dicit enim, si lapis esset intellectui vnitus, non indigeremus specie intelligibili ad eius intellectionem. Quare hic non indiget Angelus specie intelligibili, cùm eius essentia sit intellectui vnita: vt modò diximus. Tum etiam: quia, si species obiecti informans intellectum, est partialis causa intellectionis, multò magis erit obiectum ipsum causa Intellectionis, si sit potentiæ vnitum; vt in hoc loco, cùm species eius vicem gerat, & eiusdem obiecti virtute operetur. Et patet exemplo luminis Solis; nam, vt lumen vnitur oculis nostris, & sine vlla specie ab ipsis videtur; ita etiam adest essentia angeli immediatè eius intellectui; vt principium, & ratio intelligendi, sine vlla specie.

Arist.

Quarta diffic. Vtrùm quod de Angelo modò dictum est, dici, & affirmari possit de animæ cognitione, & de alijs, quæ ad ipsam pertinent?

CONCLVSIO I.

Idem dicendum est de anima absolutè loquendo, quod de angelo modò probatum fuit. Et ratio est; quia ad cognitionem (vt proxima difficultate diximus) duo per se requiruntur, nempe potentia cognoscendi, & obiectum actu cognoscibile vnitum potentiæ, & intimè illi præsens. Quæ duo proculdubio animæ rationali conuenire videntur, propter eius immaterialitatem; quæ est principium, & radix, non solum virtutis cognoscendi, & intelligendi, verùm etiam actualis cognoscibilitatis, & intelligibilitatis. Quod Aristot. apertè docuit. 3. de anima. cap. 4. dicens, in separatis à materia idem esse intellectum, & quod intelligitur. Et idem omninò sentire videtur D. August. de Trinit. tenet S. Thom. 1. p. quæst. 58. art. 2. vbi expressè concedit, animam separatam à corpore cognoscere seipsam, eo modo quo angelus seipsum cognoscit.

Doct. ubi suprà & Gregor. Arimin. d. 5. q. 2.

Arist.

D. Aug.

CON-

CONCLVSIO II.

Anima rationalis corpori coniuncta non potest modo prę- Appen. 1
dicto se ipsam agnoscere. Et ratio est; quia anima, dum est corpori vnita, non potest intelligere, nisi per conuersionem ad phantasmata; vt experimento comprobatum est, & Arist. 3. de anima docuit Hoc enim est illi connaturale.

Hinc priùs intelligit anima, quæ habent esse in materia, Appen. 2
quorum phantasmata habemus.

Hinc, quia anima non cadit sub sensum, cùm sit immaterialis, & non possit de illa haberi phantasma, non potest pro isto statu per suam essentiam cognosci. Idemq; est iudicium de ijs, quæ ad illam pertinent, quæ similiter sunt immaterialia; vt infrà de illis rebus ab anima cognitis patebit.

Quinta difficult. Vtrùm Angelus cognoscat alia à se per suam essentiam, vel per species?

Difficultate proxima declarauimus, quo medio Angelus cognoscat se, nunc explicandum est: An eodem etiam medio cognoscat alia à se, ita vt eius essentia repræsentet illi omnia alia à se, & non indigeat specie aliqua ad cognitionem aliarum rerum acquirendam. (Alex. Alen. q. 26 m. 2. S. Tho. c. 55. ar. 1 & Scot. q. 3 & 4 Gab q. 5. Durand. q. 6.)

CONCLVSIO.

Angelus non intelligit alia à se per suam essentiam; sed per species, tanquàm per medium. Hanc conclusionem communis doctorum sententia confitetur. Et illam B. Dionysi. 7. cap. de diuinis nominibus, docet, Vbi dicit, Angelos illuminari rationibus rerum. Quamobrem Angeli per rationes rerum, & non per propriam substantiam, alia à se agnoscunt. (D. Diony)
Et ratione probatur; quia, si Angelus per suam essentiam cognosceret alia à se, semper omnia actu intelligeret, quemadmodum semper actu se ipsum intelligit, quia intelligit se ipsum per suam essentiam, quę semper est illi pręsens.

Tum etiam, cùm essentia Angeli sit limitata, & finita ad certum genus, & ad certam speciem, & determinet sibi qualibet Angeli essentia certam naturam: ideo non potest esse ratio ad cognoscendum omne ens à se distinctum; quare cognoscet Angelus alia à se per species, & nō per suā essentiam. (Appen. 2)

Hinc sola essentia diuina potest esse ratio cuicunq; intellectui cognoscendi omnia propter suam illimitationem. Et quia sola continet in se omne ens formaliter, & virtualiter. Nam formaliter continet perfectiones simpliciter simplices, quę sunt in creaturis; virtualiter autem, & eminenter continet cæteras perfectiones, quæ in creaturis habent admixtā

impe-

imperfectionem. Quod quidem non potest naturæ angelicæ, finitæ,& limitatæ conuenire.

Appen.4 Hebr.4. Hinc etiam solus Deus omnia extra se semper actu intelligit. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius. Quia per suam essentiam, quę omnium continet similitudines, omnia intelligit. Lege doct in 2. diffic. huius quæst citatos.

Sexta diffic. Vtrum Angeli intelligant non solùm per species infusas, & concreatas: verum etiam per species acquisitas?

Alex. Alen. 3. q. 24. & locis citatis S. Tho. q. 55. ar. 2. Ric. ar. 6, q. 2. Scot. q. 10 & 11. D. Bona. Solet proponi hæc difficultas, hoc modo, scilicet an Angeli accipiant cognitionem a rebus? vel an intelligant per species acceptas a rebus; vel sint sicut intellectus noster qui nascitur, tanquam tabula rasa, & sumit a rebus species. Circa hanc difficultatem, quæ difficilis est, Ricard. & Scot affirmant, Angelum aliquas a rebus sumere species. Et S. Thom. oppositum tenet; at verò D. Bonau. 2. p. huius 3. distin. art. 2. q. 1. medius incedere videtur.

CONCLVSIO I.

Ezec. 28. D. Aug. Angeli per species concreatas quidditates omnium rerum intelligunt. Constat veritas huius conclusionis primùm auctoritate sacræ scripturæ: nam Ezechiel. 28. loquens de Lucifero ita ait. Hæc dicit Dominus Deus Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia,& perfectus in decore,&c. Quare ab instanti creationis,&c & ex consequenti non acquisiuit sciẽtiam quidditatum per species acquisitas à rebus; sed per concreatas. Deinde D. August. super Gene. cap. 1. & 4. affirmat res prius fuisse ab Angelo cognitas, quàm in proprio genere existerent, quare non cognouit eas per species ab illis sumptas; sed per concreatas. Et in lib. de causis scribitur, omnem intelligentiam esse plenam formis, idest, speciebus. Et tandem ratione confirmatur; quia anima paruuli discedẽtis ante vsum rationis, intelligit statim post separationem quidditates rerum,& non nisi per species infusas; quare & Angeli in instanti creationis similiter intellexerunt. Dices cognoscunt ne

Dubiũ 1. Angeli etiam singularia? respondeo.

CONCLVSIO II.

Alex. Alen. & alij ubi sup. S. Tho. q. 57 ar. 2. Psal. 90. Cognoscunt absque dubio Angeli singularia. Et ratio est, quia custos necessariò debet cognoscere rem, quam custodit, & Angeli custodiunt nos, & omnes vias nostras, id est, singulares actiones, Iuxtà illud, Psalm. 90 Angelis suis mandauit de te; vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Nec posset quis aliquibus ministrare necessaria, si ea non agnosceret, neque prouidere quæ conueniunt, si, quæ prouidenda

da sunt, non intelligeret. Et cùm Angeli sint administratorij spiritus, vt habetur ad Hebræ.cap.1. Omnes sunt administratorij spiritus, & prouideant nobis, & nostri curam habeant (dicente scriptura, Ecclesiast.cap.5. Ne dicas coram Angelo non est prouidentia) intelligent profectò singularia. Quæ veritas Aristot. non latuit, quando Angelos motores orbium constituit, quos per intellectum, & voluntatem mouere asseruit. Et si orbes singulares non cognoscerent, quo modo, quæso, illos mouerent? Percontabis. Cognoscit ne Angelus singularia per species vniuersales concreatas? *Ad Heb. c.1, Eccl. c.5. Aristot. Dub.2.*

CONCLVSIO III.

Angelos intelligere singularia per illas species vniuersales, quas ponunt Thomistæ, videtur impossibile. Et probatur primò; quoniam tunc Angelus naturaliter esset conscius futurorum cõtingentium per species sibi connaturales, quod est erroneum. Et confirmatur, quoniam illæ species; vt Thomistæ confitentur, sunt rationes sciendi omnia futura; & cùm Angelus sit conscius se habere illas species, poterit exire in actum, atque ita naturaliter habebit notitias omnium futurorum. Et non indigerent Angeli reuelatione aliqua futurorum; quia possent ex illis speciebus, quarum sunt conscij, formare notitias omnium futurorum. Hæc autem asserere, plusquàm erroneum est. Quæres rursus, per quas igitur species Angelus intelliget singularia? *Dub.3*

CONCLVSIO IIII.

Angelus per species acquisitas à rebus intelligit singularia. Et ratio est; quia cùm omne, quod cognoscitur, per aliquam similitudinem cognoscatur (vt Aristot.3.de anima est auctor) & Angelus cognoscat singularia, vt ex secunda conclusione constat, & non per species concreatas, vt in 3.conclusione probatum est, cognoscet profectò singularia per species à rebus acquisitas. Secundò probatur conclusio; quia agente, & patiente, sufficienter approximatis, naturaliter sequitur effectus, & Angelus poteſt habere aliquod singulare materiale; verbi gratia lapidem, sufficienter sibi approximatum; quare poterit virtute intellectus agentis speciem illius singularis in suo intellectu patibili formare. Nam si potest anima coniuncta corpori formam intelligibilem lapidis formare; quia habet in sensu communi phantasma lapidis sufficienter approximatum, poterit quoque & Angelus formare speciem intelligibilem cum lapide, quem habet sufficienter approximatum. Et confirmatur, quia si phantasma

lapidis

lapidis efficit speciem intelligibilem partialiter cum intellectu agente: quoniam supplet vicem ipsius obiecti, nempe, lapidis, multò magis profectò poterit hoc efficere obiectum ipsum, vt potè lapis. Tandem, probatur ad Ephesios.3.c. inquit. B. Paul mihi omnium sanctorum minimò data est gratia hæc, &c illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi, scilicet, incarnationis, &c. vt innotescat principibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam (scilicet per prędicationem.& fidem ecclesiæ) multiformis sapientia Dei. Quo loco gloss. & D. Hieron.affirmant, multos Angelorum didicisse incarnationem Verbi, post eius passionem, vt patet Isaiæ. 63. Quis est iste, qui venit de Edom, &c. Et psalm.23. Quis est iste Rex gloriæ? &c. Hinc ita colligo rationem. Angeli acceperunt mysterium incarnationis, & non per species innatas, ergo per species acquisitas. Sed de hac difficultate lege librum controuersiarum.

Ephes. 3. *D. Hier.* *Isaiæ 63* *Psal. 23.*

Septima diffic. Vtrum Angeli, quò superiores, eò per pauciores, & vniuersaliores intelligant?

S. Tho. q. 55. ar. 3. *Scot. hac d. q. 10. & d. 9. q. 2.*

Sanctus Thom. affirmat. Scot. verò negat. Ad maiorem intelligentiam huius difficultatis sunt iacienda aliquot fundamenta.

1. Funda. Arist. Species est naturalis obiecti similitudo. Communis sententia philosophorum hoc fundamentum probat. Nihil enim posse cognosci, nisi per suum simile ex Aristot.3. de anima, colligitur. Nam dicit Aristot. necesse est; aut res ipsas, aut formas in anima esse: & cùm res ipsa, vt lapis, in anima non sit, erit eius species, quæ similitudo rei nominatur, Et patet in speculo, vbi recipitur species obiecti, quæ est expressa obiecti imago.

2. Funda. Fieri non potest; vt eadem similitudo contraria repræsentet. Et ratio est; quia, cùm similitudo sit naturalis imago repræsentans prototypum, & contingat prototypa esse contraria, vt quidditas hominis, & bruti, fieri profectò non poterit, vt eadem similitudò vtrunque repræsentet. Perinde enim esset, ac si vnam, & eãdem imaginem hominis, & leonis, fingeremus,

3. Fund. Species ratione perfectioris potentiæ, in qua est, vniuersalius repræsentare non potest. v.g. eadem species in Angelo non repræsentabit plura, quàm in anima separata: vt si in anima solùm repræsentat quidditatem hominis, in Angelo non repræsentabit quidditatem hominis, & leonis. Ratio huius fundamenti sic colligitur. Demus vnum principium esse

esse rationem cognoscendi tres conclusiones; vt exempli causa, animal rationale, ex quò infertur hominem esse flebilem, & risus, & beatitudinis participem. Hinc sic colligo argumentum. Hoc idem principium in intellectu Angeli non erit ratio intelligendi plures conclusiones, quàm tres prædictas, sicut est ratio cognoscendi in homine, ergo à simili, si vna species fuerit ratio repræsentandi solùm quatuor quidditates, non repræsentabit quinque, eò quod sit in perfectiori intellectu. Repræsentabit tamen faciliùs, clariùs, puriùs, & limpidiùs, iuxta maiorem perfectionem intellectus.

Deus potest creare aliquem Angelum, ita supremum; vt non possit creare perfectiorem. Et probatur ab Scoto in 3. distinct. 14. nam vt S. Thom. & Scot. opinantur, sicut summa gratia est creabilis ita, vt perfectiorem Deus creare non possit: ita theologandum est de substantijs. Ijs iactis fundamentis sit. *4. Fund. Scot. est.*

CONCLVSIO.

Angeli, Non ideò intelligunt per pauciores, & vniuersaliores species, quòd sint superiores; cùm nulla species in intellectu angelico vniuersalius, quàm alia repræsẽtet. Singularum enim quidditatum sunt singulæ species. Demonstro conclusionem cum Scoto varijs rationibus. Sit prima; species est naturalis, & expressa obiecti similitudo; vt ex primo fundamento constat, & fieri non potest, vt eadem species, & similitudo contraria represẽntet; vt in 2. fundamento patet; quare non poterit vna, & eadem species esse similitudo plurium quidditatum, & ex consequenti Angeli, quò sunt superiores, non intelligent per pauciores, & vniuersaliores species. Secunda ratio; quia ex opposita sententia sequitur, posse dari speciem tantæ perfectionis in representato, quantæ perfectionis est essentia diuina in representando. Probatur sequela, sit ita, vt aliquis Angelus supremus de facto intelligat per duas tantùm species, iam crearetur alius Angelus isto perfectior, vt constat ex 4. fundamento, iste intelliget per pauciores species, nempè, per vnam, quæ erit ratio intelligendi infinita intelligibilia, infinita, scilicet, singularia, & infinitas quidditates à Deo factibiles. Nam inter hominem, & formicam potens est Deus creare infinitas species, formica perfectiores, & homine imperfectiores. Iam igitur illa species tantę perfectionis erit, quantæ essentia diuina, quæ dicitur infinita, quia est ratio representandi obiecta infinita.

finita. Tertia ratio; Angelus potest habere actualem hominis, & non leonis cognitionem, nō igitur cognoscet vtrumq; per vnam speciem; sed per diuersas: Sequela patet; nam si vna, & eadem species vtrumq; representaret, cùm talis species sit agens naturale, non posset mouere intellectum ad cognitionem vnius quidditatis, & non alterius. Quia licet intellectus subsit voluntatis imperio, quò ad intelligendum, vel non intelligendum, species tamen, cùm sit accidens, inhęrens, non subest quantùm ad repręsentandum, & mouendum intellectum, voluntatis imperio. Quod confirmo exemplo habituum, qui non inclinant ex voluntatis imperio; sed voluntate ipsa renitente. Verùm de ijs in lib. controuersiarum.

Octaua diffic. Vtrùm Angelus diuinæ essentiæ naturalem cognitionem habeat, & qua ratione sine medio illam obtineat?

Alex. Alen. q. 24. m. 1. S. Tho. q. 56. ar. 3. S. Bonau. ar. 2. q. 2. 2. p. dist. Scot. q. 9. & alij hac 3. d. Ad Roma. 1.

Hic non quæritur. An potuerint naturaliter Deum cognoscere? Hoc enim perspicuum satis, superque est. Nam, cum sint hominibus longè perspicatiores, & homines, natura duce, citra reuelationem Deum cognouerint (dicente D. Paul. ad Rom. 1.) qui cùm Deum cognouissent, &c. non dubium est; quin Angeli Deum naturaliter cognouerint. Sed quæritur de medio, quo Deum cognouerunt existentes in via. Et nota diligenter sequentia fundamenta.

1. Funda. Primum fundamentum, tribus modis res aliqua potest cognosci. Primo per suam ipsius essentiam; vt lux, quæ oculo inhæret, & ab oculo cognoscitur, & Angelus; vt suprà diximus, se per suam essentiam cognoscit. Secundò, per speciem, siue similitudinem potentię cognoscendi inhęrentem, quo modo oculus corporeus videt lapidē per species, & agnoscitur lapis. Et tertio cognoscitur res per speciem, non quidē acceptam à re cuius est species; sed ab alia, in qua resultat. Qua ratione video hominem à tergo existentem per eius similitudinem in speculo præ manibus habito respondentem. Ijs tribus modis cognoscitur Deus.

2. Funda. Secundum fundamentum. Principium alicuius effectus dupliciter dicitur naturale. Primò, quando ex viribus, & principijs naturalibus est; vt intellectus suæ operationis est hoc modo naturale principium. Quia ex viribus suis cum generali Dei concursu intelligit. Secundo, principium supernaturaliter inditum, vocatur naturale, quia est concreatum, & de ratione alicuius status: quo modò iustitia originalis concessa

cessa à Deo in statu innocentię, eo quod esset de ratione illius status; naturalis dicebatur.

Hinc, cognitio Angelorum in via, quam habuerunt per speciem concreatam, per quam cognouerunt Deum, dicebatur naturalis. Quia erat de ratione illius status Et vocabatur etiam supernaturalis, propterea ꝙ non erat ex viribus naturę. *Appen.* 1

Hinc, iuxta hanc acceptionem gratia, & gloria nunquàm dicuntur principia naturalia in via; quia nunquàm sunt de ratione alicuius status viatoris. *Appen.* 2

Tertium fundamentum. Cognitio, vel est intuitiua, quã cognoscitur res cum sua actuali existentia, extra suas causas, & in se ipsa: vel est abstractiua, qua cognoscitur res abstrahẽdo ab existentia actuali, siue res, quæ cognoscitur, sit, siue non sit. Duplicem autem hanc notitiam potest intellectus habere; sensus verò exterior habet intuitiuam tantùm, & communis sensus solam abstractiuam habet. Quod quidem experimento comprobatur, quando inter dormiendum, recordamur rerum ab sentium, quæ quidem recordatio non fit per intellectum, quia tunc non vtimur ratione; sed fit tantùm per sensum cõmunẽ, qui phantasia nominatur. Confirmat etiã hunc sensum communem memoria animalium; quę quia hoc sensu communi prædita sunt, præteritorum recordantur. 3. *Fund.*

Quartum fundamentum. Cognitio vel est confusa, vel est distincta. Prima est, quando cognoscitur obiectum sub ratione vniuersalis, nempè, generis, aut speciei; vel quando cognoscitur solùm id, quod est obiecto cognito cum aliis commune. v. g. quando à longe aliquod indiuiduum sub ratione animalis, vel hominis cognoscimus. Secunda est, quando sub particulari ratione specifica, vel indiuiduali, obiectũ agnoscitur; vt si homo quatenus rationalis est, vel Petrus sub ratione petreitatis, siue ecceitatis, cognoscatur. Et ratio huius fundamenti est; quia omnis differẽtia constitutiua, est etiàm distinctiua: vt rationale constituit hominem, & distinguit illum à bruto. Et petreitas Petrum constituit, & à cęteris illum distinguit: quare sola cognitio, quę habetur obiecti per propriam differentiam, siue essentialem, siue indiuidualem, erit distincta. 4. *Fund.*

Hinc eadem cognitio respectu diuersorum est confusa, & distincta; vt notitia hominis in communi, si comparetur cũ notitia animalis, erit distincta de differẽtia specifica; si verò comparetur ad notitiam, quę de Petro habetur, erit confusa. *Appen.* 3

Quintum fundamentum. Notitia distincta, vel est quiddi- 5 *Fund.*

 tatiua,

tatiua, vel non quidditatiua. Prima est notitia perspicua, & certa essentiæ obiecti, habita per definitionem essentialem. Nam cognitâ definitione: vt Arist. docet, omnes proprietates definiti cognoscuntur, & omnes quæstiones, quę de diffinito proponi possunt, dissoluuntur. Hinc clara Dei visio in patria, nihil aliud est, quam notitia quidditatiua Dei. Secunda est, quando cognoscitur res sub propria passione, siue attributo, quòd vni, soli, & semper, & non alteri conuenit. Exempli causa, infinita potentia, infinita sapientia, æternitas, & necessarium esse, conueniunt soli Deo; atque ita cognitio sub ijs attributis erit notitia Dei distincta; non tamen quidditatiua.

Appen. 4

6. Fund. Sextum fundamentum. Differentia essentialis Dei est infinitas essentiæ. Et ratio est; quia illud est differentia indiuidualis, & constitutiua Dei, iuxta nostrum loquendi modum, per quòd distinguitur, & constituitur in esse Dei, sed de ratione infinitæ essentiæ, & non infinitæ potentiæ, vel infinitæ sapientiæ, est Deus: ergo sola infinitas essentiæ est differentia constitutiua Dei. Minor probatur; propterea quòd de ratione Dei est, quod sit trinus in personis: atqui si essentia non esset infinita, non posset esse eadem numero in tribus: quare sola infinitas essentiæ erit differentia constitutiua Dei. Sed de ijs auspice Christo Iesu, in Floribus primi lib. sentent.

Appen. Hinc quamuis Philosophi naturaliter infinitam Dei potentiam cognouerint, naturaliter tamen Deum distinctè, id est, sub differentia constitutiua, & distinctiua haud cognouerunt. Quia infinitam Dei essentiam non nouerunt.

7. Fund. Septimum fundamentum. Esse vnam speciem, quæ distinctè Deum repræsentet, vel per Dei omnipotentiam, est impossibile. Hoc fundamentum sequitur ex 6. Et ratio est: quia quanta est species repræsentans, tanta est notitia, quæ inde gignitur: & cùm impossibile sit naturaliter pro isto statu Deum distinctè cognoscere, impossibile quoque erit dari speciem, quæ distinctè Deum repræsentet, sitque distincta Dei similitudo. Et confirmatur: quia si Deum naturaliter & distinctè cognoscere possemus, naturaliter quoque cognoscere valeremus omnes proprietates Dei, nempè, omnipotentiam ad creandum, & Trinitatem personarum diuinarum, & omnia mysteria, quæ sola fides docet. Quod quidem est plusquàm hæreticum. Sequela patet; quia cognitio distincta, & quidditatiua; vt in quinto fundamento diximus, est, quæ habetur per diffinitionem; & cognita diffinitione, cognoscitur

tur perfectisſimè,& extenſiuè diffinitum: quia ex definitione omnes propriæ paſsiones, & affectiones definiti emanant; atque ex conſequenti, ſi daretur pro iſto ſtatu notitia diſtincta Dei,poſſemus omnia myſteria;vt dictum eſt,cognoſcere. Ijs iactis fundamentis ſit prima concluſio.

CONCLVSIO I.

Angeli notitia diſtincta, quidditatiua, non potuerunt Deum naturaliter cognoſcere. Hæc concluſio colligitur ex fundamentis poſitis. Et confirmatur; nam ſi Deus naturaliter poſſet quidditatiuè cognoſci,naturaliter aliquis eſſet beatus,quod eſt erroneum. Sequela patet, quia notitia clara Dei quidditatiua eſt notitia beatifica, vt ex quinto fundamento conſtat. Eſt enim notitia quidditatiua, ita clara notitia obiecti,vt clarior eſſe non poſſit. Siquidem, cognita definitione, & quod quid eſt obiecti, cognoſcuntur, vt dictum eſt, omnes eius paſsiones,& proprietates. Quare,ſi in via eſſet poſsibilis talis notitia, quidditatiua naturaliter, poſſet aliqua creatura eſſe beata;quia haberet claram Dei notitiam,quod,vt dictum eſt,erroneum eſſe cenſetur.

CONCLVSIO II.

Angeli viatores habuerunt aliquam ſpeciem, qua diſtinctè Deum cognoſcere potuerunt, non quidditatiuè; ſed ſub ratione hac,quatenus Deus erat obiectum repræſentans creaturas, & per illas ſpecies cognouerunt creaturas & Deum in particulari. Hæc concluſio probatur primò auctoritate Diui Aug.4 ſuper Gen.cap.3.vbi inquit, Angelos in ſtatu innocentiæ, & in via habuiſſe cognitionem matutinam creaturarum, & veſpertinam, & vocat matutinam cognitionem earum in verbo, non intuitiuè; ſed abſtractiuè cognito, per aliquam ſpeciem creatam. Quia tunc non erant beati. Appellat autem cognitionem veſpertinam, cognitionem creaturarum in proprio genere. Deinde probatur ratione, hac vna te prænotata, ſcilicet,philoſophos naturales cognouiſſe Deum diſtinctè ſub aliqua ſpeciali ratione. Ait enim Diuus Paul.ad Roma. cap.1. Inuiſibilia ipſius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna eius virtus,& diuinitas. Hinc ſic colligo argumentum. Sempiterna Dei virtus eſt infinita eius potentia, & hæc eſt peculians Dei ratio; ergo Philoſophi cognouerunt Deum non ſolum confuſè, verùm etiam diſtinctè ſub aliqua ſpeciali ratione. Tum ſic Angeli viatores perfectiùs cognouerunt Deum, quàm Philoſophi, cùm ſint perfectioris naturæ, &

D. Aug.

Ad Rom. c.1.

possibili prædita, posset acquirere scientiam; Angelus verò tali intellectu orbatus haud posset. Quod quidem philosophiæ, & veritati aduersatur, quàm quod maximè. Sed de his in lib controuersiarum fusiùs.

Secunda diffic. An sint ponendæ species intelligibiles infusæ, vel acquisitæ in Angelis?

Alex. Alen. q. 26. m. 2. S. Tho. q. 55. ar. 2. Scot. in 2. dist. 3. q. 6. Gab. q. 2. Durand. q. 5. & 6. huius dis. S. Bona. ar. 2. q. 2. p. eiusdem dist.

Haec difficultas est quoque tanquàm præludium præmittenda, ad explicandam difficultatem de cognitione Angelorum, quæ medijs speciebus comparatur. Sunt autem de hac difficultate duæ opiniones contrariæ. Vna affirmans communis Alexand. S. Thom. & Scoti, & omnium ferè Theologorum, & Philosophorum. Altera negans Dur. & Gabriel. qui citat Ocham in suam sententiam.

CONCLVSIO.

Arist.

Vt intellectus possit intelligere, necessariò sunt species intelligibiles constituendæ. Probatur conclusio vna, atque altera ratione. Prima, intellectus nihil cognoscit, nisi per suũ simile, & species est similitudo obiecti: quare cognoscet, & formabit notitiam per speciem. Quod docuit Aristot. 3. de anima, dicens, lapidem non esse per se in anima; sed eius speciem. Aliter enim non posset cognitio fieri. Ad secundam rationem nota cum Aristot 7. Physico. Quòd vt fiat actio, agens, & passum debent tangere se, vel contactu virtuali: vt quando agens operatur in extremum per medium, exempli gratia, quando sol mediante aere calefacit terram: vel contactu mathematico, quando ex vtroque fit vnum, vt ex specie intelligibili, & intellectu fit vnum per accidens. Iam sic formo rationem; vt fiat actio, agens, & passum debent vniri: obiectum autem mouet intellectum ad notitiam sui; quare debent vniri; & cùm non possint per se, quia lapis (vt cum Aristot. modò diximus) non est in anima, vnientur profectò per accidens, idest, per speciem, quæ subiecti quidditatem suppleat. Quod etiam Aristot. 3. de anima insinuauit affirmans, intelligere esse quoddam pati, idest, receptione specierum fieri intellectionem.

Arist.

Tertia difficult. Vtrum Angelus cognoscat seipsum per suam essentiam?

Alex. Alen. ubi sup. S. Tho. q. 56. ar. 1.

Titulus huius difficultatis triplicem potest habere sensum. Nam primò potest intelligi, an essentia Angeli sit intellectio, & actus, quo intelligit se formaliter? Secundò, an potentia. qua se intelligit, sit sua essentia? Tertiò an species, qua se intelligit, sit sua essentia? ita quòd non indigeat

geat alia specie intelligibili, repræsentante. Omnes Theologi vnanimes, & vno ore confitentur, Angelos intelligere seipsos per suam essentiam, solus Henricus Gandensis, quodlib.5.q.14. affirmauit, Angelum etiam seipsum cognoscere per speciem intelligibilem, repræsentantem Angelum, cui etiam adhæsit Marsil.in.2.q.7.art.9.

& etiam q.54.art. 1.& 2. Scot. q.8. D. Bona. vbi sup. Henr. ut Marsil.

Difficultati huic erit respondendum iuxta triplicem sensum positum.

CONCLVSIO I.

Intelligere Angeli non est sua essentia. Et ratio S. Tho. vbi suprà est; quia maior distinctio est inter esse, & operationem quàm inter esse, & essentiam: & cum esse, & essentia in nulla creatura sint idem, neque erunt idem essentia, & operatio, & intelligere Angeli operatio illius est. Tum etiam; quia asserere, intelligere Angeli, quo intelligit Deũ, esse eiusdem Angeli essentiam, & substantiam, est hæreticum: nam esset tunc beatus per essentiam, & dæmon etiam esset malus per essentiam, nempè, per operationem intellectus.

CONCLVSIO II.

Potentia, qua Angelus se ipsum intelligit, non est idem cum sua essentia; sed ab essentia realiter; vt Thomistæ asserunt; siue formaliter, vt Scotus voluit, distinguitur. Hac conclusione explicatur secundum sensus tituli præsentis difficultatis, & est contra Gabrielem, qui quęst 2. huius distinct. secutus Ocham affirmauit, potentiam intellectiuam, qua Angelus intelligit, esse ipsammet Angeli essentiam, & contra Durand. quæstio. 5. eiusdem distinctio. qui illis subscripsit. Iam probatur conclusio; quia, cùm omnis potentia proxima, siue actiua, siue passiua, sit respectu alicuius actus accidentalis, distinguatur à suo subiecto, & intellectus Angeli sit huiusmodi potentia, distinguetur ab eius essentia, & non erit idem cum illa. Et D. August. lib. 5 de ciuitate Dei, cap. 17. Et B. Anselm. in lib. de memoria præscientiæ, & prædestinatione. Et B. Dionysi. de cœlesti Hierarch. cap. 2. & 9. & 11. insinuant intellectum, essentiam, & operationem distingui realiter, vt declarant discipuli S. Thom vel formaliter, vt Scot. exponit. Et tandem, quia actus essentiæ angelicæ est esse, & actus intellectus Angelici est intelligere, & cùm isti actus sint distincti, erunt quoque distinctæ potentiæ: quia potentiæ per actus distinguuntur.

D. Aug. D. Ansel. D. Dion.

CON-

CONCLVSIO III.

Angelus intelligit seipsum per suam essentiam, & non per aliquam speciem intelligibilem. Hanc conclusionem omnes ferè (vt suprà diximus) confitentur. Et ratio est: quia cùm notitia ab obiecto actu intelligibili, id est, actu intellectui, vel per se, vel per accidens vnito, & ab essentia producatur, & essentia Angeli sit actu intelligibilis (quoniam est proprio intellectui per identitatem vnita) producetur planè immediatè notitia Angeli ab essentia, & intellectu eiusdem, sine specie intelligibili. Confirmatur ex Aristot. *Arist.* 3. de anima: dicit enim, si lapis esset intellectui vnitus, non indigeremus specie intelligibili ad eius intellectionem. Quare hic non indiget Angelus specie intelligibili, cùm eius essentia sit intellectui vnita: vt modò diximus. Tum etiam: quia, si species obiecti informans intellectum, est partialis causa intellectionis, multò magis erit obiectum ipsum causa intellectionis, si sit potentiæ vnitum; vt in hoc loco, cùm species eius vicem gerat, & eiusdem obiecti virtute operetur. Et patet exemplo luminis Solis; nam, vt lumen vnitur oculis nostris, & sine vlla specie ab ipsis videtur; ita etiam adest essentia angeli immediatè eius intellectui; vt principium, & ratio intelligendi, sine vlla specie.

Quarta diffic. Vtrùm quod de Angelo modò dictum est, dici, & affirmari possit de animæ cognitione, & de alijs, quæ ad ipsam pertinent?

CONCLVSIO I.

Doct. ubi suprà & Gregor. Arimin. d. 5. q. 2. Idem dicendum est de anima absolutè loquendo, quod de angelo modò probatum fuit. Et ratio est; quia ad cognitionem (vt proxima difficultate diximus) duo per se requiruntur, nempe potentia cognoscendi, & obiectum actu cognoscibile vnitum potentiæ, & intimè illi præsens: Quæ duo proculdubio animæ rationali conuenire videntur, propter eius immaterialitatem; quæ est principium, & radix, non solum virtutis cognoscendi, & intelligendi, verùm etiam actualis cognoscibilitatis, & intelligibilitatis. Quod *Arist.* Aristot. apertè docuit. 3. de anima. cap. 4. dicens, in separatis à materia idem esse intellectum, & quod intelligitur. Et idem *D. Aug.* omninò sentire videtur D. August. de Trinit. tenet S. Thom. 1. p. quæst. 98. art. 2. vbi expressè concedit, animam separatam à corpore cognoscere seipsam, eo modo quo angelus seipsum cognoscit.

CON-

CONCLVSIO II.

Anima rationalis corpori coniuncta non potest modo prę dicto se ipsam agnoscere. Et ratio est; quia anima, dum est corpori vnita, non potest intelligere, nisi per conuersionem ad phantasmata; vt experimento comprobatum est, & Arist. 3. de anima docuit Hoc enim est illi connaturale. *Appen. 1*

Hinc priùs intelligit anima, quæ habent esse in materia, quorum phantasmata habemus. *Appen. 2*

Hinc, quia anima non cadit sub sensum, cùm sit immaterialis, & non possit de illa haberi phantasma, non potest pro isto statu per suam essentiam cognosci. Idemq; est iudicium de ijs, quæ ad illam pertinent, quæ similiter sunt immaterialia; vt infrà de illis rebus ab anima cognitis patebit.

Quinta difficult. Vtrùm Angelus cognoscat alia à se per suam essentiam, vel per species?

Difficultate proxima declarauimus, quo medio Angelus cognoscat se, nunc explicandum est: An eodem etiam medio cognoscat alia à se, ita vt eius essentia repræsentet illi omnia alia à se, & non indigeat specie aliqua ad cognitionem aliarum rerum acquirendam. *Alex. Alen. q. 26 m. 2. S. Tho. c. 55. ar. 1 & Sco. q 3 & 4. Gab q. 5. Durand q. 6. D. Diony.*

CONCLVSIO.

Angelus non intelligit alia à se per suam essentiam; sed per species, tanquàm per medium. Hanc conclusionem communis doctorum sententia confitetur. Et illam B. Dionysi. 7. cap. de diuinis nominibus, docet, Vbi dicit, Angelos illuminari rationibus rerum. Quamobrem Angeli per rationes rerum, & non per propriam substantiam, alia à se agnoscunt. Et ratione probatur; quia, si Angelus per suam essentiam cognosceret alia à se, semper omnia actu intelligeret, quemadmodum semper actu se ipsum intelligit, quia intelligit se ipsum per suam essentiam, quę semper est illi pręsens. Tum etiam, cùm essentia Angeli sit limitata, & finita ad certum genus, & ad certam speciem, & determinet sibi qualibet Angeli essentia certam naturam; ideo non potest esse ratio ad cognoscendum omne ens à se distinctum; quare cognoscet Angelus alia à se per species, & nō per suā essentiam. *Appen. 2*

Hinc sola essentia diuina potest esse ratio cuicunq; intellectui cognoscendi omnia propter suam illimitationem. Et quia sola continet in se omne ens formaliter, & virtualiter. Nam formaliter continet perfectiones simpliciter simplices, quę sunt in creaturis; virtualiter autem, & eminenter continet cæteras perfectiones, quæ in creaturis habent admixtā

imper-

da sunt, non intelliget. Et cùm Angeli sint administratorij spiritus, vt habetur ad Hebræ.cap.1. Omnes sunt administratorij spiritus, & prouideant nobis, & nostri curam habeant (dicente scriptura, Ecclesiast. cap.5. Ne dicas coram Angelo non est prouidentia) intelligent profectò singularia. Quæ veritas Aristot. non latuit, quando Angelos motores orbium constituit, quos per intellectum, & voluntatem mouere asseruit. Et si orbes singulares non cognoscerent, quo modo, quæso, illos mouerent? Percontabis. Cognoscit ne Angelus singularia per species vniuersales concreatas? *Ad Heb. c.1. Eccl. c.5. Aristot. Dub.2.*

CONCLVSIO III.

Angelos intelligere singularia per illas species vniuersales, quas ponunt Thomistæ, videtur impossibile. Et probatur primò; quoniam tunc Angelus naturaliter esset conscius futurorum cõtingentium per species sibi connaturales, quod est erroneum. Et confirmatur, quoniam illæ species; vt Thomistæ confitentur, sunt rationes sciendi omnia futura; & cùm Angelus sit conscius se habere illas species, poterit exire in actum, atque ita naturaliter habebit notitias omnium futurorum. Et non indigerent Angeli reuelatione aliqua futurorum; quia possent ex illis speciebus, quarum sunt conscij, formare notitias omnium futurorum. Hæc autem asserere, plusquàm erroneum est. Quæres rursus, per quas igitur species Angelus intelliget singularia? *Dub.3*

CONCLVSIO IIII.

Angelus per species acquisitas à rebus intelligit singularia. Et ratio est; quia cùm omne, quod cognoscitur, per aliquam similitudinem cognoscatur (vt Aristot.3.de anima est auctor) & Angelus cognoscat singularia, vt ex secunda conclusione constat, & non per species concreatas, vt in 3.conclusione probatum est, cognoscet profectò singularia per species à rebus acquisitas. Secundò probatur conclusio; quia agente, & patiente, sufficienter approximatis, naturaliter sequitur effectus, & Angelus potest habere aliquod singulare materiale; verbi gratia lapidem, sufficienter sibi approximatum; quare poterit virtute intellectus agentis speciem illius singularis in suo intellectu patibili formare. Nam si potest anima coniuncta corpori formam intelligibilem lapidis formare; quia habet in sensu communi phantasma lapidis sufficienter approximatum, poterit quoque & Angelus formare speciem intelligibilem cum lapide, quem habet sufficienter approximatum. Et confirmatur, quia si phantasma

lapidis efficit speciem intelligibilem partialiter cum intellectu agente: quoniam supplet vicem ipsius obiecti, nempe, lapidis, multò magis profectò poterit hoc efficere obiectum ipsum, vt potè lapis. Tandem, probatur ad Ephesios.3.c. inquit. B. Paul mihi omnium sanctorum minimò data est gratia hæc, &c illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi, scilicet, incarnationis, &c. vt innotescat principibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam (scilicet per prędicationem.& fidem ecclesiæ) multiformis sapientia Dei. Quo loco gloss. & D. Hieron.affirmant, multos Angelorum didicisse incarnationem Verbi, post eius passionem, vt patet Isaiæ. 63. Quis est iste, qui venit de Edom, &c. Et psalm.23. Quis est iste Rex gloriæ ? &c. Hinc ita colligo rationem. Angeli acceperunt mysterium incarnationis, & non per species innatas, ergo per species acquisitas. Sed de hac difficultate lege librum controuersiarum.

Ephes. 3. D. Hier. Isaiæ 63 Psal. 23.

Septima diffic. Vtrum Angeli, quò superiores, eò per pauciores, & vniuersaliores intelligant?

S. Tho. q. 55. ar. 3. Scot. hac d. q. 10. & d. 9. q. 2.

Sanctus Thom. affirmat. Scot. verò negat. Ad maiorem intelligentiam huius difficultatis sunt iacienda aliquot fundamenta.

1. Funda. Arist. Species est naturalis obiecti similitudo. Communis sententia philosophorum hoc fundamentum probat. Nihil enim posse cognosci, nisi per suum simile ex Aristot.3. de anima, colligitur. Nam dicit Aristot. necesse est; aut res ipsas, aut formas in anima esse: & cùm res ipsa, vt lapis, in anima non sit, erit eius species, quæ similitudo rei nominatur, Et patet in speculo, vbi recipitur species obiecti, quæ est expressa obiecti imago.

2. Funda. Fieri non potest; vt eadem similitudo contraria repræsentet. Et ratio est; quia, cùm similitudo sit naturalis imago repræsentans prototypum, & contingat prototypa esse contraria, vt quidditas hominis, & bruti, fieri profectò non poterit, vt eadem similitudò vtrunque repræsentet. Perinde enim esset, ac si vnam, & eādem imaginem hominis, & leonis, fingeremus,

3. Fund. Species ratione perfectioris potentiæ, in qua est, vniuersalius repræsentare non potest. v.g. eadem species in Angelo non repræsentabit plura, quàm in anima separata: vt si in anima solùm repræsentat quidditatem hominis, in Angelo non repræsentabit quidditatem hominis, & leonis. Ratio huius fundamenti sic colligitur. Demus vnum principium esse

esse rationem cognoscendi tres conclusiones; vt exempli causa, animal rationale, ex quò infertur hominem esse flebilem, & risus, & beatitudinis participem. Hinc sic colligo argumentum. Hoc idem principium in intellectu Angeli non erit ratio intelligendi plures conclusiones, quàm tres prædictas, sicut est ratio cognoscendi in homine, ergo à simili, si vna species fuerit ratio repræsentandi solùm quatuor quidditates, non repræsentabit quinque, eò quod sit in perfectiori intellectu. Repræsentabit tamen faciliùs, clariùs, puriùs, & limpidiùs, iuxta maiorem perfectionem intellectus.

Deus potest creare aliquem Angelum, ita supremum; vt non possit creare perfectiorem. Et probatur ab Scoto in 3. distinct. 14. nam vt S. Thom. & Scot. opinantur, sicut summa gratia est creabilis ita, vt perfectiorem Deus creare non possit: ita theologandum est de substantijs. Ijs iactis fundamentis sit. 4. *Fund.* *Scot. est.*

CONCLVSIO.

Angeli, Non ideò intelligunt per pauciores, & vniuersaliores species, quòd sint superiores; cùm nulla species in intellectu angelico vniuersalius, quàm alia repręsẽtet. Singularum enim quidditatum sunt singulæ species. Demonstro conclusionem cum Scoto varijs rationibus. Sit prima; species est naturalis, & expressa obiecti similitudo; vt ex primo fundamento constat, & fieri non potest, vt eadem species, & similitudo contraria representet; vt in 2. fundamento patet; quare non poterit vna, & eadem species esse similitudo plurium quidditatum, & ex consequenti Angeli, quò sunt superiores, non intelligent per pauciores, & vniuersaliores species. Secunda ratio; quia ex opposita sententia sequitur, posse dari speciem tantæ perfectionis in representato, quantæ perfectionis est essentia diuina in representando. Probatur sequela, sit ita, vt aliquis Angelus supremus de facto intelligat per duas tantùm species, iam crearetur alius Angelus isto perfectior, vt constat ex 4. fundamento, iste intelliget per pauciores species, nempè, per vnam, quæ erit ratio intelligendi infinita intelligibilia, infinita, scilicet, singularia, & infinitas quidditates à Deo factibiles. Nam inter hominem, & formicam potens est Deus creare infinitas species, formica perfectiores, & homine imperfectiores. Iam igitur illa species tantę perfectionis erit, quantã essentia diuina, quæ dicitur infinita, quia est ratio representandi obiecta in-

finita. Tertia ratio; Angelus potest habere actualem hominis, & non leonis cognitionem, nō igitur cognoscet vtrumq; per vnam speciem; sed per diuersas: Sequela patet; nam si vna, & eadem species vtrumq; repræsentaret, cùm talis species sit agens naturale, non posset mouere intellectum ad cognitionem vnius quidditatis, & non alterius. Quia licet intellectus subsit voluntatis imperio, quò ad intelligendum, vel non intelligendum, species tamen, cùm sit accidens, inhęrens, non subest quantùm ad repręsentandum, & mouendum intellectum, voluntatis imperio. Quod confirmo exemplo habituum, qui non inclinant ex voluntatis imperio; sed voluntate ipsa renitente. Verùm de ijs in lib. controuersiarum.

Octaua diffic. Vtrùm Angelus diuinæ essentiæ naturalem cognitionem habeat, & qua ratione sine medio illam obtineat?

Alex. Alen. q. 24. m. 1. S. Tho. q. 56. ar. 3. S. Bonau. ar. 2. q. 2. 2. p. dist. Scot. q. 9. & alij hac 3. d. Ad Roma. 1.

Hic non quæritur. An potuerint naturaliter Deum cognoscere? Hoc enim perspicuum satis, superque est. Nam, cum sint hominibus longè perspicatiores, & homines, natura duce, citra reuelationem Deum cognouerint (dicente D. Paul. ad Rom. 1.) qui cùm Deum cognouissent, &c. non dubium est; quin Angeli Deum naturaliter cognouerint. Sed quæritur de medio, quo Deum cognouerunt existentes in via. Et nota diligenter sequentia fundamenta.

1. Funda. Primum fundamentum, tribus modis res aliqua potest cognosci. Primo per suam ipsius essentiam; vt lux, quæ oculo inhæret, & ab oculo cognoscitur, & Angelus; vt suprà diximus, se per suam essentiam cognoscit. Secundò, per speciem, siue similitudinem potentię cognoscendi inhęrentem, quo modo oculus corporeus videt lapidē per species, & agnoscitur lapis. Et tertio cognoscitur res per speciem, non quidē acceptam à re cuius est species; sed ab alia, in qua resultat. Qua ratione video hominem à tergo existentem per eius similitudinem in speculo præ manibus habito respondentem. Ijs tribus modis cognoscitur Deus.

2. Funda. Secundum fundamentum. Principium alicuius effectus dupliciter dicitur naturale. Primò, quando ex viribus, & principijs naturalibus est; vt intellectus suæ operationis est hoc modo naturale principium. Quia ex viribus suis cum generali Dei concursu intelligit. Secundo, principium supernaturaliter inditum, vocatur naturale, quia est concreatum, & de ratione alicuius status: quo modò iustitia originalis concessa

cessa à Deo in statu innocentię, eò quod esset de ratione illius status; naturalis dicebatur.

Hinc, cognitio Angelorum in via, quam habuerunt per speciem concreatam, per quam cognouerunt Deum, dicebatur naturalis. Quia erat de ratione illius status. Et vocabatur etiam supernaturalis, propterea quod non erat ex viribus naturę. *Appen.* 1

Hinc, iuxta hanc acceptionem gratia, & gloria nunquàm dicuntur principia naturalia in via; quia nunquàm sunt de ratione alicuius status viatoris. *Appen.* 2

Tertium fundamentum. Cognitio, vel est intuitiua, qua cognoscitur res cum sua actuali existentia, extra suas causas, & in se ipsa: vel est abstractiua, qua cognoscitur res abstrahēdo ab existentia actuali, siue res, quæ cognoscitur, sit, siue non sit. Duplicem autem hanc notitiam potest intellectus habere; sensus verò exterior habet intuitiuam tantùm, & communis sensus solam abstractiuam habet. Quod quidem experimento comprobatur, quando inter dormiendum, recordamur rerum ab sentium, quæ quidem recordatio non fit per intellectum, quia tunc non vtimur ratione; sed fit tantùm per sensum commune, qui phantasia nominatur. Confirmat etiā hunc sensum communem memoria animalium; quę quia hoc sensu communi prædita sunt, præteritorum recordantur. 3. *Fund.*

Quartum fundamentum. Cognitio vel est confusa, vel est distincta. Prima est, quando cognoscitur obiectum sub ratione vniuersalis, nempè, generis, aut speciei; vel quando cognoscitur solùm id, quod est obiecto cognito cum aliis commune. v. g. quando à longe aliquod indiuiduum sub ratione animalis, vel hominis cognoscimus. Secunda est, quando sub particulari ratione specifica, vel induiduali, obiectū agnoscitur; vt si homo quatenus rationalis est, vel Petrus sub ratione petreitatis, siue ecceitatis, cognoscatur. Et ratio huius fundamenti est; quia omnis differētia constitutiua, est etiàm distinctiua: vt rationale constituit hominem, & distinguit illum à bruto. Et petreitas Petrum constituit, & à ceteris illum distinguit: quare sola cognitio, quę habetur obiecti per propriam differentiam, siue essentialem, siue indiuidualem, erit distincta. 4. *Fund.*

Hinc eadem cognitio respectu diuersorum est confusa, & distincta; vt notitia hominis in communi, si comparetur cū notitia animalis, erit distincta de differētia specifica; si verò comparetur ad notitiam, quę de Petro habetur, erit confusa. *Appen.* 3

Quintum fundamentum. Notitia distincta, vel est quiddi- 5 *Fund.*

tatiua, vel non quidditatiua. Prima est notitia perspicua, & certa essentiæ obiecti, habita per definitionem essentialem. Nam cognita definitione: vt Arist. docet, omnes proprietates definiri cognoscuntur, & omnes quæstiones, quę de diffinito proponi possunt, dissoluuntur. Hinc clara Dei visio in patria, nihil aliud est, quam notitia quidditatiua Dei. Secunda est, quando cognoscitur res sub propria passione, siue attributo, quòd vni, soli, & semper, & non alteri conuenit. Exempli causa, infinita potentia, infinita sapientia, æternitas, & necessarium esse, conueniunt soli Deo; atque ita cognitio sub ijs attributis erit notitia Dei distincta; non tamen quidditatiua.

Appen. 4

6. Fund. Sextum fundamentum. Differentia essentialis Dei est infinitas essentiæ. Et ratio est; quia illud est differentia indiuidualis, & constitutiua Dei, iuxta nostrum loquendi modum, per quòd distinguitur, & constituitur in esse Dei, sed de ratione infinitæ essentiæ, & non infinitæ potentiæ, vel infinitæ sapientiæ, est Deus: ergo sola infinitas essentiæ est differentia constitutiua Dei. Minor probatur; propterea quòd de ratione Dei est, quod sit trinus in personis: atqui si essentia non esset infinita, non posset esse eadem numero in tribus: quare sola infinitas essentiæ erit differentia constitutiua Dei. Sed de ijs auspice Christo Iesu, in Floribus primi lib. sentent.

Appen. Hinc quamuis Philosophi naturaliter infinitam Dei potentiam cognouerint, naturaliter tamen Deum distinctè, id est, sub differentia constitutiua, & distinctiua haud cognouerunt. Quia infinitam Dei essentiam non nouerunt.

7. Fund. Septimum fundamentum. Esse vnam speciem, quæ distinctè Deum repræsentet, vel per Dei omnipotentiam, est impossibile. Hoc fundamentum sequitur ex 6. Et ratio est: quia quanta est species repræsentans, tanta est notitia, quæ inde gignitur: & cùm impossibile sit naturaliter pro isto statu Deum distinctè cognoscere, impossibile quoque erit dari speciem, quæ distinctè Deum repræsentet, sitque distincta Dei similitudo. Et confirmatur: quia si Deum naturaliter, & distinctè cognoscere possemus, naturaliter quoque cognoscere valeremus omnes proprietates Dei, nempè, omnipotentiam ad creandum, & Trinitatem personarum diuinarum, & omnia mysteria, quæ sola fides docet. Quod quidem est plusquàm hæreticum. Sequela patet; quia cognitio distincta, & quidditatiua; vt in quinto fundamento diximus, est, quæ habetur per diffinitionem, & cognita diffinitione, cognoscitur

tur

tur perfectiſsimè,& extenſiuè diffinitum: quia ex definitione omnes propriæ paſsiones, & affectiones definiti emanant; atque ex conſequenti, ſi daretur pro iſto ſtatu notitia diſtincta Dei, poſſemus omnia myſteria; vt dictum eſt, cognoſcere. Ijs iactis fundamentis ſit prima concluſio.

CONCLVSIO I.

Angeli notitia diſtincta, quidditatiua, non potuerunt Deum naturaliter cognoſcere. Hæc concluſio colligitur ex fundamentis poſitis. Et confirmatur; nam ſi Deus naturaliter poſſet quidditatiuè cognoſci, naturaliter aliquis eſſet beatus, quod eſt erroneum. Sequela patet, quia notitia clara Dei quidditatiua eſt notitia beatifica, vt ex quinto fundamento conſtat. Eſt enim notitia quidditatiua, ita clara notitia obiecti, vt clarior eſſe non poſſit. Siquidem, cognita definitione, & quod quid eſt obiecti, cognoſcuntur, vt dictum eſt, omnes eius paſsiones, & proprietates. Quare, ſi in via eſſet poſsibilis talis notitia, quidditatiua naturaliter, poſſet aliqua creatura eſſe beata; quia haberet claram Dei notitiam, quod, vt dictum eſt, erroneum eſſe cenſetur.

CONCLVSIO II.

Angeli viatores habuerunt aliquam ſpeciem, qua diſtinctè Deum cognoſcere potuerunt, non quidditatiuè; ſed ſub ratione hac, quatenus Deus erat obiectum repræſentans creaturas, & per illas ſpecies cognouerunt creaturas & Deum in particulari. Hæc concluſio probatur primò auctoritate Diui Aug. 4. ſuper Gen. cap. 3. vbi inquit, Angelos in ſtatu innocentiæ, *D. Aug.* & in via habuiſſe cognitionem matutinam creaturarum, & veſpertinam, & vocat matutinam cognitionem earum in verbo, non intuitiuè; ſed abſtractiuè cognito, per aliquam ſpeciem creatam. Quia tunc non erant beati. Appellat autem cognitionem veſpertinam, cognitionem creaturarum in proprio genere. Deinde probatur ratione, hac vna re prænotata, ſcilicet, philoſophos naturales cognouiſſe Deum diſtinctè ſub aliqua ſpeciali ratione. Ait enim Diuus Paul. ad Roma. cap. 1. *Ad Rom. c. 1.* Inuiſibilia ipſius à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna eius virtus, & diuinitas. Hinc ſic colligo argumentum. Sempiterna Dei virtus eſt infinita eius potentia, & hæc eſt peculiaris Dei ratio; ergo Philoſophi cognouerunt Deum non ſolum confusè, verùm etiam diſtinctè ſub aliqua ſpeciali ratione. Tum ſic Angeli viatores perfectiùs cognouerunt Deum, quàm Philoſophi, cùm ſint perfectioris naturæ, &

Philosophi cognouerunt distinctè; vt modo diximus: ergò & Angeli distinctiùs sub hac, scilicet, ratione, quatenus erat obiectum repræsentans omnes creaturas, & per illam speciem, qua Deum cognoscebant, videbant etiam creaturas; vt D. August testatur. Præterea homo in statu innocentiæ cognoscebat suum finem supernaturalem in speciali, & meliùs, quàm nunc; ergò etiam Angelus, qui est perfectior, cognouit per speciem dictam. Et constat etiam D. Paul. talem speciem habuisse, quando recordabatur arcanorum, quæ non licet homini loqui; quæ quidem in raptu vsque ad 3. cœlum viderat.

2. Cor. 11

Nona diffic. Quomodo vnus Angelus alium cognoscit?

Quæritur an cognoscat per suam essentiam? an per speciē?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. q. 24. m. 2. S. Tho. q. 56 ar. 2.

Vnus Angelus alium non per suam essentiam; sed per speciem cognoscit. Ratio est; quia, cùm essentia vnius Angeli sit diuersa ab essentia alterius, propter diuersitatem, non poterit vnus Angelus alium (vt habet conclusio) cognoscere. Quia cognitio per id, quod simile est; comparatur, & cùm non cognoscat per suam essentiam, cognoscet necessariò per speciem. Sit verò species illa innata? an acquisita? ex supradictis constat.

Decima diffic. Vtrum Angeli possint futura cognoscere?

Alex. Alen q. 26. m. 4. S. Tho. q. 57. ar. 3. S Bon. d. 7. art. 1. q 3. Dur. d. 7. q 3. Athan. Damasc. Orig. August. Isidor. Greg. Tertul.

Præter Doct. scholasticos in margine citatos, lege circa hanc difficultatem Athanas. in lib. quæst. sacræ scripturæ ad Anthiotum principem. quæst. 27. Damascen. lib. 2. fidei orthod. cap. 4. & lib. 3. cap. 16. Orig lib. 4. Periarc. cap. 2. Tertullia. lib. apologetico contra gent. D. August 3. tomo. lib. de diuinatione dæmonum. Et lib. 2. super Gen. cap. 17. & lib. 5. & 9. de ciuitate Dei. B. Isidor. lib. de summo bono. cap. 12. B. Greg. lib. 28. moral. cap. 6. & S. Thom. lib. 3. contra gent. cap. 154. & quæst. 16. de malo, art. 7.

Cùm varia sint rerum futurarum genera, & variè, quæ futura sunt, considerentur, varijs conclusionibus erit titulo difficultatis respondendum.

CONCLVSIO. I.

Quæ futura sunt, si in se ipsis considerentur, à nullo, præterquàm, à solo Deo, cognosci possunt. Hæc conclusio est de fide, nam illa scire, & de illis prænuntiare, præsertim, si à voluntate pendeant, neque homo, neque Angelus; sed solus Deus prænuntiare valet. Dicere namque res futuras signum diui-

diuinitatis est; vt ex multis locis sacræ scripturæ constat. Isaiæ 41. legitur. Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus; quia dij estis vos. Et cap. 45. suam diuinam cognitionem probans idem Isaias ait. Hæc dicit Dominus, sanctus Israel, plastes eius, ventura interrogate me, &c. Et Daniel cap. 2. misterium, quod rex interrogat, sapientes magi, & arioli, & aruspices nequeunt indicare regi; sed est Deus in cœlo, reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Et Sapientiæ cap. 8. signa, & monstra scit, antequàm fiant, & euentus temporum, & sæculorum. & Marci 13. de die autem illo, & hora, nemo scit, neque Angeli in cœlo. Deinde ratione confirmatur; quia, cùm certissimum fidei Christianæ argumentum sit, ea scilicet, quæ modo credimus, antea fuisse per oracula prophetarum pronunciata, & reuelata, vt docet Diuus Petrus 2. epist. cap. 1. dicens: habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes. Et B. Paul. insinuat confirmans veritatem sui Euangelij, dum ait; quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis; profectò solus Deus poterit prænunciare futura, quę Angeli boni, & prophetæ per reuelationem norunt. Postremò; quia huiusmodi futura contingentia præsertim, quæ ex libero Dei arbitrio pendent, ratione æternitatis, qua diuina cognitio mensuratur, sunt diuinæ cognitioni præsentia; quamuis cognitioni angelicæ, & nostræ, quæ tempore mensuratur, sint futura. Lege D. August. lib. 8. super Gen. à 20. cap. vsque 23. caput.

Isaiæ 41.
Isa. c. 45.
Dan c. 2.
Mar. 13.
2. Pet. 1.
D. Aug.

Hinc spiritus maligni, quando prædicunt huiusmodi futura contingentia, mentiuntur; vt fallant. Constat 3. Reg. cap. 22. vbi legitur, omnes prophetas Baal mentitos fuisse Achab, Regi Israel.

Appen.
3. Reg. c. 22.

Limitanda tamen est appendix hæc. Nam aliquando verè solent futura prænunciare. Primò per reuelationem bonorum spirituum; vt expresse docet D. Isidorus lib. de summo bono, cap. 12. Et D. August. lib. de diuinatione dæmonum. Vbi scribit, dæmones aliquando verè prædixisse futura, cognita tamen reuelatione, quæ prophetis fuit facta. Vnde potuerunt prænunciare futuram subuersionem idolorum, post aduentum Christi Iesu Redemptoris nostri, cognita reuelatione facta expresse Sophonię Prophetę. Et damna, quę erat Iob illaturus, potuit dęmon prędicere, per reuelationem illi factam, vt ex 1. & 2. c. Iob apertè colligitur. Nunquàm tamę

Limitatio.
Isidor.
D. Aug.
Sophoniæ c. 2.
Iob c. 1. & 2.

illis erit fides adhibenda, quando futura verè reuelant. Nam hoc faciunt; vt homines fallant, & decipiant, & illos ad credendum eis in alijs, quę falsa sunt, inducant.

CONCLVSIO II.

Futura, quæ habent causam necessariò determinatam, & infallibilem, ad eorum esse producendum, angelus bonus, & malus naturali cognitione certò cognoscere possunt. Talia sunt; quæ circa motũ cœli accidunt: vt ortus, & occasus, eccli pses, cõiunctiones, &c. In quibus est determinatio, & omnis impedimẽti remotio. Et ratio est; qm̃ huiusmodi futura habẽt esse in suis causis necessariò determinatis; quod quidem esse, cùm sit determinatum, infallibile, & necessarium, necessariò potest cognosci. Nam res, auctore Arist. sicut se habet ad esse, ita se habet ad cognitionem.

Arist.

CONCLVSIO III.

Futura, quę habent causam, vt in plurimum determinatam, sed fallibilem, possunt ab Angelis naturaliter cognitione quadam certa, non infallibili, sed, vt in plurimum, & coniecturali cognosci. v.g. quæ fiunt secundum naturam inferiorem. Quæ quidem; quia mouet determinatè ad vnum, determinatam causam futura habere dicuntur. Verum cùm multipliciter talis causa posit impediri; dicuntur quoq; fallibilem causam habere. Exempli causa, ager seminatus, si sit terra pinguis, & bona superiorum corporum dispositio, pinguem affert fructum; qui fructus multis modis potest impediri, licet, vt in plurimum eueniat. Et ratio est, quia, cũ hæc futura, solum habeant esse in sua causa determinata, non necessariò, & infallibiliter; sed vt in plurimum, simili modo cognoscuntur. Et confirmatur ex Arist. proximè citato: quoniam sicut res se habet ad esse, &c.

Appen.

Hinc, astrologi, quędam futura prædicunt, quæ ex motibus cœli in istis inferioribus consequuntur, quæ tamen propter defectum causatum inferiorum impediri possunt; quæ quidem cognitio, eò magis ad certitudinem accedit, quò ad Vnum effectum plures causæ concurrentes agnoscuntur, & virtus causæ melius cognita est. Et nota multò perfectiorem cognitionem habere Angelos bonos, & malos de ijs per species, quàm astronomi per artem habeant. Quia multò perfectiùs cognoscunt tales causas; illarumque habitudinem ad suos effectus, quàm homines; atque ita certiùs possunt de ijs dæmones, quàm homines diuinare, & prænuntiare.

CON-

CONCLVSIO IIII.

Futura, quę habent causam indeterminatam, & fallibilem, quæ sunt ad vtrumlibet, neque boni, neque mali Angeli naturaliter agnoscere possunt. Talia sunt, quæ à nostra voluntate pendent, quæ cùm posit ad opposita moueri, est indeterminata, & cum volenti perficere multa occurrere impedimẽta possint, est fallibilis. Atque ita à nullo, præterquàm à solo Deo, cognosci possunt, vel ab eo, cui Deus illa reuelare voluerit. Et ratio conclusionis est; quia huiusmodi futura contingentia non habent in sua causa aliquod determinatum esse, cùm ad vtrumlibet se habeant respectu suæ causæ; causa etiam respectu illorum. Et ita, vt se habent ad esse, ex Arist. ita se habent ad cognitionem. Relege fundamenta primæ conclusionis huius difficultatis.

Hinc ab vsurpatione huius actus, qui soli Deo, vel cui ille reuelauerit, competit, qui futuris prænuntiandis intendunt, diuini appellantur. *Appen.*

Cæterum quoniam dispositionem appetitus sensitiui, & causas, quæ huiusmodi dispositionem inducere possunt, dæmon optimè nouit. Hinc est quòd sæpè vera de actibus humanis prenuntiat. Propterea quòd voluntas secundum dictam dispositionem monetur, & plures sunt, qui illam sequuntur, quàm qui illi resistunt. Qualis enim vnusquisque est, talis ei finis apparet. Ex externis etiam operibus qualis interior dispositio sit, facilè intelligitur. Iuxta illud Matth. 7. à fructibus eorum cognoscetis eos. Fallitur tamen dæmon sæpè in huiusmodi prænuntiationibus. Quia homo libero arbitrio, diuino præsertim auxilio adiutus, potest illi dispositioni resistere. Iuxta illud Genes 4. sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. *Limitat.* *Math 7.* *Genes 4.*

Nota etiam cum S. Thom. 3. contra gent. cap. 154 circa finem. Quòd; ut dæmones conantur labefactare argumentum, quod sumitur ex miraculis ad confirmandam fidem catholicam, efficientes falsa miracula, quæ mira, vel miraculosa hominibus apparent; ita etiam abuti solent prænuntiatione prophetica, non verè prophetando; sed prænuntiando, quæ ab hominum cognitione longè distant; ex causis tamen naturalibus proueniunt, vt quæ emanant ex motu, & influentijs cœlestium corporum, quorum cognitio longè à nobis distat. Et ideo Ieremiæ capit. 10. legitur, iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes. Sed de ijs lege D. Augustin. libro *S. Thom.* *Ier. c. 10*

D.Aug. de doctrina Christ.cap.23 & 24.& libro secundo, super Gen. cap.17.Castro de iusta hæreticorum punitione,cap.13. Tandem etiam dæmon prænuntiare futura contingentia,quæ dependent ex suo libero arbitrio,cognita suæ voluntatis determinatione,potest.

Vndecima difficultas.Vtrum Angeli cognoscant cogitationes cordium?id est, utrum possit naturaliter videre cogitationes alterius Angeli,siue hominis viatoris,siue animæ separatæ, siue operationis voluntatis?

S.Tho.q.57.ar.4. S.Bon q. vit. d. 8. S.Thom. Capreol. Greg. Arim. Marsil. Scot.

Duæ sunt de hac re opiniones.Prima S.Thom. asserentis, Angelum non posse cognoscere naturaliter cogitationes hominis,vel alterius Angeli;nisi per locutionem,quem sequuntur Capreo.dist.8 q.vnica,Greg.Arim.& Marsil.eadem dist.& alij quàm plurimi.

Secunda est Scoti dist.9.q.1.& in 4.dist.10.q.8. qui affirmat hoc fieri posse naturaliter;de facto tamen, inquit, nunquàm vnus Angelus alterius Angeli cogitationes cognoscet, nisi priùs excitetur, idest, nisi priùs ei alius Angelus alloquatur. Tenet etiam dæmones cognoscere cogitationes nostras, quãtum ad subiectum,obiectum,& affectum ad quem inclinant; non autem quantùm ad finem. Sciunt v.g. quid cogitemus; sed non ad quem finem, vt quod Petrus cogitet fœminam aliquam;sed ignorat. An ad uoluptatem, vel ad alium finem? Sco.adhæsit Gabriel.dist.9 q.2.& super canonem lectione.31. & citat Ocham.q.13.Iis etiam subscripsit Maior. eadem dist. q 3 qui affirmat naturaliter posse talem cognitionem habere,sed non de facto cogitationes cognoscere:quia impediuntur à Deo ne illas cognoscant.Quoniam Deus non concurrit cum vno Angelo ad aliorum cogitationes cognoscendas,nisi quando ipsis Angelis illas manifestare placuerit. Præsertim, inquiunt, cum cacodæmonibus non concurrit; ne illis amplior potentia ad decipiendum hominem concessa videatur.

Gabriel. Maior. Duran.

Duran.dist.8.quæst.5.quæ istarum opinionum verior sit, non determinat.

CONCLVSIO I.

Angelus cognoscit naturaliter omnes cogitationes nostras naturales,quæ à voluntate non pendent, & actus voluntati subiectos,quos voluntas aliquando sine deliberatione, & libertate habet,quos Theologi motus primò primos appellãt. Et ratio est;quia,cum Angelus cognoscat comprehensiue omnes

nes res naturales,& earum effectus:cognoscet,& dictos intellectus,voluntatis actus.Nam isti actus sunt purè naturales;sicut in bruto.Tum etiam,quoniam isti actus sunt in rerum natura,& Angelus ad res natura existentes intelligendas (vt ex dictis constat) natus,factusq; est Hanc conclusionem manifestè probant omnia Scoti argumenta.

CONCLVSIO II.

Cogitationes nostras, quæ pendent à uoluntatis libertate directè,prout sunt in intellectu,& affectiones in se ipsis, prout sunt in uoluntate, non potest Angelus naturaliter cognoscere,cùm de facto solus Deus illas cognoscat.Hęc conclusio catholica,in gratiam diuinæ scripturæ studiosorum varijs sacrę scripturæ testimonijs,ex quibus expressè colligitur,& sanctorum auctoritatibus,& rationibus confirmatur. Legitur.n. tu nosti solus cor omnium filiorum hominum. Et 1.Paralip. c.28.omnia enim corda scrutatur Dominus,& vniuersas mētium cogitationes intelligit. Et 2.Paralip. c.6. tu reddes vnicuique secundum vias,quas nosti , cum habere in corde suo. Tu enim solus nosti corda filiorum hominum.Et Iob,ecce.n. in cęlo testis meus,& conscius meus in excelsis Et Psalm 43. nonne Deus requiret ista?ipse enim nouit abscondita cordis. & psalm.7.scrutans corda,& renes Deus.Et Ierem.17 prauum est cor hominis,& inscrutabile,quis cognoscet illud?Ego Dominus scrutans cor,& probans renes, qui do vnicuique iuxta viam suam,& iuxta fructum adinuentionum ipsarum.Et cap. 20.apud eundem,qui renes vides, & corda. Et nota,quòd cor in scriptura sacra pro portione superiori,scilicet,intellectu,& uoluntate accipitur.Item Matth.9. cùm vidisset Iesus cogitationes eorum , &c. Et Lucæ 5. vt cognouit Iesus cogitationes eorum , &c. Et cap.6. ipse verò sciebat cogitationes eorum . Et cap.7. ipse autem,vt vidit cogitationes eorum,& alibi sæpè . Præterea in Act.Apostol.cap.1.tu Domine,qui corda nosti omnium. Et ad Rom qui autem scrutatur corda,scit, quid desideret spiritus . Et 1. Corinth.2.quis enim hominum scit, quæ sunt hominis,nisi spiritus hominis , qui in ipso est. Ita , quæ sunt Dei , nemo nouit , nisi spiritus Dei ; ergo Angeli non nouerunt, quæ sunt hominis ; siquidem dicit,quòd solus spiritus , qui est in ipso , & Deus illa norunt Et ad Hebræos.4.capit.discretor est cogitationum, & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius:

Lege Al. Alen q. 26 m.3.
3.Reg.c. 8.
1.Paral. c.28.
2.Paral. c.6.
Iob.c.16.
Psal.43.
Psal.7.
Iere.c.17
Ier.c. 20
Mat.c.9
Luc.5.6 & 8.
Act.c 1.
Ad Ro.8
1.Cor.2
Ad H 4.

omnia

omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius. Et tandem
Apoc.c.2 Apocalypsis. capitulo secundo, scient omnes ecclesiæ:
quia ego sum scrutans corda, & renes. Hanc etiam
D. Hier. catholicam conclusionem omnes sancti Patres, & do-
B. Chrys. ctores confitentur. legant, quibus per tempus licebit.
Ioan.c.2 D. Hieronym. super illa verba citata Matth. 9. cùm vi-
disset Iesus, &c. Et Ioan. Chrysostom. super Ioannem;
B. Cyril. homil. 23. super illa verba. Ipse enim sciebat, quid
D. Amb. esset in homine. Vbi adducit locum citatum Act. cap.
B. Atha. primo, tu Domine, qui nosti, &c. Et homil. 3. super
B. Dama cap. 9 Matth. Et Beatum Cyrillum in commentarijs super
sce. Ioan. libro secundo, tertio, & quarto, D. Ambros. super ca-
D. Aug. pit. 2. 1. ad Corinth. & libro primo, de officijs, cap. 14. & in
oratione de obitu Theodosij. Et beatum Athan. in quæstio.
Ioan. Ar sacræ scripturæ. quæst. 27. & B. Damascen. lib. 1. cap. 19. Et
boreus. D. August. lib. de diuinatione dæmonum, cap. 5. & lib. 12.
super Genesi. cap. 27. & lib. 2. retracta. cap. 30. & lib. de Ec-
clesiasticis dogmatibus, ubi ait. Internas cogitationes no-
stras diabolus non videt. Et Ioan. Arboreum lib. 4. Theolo-
giæ. Ij enim, & alij, quàm plures doctores colligunt ex locis
scripturæ citatis firmissimum argumentum ad probandum,
Christum esse verum Deum: quia hominum cogitationes vi
debat, & cognoscebat, quod est solius Dei proprium. Nam
si Angeli boni, vel mali potuissent hominum cogitationes
naturalier, & de facto citra reuelationem cognoscere, non di
ceretur in locis adductis cor hominis esse inscrutabile, & à
solo Deo scrutari posse. Adhæc rationibus corroboratur con-
clusio. Et primò; quia si Angelus vnus per naturam cognosce
ret alterius Angeli cogitationes, esset substantia miserrima,
sicut esset, & homo si cogitationes eius omnibus paterent.
Secundò, quia frustrà esset & ociosa Angelorum locutio, si
Angelus vnus alterius cogitationes videret. Tertiò, quia vo-
luntas creata est domina suarum operationum, siue sint ope-
rationes elicitæ, siue impetratæ, & non dependet à causa na-
turali, neque habet ordinem ad illam; sed à solo Deo depen-
det, à quo habet esse, cui soli voluntas hominis subiacet, & so
lus in ea operari potest, cùm sit eius principale obiectum, &
finis vltimus. Quare solus ipse poterit cogitationes cordis hu
mani cognoscere. Quartò, quia cùm Angeli, siue boni, siue
mali per species (vt ex dictis constat) naturaliter cognoscant,
& voluntas hominis cum nulla re conueniat, à qua eius simi-
litudo elici possit; non poterunt directè & de facto affectio-
nes

nes voluntatum, & cogitationes, quatenus in intellectu, & uoluntate sunt, cognoscere. Quinto, cum D. Bona quia si cogitationes Iob, & eius patientiam, & virtutes cognouisset, nō tentasset illum. Quoniam intellexisset se non victoriam, quæ illi semper est in votis, consecuturū; sed vincendum, & superandum. Vltimo, quia sicut Deus voluntati rationalis creaturæ dedit dominium, siue arbitrium, cui nulla potentia, nisi diuina, præsidet; ita eius potentiæ cognoscendi dedit conscientiæ secretum, quod sola diuina potentia penetrare valet. *Appe* *1.Co* *Ad R.* *11.*

Hinc, quæ Dei sunt, idest, secreta & occulta Dei, nemo potest scire, nisi spiritus Dei, qui in ipso est. Et ratio est; quia, si non potest quis scire hominum secreta, quo modo, quæ Dei sunt, sciet? quod D. Paul. docuit, dicens. Quis cognouit sensum domini, &c.

Hinc nulla creatura Angelica, siue humana potest conscientiæ humanæ scire secreta, nisi Deus reuelet; vel homo ipse detegat, & denunciet, vel per signa, & coniecturas, vti sequens conclusio indicat. *Appo*

CONCLVSIO III.

Cogitationes hominum, & affectiones cordis, non solum Angeli boni, & mali, verùm etiam homines naturaliter certa cognitione; indirectè tamen, idest, ab effectu cognoscere possunt. v.g. per actum, & effectum exteriorem; vt per locutionem, & operationem, & per aliqua signa faciei, & mutationem vultus, & per signa aliqua corporis, eò quòd diuersimodè secundum diuersitatem affectionum mouetur. Et probatur Ecclesi. 13. cor hominis immutat faciem eius. Et hoc modo intelligitur D. Aug. 22. super Gen. ad litteram dicens; Angeli cognoscūt cogitationes nostras, nobis etiam inuitis. Et lib. de diuinatione idem August. ait. Dæmones hominum dispositiones, non solùm voce prolatas; verùm etiam cogitatione conceptas, cùm signa quædam in corpore ex animo exprimuntur, tota facilitate perdiscunt. Vnde per effectus externos palloris, & ruboris, affectiones timoris, & verecundiæ cognoscuntur, & si medici per motum cordis, qui pulsu percipitur, cognoscunt aliquas cordis affectiones; vt quòd homo tristetur, vel amet, depræhendunt, multò perfectiùs Angeli boni, & mali poterunt, per huiusmodi effectus, & signa, quæ ad cogitationes, & affectiones cordis pertinent, cognoscere. Quia perfectiùs multò, & subtiliùs, quàm peritissimus quisq; medicus, huiusmodi effectus; & signa penetrant. *Eccl. 1* *D. A*

Vo-

Vocant autem S. Thom. & D Bona. hanc cognitionem coniecturalem, siue ex coniecturis habitam.

Duodecima diffic. Possit ne Angelus naturaliter fidei & gratiæ mysteria cognoscere.

Alen. Alen. S.Th. Scot. Mag. dis. 11. Duæ sunt contrariæ opiniones. Nam Scot in 4. distinct. 10 quæst 8 tenet mysteria fidei creata; vt sunt articuli expectantes ad incarnationem Verbi diuini, & ad Eucharistiam, quatenus sunt extra suas causas, idest postquàm sunt facta, posse ab angelis naturaliter cognosci. Quod antea docuit Alex. Alen. quæst 26 m 1. & 5. at verò. S. Thom. q. 57. art 5 arbitratur oppositum.

Radix autem dissidij inter Scot. & S. Thom. est, quòd S. Thom. opinatur, voluntatem creatam esse liberam, non solùm quò ad exercitium suarum operationum; verùm etiam quò ad occultandum omnes operationes à se ipsa elicitas, & intellectui imperatas, quod est etiam notandum ad meliorẽ intelligentiam præcedentis difficultatis. Et nota, quòd hic non quæritur de cognitione in verbo, uel per reuelationem in proprio genere, neque de cognitione fidei. Nam istæ cognitiones sunt supernaturales. Et constat prophetas habuisse cognitionem horum mysteriorum per reuelationem, & dæmones etiam credere, & contremiscere. Sed quæst. est de cognitione naturali virtute intellectus, & per generalem Dei concursum.

Iaco. c. 2.

1. Fund. Ens naturale a supernaturali non distinguitur ex parte maioris, vel minoris perfectionis, sed ex parte principij actiui. Confirmo rem hanc exemplo. Physica, quæ est rerum naturaliũ scientia, & fides; scilicet, supernaturalis Trinitatis notitia, qui sunt duo cõceptus, penes naturale, & supernaturale; non distinguitur nisi in ordine ad agẽtia, & principia productiua. Propterea quod ex hoc, quod fides in nobis non potest ex viribus naturæ; sed a solo Deo per reuelationem effici, vocatur supernaturalis. Et Physica; quia viribus naturæ potest causari, dicitur naturalis. Nam si fides Trinitatis posset viribus nostri intellectus causari, notitia naturalis esset. Similiter Christus in Eucharistia supernaturaliter existit; quia talis existendi modus non potest nisi a solo Deo causari, & effici. Deinde quòd non ratione maioris, vel minoris perfectionis; patet: quia multa entia supernaturalia sunt naturalibus imperfectiora, vt charitas, cùm sit accidens, est substantia, vtpotè, formica imperfectior.

Fund. Omne ens creatum est obiectum naturale intellectus separati.

parati. Et ratio est, quia omne ens creatum potest intelligi per species, atq; ita est obiectum intellectus separati: qui quidem potest rerum omnium species habere. Et confirmatur, posito discrimine inter intellectum coniunctum, & separatum: nam intellectus coniuncti obiectum solum est quidditas rei materialis; vt ex dictis suprà constat: at verò intellectus separatus ad omnia immaterialia extendit sese.

Anima Christi Iesu redemptoris nostri est imperfectioris speciei, quam sit intellectus angelicus. Propterea quòd est eiusdem speciei cum animabus nostris. Et confirmatur ad Hebræ. 2. minuisti eum paulo minùs ab angelis. Et loquitur de Christo, quatenus homo est. Tandem nota quæstionē hãc posse intelligi duobus modis, vel de possibili, vel de facto. 3. Fund. Psal. 8. Ad Heb. 2.

CONCLVSIO I.

Angeli; si loquamur de possibili, possunt omnia mysteria gratiæ scire, nempè, incarnationē, idest ineffabilem vnionem humanitatis à verbo assumptæ, & videre Christum in Eucharistia, & cognoscere gratiā, quæ datur per sacram. & c. Probatur primò; quia mysteria gratiæ sunt etiam creata, & omnes ens creatum est naturaliter ab Angelo, & ab anima separata intelligibile; vt ex secundo fundamento constat. Secundo quia visio beatifica alicuius angeli, uel animæ beatæ, non minus est supernaturalis, quàm quodcunque mysterium gratiç, & vnus Angelus beatus, uel quicūque spiritus beatus, potest visionem beatificam alterius beati videre. Neque inde inferri potest, quòd videret Deum naturaliter, & esset beatus. Nam licet possit videre visionem beatificam compræhensoris; nō tamen videret obiectum, nempe, Deum. Neque enim videns imaginem, uidet & prototypum. Tertiò, quia sicut anima Christi Iesu naturaliter videt existentiam corporis in Eucharistia, poterit similiter quilibet spiritus separatus naturaliter hoc idem cognoscere; vt ex tertio fundamento patet. Quartò non obstat, quin possit naturaliter cognosci mysteria gratiæ, quòd modus existendi corporis Christi in Eucharistia, & humanitatis in verbo sit supernaturalis. Nam essentia Angeli, est ens supernaturale, & tamen naturaliter intelligitur ab ipsismet Angelis. Neque enim dicitur esse supernaturale, eò quod ab Angelo naturaliter cognosci nō possit; ut in primo fundamēto habetur. Et possunt Angeli cognoscere gratiam, & charitatem, & virtutes alias, quæ per sacramenta infunduntur, cùm sint in tertia specie qualitatis, & habeant Angeli species cōcreatas, quibus quidditates rerum, & omniū Alex. Alen q. 26 m. & 5.

Decimatertia diffic. Vtrùm omnes Angeli beati incarnationis mysterium agnouerint?

Nota cognitionem huius mysterij posse haberi duobus modis, vel in communi, vel in particulari. Primo modo, scilicet, in communi, vel quantùm ad conditiones generales; vt quando cognouerunt filium Dei in fine sæculorum assumpturum naturam humanam in vnitate personæ, vnione hypostatica. Secundo modo, id est, in particulari, quando cognoscuntur ea omnia, quæ circa executionem huius diuini mysterij conuenerunt, siue concurrerunt. *Doct. ubi suprà.*

CONCLVSIO I.

Angeli omnes à principio suæ beatitudinis cognouerunt in Verbo incarnationem filij Dei in communi. Hæc conclusio est B. Augu st. super Gen. ad litteram. Et lib. 9. de ciuitate Dei cap. 19. Et 1. ad Timot 3. magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis. Et ratio est; quia cùm, media incarnatione, essent homines æternam hæreditatem accepturi, & Angeli à Deo ad illam accipiendam, tanquàm ministri fuerint constituti, debuerunt planè tanti mysterij, antequàm fieret, esse conscij. Aliter enim nobis minimè opitularentur. Colligitur hæc ratio ex D. Paul. ad Hebræos 1. dicente. Nonne omnes sunt administratorij spiritus in ministeriũ missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? *D. Aug.* *1. ad Timot. 3.* *Ad Hebræ. 1.*

CONCLVSIO II.

Angeli omnes hoc mysterium in particulari à principio suę beatitudinis non cognouerunt. Fuit enim ignotum Angelis mysterium hoc, quòd ad speciales conditiones. Vt exempli gratia. an esset assumpturus carnem ex Virgine? & quo tempore? vel ex quo genere gentilium? an Iudæorum? &c. Hanc conclusionem probant auctoritates sacræ scripturæ, quæ in 2 conclusione proximæ difficultatis citantur. Et iuxta hanc conclusionem declarandæ sunt auctoritates sanctorum dicentium, Angelos non cognouisse mysterium incarnationis, ante reuelationem tempore aduentus Christi factam, nempè, quòd non cognouerint in particulari. Lege S. Tho. in commentarijs super locum ad Ephes. 3. & in 1. par. quæstio. 106. artic. vltim. *S. Thom.*

CONCLVSIO III.

Angelis, Patriarchis, & Prophetis multa, quæ ad mysterium incarnationis in particulari, & ad salutem hominum pertinent, non fuerunt reuelata, quæ deinceps Apostolis re-

stum esse verum Messiam, non tamen Dei filium. Nam si certò cognouissent, Christum esse æternum filium Dei naturalem, & eius sanctissimæ passionis effectum, scilicet hominum salutem, & ipsorum dæmoniorum damnationem, nunquam illum crucifixissent. Nam locus Acto. 3. scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri; non dicit principes Christum ignorasse, sed plebem, quam quidem plebem dicit fecisse, sicut & principes fecerunt, petentes vnanimes; vt crucifigeretur. Vel dic secundo locutum fuisse ibi D. Petrum de ignorantia, qua laborabant Pharisæi erga Christi diuinitatem; non tamen ignorauerunt esse verum Messiam; vt dictum est. Et similiter interpretandus est locus Sapient. 2. cap. Excæcauit illos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei; nempè, quia malitia, odio, & inuidia contra Christum excæcati, verum esse Dei filium ignorauerunt; non tamen verum esse Messiam, Quod satis doctrina Christi, & opera declarabant; vt idem Christus Redemptor noster docuit, dicens. Ioan. 15. si non venissem, & locutus fuissem eis, & si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem, & viderunt, & oderunt, & me, & patrem meum; sed vt adimpleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est. Quia odio habuerunt me gratis. De ijs lege S Tho. 1 p. q. 64. art. 1. in fol. ad 4 & 5. & in 2. 2 q. 5. art. 2. vbi quomodo dæmones credunt, & contremiscunt, declarat.

Act. 3. *Sap. 2.* *S. Tho. 3. p. q. 43. ar. 4.* *Ioan. 15.* *Psal. 34.*

Quæst. V. De cognitione matutina, & vespertina Angelorum.

Hæc quæst. aliquot difficultatibus explanatis absoluetur.

Prima diffic. Quidnam est cognitio matutina, & vespertina?

CONCLVSIO.

Cognitio matutina est cognitio rerum in verbo: vespertina autem cognitio earundem rerum in propria natura, siue in se ipsis. Auctor huius conclusionis fuit D. Aug. quem lege l b. 4. super Gen. ad litteram. c. 7. & 8. & à cap. 22. per plura capita, & 11. de ciuit. Dei, cap. 29. Tenuit autem D. Aug. omnia fuisse creata in instanti, motus loco illo Ecclesi. 18. qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Moyses verò, vt rudi populo creationem exponeret, dixit per sex dies res creatas fuisse. Vnde dies illi non fuerunt veri, & naturales; vt nostri, sed metaphorici. Et quoniam sex sunt genera rerum in principio conditarum, quas Deus Angelis reuelauit; dies

Alex. Alen. q. 2 3 *S. Tho. q. 58. ar. 6. & 7.* *S. Bonau. d 4. ar. 3 q. 1. & 2.* *Scot. q. 9.* *Gabr. ubi sup.* *Doct. ibi sup.* *Alex. m. 1* *S, Th. ar ti. 6.* *D. Aug.* *Eccl. 18.*

vespere, & manè dicitur dies vnus; quamuis medium,& ratio cognoscendi sint diuersa ratione obiecti. Quoniam ambæ cognitiones sunt circa idem genus rerum. Lege D.August.4.lib. super Gen.ad literam apud S.Thom.in hoc art. D.Aug.

Quarta difficultas. Quæ istarum cognitionum est præstantior?

CONCLVSIO.

Potior est cognitio, quæ est in verbo, quàm quæ in proprio genere. Hæc conclusio probatur ab Alexand. aliquot rationibus notatu dignissimis. Nam plùs videntur res, & melius cognoscuntur in arte, qua fiunt, quàm in se ipsis videantur; vt D.Aug.ait super illud Ioan. 1. Quod factum est in ipso, vita erat. Arca enim viuit in mente, & quod fit transit cum tempore. Et cognitio rerum in arte est in ipso verbo. Et 11. de ciuitate Dei,cap.7. inquit, scientia creaturæ in comparatione scientiæ creatoris quodammodo aduesperascit. Itemque lucescit,& mane fit,cùm ipsa refertur ad laudem,dilectionemque creatoris. Nec in noctem vergitur, vbi non creator creaturæ dilectione relinquitur. Et tandem quia in Deo cognoscuntur res æternaliter, & incorruptibiliter, & vt in causa;] in se ipsis autem, siue in proprio genere temporaliter & corruptibiliter, & vt creaturæ. Hinc Diuus Anselmus apud Alexand. in hoc loco ait: quòd creatura in creatore nihil aliud est, quàm creatrix essentia: ideò creaturę esse, quod in Deo habet, est esse simpliciter,& increatum. Quoniam quicquid est,vt est in ipso,est ipse. Alex. Alen. m. 4. vbi sup. D.Augu. Ioan.1.c. D.Anselm.

Quarta diffic. An cognitio, qua cognoscit Angelus verbum, sit matutina, vel vespertina?

CONCLVSIO.

Talis cognitio est matutina. Et ratio est,quia cum Angelus cognoscat res in verbo per ipsum verbum, vtrobiq; erit idem principium cognoscendi,& eadem cognitio in specie,qua vident verbum,& qua vident res in verbo. Et cum hæc sit matutina,etiam cognitio verbi erit matutina. Alex. Alen.vbi supra m. 5.

Sexta diffic. An cognitio matutina,vel uespertina in Angelis, sit dicenda naturalis?

Naturale dicitur bifariam. Primò naturale dicitur,quod potest natura ipsa viribus suis producere, & efficere. Secundo modo naturale vocatur, quod à principio datum est ipsi naturæ,& reputatur quasi naturale. Alex Alen.vbi supra m. 2.

CONCLVSIO I.

Cognitio in Angelis matutina non potest dici naturalis?

Fundamentum. Ratio est; quia non sufficiens natura ad illam comparandam. Neque data fuit à principio ipsi naturæ angelicæ; quia soli *Alex. est.* Angeli beati, & non dæmones illam habuerunt; cùm sit cognitio creaturarum in verbo.

CONCLVSIO II.

Cognitio vespertina in Angelis potest naturalis appellari. Ratio est ex fundamento posito; quia possunt Angeli per species concreatas talem rerum cognitionem habere. Nam si homines talem cognitionem possunt sibi naturaliter comparare, & per illam in cognitionem creatoris venire; quia inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, &c. quantò magis Angeli, *Ad Rom. c. 1.* qui perfectioris sunt naturæ. Et tales species fuerunt illis à principio congenitæ.

Appen. 1 Hinc Angeli non habuerunt in sua creatione cognitionem *S. Bonau. vbi sup.* matutinam. Quia talem cognitionem in verbo non habent, nisi beati. Et Angeli (vt infra dicetur) non fuerũt creati beati.

Appen. 2 Hinc Angeli, post glorificationem, habent cum cognitione matutina vespertinam cognitionem. Quia in proprio genere cognoscunt res. Et quia Angelus beatus amplius laudat Deum, quàm viator, non solùm in sua maiestate; verùm etiam in admirabili operum varietate. Quæ quidem laus cognitionem matutinam anteponit. Non enim impossibile est duas operationes esse simul, quarum vna ordinetur ad aliam; vt voluntas simul vult finem, & illa, quæ ad finem perducunt. Potestque idem per duplex medium, quorum vnum perfectum sit, & aliud imperfectum, cognosci. Quemadmodum eandem conclusionem per demonstrationem, & per probabilem, & topicum syllogismum cognoscere possumus.

Appen. 3 Hinc, & dæmones vespertina cognitione non carent. Quia, *Alex. Alen. vbi supra m. 6.* vt D. August. super Gen. ad litteram ait. A malis angelis, & si mali sint, non aufertur potestas naturæ. Et cùm ex natura sua *D. Aug.* habuerint potestatem cognoscendi res vespertina cognitione, per species naturæ angelicæ congenitas, non erunt tali cognitione priuandi.

Septima diffic. De modo cognoscendi Angelorum.

Alex. Alen q. 26. m. 6. De hac re differit satis clarè, & apertè S. Thom. q. citata 58. cæterùm, ne rem intactam omninò prætermittere videamur, nota sequentes propositiones.

S. Thom. vbi sup. *Prima Propositio.*

Angeli multa, quę in vno conueniunt, vel sub quadam vnitate ordinãtur, simul intelligere possunt; vt subiectum, & prædicatum vnius propositionis simul intelligũt. Et ratio est; quia

res

res est intelligibilis iuxta modum, quo similitudo sua in intellectu consistit: quare intellectus angelicus vnico actu intelligere potest, quæ sub vna specie intelligibili continentur.

Hinc omnia, quæ sancti in patria in verbo cognoscunt, simul semper actualiter cognoscunt. Quia omnia per vnam speciem diuinam, scilicet, essentiam cernunt. *Appen. 1*

Secunda Propositio.

Angeli, quæ per diuersas species agnoscunt, non simul intelligunt. Contingit enim multa scire; vnum verò intelligere; vt Aristot. 2. Topic docet. Et ratio est; quia sicut motus vnitatem sortitur a termino, ita operatio vnitatem habet ab obiecto. Et ideò, quæ per diuersas species cognoscuntur, non simul intelliguntur. *Arist.*

Tertia Propositio.

Angeli non cognoscunt ratiocinando, vel discurrendo. Et ratio est, quia sicut corpora cœlestia mox à creatione vltimam suam perfectionem naturalem habuerunt, ad quam neque per motum, neque per mutationem, vt corpora inferiora, peruenerunt, ita mentes cœlestes, seu Angeli intellectualem perfectionem discurrendo adepti non sunt, quemadmodum intellectus humanus, qui ex notitia principiorum procedit ad cognitionem conclusionum. Quia illas in ipsis principijs statim cognoscere haud potest. At verò Angeli in ijs, quæ naturaliter cognoscunt, omnia simul conspiciunt, quæ in illis intelligi possunt, vnde intellectus vocantur.

Hinc experientia Angelis bonis, vel malis non conuenit, nisi per similitudinem; quomodo Diony. asseruit dæmones per experientiam, multa cognoscere. *Appen. 2* *B. Diony.*

Quarta Propositio.

Angeli non cognoscunt, siue intelligunt componendo, & diuidendo. Et ratio est; quia non cognoscunt ratiocinando, & discurrendo. Nam vt se habet conclusio ad principium in intellectu ratiocinante, ita se habet prædicatum ad subiectum in intellectu componente, diuidente, idest, propositionem construente. Nam vt intellectus noster, si statim in principijs actu conclusionem intelligeret, non ratiocinaretur, nec compositionem, nec diuisionem faceret, si mox in subiecto prædicatum agnosceret; ita Angeli, quia statim rerum essentiam agnoscunt, sine vlteriori inquisitione, vel compositione, quicquid illi essentiæ consonum, vel dissonum est, cognoscunt. Est enim Angelus, vt B. Dionysi. cap. 4. de diuinis nomi. docet, speculum, pulchrum, atque clarissimum intelle- *B. Diony.*

ctualis lucis; nihilominus compositionem, & diuisionem simpliciter, & incomplexè intelligit.

Appen. 3 Hinc Angeli propositiones non loquuntur, propter eorum imperfectionem; sed propter hominum eruditionem.

Quinta Propositio.

In intellectu Angeli, siue boni, siue mali, error, vel falsitas esse non potest, nisi per accidens. Ratio est; quia Angelus non cognoscit discurrendo, nec componendo, vel diuidendo; sed quod quid est, hoc est, rei essentiam intuendo. Et quidditas rei non est principium cognoscendi de re, nisi quæ naturaliter ei conueniunt, vel de ea negantur. Atque ita, sicut sensus non errat circa proprium sensibile, nec intellectus circa quod

Arist. quid est; vt Aristot. 3. de anima, auctor est. Notanter dicitur in propositione, nisi per accidens. Propterea quòd dæmones ob suæ voluntatis peruersitatem, subducentes proprium intellectum ab ordine sapientiæ Dei, sæpè de rebus simpliciter iudicant, secundum naturalem dispositionem ipsarum rerum, atque ita decipiuntur, non circa ea, quæ naturaliter rei conueniunt; sed circa ea, quæ supernaturaliter insunt; vt si videns mortuum, dicat, eum non resurrecturum; vel cernens Christum hominem, dicat eum non

B. Diony. esse Deum. Vnde B. Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus, prauam esse phantasiam in dæmone affirmauit, quod in Angelis bonis locum non habet. Quia propter suam rectam voluntatem, nihil iudicant de re aliqua per cognitionem suæ quidditatis, nisi quod ei naturaliter competit, salua semper diuina ordinatione.

QVÆSTIO VI.

De amore, seu dilectione naturali Angelorum.

Alex. Alen. q. 30 S. Thom. q. 60. S. Bonau. art. vlt. et Ric. et alij hac 3. dist. Nota.

Hæc q explicabitur, positis aliquot difficultatibus, vt est nobis in more positum. Cęterum pro maiori explicatione huius, & sequentis quæstionis, animaduerte, quæ sequuntur.

Naturalis amor duobus modis sumitur. Vno modo, vt contra sensitiuum, & intellectiuum distinguitur. Quo quidem modo amor naturalis nihil aliud est, quàm inclinatio cuiuslibet rei in propriam naturam, & perfectionem, & bonum proprium, quo pacto amor iste etiam rebus inanimatis competit, quia res omnes per naturam bonam, quam à Deo acceperunt, benè in suum bonum, & perfectionem, inclinantur. Et hæc inclinatio est idem, cum naturali cuiusque rei appetitu. Secundo modo accipitur amor naturalis, quatenus ab amore electiuo, & deliberatiuo differt. Et est amor naturalis

talis isto modo, qui non ex electione, & deliberatione: sed ex natura ipsa proficiscitur. Qua ratione consideratus amor naturalis naturæ intellectuali, hominibus, scilicet, & angelis cõuenit; quia homines, & angeli naturaliter diligunt beatitudinem per voluntatem, sine aliqua electione, vel deliberatione. In quo quidem actu operatur voluntas, ut natura quædam. Et hoc modo accipit S. Thom. hic amorem naturalem, quatenus non proficiscitur à deliberatione: sed à uoluntate; vt natura quædam est.

Hoc loco sermo est de dilectione Angelorum in statu innocentiæ. *a. Nota.*

Prima difficultas. Vtrum in angelis fuerit naturalis dilectio?

CONCLVSIO.

Habuerũt angeli naturalem dilectionem. Et ratio ex Alex. & S. Tho. est, quia dilectio sequitur cognitionem. Inuisa enim diligere possumus, incognita nequaquam, nihilque volitum, nisi præcognitum. Teste D. Aug. 8. de Trinitate. c. 4. & lib. 10. c. 1. & alibi. Quare cùm Angeli habuerint cognitionem naturalem, habuerunt, & naturalem dilectionem. *Al. Alen. m. 1. ar. 1. S. Th. ar. 1. vbi supra & alij. D. Aug.*

Secunda difficultas. Vtrum angelus diligat se naturali dilectione?

CONCLVSIO.

Angelus se ipsum dilectione amicitiæ, & concupiscentiæ, & complacentiæ diligit. Et ratio est, quia vnaquæque res se ipsam amat; quoniam est sibi ipsi vnum, & sibi bona concupiscit, sibique complacet. Suum enim cuique pulchrum est. *Al. Alen. ar. 2. § 1. S. Th. ar. 3. vbi supra.*

Tertia difficultas. Diligit se angelus naturali dilectione propter se, vel propter Deum?

CONCLVSIO I.

Gratuita dilectione diligit se Angelus propter Deum. Et ratio est; quia in gratuita dilectione, prima diligendi ratio est Deus. Tunc enim præpositio, propter, dicit finem concupiscẽtiæ procedẽtis ex electione rationali, & creatura non est finis huiusmodi concupiscentiæ. *Al. Alen. ar. 3. vbi supra.*

CONCLVSIO II.

Naturali autem dilectione diligit angelus se propter se. Et ratio est: quia præpositio, propter, non dicit finem concupiscentiæ, sed rationem ex parte subiecti, inclinantem à natura illud ad talem actum.

Hinc non sequitur. Diligit se, idest, suum uiuere, & intel-

ligere propter se, ergo fruitur se. In hoc enim non est motus libidinosus, sed naturalis.

Quarta difficultas. In Angelis glorificatis est modò naturalis dilectio?

CONCLVSIO.

Al. Alē. m. 3. vbi supra. In Angelis glorificatis non est amplius naturalis amor. Et ratio est; quia est ab amore gloriæ absorptus. Quod intellige non quò ad substantiam, sed quò ad id, quod in eo imperfectionis erat. Lege loca, q̄ Alex. ad confirmandam conclusionē adducit, vt 1. Cor. 15. primum, quod animale est & 1. Cor. 13. cū venerit, quod perfectum est. Et 3. Reg. 10. de regina Saba, quæ visa domo, &c. non habuit vltra spiritum. Et Psal. 70. introibo in potentias Domini. Et 2. Cor. 5. & si iam cognoscimus Christum, &c Et Io. 15. Si non abiero, &c.

1. Cor. 15 · 1. Cor. 13 · 3. Reg. 10 · Psal. 70. · 2 Cor. 5. · Ioan. 15.

Quinta difficultas. Si in Angelis fuissent simul dilectio naturalis, & mercenaria, quo pacto inter se differrent?

CONCLVSIO.

Al. Ale. ar. 3. vbi supra. Distinguerentur ex parte principij, & originis Et ratio est; quia principium, & origo dilectionis naturalis esset natura; at verò principiū, & origo dilectionis mercenariæ, siue sit in Angelis, siue in hominibus, est gratia. Nam gratia est, quæ mouet liberum arbitrium in his, quę non attingunt statum perfectionis, ad diligēdum Deum, propter beatitudinem; & ita propter suum commodum gratuitum.

Sexta diffic. Vnus Angelus amore naturali diligitne alium Angelum, sicut se ipsum?

CONCLVSIO.

Al. Alē. ar. 2. §. 3. S. Th. ar. 4. vbi supra. Eccl. 13. Diligit quidem. Et ratio est; quia similitudo est causa amoris, & vnus Angelus est alteri similis in natura. Et cōfirmatur Eccles. 13. omne animal diligit sibi simile, & vox (sicut) de sententia Alex. & S. Thom hoc in loco non ęqualitatem; sed similitudinem significat.

Septima difficul Diligitne Angelus dilectione naturali hominem ratione animę, & ratione corporis?

Al. Ale. §. 4. vbi supra. Arist. 8. Ethic. c. 2 & 9. Diligit sanè ratione animæ primo. Et ratio est; quia simile naturaliter diligitur à suo simili, & anima hominis similis est illi in possibilitate ad gloriam, & beatitudinem: corpus verò consequenter diligit. Quia gloriatur Angelus in præmio hominis, qui datus est ei in custodiam ratione animę primò, & secundario ratione corporis.

CON-

CONCLVSIO II.

Magis tamen diligit Angelum, quàm animam. Et ratio est; quia quò aliquid est magis simile, eò magis diligitur, & Angelus Angelo similior est, quàm sit anima ipsi Angelo.

Octaua difficul. Vtrum Angelus naturali dilectione magis Deum, quàm se diligat?

De hac re disput. Theologi in 3 d. 27. & 8. & 9. & S. Tho. 2. 2. q. 26. ibi enim est, proprius huius rei locus. Cæterû cum Alex. & S. Tho hic breui explicabitur. Alex. in ar. 2 § 1. S. Th. ar. 5. & S. Bon. q. 1. vbi sup.

Sunt autem duæ opiniones circa hanc difficultatem. Vna S. Tho. nempè, quòd magis diligat Deum angelus, quàm se ipsum. Altera est opposita Scoti in 3. dist. 27. q. vnica, cui adhæsit Gabriel. in 3 d. 29. q. vnica, quam opinionem multò antea defenderat Alex. Alen. vbi suprà. Scot. Gabriel.

CONCLVSIO.

Angelus; & quæuis creatura rationalis naturali dilectione, magis, & proprius in se, quàm in Deum fertur. Probatur ab Alex. & ab Sco. multis rationibus; quia cum homo bonus, qui se pro Christo morti tradit, maximam difficultatem patiatur propter repugnantiam naturæ; profectò ex natura sua ferretur magis in amorem sui, quàm in Deum. Secundò ex Alex, quia, quod propter se diligitur, magis diligitur; quàm quod propter alterum diligitur; & Deus ab Angelo naturaliter propter bonum Angeli diligitur. Confirmat autem Sco. hanc conclusionem etiam auctoritatibus sacræ scripturæ, Vt ex illo Genes. 8. sensus, & cogitatio humani cordis in malû prout sunt ab adolescentia sua, idest, à natiuitate. Et ex illo Matth 26. Pater, si possibile est, transeat, &c. Vbi infert; ergo naturalis inclinatio Christi ferebatur in suam salutem, & conseruationem; si quidē voluntas præceptum mortis à patre præfinitum recusabat. Et tandem ex Arist. 9 Ethic. c. 4. dicente; Ea, quæ sunt ad amicos, ex ijs, quæ ad nos sunt, profecta esse videntur. Sed de ijs latiùs in lib. controuersiarum. Genes. Mat. 26. Arist.

Nona difficul. Vtrum Angelus naturali dilectione magis diligat superiorem? an parem? an inferiorem?

Solus D Bonau. hanc difficultatem tractat. Et cum eo nota, aliquid magis diligi vno duorum modorum. Primo rationē boni optati; vt quando aliquis alicui maius bonum optat. Secundo ratione affectus intensioris; vt cùm aliquis alicui magis afficitur, & libentiùs cum eo conuersatur. Et hòc modo aliquis magis diligit cōpatriotas suos, qui magis sibi in moribus conforman- S Bonau. q. 2. vbi supra.

tormantur. Tertio ratione maioris effectus impensi, quo modo ille magis diligitur, cui maius beneficiũ, vel plura ab amico exhibentur, & de quo maior solicitudo habetur. Quemadmodum mater magis solicita est circa filium tenellum, quam circa adultum, propter maiorem indigentiam.

CONCLVSIO I.

Angeli medij plus diligunt superiores primo modo. Et ratio est, quia optant eis maius bonum: sicut Deus dat eis maius bonum.

CONCLVSIO II.

Angeli secundo modo plus diligunt Angelos qui sunt sui ordinis. Et ratio est; quia magis optant cum eis conuersari. Sic enim Deus ordinauit.

CONCLVSIO III.

Angeli tertio modo plus sibi inferiores diligũt. Et ratio est; quia plura beneficia eis præstant, eos illuminando.

Decima difficul. Vtrum dæmones naturali dilectione se, & Deum diligant?

CONCLVSIO.

S. Alex. m. 2. vi. supra. Ad Epl. 5. Dæmones naturali dilectione se ipsos diligunt. Ratio est; quia nullus, quantumuis malus, seipsum odio habet. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit. Quoniam cùm peccator ex libidine diligat, quod diligit; libido autem non fit sine substrata natura, necessariò ex consequenti, natura dictante, diliget se. Similiter etiam & pessimi dæmones. Nec tibi molestiam inferat, quòd dæmones, & damnati vellent non esse, & desperati homines volunt non esse. Non enim vellent non esse simpliciter; sed non esse in illa miseria. Vnde desperati homines volunt mortem: quia vellent sine illa miseria esse.

CONCLVSIO II.

Dæmones actualiter non diligunt dilectione naturali Deum; sed habitualiter. Et ratio est; quia uis dilectiua ita est sopita in ipsis per peccatum, quòd in actum naturalis dilectionis non excitatur. Exiret autem in actum, nisi esset contrarius appetitus, qui dominatur in villa, respectu illius, per quem conseruatur in esse. Et confirmatur à simili: nam sicut in homine infecto odio graui alterius hominis, natura non potest inclinare liberum arbitrium illius ad hoc, quòd diligat eum naturaliter, multò minùs inclinabit in dęmonibus ipsos ad hoc: vt diligant Deum, etiam naturaliter. Quoniam multò mag s sunt odio infecti contra Deum, quàm sic vnus

homo

homo aduersus alium. Cum de illis scriptum sit; superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. *Psal. 73.*

Quæst. VII. de dilectione electiua Angelorum.

Ad pleniorem huius quæstionis declarationem, quæ (vt aliæ (positis aliquot difficultatibus, declarabitur, sunt aliqua prænotanda. *Alex. Alen. q. 3 4.*

In angelis, & hominibus est dilectio naturalis, scilicet, electiua, & deliberatiua. Naturalis dilectio est circa finem; quia naturaliter Angeli, & homines finem, & beatitudinem in communi appetimus; at uerò media, quibus finem consequimur, electiua dilectione desideramus, & optamus. Cęterum quia sunt multa media, & varia, quibus ad finem optatum peruenimus, inde datur locus electioni mediorum. *S. Tho. S Bonau. & alij in loci q 6. citat. 1. Nota Appen.*

Hinc ortum habent tot hominum status, tot viuendi modi, totque hominum studia, tantaque operationum variatio.

Licet in Angelis, & hominibus sint dictę electiones; est tamen inter illos maximum discrimen. Quoniam Angeli per naturam ex parte intellectus determinantur ad omnem veritatem naturalem: ex parte autem uoluntatis non determinantur ad omne bonum naturale. Et ratio est, quia cognitio fit per hoc, quòd obiectum cognitum est intra naturam cognoscentem per speciem intelligibilem ipsius obiecti: & quoniam Angeli natura sua sunt perfectissimi, & habent in se omnia obiecta naturalia per species, vt supra in q. de cognitione Angelorum retulimus, determinantur ad omnem veritatem naturalem per naturam suam. Veruntamen ex parte uoluntatis non trahit res intra se, sed uoluntas ipsa inclinatur, & fertur ad res extra. Modus namque operandi uoluntatis est contrarius modo operandi intellectus. *2. Nota*

Inter bona exteriora, quędam sunt magna, & perfecta bona, ad quæ naturaliter inclinatur, & fertur Angelus, & ex consequenti eius voluntas: vt ad beatitudinem, & perfectionem naturalem naturaliter Angeli voluntas inclinatur. Alia sunt bona exigua, & imperfecta, quæ in se non habent aliquam vtilitatem, nisi quatenus conferunt ad finem, quæ de hac causa dicuntur vtilia. Hæc bona, quæ sunt media ad finem consequendum, non rapiunt ad se voluntatem: & ideò voluntas non inclinatur ad huiusmodi bona naturaliter: sed per electionem, & deliberationem sponte sua, & deliberata electione. Et quòd ad hæc naturaliter Angelus non feratur, non arguit in Angelo aliquam imperfectionem: sed indicatur imperfectio, & exiguitas huiusmodi bonorum. *3. Nota.*

Appen. Hinc colligitur, ad perfectionem Ang. ii pertinere, quòd in omnem veritatem, & in omnem perfectionem intellectus naturaliter feratur: non autem, vt ex parte voluntatis naturaliter feratur in omne bonum: sed in quædam naturaliter: in quædã verò electione.

4. Nota. Homines, qui inter res intellectuales infimæ sunt naturæ, & substantiæ, sicut non inclinantur in omne bonum, per uoluntatem: sed quædam naturaliter diligunt, quædam per electionem: ita eorum intellectus naturaliter non cognoscit, & fertur in omne verum: sed quædam vera determinat eorum intellectus naturali cognitione; vt sunt principia: quædam autẽ vera agnoscunt non naturaliter: sed per discursum, & per syllogismum: vt sunt conclusiones ex principijs deductæ.

5. Nota. Duplex est electio. Vna, quæ ex pertractatione rationum in vtranque partem in ipso dubitante fit, & hęc est propria hominis, qui non statim præuidet, vel æstimat hoc esse illo melius. Quemadmodum Angeli, qui citissimè vidẽt, quid melius sit. Altera est electio, quæ emanat ex iudicio statim habito de bono, vel meliori, quæ in Angelis reperitur.

Prima dif. Vtrum dilectio electiua, siue rationalis sit in Angelis?

CONCLVSIO.

Ale. Alẽ. m. 1. S. Th. ar. 2. ubi sup. Est quidem in Angelis talis dilectio. Et ratio est; quia cùm Angelus habeat potestatem cognoscendi ex intellectu, vel ratione bonum, & malum, & inter bona, quod illorum sit melius, habebit planè eligendi, & præeligẽdi potestatem. Et cùm ex huiusmodi electione, vel præelectione, sequatur dilectio, erit in Angelis huiusmodi dilectio, quatenus eligere est alterum alteri præoptare.

Secunda dif. Vtrum Angeli dilectione electiua Deum diligant?

CONCLVSIO.

Ale. Alẽ. m. 2. Dilectio electiua non est in Angelis respectu Dei, quatenus finis vltimus est. Ratio ex primo nota. huius conclusionis est: quia dilectio electiua non est finis, sed eorum, quæ sunt ad finem, & cùm Deus sit finis vltimus, non erit dilectio electiua respectu illius. Hoc enim distinguitur dilectio à uoluntate; quia voluntas est communiter, & finis, & eorum, quæ sunt ad finẽ. Quare cùm Deus sit finis, non erit eius electio. Nemo enim deliberat, Vtrum velit Deum naturaliter? Et cùm dilectio electiua ex electione oriatur, neque erit respectu Dei electiua dilectio; poterit tamen esse electio, inquit Alexan. sub particulari ratione: vt est omnium creator, & rector, gratiæque; & gloriæ largitor.

Tertia

Tertia difficul. Vtrum Angelus dilectione electiua potuerit præ se ipso, Deum diligere?

CONCLVSIO I.

Poterat Angelus ex solo libero arbitrio, sine gratiæ admini culo, diligere Deum dilectione electiua, præ se, quatenus sum mè bonus, & summè diligendus est. Et ratio est; quia Angelus ex pura intelligentia sibi data potuit cognoscere Deũ; vt sum mè ens est, & summè bonus, & summè diligendus; se autè non summè bonum esse. Et cum ex cognitione sequatur amor, siue dilectio; quia nihil uolitum quin præcognitum, potuit profe ctò dilectione electiua etiam si gratia gratum faciens nõ adesset, Deum super omnia diligere. Ale. Ale. m 3. vbi supra.

CONCLVSIO II.

Deum autem sub ratione particulari creatoris, glorificatoris, &c. non potuit præ se, ex solo libero arbitrio, sine gratia diligere. Ratio est; quia diligere Deum propter se, & super omnia est actus charitatis; charitas autem non est sine gratia gratum faciente. Quamobrem sine tali gratia, ex solo libero arbitrio, non poterit Angelus Deum præ se ipso diligere?

Quarta difficul. Vtrum Angelus diligat se dilectione electiua, & alium Angelum?

CONCLVSIO I.

Non repugnat dilectioni rationali, siue intellectuali; vt Angelus se ipsum diligat. Ratio est, quia Angelus diligendo se di lectione rationali, siue intellectuali asimilatur Deo, cuius est summa dilectio, & cuius est diligere se. Et cùm multò maior sit indiuisio inter diligentem, & dilectum; quando Deus diligit se (quia est summa indiuisio) quàm sit inter diligentem, cũ Angelus diligit se, non repugnabit planè dilectioni rationali, siue intellectuali, quòd Angelus diligat se. Quid? quòd ut idem Alex. ait. Angelus diligens se, est alter, in quantum dil git, & in quantùm diligitur. Quia diligit suum esse, & suam vitam, quæ est altera ab ipso. Ale. Alē. m.4 vbi supra.

CONCLVSIO II.

Diligit vnus Angelus aliũ electiua dilectione. Et ratio est; quia sunt eiusdem naturæ. Participatio enim eiusdem naturæ est ratio dilectionis naturalis, similiterque natura ad diligendum sibi simile inclinat. Omne enim animal diligit sibi simile. Et participatio eiusdem naturæ, vt cadit sub iuditio debiti diligendi, est ratio dilectionis electiuæ. Nam intellectus Angeli, cognoscentis aliquid esse simile alteri, indicat illud deberi ab illo diligi. Ecc. 15.

DIST.

DISTINCT. IIII.

Sententia huius dist. in qua Magister de statu, in quo fuerunt creati Angeli, disputat, aliquot positis quæstionibus intelligetur. Ad quarum notitiam legendi sunt doctores scholastici in hac. 4 & 5. dist. sequenti. S. Thom. q. 62. Alex. Alen. q. 29. art. 7. 8. Bonauentura art. 1. q. 1. Scot. & Durand. quæst. 1.

Quæst. I Vtrùm Angeli fuerint creati beati?

Doct. vbi supra. Beatitudo est duplex. Vna supernaturalis, de qua in 2. p. florum. 4. lib. propè finem egimus. Altera est naturalis, quæ iuxta sententiam D. Bonauen. vbi suprà est carentia omnis mali culpæ, & pœnæ, & possessiuo omnium, quæ tali naturæ conueniunt.

CONCLVSIO I.

Angeli fuerunt creati beatitudine naturali prediti. Ratio est; à definitione posita beatitudinis naturalis Caruerunt enim omni culpa, & pœna, & bonis suæ naturæ conuenientibus abundarunt. *Genes. 1.* Vidit enim Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona, Gen. 1. Secundò, quia habuerunt naturalem cognitionem Dei; vt suprà diximus. *Arist.* Et beatitudo naturalis, teste Aristot. in Ethic. in coguitione, & contemplatione primæ causæ consistit, quod non conuenit hominibus, qui per discursum talem cognitionem acquirunt. *D. Aug.* Et D. August. de natura, & gratia, inquit, Angeli creati sunt in beatitudine.

CONCLVSIO II.

Angeli non fuerunt creati in beatitudine supernaturali. Patet conclusio. Primo; quia meruerunt suam beatitudinem, quæ est præmium, quod propter meritum datur. Lex enim posita libero arbitrio est; vt nemo, nisi per proprium laborē, hanc summam fœlicitatem assequatur. Secundò, quia beatitudo cœlestis amitti non potest, nec videns Deum potest peccare, cùm in illo obiecto beatifico ratio aliqua mali reperiri haud possit: & si à principio Deum vidissent, à beatitudine non cecidissent; vt multi (sicut fides docet) ceciderunt. Tertio, quia non est verisimile, quòd Deus tam ineffabile bonum Angelis præuaricaturis, quos in æternum à regno cœlorum erat relegaturus, concesserit. Quidquòd hoc priuilegium videndi Deum à principio suæ creationis soli animæ Christi; vt omnes sancti docent, fuit concessum. *D Aug.* Lege D. August. 12. de ciuitate Dei. cap. 6. & lib. de ecclesiasticis dogmatibus, hæc scribit verba. *Nota.* Angeli, qui perseuerarunt, bonum, quod nunc habent, non possident natura. Quare non

Affirmantibus autem D.Aug. sentisse angelos à principio fuisse ista beatitudine supernaturali beatos, responderi potest. Primò sensum D. August. fuisse quod omnes Angeli à principio suæ creationis, cognouerunt res in verbo; cognitione tamen naturali, non beatifica, quæ cognitio dicitur etiam matutina, & est perfectior, quàm cognitio naturalis. Vel respondetur secundò, duplicem esse cognitionem matutinã, vnam de qua in præcedenti quæst. actum est, alteram per reuelationem, quæ fuit in omnibus, quo perfectiori modo cognouerunt res in verbo omnes Angeli, quàm per cognitionem vespertinam in se ipsis, & in proprio genere. Vel responde tertiò, si placet D.August. fuisse huius sententię, scilicet, quòd omnes Angeli fuerint in principio beati; verùm beatitudine rapta, non firma; ita vt sicut D.Paul. fuit beatus in raptu, ita fuerint Angeli beati: sed quosdam per malam voluntatem cecidisse: alios verò per bonam voluntatem permansisse. Quartò sunt, qui dicant D.August. scripsisse cognitionem matutinam tam in bonis, quàm in malis Angelis fuisse, non ex propria, sed ex aliorum sententia. *D.Aug.*

Hinc colligitur Angelos creatos fuisse viatores; vt possent vitam æternam mereri, vel demereri. Quòd colligitur ex sacra scriptura apertè, præsertim ex illo loco Ezechiel 28. Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, &c. Vbi de Angelo, qui per iniquitatem voluit sanctificationem suam, dicitur accepisse non minora charismata, & dona supernaturalia, quàm boni angeli: paulò post sequitur in textu. Et foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. Quem locum declarans D.Gregor. 32. moral. c. 24. & 15. per foramina intellexit intellectum, & voluntatem Angeli, quæ præparata fuerunt per gratiam, vt repleri possent, referens ad eum statum, de quo dicitur. Satiabor cùm apparuerit gloria tua. *Appen. 1* *Ezec. 28.* *D. Greg.* *Psal. 16.*

CONCLVSIO III.

Angeli in instanti suę creationis beatitudinis supernaturalis inchoationem per fidem supernaturalem, spem, & charitatem, acceperunt. Probatur conclusio; quia etiam homines hac beatitudine inchoata beati in sacris literis appellantur. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Lege D. August lib. 11. de ciuitate Dei, cap. 9. & 11. & 13. & lib. confessionum cap. 19 & 12. lib. cap. 11. Et hoc modo intelligendi sunt omnes sancti, affirmantes, angelos omnes creatos fuisse beatos, de beatitudine, scilicet, inchoata per fidem, & cætera. & *S.Tho. 2. 2. q. 3 artic. 1* *Iuã. cap. 20.* *B.Aug.*

non de perfecta, quæ habetur per claram Dei visionem.

CONCLVSIO IIII.

Beatitudine perfecta potuerunt Angeli, secundum absolutam Dei potentiam, in primo instanti esse beati. Ratio est; quia ab instanti suę creationis fuerunt beatitudinis capaces, & Deus potens beatitudinem illis dare.

Append. 2 Hinc secundum legem Dei ordinatam non fuerunt beati, vt dictum est. Quia lege Dei ordinata cautum est; vt meritum præcedat pręmium.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Angeli fuerint creati in gratia?

S. Thom. Scot. Durand. hac dist. Alex. Alen. S. Bona. Ricar. Vgo de S. Victo.

Intelligitur q. de gratia gratum faciente, quę nos iustos facit, & Deo charos, & gratos reddit. Et sunt de hac re duæ opiniones oppositæ. Vna affirmans S. Tho. q. 62. & Scot. Altera negans Magistri & Alex. Alen. q. 19. m. 2. & D. Bon. art. 1. q. 2. vbi supra, & Ricardi hac dist. art. 1. q. 2. & Vgonis de sancto Victo. lib. 1. de sacra. q. 2. & aliorum. Certò autem sciri non potest, quę opinio istarum verior sit, cùm q. sit de facto, quod ex sola voluntate diuina pendet. Licebit tamen vtramque amplecti opinionem: quia hactenus nihil ab ecclesia circa quæst hanc definitum est. Neque ex sacra scriptura per necessariam consequentiam altera istarum opinionum colligitur.

CONCLVSIO I.

Angelis, tam bonis, quàm malis diuina voluntas gratis, ante peccatum, gratiam iustificantem, charitatem, a qua mali liberè defecerunt, concessit. Hanc conclusionem omnes sancti patres, & doctores confitentur, quoniam expresse ex sacra scriptura colligitur, & ab omnibus est necessariò amplectenda. Quemadmodum sacrosanctum concilium Tridenti. præcipit, sessio. 4. dicens. Nemo, contra vnanimem consensum patrum, ipsam scripturam sacram interpretari audeat. Sunt autem loca, inter alia, ex quibus apertissimè conclusio

Isai. 14. infertur, quę sequuntur. Nam Isaiæ. 14. legitur quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui manè oriebaris. Cui simile est te-

Luc. 10. stimonium Luc. 10. videbam Satanam, sicut fulgur, de cœlo cadentem. Vnde colligitur, Luciferum cecidisse ab eo statu, in quo conditus fuerat, & amisisse dona supernaturalia, qui-

Ioan 8. bus a Deo fuerat illustratus; vt constat Ioann 8. dicente Christo Iesu; & in veritate non stetit. Tum etiam probatur Eze-

Ezec. 18 chiel. 18. tu signaculum similitudinis, &c. vsque, polluisti sancti-

ficat-

ctificationem tuam. Vnde apertissimè infertur, Angelum, ante peccatum, habuisse sanctificationem, quam perdidit per peccatum, licet naturalia integra permanserint. Gressus autem, quibus perfectus in hoc loco ambulasse dicitur, sunt intellectus, & voluntatis, quæ fidei, & supernaturalis sapientiæ lumine fuerunt illuminatæ, & charitatis igne inflammatæ. Iuxta illud psalm.103. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem. Lege D.Dionysi. cap.4 de diuinis nominibus. Hanc conclusionem docent D. Basil. explicans illud psal.32. verbo domini cœli firmati sunt. D.Damascen. lib.2. fidei Ortod. cap.3. D.Hieron. in comment. Oseæ. c.3. D Bernard. multis in locis. B.Isidor. lib. de summo bono. Ratione etiam confirmatur: nam si primi parentes habuerũt, ante peccatum, gratiam iustificantem quam per peccatum amiserunt; vt concil. Trident. sess.5. in decreto de peccato originali docet; habuerunt quoque, & Angeli, ante peccatum, gratiam & charitatem: vt habet conclusio Non enim videtur rationi consentaneum, negare Angelis ante peccatum, quod hominibus fuerat concessum. Psl.103. D.Dion. Basil. Psal.32. Damasc. Hieron. Bernard. Isidor.

Silentio tamen non est in pręsentia inoluendum, testimonia sacræ scripturę citata esse ad literam intelligenda; vt D August.11. de ciuitate Dei. cap.15. & D Hiero. in comm. super Ezechiel. cap.28 docent. Quia non solum in his locis: verùm etiam in alijs multis sacrę scripturę dęmones principes, & reges appellantur. Vt psalm. 81. sicut vnus de principibus, cadetis. Et Angeli præfecti prouincijs, & regnis, principes etiam vocantur: vt Gręcorum principes, & Persarum, vt Daniel.10 Princeps regni Persarum restitit mihi 20. & vno diebus. Et Matthæ. 12 & Marc. 3. Et Luc. 12 in Beelzebub principe dęmoniorum dicebant Pharisęi, Christum eijcere dæmonia. Et Ioan. 12. nunc princeps huius mundi. Et c.14. venit enim princeps huius mundi. Et ca.15. iam princeps huius mundi. Et ad Ephesi.6. non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem; sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Lege etiam pręter doctores citatos, D.Gregor.32. moral. cap.24 & 25 Et D.Bernar. passim; pręsertim sermone.116. qui omnes in sensu literali locum Ezechiel citatum declarant. Tum etiam quia idem locus duplicem sensum literalem habere potest. Quid? quòd etiam si esset sensus moralis, cùm auctoritas Sanctorum vnanimiter exponentium hunc locum, de dæmone illum interpretentur, firmissimum inde argumentum Nota. D Aug. D. Hier. Psal.81. Dan.10. Mat. 9. & 12. Mar.3. Luc. 12. Ioan 12. 14. et 15 Ad Eph. 6. D. Greg.

colligitur, cui contradicere (vt constat ex concil. Tridene. modo citato) non licet.

Appen. Hinc constat, dictam conclusionem ex communi Doctorum sententia collectam fuisse, nempè, quòd, ante peccatum, fuit illis collata gratia. Controuersia tamen est, vt in principio quæst. diximus; an illam fuerint in primo instanti suæ creationis consecuti; cuius controuersiæ pars affirmans est multò probabilior, quæ sequenti conclusione continetur.

CONCLVSIO II.

Angeli omnes in primo instanti suæ creationis habuerunt gratiam. Hæc conclusio in primis est D. August. 12. de ciuitate Dei, cap. 9. vbi expressè docet, Angelos creatos fuisse cum voluntate recta, & amore casto, simulque Deum condendo naturam, largitum fuisse gratiam. Quam sententiam sequitur Isidorus in libro de summo bono. Et B. Damascen. libro 12. ait. Per verbum Dei omnes Angeli creati sunt, & à Spiritu sancto per sanctificationem perfecti. Quare in gratia creati. Et B. Hieronym. super illa verba Oseæ. cap 3. diligunt vinacia vuarum, docet, per vinacia intelligendos esse dæmones, qui creati fuere cum maxima pinguedine Spiritus sancti, & per superbiam arefacti, è cœlo ceciderunt. Quo quidem testimonio nihil clariùs dici potuit. Tandem confirmatur ratione; quia sicut res corporales à principio, fuerunt productæ cum rationibus seminalibus, ad producendos effectus naturales: iuxta illud Genesi 1. Ecce dedi vobis, & cætera. Quæ habent in semetipsis sementem generis sui, similiter in supernaturalibus theologandum est, & affirmandum, in Angelis beatitudinem productam fuisse secundum rationem seminalem, id est, secundum gratiam, quæ à D. Petro. 1. Petri 1. semen nuncupatur. Nam renati, inquit, non ex semine corruptibili, &c. Et 1. Ioan. 3. semen ipsius, &c. Sic enim se habet gratia ad effectum meritorium; sicut ratio seminalis ad effectum naturalem. Et D. autem August. 3 super Genesi. ad literam dicens, primò informiter esse naturam angelicam creatam, intelligendus est, per comparationem ad plenam gratiæ perfectionem, seu gloriæ visionem. Verùm de his latiùs in lib controuersiarum.

D. Aug. — S. Isido. — B. Dama. — B. Hiero. Osea. c. 3. — Gen. 1. — 1. Pet. 1. — 1 Ioã. 3. — B. Aug.

Difficultas. Vtrùm Angelis fuerit gratia secundum capacitatem suæ naturæ collata?

CONCLVSIO I.

Deus, per solam suam voluntatem, liberè largitus est Angelis

gelis suam gratiam. Probatur conclusio multis sacræ scripturæ testimonijs, ex quibus apertissimè colligitur. Nam 1. ad Corinth. 12. loquens D. Paul de gratijs spiritualibus, inquit. Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis, prout vult. Quare ex voluntate Dei, & non ex naturæ nostræ capacitate donantur munera supernaturalia. Iuxta illud Ioan. 3. Spiritus vbi vult spirat. Et Iacobi 1. Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Et Ioan. 1. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, & cęt. Et ad Ephesi. 4. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi. Tandem quia Deus ex liberalitate sua potuit dare, & de facto dedit maiorem gratiam quibusdam hominibus, quàm Angelis; vtpote homini Christo, & sanctissimæ Virgini eius matri, & fortè alijs nonnullis; vt manifestè ostenderet dona gratiæ non à creatura: sed à solo Deo esse.

S. ... 62. ar. 6. 1. Cor. 12 Ioan. 3. Iaco. 1. Ioan. 1. Ephes. 4.

CONCLVSIO II.

Voluit nihilominus Deus melioribus, & maioribus Angelis in natura, maiorem gratiam, iuxta maiorem capacitatem dare. Et ratio est, quia diuina liberalitas, quantum est ex se, cuicunque creaturæ sua beneficia largitur, secundum conditionem naturalem ipsius creaturæ; nisi creatura ipsa ponat obicem. Et, quando, Angelis in primo instanti fuit gratia infusa, nullus ex parte ipsorum erat obex. Deinde, quia nobilior potentia naturalis est capax maioris gratiæ, & in Angelis non est æqualis potentiæ naturalis nobilitas. Et vt domi factor ex eo, quòd aliquos lapides pulchriùs, & decentiùs aptat, videtur eos ad honoratiorē partē domus ordinare, ita Deus Opt. Max. artifex summus, angelos, quos altioris naturę fecit, ad maiora gratiarū dona ordinauit. Et hoc, vt dictum est, ex mera Dei voluntate & non quòd deberetur illis ratione melioris naturæ.

Hinc confutatur error Pelagij, qui gratiam, & gloriam, debitam esse, secundum rationem naturalem, asserebat. *Hæresis.*

QVÆSTIO III.

Vtrùm boni Angeli fuerint præscij suæ confirmationis, & mali sui casus?

CONCLVSIO I.

Angeli boni, neque præuiderunt, neque habuerunt præscientiam suæ confirmationis, & stabilitatis in primo instanti suæ creationis, quam quidem modo habent. Et ratio est; quia si præscij fuissent, necessariò permansissent, & si necessariò permansissent, permanere non fuisset illis imputatum

Alex. Alen. tota q 25. S. Bonau. ar. 2. p. 1 & 2.

Durand. q.3. ubi sup. putatum ad meritum. Modò autem talem præscientiam habent; vt B.August. 11.de ciuitate Dei docet, dicens. Ipsi certi sunt suæ fœlicitatis æternæ, &c. Et ad Orosium scribens ait.

B.Aug. Omnes Angeli creati sunt æquales: sed cadentibus illis per superbiam, cæteri Domino pia obedientia cohæserunt, accipientes certam scientiam suæ stabilitatis, quod illi nunquàm habuerunt & sic gratia Dei circundati; vt non possint cadere a beata vita.

CONCLVSIO II.

Poterant tamen per coniecturam credere, se beatitudinem habituros. Et ratio est; quia effectus, qui prouenit à causa contingente: determinata tamen magis ad producendum effectū, quàm ad oppositum, potest in illa per probabilem coniecturam sciri, & beatitudo à tali causa dependet, scilicet, à libero arbitrio; determinato tamen magis ad consequendam beatitudinem, ad quam erat natura angelica creata, & procliuis, atque prona, & gratiam quoque adiutricem habebat.

CONCLVSIO III.

Mali Angeli non fuerunt præscij sui casus. Probatur enim

D.Ansel. D.Anselm. in lib. de casu. Scientia non est, nisi cùm aliquid certa ratione intelligitur; sed quod potest non esse, non potest certa ratione intelligi esse; potuit autem esse, vt non caderet Lucifer; quare non potuit tunc certa ratione casum suum intelligere; ergo neque scire, & ex consequenti, neque præscire. Secundò probatur, aut casus præscitus placuit Angelo malo, & tunc iam inesset culpa; aut displicuit, & tunc esset pœna; impossibile autem est, ante primum peccatum Angeli, fuisse culpam, aut pœnam. Quia primum implicat contradictionem, & secundum videtur iniustitiam importare. Nam tunc pœna præcederet culpam. Lege eundem Anselmum ibidem dicentem: potuit intelligere diabolus, cùm esset rationalis creatura, quòd iustè puniretur, si peccaret; sed

Ad Rom. 11. quoniam iudicia Dei abissus multa, & inuestigabiles viæ eius, nequiuit comprehendere, quod Deus faceret, quod iustè facere

D. Aug. posset. Lege etiam D.August. de correptione, & gratia, &

D. Bern. D.Bernardum de gradibus humilitatis.

Prima diffic. Fuit ne saltim reuelatus Angelis malis suus casus?

CONCLVSIO I.

Doct. ubi sup. De facto non reuelauit illis Deus suum casum. Et ratio est; quia, si Angeli præsciuerunt casum suum, vel voluerunt, vel noluerunt illum; si noluerunt, & euitare voluerunt,

runt, & non potuerunt, miseri essent creati. Quòd si voluerunt casum, peccauerunt, atque ita fuerunt in miseria creati, quod non est dicendum, vt ex superioribus constat, & statim dicetur.

CONCLVSIO II.

Potuit Deus, secundum suam absolutam potentiam, reuelare illis suum casum, & tunc nec in miseria, nec in pœna fuissent. Ratio est, quia licet sequatur pœna ex ijs, quæ nobis nolentibus accidunt; potuisset tamen Angelus nolle peccatum, & nolle damnari, & tunc nullus fuisset subsequutus dolor. Nam poterat Angelus intelligere esse dictum reuelatum per comminationem; vt patet exemplo Ezechiæ, & Niniuitarum. Poterat etiam Deus facere, vt dolor non sequeretur. Et quamuis in nobis nolentibus sit tristitia; non tamen ita est in beatis; qui quidem nollent nos peccare; & tamen, nobis delinquentibus, minimè tristantur. Imò, & dæmones, quamuis optent, & intendant. vt peccemus; nobis tamen peccantibus, non gaudent. Quia damnati non sunt gaudij participes. *Dur. hic.* *Isai. 38.* *Iona 3.*

DVBIVM.

Potuisset ne Deus de potentia absoluta creare Angelos in pœna, & dolore?

Respondeo. Potuisset; neque hac de causa esset iniustus iudicandus. Non enim dicit vas figulo. Cur me sic fecisti? *Isai. 45.*

Secunda diffic. Fuerunt ne creati miseri?

CONCLVSIO.

Non fuerunt Angeli in miseria creati. Ratio est; quia miseria, aut est peccatum, aut pœna, & ijs Angeli in sua creatione caruerunt. Peccatum enim tunc non habuerunt: nam Deus esset tunc auctor mali. Et quæ Deus fecit, erant valde bona. Neque habuit in sua creatione pœnam: nam pœna præsupponit peccatum, siue culpam, quam (vt dictum est) non habuerunt. Lege S.Tho.1.2.q.87.art.7. Durand. in hoc lib.dist.30.q.1.& distin.37 q.3.vbi quomodò pœna pro culpa, & sine illa infligatur; vt in Iob. & in cæco nato. Io. 9. cum D. August.docet. *Doct. ubi suprà. & Scot. q.2 Alex. Ales. p.2.q.109. m.1.ar.4 Gen. 1. S. Thom. Dur. Ioan 9.*

Hinc confutatur hæresis Manichæi dicentis, Deum esse mali autorem. *Hæresis.*

Tertia diffic. Fuerunt ne Angeli creati perfecti

Lege Magistrum hac distinct. Perfectum dicitur aliquid esse tribus modis. Primo modo perfectum secundum tempus: vt quando res aliqua habet id, quod tempus requirit, dicitur

esse perfecta. Et ita paruulus dicitur esse perfectus, secundum tempus, quamuis ratione non vtatur, non tamen adultus esset perfectus, si ratione non vteretur. Similiter homo in originali peccato natus dicitur imperfectus; quia conueniebat illi habere gratiã, si Adæ peccatum non obstitisset. Secundo dicitur perfectum secundum naturam, quomodo sancti in resurrectione erunt perfecti: quoniam habebunt omnem perfectionem suæ naturæ possibilem. Tertio dicitur vniuersaliter perfectum; vt Deus Opt. Max. cui, cùm nulla desit perfectio, dicitur vniuersaliter perfectus.

CONCLVSIO.

Angeli in sua creatione fuerunt secundum tempus perfecti. Et ratio est: quia habuerunt (vt suprà diximus) gratiam concreatam, cuius tunc erant capaces.

DISTINCTIO V.

In qua Magister de conuersione bonorum Angelorum, & de malorum auersione, tractat. Explanabitur eius litera sequentibus quæstionibus.

QVÆSTIO I.

Vtrum Angeli boni meruerint beatitudinem?

Alex. Alen. q. 29 art. 7. *S. Tho. q. 62. ar. 4.* *S. Bonau. ar. 3. q. 1. & 2.* *Scot. q. 1. & 2.* *Dur. q. 3.* *Gabr. q. vnica, & reliqui hac dist.*

Non defuerunt, qui dicerent, Angelos nunquam meruisse beatitudinem, quam modò habent. Quia non videtur rationi consonum; vt tam breui tempore, & absque labore, tantum bonum, quantum est beatitudo, meruerint.

CONCLVSIO.

1 Tim. 2. *2. Ad Corin. 3.* *Apoc. 21* *D. Aug.* *B. Greg.* *B. Ansel.*

Angeli beatitudinem, quam modò habent, meruerunt. Ratio est; quia est lex à Deo firmissimè ordinata, vt nulla creatura rationalis, nisi per proprium opus beatitudinem supernaturalem consequatur. Vt cõstat 1. ad Timot. c. 2. non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Et 2 ad Cor. 3. Vnusquisq; propriã mercedem accipiet, secundum suũ laborem. Et licet isti loci de hominibus loquãtur, de Angelis etiam sunt intelligẽdi: vt cõstat Apoc. 21. vbi dicitur; in cęlesti Hierusalem eãdem esse hominis, & Angeli mensuram. Tum ẽt quia, vt mali per demeritum pœnã, & boni per meritũ consecuti sunt præmiũ. Et quia perfectiùs multò est præmiũ ex merito, quã sine illo obtinere. Hãc cõclusionẽ cõis schola theologorũ tenet. Et D. Aug. lib. de corruptione, & gratia, c. 10. & lib. 11. de ciuitate Dei, cap 9. per multa cap. & lib. 12. c. 9. & 4. super Gen. c. 21. & 24. expresse docet, habuisse cognitionẽ matutinã per hoc quòd se, & actũ suum in Deum retulerunt. Et B. Greg. lib. 32 moral. c. 24. & 25. Et B. Anselm. de casu diaboli eandem amplectuntur.

Primus

Prima diffi.ul Fuit ne data Angelis beatitudo per merita antea exhibita, vel postea exhibenda?

Opinio quorundam fuit, Angelos meruisse beatitudinem, quam habẽt, per obsequia, quæ, iam beati effecti, Deo per obedientiam, & reuerentiam præstiterunt. Quam opinionem sequitur Magister hoc loco, in quem meritò firmissimis argumentis Sco. vbi suprà inuehitur. Neque enim talis opinio est tenenda. *Doct. vbi supra.*

Si finis rei creatæ est intra facultatem naturæ, tunc natura finem, quem non habet, efficiendo illum per suam operationem, potest consequi; vt finis medici, qui est sanitas à medico efficitur. Hoc expresse docet Arist. 2. de cœlo. At vero si finis excedit facultatem naturæ, non efficit naturæ finẽ; sed per actionem meritoriam consequitur illum. Vel dic vno verbo, operatio vel est efficiens suum finem, vt medicatio respectu sanitatis, quæ illam efficit; vel est meritoria sui finis, vt actus meritorius est operatio, qua non efficimus beatitudinem, quæ est finis hominis; sed meremur, & consequimur illam. *Fūd. Sco. Arist.*

CONCLVSIO.

Angeli in via prius meruerunt beatitudinem, quàm illam assequerentur. Hæc conclusio ab omnibus theologis recipitur. Et probatur primò ex fundamento iacto: quia cùm beatitudo sit finis hominis, eius facultatem excedens, nec possit per suam operationem illam efficere, necessariò per operationem meritoriam debet illam habere. Et cùm illa operatio debeat præcedere, sequitur angelos priùs meruisse, quàm beatos fuisse. Deinde, quia non sunt simul moueri, & motum esse, vel in via esse, & in termino existere: & per meritum Angeli erant in via ad vltimum terminum, scilicet, ad assecutionem vltimi finis, nempè beatitudinis. Quare non sunt simul meritum, & præmium, sed meritum cùm sit præcisum medium ad assequendum vltimum finem, debet illum tempore antecedere. Nam in omnibus artificialibus in quocunque agente libero medium præcedit tempore finem. Ridiculum enim esset, obtento iam fine, media ad illum consequendum apponere. Nam quis non irrideret obtinentem supremam sedem, si illum ambire suffragia ad eius consecutionem prospiceret? Si enim illam habet, quorsum nititur obtinere D. Bonau. vbi suprà dicit meritum præcedere, non tempore; sed natura. Quem sequitur Marsil. q. 4. artic. 2. dicens, hanc fuisse opinionem S. Thomæ in 2. distinctio. 5. q. 2 arti. 2. Intelligenda est conclusio hæc communis de lege; quia, ci- *S. Bon. d. 5. art. 3. q. 2. D. Bona. Marsil.*

tra

tra legem, posset Deus acceptare actum beatificum, tanquam meritorium, ad augmentum gloriæ. Non enim implicat contradictionem.

Secunda difficul. Vtrum Angeli meruerim in primò instanti, vel fuerit aliqua mora inter creationem, & beatitudinem?

Al. Alē. vbi sup. S. Tho. q. 62. ar. 5. & q 63. ar. 5 et 6 S Bonau. Scot q 2. Dur q 2 & alii hac 5 di. Ferrar. Marsil. Scot. has opiniones refert.

Difficultatem hanc obscurissimam admodum reddit maxima opinionum varietas. Nam doctores inter se repugnant, nec satis sibi ipsis constant. Nam prima opinio dicit, esse duo instantia, vel duas moras, seu morulas (sic enim illas appellat Scotus) & in primo instanti Angelos habuisse actum meritorium, & in secundo bonos effectos fuisse beatos, & malos damnatos. Hanc sequitur Ferrariensis 3. contra gentes. cap. 100. quam, vt sibi videtur collegit ex S. Thom. atticulo quinto, & sexto, citatis.

Secunda opinio est Caiet. vbi supra S. Tho. ponentis. 2. instantia, vnum, in quo omnes fuerunt in via. Alterum in quo fuerunt in via per meritum, & demeritum, & simul in termino, per quandam meriti, vel demeriti consummationem.

Tertia fuit D. Bonau. ubi supra, cui adhæsit Marsil. quæst 4. artic. 2. qui opinabatur, in prima mora creatos fuisse in puris naturalibus, & in secunda simul meritum, gratiam, & gloriam obtinuisse.

Quarta opinio fuit asserentium esse tres morulas, qui trib. diuersis modis illas declarant. Et primus modus est Magistri, asserentis in prima morula fuisse Angelos creatos in puris naturalibus, in secunda malos peccasse, & bonos, absque gratia, benè libero arbitrio vsos fuisse, & in tertia malos fuisse damnatos, & bonis, propter merita præuisa exhibenda, datam fuisse gratiam, & gloriam. Secundus modus constituit in primo instanti, siue morula omnes in puris naturalibus, in secundo bonos in gratia, & malos in culpa. Et in hoc differt, vt patet à secunda morula primi modi: quia ibi absq; gratia ponebantur, & in tertio instanti in termino bonos, scilicet, in gloria, & malos in supplicio. Tertius modus ponit in primo instanti bonos, & malos fuisse in gratia creatos, & omnes per actum elicitum in Deum meruisse, & in secundo bonos in merito incœpto perstitisse, & malos defecisse, & in tertio in termino fuisse. Quinta opinio constituentium quatuor morulas est bipartita; nam quidam ita distingunt morulas Angelorum, vt dicant; in prima omnes fuisse in puris naturalibus creatos, in secunda malos peccasse; in tertia bonos gratiam recepisse, & meruisse, & in quarta fuisse in termino.

Alij

Alij verò in prima in puris naturalibus, in secunda omnes in gratia fuisse asserunt, in tertia bonos meruisse, & malos peccasse, & in quarta in termino extitisse affirmarunt. Hactenus de opinionibus circa negotium salutis, & reprobationis Angelorum viatorum.

Primum instans, siue prima mora creationis angelorum viatorum; omnib tàm bonis, quàm malis, æqualis fuit. Hoc fundа.est D. Aug. super Genes. vt refert Sco. loco citato, dicentis. Deus non distinxit inter bonos, & malos Angelos, antequàm ipsi discernerent inter se ipsos, per suos actus. Quare omnes tā boni, quàm mali in primo instanti fuerunt æquales, & vniformes, scilicet, vel in gratia, vel in puris naturalibus. Et patet à simili in hominibus, quibus omnis uia est æqualis. Neq; enim Deus inter homines discernit, quia prius ipsi, per suos actus discernant inter sese. 1. *Fund.*

Angelorum moræ fuerunt partes temporis nostri continui, & non fuere instantia temporis discreti. Reuoca prius in memoriam, quæ supra in hoc libro de tempore Angelorum diximus. Nam opinio S. Thom. fuit, tempus angelorum non esse continuum; sed discretum: ita vt nihil aliud sit, quàm successio diuersarum cogitationum, siue affectionum uolūtatis. Ita quòd de sententia eiusdem prima mora fuerit prima operatio intellectus, & voluntatis, qua omnes conuerterunt se in Deum. Secunda autem mora fuit electio uoluntatis, qua boni elegerunt perseuerare in dilectione Dei, & mali in dilectione sui. Et hæc successio diuersarum operationum immanentiū tempus Angelorum ab illo nominatur. Scot. verò non intellexit per has moras Angelorum dictas operationes sibi succedentes; sed tempus nostrum; diuersimodè tamen. Quia vltima mora respondet toti tempori beatitudinis, nempè, æternitati. Prima verò mora est quędam pars temporis, licet breuissima, in qua omnes angeli habuerunt bonum motum liberi arbitrij in Deum. Vel fuit fortassis ista prima mora instantanea. Quoniam vt infra dicetur, poterant Angeli in primo instanti creationis actum rectum, & meritorium in Deum elicere. Secunda autem mora necessariò fuit tempore breuissimo. Et ratio Scoti est, quia in hac secunda mora fuerunt varia, & successiua malorum Angelorum peccata. Si quidem priùs peccauerunt in Deum, & secundò tentauerunt bonos Angelos. De qua tentatione legitur Apocal. 12. Factum est prælium magnum in cœlo. Et fuerunt quoque duæ operationes bonorum Angelorum, vtpotè conuersio in Deum, 2. *Fund.* *S. Th. ubi sup. ad 4.* *Apo. 12.*

Deum,& tentationis resistentia. Hinc colligo argumentum, quò fundamentum dilucidatur. Angeli mali commiserunt duo peccata, quæ non poterant esse simul; quia duæ operationes nequeunt esse simul in eodem instanti, sed in duobus instantibus. Et cùm inter duo instantia interueniat tempus, necessariò fuit secunda mora quædam pars temporis nostri continui; vt in fundamento habetur.

3. Fund. Cùm de mia Angelorum, antequam essent in termino, nihil expresse in sacra scriptura habeatur, nihilq; sit ab ecclesia diffinitum; & certum sit, Angelos aliquando fuisse viatores, quemadmodum homines (aliter enim non potuissent demereri, sicut demeruerunt; vt Io.c.5. habetur: Erat homicida ab initio) ideo non erit hæreticum has morulas negare. Nam, licet certum sit, angelos fuisse creatos, non tamen certum est, quando fuerint creati. Verùm; quia communis doctorum sententia, qui has morulas constituunt, affirmat, fuisse simul cum cœlo empyreo creatos, esset temerariũ morulas dictas negare. Quoniam esset torrenti doctorum contradicere.

Ioan.c.5.

Aduert. Ioan. Ludo. Viues cautè legendus. Hinc cautè legendus est Ioan. Ludouicus Viues, vir alioquin eruditissimus; qui in cap. 11. lib. 11. de ciuitate; irridet Theologos, causam angelorum per has breuissimas temporis moras definientes.

CONCLVSIO.

Ponendæ sunt necessariò tres angelorum morulæ, duæ in quibus fuere viatores, & tertia, in qua tam boni, quàm mali in termino extiterunt. Hanc Scoti conclusionem multi ex recentioribus Thomistis amplectuntur. Et probatur ex fundamentis positis in hac ratiocinatione. Angeli fuerunt in prima mora æquales, ut ex primo fundamento constat, & in secunda mora inæquales, & in vtraque fuerunt viatores; ergo necessariò ponendæ sunt tres morulæ in via angelorum, ut habet cõclusio. Sequela patet: quia, cùm non possit esse unum, & idem instans, quo angeli fuerunt æquales, & inæquales (quoniam tunc contraria simul de eodem verificarentur) necessariò erunt ponenda duo instantia, siue duæ moræ. Minor verò, scilicet, quòd in vtraque mora fuerint in via, probatur; quia esse tantùm duas moras, vnam in via, in qua omnes meruerunt, & alteram in termino, in qua mali peccauerunt, est impossibile, & contra sacram scripturam. Propterea quòd, perseuerantes in gratia vsque ad terminum, tunc peccare haud possunt. Iuxta illud Matth. 10. & 24. qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quia, vt homo in instanti mor-

Mat. 10. & 24.

ti mortis non poteſt peccare,quoniam eſt in termino ; ſimiliter neque Angelus poterat.Verùm de his copioſiùs in lib.controuerſiarum.

Tertia difficultas.Vtrum Angelus potuerit per vnum actum mereri beatitudinem ?

CONCLVSIO.

Angeli boni per vnicum actum dilectionis in Deum meruerunt beatitudinem. Ratio eſt ; quia Deus promptior eſt ad remunerandum,quàm ad puniendum,& cùm Angeli mali meruerint vnico actu ſuam pœnam , & boni ſimiliter ſuam gloriam mereri potuerunt. S.Tho.q. 62.ar 5. & q.63. ar.3.

Quarta difficultas.Potueruntne mereri ſuam beatitudinem in primo inſtanti ?

De hac difficultate infra in difficultate ; vtrum mali in primo inſtanti potuerint peccare?

Quinta difficultas. Vtrum Angelus indiguerit gratia , vt conuerteretur in Deum ?

CONCLVSIO.

Neceſſaria fuit gratia angelis,vt in Deum,quatenus eſt obiectum beatitudinis ſupernaturalis,conuerterentur. Hanc concluſionem fides catholica docet: quia neceſſarium eſt ſupernaturale auxilium,quo mens eleuetur ad ſupernaturalem beatitudinem;vt illã rationalis creatura promereatur. Vnde B.Auguſt.lib.12.de ciuitate Dei.cap 9. inquit. Impium eſt dicere , quòd Angelus ſe fecerit meliorem propria uoluntate, quàm à Deo factus ſit. S.Tho.q. a.t.2. & 1.2 q. 109. et in 2. hac d. q.3.ar 1. & D.Bo. ar.3.q.1

Ex hac q. colligitur erraſſe omninò in commentarijs ſuper Naianz. in oratione ſecunda de paſchate, Niſcetam,qui aſſeruit Angelos, ante reſurrectionem Christi , non fuiſſe in gratia ſtabiles,neque vidiſſe diuinam eſſentiam.Eſt enim hæreſis manifeſta,cùm ſcriptura ſacra oppoſitũ expreſsè doceat.Matt 18. Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei. Et Luc.1. dixit Gabriel.Ego Gabriel,qui ſto ante Deum. Et Tobiæ 12.dixit Raphael.Ego ſum vnus ex.7. qui ſtamus ante Deum. B.Aug. Appen. Error. Mat.18 Luc.1. Tob.12.

Sexta difficultas.Vtrum Angeli beati poſſint à beatitudine cadere ?

Senſus tituli eſt.Vtrum angeli beati per peccatum, beatitudinem,quam habent,amittere poſsint ? Al. Alr q 23. ... 29. ... q 67. ar 8 S.Bon. diſtin.1. ar.1.

CONCLVSIO.

Non ſolum erroneum , verùm etiam hæreticum eſſet aſſerere angelum beatum,nunc per peccatum poſſe beatitudinem amittere.Eſt enim primum contra ſacram ſcripturam multis

Sco. in 1. d. q. 1. & in 4. dist. 49. q. 9. & d. 7. q. 1. & Gabriel ibidem, & alij dist. citatis. 1. & 4. lib. in locis. Legitur enim Isaiæ 23. erit opus iustitiæ, pax, & securitas vsque in sempiternum. Et c. 65. non erunt in memoria priora; sed gaudebitis, & exultabitis vsque in sempiternum. Et c. 66. sicut cœli noui, &c. sic stabit semen vestrum, & nomen vestrum. Et D. Petrus appellat beatitudinem, hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem. Et ad Ephes. c. 5. a D. Paulo ecclesia triumphans, sancta, & immaculata, & sine ruga, & non habens maculam, & gloriosa nominatur. Et tandem Apoc. 21. de beatis legitur. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, &c.

Isaiæ c. 23. & 65. & 66. 1. Petr. 1 Ad Ephe. cap. 5. Apoc. 25 D. Aug. Secundò asserere, posse Angelos beatos peccare; esset contra communem opinionem doctorum scholasticorum, qui de hac re in hac distinct. & in primo. dist. 1. & d. 49. 4. disputant. Et tandem confirmatur ratione cum D. August. in Enchiridio. c. 105. quia cùm beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus, erit planè stabilis, & securissima, & inamissibilis possessio. Alioquin, si per peccatum illam amittere possent, non haberent omne bonum desideratum: cum perpetuitate beatitudinis, quæ potissimum bonum est, carerent. Deinde confirmatur ratione, in qua omnes doctores conueniunt; quia Angelus quicunque beatus dilectione beatifica necessariò diligit Deum super omnia, & ita non potest peccare. Quoniam semper est in illo actu. Qui enim actu diligit Deum super omnia, simpliciter nequit peccare, neque etiam venialiter.

Append. Hinc quamuis possimus nos in hac vita adimplere præceptum hoc dilectionis Dei super omnia, ita, vt potiùs mortem, quam mortale peccatum eligamus, non tamen tanta potest esse in hac vita virium recollectio vt saltem venialiter peccare non possimus.

Dub. I. Vnde nam habet beatus. vt non possit peccare?

Quatuor sunt circa hoc dubium sententiæ. Prima Gabrielis. q. v. vbi suprà, vbi docet, impeccabilitatem in Angelo non prouenire ex libero arbitrio Angeli, neque ex Deo clare viso, sed ex eo, quod Deus producit in beatis istam visionem beatificam, ita; vt nihil concurrat, ex parte voluntatis, vel intellectus, & quia per gratiam suam semper illam conseruat. Vnde de sententia illius fit; vt beati non possint peccare: & quod eorum voluptas non possit aliquem actum beatitudini contrarium admittere, neq; ab illa fruitione desistere. Hæc tamen opinio est omninò in exilium relegāda; tanquā ineptissima, pace tāti

uiri

viri dixerim. Quia cognitio, & amor sunt operationes vitales. Iuxta illud Ioan. 17. hęc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, &c. Et ideo anima necessariò debet concurrere actiuè per suas potentias ad huiusmodi operationes. Atque ita non solus Deus producit, & potentiæ solummodo patiuntur. *Ioan. 17*

Hinc, si intellectus angeli nihil ageret cognoscendo, & voluntas non efficeret aliquid amando, non magis mouerentur, quàm si essent in re aliqua mortua collocatæ. *Append.*

Dura. loco citato opinatur angelum non posse peccare: quia, cùm videndo Deum, videat omnes rationes, & circunstantias rerum, quas debet eligere. & sit prudentissimus in rebus agendis non potest peccare. Quoniam omne peccatum accidit ex imprudentia. Optima ratio, quam ex S. Tho. 4. contra gent. c. 92. desumpsit. *Durand.*

Scot. verò existimat angeli voluntatem concurrere ad dilectionem; nihilominus tamen ab extrinseco esse, ꝙ necessariò producat illum actum. Vnde si à Deo voluntas relinqueretur, posset, cũ sit libera, ab illo actu cessare, tametsi intellectus Deum videat. Atque ita ab extrinseco euenire, vt non possit peccare: quia Deus dulciter, ac suauiter necessitat voluntatem ad id, quod voluntas maximè appetit, & in quod præcipuè inclinatur, & est prona, & procliuis, nempè, ad Dei amorem. Hoc maximè probatur. *Scot. ubi supra.*

Opinio S. Tho. affirmat vltra hoc ab intrinseco, scilicet, ab ipsa natura, & inclinatione voluntatis, prouenire, vt ab actu dilectionis Dei super omnia non cesset. Quia nihil pôt voluntas velle, nisi sub ratione boni, neq; cessare a dilectione Dei, nisi sub ratione boni, & nulla ratio boni appatet, per quam volũtas beati ab actu diligendi Deum cesset. Nulla enim est fatigatio, neq; aliquis sopor, neq; potest offerri maius bonum, per quod ab illo actu desistat. Quare ab intrinseco habet, vt à dilectione Dei cessare non valeat; sed de his latiùs in lib. controuersiarum. *S. Thom*

Hinc Orig. homil. 13. super Lucam errauit dicens, Angelum beatum posse peccare, & angelos custodes aliquando in culpam incidisse, eò quòd negligentes in custodiendo extiterint. Et ad maiorem intelligentiam animaduerte triplicem esse libertatem. Nam una est, quæ opponitur seruituti, & hanc habet beatus: quia à miseria pœnæ, & culpæ est liber. 2. Corint. 3. vbi spiritus Domini, ibi libertas. Et Ioan. 8 si filius nos liberauit. & c. Ad Rom. 8. ipsa creatura liberabitur, &c. Altera est libertas complacentiæ, quæ opponitur coactioni, *Orig. cauendus Error. Nota. Alex A len. q. 26. m. 1. ar. 5 & Mag dist. 25*

2.Cor.3. ctioni, & hanc habent quoq; beati in actu beatifico. Nam,
Ioan.8. etiam si necessitentur, sibi tamen in illo actu complacent.
Ad Ro.8 Qua quidem libertate Pater, & Filius spirant Spiritum san-
D.Augu. ctum. Et ita intelligendus est D. August. 1. retract. capit. 8.
D. Bern. quando ait. Nihil est tam in potestate voluntatis, quàm ipsa voluntas;quia complacet in suis actibus. Et D Bernar.in lib. de libero arb. nihil ita liberum est homini, sicut ipsa voluntas.

Tertia est libertas necessitati opposita; quæ rursus est duplex;contrarietatis vna, & contradictionis altera. Quæ libertas tertia, quò ad actus beatificos, non est in beatis: quia nec potest beatus peccare per libertatem contrarietatis, neque potest non elicere actum per libertatem exercitij quæ est contradictionis.

DVBIVM II.

Erit ne saltem in Angelis beatis timor.

CONCLVSIO.

Timor cadendi a beatitudine non habet in beatis locum; Et ratio est; quia timor seruilis, siue pœnæ nullo modo ibi e-
Psal.16. rit propter beatitudinis securitatem. Quoniam tunc non essent securi, nec esset ibi satietas, contra illud Psalm. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Bene tamen ibidem filialis timor reperietur, qui est timor de malo, quod est Deo non subijci. Hoc enim est homini possibile propter naturalem liberi arbitrij flexibilitatem. Verùm fit sibi impossibile pro-
Iob. 26. pter gloriæ perfectionem. Et ita intelligendus est locus Iac. 26. columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius. Pauent quidem; vt timore filiali, aut in contemplatione Dei incompræhensibilis ab eis, vt supra se existentis. Lege cap. hi duo, de cons dist. 1.

Append. Hinc timor mali in via est omnino possibilis; in patria verò est possibilis ex parte naturę, & impossibilis ex parte glorię.

Septima, & vltima diffic. Vtrum Angeli possint proficere in beatitudine.

CONCLVSIO.

S.Thom. vbi sup. art.9. Hęreticum est asserere, homines beatos posse, per meritum, in beatitudine essentiali proficere. Et ratio est; quia oppositum, nempè, quòd non possint mereri, ex multis locis scri-
D. Bone. vbi sup. q. 2. pturæ sacræ, colligitur. Nam Ecclesi. 9. dicitur. Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare, &c. Et ibi-
Eccl 9. dem capit. 11. Si ceciderit lignum ad austrum, aut Aqui-
Eccl. 11. lonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Vnde beatus homo, & Angelus fixi & amplius non proficientes, manebunt

bunt:quia,post obitum,non est opus meritorium. Et Ioã.c 12. dixit Christus Iesus. Ambulate, dum lucem habetis;vt nõ vos tenebrę comprehendant. Ex quo loco colligitur,finita vita,finiri merendi opportunitatem.Et Ioan.9.venit nox,quãdo nemo potest operari,intellige meritoriè. Et 2.ad Cor.5. Oẽs nos manifestari oportet,ante tribunal Christi,vt referat vnusquisque propria corporis,prout gessit, siue bonũ, siue malũ. Et ad Galat.6. Dum tẽpus habemus,operemur bonum, scilicet,meritoriè. Et in Psal.113.Non mortui laudabũt te,Domine,neq; oẽs,qui descendũt in infernum. Vbi per infernũ sepultura intelligitur:vt Gen.44. Deducetis canos meos cũ mærore ad inferos.Et non laudabunt te (laude,scilicet,meritoria) qua essentialem beatitudinem dum lucem habemus,promeremur.

Ioan.12. *Ioan 9.* *2. Cor.5.* *Ad Galat.6.* *Ps. 113.* *Gen. 44.*

CONCLVSIO II.

Est error manifestus affirmare, posse Angelos per meritum in beatitudine essentiali proficere. Et ratio est;quia,vt dæmones in inferno blasphemantes non demerentur pœnæ essentialis augmentum; ita neque Angeli beati, per sua obsequia, merentur beatitudinis profectum.Tum etiam quia beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & vbi est status perfectus,ibi non est profectus.

DVBIVM III.

Quid de profectione beatitudinis accidentalis?

Respondeo.D.Bonau.vbi suprà,in hanc declinat sententiã; vt dicat,Angelos per bona opera,quæ ministrãdo alijs faciũt, gaudium, siue beatitudinem accidentalem mereri, & in illa proficere. Iuxta illud Lucæ 15. Gaudium erit coram Angelis Dei,super vno peccatore pœnitentiam agente. At verò S.Th. loco citato, tale meritum negat. Affirmat tamen profectum gaudij redundare ex habitu essentialis beatitudinis. Proficisci-tur enim vt fructus ex tali beatitudine.

Hinc Magister est cautè legendus dist 5.& 11.vbi tenet,angelos in beatitudine essentiali per meritum proficere.

Luc. 15. *Magister cautè legendus.* *Alex. Alẽ q. 109 & 110. & alij in fra citãdi* *Alex.Alẽ. ubi su.* *S.Tho.q. 63, ar.1.* *Dur. d.5 & d.23. q.1.* *S.Bonau. hac d. & d.24. & Scot.ead. d. & alij ibidem.*

QVÆSTIO II.

De aduersione,siue peccato malorum Angelorum.

Hæc quæst.absoluetur,aliquot difficultatibus positis. Circa quam legendi sunt Doctores dist.5.& 6. huius 2.libri.

Prima diffic. Vtrùm Angelus potuerit peccare?

CONCLVSIO.

Cum de fide tenendum sit,Angelum peccasse:dubium non est, peccare potuisse. Prima pars conclusionis in multis locis Sacræ Scripturæ expresè habetur. Nam legitur Iob,

Iob c. 4. cap. 4. in Angelis suis reperit prauitatem. Et Isaiæ 14. Quomodo cecidisti Lucifer, &c. Et Ezechiel. perfectus in vijs tuis ambulasti, donec inuenta est in te iniquitas. Et Ioan. 8. dicitur diabolus homicida ab initio, & mendax, & mendacij pater. Et 1. Ioan. 2. ab initio diabolus peccat. Et in epistola canonica Iudæ; Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, &c. Ex hac prima parte conclusionis sequitur secunda: nam à facto ad possibile, firma est consequentia. Si enim de facto peccauerunt, proculdubio peccare potuerunt. Confirmatur conclusio ratione; quia deficere à rectitudine actus, est peccare, & omnis voluntas creata à regula, quam suprà se habet, quæ diuina voluntas est, potest deficere, & ex consequenti peccare. Sola enim diuina voluntas, quia est sibi regula in operando, non potest à rectitudine actus deficere. Nam si manus scindens ligna esset sibi regula scindendi, scindendo non posset deficere.

Isai. 14. Ezec. 28. Ioan. 8. 1. Ioan. 3 Iudæ. Doct. ubi sup. Alex. Alen. q. 13 m. 2. et 4. Lege etiã Scot. dist. 20.

Secunda diffic. Potest ne fieri; vt sit aliqua creatura, quæ ex natura sua sit impeccabilis?

Ad pleniorem cognitionem huius difficultatis sunt præmittenda, quæ sequuntur.

Finis creaturæ rationalis, siue intellectualis duplex est; Vnus naturalis, supernaturalis alter. Naturalis est Deus, vt principium, & finis naturæ, cognitus quidem, & dilectus viribus naturæ super omnia. Supernaturalis verò finis est ipsemet Deus; vt principium, & finis supernaturalium donorum; sicut est clarè; & manifestè cognitus, super omnia dilectione, tali fini supernaturali proportionata, dilectus.

2. *Nota.*

Deus; vt finis supernaturalis est, est improportionatus tam homini, quàm Angelo, & illorum facultatem vincit, ac superat. Vt B. Paul. ad Roman. 6. docuit dicens. Gratia Dei vita æterna. Lege in florib. 4 lib. q. de beatitudine, in fine. 2. partis, & S. Thom. q. 12. p. p. art. 1.

Ad Roma. 6.

3. *Nota.* Angelus potest viribus naturæ cognoscere Deum, finem naturalem, & omnia, quæ habent necessariam connexionem cum tali fine, & quæ à tali fine auertunt; atq; ita potest naturaliter dilectione efficaci, & diuturna, Deum super omnia diligere; at verò homo, cùm sit ex principijs contrarijs compositus, non potest eadem, quæ Angelus, naturaliter cognoscere, neq; dilectione prædicta, sicut Angelus, Deum naturaliter super omnia, diligere.

CONCLVSIO I.

Angelus circa Deum finem supernaturalem non potest esse impec-

impeccabilis ex natura sua; benè tamen per gratiam. Communis schola Theologorum hanc conclusionem defendit. Et confirmatur primò multorum sanctorum patrum auttoritatibus. Nam D. Hieron. lib. de filio prodigo ad Damascenum docuit, solum Deum esse, in quem peccatum cadere nō potest Et B. Anselmus lib. cur Deus homo, scripsit creaturā non esse impeccabilem per naturam; quia non est Deus. Et D. August. lib. 3. contra Maximinum cap. 13 & lib. 34. confessionum. c. 11. & lib 12 de ciuitate Dei. cap. 6. & de fide ad Petrum, cap. 3. & 25. vbi affirmat, stabilitatem in bono, & impeccabilitatem non concedi alicui creaturæ; sed ex gratia. Vt fuit sanctissimæ Virgini, & confirmatis in gratia tale, ac tantum, supernaturale donum, super additum. Eiusdem sententiæ fuerunt, & B. Damascen. lib. 2. de fide. cap 3. Et D. Greg. lib 5. moral. cap. 27 explicans illa verba, qui seruiunt ei, non sunt stabiles. Et D Gregor. Nazian. lib. de libero arb. Et D. Dionysi. de diuinis nominibus, quos citat S. Thom. q. 24. de verit. artic 7. vbi ex professo disputat de hac re. Et ratio est ex Dionysi. quia sicut repugnat creaturæ esse, & esse summum bonum; ita repugnat esse creaturam, & non esse capacem mali, si suæ naturæ relinquatur. Nam cum quocunque bono particulari potest reperiri malum; vt D. Dionysi loco modò citato docet. Tum etiam quia creabile, & vertibile conuertuntur, teste D. August. in loco de ciuitate Dei modò citato.

D. Hiere. B. Ansel. B. Aug. B. Dama. B. Greg. D. Greg. Nazian. D. Diony. D. Aug.

CONCLVSIO II.

Circa Deum finem naturalem inest Angelo naturaliter impeccabilitas. Ratio est; quia potest viribus naturæ cognoscere Deum finem naturalem, & omnia, quæ cum illo necessariam connexionem habent, vel ab illo auertunt. Constat ex 3. nota. & cum tali cognitione non potest esse obliquitas in actu voluntatis Angeli. Tum etiam; quia potest Deus facere; vt habeat Angelus rationem, in qua nec error, nec ignorantia, reperiatur, & hanc ob causam voluntas deficere non possit; quoniam semper erit recta ratio.

Hinc secunda conclusio non quadrat homini propter rationem conclusionis; vt in tertio notabili habetur. Quamobrem Deus; vt homo posset eum super omnia diligere, cognitione adhoc sufficienti illum cognoscendo, disponens omnia suauiter, homini in sui conditione originalem iustitiam, qua hæc naturæ infirmitas sanaretur, concessit. Appen.

Tertia diffic. Qualis defectus præcessit in intellectu Angeli primum illius peccatum?

Doct. ubi sup. Meritò hoc quæritur: quia in voluntate non potest esse defectus, quin præcedat in intellectu. Iuxta illud *Arist.* Aristot. Omnis peccans est ignorans. Et illud Prouerb. Errant, qui ope- *Prou. 14* rantur malum.

1. *Nota.* Error, ignorantia, & actualis inconsideratio, licet penes nomina aliquando confundantur, re tamen ipsa maximè distinguuntur. Nam error, siue errare est falsa pro veris, aut vera pro falsis iudicare. Ignorantia, seu ignorare, est nescire illa, quæ scire tenemur; vt si quis ignoraret fornicationem simplicem esse peccatum, vel contractum vsuræ esse illicitum. Actualis autem inconsideratio est, quando aliquis nec errat, nec ignorat aliquid, sed non animaduertit aliquam circunstantiam debitam; vt cùm ratio boni in specie, *D. Augu.* modo, & ordine consistat (vt auctor est D. August. in lib. de natura boni) inconsideratio actualis, vel ordinis, vel speciei, vel modi, erit defectus.

2. *Nota.* Error practicè loquendo, vel contingit ex habitu; vt in homine intemperato, qui propter prauum habitum inclinatur; vt iudicet hic, & nunc esse bonum fornicari, vel nascitur error ex passione, vt in homine incontinente, qui ex passione iudicat nunc esse peccandum.

3. *Nota.* Peccare contingit duobus modis. Primo per electionem mali, quod apparet bonum, vt si quis tanquàm bonum eligat fornicari. Secundo per electionem boni non seruando modum, vel ordinem, vel speciem boni, in quibus ratio boni consistit: vt si quis, non seruato ordine, & modo, ab ecclesia instituto, oraret.

CONCLVSIO I.

Angelus nec peccauit, nec peccare potuit per electionem mali obiecti, præcedente errore, vel ignorantia in eius intellectu. Et ratio est: quia natura angelica erat immunis ab errore, & ignorantia, & passione, & habitu prauo, subducente ratio- *Ephes. 2.* nem à rectitudine. Quoniam hæc in nobis habent rationem *Ad Roma. 1.* pœnæ: propterea quòd nascimur filij iræ. Et ad Rom. cap. 1. qui cùm Deum cognouissent, &c. vsque in reprobum sensum. Et cùm in Angelis, ante primum peccatum, non fuerit aliqua culpa, nec præcessit aliqua istarum pœnarum.

CONCLVSIO II.

Peccauit Angelus per electionem boni obiecti appetendo illud sine modo & ordine diuinæ regulæ, propter illius incō-

siderationem. Et ratio est; quia vel peccauit appetendo suam beatitudinem naturalem, non referendo in Deum, vt finis supernaturalis est (debuerat enim hoc considerare; vt auctor est S.Tho.3.cōtra gētes, c.169 & in p.p.q.23.art.3) vel peccauit, quia beatitudinem supernaturalem appetiuit, non considerādo, quòd ex gratia, & meritis debebat illam appetere, ita sentiunt D.Bon.& Dur. vbi sup. atque ita peccauit, præcedente in eius intellectu debiti ordinis, & modi inconsideratione. *S.Thom.*

Quarta diffic. Vtrùm Angelus in primo instanti suæ creationis potuerit peccare?

Hæc difficultas non habet locum, si loquamur de Angelis, quatenus fuerunt creati in gratia: quia imposibile est, vt in eodem instanti essent in gratia, & in peccato: cùm peccatum sit priuatio gratiæ. Neque intelligitur de facto: nam suprà diximus, omnes creatos fuisse in gratia, & in hoc sensu Alex. Alen. S.Tho. & omnes conueniunt. Sed est intelligendus titulus de Angelis, si fuissent creati in puris naturalibus, & de posibili. Non enim quæritur: an peccauerint? sed an peccare potuerint? & in hoc sensu sunt duæ contrariæ opiniones. Nam S.Thom. negat, cui videntur D.Bonauentura, & Dura subscribere. Scot. autem affirmat, quem sequuntur Gregor. Arim. Marsil.d.3. Gabriel dist.4. & alij. Alex. Alen. vtriusque partis argumenta soluit. *S.Tho. q. 63. ar.5. S.Bonau. d 3. ar.2 q.2. in 2. p.dist. Dur.d.5 q.2. Scot.d.5. Alex. Alē.q.109 m.1.*

Omnis operatio primæ causæ liberæ, quæ incipit cum ipsa re, est quoque libera: sicut est secunda operatio. Neque est Deo, quamuis sit mala, tribuenda. Probatur primò auctoritate D.August. 11. de ciuitate Dei, cap.13. dicentis. Qui dicunt angelos à principio fuisse malos, non sentiunt cum Manichæis, ponentibus vnum Deum malum, qui immediatè esset causa mali: quare operatio prima angeli mala de sententia D.August. non est auctori naturæ tribuenda. Secundo; quia peccatum angeli in primo instanti non esset effectus: sed defectus alicuius circunstantiæ debitæ in esse: sicut est quodcunque aliud peccatum pro formali: & per consequens, non esset tribuendum Deo, qui est prima causa, cuius est efficere, & non deficere: nam peccati causa deficiens, & non efficiens causa nominatur. Tertiò, quia si peccatum commissum ab angelo in primo instanti suæ creationis, ideò est tribuendum Deo: quoniam causatur angelus in eo instanti à Deo; perinde, & peccatum, in quocunque instanti ab angelo commissum, esset Deo tribuendum. Proptereà quòd in quocunque instanti conseruatur *1. Fund. Scoti est. D.Aug.*

D. *Aug.* à Deo, & conseruare est causare; vt auctor est D August. 7. super Gen. vbi docet, Deum, non solùm esse causam vniuersalem in causando aliquam creaturam; verùm etiam in conseruando illam, quare conseruare erit causare.

2. *Fund.* Voluntas Angeli in principio suæ creationis fuit libera. Hoc fundamentum ab aduersariis conceditur. Et ratio est; quia si non fuisset libera, eius prima operatio non fuisset meritoria, cùm sit de ratione meriti arbitrij libertas.

3. *Fund.* Hoc differt libertas à deliberatione, quòd libertas est indeterminatio voluntatis ad vtrumlibet oppositorum, deliberatio autem est cōsultatio intellectus inter duo extrema, quod illorum sit eligendum, sine qua deliberatione plena, aut semiplena non est meritum.

4. *Fund.* Deliberatio vel est plena, vel semiplena. Plena est, quæ præsupponit plures intellectiones, & comparationes vtriusque extremi; vt si aliquis deliberans de coniugio compareт illud ad vitam cœlibem, & compareт vtriúsque vitæ commoda, & incommoda, & posteà eligat alteram vitam, erit tunc plena deliberatio. Quia ex multis præuiis cognitionibus, & collationibus efficitur. Semiplena autem deliberatio est, quæ præsupponit vnam tantùm intellectionem, distinctam subiecti; vt quæ fieret, præuia tantùm apprehensione vitæ coniugalis, si statim quis illam eligeret, esset semiplena deliberatio: quam potuit habere Angelus in primo instanti suæ creationis. Nam præuia cognitione sui ipsius, potuit amare se, plusquàm Deum amore amicitiæ, & ita peccare; vt infrà dicetur.

5. *Fund.* Maior deliberatio ad merendum, quàm ad peccandum desideratur. Et ratio est, quia cùm meritum sit ex integra causa,
Scoti est.
D. *Dion.* teste D. Diony. idest, ex omnibus circunstantiis; peccatum autem pro formali sit defectus alicuius circunstantiæ debitæ in esse, maior deliberatio requiretur ad apponendas omnes circunstantias alicui actui debitas, quàm ad deficiendum in aliqua debitarum circunstantiarum.

6. *Fund.* Voluntas Angeli, etiam de sententia aduersariorum, in primò instanti creationis fuit indeterminata, & libera, saltē quò ad exercitum: licet non quò ad specificationem actus

Appen. Hinc quamuis in primo instanti, vt aduersarij confitentur, Angelus non potuit velle malum, fuit tamen libera eius voluntas, quò ad bonum; scilicet, quò ad amandum, vel non amandum bonum, quę vocatur libertas quò ad exercitium.

7. *Fund.* Prima Angeli operatio fuit cognitio sui, & amor sui. Et ratio est; quia prius Angelus seipsum, quàm alia intelligit, &

prius

priùs naturaliter in amorem sui, quàm aliorum, fertur.

CONCLVSIO I.

Angelus in primo instanti suę creationis potuit in peccatum commissionis cadere. Probatur primò; quia cum habuerit libertatem ad merendum; vt constat ex secundo fundamento, habuit quoquè ad peccandum. Propterea quòd, vt in quinto fundamento probatum est, maior libertas, & deliberatio ad merendum, quàm ad peccandum desideratur. Neque hinc sequitur tale peccatum esse Deo autori naturæ tribuendum; quia prima Angeli operatio est autoris naturæ. Nam eandem ob causam non potuisset Angelus in primo instanti mereri; quoniam actus meritorius est proprius merentis, & primus actus (vt aduersarij fatentur) est autori naturæ tribuendus, quod in primo fundamento falsum esse probauimus. Secundo confirmo conclusionem; quia non minorem; sed potius maiorem libertatem habuit Angelus in primo instāti suę creationis, quàm habet homo in primo instanti vsus rationis. Et cùm homo in primo instanti vsus rationis possit peccare mortaliter, & de facto peccet mortaliter, si tunc statim in Deum non conuertatur, vt S. Thom. docet. Cur non poterit, & Angelus in primo suæ creationis instanti peccare? Tertiò quia in primo instanti creationis potuit se amore amicitiæ, plusquàm Deum, diligere; vt ex septimo fundamento patet. Propterea quòd cùm eandem potentiam habuerit, & indeterminatam in primo, & in secundo instanti: & in secundo peccauerit, diligendo se plusquàm Deum, potuit, & in primo eodem modo peccare. *S.Tho. 1. 2. q. 89. art. 6.*

CONCLVSIO II.

Angelus in primo instanti suę creationis potuit in peccatum omissionis cadere. Hanc conclusionem multi Thomistarum amplectuntur, & vt apertiùs conclusio demonstretur, sunt aliqua prænotanda.

Peccatum commissionis est actus positiuus alicuius rei prohibitæ; vt actus fornicationis, vel furti, &c. vel est transgressio alicuius præcepti negatiui: peccatum verò omissionis est cessatio ab actu, quem aliquis ex præcepto elicere tenetur; vel est transgressio pręcepti affirmatiui: vt si quis omittat confessionem, vel orationem, quando est sub pręcepto. *1. Nota.*

Peccatum omissionis non præsupponit necessariò actum positiuũ voluntatis. Exempli gratia ad hoc, quod aliquis omittat confessionem, tempore, quo est sub præcepto, non necesse est; vt habeat hunc actum: nolo confiteri. Et ratio est, quomã *2. Nota.*

satis est, quod non confiteatur tempore, quo confiteri tenebatur; quamuis nolitionem confessionis non eliciat. Et confirmatur, sit ita, quòd aliquis ex obliuione culpabili dimidiauerit confessionem; quia non sufficienter suam conscientiam examinauit, iste talis in aliquo euentu mortaliter peccaret, peccato omissionis; quia non, vt decebat, conscientiam discussit; & tamen nullum habuit actum voluntatis positiuum. Oppositum tenet Caiet.

3. *Nota.* Potuit Angelus in primo instanti creationis habere præceptum diligendi Deum, & eliciendi hunc actum diligendi Deum super omnia. Ijs ita constitutis. Probatur conclusio. In illo primo instanti fuit voluntas Angeli libera, & indeterminata, quò ad exercitium illius actus: vt constat ex sexto fundamento; ergo potuit illum actum omittere. Ratio huius consequentiæ est: quia omnis potentia indeterminata quò ad exercitium, potest illum actum dimittere: alioquin non esset indeterminata ad talem actum. Vnde si potuit actum dilectionis super omnia, sub præcepto impositum dimittere, potuit in omissionis peccatum cadere. Reliqua ad hanc difficultatem pertinentia in libro controuersiarum explicabuntur.

Quinta diffic. Peccauit ne Angelus ante hominis creationem?

Alex. Alē. ubi su. Hanc difficultatem mouet noster Alexand. & cum illo dissoluetur.

CONCLVSIO I.

De sententia illorum, qui successionem dierum ponebant, priùs peccauit Lucifer, quàm homo esset conditus. Probatur

Isidor. autoritate Isidori in lib. de summo bono, dicentis. Priùs de cœlo cecidit diabolus, quàm homo conditus fuit. Et cecidit per peccatum: ergo præcessit peccatum. Et in hac sententia fue-

B Hiero. runt B. Hiero. & D. Greg. vt Alex. ibidem refert.

D. Greg. CONCLVSIO II.

Iuxta opinionem verò eorum, qui omnia simul creata fuisse affirmāt, priùs fuit homo cōditus, quàm peccaret diabolus.

Iob. 40. Probat: nā Iob. 40 dicitur. Ecce Behemoth, quē feci tecum, &c.

Appen. Hinc, si simul factus fuit cum homine, & peccatū subsecutum fuit diaboli creationem, secutum etiam fuit hominis conditionem: quare, ante peccatum angeli, fuit homo creatus.

Sexta diffi. Quæ peccata possint Angeli peccare?

Nota cum Alex. loco citato, duobus modis aliquis dicitur peccator, vel per causalitatem, vel per inhærentiam. Quod S. Tho. dicit secundum reatum, id est, secundum obligationem

tionem ad pœnam illius peccati, vel secundum affectum, id est, formaliter. *Al. Alen. q.109 m. 10.*

CONLVSIO I.

Omnia peccata, quæ homines committunt, secundum reatum, Angelis malis imputantur. Et ratio est; quia, vt communis sanctorum sententia tenet, cùm omnes homines ad omnia genera peccatorum inducant; ideo omnium peccatorum reatum incurrunt. *S. Tho. q. 63. ar. 2.*

Hinc malus Angelus diabolus, id est, tentator, & Sathan quod est idem, quod calumniator, & seductor, & hominum aduersarius nominatur. *Appen. 1*

Hinc in diuinis literis dæmones nomina sortiuntur ex peculiaribus vitiis, ad quæ deputantur. Vt Tobiæ c.3. dæmō, qui interfecit septem viros, qui explēdæ libidinis gratia ad Saram accedebant, Asmodæus vocabatur. Qui Oseæ c.4 spiritus fornicationum appellatur. Et dæmon qui inducit ad auaritiam. Matth 6. & Luc. 16 Mammona iniquitatis dicitur. Et Mat. 10. & 12. & Marc 3. & Luc. 11. Dęmon inducens ad inuidiam Beelzebub vocatur. Et Iob c.40. Lucifer, qui ad superbiam incitat, Leuiathan, & rex super omnes filios superbiæ, nuncupatur. Lege D. Hier. in locum ad Ephes. 6 non est nobis colluctatio. Et Magistrum dist. 6. Et D Grego. homil. 34. qui de bonis angelis ait. Idcirco priuatis nominibus censentur; vt signetur per vocabula, etiam in operatione, quid valeant. *Appen. 2 Tob c.3. Oseæ. c.4. Matt. 6. Luc. 16. Mat. 10. & 12. Marc. 3. Luc. 11. Iob. 40. & 41. D. Hier. Ephes 6. D. Greg. Hom. 34*

CONCLVSIO II.

In angelis, secundum affectum, reperiri non potest, nisi peccatum ex parte obiecti spirituale; vt est superbiæ, & inuidiæ peccatum. Et ratio est; quia spiritualis natura non afficitur, neque inclinatur, nisi ad ea, quæ in rebus spiritualibus inueniri possunt, in quibus eatenus est peccatum, quatenus in tali affectu superioris regula non seruatur. Et colligitur conclusio ex sacris literis. Nam de eius superbia legitur Isai. 14. detracta est ad inferos superbia tua. Et de inuidia Sapien. 2. habetur. Inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum. Vnde D. Aug. lib. 14. de ciuitate Dei ait. Angelus non est fornicator, aut ebriosus, neque aliquid huiusmodi: est tamen superbus & inuidus. *Isai. 14. Sap. 2. D. Aug.*

Hinc propriè, & in rigore loquendo, auaritia, ira, accidia, gula, & luxuria, &c. in Angelis reperiri haud possunt. Propterea quòd, id genus peccata proprie loquendo, circa bona, uel mala corporalia exercentur. *Appen. 3 Appen. 4*

Hinc locus ille Genes. 6. Videntes filij Dei, &c. non erit de *Genes 6.*

Angelis

Angelis malis interpretādus. Qui ad hoc peccatum, & ad alia, quæ in prima appendice numerantur, perpetranda, necessariò requirunt ir operationes vitales, quas mali Angeli in corporibus assumptis: vt infrà dicetur, exercere non valent. Quoniam illis corporibus solùm, vt motores mobilibus vniuntur.

Septima difficultas. Vtrum diabolus Dei æqualitatem appetere potuerit?

Al. Alen. q. 109. m. 1. et 3. S. Tho q. 63. ar. 3. S. Bon d. 5. ar. 1. q. 2 Scot. d. 6. q. 1. Duran d. 5. q. 1. Sanctus Thom. diffitetur esse possibile; diabolum appetisse æqualitatem Dei, quò ad naturam; Scotus verò confitetur potuisse appetere æqualitatem Dei per naturam. Quia potuit vel le esse Deus. Alex. & D. Bona. quodammodo potuisse illam appetere concedunt. Lege Duran. loco citato.

Quæstio est difficilis; redderur tamen perspicua, & facilis si diligenter sequentia fundamenta perpenderis.

1. Fund. Actus voluntatis, vel est simplex, qui dicitur alio nomine volitio efficax; vel est sub conditione, qui actus complacentiæ nominatur. Volitione autem simplici, & efficaci; quæ possibilia duntaxat sunt, velle possumus: vt infirmus, gratiá exempli, sperans naturaliter sanitatem, vult illam simpliciter, & efficaciter. Quamobrem, quærit media ad illam comparandam; volitione verò sub conditione, siue complacentiæ, possumus etiā impossibilia velle, vt infirmus à medicis destitutus, qui naturaliter desperat de salute recuperanda, vult sub conditione salutem, si esset possibilis, & complacet sibi talis volitio, & in eius contemplatione delectatur; media tamen ad illam habendam non quærit.

Appen. 1. Hinc, hoc discrimen inter volitionem absolutam, & conditionatam, est, q̀ simpliciter absolutè volita obtineri possunt; & ideo media ad illa consequenda apponunt. At vero sub cōditione volita plerunq; non obtinentur: & ideo media, vt habeantur, non adhibentur: sed solùm volumus illa voluntate complacentiæ, & sub conditione s. si hoc esset possibile.

2. Fund. Meritum, atque demeritum, non solùm circa volitionem absolutam, & simplicem, siue efficacem; sed etiam circa conditionatam habent locum. Et ratio est: quia dānati peccant, odio habentes Deum, & eius annihilationem appetentes, & tamen nolunt illam absolutè: sed sub conditione, nempè, si esset possibile, esse alium Deum, & non eum, qui modo est.

3 Fund. Aliquis potest appetere annihilationem sui, propter nimiū erga se ipsum amorem. Confirmatur ex exemplo eorum, qui existimantes deterius malum esse perpeti calamitates huius vitæ, quàm mori, præ nimio amore sui, vt præsentes miserias

vias fugiant, eligunt non esse in rerum natura, mortem sibi inferentes.

Voluntas non solùm possibilia, verum & impossibilia pôt appetere. Arist. est. 3. Et hic constat exemplo damnatorum, qui vellent Deum non esse, & tamen intelligunt, hoc esse impossibile. Et quod velit Deum non esse, patet. Quia habens odiũ, quantum in se est (vt Arist 2. retho. docet) vult destructionem eius, quem odio prosequitur Et dæmones actuale Dei odium semper habent. Iuxta illud psalm superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Et confirmatur; nam si Lucifer interrogaretur: an vellet Deum non esse? Non responderet, vellem esse; quia esset actus dilectionis Dei, quem non potest habere: sed responderet: vellem non esse, & ex consequenti vult aliquod impossibile. Arist. Arist. Psal. 73.

Vt est duplex amor, nempè amicitiæ, & concupiscentiæ: ita quodcunque ens potest altero istorum amorum diligi & concupisci. Vnde poterit aliquis concupiscere sibi diuinitatem: quia obiectum amoris concupiscentiæ est. 5. Fund.

CONCLVSIO I.

Angelus potuit appetere æqualitatem Dei in natura, idest, potuit habere hunc actum, volo esse Deus, volitione inefficaci, & conditionata Probatur primo authoritate Arist. 3. Ethic. dicentis, voluntatem, scilicet conditionatam, esse impossibilium. Secundo patet conclusio ex 1. & 4. fundamento. ubi exemplis positis, demonstratum est; posse nos velle aliquod impossibile sub conditione, & inefficaciter. Et cùm creaturam esse Deo æqualem in natura, sit impossibile, potuit sub conditione, scilicet, si esset possibile, & inefficaciter esse uolitum. Postremò confirmatur. Ita impossibile est, Deum non existere, sicut est, creaturam esse Deo æqualem in natura: damnati autem appetunt de facto inefficaciter, & sub conditione, Deum non esse: vt constat ex quarto fundamento: quare sub eadem conditione potuit Angelus se Deum esse desiderare. Thomistæ hanc conclusionem non negabunt: quoniam illi loquuntur de volitione absoluta, de qua non est inter nos, & illos dissidium, cùm omnes, voluntate absoluta, posse aliquẽ velle aliquod impossibile, pernegemus. Arist.

CONCLVSIO II.

Si Angelus volitionem conditionatam æqualitatis Dei in natura habuisset, mortaliter peccasset. Ratio est; quia esset inordinatus amor sui ipsius, vt ex vltimo fundamento constat. Talem autem uolitionem inordinatam, & inefficacem, & con-

dito-

ditionatam posse esse mortale peccatum, exemplo damnatorum in secundo fundamento fuit demonstratum. Reliqua, quæ hic desiderantur, in lib. controuersiarum habentur. Verùm dū, fauente Christo Iesu, in lucem æditur, ad maiorem declaratio nem, & solutionem argumentorum opinionis contrariæ, nota sequentes propositiones.

Prima Propositio.

Duplex est notitia. Vna appræhensiua tantùm alicuius propositionis; vt est notitia huius propositionis, bonum est habere sanitatem. Altera est notitia iudicatiua, quæ etiam practica nominatur; propterea quod dictat de medijs, ad aliquem finem consequendum. Est enim iudicium practicum integer discursus; vel notitia dictans de medijs; vt est totus iste discursus. Bonum est habere sanitatem, & hæc habetur ambulando post cœnam, quare volo post cœnam deambulare. Et hanc notitiam practicam iudicatiuam non habuit Angelus. Non enim appetiuit efficaciter esse Deus; & ideo non quæsiuit media.

Secunda Propositio.

Electio volūtatis est duplex. Vna inefficax, quæ simplicem intellectus appræhensionem præsupponit: Et uocatur inefficax: quia non apponimus media ad consequendum id, quod volumus, eo quòd illud esse nobis impossibile arbitramur: vt si pauperculus aliquis abiectus papatum desideraret, cùm moraliter ei impossibile sit tantam dignitatem obtinere. Altera vero uoluntatis electio est, quæ non habetur, nisi de re possibili, & hæc iudicium practicum ad inuestigationem mediorū præsupponit, ut si aliquis Cardinalis in potētia propinqua ad papatum illum desideret, & media ad illum habendum inquirat, & inuestiget.

Appen. 2 Hinc non semper voluntas præsupponit iudicium practicum de mediorum inuestigatione, nisi quando fuerit efficax, atque rerum possibilium.

Appen. 3 Hinc ad volendum aliquod impossibile uoluntate inefficaci, simplex eius appræhensio erit satis.

Tertia Propositio.

Quemadmodum intellectio est duplex, una absoluta, vt notitia incomplexa obiecti simplicis. v. g. corui; altera comparatiua, quæ est notitia alicuius complexi, idest, propositionis possibilis, siue impossibilis, ut si comparet intellectus albedinem cum coruo, & componat hanc propositionem, coruus est albus simpliciter; etiam, & uolitio est duplex. Vna absoluta, & altera

altera comparatiua alicuius incompossibilis. Quia potest aliquis velle hæc extrema, nẽpè coruũ, & albedinem cõiungi. Et hęc volitio non est nõ entis; sed alicuius entis, nẽpè, extremorũ incõpossibiliũ, si vnio eorũ esset possibilis. Eodẽ mõ theologandũ est in pposito; si Lucifer haberet hanc volitionẽ, volo esse Deus, non esset uolitio non entis; sed entis, nẽpè deitatis.

Quarta Propositio.

Posset aliquis absque errore intellectus habere assensum huius, bonum est aliquam personam esse æqualem Deo. Et ratio est, quia filius Dei est æqualis Deo Patri.

Hinc potest similiter absq; errore intellectus appræhendi ista, æqualitas Dei est possibilis; non tamen cogitando, vel iudicando de medijs. Propterea hæc est simplex appræhensio. Appen. 4

Quinta Propositio.

Dato per impossibile; quòd in diuinis non esset æqualitas personarum, posset primus Angelus sine errore simpliciter appræhendere æqualitatem Dei. Quia poiset appræhẽdere duos Deos æquales. Et in ista simplici appræhensione, non esset error, & veritas, siue falsitas. Ratio est; quia veritas, & falsitas solùm in compositione, & diuisione, idest, in propositione affirmante, uel negante reperiuntur. Et qui conciperet alium Deũ Deo nostro æqualem, non componeret propositionem: sed solùm alterius Dei notitiam formaret: quare non erraret simpliciter appręhendendo.

Sexta Propositio.

Potest aliquis, volitione conditionata, velle antecedens & nolle consequens, etiam si consequentia sit per locum intrinsecum. Illustro exemplo, vt potest velle homo, si esset possibile, esse absque risibilitate.

Octaua difficul. Quale fuit primi Angeli peccatum?

Cum in sacris literis quale fuerit peccatum Angelorum nõ exprimatur, quod inter mirabilia sacræ scripturæ à D. August. libro primo, de mirabilibus sacræ scripturæ c. 2. refertur. Ideo circa difficultatem hanc inter doctor. orta, est maxima opinionum varietas. D. Aug.

Prima opinio est nostri Alexan q. 109 m. 2. qui affirmat tale peccatum fuisse superbiam, cuius radix, inquit, auaritia, vel cupiditas est, quatenus in Angelo fuit appetitus propriæ excellentiæ. Quod confirmat authoritate D. August. super Genes. ad litteram dicentis. Auaritia radix omnis mali, & sublit ibidem istam auaritiam esse, non qua amatur pecunia; sed qua potestas propria amatur. Al. Alen D. Aug.

Secunda

S. Thom. ubi sup. Secunda opinio est S. Tho. qui docet, peccatum Luciferi fuisse appetere æqualitatem Dei, non in natura; sed in beatitudine. Et hoc duobus modis, vel quia voluit beatificari in sola cognitione, & amore suæ essentiæ; sicut Deus. Vel quia appetiuit beatificari in diuina essentia; atq; hoc non ex dono Dei, sed ex proprijs viribus, & quasi ex debito. Nam petebat beatitudinem, quasi ex iustitia sibi debitam, & utiunque fuit superbiæ peccatum.

S. Bonau. ubi sup. Tertia opinio est D. Bona. q. 2. vbi suprà, hic tenet fuisse Luciferi peccatum, velle æqualitatem Dei, quò ad prælidētiam, Quia appetijt sua autoritate, & non Dei? alijs præesse.

Ricard. Quarta opinio fuit Ricar. dist. 5. existimantis, peccatum Luciferi fuisse inordinatum amorem propriæ excellentiæ, & reduci proprijssimè ad peccatum superbię.

Scot. d. 6. q. 2. Gabr. d. 6. q. 1. ar. 1. Quinta opinio est Scot., cuius literam explicat Gabriel, qui defendit in summa, primum Angeli peccatum ex parte fuisse superbiam, & ex parte luxuriam. Et nota ad eius opinionem intelligendam, quòd quando Scotus affirmat appetitum inordinatum beatitudinis, vel amorem inordinatum concupiscentię illius, pertinere ad luxuriam, expresse confitetur locutum fuisse de luxuria impropriè, quatenus appetitus inordinatus cuiuscunque rei delectabilis luxuria nominatur. Et cùm constet beatitudinem esse summum delectabile, cùm in eius consecutione summa omnium fœlicitas, & delectatio sita sit, hinc eius inordinatum appetitum, vel inordinatum amorem concupiscentiæ, luxuriam appellauit. Et licet non explicauerit, ad quod genus peccati talis appetitus beatitudinis summè delectabilis reducatur; ex ijs tamen, quæ in eadem quæst. tradidit, facilè colligitur, reduci ad eam speciē superbiæ, quæ est appetitus inordinatus propriæ perfectionis. Proptereà quòd idem est appetere inordinatè perfectionem, & beatitudinem appetere. Quia beatitudo nihil aliud est, quā bonum perfectum, & consummatum. Et quando huiusmodi luxuriæ appetitus est cum singularitate, & excellentia quadam in ordine ad alios, pertinet ad præsumptionem; quando verò appetitur honos, & gloria, quæ est in honorante, tanquam testimonium quoddam perfectionis, & excellentiæ, inordinatè concupitæ, & desideratæ, est vanę glorię peccatum. Et fuit tandem superbia; quia fuit inobedientia.

Dur. ubi sup. Sexta opinio est Durandi vbi sup. propè finem, qui arbitratur, peccatum Luciferi fuisse alicuius præcepti sibi impositi, & nobis ignoti, transgressionem. Nam sicut homini, inquit, in

statu

statu innocentiæ fuit præceptum abstinentiæ a fructu arboris vetito impositum, per cuius transgressionem fuit Adam mortis reus: ita Lucifero fuit impositum præceptum, ob cuius transgressionem fuit gehennæ reus: quod quidem præceptum quale fuerit, ignoramus.

Superbia, vel sumitur generaliter, prout inuenitur in quocunque peccato, & hoc modo sumpta nihil aliud est, quàm inobedientia, & contemptus legislatoris. Nolle enim obedire frequentissimè superbia nominatur. Propterea quòd inobediens non vult alijs subesse, quod est humilitatis actus. Vel sumitur secundò, quatenus a cæteris vitijs capitalibus distinguitur. Et tunc a sanctis ita describitur, est inordinatus amor propriç excellentiæ, nempè, propriæ magnitudinis prę cæteris. Quod quidem accidit, quando aliquis in re aliqua magni honoris vult cęteros superare. 2. *Nota. Gabr. ubi supra.*

Gradus, seu species superbiæ quatuor sunt. Prima est, quando aliquis existimat, sine auxilio, etiam generali, se obtinuisse bona fortunę, vel honoris, uel scientię, & cęt quæ habet ita; vt pro his bonis nullas Deo agendas esse gratias arbitretur. In quos inuehitur Apostolus 1. ad Corinth cap 4. dicens. Quid habes, quod non accepisti? *Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Secunda species, siue gradus est, quando aliquis dona sibi a Deo collata fuisse intelligit; verùm non ex dono Dei, sed ex suis meritis, & de iustitia. Et ob hanc causam Deo gratias non agit. Quos apertissimè conuicit D. Paul. agens Deo gratias pro beneficijs in eum collatis, dum ait. 1. ad Corinth. 15. gratia Dei sum id, quod sum Et ibidem. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam, per dominum nostrum Iesum Christum. Et alibi sępe. Tertia species, siue gradus est, quando quis alios contemnit præ se, & prę bonis, quę verè ipse solus habet, & ideò cęteros despicit, & vilipendit. Talis fuit Pharisęus, Luc. 18. qui orans, dicebat. Gratias ago tibi: quia non sum, sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Quarta species, siue gradus est, quando aliquis iactat se de bonis, quæ verè non habet. Hos quoque confundit D. Paul. 2. ad Corinth. 12. quando ait. Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam. Parco autem; nequis in me existimet supra id, quod videt in me. Lege apud D Greg. lib. 13 moral. cap 7 hanc diuisionem. 2. *Nota* 1. *Cor* 4 1. *Cor.* 15 *Luc.* 18. 2. *Co.* 1 *D. Greg.*

CONCLVSIO.

Primum Angelorum peccatum fuit superbia. Colligitur

hæc

Eccl. 10. hæc conclusio ex varijs sacræ scripturæ locis Vt ex illo Eccl.
Iob. 41. 10.initium omnis peccati est superbia. Et ex illo Iob. 41.om-
Isaiæ.14 ne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.
Et ex illo Isaiæ, vbi loquens de dæmone ad litteram sub figura regis Babylonis, vt suprà, diximus, ait. Detracta est ad inferos superbia tua. Et declarans modum suæ superbiæ, subiungit. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, & c. vsq;
Ezec.28. ad, similis ero altissimo. Infertur quoq; ex illo Ezechiel. 28. vbi de dæmone ad literam sub figura Regis Tyri, dicitur. Elenatum est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi, & dedisti cor tuum, quasi cor Dei. Item Christus
Luc. 10. redemptor noster Luc. 10. discipulis dicentibus, domine etiam dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo; ne hinc in
Isaiæ. 14. superbiam eleuarentur, continuò dixit. Videbam Sathanam,
1. ad Timoth.3. sicut fulgur de cęlo cadentem, Quasi diceret. videte; ne vobis hęc elatio causa similis ruinæ fit. Et 1. ad Timot.3. admonens
D. Aug. D.Paul. ne eligatur Neophytus in episcopum; ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Ex ijs, & alijs locis ferè omnes sancti, qui de hac re verba fecerunt, conclusionem positam eliciunt. Verùm si per otium licebit, lege D. August. 10. super Gen. ad literam à cap. 14. per multa cap. Et 11. de ciuitate Dei c.6. Et lib.14.c. 13. &;18. Et lib. de natura & gratia c. 16. Et in lib. de vera religione. Et D. Hieron. super cap. citatum Ezech. 18. D. Ansel. lib. de casu diaboli c. 4. Isidor. in lib de summo bono. B. Basil homelia, quòd Deus non est auctor mali B Ambrosi. super psalm. 36. in locum. Vidi impium superexaltatum. Et super psalm. 118. super illa verba. Increpasti superbos. D. Gregor. 34. moral à cap. 14. per plura capita. Et B. Bernard. passim, vbi de peccato Angeli tractat.

CONCLVSIO II.

B.Hiero. Peccatum superbiæ peccauit, eò q; voluit esse in prælatione
B. Ansel. creaturarum Deo æqualis. Hæc est D. Bonau. vbi suprà. Et
Isidor. probatur ratione; spiritus nequam perseuerat in inferno in
B. Basil. eisdem peccatis, quæ in via cõmisit, vt infrà declarabitur: mo-
Psal. 36. do autem frequentissimum Luciferi peccatũ est idololatria, vt
Psal. 118 constat ex multiplici idololatria inter gentes ante aduentum
D. Greg. Christi. Et ex Matth. c.4. hæc omnia, dixit Lucifer. Chri-
D. Bern. sto, tibi dabo, si cadens adoraueris me. Quare potissimum
Mat.c.4 eius peccatum in uia idololatria fuit: eò q; concupiuit omni-
P. Ansel. bus creaturis, tanquàm si esset Deus, præesse. Neque facessit negotium locus B. Anselmi, quem citat S. Thom. vbi ait. Primus Angelus appetiuit illud, ad quod peruenisset, si extitis-

tisset, &c. Hic enim locus pro nobis facit: nam si perstitisset, peruenisset ad hunc statum; vt præesset secundum Deum alijs Angelis inferioribus. Quia ipse erat supremus, vt infrà dicetur. Peccauit autem, quia concupiuit dominari cæteris, & tanquam Deus adorari.

DVBIVM I.

Cur scriptura sacra non facit mentionem expressam de hoc peccato, sicut de peccato, quo hominem tentauit?

Respondeo cum Alexand. Quia angelicum vulnus Deus non prædestinauit curare: sicut hominis vulnus, siue peccatum. Secundò; quia per magnitudinem pœnæ voluit à peccatis hominem deterrere. Propter peccatum enim primi hominis punitum est totum genus humanum: at verò propter peccatum primi Angeli ipse solus à principio fuit punitus. *Alex. A-lé.q.109 m.8.*

Hinc, eius pœna à principio fuit præparata: vt habetur Isaiæ.30.cap. Præparata est enim ab heri Topheth, idest, à conditione mundi. Et Matth. c.25. discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Nihilominus tamen arbitratur Alexand fuisse implicitè peccatum primi Angeli insinuatum, quando dixit Moyses, Genesi. 1. Et diuisit Deus lucem à tenebris; quia illa diuisio designat pœnam, quę immediatè secuta est ad culpam. *Appen. Isai.c.30 Mat.25 Gen.1.*

DVBIVM II.

Cur de peccato Angeli fuit facta mentio sub figura Regis Babylonis, & Regis Tyri, & de peccato hominis manifestam facit mentionem?

Respondeo cum eodem Alex. peccatum diaboli fuit sub figuris relatum; ne propter sui immanitatem, homo attendens diaboli peccatum, neque remissum, neque remittendum forè, & credens idem de suo peccato futurum, exemplum desperationis acciperet. Peccatum verò hominis decuit; vt manifestè diceretur; vt homo expresse sciret, quomodo morbus, siue vulnus, siue peccatum exordium sumpserit, & quo modo ab ipsa summa sapientia medicina conuenientissima adhibita fuerit. Nam vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. *Isai. 14. Ezec.28. Alex. ubi sup. Ad Rom. c.5.*

Nona diffic. Vtrùm peccato superbiæ primi Angeli fuerit annexum aliud peccatum?

CONCLVSIO.

Fuit illi peccato annexum inuidiæ peccatum. Constat ex lib. sapientiæ c.2. inuidia diaboli mors intrauit in orbem *Alex. A-lé.q.109. m.9.*

S.Tho. q. 63.ar.2. Sap.2. D. Aug. terrarum. Et ex D.August.in lib.de virginitate, superbiam sequitur inuidia, tanquam filia pedissequa, eam enim continuè parit. Neque vnquam est sine tali prole, atque comite. Quibus duobus malis, superbia, scilicet, & inuidia, diabolus est diabolus. Hinc sic colligo argumentum. Si inuidia est comes, & proles superbiæ, ergo commisit immediatè peccatum inuidiæ. Cypria. Basil. Bernar. Hæc est etiam communis sententia sanctorum Cypriani, libro de zelo, & liuore, & sermone de sapientia. Et Basil. in sermone de inuidia. Et D.Bernard. super Cantica, & alibi passim, vbi de peccato Angelorum disserit.

Decima diffic. Respectu cuius fuit ille inuidiæ motus?

CONCLVSIO.

Alex ubi supra. D. Aug. Respectu hominis, quem existimauit participaturum gloriam, à qua ipse cecidit. Et ratio est; quia, cùm non fuerit talis motus respectu alterius Angeli; quoniam non erat locum eius occupaturus; sed proprium locum: fuit profectò respectu hominis; ne locum eius occuparet. Vnde D. August in q. vet. test. ex transgressione illis deitatem spopondit, à qua ipse deaffectatus deiectus est.

DVBIVM III.

Quomodo potuit talis inuidia respectu hominis esse?

Alex. ibidem. D. Aug. Ratio dubitandi est; quia inuidia respectu superioris, vel paris dicitur. Et homo Angelo inferior est. Respondeo cum D. August. super Gen. ad litteram, quem citat Alexan. inuidia non tantùm est respectu superioris, qui excellit, sed etiam respectu paris; ne excellat; & inferioris, ne æquetur. Et homo licet esset Angelo paulò inferior; vt in Psalmo dicitur: Psal. 8. Erat tamen æqualis, & par illi. Quia erat participaturus eandem gloriam, quam habiturus erat ipse, si stetisset. Quod D. Aug. confirmare videtur D. August. in q. vet. test. vbi ait. Præuidit; quia ad accusationem eius factus est homo, vnde sua subtilitate id egit, vt in eandem præuaricationem, in quam ipse ruit, induceret; vt accusatorem participem suæ damnationis efficeret.

DVBIVM IIII.

Fuit ne peccatum inuidiæ simul cum peccato superbiæ?

Alex. Alē. ubi su. D. Aug. Respondeo. Nequaquam, etiam de sententia eorum, qui dixerũt, omnia creata fuisse simul; sed fuit statim, post peccatum superbiæ. Quo modo intelligenda est auctoritas citata D. Aug. in lib. de virginitate. Superbia inuidiam continuè parit. Et non quòd continuè, & simul vtrunque peccatum commiserit; sed interueniente tempore inter instans, seu morulam, qua in superbiam

perbiam elatus est, & instans, quo inuidia fuit concitatus. Nam sicut pedissequa dicitur dominam suam comitari, cum eam immediatè sequitur; ita inuidia comes est superbiæ. Quia nullum aliud peccatum immediatè secutum est. Et hoc voluit D. August. significare loco citato, quando auaritiam superbiæ pedissequam nominauit. D. Aug.

Vndecima diffic. Fuit ne peccatum primi Angeli remediabile, vel irremediabile?

Hactenus quodnam fuerit peccatum primi angeli declaratum fuit, nunc quale sit, explicabitur.

Hoc differt irremissibile ab irremediabili, quòd irremissibile ex parte sui non habet causam motricem ad remissionem: at verò irremediabile dicitur illud, quod neque per se, neque per alium, potest remedium recipere. Quemadmodum habuit remedium peccatum originale per alium, sicut per alium fuit contractum, Et actuale hominis peccatum, quod, vt ab homine per se committitur, ita illi ab eodem homine, mediante gratia, per pœnitentiam, remedium adhibetur. Alex. Alē. q. 109 m 4. ar. 1 1. Nota.

Irremissibile sumitur bifariam. Primò, quod non remittetur. Secundò quod non potest remitti. Et rursus primo modo dicitur dupliciter: vel quia non est in statu remissionis receptibili, vt est anima post mortem: quoniam tunc non est locus merendi, vel demerendi. Vel secundò; quia licet sit in statu merendi: non tamen est in statu, in quo possit veniam petere; propter mentis indurationem, & desperationem. De quibus D. August. in lib. de mirabilibus, &c. ait. Ad cumulum peccati sui desperant. 2. Nota. D. Augu.

CONCLVSIO.

Peccatum primi angeli fuit irremediabile, & irremissibile. Et ratio est; quia non est in angelo malo causa motrix ad remissionem. Et quia non est in statu remissionis receptibili, vt ex 1. & 2. notabili constat. Et tandem, quia angelus solum modò spiritus est. Vnde D. Gregor. Angelorum spiritus; idcirco irremissibiliter peccauerunt, quia angelus sua malitia cecidit. Et tanto robustiùs stare poterat, quantò carnis fragilitas illum non grauabat. D. Greg. 4. lib. moral.

Hinc hominis peccatum dicitur remissibile. Quia per carnale corpus aliquid, quo semetipso minor esset, accepit. Vnde dicitur Iob 10. Memento, quæso, quòd sicut lutum feceris me. Et in Psalm. 77. Recordatus est, quia caro sunt. Appen. Iob 10. Psal. 77.

Duodecima diffic. Tale peccatum dici ne poterit in Patrem, uel Filium, uel Spiritum sanctum?

Alex. Ale. q. 109 m. 4. ar. 2 Relege primùm difficultatem. 1 art. 1. quæst. 1. de pęniten. in 4. lib. Florum de peccato in Spiritum sanctum.

1. Nota. Peccatum Angeli maximè dicitur irremissibile. Propter statum personæ Angeli, vt in proxima difficultate diximus: peccatum verò in Spiritum sanctum dicitur irremissibile, omissis alijs causis, ratione additionis peccati ad peccatum; quam ob causam vocatur peccatum ex certa malitia.

2. Nota.

3. Nota. Peccatum ex infirmitate carnis dicitur in Patrem. Quia Patri attribuitur potentia. Et peccatum ex ignorantia ex parte intellectus dicitur in filium. Quia Filio attribuitur sapientia. Et peccatum ex malitia ex parte affectus dicitur in Spiritum sanctum, cui bonitas attribuitur.

4. Nota. Infirmitas, ignorantia, & malitia præsupponunt culpam, ex qua velut ex propria causa emanant; vt in fine in materia de peccatis in 2. p. huius lib. 2. patebit.

CONCLVSIO.

Primum Angeli peccatum non potest peccatum in Patrem, vel in Filium, vel in Spiritum sanctum appellari. Ratio communis trium partium huius conclusionis est; quia cùm in Angelo non præcesserit culpa aliqua primum peccatum (iam enim non diceretur primum) nec præcesserunt infirmitas, & ignorantia, & malitia, quæ sunt effectus culpæ, & pœnæ, propter illam inflictæ, ratione quarum peccatum dicitur esse vel in Patrem, vel in Filium, vel in Spiritum sanctum; vt ex prænotatis constat.

Decimatertia diffic. Potuit ne primum Angeli peccatum esse ueniale?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. ubi supra, ar. 3 Nec potuit Angelus primò, nec consequenter, venialiter peccare. Et ratio est; quia, vt modò diximus, nulla in eo fuit infirmitas, vel ignorantia, quæ sunt dispositiones, per quas peccatum redditur veniale. Tum etiam propter excellentiam sui status. Et propter suam malignitatem.

Vltima diffic. Vtrùm primum Angeli peccatum fuerit causa aliorum peccatorum?

CONCLVSIO.

Alex. Ale. q. 109. m. 6. S. Tho q. 63. ar. 8. Primum Angeli peccatum dicitur causa aliorum peccatorum per occasionem, & non per necessitatem. Et ratio est; quia homo tanta arbitrij libertate fungitur, vt peccare, & non peccare, sequi suggestionem dæmonis, & non sequi,

sit in eius voluntate. Tum etiam; quia non omnia peccata ex suggestione dæmonis proueniunt. Circunscripto namque fomite, & diaboli suggestione, potest liberum hominis arbitrium peccare. Cum sit ex natura sua vertibile, & defectibile, & a libero arbitrio diaboli non dependeat. Et confirmatur ex glo. super illud Isaiæ. Incuruare, vt transeamus. Vbi dicitur debilis est hostis, qui non potest vincere, nisi volentem vinci. Vnde apertissime colligitur, voluntatem humanam non esse diaboli voluntati subiectam: & ex consequenti, peccatum Angeli non esse omnis peccati causam per necessitatem. Lege D. Aug serm. 197. de tempore, & habetur in dominica 4 post Pentecost.

S. Bonau. d. 5. ar 1. q. 2. Dur. d. 6 q. 2. Isai. 51. D. Augu.

DISTINCTIO VI. & VII.

QVÆSTIO I.

De primo Angelo peccante.

Hæc quæstio erit perspicua, si priùs aliquot difficultates elucidentur.

Prima diffic. Vtrùm Angelus, qui primo peccauit, fuerit ex superiori ordine Angelorum?

Circa hanc difficultatem fuit opinio D. Damascen. lib. 2. suæ theolog. c. 3. asserentis, fuisse ex his angelicis virtutibus, quæ præerant terrestri ordini, & cui terra commissa erat. Hæc opinio non est improbabilis, neque aliquid erroris habet. Nam D. Aug. 3. lib. super Genesi ad literam, cap. 10 referens eandem sententiam, neque approbat, neque reprobat illam.

Alex. Alé. q. 109 m. 1. per. 4. art. S. Tho. q. 65. ar. 7. S. Bonau. d. 6. ar. 1 q. 1.

CONCLVSIO.

Primus Angelus, qui cecidit, fuit cæteris omnibus nobilior atque perfectior. Hæc conclusio est D. Gregor. qui tenet, Luciferum fuisse ex supremo ordine Seraphinorum. 12. lib. & lib. 32. Moral. cap. 24. & 25 Et probat ex illo Iob, Ipse est principium viarum Dei, id est, primum & præcipuũ inter omnia effecta Dei. Deinde probatur ex illo Ezechiel. 28. Tu Cherub extentus & protegens, &c. Et vocatur Cherub. i. plenus scientia, & non Seraphim. i. ardens, siue incendens. Quia scientia, quæ inflat, potuit illi esse ruinæ occasio; non autem charitas, quæ ædificat. Et idem Ezechiel cap. 31. cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei; & vsque omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius. Item confirmat hanc conclusionem idem B. Gregor. homilia 34. super locum, Luc. 15. Quis ex vobis homo, qui habet centum oues, &c. Quam etiam tenent D. Augus. lib. 1. de mirabilibus sacræ scripturæ. Et in lib. q. vet. testamẽ. vbi dicit. Lucifer

Dur. d. 5 q. 1. Doct. ubi suprà. D. Dam. D. Augu. D. Greg. Iob. Ezec. 28. 1. Cor. 8. Ezec. 31. D Greg. homil. 32 et Lu. 15. D. Augu.

fer erat, quasi princeps multorum, inter quos clarior erat, quorum societate ad impium descendit certamen. Et Isidor.lib.1. de summo bono, cap.12. Et D.Dionysi.lib.6.de diuin.nominibus cap.2.

B.Isidor. D.Dion.

Secunda diffic. Vtrùm primus Angelus fuerit malus à natura?

CONCLVSIO.

Alex.Alen. m.1. art.4.& 5. & S.Tho.ar 4 ubi sup. D.Augu. Ezec.28. Gen.1.

Nequaquàm fuit creatus malus. Hęc conclusio colligitur à D.August.11.de ciuitate Dei ex illo loco Ezechiel.28 ambulasti perfectus in vijs tuis à diebus conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Et est definita in concil. Carthag.4.c.1.& in concil. Bracar.1. & in c firmiter, de summa Trini. & fid cathol & à Leone Papa epist.91.cap.1. Et probatur Gen.1. vidit Deus cuncta, quę fecerat, & erant valde bona: Et ratione confirmatur; quia cùm auctor naturæ sit infinitè bonus, nihil mali ab eo emanere potuit. Idemque tenendum est de cæteris Angelis, qui omnes fuerunt natura boni.

Hæresis.

Hinc confutatur hæresis Manichæorum, & Priscillianistarum, qui docebant diabolum ex sua natura malum esse, neque posse esse bonum Lege Castrum contra hæreses verbo diabolus, hæresi prima.

Tertia diffic. Vtrum primus Angelus fuerit causa lapsus cęterorum?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m.6. S.Th. ar. 8. ubi su. D. Bona d.5. ar.2 q.2. Dur. d.6 q.2. Apoc.12

Lucifer tentauit cęteros Angelos, quorum quidàm sibi adhæserunt, & sunt damnati, quidam verò restiterunt, & ad beatitudinem assumpti fuerunt. Conclusio hęc expresse habetur Apocal.c.12. Nam ad literam de Lucifero scribitur Draco magnus, &c. & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram. Quem locum explicant sancti de tentatione Luciferi, qua sibi adhærentes prostrauit. De resistentia verò, & victoria bonorum angelorum legitur in eodem cap. Factum est prælium magnum in cœlo, Michael, & Angeli eius præliabantur cum dracone, &c. quorum victoria insinuat. Angelos bonos adhæsisse Deo, & noluisse suggestioni Luciferi prębere assensum. Et ratione probatur conclusio: quia consentientes Lucifero facti sunt eius ministri, & serui, & illius imperio subiecti. Quod Christus Matth.25. insinuauit dicens, Ite maledicti in ignem ęternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, idest, ministris. Et iuxta illud psal.103. qui facit Angelos suos spiritus, idest, ministros. Et B.Petrus.2. Petri.2. etiam docuit, quando dixit, à quo quis superatus est,

Mat.25. Ps. 103. 2. Pet 2.

eius seruus est. Quo autem modo fuerit causa peccati aliorum, in vltima difficultate proximæ præcedentis q. fuit expositum.

Quarta diffic. Vtrum Lucifer alijs malis Angelis præsit?

CONCLVSIO.

Lucifer præest alijs dæmonibus, est que inter illos prælationis ordo Hæc conclusio est de fide. Et constat Iob.41.ipse est Rex super omnes filios superbiæ. Et Matth. 12.& Luc. 11. in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Et ad Ephes.6 non est nobis colluctatio aduersus carnem,& sanguinem, sed aduersus principes, & potestates. Et ratio est; quia congruit naturæ dæmonum, & diuinæ sapientię. Nam, vt naturæ inferiores sunt subordinatæ superioribus; ita actiones inferiorum sunt actionibus superiorum subiectæ. Et quia exercitus sine duce non est fortis ad vincendum. Estque inter illos talis concordia, & subiectio in malum hominum, vt stet illorum regnum. Aliter enim si Sathan Sathanam eijcit, quomodo stabit regnum eius?

Alex. Ales. q. 37. S.Tho.q. 109. ar.2 S. Bon. q. vlti. d.6. Dur. q.3 dist.6. Iob 41. Mat.12. Luc.11. Ad Ephe. s.6. Luc. 11.

Dubitabis. Est ne prælatio hæc dæmonibus naturalis? an violenta? an ex electione?

CONCLVSIO II.

Neque violenta, neque ex electione, sed natura, & diuina institutione est. Conclusio est D.Bon. vbi sup. Et ratio eius est; quia sua conditione data est eis, inquit, vis ministratiua, & potentior vni quàm alij. Et Deus ordinauit: vt minùs potens, & sapiens, magis potentibus, & sapientibus subesset in ministrando. Quod visus est innuere S. Thom. vbi suprà, quando dixit. Quia quorum naturæ sunt subordinatæ, etiam actiones debent esse subordinatæ. In hoc enim consistit ratio prælationis. Prouenit etiam ex ordinatione diuinæ prouidentiæ, & sapientiæ, quæ nihil in suis operationibus inordinatum reliquit. Sunt enim dæmones, quasi tortores, & executores diuinæ iustitiæ: & ideò debet inter illos esse prælationis ordo.

Dub.1.

CONCLVSIO III.

Dæmones, propria etiam voluntate, consenserunt in il-

lius prælationem, qui à natura illis erat prælatus. Alexand. est vbi suprà.m.3. Et ratio est, quia licet sint superbi, & alijs subiici recusent: nihilominus tamen: vt commodius possint homines à Deo auertere, libenter se subijciunt gubernationi, & imperio illius, quem adhoc, & potentiorem, & callidiorem agnoscunt: vt patet exemplo latronum, qui voluntariè vni, tanquàm capiti, se subijciunt.

Appen. Hinc non est idem dæmon, qui simul tempore tentat vnum hominem Madriti, & alium Romæ de luxuria, vel de alio quouis vitio, cui est deputatus: sed habet alios sub se, qui ex eius commissione diuersos homines diuersis in locis de luxuria tentant. Quemadmodum, considerato infinito Dei erga homines amore, piè credendum est, dispositos esse Angelos sanctos à Deo, & præfectos particularibus virtutibus, qui alijs, præfecti cùm sint, committunt: vt ad virtutes, quibus sunt à Deo ordinati diuersos homines in diuersis locis excitent, & inflamment, siue incendant. Hæc gloss. Orig. super verba Iosuæ.c.11.omnes enim bellando cœpit. *Orig. Iosu.c.11.*

Dub. 2. Dubitabis iterum. Prælatio dicta est ne de iure, an de facto? D.Bonau. cui subscribere videntur Ricard. & S. Thom. tenet prælationem dæmonum non esse de iure. Quia non seruauerunt, inquit, ius: sed fregerunt fœdus sempiternum. *D. Bona. Ric. d 6. & S.Th. in 2. d.6. art.4.*

Nota in dæmonibus aliquid dupliciter inueniri, vel secundum eorum peruersam, & iniquam voluntatem, vel secundum eorum naturam, & secundum Dei ordinationem.

CONCLVSIO IIII.

Prælatio in dæmonibus primo modo, idest, relata ad eorũ peruersam voluntatem, iniusta, & iniqua est. Quia eorum voluntas est iniqua, & semper ad malum procliuis, & prona.

CONCLVSIO V.

Prælatio in dæmonibus secundo modo, id est, relata ad eorum naturam, & ad Dei ordinationem, est de iure, & iustissima. Et ratio est, quia licet dæmonum voluntas mala, & iniqua, & iniusta sit; iustè tamen accipit à Deo potestatem. Hæc ratio est D.August.lib.3.de Trinit.c.9. *D. Aug.*

Quinta diffic. Est ne Lucifer caput malorum Angelorum, & hominum peccatorum?

CONCLVSIO I.

Alex. Alē q.109 mem.7. Est caput malorum Angelorum, & illi membra eius appellantur. Hæc conclusio colligitur ex illo loco Habac.3.

per-

percussisti caput de domo impij. Vbi glo. sicut ecclesiæ, & omnis viri caput est Christus: ita cunctorum dæmonum, qui in hoc sæculo dimicant, caput est Beelzebub. Vnde membra etiã illius vocantur. *ar. 1. & 3.* *Habac. 3*

CONCLVSIO II.

Dicitur quoque eorum pater, & ipsi eius filij. Et ratio est, quia imitantur illum. Et confirmatur auctoritate glo. super illud psal. 82. Facti sunt in adiutorium filijs Loth. Vbi dicit. Filij Loth, sunt Angeli apostatæ, q sunt filij declinationis. Quia veritatem declinando, in satellitium diaboli discesserunt. Et Ioan. 8. vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Dicuntur etiam, & illius ministri, quatenus eius voluntatem, & imperium faciunt. *Psal. 82.* *Ioan. 8.*

CONCLVSIO III.

Est similiter caput malorum hominum, & ipsi eius mẽbra. Patet ex glo. super Iob 18. memoria illius pereat de terra. Vbi legitur, de uno quoque iniquo dicitur, ut ad caput, idest, ad diabolum vertatur. Et quia ratione naturæ spiritualis, quæ est in ipsis membris, recipitur influentia suggestionis à diabolo, tanquam à capite. Ratione etiam consensus præstiti fiunt diaboli membra. *Iob. 18.*

Hinc, & filij, & ministri illius dici possunt. Propter rationes secundæ conclusionis. *Appen.*

Dices. Est ne caput malorum hominum, secundum omnia peccata? *Dub. 3.*

CONCLVSIO I.

Ratione præeminentiæ in malo, in quolibet peccato pot. est dici omnium malorum caput. Et ratio est, quia in omni peccato mortali efficitur peccator subditus diabolo, & hac ratione potest dici caput. *Alex ubi supra. art. 4.*

CONCLVSIO II.

Ratione suggestionis mali, cui præbetur assensus, non dicetur caput omnium malorum in omni genere peccati per imitationem, & suggestionem. Probatur. Et primo, quòd non sit caput per imitationem in omni genere peccati, quia (vt supra diximus) non omne genus peccati committit. Deinde, neque per suggestionem dicetur esse caput uniuersaliter; quia non omne peccatum procedit per suggestionem. Quod probat Alexan. auctoritate Cassiodor. Et licet diabolus suggerat aliquod genus peccati, non propter hoc homo illo genere peccati peccat; sed suo proprio motu. *Cassiod.*

Petes

Dub. 4. Petes rursus, quo vinculo mali homines cum suo capite Lucifero vniuntur?

CONCLVSIO.

Al. Alē. ubi sup. art. 5. Peccatum mortale est vinculum, quo mali cum suo capite vniuntur. Et ratio est; quia per vnionem volũtatis conformat se membrum suo capiti, insequendo ipsius voluntatem. Sicut enim dicitur, qui adhæret domino, vnus spiritus est. nempè, 1. Cor. 6. propter vnionem voluntatis, ita potest à simili dici, qui adhæret diabolo, vnus spiritus est cum eo, propter voluntatis vnitatem. Quæ quidem vnitas insinuatur Gen. 34. vbi dicitur. Conglutinata est anima eius cum ea. Sichem enim diabolum, & Gen. 34. Dina animam peccatricem significat.

Dub 5. Quæres. Potest ne idem homo esse Christi; & diaboli membrum?

CONCLVSIO I.

Al. Alē. vbi sup. art. 7. Nequaquàm potest aliquis homo esse simul Christi, & diaboli membrum. Et ratio est; quia propriè membrum Christi dicitur esse per gratiam, & charitatem. Amor enim Christi cum contemptu sui facit membrum Christi; & amor sui cum contemptu Dei efficit diaboli membrum. Et ut impossibile omninò est istos duos amores esse simul, ita impossibile est eundem hominem simul esse membrum Christi, & mēbrum diaboli. Et sicut impossibile est duobus dominis seruire. Matth. 6. & simul in peccato mortali, & in gratia existere, ita, &c. Matt. 6.

CONCLVSIO II.

Potest idem homo simul esse diaboli, & ecclesiæ membrũ. Et ratio est, quia ecclesia est congregatio fidelium, & fideles dicuntur omnes, qui fidei sacramentum susceperunt. Neq; enim per peccatum mortale, quo (vt dictum est) membrum diaboli homo efficitur, fides amittitur: vt Concil. Trid. Sess. 6. c. 15 & can. 28 docet.

Nota. Et animaduerte, membrum ecclesiæ dici bifariam; vel merito, vt qui habet fidem formatam, dicitur mēbrum ecclesię merito, & simpliciter membrum, & qui ita est membrum ecclesiæ, est simul membrum Christi, & è conuerso. Vel numero: vt qui est membrum ecclesiæ, per fidei sacramentum; & dicitur membrum secundum quid. Quod quidem non est in corpore ecclesiæ, vt ibi remaneat, si in peccato obduretur: sed tanquã malus humor; vt in le expellatur. Vt auctor est D. Aug apud D. Aug. Alex. loco citato. Lege etiam conc. Trid. Sess. allegata. Et Cast. verb. ecclesia, hæresi. 1.

Inter-

Interrogaberis iterum. Potestne membrum Christi membrum diaboli fieri,& è contrario? Castro. Dub 6.

CONCLVSIO.

Potest,qui membrum est Christi,fieri membrum diaboli,& è contrario,qui diaboli est membrum, fieri Christi membrũ. Hæc conclusio est de fide. Et potest infinitis sacræ scripturæ testimonijs probari.Et est definita in concil.Trid.Seß.6.c.14. & can.23. Al. Alen. ubi sup. art.6.

Inquires vlterius. Lucifer, qui est malorum caput, est ne vna persona cum illis? Dub.7.

CONCLVSIO.

Non in esse naturali, sed in esse morali quodammodo una persona esse dicuntur Probatur auctoritate glossæ super illud Iob 9.vultum iudicum eius operit.Vbi habetur. Diabolus cũ suis sequacibus vna persona est.Quod est intelligendum impropriè,& secundum translationem. Ale Alẽ ubi sup. art.2. Iob 8.

Percontaberis deinceps. Antichristus erit diaboli membrum? Dub.9. Al. Alẽ. ubi sup. m.8.

Ratio dubitandi est.: quoniam impossibile est idem esse membrum, & caput eiusdem corporis, & Antichristus caput malorum hominum dicitur; vt tenet glossa super illud ad Thessal. Ostendens se, tanquàm sit Deus. Et super illud Iob 21 interrogate quemlibet de viatoribus. Et in locum eiusdem Iob 34. qui regnare facit hominem hypocritam. 2.ad thessal.2. Iob 21. Iob 34.

CONCLVSIO I.

Antichristi caput malorum erit.Probatur ex gl.citata.Tum etiam quia in eo habitabit diabolus per malitiæ plenitudinẽ. Nam.vt in capite est præeminentia ratione originis motuũ; ita in eo erit præeminentia malitiæ respectu aliorum. Quam ob causam dicetur esse malorum hominum caput.Vnde a diabolo habebit,quòd sit caput.

Hinc licet Antichristus sit caput, & diabolus sit caput;non tamen erunt duo capita. Quia unum est propter aliud, & ab alio ratione plenitudinis, & præeminentiæ malitiæ; vt modò diximus. Appen.

CONCLVSIO II.

Erit quoque Antichristus principale diaboli membrum.Et ratio est,quia cùm in ipso inhabitatura sit plenitudo malitię, potentiùs ad seductionem operabitur.

Petes vltimò.Eritne Antichristus caput malorum hominũ, qui illum præcesserunt? Dub.9.

CON-

CONCLVSIO.

Erit etiam præcedentium caput. Propter præeminentiam malitiæ; vt dictum est. Quia ministerium iniquitatis iam in
1. Io. 2. suis membris operatur, quæ à B. Ioann. Antichristi uocan-
Beda. tur. Ait enim, Antichristus venit iam. Antichristi multi sunt. Vbi Beda Antichristi sunt omnes hæretici, & qui fidem quam confitentur, actibus destruunt, & omnes contra-
1. Ioã. 2. rij Christo, qui venturo suo capiti reddunt testimonium. Et glossa super illud, nouissima hora est; ita habet. Huius nequissimi capitis iam multa membra præmissa sunt, à quibus est cauendum.

Al. Ali. q. 110. m. 1. & 2. S. Tho. q. 63. ar. 8. D. Bo. d. 3. art. 2. q. 1. et 2. & d. 6. ar. 1. q. 2 Dur. d. 6. q. 1. et alij d 6. & 7. Ric d. 5. dist. vbi sup. 1 1 S. Bo. ubi 5. art. 2. 1. Nota. 2. Nota. D. Greg. Hugo. B. Ansel.

QVÆST. II.

De minoribus Angelis Luciferi sequacibus.

Huius q. intelligentia ex declaratione sequentium difficultatum pendet.

Prima difficultas. Vtrum peccatum inferiorum Angelorum fuerit superbia?

Relege primùm species, siue gradus superbiæ supra in difficultate de primo peccato Luciferi; an fuerit superbia? positos.

Nota secundò; hoc esse superbo proprium: ut nulli omnino velit subesse, quòd si necessariò subesse debet, illi se subijcit, à quo expectat se aliquam excellentiam posse consequi.

CONCLVSIO.

Angeli inferiores commiserunt peccatum superbiæ in primo gradu, volentes suam beatitudinem sine meritis, & sine auxilio Dei; sed solius Luciferi obtinere. Et quia hanc se posse obtinere adhærentes Lucifero, omnium Angelorum maximo arbitrabantur, secuti sunt illum. Hanc conclusionem confirmant Alexand. Et D. Bonauen. auctoritate D. Gregor. 2. moral. & Hugonis de sancto Victore. Et B. Anselm. in libro de casu diaboli, qui dixerunt appetiuisse beatitudinem, non seruando iustitiam.

Secunda difficultas. Vtrum de omni ordine Angelorum fuerint aliqui peccantes?

CONCLVSIO.

D. Th. ubi De quolibet ordine ceciderunt aliqui Angeli per peccatũ.
supra. Hæc conclusio expressè traditur ab Hugone in lib. de sacra-
Ale m 3. mentis. Et ratio est; quia si de supremo ordine aliqui auulsi
S. Th ar. sunt; vt fuit Lucifer, credendum profectò est, alios ordines om-
9. ad 3. nes aliqnam ruinam passos fuisse.

DV-

DVBIVM I.

Quare in sacris literis non dicitur cecidisse aliquem ex ordine Seraphinorũ,& Thronorum, sicut legitur de Cherubim Ezech.28. Tu Cherubim: Et de principatibus, & potestatibus ad Ephes.6. Non est nobis colluctatio,&c Respondeo. Ex omnibus ordinibus; vt dictum est, aliqui ceciderunt, non tamen nomine Cherubim, & Throni nominantur. Quia hæc nomina solis bonis Angelis sunt propria; nam Seraphim charitatis incendium nominatur. Et Thronus dicitur sedes, vbi Dominus requiescit ad iudicandum, alia verò nomina sunt bonis, & malis Angelis communia.

D.Bo. d. 6.ar.1.q. 2.Dur.lo co citato. Hugo de S.Victor Dub.1. Ale.Alē. & S.Th. S.Bonau. ubi sup. Ezec. 28 Ephes. 6.

Tertia difficultas. Fueruntne plures, qui ceciderunt, quam qui permanserunt?

CONCLVSIO.

Plures Angeli steterunt, quàm ceciderunt. Et ratio est, quia quæ contra naturalem inclinationem,& propensionem sunt, frequentius in paucioribus reperiuntur,& accidunt Et pecca tum in Angelis fuit contra eorum naturalem inclinationem: quoniam in primo statu, qui erat magis conformis eorum inclinationi, potius ordinati erant ad standum in bono, quàm ad peccandum. Atque ita pauciores ceciderunt. Quod confirmat Hugo de sancto Victore exponens locum 4. Reg.6. noli timere. Plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis; de bonis Angelis, qui nobiscum sunt in auxilium,& de malis, qui nobis aduersantur.

Ale.Alē. m. 4. S. Th.ar.9 ubi sup. Hugo. 4.Reg 6.

Quarta difficultas. Peccauerunt inferiores Angeli simul cum Lucifero, vel post?

Reuocanda sunt in memoriam quæ suprà diximus, quærentes; vtrum Angeli in primo instanti suæ creationis potuerint peccare? Circa hanc difficultatem maxima fuit inter doctores controuersia, vt refert Alex.Alen. Quidam enim opinati sunt simul,& vnico temporis instanti cum Lucifero peccasse. Hāc opinionem videtur sequi Alex. cùm sola argumenta oppositæ opinionis soluat, quàm S.Tho. & eius discipuli amplexi sunt. Contraria opinio fuit cuiusdam propositi, vt dicit Alexander, qui tenuit fuisse aliquam temporis distantiam, sed imperceptibilem, cui opinioni adhæsit D. Bonau. quam clariùs explicauit,& defendit Sco. noster, dicens, secundam moram, in qua mali peccauerunt, esse distinguendam in varias morulas, idest in varia instantia.

Al.Alen. ubi sup. m. 5. S Th.q 6; art 5. & 6. Sco d 5.q. 2. Bon.d. 5 art. q. 2

CONCLVSIO.

Inferiores Angeli simul in eodem instanti indiuisibili cum

Lucifero

Lucifero non peccauerunt. Hanc conclusionem ita probat Scot. Operatio intellectus, & voluntatis Luciferi, volentis se Deo æquare, fuit alia ab operatione exhortandi cæteros; vt sibi adhærerent, & fuerunt successiuè, & vna aliam præsupponens; non fuerunt igitur in eodem instanti temporis; sed in diuersis factæ. Similiter etiam prælium bonorum Angelorum successit tentationi Luciferi; quare non in vno, sed in diuersis instantibus fuerunt factę. Quod autem dictæ operationes fuerint successiuè, patet: quia actus distinguuntur numero ad numericam obiectorum distinctionem, ex Arist. 3. de anima, & obiectum peccati Luciferi fuit ipsemet Lucifer, & amor inordinatus suæ propriæ excellentiæ: obiectum verò tentationis fuit aliorum subuersio: quamobrem fuerunt distincti actus numero, & vnus alteri succedens. Et quando D. Damasc. & alij affirmant omnes angelos simul peccauisse; intelligendi sunt in eadem temporis mora, non tamen in eadem morula, siue instanti, vt dictum est, sed de ijs fusius in lib. controuersiarum.

Arist.

Alex. Alen. q. 41. m. 6. ar. 3 S. Tho q. 113. art. 4. & in 2. dis. 11. q. 2. ar. 5 Apoc. 12

Quinta diffic. Fuit ne prælium inter bonos Angelos, & malos.

Hęc difficultas tractatur, quia in proxima difficultate facta est talis prælij mentio.

CONCLVSIO.

Factum fuit maximum prælium in cęlo inter bonos, & malos angelos. Hæc conclusio est de fide, & habetur expressè Apoc. 12. vbi ita legitur. Factum est prælium magnum in cœlo, Michael, & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli eius, &c.

DVBIVM II.

Quotuplex est Angelorum prælium, siue pugna.

CONCLVSIO I.

Triplex est pugna siue resistentia Angelorum, & prima est boni Angeli cum malo. Et ratio est: quia Angelus bonus resistit malo, & cum illo pugnat, quando nocendi potestatem cohibet: De qua pugna legitur Apoc. 20. vidi Angelum descendentem de cęlo Et paulò pòst. Et appræhendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, & Sathanas, & ligauit illum per annos mille, idest, eius potestatem impediuit, ne quantum vult, tentaret. Et nota hoc loco angeli mali potestatem esse principaliter à Deo ligatam; ab angelo autem bono, & ab homine instrumẽtaliter ligari; quatenus Angeli, & homines sancti Dei virtute dæmones arctant, & expellunt.

Apoc. 20

CON-

CONCLVSIO II.

Secunda pugna est mali angeli cum bono. Et ratio est; quia malus Angelus conatur impedire id, quod bonus facere intendit; nec tamen præualet. Constat Apoca. 12. Draco pugnabat, & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum ampliùs in cœlo. Apoc. 12

CONCLVSIO III.

Tertia pugna est, boni Angeli cum bono. Hæc conclusio expresse habetur Daniel 10. vbi angelus princeps Iudæorum loquens de Angelo principe Persarum, ita ait. Princeps Regni Persarum restitit mihi viginti, & vno diebus. Quæ quidem pugna charitati, & vnitati, quę est inter Angelos, non repugnat. Lege D. Greg. in moralib. super hunc locum, & lib. 17. moral. cap. 8. super illa verba: qui facit concordiam in sublimibus suis. & cap 9. eiusdem lib. Lege etiam in prima parte florum super lib. 4. eundem locum, & S. Hiero. in cap. 10. Daniel. & Lyram super idem cap. Dan. 10. D. Greg. Iob. 25. D. Hier Lyra.

DVB. III. *Prælium factum in cęlo, fuit ne reale, & corporale? an intentionale, & mentale?*

Præter genera bellorum, quæ in nobis ad potentiam executiuam exteriorem pertinent, sunt & alia genera, quæ ad aliquas operationes immanentes, & interiores spectant. Quorum primum est inter appetitum sensitiuum, & intellectiuum; quoniam isti duo appetitus ad opposita inclinantur. Caro enim concupiscit aduersùs spiritum, & spiritus aduersus carnem. Secundum est inter intellectum, & voluntatem, quando, scilicet, intellectus aliquid faciendum indicat; voluntas tamen renuit. Tertium est inter voluntatem, & uoluntatem, non vnius ad se ipsum. Quartum est inter intellectum, & intellectum ratione contrariarum opinionum, propter rationes oppositas. Nota. Ad Gal. 5

CONCLVSIO.

Bellum Angelorum fuit triplex. Probatur conclusio ex tribus, quę in eorum intellectuali natura reperiuntur, quæ sunt ratio, voluntas, & facultas. Nam per rationem electi, & reprobi contraria sentiebant, & per voluntatem ad contraria afficiebantur, & per facultatem ad opposita nitebantur. Angeli namque electi de Deo, deouè eius gratia, & gloria sublimiter sentiebant, & erga hęc afficiebantur; at verò mali Angeli ex opposito se habebant. Et ita intelligenda est Michaelis cum diabolo de corpore Moysi altercatio. Iudæ. c. 1. Lege can. si igitur 24. q. 3. Iudæ. c.

DV-

DVBIVM IIII.

Prælium Michaelis cum dæmone de qua materia fuit?

Dub. Respondeo cum Henrico de Asia super Gen. Lucifer, cum esset cæteris angelis natura excellentior; vt constat Isaiæ 14. & Ezechiel. 28. sub Typo superbissimorum Regum Terræ

Isaiæ.14. Ezech.28 eleuatus in incredibilem superbiam, dicebat in corde suo. Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi, in corde maris fui, à me ipso, & sine initio sum. Et ita ambiebat in cœlum ascendere; vt cœli imperium teneret, & ab omnibus, vt Deus adoraretur. Et habito in se concilio, dixit. Ego sum plenus sapientia, persuadebo omnibus Angelis, qui sine vlla contradictione credent mihi dicenti; Ego sum Deus. Quæ omnia illis tempore imperceptibili (vt supra diximus) prædicauit; vt angelorum vniuersalitas sibi obediret. Verùm enim verò Deus, qui non permittit creaturam suprà id, quod potest, tentari, suscitauit vnum de Archangelis, qui constantissimè ei diceret. Non es tu Deus; sed qui te, & omnes nos creauit: & ideò vocatus est Michael, qui interpretatur, quis sicut Deus noster. Hic enim est, qui creauit nos. Et tunc factum prelium magnum in cœlo.

1. Cor.10

Sexta diffic. Fuit ne minus peccatum inferiorum Angelorum Luciferi peccato?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. vbi sup. m.6. Psal.103 Maius fuit Luciferi peccatum inferiorum Angelorum peccato. Probatur; quia quantò fuit maior eius claritas, tantò maius est peccatum, quo ab illa claritate cecidit. Vnde glossa super illud psalm. 103. Draco iste, quem formasti, &c. ait. Qui cæteris inesse erat excellentior, factus est in malitia maior. Et quia eius libido in appetitu fuit maior, fuitque peccati inuentor, ad nullius imitationem peccans: sicut cæteri Angeli, qui ad eius imitationem peccauerunt.

Septima diffic. Vtrum peccatum inferiorum Angelorum fuerit irremediabile.

CONCLVSIO.

Alex. Alen m. 7. vbi sup. ratio est. D. Dam. D. Augu. D. Greg. Anselm. Fuit istorum Angelorum irremediabile, & irremissibile peccatum, sicut Luciferi peccatum. Vide rationes suprà de irremissibilitate peccati Luciferi. Nam vt hominis peccatum post mortem est irremediabile, ita & Angelorum peccatum, post eorum casum, est irremediabile. Quod enim est homini mors, hoc est Angelo casus. Lege D. August. & Gregor. & B. Anselm. apud Alex. vbi supra.

Octaua diffic. Vtrum Angeli mali ita sint in malo obstinati, ut per veram pœnitentiam non possint conuerti in bonum?

Quod hic de malis dicetur, de damnatis hominibus est quoque intelligendum. Lege suprà difficultatem; vtrum boni Angeli possint peccare, vel à beatitudine cadere?

C O N C L V S I O.

Angeli mali ita habent voluntates ad malum defixas; vt inde per veram pœnitentiam extricari haud possint. Hanc conclusionem fides catholica docet. Et probatur Ecclesiast. 11. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Hinc colligit ecclesia statum futurum, siue bonum, siue malum forè æternum. Et confirmatur Apoc. 20. Cruciabuntur die, ac nocte, in sæcula sæculorum. Et Isaiæ c. 8. Ecce tribulatio, & tenebræ, &c. Et cap. 66. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Et Matthæ. 25. Ibunt hi, &c. Et Marci 9. Bonum est tibi debilem, &c. vsque in ignem inextinguibilem. Et est definita cap. firmiter, de summa Trinit. & fide cathol.

Hinc confutatur error Orig. asserentis, omnem voluntatem creaturæ, propter libertatem arbitrij, posse flecti in bonum, & in malum, excepta anima Christi propter verbi vnionem. Vnde Angeli beati miseri, & miseri beati esse possent: quod est hæreticum.

Dub. Quæ nam est causa obstinationis dictæ?

Quod hic in dubium vertitur, est, an conueniat obstinatio Angelis malis solùm conditione status pœnalis, in quo sunt, an ex conditione suæ naturæ? Opinio S. Thom. fuit, quòd illis ratione suæ naturæ conueniat. Alij autem affirmant ratione status, in quo sunt, competere illis obstinationem in malo: sed in assignanda ratione non conueniunt inter se. Aureolus (*ut refert Marsil.*) opinatus fuit; ideò ratione status fuisse obstinatum; quia Deus solus efficit quendam habitum prauum inclinantem ad malum in malo Angelo, & semper conseruat illum. Vnde nunquàm resipiscet. Hæc autem opinio est impia: quia Deum facit mali conseruatorem, & auctorem, contra illud Oseæ. 13. Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum.

Gabriel vbi suprà, tanquàm probabile arbitratur, causam fuisse: quia in malo Angelo est odium Dei ab ipso Deo productum, & conseruatum. Hæc etiam opinio est erronea, & impia, & indigna homine Christiano. Et ratio est: quia cùm odium Dei sit intrinsecè malum, horrendum est dicere, à

Alex. Ale. q. 118 m. 1. ar. 1 & 4.
S. Tho. q. 64. ar. 2.
Dec. d. 7.
S. Bonauē. art. 1.
Scot. q. vnica.
Durand. q. 2.
Gab. q. 1
Eccl. 11.
Apoc. 20.
Isai. 8. & 66.
Mat. 25.
Mar. 9.
Hæresis. Orig. cauendus.
Dub.
Dub. ubi sup.
S. Thom.
Aureolus erratuit dis. 7. q. 3.
Oseæ. 13.
Gabriel erratum.

Deo esse, & conseruari. Nec valet ratio, quam ipse affert, di- cens, illum actum non habere rationem culpæ, sed pœnæ: quia culpa ab odio Dei, quod est intrinsecè malum, separari non potest.

Marsil. Marsil. q. 5. art. 2. existimauit causam esse, eò quòd Deus sta- tuit non concurrere cum dæmonibus ad aliquod opus bonũ, in pœnam peccati. *Scoti opinio.* Quæ opinio videtur esse Scoti, qui opina- tur, causam obstinationis esse: quia de lege non dabitur auxi- lium Angelis malis: vt pœnitentes de malo, resipiscant. Hæc de opinionibus.

1. Fund. Triplex est status cuiuscunque creaturæ, nempè, viatorum, beatorum, & damnatorum. Status autem in communi est lex diuina de concurrendo, vel non concurrendo cum rationali creatura ad bonum. In particulari vero status uiatorum est lex diuina de concurrendo cum viatore ad actum pœnitentiæ, quo- tiescunque viator pœnitere voluerit: vt Ezechiel. 18. nolo mor- *Ezec. 18.* tem peccatoris: sed vt conuertatur, & viuat. Et alibi vult, om- *1. Tim. 2.* nes homines saluos fieri. Status autem beatorum, siue compræ- henforum, nihil aliud est, quàm quòd cõfirmati in gratia sint impeccabiles. Quæ quidem confirmatio est lex diuina, de nun- quàm deferendo comprehensorem: vt possit cadere, & de con- currendo cum illo ad omnẽ opus bonum. Lege in florib. 4. in materia de beatitudine. Tertius status, scilicet, damnatorũ est lex diuina de non concurrendo cum damnatis ad pœnitentiã. *Eccl. 11.* Quæ habetur Ecclesi 11. si ecciderit lignum, &c. Et Isaiæ 66. *Isai 66.* vermis eorũ, &c. & Matthę. 24. ibunt damnati in ignẽ ęternũ. *Mat. 25.*

2. Fund. In secunda mora Angelorum fuerunt multæ morulæ. Hoc fundamentum fuit suprà probatum Habuerunt enim maligni spiritus multas cogitationes successiuas, & illarum operatio- num obiecta fuerunt diuersa, quare non potuerunt simul esse, *Arist.* sed successiuè. Contingit enim multa simul scire (idest simul multos habere habitus scientiarum) intelligere verò vnum, hoc est, non simul habere plures cogitationes, & plures actus.

CONCLVSIO.

Præcisa, & immediata causa obstinationis reproborum spi- rituum est eorum status, nempè, damnationis status Hanc conclusionem communis doctorum sententia approbat. Et pręsertim Caiet. in artic. citato illam concedit. Et ratio est: quia status reproborum spirituum est, sicut constat ex primo fundamento, vt de lege, & de potentia ordinaria Dei pœnitere non possint. Et confirmatur, posito discrimine inter obstina- tos in via, & in inferno: quia illi de lege possunt pœnitere: at

verò

verò damnati de lege pœnitere haud possunt, vt in eodem primo fundamento patet.

Hinc, quemadmodum damnati de potentia ordinaria conuerti non possunt, non ob aliud, nisi quia Deus fecit legem de non concurrendo cum damnatis ad eorum conuersionem, ita præscitus finaliter de lege non conuertetur, propter eius demerita prçuisa; non tamen ante finem. *Appen. 1*

Hinc obstinatio dęmonum duplicem habet causam, vnam deficientem, & est Deus, negans illis auxilium ad pœnitendũ, alteram demeritoriam, scilicet, peccata dæmonum. *Appen. 2*

DVBIVM V.

Per quid Angelus mutauit statum?

Tota controuersia inter S. Tho. & Scotum est, per quid Angeli mutauerunt statum, aut quomodo transierunt a statu vię ad beatitudinis, vel damnationis statum. S. Tho. tenet post primum peccatum mutauisse statum; quia post illud peccatum iam non erant viatores. Scot. verò tenet, non fuisse primum peccatum causam transitus à statu viæ, ad statum damnationis. Quę autem de eius sententia fuerit causa mutationis huius status in hac distinct. non insinuat, colligitur tamen ex dictis in 4. & 5. dist. suprà de secunda angelorum mora *Doct. ubi sup.*

Animaduerte cum Durand. vbi suprà, Angelis, qui habent scientiam concreatam, datum fuisse breuissimum tempus vię; at verò hominibus, qui acquirunt cognitionem à rebus, prçfixum fuisse longissimum vię tempus, quare de sententia illius, Deus statuit Angelis legem; vt vnam tantum haberent moram, post creationem, in qua operarentur. Et confirmatur; quia sicut homini, post creationem, datum fuit breuissimum tempus, quo in statu innocentię stetit, & angelis fuit breuissimum tempus vię. *Nota.*

CONCLVSIO I.

Angeli, post primum peccatum, adhuc fuerunt viatores, & potuerunt pœnitere. Probat Scot. hanc conclusionem auctoritate D. August. de fide ad Petrum, cap. 5. vbi ita ait. Si possibile esset, vt humana natura, quę, postquàm à Deo auersa est, voluntatis perdidit bonitatem, ex se ipsa rursus eam habere posset, multò possibilius hoc haberet natura angelica, quę quantò minùs grauatur corporis terreni pondere, tantò magis hac esset prędita facultate, & hæc habere posset. Cęterum, cùm hæc auctoritas nec S. Thom. refragetur, neque Scoto suffragetur: quia D. Aug. loquitur sub conditione, & non absolutè, perspicuum est, quòd si homo posset ex viti- *D. Aug.*

bus naturæ conuerti ad Deum; multò magis posset Angelus, cùm sit perfectioris naturæ: sed neuter potest. Ideò probatur conclusio ratione: Angeli in secunda mora fuerunt viatores, & hæc fuit successiua, & non instantanea: vt in secundo fundamento proximæ difficultatis probatum est: ergo potuerunt in illa secunda mora pœnitere.

CONCLVSIO II.

Causa transitus Anglorum à statu viæ, ad statum damnationis, non fuit primum peccatum: sed perseuerantia in illo, & in alijs peccatis, usque ad tempus præfixum eis ad pœnitendum. Quod quidem tempus fuit finitum, fuitq; vltimum instans secundæ moræ. Et ratio est, quia post primum peccatum potuerunt Lucifer, & alij mali Angeli pœnitere: vt in prima conclusione probatum est. Quare illud peccatum non fuit causa existendi extra viam: sed perseuerantia in eorum peccato, vsque ad vltimum instans secundæ moræ, in quo instanti secundum legem diuinam fuit tempus viæ angelorum finitum.

Appen. 1 Hinc sicut confitemur homines damnari non solum propter peccata, verum etiam propter finalem impœnitentiam, eò quod ex præcepto tenentur pœnitere, & non pœnitēt: ita fatendum est, Angelos malos fuisse damnatos, non solùm propter primum peccatum, verùm etiam propter finalem impœnitentiam, vt dictum est.

Appen. 2 *B. Dama.* Hinc locus B. Damasceni, quem pro se S. Tho. & eius discipuli allegant, nempè, quod hominibus fuit mors, hoc fuit Angelis lapsus, intelligendus est non de primo peccato: sed de perseuerantia in illo, & in alijs, vsque ad vltimum instans secundæ moræ. Sed de ijs in lib. controuersiarum.

Nona diffic. Vtrùm mali Angeli possint meritoriè operari?

Scot. & alij ubi supra. Hanc difficultatem tractat Scot. vbi sup. art. 2. & declarat, quam ob causam mali angeli non possint meritoriè operari. Et sunt præmittenda quædam fundamenta vtilissima, quæ in eadem q. ab Scot. proponuntur.

1. Fund. Primum fundam. omnis actus præter bonitatem entitatiuam, siue entis, triplicem potest habere bonitatem. Nam vel est actus bonus ex genere, vel moraliter bonus, vel bonus meritoriè. Actus ex genere bonus est res, vel operatio licita, id est non prohibita, vel de cuius quidditate non est aliqua malitia; & si fuerit mala, erit ab extrinseco ratione alicuius circūstantiæ. Illustro rem exemplo; dare eleemosynam, aut dicere veritatem, sunt actus boni ex genere, quia non sunt prohibiti, neque in sua quidditate malitiam aliquam includunt, quāuis ab

ab extrinseco propter aliquam circunstantiam, quæ non est de ratione istorum actuum, possint esse mali; vt si daretur eleemosyna, propter vanam gloriam, vel si dicatur alicui veritas contumeliosa; vt si quis exprobraret alicui veram ebrietatem, aut incontinentiam &c. Actus moraliter bonus est actus, non solùm ex genere bonus; verùm debitis circunstantijs temporis, scilicet, loci, finis, & personæ vestitus, & ornatus: vt si debito loco, tempore, & vero pauperi: vt ei subueniatur, eleemosyna tribuatur. Actus bonus, & meritorius est actus bonus ex genere, & moraliter, & elicitus ab existente in gratia, & propter Dei amorem.

Secundum fund. Bona hæc primi fundamẽti habent se, sicut superiùs, & inferiùs: ita quòd inferiùs, siue minus vniuersale bonum non potest esse aliquo modo sine superiori; benè tamen è contra. Et ratio est; quia bonum morale non potest esse, quin sit bonum ex genere, nec meritorium bonum esse potest, quin sit morale bonum. Et probatur; quia bonum morale, & meritorium præcipuam bonitatem à fine desumunt, iuxta illud. Si oculus tuus nequam est &c. Nam si non fuerit actus bonus ex genere, est peccatum, & ex consequenti non potest referri in bonum finem. Prinde etiam si fuerit malus moraliter priuatiuè, aut positiuè; vt statim dicetur, erit peccatum, & per consequens non potest in Deum referri, quod est de ratione meriti. 2. *Fund.* *Matt.* 6.

Tertium fund. Triplex quoq, est malus actus; triplici actui bono oppositus. Primus est actus intrinsecè, siue ex genere malus nempè, ex sua quidditate malus: vt est mentiri, furari, &c. Secundus est actus moraliter malus; vt est actus ex genere bonus, effectus malus; quia deest illi circunstantia aliqua, debita inesse; vt si detur eleemosyna propter malum finem, scilicet, inanem gloriam, &c. 3. *Fund.*

Quartum fund. ex triplici malitia, siue malo actu, siue ex triplici malo dicto, in tertio fundam. Primum, scilicet, malum ex genere sumitur vno modo contrariè tantùm ad bonum ex genere; vt mendacium, & veritas, & odium Dei, & eius amor, opponuntur contrariè: & medium, quod inter illa dabitur, erit etiam bonum, aut malum ex genere; vt inter mendacium, & veritatem datur medium, scilicet, verbis amphibologicis veritatem cœlare. Qui quidem actus medius impossibile est, quin sit vel bonus, vel malus ex genere. Secundum malum, vt potè malum moraliter, accipitur dupliciter, scilicet, priuatiuè, & positiuè. Priuatiuè tantùm accipitur, 4. *Fund.*

quando alicui bono ex genere deest aliqua circunstantia necessaria ad bonitatem moralem; nullam tamen habet circunstantiam malam; vt si eleemosyna detur loco, & tempore, & personæ debitæ: non tamen propter bonum; vel malum finem; vel si detur propter bonum finem; deest tamen circunstantia personæ; vt si detur pauperi eleemosyna abutenti. Hic

B. Diony. actus non erit bonus moraliter, quia bonum, teste B. Dionysio, est ex integra causa, & huic deest vna causa, idest, vna circunstantia; & ideò dicitur malus hic actus priuatiuè. Positiuè autem malum morale est, quando non solùm deest circunstantia bona, verùm etiam apponitur mala, vt si detur eleemosyna propter vanam gloriam. Malum demeritorium capitur quoque priuatiuè, vel positiuè. Priuatiuè, quando fuerit bonus moraliter; non tamen est ab homine existente in gratia; sed in peccato, talia fuere multa philosophorum opera. Vel secundo, dato quòd operans sit in gratia; non tamen elicit actum propter Deum; talis actus est largitio eleemosynæ facta parentibus, & propinquis, non propter Deum: sed affectu co-

B. Greg. gnationis, & carnis. De quibus B. Gregor. in homilia Apostolorum homil. 27. ait. Sunt nonnulli, qui diligunt proximos; sed per affectum cognationis, & carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Tamen illa sublimia dilectionis præmia non assequuntur: quia amorem suum non spiritualiter impendunt. Positiuè demeritorium est; quodcunque peccatum mortale: quia est contra charitatem. Vel veniale peccatum: quoniam est præter charitatem.

5. Funda. Quintum fundamentum. Triplex est potentia. Vna realis. Altera logica. Et tertia, quæ differentia entis nominatur. Prima est principium actiuum, siue passiuum alicuius formæ. Talis est voluntas respectu suorum actuum amoris, scilicet, vel odij. Secunda potentia dicitur ipsamet propositio possibilis: vt Antichristus potest esse. Tertia, quæ dicitur differentia entis, est potentia propinqua, siue remota subiecti ad aliquam formam. Et appellatur differentia entis: quia est altera differentia, in quam ens diuiditur: vt v.g. hoc ens, nempè, homo, aut est albus in actu, aut in potentia. Est ergo vno verbo differentia entis illud, quod non est, sed potest esse: vt Antichristus modò non est, sed potest esse.

6. Funda. Sextum fundamentum. Propositio Logica dupliciter dicitur impossibilis. Vel propter repugnantiam extremorum ab intrinseco: vt ista, homo est irrationalis: quia termini

sunt

sunt incompossibiles. Vel ab extrinseco, vt hæc, homo in tenebris potest videre.

Septimum fundamentum. voluntas creata, quæcunque illa sit, non est principale merendi principium: sed partiale. Et ratio est: quia huiusmodi principium meriti debet esse sufficiens ad producendam gratiam, & talis est solus Deus. Gratiam enim, & gloriam dabit Dominus. Psal. 83. Illustrat hoc fundamentum Scot. exemplo. Sit, inquit, ita, quòd oculus sit in tenebris, tunc ipse oculus erit tantum principium partiale visionis, non tamen totale: quia ad videndum requiritur lumen. Neque erit principium partiale, & principale: quia oculus, inquit, illuminare medium, quòd requiritur ad videndum, non potest: ita à simili in proposito. 7. Funda. Psal 83.

CONCLVSIO I.

Dæmones in sensu composito meritoriè operari nequeunt. Et ratio est: quia ista extrema, malus potest mereri, simul de eodem verificari non possunt: sicut ista, album potest esse nigrũ. Nam ad sensum compositum desideratur: vt, manente malitia, possit aliquis nequam actum meritorium elicere.

CONCLVSIO II.

Dæmones habent potentiam actiuam partialem actus meritorij: non tamen totalem. Et ratio est, quia habent liberum arbitrium, quod est causa partialis meriti.

CONCLVSIO III.

Dæmones non habent potentiam actiuam totalem merendi. Et ratio est; quia non habent voluntatem gratia, & charitate informatam, quę est principium totale merendi.

CONCLVSIO IIII.

Dęmones habent potentiam realem passiuam ad merendum. Et ratio est; quia eorum voluntas posset modo recipere actum bonum meritorium, scilicet, dilectionem Dei, si illis à Deo infundatur. Est enim voluntas dæmonum post peccatum (sicut, & anteà) cuiuscunque volitionis receptiua.

CONCLVSIO V.

Hæc propositio, dæmones possunt mereri, non est impossibilis ab intrinseco, & in sensu diuiso. Et ratio est, quia habent liberum arbitrium, quód est partiale principium meriti.

CONCLVSIO VI.

Est talis propositio impossibilis ab extrinseco, & in sensu composito. Et ratio est, quia Deus instituit secundum potentiã ordinariam, hoc est de lege, non concurrere cum dęmonibus ad merendum; vt in proxima difficultate explicatum est.

CONCLVSIO VII.

Dæmones, non solùm non possunt mereri; sed neque disponere se ad meritum. Et ratio est, quia huiusmodi dispositio non est à natura nuda, sed ab auxilio speciali Dei adiuta. Oppositum videtur Scot. affirmare hoc loco, sed interpretandus est ex alijs locis; vt in Floribus 4. lib. in materia de pœnitentia illum declarauimus.

DVBIVM VI.

Dæmones possunt ne aliquid bonum morale operari?

Alex. Alen. m. 3. art. 2. & alij ubi supra.

Duas refert Scot. opiniones. Vna est communis S. Bonauē. Ricar. & Gregor. hac dist. & Henrici quol. 8. quæst. 11. qui omnes affirmant, quòd quamuis dæmones possint habere aliquos actus bonos ex genere: tamē illos semper vitiant per aliquam malam circunstantiam, ordinando illum actum in amorem sui; vt si habeant odium pœnarum propter sui amorem. Hanc opinionem reijcit Scot. multipliciter, & præsertim; quia odiū pœnarum ex amore sui in via non est actus malus moraliter; immò est licitus. Quare, & in termino non erit moraliter malus. Secunda opinio tenet dæmonibus infundi habitum malum, quo fit, vt nihil possint benè moraliter velle. Hęc opinio ab Scoto improbatur, & meritò. Et pręter Scotum confutatur; quia cùm, Deo auctore, nullus fit deterior, talis habitus non infundetur à Deo, neque ab aliqua alia creatura. Scoti verò opinio sequenti conclusione continetur.

CONCLVSIO I.

Si naturam spirituum reproborum consideremus, possunt habere actum bonum moraliter, vel saltem ex genere, non deformatum aliqua mala circunstantia, vt odium pœnarum ex amore sui. Et ratio est: quia in dęmonibus manserunt naturalia integra, id est, liberum arbitrium, & concursus generalis Dei. Et actus moraliter bonus potest elici ex ijs. Secundò probatur: quia cùm possint habere multas volitiones ex genere bonas, & non necessitentur ad ponendam aliquam malam circunstantiam, poterunt profectò habere actum bonum, secundum suam naturam.

Decima diffic. Sunt ne eorum actus semper mali?

CONCLVSIO.

S. Thom. ad 5. & alij ubi supra.

De facto omnes eorum actus sunt mali. Hoc enim est maximè probabile propter eorum obstinatam, & vehementem malitiam. Secundò, quia cùm sint in odio intensissimo, & perpetuo Dei, & proximi, non habent actum aliquem bonum: quemadmodum homo, qui affectus est iniuria,

raria, est in odio proximi, & quicquid tunc affectat, vult, & mo litur, est in proximi damnum. Et D. Greg. 18. moral c. 1. omnis voluntas damnati iniusta est. D. Greg.

Vndecima difficultas. An dæmones retineant liberum arbitrium, in quo fuerunt creati?

Hæc difficultas ex præcedentibus infertur: quia cùm sint determinati ad malum ita: vt de lege non possint bene operari, videntur post peccatum non esse liberi. Al. Alen. q. 74. m. 3. & 8.

Primum fund. liberum arbitrium est uoluntas, habēs vsum rationis præuiū ad suas operationes, quæ uoluntas est ad vtrūque oppositorum indeterminata. Constabit fundamentum posito discrimine inter causam naturalem, & liberam, quæ hoc inter se distant, quod prima est determinata ad alterum oppositorum: vt ignis ad calefaciendum: at verò secunda est indeterminata ad vtrunque oppositorum: vt voluntas ad uolitionem, & nolitionem. S. Bon. d. 7. art. 2. per 3. q. 1. Fund.

Secundum fund. Quamuis liberum arbitrium se ipsum mouet, non tamen est prima causa suorum actuum. Imò in omnibus suis actionibus præsupponit concursum causæ primæ, nēpè, uoluntatis diuinæ, mouentis uoluntatem nostram. Nam quando volo scribere, Deus est, qui priùs natura mouet uoluntatem meam: vt eliciam hunc actum. Volo scribere. Et constat ad Philippen. 2. Deus enim est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Et Ioan. 1. sine ipso factum est nihil. Neque concursus Dei aufert libertatem: nam sicut in causis naturalibus, mouendo illas, non aufert, quin effectus sint naturales; ita mouendo causas liberas, non aufert, quin actiones illarum sint liberæ. Ideo enim dicitur uoluntas libera: quia potest Deus concurrere cum illa, ad utrunque oppositorum, quòd non potest cum causis secundis naturalibus. Nam cum igne non concurrit ad frigefaciendum, sed ad calefaciendum tantum. 2. Fund. S. Tho. p. p. q. 83. art. 1. ad 3. Ad Phil. 2. Ioā. 1. c. Sco. in 1. d. 39. q. 1.

CONCLVSIO I.

Reprobi spiritus liberum habent arbitrium. Et ratio est ex primo fund. quia habent uoluntatem ex se indeterminatā ad vtrunque oppositorum. Eiusdem enim rationis est uoluntas in via & in termino: quia non efficitur potentia naturalis extra viam: alioquin non esset uoluntas.

Hinc reprobi spiritus nō possunt habere dispositionem ad opus meritorium. Et rō est, ex primo fund. quia sine concursu Dei nihil boni possunt operari, & Deus ſm legem: vt ex superioribus constat, non potest concurrere cum illis ad bonum. Appen. 1

Hinc,

Appen. 2 Hinc, in sensu composito non possunt bene operari: possunt tamen in sensu diuiso. Quia ex natura sua non sunt determinati ad malum: sed indeterminati. Quod quidem est satis ad arbitrij libertatem.

Vndecima difficultas. Vtrum reprobi spiritus semper adhæreant peccato, in quo recesserunt?

CONCLVSIO.

Al. Alen. q. 109. m. 5. & q. 118. m. 2. Adhærent quidem semper peccato, in quo recesserunt. Probatur primò ex D. Bernar. super cantica, dicente, damnatum semper diligere iniquitatem, quam fecit. Et confirmatur ex diffinitione obstinationis, quæ est adhærere malo, à quo secundum legem diuelli non potest. Quod insinuat scriptura, D. Bern. quando dicit. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit sem-Psal. 73. per. Nunquàm enim displicuit, neque displicebit illis pec-S Tho q. catum. Effectus enim peccati, scilicet, pœna æterna est, quæ 64. ar. 4. illis non placet. Ideò enim mali pœnitentiam agentes, di-ad 3. cunt. Quid profuit nobis superbia? quasi dicant, nullum fru-Sap. c. 5. ctum ex ea consecuti sumus.

Decimatertia difficultas. Vtrum Angeli reprobi quicquid volunt, velint immobiliter?

S Tho. q. 63. ar. 6. ad 3. & Scot. vbi supra. Communiter dicitur voluntatem Angeli post primam electionem esse inflexibilem.

CONCLVSIO.

Angelus malus mobiliter etiam vult. Probatur ex euangelio, nam voluit Christum mori, incitãdo Iudam, & idem dein-Ioan. 13. de Christi mortem per vxorem Pilati prohibere volebat.

Mat. 27. Limitat. Intelligenda conclusio est: vt supra diximus, quòd sit voluntas mali angeli mutabilis ex vno peccato in aliud: non autem ex peccato in bonum.

Decimaquarta difficultas. Possunt ne mali Angeli suspendere actus intellectus, & voluntatis?

CONCLVSIO.

Sco. in 4. d. 44. q. 1 & 2. & a. 46 q 4 Damnati omnes non possunt suspendere per liberum arbitrium à consideratione malorum, in quibus sunt, intellectum, nec voluntatem. Et ratio est; quia cùm tristitia sit de ijs, quæ nobis nolentibus accedunt, & damnatis insit continua tristitia ex consideratione malorum, quæ patiuntur, si possent suspendere intellectum, & voluntatem ab istorum consideratione, illo tempore carerent omni tristitia. Quod est contra illud Mat. 15. Matth. 25. ibunt hi in supplicium æternum. Et hoc non solùm est verum in inferno; verùm etiam in hac uita, ut si quis mittatur in ignem, non poterit suspendere intellectum ab illa tor-

menti

menti consideratione, neque voluntatem ab odio illius mal; vnde necessariò sequitur tristitia. Intelligendum hoc est per naturam, quia per gratiam benè potest: vt patet in B. Stephano, cui lapides torrentis fuerunt dulces, & in B. Laurentio, cui carbones accensi, rosæ videbantur, & in alijs martyribus comprobatum est. *Limitat.*

Hinc à contrario sensu, quia beati semper diuinæ contemplationi intendunt, non possunt perpetua lætitia carere, neque ab illa æterna fœlicitate cadere. *Appen.*

Decimaquinta difficultas. Materia corporalis seruit ne Angelis ad nutum?

Titulus huius difficultatis, quam tractat Magister in fine dist. 7. est ita intelligendus; vt sit sensus. An possint transmutare materiam ex vna forma in aliam, vt ex ligno facere ignẽ. Hoc enim est materiam obedire angelis ad nutum (vt communis doctorum sententia testari videtur) posse, scilicet, immediatè producere, siue introducere formam substantialem, siue accidentalem in materiam. *S. Tho q. 110. ar. 2. Dur. d. 7. q. 4. S. Bon. in 2. p. eiusdem dist.*

Secundò nota cum D. Bona. non esse intelligendum titulũ de formis artificialibus. Has enim dæmon, sicut homo faciendo imagines, & figuras, introducere potest. *ar. 2. q. 1. & 2.*

Tertiò nota tria esse animalium genera. Primum est eorũ, q̃ per propagationem tantùm generantur, quæ perfecta appellantur: vt homo, æquus, &c. Et hæc sola fuerunt conseruata in arca noe. 2. generis sunt animalia, quæ equiuocè generantur. s. per propagationem, siue per putrefactionem terræ; vt mures. Tertium genus est animalium, quæ per putrefactionem tãntũ elementorum producuntur, vt ranæ, aliaq; id genus, similiter, & plantæ, & arbores aliquæ virtute terræ generantur. *Gen. c. 7.*

CONCLVSIO I.

Angeli non possunt transmutare materiam ex una forma in aliam. Et ratio est, quia huiusmodi transmutationes habent causam præcisam. Homo enim fit ab homine, & neque potest esse alio modo, nisi fiat à Deo supernaturaliter. Et intelligitur conclusio de animalibus primi generis. Lege D. Aug. 3. de Trinit. c. 8. & S. Tho q. 65. ar 4 & S. Bona. hac d. ar. 2. q. 1 vbi dicit, causam esse diuinam institutionem, secũdum quam, est in virtutibus, & naturis rerum limitatio, & hoc secundum legem, q̃ eis ab initio indidit. Vnde sicut dixit; germinet terra herbam virentem, & non germinet hominem. Et homini dixit: vt se multiplicaret, sic terra herbam germinat, & homo hominem generat. *D. Aug. S. Thom. S. Bona. Gen. 1. Gen. c. 1.*

CON-

CONCLVSIO II.

Illa, quę generantur per putrefactionem, aut ex seminibus, vt plātæ, possunt virtute bonorum, aut malorum Angelorum fieri. Ratio est, quia Angeli, cùm cognoscant secreta naturæ, applicant actiua passiuis; scilicet, aquam dispositam terræ, & inde generant ranas, & alia animalia imperfecta. Nota tamen formas substantiales non introduci ab angelis in materiam primam; sed virtute actiuorum naturalium, quorum applicationem ipsi solùm efficiunt.

CONCLVSIO III.

Potest quoque Angelus efficere; vt arbor floreat tempore hyemis; & fructum ferat. Et ratio est, quia nouit rerum proprietates, & applicās calida radicibus arborum, facit quicquid natura temporis discursu efficere potest. Nempe, vt tempore hyemis floreat arbor, & fructus ferat. Hæc autem non sunt miracula, sed mirabilia.

DISTINCT. VIII.

QVÆST. I.

Vtrum Angeli sint corporei?

Superiùs egit Magister de potestate bonorum, & malorum Angelorum, quò ad meritum, & demeritum, nunc de eorum potentia, quantùm ad assumptionem corporum, disputat. Fuit autem hæc prima q suprà dist. tertia à nobis exposita, quæ ibi est numero secunda.

QVÆST. II.

Vtrum Angeli boni possint assumere corpora?

Ale. Alē. q. 34. D. ēt ubi sup. q. 1. S. Th. ar. 2. S Bon. q. 2. Sco. q vnica.

Ad maiorem intelligētiam huius secundæ quæstionis, quæ aliquot difficultatibus explicatis erit perspicua, lege Ale. Alē. q. 34 & 35. S. Thom. q. 51. D. Bona. Scotum, Duran. & reliquos doct. scholasticos hac dist. 8.

CONCLVSIO.

Gen. 18. Gen. 19. Tob. c. 5.

Angeli possunt assumere corpora. De fide est, & multis in locis sacræ scripturæ continetur. Nam Gen. 18. legitur apparuisse Habraę in conualle Mambre tres viros, qui fuerunt tres Angeli missi à Deo; vt denunciarent illi conceptum Isaac, & Gen. 19. venerunt duo Angeli Sodomam vespere, quibus dixit Loth. Domini declinate in domum pueri vestri, & lauate pedes vestros. Quare habebant corpora, & nō naturalia, vt ex prima q. constat; ergo assumpta, in quibus, & videbantur, & operabantur. Et Tobiæ c. 5. inuenit iuuenem splendidum, & ignorans, quòd Angelus Dei esset, salutauit eum. Et Ioan. 20. Maria inclinauit se, & vidit duos Angelos. Et Luc. 1. ingressus Angelus,

Ioan. 20.

gelus ad Virginem dixit, &c. Quare ad loquendum Virgini sanctissimæ corpus assumpsit. *Luc. 1.*

Prima difficultas. Poteritne malus Angelus, sicut bonus, assumere corpus?

CONCLVSIO.

1 Possunt, & mali Angeli assumere corpora, in quibus appareant hominibus, & in quibus operentur. Hæc conclusio est etiam de fide, nam legitur Gen. 3. apparuisse in figura serpentis. Et Matth. 4. legimus dæmonem apparuisse Christo, & non spiritualiter, sed corporaliter. Nam assumpsit eum in pinaculum templi, & supra montem excelsum, quæ per ministerium corporale facta fuisse, apertissimè euangelium indicat. Et tandem ratio hoc quoque confirmat, nam cùm in illis remanserint naturalia integra, sicut boni virtute naturali possunt assumere corpora; ita, & mali Angeli. *Doct. ubi supra. Gen. 3. Matt. 4.*

Secunda difficul. Quidnam est Angelum assumere corpus?

Sanctus Tho. ubi supra ad 2. tenet nihil aliud esse, quàm quod per corpus repræsententur proprietates inuisibiles angeli, id est, quòd operetur suas operationes per tale corpus. Scot. verò ait, assumere angelum corpus, est esse diffinitiuè in aliquo corpore, & exercere per illud, tanquàm per instrumētum, aliquas operationes. Quomodo loquebatur Gabriel virgini sanctissimæ. Alex. autem Alen. affirmat, esse sumptionem corporalis creaturæ, sibi coniunctæ, vel quasi vnius cum creatura spirituali, ad manifestationem ipsius creaturæ spiritualis, vel ad demonstrationem diuinam. hæc ille. *Al. Alē. m. 3. & Doct. ubi supra.*

CONCLVSIO.

Angelum assumere corpus, est manifestare se signo aliquo sensibili ita, quòd agnoscatur ibi esse diffinitiuè. Et ratio est: quia Angelum assumere corpus iuxta communem doctorum sententiam est, quod per corpus Angelus repræsentetur, & angelum repræsentari est, quòd videatur per aliquod signum sensibile. Quemadmodum dicimus Spiritum sanctum fuisse visum in columbæ specie, eò quòd illa species repręsentabat Spiritum sanctum: vt signum repræsentat signatum. Quamobrem, quando Angelus videtur per aliquod signum sensibile, scilicet, per corpus, quod est signum Angeli ibi existentis, tunc dicitur Angelus assumere corpus. Quod confirmatur à definitione signi; quia tale corpus prȩter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud offert intellectui, scienti ibi esse Angelum. *Mat 3 Marc. 1. Luc. 3 Ioan. 1.*

Hinc, si Angelus moueat cœlum, aut lapidem, non dicetur *Argum*

tur cœlum, aut lapidem assumere. Quia non sunt signa Angeli ibi existentis.

Tertia diffic. Angeli possunt informare corpora ab eis assumpta?

Doct. ubi sup. Sensus est. An possint assumere corpora ad vnitatē naturę?

CONCLVSIO.

Angeli non vniuntur corporibus assumptis; vt forma materię, quod est assumere ad vnitatem naturæ. Et ratio prima est; quia ex angelo, & corpore assumpto non fit vnum per se distinctum realiter a qualibet parte disiunctiuè, vt ex anima rationali, & corpore fit homo, qui neque est corpus, neq; est anima. Pars enim non est totum. Secunda ratio, quia ex duobus suppositis transmutatis impossibile est aliquid generari: vt ex homine, & leone in transmutatis nihil generatur. Quare neque ex Angelo, & corpore, quorum vtrumque est suppositum in transmutatum, aliquod tertium generabitur. Et tandem; quia Angelus, cum sit suppositum, non potest esse forma, quæ est pars totius.

Quarta diffic. Assumunt ne corpora ad vnitatem suppositi: sicut Verbum diuinum assumpsit humanitatem.

CONCLVSIO.

S.Tho.3. p.q.2. Non assumunt corpora ad vnitatem suppositi. Et ratio est, quia ad talem assumptionem requiritur virtus infinita, & Angeli tali virtute carent. Et confirmatur; quia quando fit assumptio ad vnitatem suppositi, siue hypostaticam vnionem, fit communicatio idiomatum vtriusque naturæ de eodem supposito. Nam Christus est Deus, & homo mortalis, & immortalis, & corruptibilis, & incorruptibilis, &c. De Angelo autem assumente corpus, corporis proprietates non verificantur. Falsum enim esset affirmare de Angelo Gabriele, qui alloquebatur Virginem, tunc fuisse corruptibilem, mortalem, & cæt.

Error Tertul. Hinc, confutatur error Tertuliani lib. de carne Christi, asserentis, Angelos assumere corpora ad vnitatem suppositi.

Quinta diffi. Quo modo corporibus assumptis vniuntur?

CONCLVSIO.

Vniuntur, & præiunguntur corporibus, ab ipsismet Angelis diuina virtute formatis, tanquàm mobilibus, ita; vt congruit ad repræsentandum suas intelligibiles proprietates. Et ratio est; quia assumunt corpus humanum cum manibus; vt repræsentent se posse, & scire operari. Et cum ore; quia possunt conceptus manifestare. Et cum oculis,

pro

proptereà quòd uident in verbo, & in ſe ipſis rerum naturas, vt ſuprà in q. de cognitione Angelorum declarauimus.

Sexta diffic. Indigent ne corpore aſſumpto ad aliquam operationem?

CONCLVSIO.

Angeli aſſumunt corpora non propter eorum indigentiam: ſed propter noſtram vtilitatem. Et ratio eſt; quia boni illud aſſumunt; vt familiariter cum hominibus conuerſando, demonſtrent ſocietatem, quam in futura vita cum illis ſunt habituri: & vt homines diuerſimodè ad bonum promoueant. Nam, vt dæmones aſſumunt corpora; vt hominibus appareant, diuerſimodè eos tentando, & quot modis poſſunt eis impedimenta præſtando, & nocendo; ita, & boni Angeli; vt in corporibus aſſumptis appareant, hominesq́; conſolari, & dæmonum impedimenta reprimere, & damna illis illata reſarcire valeant. Iuuant enim nos non ſolùm in operationibus corporalibus, verùm etiam in ſpiritualibus. *Alex. Alen in 2. & reliq. vbi ſup.* *Alex. q. 35. m. 3.*

Septima diffic. Corpora aſſumpta ſunt ne vera, vel imaginaria.

Opinio fuit quorundam, quam refutat S. Thom. vbi ſup. dicentium, Angelos non aſſumere vera corpora; ſed fictitia, quæ apparent eſſe corpora, non ſunt tamen. Et confirmant ſuam ſententiam in imagine, quæ prophetis contingebat. Vidit enim Ezechiel oſſa arida, & non erant oſſa. *S. Th. ar. 2. doct. vbi ſup.* *Ezec. 37.*

CONCLVSIO.

Sunt vera corpora, & non imaginaria, quæ ab Angelis aſſumuntur. Et ratio eſt; quia quod ſecundum imaginationem contingit, ſolùm ſentitur ab illo, in cuius imaginatione fit. Oſſa namque arida ſolùm ab Ezechiele, & non ab aliquo alio videbantur: proptereà quòd non erant vera: ſed imaginaria: at verò Angeli aſſumentes corpora ſine diſcrimine ab hominibus videntur: vt conſtat exemplo Angelorum, qui venerunt ad ſubuertendam Sodomam, qui, & à Loth, & eius familiaribus, & ab omnibus Sodomitis uiſi fuere. *Gen. 19.*

Octaua diffic. An corpora tantum aerea aſſumant?

S. Bonau. varias opiniones refert.

CONCLVSIO.

Aſſumunt tantùm corpora aerea, & non terrea, vel aquea, uel ignea. Et ratio eſt, quia quicquid faciunt ex eo, quod commodius, & aptius eſt rei, quam intendunt, efficiunt. Et eorum apparitionibus conuenientius eſt aeris elementum. Nam ſi ex terra, vel aqua aſſumerent, non tam citò diſparerent. Et ſi *Alex Alen. q. 34. m. 4. & q. 35. m. 3. S. Bonau. hac d. a. 2. q. 2.*

ignea

ignea corpora assumerent; ab eis tacta; vel quæ illis contigua essent, comburerent. Quare conuenientius est, vt ex aere, illum virtute diuina condensando, quantum ad formam corporis opus est, corpus assumant.

Nona diffic. Quomodo ex aere potest corpus assumi?

Ratio dubitandi est: quia aer in sua raritate manens; neque colorem, neque figuram habet.

CONCLVSIO.

Aer quando condensatur figuram, & colorem recipere potest. Confirmat hanc conclusionem experientia in nubibus, in quibus figuræ variæ, & colores diuersi apparent. Et eodem modo de corporibus ab angelis assumptis censendum est. Lege S. Bonau. vbi suprà, qui appositissimè, quomodo hoc fiat, declarat.

DVBIVM.

Qua motus celeritate mouebitur tale corpus ab Angelo?

Alex. Alen. q. 35. m. 3. Respondeo cum Alexandro. Tam citissimè mouebitur, quantum permittet natura corporis, quod mouetur, & quanta erit virtutis mouentis intensio.

Appen. Hinc cum tale corpus, secundum virtutem Angeli influentis ei virtutem, moueatur, nobis insensibiliter mouebitur.

Decima diffic. Organizat ne Angelus illud corpus?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. q. 34. m. 5. S. Bonau hac dist. ar. 2. q. 1. Angelus præparat corpus assumendum, non autem organizat. Et ratio est; quia Angelus non potest; vt suprà in hac q. diximus, educere formam naturalem in esse, nisi virtute naturæ adiuuetur. Patet etiam exemplo agricolarum, qui quamuis in segetibus aliquid operentur, ad recipiendam formam vltimam; illam tamen formam non dant. Vel respondeo cum D. Bona. vbi suprà. q. 1. &. 2. corpora ab Angelis assumpta nec habent veram formam, & complexionem corporum humanorum, neque organizationem completam, sed solùm effigiem: & talis corporis formatio, quamuis sit ex adiutorio naturæ, principaliter tamen est à virtute spiritualis substantiæ. Propterea quod effigies illius corporis plus artificialis, quàm naturalis est.

Vndecima diffic. An diabolus assumat corpus hominis ab illo obsessi?

Quidam Thomistæ tenent non assumere tale corpus, sed tantùm vexare illud. Et ratio illorum est, quia corpora non mouentur à dæmone, sed ab anima.

CONCLVSIO.

Dæmones talia corpora, sic obsessa, dicuntur assumere.

Proba-

Probatur à definitione suprà posita, quia sunt ibi diffinitiuè, & multis signis visilibus, ibi esse apparent, cum loquantur alieno idiomate, ab idiomate obsessi & detegant multa, quæ impossibile est obsessum scire, & moueatur eius corpus non ab anima, sed à dæmone, quando obsessus se in ignem projicit, & mira celeritate moueatur corpus sursum, & deorsum, & tanto cum impetu, vt impossibile sit talem motum ab anima fieri.

Duodecima diffi. Vtrum Angeli possint virtute naturali mouere corpora localiter?

CONCLVSIO.

Possunt Angeli mouere corpora localiter. Hæc conclusio expresse habetur Matthæ.4. assumpsit eum diabolus in montem excelsum. Idem docuit Arist. 1. de cœlo dicens, Angelos mouere cœlos Et D.Aug.3. de Trinita. cap 9. vbi scribit, magos Pharaonis fecisse veros serpentes, & ranas, applicando passiuis actiua ministerio dæmonum, aliunde delata. Et experientia comprobatum est, dæmones obsidentes corpora, compulsos fuisse ad reddenda signa per motum aliunde adducta. Et postremo mouent corpora obsessa, in ignem illa projicientes. *S.Tho.q. 110. artic.3. Durand. d.7.q.5. Matt.4. Aristot. D.Aug.*

Decimatertia diffi. Mouent ne per intellectum, & voluntatem corpora?

Duran. duas refert opiniones. Prima asserit præter intellectum, & voluntatem, esse in Angelis quandam potentiam motiuam, quæ dicitur executiua imperij voluntatis, quia exequitur motum, quem imperat voluntas. Secunda opinio S.Tho. & Durand. est communior, nempè, quòd Angelus per voluntatem, & non per aliquam aliam potentiam mouet corpus. *S.Th. & Durand. vbi sup.*

CONCLVSIO I.

Angelus per imperium voluntatis mouet corpora. Ratio, præter D.Thom. est: quia omne agens operatur per aliquam potentiam, & cùm in angelo non sit alia potentia, præter intellectum, & voluntatem, operabitur per vnam istarum. Tum non mouet corpora intelligendo; quia neque Deus ad extra executiuè sciendo. Omnia enim quæcunque voluit fecit: ergo mouebit per voluntatis imperium. Si quidem non apparet in angelo alia potentia, præter intellectum, & voluntatem. Nam memoria, cùm sit idem quod intellectus cum specie, ab intellectu minimè distinguetur. *Psal.113*

CONCLVSIO II.

Quamuis Angelus non habeat aliam potentiam motricem *Durã.est,*

corporum, à voluntate, non tamen omnia corpora mobilia voluntati eius ita subijciũtur: vt posit illa, pro vt libuerit, mouere. Nam hoc modo sola diuina voluntas mouet corpora. Et ratio est; quia, cùm virtus Angeli sit finita, & limitata, & vnus sit alio perfectior, eius voluntas finitæ virtutis, & potentiæ erit, & ex consequenti habebit potentiam motiuam finitam, quæ ad omnia mobilia minimè extendetur. Confirmat hoc Durand. à simili; nam sicut in Deo idem sunt realiter intellectus, & voluntas. & tamen non vult Deus, quicquid intelligit; quia intelligit alterius mundi posibilitatem; non tamen vult alium mundum creare; ita in casu posito, quamuis idem sit in angelo potentia motiua, & voluntas: tamen quicquid vult, mouere non potest.

Decimaquarta diffi. Vtrùm Angelus malus transfigurans se in Angelum lucis, vel in speciem Christi, pro Angelo lucis, vel pro Christo, absque peccato adorari possit?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. 3. p. q 16. artic. 4. *2. Cor. c. 11.* *Mat. 24.* Luc. 21. *Ioan 15.* D. Aug. *Mat. 14.* *Alex. Alen. q. 3. 4. m. 6. et tota q 35* *S. Tho. q. 51 ar. 3. reliqui hac dist.* *S. Bonau. ar. 3 q. 1 & 2.* *Scot q unica.*

Nequaquàm est aliquo modo tunc adorandus, & si quis ignoranter illum adoraret, à peccato propter ignorantiam non excusaretur. Ratio prima huius conclusionis est; quia; vt hoc peccatum magnopere caueremus, præmonuit B. Paul. dicens, ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis. Et etiam Christus R. n. Matthæ. 24 Et Lucæ. 21. multi venient in nomine meo, dicentes: quia ego sum, & seducent multos. Secunda ratio; quia habet ad manum promptissimum orationis remedium, quo, si feruenter vteretur, vt eum Deus veritatem doceret, non deciperetur. Non enim à Deo desereretur; sicut promisit Christus Ioann. 15. dicens Quicquid petieritis Patrem in nomine meo (idest ad salutem pertinens; vt D. Aug. docet) dabit vobis. Quare qui adorat, & non orat priùs, non adhibet omnem diligentiam, & ita peccat. Quid? quod facilè posset euitare periculum, apponendo conditionem hoc modo. Si tu es Christus, ego te adoro, exemplo B Petri dicentis. Si tu es, iube me ad te venire super aquas.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Angeli assumant corpora ad omnem actum?

Quæstio hæc; explanatis quibusdam difficultatibus, erit clara, & manifesta.

Prima diffic. Vtrùm Angeli in corporibus assumptis verè exerceant opera vitæ?

CONCLVSIO I.

Corpus aliquod viuere, nihil aliud est, quàm anima rationa-

li;

lis, vt homo, vel sensitiua, vt equus, vel vegetatiua, vt planta, *Dur. q. 2*
informari ita; vt ex corpore, & anima fiat tertia natura à qua- *Doct. ubi*
libet parte distincta. Probatur ex primo de anima, vbi anima *sup.*
in ordine ad corpus ita definitur, actus corporis physici, or- *Arist.*
ganici, in potentia vitam habentis.

CONCLVSIO II.

Operationes, quæ corpori viuo; vt viuum est (idest animato per formam, quæ est pars compositi) competunt, neq; à bonis neque à malis angelis exerceri possunt. Ratio ex supradictis patet: quia corpora assumpta ab angelis non viuunt, cum ipsis corporibus, vt forma materiæ, nō vniantur. Nā sine vnione formę: vt patet in prima cōclusione, nō dicit corpus viuere.

Hinc, videre, sentire, audire, quæ corpori viuenti: vt viuens est, competunt, non propriè: sed similitudinariè corpori ab angelis assumpto conueniunt. *Appen. 1*

Hinc, per oculos non vident: sed tantùm per oculos illorum virtus cognoscendi significatur. *Appen 2*

Secunda diffi. Exercent ne actum comedendi?

Angeli non dicuntur verè, & propriè comedere. Et ratio est; quia vera comestio est actus potentiæ vegetatiuæ. Non enim comestio est tantùm fractio cibi in ore; sed est sumptio cibi comestibilis, & conuertibilis in substātiam sumentis, quamuis actualiter non conuertatur. Et cùm corpus ab Angelo assumptum non viuat, potentiaque vegetatiua careat, non dicentur Angeli verè, & propriè comedere. Et confirmatur auctoritate Angeli Tobiæ. 12. videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri nō potest, vtor. Notanter dictum est, quāuis actualiter nō conuertatur. Nam etiam si modò nutritio ob infirmitatem non fieret, nihilominus infirmus propriè comederet. *Alex. Alen. q. 35 m. 2. & alij ubi supra. Tob. 12.*

Hinc, colligit Scot. Christum R. n. verè post resurrectionē comedisse, quamuis tunc non nutriretur: quia quantum erat ex parte corporis, erat nutribile, nisi à dote gloriæ, & incorruptibilitate impediretur. *Appen. 1 Luc. 24.*

Hinc, post vniuersalem resurrectionem potestas comedendi erit in beatis corporibus; non tamen necessitas; vt D. August. apud Alexandrum docet. Quod illustrat exemplo radij solaris sua potestate consumentis aquam, & terræ, propter necessitatem suam, illam absorbentis. *Appen. 2 D. Aug.*

Dubitabis. 1. *Cur igitur Abraham Angelis sibi apparentibus cibos obtulit?*

Ratio dubitandi est; quia intellexit esse Angelos, cùm eos *Dub.*

 adoraue-

CONCLVSIO VII.

Dæmones, non solùm non possunt mereri; sed neque disponere se ad meritum. Et ratio est, quia huiusmodi dispositio non est à natura nuda, sed ab auxilio speciali Dei adiuta. Oppositum videtur Scot. affirmare hoc loco, sed interpretandus est ex alijs locis; vt in Floribus 4. lib. in materia de pœnitentia illum declarauimus.

DVBIVM VI.

Dæmones possunt ne aliquid bonum morale operari?

Alex. Alen. m. 3. art. 2. & alij ubi supra. Duas refert Scot. opiniones. Vna est communis S. Bonauē. Ricar. & Gregor. hac dist. & Henrici quol. 8. quæst. 11. qui omnes affirmant, quòd quamuis dæmones possint habere aliquos actus bonos ex genere: tamē illos semper vitiant per aliquam malam circunstantiam, ordinando illum actum in amorem sui; vt si habeant odium pœnarum propter sui amorem. Hanc opinionem reijcit Scot. multipliciter, & præsertim; quia odiū pœnarum ex amore sui in via non est actus malus moraliter; immò est licitus. Quare, & in termino non erit moraliter malus. Secunda opinio tenet dæmonibus infundi habitum malum, quo fit, vt nihil possint benè moraliter velle. Hæc opinio ab Scoto improbatur, & meritò. Et præter Scotum confutatur; quia cùm, Deo auctore, nullus sit deterior, talis habitus non infundetur à Deo, neque ab aliqua alia creatura. Scoti verò opinio sequenti conclusione continetur.

CONCLVSIO I.

Si naturam spirituum reproborum consideremus, possunt habere actum bonum moraliter, vel saltem ex genere, non deformatum aliqua mala circunstantia, vt odium pœnarum ex amore sui. Et ratio est: quia in dæmonibus manserunt naturalia integra, id est, liberum arbitrium, & concursus generalis Dei. Et actus moraliter bonus potest elici ex ijs. Secundò probatur: quia cùm possint habere multas volitiones ex genere bonas, & non necessitentur ad ponendam aliquam malam circunstantiam, poterunt profectò habere actum bonum, secundum suam naturam.

Decima diffic. Sunt ne eorum actus semper mali?

CONCLVSIO.

S. Thom. ad 5. & alij ubi supra. De facto omnes eorum actus sunt mali. Hoc enim est maximè probabile propter eorum obstinatam, & vehementem malitiam. Secundò, quia cùm sint in odio intensissimo, & perpetuo Dei, & proximi, non habent actum aliquem bonum: quemadmodum homo, qui affectus est iniuria,

iuria, est in odio proximi, & quicquid tunc affectat, vult, & molitur, est in proximi damnum. Et D. Greg. 18. moral. c. 1. omnis voluntas damnati iniusta est. D. Greg.

Vndecima difficultas. An dæmones retineant liberum arbitrium, in quo facti sint creati?

Hæc difficultas ex præcedentibus infertur: quia cùm sint determinati ad malum ita: vt de lege non posśint bene operari, videntur post peccatum non esse liberi. Al. Alen. q 74. m. 3. & 8.

Primum fund. liberum arbitrium est uoluntas, habēs vsum rationis præuiū ad suas operationes, quæ uoluntas est ad vtrūque oppositorum indeterminata. Constabit fundamentum posito discrimine inter causam naturalem, & liberam, quæ hoc inter se distant, quod prima est determinata ad alterum oppositorum: vt ignis ad calefaciendum: at verò secunda est indeterminata ad vtrunque oppositorum: vt voluntas ad uolitionem, & nolitionem. S. Bon. d. 7 art. 2. per 3. q. 1. Fund.

Secundum fund. Quamuis liberum arbitrium se ipsum mouet, non tamen est prima causa suorum actuum. Imò in omnibus suis actionibus præsupponit concursum causæ primę, nēpè, uoluntatis diuinæ, mouentis uoluntatem nostram. Nam quando volo scribere, Deus est, qui priùs natura mouet uoluntatem meam: vt eliciam hunc actum. Volo scribere. Et constat ad Philippen. 2. Deus enim est, qui operatur in nobis velle, & perficere. Et Ioan. 1. sine ipso factum est nihil. Neque concursus Dei aufert libertatem: nam sicut in causis naturalibus, mouendo illas, non aufert, quin effectus sint naturales; ita mouendo causas liberas, non aufert, quin actiones illarum sint liberæ. Ideo enim dicitur uoluntas libera: quia potest Deus concurrere cum illa, ad utrunque oppositorum, quòd non potest cum causis secundis naturalibus. Nam cum igne non concurrit ad frigefaciendum, sed ad calefaciendum tantum. 2. Fund. S. Tho. p. p. q. 83. art. 1. ad 3. Ad Phil. 2. Ioā. 1. c. Sco. in 1. d. 39. q. 1.

CONCLVSIO I.

Reprobi spiritus liberum habent arbitrium. Et ratio est ex primo fund. quia habent uoluntatem ex se indeterminatā ad vtrunque oppositorum. Eiusdem enim rationis est uoluntas in via & in termino: quia non efficitur potentia naturalis extra viam: alioquin non esset uoluntas.

Hinc reprobi spiritus nō possunt habere dispositionem ad opus meritorium. Et rō est, ex primo fund. quia sine concursu Dei nihil boni possunt operari, & Deus s̄m legem: vt ex superioribus constat, non potest concurrere cum illis ad bonum. Appen. 1

Hinc,

Appen. 2 Hinc, in sensu composito non possunt benè operari: possunt tamen in sensu diuiso. Quia ex natura sua non sunt determinati ad malum: sed indeterminati. Quod quidem est satis ad arbitrij libertatem.

Duodecima difficultas. Vtrum reprobi spiritus semper adhæreant peccato, in quo recesserunt?

CONCLVSIO.

Al. Alen. q. 109. m. 5. & q. 118. m. 2. Adhærent quidem semper peccato, in quo recesserunt. Probatur primò ex D. Bernar. super cantica, dicente, damnatum semper diligere iniquitatem, quam fecit. Et confirmatur ex diffinitione obstinationis, quæ est adhærere malo, à quo secundum legem diuelli non potest. Quod insinuat scriptura,
D. Bern. quando dicit. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit sem
Psal. 73. per. Nunquàm enim displicuit, neque displicebit illis pec-
S Tho q. 64. ar. 4. ad 3. catum. Effectus enim peccati, scilicet, pœna æterna est, quæ illis non placet. Ideò enim mali pœnitentiam agentes, dicunt. Quid profuit nobis superbia? quasi dicant, nullum fru-
Sap. c. 5. ctum ex ea consecuti sumus.

Decimatertia difficultas. Vtrum Angeli reprobi quicquid volunt, velint immobiliter?

S Tho. q. 63. ar. 6. ad 3. & Scot. vbi supra. Communiter dicitur voluntatem Angeli post primam electionem esse inflexibilem.

CONCLVSIO.

Angelus malus mobiliter etiam vult. Probatur ex euangelio, nam voluit Christum mori, incitādo Iudam, & idem deinde Christi mortem per vxorem Pilati prohibere volebat.
Ioan. 13. Mat. 27. Limitat. Intelligenda conclusio est: vt supra diximus, quòd sit voluntas mali angeli mutabilis ex vno peccato in aliud: non autem ex peccato in bonum.

Decimaquarta difficultas. Possunt ne mali Angeli suspendere actus intellectus, & voluntatis?

CONCLVSIO.

Sco. in 4. d 44. q. 1 & 2. & a 46 q 4 Damnati omnes non possunt suspendere per liberum arbitrium à consideratione malorum, in quibus sunt, intellectum, nec voluntatem. Et ratio est; quia cùm tristitia sit de ijs, quæ nobis nolentibus accedunt, & damnatis insit continua tristitia ex consideratione malorum, quæ patiuntur, si possent suspendere intellectum, & voluntatem ab istorum consideratione, illo tempore carerent omni tristitia. Quod est contra illud
Mat. 15. Matth. 25. ibunt hi in supplicium æternum. Et hoc non solùm est verum in inferno; verùm etiam in hac uita, ut si quis mittatur in ignem, non poterit suspendere intellectum ab illa tor

menti

menti consideratione, neque voluntatém ab odio illius mal; vnde necessariò sequitur tristitia. Intelligendum hoc est per naturam, quia per gratiam benè potest: vt patet in B. Stephano, cui lapides torrentis fuerunt dulces, & in B. Laurentio, cui carbones accensi, rosæ videbantur, & in alijs martyribus comprobatum est. *Limitat.*

Hinc à contrario sensu, quia beati semper diuinæ contemplationi intendunt, non possunt perpetua lętitia carere, neque ab illa æterna fœlicitate cadere. *Appen.*

Decimaquinta difficultas. Materia corporalis seruit ne Angelis ad nutum?

Titulus huius difficultatis, quam tractat Magister in fine distin. 7. est ita intelligendus; vt sit sensus. An possint transmutare materiam ex vna forma in aliam, vt ex ligno facere ignē. Hoc enim est materiam obedire angelis ad nutum (vt communis doctorum sententia testari videtur) posse, scilicet, immediatè producere, siue introducere formam substantialem, siue accidentalem in materiam. *S. Tho q. 110. ar. 2. Dur. d. 7. q. 4. S. Bon. in 2. p. eiusdem dist. ar. 2. q. 1. & 2.*

Secundò nota cum D Bona. non esse intelligendum titulū de formis artificialibus. Has enim dæmon, sicut homo faciendo imagines, & figuras, introducere potest.

Tertiò nota tria esse animalium genera. Primum est corū, q̄ per propagationem tantùm generantur, quæ perfecta appellantur: vt homo, æquus, &c Et hæc sola fuerunt conseruata in arca noe. 2. generis sunt animalia, quæ equiuocè generantur. s. per propagationem, siue per putrefactionem terræ; vt mures. Tertium genus est animalium, quæ per putrefactionem tātū elementorum producuntur, vt ranæ, aliaq; id genus, similiter, & plantæ, & arbores aliquæ virtute terræ generantur. *Gen. c. 7.*

CONCLVSIO I.

Angeli non possunt transmutare materiam ex una forma in aliam. Et ratio est, quia huiusmodi transmutationes habent causam præcisam. Homo enim fit ab homine, & neque potest esse alio modo, nisi fiat à Deo supernaturaliter. Et intelligitur conclusio de animalibus primi generis. Lege D. Aug 3. de Trinit. c. 8. & S. Tho q. 65. ar 4 & S Bona. hac d. ar. 2. q. 1 vbi dicit, causam esse diuinam institutionem, secūdum quam, est in virtutibus, & naturis rerum limitatio, & hoc secundum legem, q̄ eis ab initio indidit. Vnde sicut dixit; germinet terra herbam virentem, & non germinet hominem. Et homini dixit: vt se multiplicaret, sic terra herbam germinat, & homo hominem generat. *D. Aug. S. Thom. S. Bona. Gen. 1. Gen. c. 1.*

CON-

CONCLVSIO II.

Illa, quę generantur per putrefactionem, aut ex seminibus, vt plātæ, possunt virtute bonorum, aut malorum Angelorum fieri. Ratio est, quia Angeli, cùm cognoscant secreta naturæ, applicant actiua passiuis; scilicet, aquam dispositam terræ, & inde generant ranas, & alia animalia imperfecta. Nota tamen formas substantiales non introduci ab angelis in materiam primam; sed virtute actiuorum naturalium, quorum applicationem ipsi solùm efficiunt.

CONCLVSIO III.

Potest quoque Angelus efficere; vt arbor floreat tempore hyemis; & fructum ferat. Et ratio est, quia nouit rerum proprietates, & applicās calida radicibus arborum, facit quicquid natura temporis discursu efficere potest. Nempe, vt tempore hyemis floreat arbor, & fructus ferat. Hæc autem non sunt miracula, sed mirabilia.

DISTINCT. VIII.

QVÆST. I.

Vtrum Angeli sint corporei?

Superiùs egit Magister de potestate bonorum, & malorum Angelorum, quò ad meritum, & demeritum, nunc de eorum potentia, quantùm ad assumptionem corporum, disputat. Fuit autem hæc prima q suprà dist. tertia à nobis exposita, quæ ibi est numero secunda.

QVÆST. II.

Vtrum Angeli boni possint assumere corpora?

Ale. Alē. q. 34. D. est ubi sup. q. 1. S. Th. ar. 2. S Bon. q. 2. Sco. q vnica.

Ad maiorem intelligētiam huius secundæ quæstionis, quæ aliquot difficultatibus explicatis erit perspicua, lege Ale. Alē. q. 34 & 35. S. Thom. q. 51. D. Bona. Scotum, Duran. & reliquos doct. scholasticos hac dist. 8.

CONCLVSIO.

Gen. 18. Gen. 19. Tob. c. 5.

Angeli possunt assumere corpora. De fide est, & multis in locis sacræ scripturæ continetur. Nam Gen. 18. legitur apparuisse Habraę in conualle Mambre tres viros, qui fuerunt tres Angeli missi à Deo; vt denunciarent illi conceptum Isaac, & Gen. 19. venerunt duo Angeli Sodomam vespetè, quibus dixit Loth. Domini declinate in domum pueri vestri, & lauate pedes vestros. Quare habebant corpora, & nō naturalia, vt ex prima q. constat; ergo assumpta, in quibus, & videbantur, & operabantur. Et Tobiæ c. 5. inuenit iuuenem splendidum, & ignorans, quòd Angelus Dei esset, salutauit eum. Et Ioan. 20. Maria inclinauit se, & vidit duos Angelos. Et Luc. 1. ingressus Angelus,

Ioan. 20.

gelus ad Virginem dixit, &c. Quare ad loquendum Virgini sanctissimæ corpus assumpsit. *Luc.* 1.

Prima difficultas: Poteritne malus Angelus, sicut bonus, assumere corpus?

CONCLVSIO.

Possunt, & mali Angeli assumere corpora, in quibus appareant hominibus, & in quibus operentur. Hæc conclusio est etiam de fide, nam legitur Gen. 3. apparuisse in figura serpentis. Et Matth. 4. legimus dæmonem apparuisse Christo; & non spiritualiter; sed corporaliter. Nam assumpsit eum in pinaculum templi, & supra montem excelsum, quæ per ministerium corporale facta fuisse, apertissimè euangelium indicat. Et tandem ratio hoc quoque confirmat, nam cùm in illis remanserint naturalia integra, sicut boni virtute naturali possunt assumere corpora; ita, & mali Angeli. *Doct. ubi supra.* *Gen.* 3. *Matt.* 4.

Secunda difficul. Quidnam est Angelum assumere corpus?

Sanctus Tho. ubi supra ad 2. tenet nihil aliud esse, quàm quod per corpus repræsententur proprietates inuisibiles angeli, id est, quòd operetur suas operationes per tale corpus. Scot. verò ait, assumere angelum corpus, est esse diffinitiuè in aliquo corpore, & exercere per illud, tanquàm per instrumentum, aliquas operationes. Quomodo loquebatur Gabriel virgini sanctissimæ. Alex. autem Alen. affirmat, esse sumptionem corporalis creaturæ; sibi coniunctæ, vel quasi vnius cum creatura spirituali, ad manifestationem ipsius creaturæ spiritualis, vel ad demonstrationem diuinam. hæc ille. *Al. Ale. m.* 3. *&* *Doct. ubi supra.*

CONCLVSIO.

Angelum assumere corpus, est manifestare se signo aliquo sensibili ita, quòd agnoscatur ibi esse diffinitiuè. Et ratio est: quia Angelum assumere corpus iuxta communem doctorum sententiam est, quod per corpus Angelus repræsentetur, & angelum repræsentari est, quòd videatur per aliquod signum sensibile. Quemadmodum dicimus Spiritum sanctum fuisse visum in columbæ specie, eò quòd illa species repræsentabat Spiritum sanctum: vt signum repræsentat signatum. Quamobrem, quando Angelus videtur per aliquod signum sensibile, scilicet, per corpus, quod est signum Angeli ibi existentis, tunc dicitur Angelus assumere corpus. Quod confirmatur à definitione signi; quia tale corpus præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud offert intellectui, scienti ibi esse Angelum. *Mat.* 3. *Marc.* 1. *Luc.* 13 *Ioan.* 1.

Hinc, si Angelus moueat cœlum, aut lapidem, non dicetur *Argum*

tur cœlum, aut lapidem assumere. Quia non sunt signa Angeli ibi existentis.

Tertia diffic. Angeli possunt informare corpora ab eis assumpta?

Doct. ubi sup. Sensus est. An possint assumere corpora ad vnitatē naturę?

CONCLVSIO.

Angeli non vniuntur corporibus assumptis; vt forma materię, quod est assumere ad vnitatem naturæ. Et ratio prima est; quia ex angelo, & corpore assumpto non fit vnum per se distinctum realiter a qualibet parte disiunctiuè, vt ex anima rationali, & corpore fit homo, qui neque est corpus, neq; est anima. Pars enim non est totum. Secunda ratio, quia ex duobus suppositis transmutatis impossibile est aliquid generari: vt ex homine, & leone in transmutatis nihil generatur. Quare neque ex Angelo, & corpore, quorum vtrumque est suppositum in transmutatum, aliquod tertium generabitur. Et tandem; quia Angelus, cum sit suppositum, non potest esse forma, quæ est pars totius.

Quarta diffic. Assumunt ne corpora ad vnitatem suppositi: sicut Verbum diuinum assumpsit humanitatem.

CONCLVSIO.

S. Tho. 3. p. q. 2. Non assumunt corpora ad vnitatem suppositi. Et ratio est, quia ad talem assumptionem requiritur virtus infinita, & Angeli tali virtute carent. Et confirmatur; quia quando fit assumptio ad vnitatem suppositi, siue hypostaticam vnionem, fit communicatio idiomatum utriusque naturæ de eodem supposito. Nam Christus est Deus, & homo mortalis, & immortalis, & corruptibilis, & incorruptibilis, &c. De Angelo autem assumente corpus, corporis proprietates non verificantur. Falsum enim esset affirmare de Angelo Gabriele, qui alloquebatur Virginem, tunc fuisse corruptibilem, mortalem, & cæt.

Error Tertul. Hinc, confutatur error Tertuliani lib. de carne Christi, asserentis, Angelos assumere corpora ad vnitatem suppositi.

Quinta diffi. Quo modo corporibus assumptis vniuntur?

CONCLVSIO.

Vniuntur, & præiunguntur corporibus, ab ipsismet Angelis diuina virtute formatis, tanquàm mobilibus, ita; vt congruit ad repræsentandum suas intelligibiles proprietates. Et ratio est; quia assumunt corpus humanum cum manibus; vt repræsentent se posse, & scire operari. Et cum ore; quia possunt conceptus manifestare. Et cum oculis, pro

propterea quod uident in verbo, & in ſe ipſis rerum naturas, vt ſuprà in q. de cognitione Angelorum declarauimus.

Sexta diffic. Indigent ne corpore aßumpto ad aliquam operationem?

CONCLVSIO.

Angeli aſſumunt corpora non propter eorum indigentiam: ſed propter noſtram vtilitatem. Et ratio eſt; quia boni illud aſſumunt; vt familiariter cum hominibus conuerſaudo, demonſtrent ſocietatem, quam in futura vita cum illis ſunt habituri: & vt homines diuerſimodè ad bonum promoueant. Nam, vt dæmones aſſumunt corpora; vt hominibus appareant, diuerſimodè eos tentando, & quot modis poſſunt eis impedimenta præſtando, & nocendo; ita, & boni Angeli; vt in corporibus aſſumptis appareant, homineſq; conſolari, & dæmonum impedimenta reprimere, & damna illis illata reſarcire valeant. Iuuant enim nos non ſolùm in operationibus corporalibus, verùm etiam in ſpiritualibus. *Alex. Alen in 2. & reliq. vbi ſup.* *Alex. q. 35. m. 3.*

Septima diffic. Corpora aßumpta ſunt ne vera, vel imaginaria.

Opinio fuit quorundam, quam refutat S. Thom. vbi ſup. dicentium, Angelos non aſumere vera corpora; ſed fictitia, quæ apparent eſſe corpora, non ſunt tamen. Et confirmant ſuam ſententiam in imagine, quæ prophetis contingebat. Vidit enim Ezechiel oſſa arida, & non erant oſsa. *S. Th. ar. 2. doct. vbi ſup.* *Ezec. 37.*

CONCLVSIO.

Sunt vera corpora, & non imaginaria, quæ ab Angelis aſſumuntur. Et ratio eſt; quia quod ſecundum imaginationem contingit, ſolùm ſentitur ab illo, in cuius imaginatione fit. Oſſa namque arida ſolùm ab Ezechiele, & non ab aliquo alio videbantur: propterea quòd non erant vera: ſed imaginaria: at verò Angeli aſſumentes corpora ſine diſcrimine ab hominibus videntur: vt conſtat exemplo Angelorum, qui venerunt ad ſubuertendam Sodomam, qui, & à Loth, & eius familiaribus, & ab omnibus Sodomitis viſi fuere. *Gen. 19.*

Octaua diffic. An corpora tantum aerea aßumant?

S. Bonau. varias opiniones refert.

CONCLVSIO.

Aſſumunt tantùm corpora aerea, & non terrea, vel aquea, uel ignea. Et ratio eſt, quia quicquid faciunt ex eo, quod commodius, & aptius eſt rei, quam intendunt, efficiunt. Et eorum apparitionibus conuenientius eſt aeris elementum. Nam ſi ex terra, vel aqua aſſumerent, non tam citò diſparerent. Et ſi *Alex. Alen. q. 34. m. 4 & q. 35. m. 3. S. bonau. hic d. a. 2 q. 2*

ignea corpora assumerent; ab eis tacta, vel quæ illis contigua essent, comburerent. Quare conuenientius est, vt ex aere, illum virtute diuina condensando, quantum ad formam corporis opus est, corpus assumant.

Nona diffic. Quomodo ex aere potest corpus assumi?

Ratio dubitandi est: quia aer in sua raritate manens; neque colorem, neque figuram habet.

CONCLVSIO.

Aer quando condensatur figuram, & colorem recipere potest. Confirmat hanc conclusionem experientia in nubibus, in quibus figuræ variæ, & colores diuersi apparent. Et eodem modo de corporibus ab angelis assumptis censendum est. Lege S. Bonau. vbi suprà, qui appositissimè, quomodo hoc fiat, declarat.

DVBIVM.

Qua motus celeritate mouebitur tale corpus ab Angelo?

Alex. Alen. q. 35. m. 3. Appen. Respondeo cum Alexandro. Tam citissimè mouebitur, quantum permittet natura corporis, quod mouetur, & quanta erit virtutis mouentis intensio.

Hinc cum tale corpus, secundum virtutem Angeli influentis ei virtutem, moueatur, nobis insensibiliter mouebitur.

Decima diffic. Organizat ne Angelus illud corpus?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. q. 34. m. 5. S. Bonau hac dist. ar. 2. q. 1. Angelus præparat corpus assumendum, non autem organizat. Et ratio est; quia Angelus non potest; vt suprà in hac q. diximus; educere formam naturalem in esse, nisi virtute naturæ adiuuetur. Patet etiam exemplo agricolarum, qui quamuis in segetibus aliquid operentur, ad recipiendam formam vltimam; illam tamen formam non dant. Vel respondeo cum D. Bona. vbi suprà. q. 1. & 2. corpora ab Angelis assumpta, nec habent veram formam, & complexionem corporum humanorum, neque organizationem completam, sed solùm effigiem: & talis corporis formatio, quamuis sit ex adiutorio naturæ, principaliter tamen est à virtute spiritualis substantiæ. Propterea quod effigies illius corporis plus artificialis, quàm naturalis est.

Vndecima diffic. An diabolus assumat corpus hominis ab illo obsessi?

Quidam Thomistæ tenent non assumere tale corpus, sed tantùm vexare illud. Et ratio illorum est, quia corpora non mouentur à dæmone, sed ab anima.

CONCLVSIO.

Dæmones talia corpora, sic obsessa, dicuntur assumere.

Proba-

Probatur à definitione suprà posita, quia sunt ibi diffinitiuè, & multis signis visilibus, ibi esse apparent, cum loquantur alieno idiomate, ab idiomate obsessi & detegant multa, quæ impossibile est obsessum scire, & moueatur eius corpus non ab anima, sed à dæmone, quando obsessus se in ignem proijcit, & mira celeritate moueatur corpus sursum, & deorsum, & tanto cum impetu, vt impossibile sit talem motum ab anima fieri.

Duodecima diffi. Vtrum Angeli possint virtute naturali mouere corpora localiter?

CONCLVSIO.

Possunt Angeli mouere corpora localiter. Hæc conclusio expresse habetur Matthæ. 4. assumpsit eum diabolus in montem excelsum. Idem docuit Arist. 1. de cœlo dicens, Angelos mouere cœlos Et D. Aug. 3. de Trinita. cap 9. vbi scribit, magos Pharaonis fecisse veros serpentes, & ranas, applicando passiuis actiua ministerio dæmonum, aliunde delata. Et experientia comprobatum est, dæmones obsidentes corpora, compulsos fuisse ad reddenda signa per motum aliunde adducta. Et postremo mouent corpora obsessa, in ignem illa proijcientes. *S. Tho. q. 110. artic. 3. Durand. d. 7. q. 5. Matt. 4. Aristot. D. Aug.*

Decimatertia diffi. Mouent ne per intellectum, & voluntatem corpora?

Duran. duas refert opiniones. Prima asserit præter intellectum, & voluntatem, esse in Angelis quandam potentiam motiuam, quæ dicitur executiua imperij voluntatis, quia exequitur motum, quem imperat voluntas. Secunda opinio S. Tho. & Durand. est communior, nempè, quòd Angelus per voluntatem, & non per aliquam aliam potentiam mouet corpus. *S. Th. & Durand. vbi sup.*

CONCLVSIO I.

Angelus per imperium voluntatis mouet corpora. Ratio, præter D. Thom. est: quia omne agens operatur per aliquam potentiam, & cùm in angelo non sit alia potentia, præter intellectum, & voluntatem, operabitur per vnam istarum. Tum non mouet corpora intelligendo; quia nequè Deus ad extra executiuè sciendo. Omnia enim quæcunque voluit fecit: ergo mouebit per voluntatis imperium. Si quidem non apparet in angelo alia potentia, præter intellectum, & voluntatem. Nam memoria, cùm sit idem quod intellectus cum specie, ab intellectu minimè distinguetur. *Psal. 113*

CONCLVSIO II.

Quamuis Angelus non habeat aliam potentiam motricem *Durā. est.*

li, vt homo, vel sensitiua, vt equus, vel vegetatiua, vt planta, informari ita; vt ex corpore, & anima fiat tertia natura à qualibet parte distincta. Probatur ex primo de anima, vbi anima in ordine ad corpus ita definitur, actus corporis physici, organici, in potentia vitam habentis. *Dur. q. 2 Doct. ubi sup. Arist.*

CONCLVSIO II.

Operationes, quæ corpori viuo; vt viuum est (idest animato per formam, quæ est pars compositi) competunt, neq; à bonis neque à malis angelis exerceri possunt. Ratio ex supradictis patet; quia corpora assumpta ab angelis non viuunt, cum ipsis corporibus, vt forma materiæ, nō vniantur. Nā sine vnione formę: vt patet in prima cōclusione, nō dici corpus viuere.

Hinc, videre, sentire, audire, quæ corpori viuenti: vt viuens est, competunt, non propriè: sed similitudinariè corpori ab angelis assumpto conueniunt. *Appen. 1*

Hinc, per oculos non vident: sed tantùm per oculos illorum virtus cognoscendi significatur. *Appen 2*

Secunda diffi. Exercent ne actum comedendi?

Angeli non dicuntur verè, & propriè comedere. Et ratio est; quia vera comestio est actus potentiæ vegetatiuæ. Non enim comestio est tantùm fractio cibi in ore; sed est sumptio cibi comestibilis, & conuertibilis in substātiam sumentis, quamuis actualiter non conuertatur. Et cùm corpus ab Angelo assumptum non viuat, potentiaque vegetatiua careat, non dicentur Angeli verè, & propriè comedere. Et confirmatur auctoritate Angeli Tobiæ. 12. videbar quidem vobiscum manducare, & bibere: sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri nō potest, vtor. Notanter dictum est, quāuis actualiter nō conuertatur. Nam etiam si modò nutritio ob infirmitatem non fieret, nihilominus infirmus propriè comederet. *Alex. Alen. q. 35 m. 2. & alij ubi supra. Tob. 12.*

Hinc, colligit Scot. Christum. R. n. verè post resurrectionē comedisse, quamuis tunc non nutriretur: quia quantum erat ex parte corporis, erat nutribile, nisi à dote gloriæ, & incorruptibilitate impediretur. *Appen. 1 Luc. 24.*

Hinc, post vniuersalem resurrectionem potestas comedendi erit in beatis corporibus; non tamen necessitas; vt D. August. apud Alexandrum docet. Quod illustrat exemplo radij solaris sua potestate consumentis aquam, & terræ, propter necessitatem suam, illam absorbentis. *Appen. 2 D. Aug.*

Dubitabis. 1. *Cur igitur Abraham Angelis sibi apparentibus cibos obtulit?*

Ratio dubitandi est; quia intellexit esse Angelos, cùm eos adorauc- *Dub.*

Alex. A-len. q.34 m.6. adorauerit, & sciebat Angelos cibo non indigere. Respondeo cum Alex. vbi suprà; Abraham prius putauit esse homines, & cibo indigere, & ideò cibos obtulit, & post modum percepit esse Angelos.

DVBIVM II.

Dub. Gen. 18. Insurges denuò. Priùs adorauit illos, quàm cibos offerret: quare priùs intellexit esse Angelos, vt constat Gen. 18. Respondeo. Illa adoratio non fuit latriæ, quæ Deo offertur, nec fuit dulia Angelis debita, sed dulia, quæ hominibus reuerentiæ causa offertur, qua Abraham putans esse homines maxima reuerentia, & honore dignos, præ dignitate personę, quàm præseferebant, illos adorauit. Et posteà intellexerit esse Angelos, & Deum in eis apparuisse. Vnde Trinitatem in vnitate cognouit, vt D. August. apud Alex. loco citato docet. Et idcò de ipso canitur. Tres vidit, & vnum adorauit; quando dixit, Loquar ad dominum Deum meum, cum sim puluis, & cinis.

D. Aug. Gen. 18.

Tertia diffic. Vtrùm Angeli in corpore assumpto propriè loquantur?

CONCLVSIO.

Alex. m. 4. & alij ubi sup. Angeli in corpore assumpto non dicuntur propriè loqui. Ratio est, quia locutio vocalis propriè est operatio corporis viuentis, & animati anima rationali, quale corpus non est, quod ab Angelis assumitur.

Arist. 2. de anima Hinc, mortui non loquuntur, nec psittacus, licet vocem humanam miro naturæ artificio exprimat.

Appen. 1

Appen. 2 Hinc, Angelus citra diuinam dispensationem, non potest baptismi sacramentum ministrare, quia locutio Angelorum nō est verborū prolatio; sed est tm̄ sonus ab Angelo formatus.

Appen. 3 Hinc loca scripturæ sacræ, in quibus dicitur, Angelos locutos fuisse, sunt de locutione impropria intelligenda. Propterea ꝙ efficiebant aliquid locutioni simile, quatenus formabant sonos in aere humanibus vocibus similes, vt si quis admirabili artificio in tuba sonum, instar vocis humanæ, formaret.

Quarta diffic. Possuntne formare vocem sensibilem, non existente debito organo, ad illam formandam?

CONCLVSIO.

Alex. A-len. m. 4. citato. Num. 22 D. Greg. Mor. 27. Possunt sine instrumento ad hoc determinato locutionem in aere formare. Probatur Num. 22. formauit vocem cum lingua asinæ Balaam, quę non est debitum instrumentum ad formandam vocem humanam. Et D Gregor apud Alexand. loco prænotato, inquit, aliquando loquitur Dominus per Angelum cœlestibus substantijs: vt quando facta est vox de nube.

Hic

Hic est filius meus dilectus: quare poterit sine organo locutionem formare. *Luc. 9.*

Quinta diffic. Poterunt ne Angeli mouere corpora assumpta motu progressiuo?

CONCLVSIO.

Nequaquam corpora illa propriè motu progresſiuo mouentur. Et ratio est; quia motus progrèsſiuus fit à motore coniuncto corpori viuenti per informationem, nempè, ab anima, & Angelus; vt suprà diximus, non informat corpus. *Doct. ubi sup.* *Arist. 2. de anima*

Hinc, quando Angelus ibat cum Abraham, & cum Tobia, non dicebatur propriè moueri, & ambulare; sed per accidens ad motum corporis; vt motores in mobilibus, & vt nauta in naui mouentur. Mouet enim tunc Angelus corpus, ac si moueret statuam, sicut, si ego mouerem statuam mouendo, nempè, vnam partem post aliam, talis motus non esset progressiuus: quia non esset corporis viuentis motus ille. *Appen.*

Sexta diffic. Poterunt quoque mouere corpora, solo voluntatis imperio absque approximatione?

CONCLVSIO.

Poterunt corpora, & animas mouere, non simpliciter; sed cum limitatione, ad certam, scilicet, vnionem, vel certam corporum præsentiam. Et ratio est; quia, vt possunt mouere corpora organica, & musculos, quibus per essentiam coexistunt, & vniuntur; ita per voluntatis imperium cum limitatione dicta. Propterea quòd natura corporalis quò ad motum localem imperio voluntatis bonorum, & malorum Angelorum obtemperat. Notanter ponitur limitatio in conclusione. Aliter enim dæmon existens longè extra corpus humanum, posset eius partes pro libito mouere. Immò, & in inferno manens posset æquè suo imperio spiritus animales in phantasia humana mouere, & perturbare, quod neque Angelis bonis videtur concessum.

Hinc, habebunt potestatem influendi immediatè, alterantes qualitates, scilicet, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, & motiuas; vt sunt impetus, & impulsus, & alias operationes, quæ corpori mobili, vt mobile est conueniunt, poterunt præstare: vt sunt mouere, diuidere, &c. Et ratio est; quia natura corporalis (vt diximus) quò ad motum corporalem eis ad nutum obedit. Neque enim sic subito tempestates excitarent, mirabilesque apparitiones, & rerum transmutationes agerent, nisi imperio voluntatis motum efficerent. *Appen.*

Septima diffic. Vtrùm Angeli, mediante corpore assumpto, possint generare?

Doct. ubi sup. Error. Circa hanc difficultatem fuit error quorundam, dicentium inter dæmones esse sexum fœmineum & masculinum; sicut inter homines: & posse filios, & filias procreare. Vnde ortum habuit error gentilium, qui Deos, & Deas adorabant; & hinc poetæ de nuptijs, & coniugijs Deorum, deque eorum stupris multa fabulabantur.

CONCLVSIO.

Dæmon per assumptionem cuiuscunque corporis, non potest ex fœmina generare, ita quòd verè eius filius esse dicatur. Et ratio est, quia tunc oporteret dæmonem per se, & verè animal esse corporeum, de cuius substantia seminalis decisio fieret, quod cum Angelis (vt hactenus probatum est) competere non possit, neque conueniet illis generare. Posset tamẽ p actũ solius Angeli mali completi generatio; sicut S. Thom. & Scot. vbi sup. declarant; quia poterant fieri succubi in corporibus assumptis, instar mulierum, supponendo se viris, & recipiendo ab illis semen humanum, & idem posteà incubi ascendentes fœminas, & infundẽtes eis semen receptum à viro, quo facto, fœminæ concipiebant, non à dæmonibus, sed à viris, à quibus, vt succubi, semen receperant. Et ideo positum est in conclusione, ita quòd verè eius filius esse dicatur. Et hoc modo S. Tho. & Scot. locum Genes. 6. videntes filij Dei &c. declarant. Vel dic cum glossa ibidem per filios Dei filios Seth, qui fuit iustus accedentes ad filias Cain, qui fuit iniustus, & non dæmones esse intelligendos. Quid autem tenendum sit de incubis, & succubis. Lege D. August. lib. 15. de ciuitate Dei, c. 23.

Gen. 6.

D. Aug.

Octaua diffic. Vtrùm dæmones subintrent corpora humana, & in illis habitent?

CONCLVSIO.

S. Bonau. in 2. p. d. 8. art. 1. q. 1. Dur. q. 3. ead. d. Dæmones per naturam suæ subtilitatis, & spiritualitatis possunt quæcunque corpora penetrare, & in eis sine aliquo obstaculo, & impedimento subsistere, & habitare. Hæc conclusio est de fide. Et constat multis locis Euangeliorum, in quibus dæmones à Christo, & ab Apostolis de obsessorum corporibus, non solùm hominum; verùm etiam porcorum eiectos esse legimus. Et D. August. idem docet in lib. de diuinatione dæmonum: quare intrant eorum corpora, & inhabitant, vexantque corpora, nisi à superiori virtute prohibeantur. Id ipsum docet experientia in dies, non sine maximo obsessorum hominum detrimento. Relege suprà an sint

Angeli

Angeli in loco per essentiam, vel operationem.

DVBIVM III.

Dices. Cur ergo Deus hoc permittit?

Respondeo. Permittit, vel ad suæ gloriæ ostentationem, vel ad peccati punitionem, vel ad peccantis correctionem. Quæ autem istarum causarum sit; quoniam occulta sunt Dei iudicia, latet humanam industriam; hoc tamen certissimum est causam esse iustissimam. *Dub.* *Rom. 11.*

Dubitabis. In qua parte corporis sunt?

Respondeo. Aliquando in stomacho, quandoque in humore, vel in alia corporis parte. *Dub.*

Hinc, licet bonus, vel malus Angelus nequeat illabi, vel vniri naturæ corporali per modum formæ, vel animæ viuificantis; vt suprà diximus: quia natura cuiuslibet Angeli est substantia rationalis personaliter, & completè in se ipsa subsistēs, potest tamen ita illi coexistere, quòd vires omnes corporales ad motum localem pertinentes, in tali corpore exerceant, adeò, vt etiam organa animalis rationis expertis ad actus exteriores moueat: vt in locutione asinæ Balaam de bono Angelo, & in locutione serpentis de malo, Gen. 3. patet. *Appen.* *Num. 22.* *Gen. 3.*

Dub. Possint ne plures Angeli in eodem corpore existere? *Dub.*
Suprà in quæst. de loco Angelorum explicatum est.

Nona diffic. Vtrùm spiritus damnati illabi possit corpori alterius hominis?

CONCLVSIO.

Nullo modo potest. Ratio est; quia tunc obseruaret embriones in ventre matris, & se illis constitiuè vniret; vt saltem consolationes, & delectationes sensuales quo ad fieri potest, reciperet. Est enim de ratione animæ rationalis informare corpus, & delectatione quadam perficere, & non vexare. Secundò quia de lege est; vt à locis, qui animabus in earum transitu designantur, non recedant; quoniam anima est spiritus vadens, & non rediens. Et B. Athanasi. lib. 6. de beatitudine filij Dei regulas fidei ostendens, ait. Si quis confitetur animas hominum in reuolutionem rursus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in serpentibus verti, anathema illi. Hæc Athana. *Psal. 77.* *Athanas.*

Hinc confutatur hæresis Albanensium, & Albigentium, qui cum Pythagora asseruerunt, animas transire de corpore in corpus, ita; vt post vnius hominis mortem, anima illius ad aliud corpus vegetandum, atque fouendum transeat. Lege Castrum contra hæreses, verb. anima, hæresi. 8. *Hæresis.*

Decima diffic. Erit ne credendum alicui obsesso dicenti se animam, vel spiritum alicuius defuncti esse?

CONCLVSIO.

Nullo modo est illi adhibenda fides. Hoc enim sæpissimè in columna Salomonis ferrata Romæ apud S. Petrum accidit. Et ratio est; quia tales sunt verè dæmones, qui frequẽter simulant se animas mortuorum esse, ad confirmandum gentilium errorem, qui hoc credebant: vt de Hermete adducit D. August. 10. de ciuitate Dei, & D. Chrisostom. super Matth.

D.Aug. D.Chrys.

Vndecima diffic. Quid, si dicant illa, quæ anima (quam se mentiuntur esse) fecit in uita?

CONCLVSIO.

Non est illis præstanda fides. Et ratio est: quia tales non sunt animæ illorum: sed dæmones. Et fortassis illi, quos animæ in vita habuerunt in exercitium, in aere superiore caliginoso habitantes. Nam de lege communi tales solent hominum corpora vexare: vel sunt alij dæmones, qui ea, quæ reuelant, didicerunt à dæmonibus, qui illos in vita temporali tentauerunt, & vicerunt.

Duodecima diffic. An dæmones possint mutare sensus nostros exteriores, & illudere?

Intelligitur titulus ita, vt homo bestia esse videatur, &c.

CONCLVSIO.

Potest quidem. Et ratio huius illusionis est: quia imprimit species bestiæ in oculis astantium. Sed de ijs latiùs infrà, in q. peculiari de dæmonibus, & arte magica.

Dub. IIII. Quot modis sensus nostros dæmones deludunt?

Respondeo cum D. Bona. vbi suprà. Tribus modis, qui sequentibus propositionibus continentur.

Prima Propositio.

Illudunt primò sensus ostendendo pręsens esse, quod non est. Quod quidem faciunt species ostendendo: v.g quando phantasmata interiùs existentia forti oblatione virtuti interiori se offerunt: vel virtus interior fortiter illis intendit. Tũc enim similitudo rei videtur esse veritas, & homo illusus credit esse pręsens, quod non est. Et cõfirmatur experientia: nam phreneticus ex parua occasione exteriori videtur sibi prospicere multa, & audire, quę pręsentia non sunt: atque etiam per vehementem, & fortem conuersionem intentionis plerumque phantasma veritas esse videtur. Quòd confirmatur exẽplo cuiusdã

Alex. Alen. q. 39 S. Tho. q. 111. ar. 4. Dura. q. 4. huius d. Gabr. q. 2. Ricard. Dub. Doct. vbi sup. et Alex. Alen. q. 43. m. 3. ar. 1 S. Bona. vbi sup. q. 3. multa dicit.

amasij, qui tanta conuersione suæ amasiæ imaginem cogitabat: vt ei, vel vigilando, cũ ipsa tractare videretur. Quod exemplum D. Aug. esse in lib. de Trini. fertur. *D. Aug.*

Secunda Propositio.

Deludunt secũdò sensus ostendendo rem aliter, quàm à parte rei est. Ratio est: quia hæc naturaliter possunt contingere ratione variationis ex parte organi. v. g. quando humor sanguineus, vel vapor igneus ad oculos descendit, videntur, quæ exterius apparent, rubea. Vel propter aliquam ex parte obiecti variationem, quemadmodum contingit aliquando, vt paleæ ex dispositione illarum, & candelæ factæ ex pinguedine serpentis, naturali operatione, serpentes esse videantur. Simile reperitur in aliquibus virtutibus quarundam rerum mineraliũ, vt patet in speculo de Chalybe. Et cum isti modi non lateant dæmones, qui sunt veloces ministri, dubium non est, quin possint ad illudendum hoc efficere.

Tertia Propositio.

Possunt tertiò sensus illudere abscondendo illud, quod præsens est. Et ratio est, quia res præsens dupliciter potest latere sẽsus nostros: vel quia impeditur sensus siue potentia, siue illius virtus, ne ad sensibile perueniat; vel secundò; quia impeditur species ne ad sensum peruenire valeat. Et vtroq; modo virtute dæmonis fieri potest: vt sensus, quod sibi præsens est, non percipiat. Potest enim interponere corpus inter oculos, & obiectum, quod occultare cupit.

Hinc, dici solet, dæmonem posse reddere hominem inuisibilem, quod tamen non ita est; vt ex dictis constat. *Appen.* 1

Hinc respondendum est glo. Rabani, super illud Exod. 7. Et fecerunt etiam ipsi per incãtationes, &c. magos diabolicis figmentis spectantium oculos illusisse; ita, vt res in sua specie remanentes, aliæ viderentur. Sed de ijs latius infra. *Appen.* 2 *Exod.* 7.

Hinc, etiam respondetur ad illud, quod habetur in itinerario Clementis de Nicheta ad Petrum narrante præstigia Simonis. Vidimus canes cantare, & imagines ambulare, & de socijs Vlysis in bestias conuersis, per magnam illam famosissimam Circen, & de sociis Diomedis in volucres conuersis, de quibus habetur 18. de ciuitate Dei cap. 16. Nam omnia hæc facta fuerunt arte dæmonum, qui cum hæc de nouo apparere faciunt, speciem non dant, nec de nouo auferunt; sed speciem, quæ erat in phantasia adeo viuaciter, & velociter interiori virtuti phantasiæ, & imaginatiuę obiiciunt: vt credat homo se rem exteriorem veram, & sensibilem intueri. Hic *Appen.* 3 *D. Aug.*

enim

Turre cremat.in c. Episcopi. 26.q. 5. — enim non seruantur media, nempè, organi mediorum, & obiecti dispositiones, quibus seruatis, sensus particularis circa proprium obiectum, vt Arist. docuit, non errat.

Arist.

DVBIVM V.

Falluntne dæmones aliis modis, præterdictos?

Respondeo. Duobus alijs modis, qui sequentibus propositionibus declarantur.

Prima Propositio.

Per apparentis veri, vel boni deceptionem homines fallere nituntur. Et ratio est: quia licet dæmones mendacissimi sint: mentiri tamen refugiunt, vt veritatem palliatam dicentes, & suam iniquitatem occultent, & opinionem generent, quod quasi Dij, non mentiantur: & vt grauius fidem eisdem adhibétes opprimant. Sunt namq; dæmones disertissimi dialectici, & per omne genus fallaciarum, paralogizando homines fallunt.

Appen. 1 Gen. 2. — Hinc fallacia æquiuocationis huius verbi, moriemini, Euā decepit. Dixerat. n. Deus in quacunq; die comederis ex eo morte morieris s. spirituali, & æterna, dæmon autem dixit nequaquàm moriemini, morte, scilicet, temporali pro tunc.

Appen. 2 — Hinc, vt scribit Valerius cuidam appollinem consulenti, si bellum aggrediens cum inimicis rediret, vel caperetur. respondit. Ibis, redibis non morieris in bello. Decipiens illum fallacia compositionis: quia dæmon apposuit punctum ad non.

Appen. 3 — Hinc, verba diaboli oportet aliquando à contrario sensu interpretari. Sun. n. diaboli responsa fallacijs plena, & amphibologica. Similis est sequens versus, qui, si rectè proferatur, Abel: si vero obliquè, Caino quadrat.

Sacrum pingue dabo, nec macrum sacrificabo.

Appen. 4 — Hinc, dæmones non apertè fallunt, nec palā mentiuntur: sed sub clamyde veritatis, & bonitatis, aut per fallacias syllogisticas, aut per obiecta extrinseca proposita, aut per varias falsas apparitiones, prophetias, reuelationes, phantasticas allocutiones, aut falsigraphas persuasiones, immutādo, vt diximus phātasticam, aut imaginariam virtutem, hòmines decipiunt.

Appen. 5 Gen. 3. Luc. 11. Iob 41. Ephes. 6. Apoc. 12 — Hinc, in sacris literis, propter multiplices dæmonis fallacias, varia de illo describuntur. Nam Gen. 3. de illo dicitur. Sed, & serpens erat callidior, idest, vt habet alia translatio, sapientior cunctis animātibus terræ. Et Luc. 11. Christus vocat illum fortem armatum. Et Iob 4. non est super terram potestas, quę comparetur ei. Et ad Ephes. 6. non est nobis colluctatio, &c. Sed aduersus Principes, & Potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, &c. Et Apoc. 12. væ terræ, & mari: quia descendit

dit diabolus ad vos, habens iram magnam, id est, potestatem. Et 16.q.2.can.visis, habetur. Diabolus habet mille nocēdi modos, & artes.

Secunda Propositio.

Fallit quoque per somniorum illusionem. Accidit n. aliqñ operatione dæmonum, vt aliquæ phantasiæ dormientibus appareant, in quibus aliqua eis reuelant, & quandoque aliqua vera de spiritualibus, vt refert D. Aug. de ciuitate Dei; siue de corporalibus præsentibus, vel futuris, præsertim illis, cum quibus dæmones habent aliqua pacta illicita. Quibus quidem reuelant aliquando, ea quorum dæmones ipsi causa sunt. Aliquando verò ea, quorum signa prænoscunt: quæ tamen hominibus sunt occulta. Nonnunquàm immittunt somnia falsa, & deceptoria. Extat exemplum apud D. Greg. li. 4. dialog. c. 50. de quodam homine, cui dæmon in somnijs longam uitam promisit, & cùm multas pecunias persas, & nefas sibi comparasset, repētè defunctus est. Extat, & aliud exemplum in vitis patrum de eo, qui, lectis miraculis Moysi, prætulit illū Christo, & in somnijs, dęmonis industria, vidit Christum, in choro hominum vestibus nigris indutum, & Moysen in choro Angelorum vestibus albis ornatum, quo somno à fide recessit. Postea verò cognita dæmonis fallacia, ad Christum conuersus fuit, & pœnitentiam egit. D. Aug. D. Greg.

Hinc, tales reuelationes somniorum, & responsiones sunt execrandæ, & nunq̄ credēdæ. Quia dæmon p̄r mendacij, licet aliquando vera reuelet: semper tamen hominum perditionem intendit. Vera namq; prædicit, vt homines fidem illi adhibentes facilius decipiat, & ad interitum sempiternum perducat. *Appen.*

DVBIVM VI.

Cur igitur Deus, vt dæmones hominibus insidias parent, permittit?

Respondeo. Quia disposuit, & ordinauit diuina prouidentia: vt hominum bona per Angelos procurarentur: directè quidem per bonos Angelos, quatenus homines illorum beneficio à malo retrahuntur, & ad bonum reducuntur: indirectè verò per Angelos malos, quatenus dati sunt ad exercitium, ut per eorum impugnationem à malo reuocentur, & ad bonum promoueantur, & victoria parta, præmium illud consequantur, de quo dicitur Apocalyp. 2. Vincenti dabo manna absconditum, &c. Apoc. 2.

QVÆST. IIII.

Quid Angeli circa animas possunt? *Al. Alē, q. 39. & 40.*

Quæstione præcedenti de potentia Angelorum circa corpora

S.Tho.q. 111. S. Bona. Ricar.& alij hac. d.8.

pora egimus: nunc verò quid circa animas efficere valeant, tractandum est. Patebit quæstio hæc, explicatis nonnullis difficultatibus.

Prima difficultas Vtrum Angeli existere, vel illabi animabus hominum possint?

Hæc difficultas fuit exposita supra q.3.d.2.difficul.7.

Secunda difficultas. Vtrum habeat potentiam circa hominis intellectum?

Al. Alen. q.40.m.1 S Th ar. 1. S. Bon. q. 4 vbi supra alij hac dist. B. Diony.

Angelus potest intellectum hominis illuminare. Et ratio est, quia, sicut Angeli inferiores per superiores illuminantur, ita homines, qui sunt angelis inferiores, per eos illuminantur. Lege enim, & ordine diuinæ prouidétiæ statutum est; vt actionibus superiorum inferiora subdantur. Illuminant igitur angeli hominis intellectum, quatenus illos, similitudinibus sensibilium, intelligibilem veritatem docent. Lege D. Dionys. in lib. de diuinis nominibus.

DVBIVM.

De quibus dicuntur hominis intellectum illuminare?

Respondeo. Primo de rebus cogitandis, bonas cogitationes, ut statim dicemus, immittendo: quatenus excitant, & habilem reddunt intellectum ad habendas optimas cogitationes, remouendo omnia impedimenta, vel interiùs infundendo bona phantasmata. Secundò de rebus cognoscendis: nam per bonos angelos homo illustratur, & adiuuatur; vt ex creaturis perfectiùs in diuinam deueniat cognitionem. Tertiò de rebus credendis, quatenus ministerio bonorum angelorum hominibus diuina principaliter reuelantur. Vnde in eis fides generatur, & crescit. Et tandem illuminant de rebus agendis. Nam ex eo, quòd de fide, & de credendis illuminant, dicuntur etiam ad fidei operationem illuminare, & adiuuare Sed de ijs lege infra d.9.

Tertia difficultas. Possuntne Angeli immittere cogitationes in intellectum humanum, quibus illumine tur?

CONCLVSIO I.

Alem. 2. ubi sup et q.101. m. 7. art. 3. & 4.

Immittere in intellectum cogitationes; vt causa efficiens principalis, nemo, nisi solus Deus, potest. Et ratio est; quia ipse solus est, qui, per modum principalis agentis, potest in intellectu cogitationes, & affectiones gignere, & formare, cum ille solus animabus nostris illabatur. Secundò si dæmon posset cogitationes immittere, nūquam permitteret nos a malis cogitationibus cessare, & malæ cogitationes non imputarent nobis. Quod tamen est falsum; quia dominus illas repræ

hendit

hendit Matt. 9. dicens. Quid cogitatis mala in cordib. vestris? *Matt. 9.*

CONCLVSIO II.

Si immittere sumatur impropriè, & largè, quatenus solummodo dicit excitationem, vel impulsionem, vel suggestionem boni, & mali angeli possunt cogitationes immittere: non quidem species imprimendo: sed adhibendo aliqua signa exteriora, quę excitent intellectum ad aliquid considerandum: & etiá disponendo taliter phantasmata, vt conducant ad considerationem illius rei, quam vult dæmon, vel angelus bonus ab homine considerari. Et probatur psal. 33. immittet angelus Dñi in circuitu timentium eum. Vbi glossa, immittet. i. missionem faciet, idest, custodiam intrá, & extrà mittet. Et ideo dicitur, in circuitu timentium eum. Vnde alia translatio habet. Circundat Angelus Domini in giro timentes se. Et Ioan. 13. cùm diabolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas. Et hoc modo intelligenda sunt sacræ scripturæ loca; & sanctorum auctoritates, vbi Angeli cogitationes immittere dicuntur. *Psal. 33.* *Ioan. 13.*

Hinc, modo dicto sæpe dæmon disponit phantasma ita; vt inducat dubium alicuius veritatis catholicæ, quod homo soluere nesciat. *Appen. 1*

Hinc, etiam quemadmodum illudit exteriores sensus; vt q. præcedenti diximus, deludit quoque, & intellectum. *Appen. 2*

Hinc, non necessitatur intellectus ad recipiendas dæmonũ suggestiones, siue cogitationes, quia angeli boni tentationem Luciferi non receperunt, sed vicerunt. Violentiam enim inferre non potest: vt docet Damasc. apud Alex. ubi sup. *Appen. 3* *Damasc.*

Quarta difficultas. Estne Angelus potens ad mutandam hominis voluntatem?

CONCLVSIO I.

Voluntas hominis ab interiori à solo Deo mutari potest. Et ratio est, quia velle est inclinare uoluntatem in rem voliuá; & naturalis inclinatio est à solo Deo, qui est auctor, & causa voluntatis. Vnde Prou. c. 21. legitur. Cor Regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud. Vbi glo. Cor. i. voluntas Regis, est in manu, idest. in potestate Dei, & quocunque voluerit, inclinabit illud, idest, vel ad duritiem, vel ad mansuetudinem, ad bonum, vel ad malum. *Al. Alé. q. 40. m. 3. & 4. S. Th. ar. 2. S Bon q. 5. et reliqui. v. supra.*

CONCLVSIO II.

Ab exteriori possunt Angeli hominis uoluntatem immutare. Ratio est, quia potest ei ostendere, vel repræsentare exterius obiectum, vel commutare interius appetitum sensitiuum, ad aliquam passionem, nempè, ad iram, vel concupiscentiam, *Prout i 4.*

ex quibus voluntas hominis ad volēdum aliquid inclinatur, Et ideò dicitur ab Angelo mutari, idest, allici, uel inclinari.

Append. Hinc voluntas a dæmone non cogitur ad consentiendum exteriori persuasioni, & interiori affectioni: quia semper manet libera.

Quinta diffic. Possunt ne Angeli incendere affectionem siue voluntatem?

Alex. Alen. m. 3. ubi sup. & q. 101 m 7. ar. 4 & D. Bonau q. 5. ubi sup. Eodem modo, quo de immissione cogitationum, est de affectione theologandum. Et nota cum D. Bona. loco citato incendere esse actum translatum à rebus corporeis. Nam sicut in corporalibus ignem incendere, non est ignem generare: sed potiùs igni pabulum ministrare, vel applicando ignē combustibili, vel combustibile igni; ita in spiritualibus.

CONCLVSIO I.

Luc. 12. Solus Deus, tanquàm principale agens, incendit voluntatem. Ipse enim dixit, ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi, vt ardeat?

CONCLVSIO II.

Dęmones, tanquam excitantes, & subministrantes, ignem incendere dicuntur. Constat ex notabili posito: quia igni, qui est concupiscentia, siue peruersa libido, pabulum, scilicet, cogitationes, & affectiones carnales, & terrenas, & fœdas delectationes dæmones apponunt. E contrà boni Angeli bonas cogitationes subministrant.

Append. Hinc, ignem incendere in spiritualibus, non solùm accipitur respectu affectionum: immò, & cogitationum.

Sexta diffic. Potest ne Angelus immutare sensus interiores.

CONCLVSIO III.

S. Thom. art. 3. & alij vbi sup. Angeli possunt immutare, & immutant aliquando vtrunque sensum, interiorem, & exteriorem. Et ratio est, propter eorum potentiam in materiam corporalem; & ipsorum influentiam in homines. Quod quidem efficiunt, vel de nouo sensibile aliquod formando, siue à natura formatum sensui opponendo, vel spiritus, & humores intus commouendo. Et constat Gen. 19. vbi legitur, Sodomitas percussos fuisse cæcitate ab angelis; ita vt ostium domus inuenire non possent. Et 4. Reg. 6. exemplo Syriorum, quos Eliseus in Samariam duxit cæcitate percussos.

Gen. 19. *4 Reg. 6.*

Septima diffic. Vtrum Angeli possint secreta cordium scire?

Mag. sen. hac. d. & Hæc difficultas tractata est suprà in q. 4. d. 3. de cognitione Angelorum.

Quæst.

Quæst. V. Vtrum Deus aliquando assumpserit corpus? Alex. A-

Hæc quæstio ortum habet ex diuersis locis sacræ scriptu- len. q. 2 2 ræ, in quibus legitur Deum hominibus apparuisse. Nam m. 7. & Exod. 3. apparuit dominus Moysi in flamma ignis, de me- in 1 p. q. dio rubi. Et Matth. 3. Spiritus sanctus visus est descendere vltima, et super Christum, sicut columba. Et act. 2. venit super apo- doct. dis. stolos in linguis igneis. Hinc ergo quæritur vtrum assum- 15. 1. pserit corpus? Exod. 3.

CONCLVSIO. Matth. 3

In nulla apparitione ex ijs, quæ leguntur in veteri testa- Act. 2. mento, legimus Deum assumpsisse corpus; sed Angelum, ita quòd nunquàm locutus est immediate in veteri testamento: sed per Angelos. Probatur auctoritate D. August. 3. de Trin. D. Aug c. vltim. vbi expressè habetur.

Prima diffic. Cur igitur dicis diuina scriptura locutum fuisse dominum Deum?

Passim enim legitur locutum fuisse dominum, vt Gen. Gen. 15 15. ego protector tuus sum, &c. Et alibi passim, & non per Angelos, Lege concordantias bibliæ, verbo, ego.

CONCLVSIO.

Licet scriptura sacra dicat: ego sum Dominus, &c hoc so-lùm dicitur: quia Angelus loquebatur in persona Dei, sicut inter nos præco in persona iudicis loquitur. Probatur ex D. Ad Heb. Paul. ad Hebræ 2. vbi loquens de traditione legis ait. Si enim 2. qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, &c. Et ad Gal. 3. dicit, legem ordinatam fuisse per Angelos in ma- Gal. 3 nu mediatoris. Et act. 7. dixit B. Stephanus. Apparuit Moy- Act. 7. si in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi, & infrà. Hic est, qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina. Vel vt Alex. declarat, attribuitur apparitio Deo per auctoritatem; angelo per ministerium. Non quòd Deus tali ministerio indigeat: sed quia congruit eius dignitati, vt ei angeli in huiusmodi inferioribus ministrent.

Hinc locus ille Exod. 33. vbi dicitur, locutum fuisse dominum ad Moysen facie ad faciem, & alia id genus loca intelligenda sunt ita: vt loqueretur Angelus immediatè, aut Deus per Angelum. Idem enim probat D. Aug. vbi sup. de omnibus apparitionibus vete. testam. Append Exod. 33 D. Aug Alex. A len. vt sup.

Secunda diffic. In apparitionibus noui testamenti loquebatur ne Deus immediatè, an per Angelos, sicut in veteri?

Beatus August. loco suprà citato tenet, inuenire veritatem D. A hu-

huius quæstionis esse difficile, & non expedire temerè affirmare.

CONCLVSIO.

Piè credo dici posse apparitiones noui testamenti factas fuisse per Angelos; sicut in veteri testamento per angelos factas fuisse, nuper probatum est. Et ratio est, vt intelligamus Deum semper suam maiestatem cum hominibus custodisse, quousque homo factus est. Tunc enim solùm immediatè locutus est, vt B. Paul. ad Hebræ. 1. testatur, dicens. Multifariàm, multisq; modis olim Deus, loquens patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Et Math. 5. aperiens os suum, & c.

Ad Heb. 1. *Matth. 5* *Matth. 3* *D. Aug.* *S. Thom.*

Tertia diffic. In apparitionibus noui testamenti quòmodo corpora assumpta fuerunt?

CONCLVSIO.

Certissimè tenendum est corpora, quibus Deus apparuit in nouo testamento, non fuisse Deo hypostaticè vnita; sicut fuit vnita humanitas, quando factus est homo. Neque enim columba, nequè ignis erat Spiritus sanctus, nequè vox erat Pater, quando vox Patris audita est. Hæc conclusio est D. August. vbi suprà, & S. Thom. 3. p. q. 39. art. 6.

Quarta diffic. Cur ante diluuium, semper legitur, apparuisse Dominum in se, & post diluuium, ante incarnationem legitur apparuisse in Angelo?

Alex. Alen. ubi sup. *Alex. Alen. 1. p. q. 2. in 1. art. 4. & 5. Mag. hac d. lege omninò Castrū verb. beatitudo. hæresi. 1. S. Tho. q. 94. ar. 1* *Exo. 4. 33*

Hæc difficultas nascitur ex eo, quòd in apparitionibus post diluuium, uel præmittitur, vel subiungitur angeli apparitio. Vnde scriptura sacra, aliquando Angelum, aliquando verò Deum locutum fuisse testatur. Respondeo cum nostro Alexand. bifariam. Primo: quia tempore diluuij omnis caro corruperat viam suam; in cuius corruptionis pœnam immisit diluuium, & minorem familiaritatem habuit cum natura humana, quàm ante corruptionem. Et ideò ante diluuium legitur apparuisse in se, post diluuium verò in Angelo, vt manifestaret se magis ab homine elongatum propter peccatum. Vel secundò apparuit post diluuium in Angelo; vt innueret propè esse iam tempus, in quo apparere in magni consilij Angelo promiserat, quod fuit tempus incarnationis.

Quinta diffic. Apparuit ne vnquam Deus mortalibus in specie, qua est Deus?

CONCLVSIO.

Indubitanter tenendum est Deum in specie essentiæ suæ nunquam mortalibus apparuisse. Probatur primo Exodo 33.

Dixit

Dixit enim Deus Moysi: Non videbit me homo, & viuet. Et Ioan. 1 legitur. Deum nemo vidit vnquàm. Et ratione confirmatur: quia cum omne visibile sit mutabile, & Deus, vt suprà diximus, sit immutabilis, erit inuisibilis. Explicare autem viderint ne Moyses, & Paulus Deum? Et an possit viatori manenti in statu viæ communicari visio intuitiua Dei? non est præsentis loci, cùm in 4. d. 49 ex professo à Doctoribus tractetur. hactenus de 8. dist.

Ioan. 1. Castro vbi suprà. Lege Flores q. de beatitudine in 4. Alex. Alen. 4. p. tract. de officio missæ. p. 2. §. 1.

DISTINCTIO IX.

De distinctione Angelorum, quantùm ad Hierarchias, & ordines?

QVÆSTIO I.

De Hierarchijs.

Hæc q. erit perspicua, positis aliquot difficultatibus.

S. Thom. q 108.

Prima diffic. Quidnam est Hierarchia?

Præter nominis etymologiam, qua dicitur hierarchia ab hieros, quod est sacrũ, & archos, quod est princeps, quasi sacer principatus, tres affert D. Bona. definitiones hierarchiæ.

S. Bonau. Scot Durand. & alij hac dist.

CONCLVSIO.

Hierarchia est ordo sacratior, & scientia, & operatio, quæ ad Dei similitudinem pro viribus nititur, ac pro modo suo ad illius imitationem, ex indulta sibi diuinitùs intelligentiæ luce, inuehitur. Hęc diffinitio est B Dionysi c 3. cœlestis hierarchiæ, in qua omnia continentur, quę ad rationem principatus desiderantur. Nam in principatu est vnus finis, quem princeps intendit, ad quem consequendum, cum diuersitas officiorum requiratur, ponitur in definitione ordo, quo talis diuersitas exprimitur. Deinde cum opus sit scientia dirigente in executione officiorũ, & actione perducẽte, additur in definitione sciẽtia, & operatio: finis aũt intẽtus innuitur voce ad Dei similitudinẽ, &c. Hugo autẽ ita definitionẽ positã declarat. Nã est, inquit, ordo diuinus, idest, potestas à Deo ordinata, scientia, qua quid faciendum sit intelligant, & actio, qua quod intellexerũt agendũ, perficiant. Et in ordine officium, in sciẽtia distinctio, in actione ministeriũ significatur. Nam sine ordine actio præsumptio censetur, & sine actione ordo negligentia est: sine sciẽtia autem, & actio est repręhensibilis, & ordo inutilis.

Doct. vbi suprà. S Bonau. super literam d. q. 1. S. Thom. art. 1. B. Diony. Hugo.

Secunda diffic. Quotuplex est Hierarchia?

Diuus Bonauent. loco citato, varias affert hierarchiæ diuisiones. Hierarchia, cùm sit sacer principatus, potest duobus modis considerari. Primò ex parte Principis, secundò ex parte multitudinis subditæ principi.

Doct. vbi suprà. Nota.

Septima diffic. Vtrùm Angeli, mediante corpore assumpto, possint generare?

Doct. ubi sup. Error. Circa hanc difficultatem fuit error quorundam, dicentium inter dæmones esse sexum fœmineum & masculinum; sicut inter homines: & posse filios, & filias procreare. Vnde ortum habuit error gentilium, qui Deos, & Deas adorabant; & hinc poetæ de nuptijs, & coniugijs Deorum, deque eorum stupris multa fabulabantur.

CONCLVSIO.

Dæmon per assumptionem cuiuscunque corporis, non potest ex fœmina generare. ita quòd verè eius filius esse dicatur. Et ratio est, quia tunc oporteret dæmonem per se, & verè animal esse corporeum, de cuius substantia seminalis decisio fieret, quod cum Angelis (vt hactenus probatum est) competere non possit, neque conueniet illis generare. Posset tamē p actū solius Angeli mali compleri generatio; sicut S.Thom.& Scot. vbi sup. declarant; quia poterant fieri succubi in corporibus assumptis, instar mulierum, supponendo se viris, & recipiendo ab illis semen humanum, & idem posteà incubi ascendentes fœminas, & infundētes eis semen receptum à viro, quo facto, fęminæ concipiebant, non à dæmonibus, sed à viris, à quibus; vt succubi, semen receperant. Et ideo positum est in conclusione, ita quòd verè eius filius esse dicatur. Et hoc modo S.Tho. & Scot. locum Genes. 6. videntes filij Dei &c. declarant. Vel dic cum glossa ibidem per filios Dei filios Seth, qui fuit iustus accedentes ad filias Cain, qui fuit iniustus, & non dæmones esse intelligendos. Quid autem tenendum sit de incubis, & succubis. Lege D.August. lib. 15. de ciuitate Dei, c. 23. (Gen. 6. — D. Aug.)

Octaua diffic. Vtrùm dæmones subintrent corpora humana, & in illis habitent?

CONCLVSIO.

S.Bonau. in 2. p. d. 8. art. 1. q. 1. Dur. q. 3. ead. d. Dæmones per naturam suæ subtilitatis, & spiritualitatis, possunt quæcunque corpora penetrare, & in eis sine aliquo obstaculo, & impedimento subsistere, & habitare. Hæc conclusio est de fide. Et constat multis locis Euangeliorum, in quibus dæmones à Christo, & ab Apostolis de obsessorum corporibus, non solùm hominum; verùm etiam porcorum eiectos esse legimus. Et D. August. idem docet in lib. de diuinatione dæmonum: quare intrant eorum corpora, & inhabitant, vexantque corpora, nisi à superiori virtute prohibeantur. Id ipsum docet experientia in dies, non sine maximo obsessorum hominum detrimento. Relege suprà an sint

Angeli

Angeli in loco per essentiam, vel operationem.

DVBIVM III.

Dicet, Cur ergo Deus hoc permittit?

Respondeo. Permittit, vel ad suæ gloriæ ostentationem, vel ad peccati punitionem, vel ad peccantis correctionem. Quæ autem istarum causarum sit; quoniam occulta sunt Dei iudicia, latet humanam industriam; hoc tamen certissimum est causam esse iustissimam. **Dub.** **Rom. 11.**

Dubitabis. In qua parte corporis sunt?

Respondeo. Aliquando in stomacho, quandoque in humore, vel in alia corporis parte. **Dub.**

Hinc, licet bonus, vel malus Angelus nequeat illabi, vel vniri naturæ corporali per modum formæ, vel animæ viuificantis; vt suprà diximus: quia natura cuiuslibet Angeli est substantia rationalis personaliter, & completè in se ipsa subsistēs, potest tamen ita illi coexistere, quòd vires omnes corporales ad motum localem pertinentes, in tali corpore exerceant, adeò, vt etiam organa animalis rationis expertis ad actus exteriores moueat: vt in locutione asinæ Balaam de bono Angelo, & in locutione serpentis de malo, Gen. 3. patet. **Appen.** **Num. 22.** **Gen. 3.**

Dub. Possint ne plures Angeli in eodem corpore existere? Suprà in quæst. de loco Angelorum explicatum est. **Dub.**

Nona diffic. Vtrùm spiritus damnati illabi posit corpori alterius hominis?

CONCLVSIO.

Nullo modo potest. Ratio est; quia tunc obseruaret embriones in ventre matris, & se illis constitiuè vniret; vt saltem consolationes, & delectationes sensuales quo ad fieri potest, reciperet. Est enim de ratione animæ rationalis informare corpus, & delectatione quadam perficere, & non vexare. Secundò quia de lege est; vt à locis, qui animabus in earum transitu designantur, non recedant; quoniam anima est spiritus vadens, & non rediens. Et B. Athanasi. lib. 6. de beatitudine filij Dei regulas fidei ostendens, ait. Si quis confitetur animas hominum in reuolutionem rursus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in serpentibus verti, anathema illi. Hæc Athana. **Psal. 77.** **Athanas.**

Hinc confutatur hæresis Albanensium, & Albigentium, qui cum Pythagora asseruerunt, animas transire de corpore in corpus, ita; vt post vnius hominis mortem, anima illius ad aliud corpus vegetandum, atque fouendum transeat. Lege Castrum contra hæreses, verb. anima, hæresi. 8. **Hæresis.**

Decima diffic. Erit ne credendum alicui obsesso dicenti se animam, vel spiritum alicuius defuncti esse?

CONCLVSIO.

Nullo modo est illi adhibenda fides. Hoc enim sæpissimè in columna Salomonis ferrata Romæ apud S. Petrum accidit. Et ratio est; quia tales sunt verè dæmones, qui frequẽter simulant se animas mortuorum esse, ad confirmandum gentilium errorem, qui hoc credebant: vt de Hermete adducit D. August. 10. de ciuitate Dei, & D. Chrisostom. super Matth.

D.Aug. D.Chrys.

Vndecima diffic. Quid, si dicant illa, quæ anima (quam se mentiuntur esse) fecit in uita?

CONCLVSIO.

Non est illis præstanda fides. Et ratio est: quia tales non sunt animæ illorum: sed dæmones. Et fortassis illi, quos animæ in vita habuerunt in exercitium, in aere superiore caliginoso habitantes. Nam de lege communi tales solent hominum corpora vexare: vel sunt alij dæmones, qui ea, quæ reuelant, didicerunt à dæmonibus, qui illos in vita temporali tentauerunt, & vicerunt.

Duodecima diffic. An dæmones possint mutare sensus nostros exteriores, & illudere?

Intelligitur titulus ita, vt homo bestia esse videatur, &c.

CONCLVSIO.

Potest quidem. Et ratio huius illusionis est: quia imprimit species bestiæ in oculis astantium. Sed de ijs latiùs infrà, in q. peculiari de dæmonibus, & arte magica.

Dub. IIII. *Quot modis sensus nostros dæmones deludunt?*

Respondeo cum D. Bona. vbi suprà. Tribus modis, qui sequentibus propositionibus continentur.

Prima Propositio.

Illudunt primò sensus ostendendo pręsens esse, quod non est. Quod quidem faciunt species ostendendo: v.g. quando phantasmata interiùs existentia forti oblatione virtuti interiori se offerunt: vel virtus interior fortiter illis intendit. Tũc enim similitudo rei videtur esse veritas, & homo illusus credit esse pręsens, quod non est. Et cõfirmatur experientia: nam phreneticus ex parua occasione exteriori videtur sibi prospicere multa, & audire, quę pręsentia non sunt: atque etiam per vehementem, & fortem conuersionem intentionis plerumque phantasma veritas esse videtur. Quòd confirmatur exẽplo cuiusdã ama-

Alex. Alen. q. 39 S. Tho. q. 111. ar. 4. Dura. q. 4. huius d. Gabr. q. 2. Ricard. Dub. Doct. vbi sup. et Alex. Alen. q. 43. m. 3. ar. 1 S. Bona. vbi sup. q. 3. multa dicit.

amasij, qui tanta conuersione suæ amasiæ imaginem cogitabat: vt ei, vel vigilando, cũ ipsa tractare videretur. Quod exemplum D. Aug. esse in lib. de Trini. fertur. D. Aug.

Secunda Propositio.

Deludunt secundò sensus ostendendo rem aliter, quàm à parte rei est. Ratio est: quia hæc naturaliter possunt contingere ratione variationis ex parte organi. v. g. quando humor sanguineus, vel vapor igneus ad oculos descendit, videntur, quæ exterius apparent, rubea Vel propter aliquam ex parte obiecti variationem, quemadmodum contingit aliquando, vt paleæ ex dispositione illarum, & candelæ factæ ex pinguedine serpentis, naturali operatione, serpentes esse videantur. Simile reperitur in aliquibus virtutibus quarundam rerum mineraliũ, vt patet in speculo de Chalybe. Et cum isti modi non lateant dæmones, qui sunt veloces ministri, dubium non est, quin possint ad illudendum hoc efficere.

Tertia Propositio.

Possunt tertiò sensus illudere abscondendo illud, quod pręsens est. Et ratio est, quia res pręsens dupliciter potest latere sẽsus nostros: vel quia impeditur sensus siue potentia, siue illius virtus, ne ad sensibile perueniat; vel secundò; quia impeditur species ne ad sensum peruenire valeat. Et vtroq; modo virtute dæmonis fieri potest: vt sensus, quod sibi præsens est, non percipiat. Potest enim interponere corpus inter oculos, & obiectum, quod occultare cupit.

Hinc, dici solet, dæmonem posse reddere hominem inuisibilem, quod tamen non ita est; vt ex dictis constat. *Appen.* 1

Hinc respondendum est glo. Rabani, super illud Exod. 7. Et fecerunt etiam ipsi per incãtationes, &c. magos diabolicis figmentis spectantium oculos illusisse; ita, vt res in sua specie remanentes, aliæ viderentur. Sed de ijs latius infra. *Appen.* 2 *Exod.* 7.

Hinc, etiam respondetur ad illud, quod habetur in itinerario Clementis de Nicheta ad Petrum narrante præstigia Simonis. Vidimus canes cantare, & imagines ambulare, & de socijs Vlyssis in bestias conuersis, per magnam illam famosissimam Circen, & de sociis Diomedis in volucres conuersis, de quibus habetur 18. de ciuitate Dei cap. 16. Nam omnia hæc facta fuerunt arte dæmonum, qui cum hæc de nouo apparere faciunt, speciem non dant, nec de nouo auferunt; sed speciem, quæ erat in phantasia adeo viuaciter, & velociter interiori virtuti phantasiæ, & imaginatiuę obiiciunt: vt credat homo se rem exteriorem veram, & sensibilem intueri. Hic *Appen.* 3 D. Aug.

enim

dit diabolus ad vos, habens iram magnam, id est, potestatem. Et 16.q.2.can.visis, habetur. Diabolus habet mille nocēdi modos, & artes.

Secunda Propositio.

Fallit quoque per somniorum illusionem. Accidit n. aliqñ operatione dæmonum; vt aliquæ phantasiæ dormientibus appareant, in quibus aliqua eis reuelant, & quandoque aliqua vera de spiritualibus, vt refert D. Aug. de ciuitate Dei; siue de corporalibus præsentibus, vel futuris, præsertim illis, cum quibus dæmones habent aliqua pacta illicita. Quibus quidem reuelant aliquando, ea quorum dæmones ipsi causa sunt. Aliquando verò ea, quorum signa prænoscunt: quæ tamen hominibus sunt occulta. Nonnunquàm immittunt somnia falsa, & deceptoria. Extat exemplum apud D. Greg. li. 4. dialog. c. 50. de quodam homine, cui dæmon in somnijs longam uitam promisit, & cùm multas pecunias persas, & nefas sibi comparasset, repētè defunctus est. Extat, & aliud exemplum in vitis patrum de eo, qui, lectis miraculis Moysi, prætulit illũ Christo, & in somnijs, dęmonis industria, vidit Christum, in choro hominum vestibus nigris indutum, & Moysen in choro Angelorum vestibus albis ornatum, quo somno à fide recessit. Postea verò cognita dæmonis fallacia, ad Christum conuersus fuit, & pœnitentiam egit. D. Aug. D. Greg.

Hinc, tales reuelationes somniorum, & responsiones sunt execrandæ, & nunq̃ credēdæ. Quia dæmon p̄r mendacij, licet aliqñando vera reuelet: semper tamen hominum perditionem intendit. Vera namq; prædicit, vt homines fidem illi adhibentes facilius decipiat, & ad interitum sempiternum perducat. *Appen.*

DVBIVM VI.

Cur igitur Deus, ut dæmones hominibus insidias parent, permittit?

Respondeo. Quia disposuit, & ordinauit diuina prouidentia: vt hominum bona per Angelos procurarentur: directè quidem per bonos Angelos, quatenus homines illorum beneficio à malo retrahuntur, & ad bonum reducuñtur: indirectè verò per Angelos malos, quatenus dati sunt ad exercitium, ut per eorum impugnationem à malo reuocentur, & ad bonum promoueantur, & victoria parta, præmium illud consequantur, de quo dicitur Apocalyp. 2. Vincenti dabo manna abscon ditum, &c. *Apoc. 2.*

QVÆST. IIII. *Al. Alē, q. 39. & 40.*

Quid Angeli circa animas possunt?

Quæstione præcedenti de potentia Angelorum circa corpora

S.Tho.q. 111. S. Bona. Ricar.& alij hac. d.8. pora egimus: nunc verò quid circa animas efficere valeant, tractandum est. Patebit quæstio hæc, explicatis nonnullis difficultatibus.

Prima difficultas Vtrum Angeli existere, vel illabi animabus hominum possint?

Hæc difficultas fuit exposita supra q.3.d.2.difficul.7.

Secunda difficultas. Vtrum habeat potentiam circa hominis intellectum?

Al.Alen. q.40.m.1 S Th ar. 1. S.Bon. q. 4 vbi supra alij hac dist. B.Diony. Angelus potest intellectum hominis illuminare. Et ratio est; quia, sicut Angeli inferiores per superiores illuminantur, ita homines, qui sunt angelis inferiores, per eos illuminantur. Lege enim, & ordine diuinæ prouidētiæ statutum est; vt actionibus superiorum inferiora subdantur. Illuminant igitur angeli hominis intellectum, quatenus illos, similitudinibus sensibilium, intelligibilem veritatem docent. Lege D.Dionys.in lib.de diuinis nominibus.

DVBIVM.

De quibus dicuntur hominis intellectum illuminare?

Respondeo. Primo de rebus cogitandis, bonas cogitationes, ut statim dicemus, immittendo: quatenus excitant, & habilem reddunt intellectum ad habendas optimas cogitationes, remouendo omnia impedimenta, vel interiùs infundendo bona phantasmata. Secundò de rebus cognoscendis: nam per bonos angelos homo illustratur, & adiuuatur; vt ex creaturis perfectiùs in diuinam deueniat cognitionem. Tertiò de rebus credendis, quatenus ministerio bonorum angelorum hominibus diuina principaliter reuelantur. Vnde in eis fides generatur, & crescit. Et tandem illuminant de rebus agendis. Nam ex eo, quòd de fide, & de credendis illuminant, dicuntur etiam ad fidei operationem illuminare, & adiuuare Sed de ijs lege infra d.9.

Tertia difficultas. Possuntne Angeli immittere cogitationes in intellectum humanum, quibus illuminetur?

CONCLVSIO I.

Ale.m 2. vbi sup et q.101. m. 7.art. 3.& 4. Immittere in intellectum cogitationes; vt causa efficiens principalis, nemo, nisi solus Deus, potest. Et ratio est; quia ipse solus est, qui, per modum principalis agentis, potest in intellectu cogitationes, & affectiones gignere, & formare, cum ille solus animabus nostris illabatur. Secundò si dæmon posset cogitationes immittere, nunquam permitteret nos a malis cogitationibus cessare, & malæ cogitationes non imputarent nobis. Quod tamen est falsum; quia dominus illas repræ

hendit

hendit Matt. 9. dicens: Quid cogitatis mala in cordib. vestris? *Matt. 9.*

CONCLVSIO II.

Si immittere sumatur impropriè, & largè, quatenus solummodo dicit excitationem, vel impulsionem, vel suggestionem boni, & mali angeli possunt cogitationes immittere: non quidem species imprimendo: sed adhibendo aliqua signa exterio ra, quę excitent intellectum ad aliquid considerandum: & etiã disponendo taliter phantasmata, vt conducant ad considerationem illius rei, quam vult dæmon, vel angelus bonus ab ho mine considerari. Et probatur psal. 33. immittet angelus Dñi *Psal. 33.* in circuitu timentium eum. Vbi glossa, immittet. i. missionem faciet, idest, custodiam intrà, & extrà mittet. Et ideo dicitur, in circuitu timentium eum Vnde alia translatio habet. Circundat Angelus Domini in giro timentes se. Et Ioan. 13. cùm dia- *Ioan. 13.* bolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas. Et hoc modo intel ligenda sunt sacræ scripturæ loca; & sanctorum auctoritates, vbi Angeli cogitationes immittere dicuntur.

Hinc, modo dicto sæpe dæmon disponit phantasma ita; vt *Appen. 1* inducat dubium alicuius veritatis catholicæ, quod homo soluere nesciat.

Hinc, etiam quemadmodum illudit exteriores sensus; vt q: *Appen. 2* præcedenti diximus, deludit quoque, & intellectum.

Hinc, non necessitatur intellectus ad recipiendas dæmonũ *Appen. 3* suggestiones, siue cogitationes, quia angeli boni tentationem Luciferi non receperunt, sed vicerunt. Violentiam enim infer re non potest: vt docet Damasc. apud Alex. ubi sup. *Damasc.*

Quarta difficultas. Estne Angelus potens ad mutandam hominis voluntatem?

CONCLVSIO I.

Voluntas hominis ab interiori à solo Deo mutari potest. *Al. Alé.* Et ratio est, quia velle est inclinare uoluntatem in rem volitã; *q. 40. m.* & naturalis inclinatio est à solo Deo, qui est auctor, & causa *3. & 4.* voluntatis. Vnde Prou. c. 21. legitur. Cor Regis in manu Domi *S. Th. ar* ni, quocunque voluerit, inclinabit illud. Vbi glo. Cor. i. volun *2. S Bon* tas Regis, est in manu, idest. in potestate Dei, & quocunque vo *45. & ri* luerit, inclinabit illud, idest, vel ad duritiem, vel ad mansuetu- *liqui. v.* dinem, ad bonum, vel ad malum. *supra.*

CONCLVSIO II. *Prou. c.*

Ab exteriori possunt Angeli hominis uoluntatem immuta *21.* re. Ratio est, quia potest ei ostendere, vel repræsentare exterius obiectum, vel commutare interius appetitum sensitiuum, ad aliquam passionem, nempè, ad iram, vel concupiscentiam,

ex quibus voluntas hominis ad volēdum aliquid inclinatur. Et ideò dicitur ab Angelo mutari, idest, allici, uel inclinari.

Append. Hinc voluntas a dæmone non cogitur ad consentiendum exteriori persuasioni, & interiori affectioni: quia semper manet libera.

Quinta diffic. Possunt ne Angeli incendere affectionem siue voluntatem?

Alex. Alen. m. 3. ubi sup. & q. 101 m 7. ar. 4 & D. Bonau q. 5. ubi sup. Eodem modo, quo de immissione cogitationum, est de affectione theologandum. Et nota cum D. Bona. loco citato incendere esse actum translatum à rebus corporeis. Nam sicut in corporalibus ignem incendere, non est ignem generare: sed potiùs igni pabulum ministrare, vel applicando ignē combustibili, vel combustibile igni; ita in spiritualibus.

CONCLVSIO. I.

Luc. 12. Solus Deus, tanquàm principale agens, incendit voluntatem. Ipse enim dixit, ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi, vt ardeat?

CONCLVSIO II.

Dæmones, tanquam excitantes, & subministrantes, ignem incendere dicuntur. Constat ex notabili posito: quia igni, qui est concupiscentia, siue peruersa libido, pabulum, scilicet, cogitationes, & affectiones carnales, & terrenas, & fœdas delectationes dæmones apponunt. E contrà boni Angeli bonas cogitationes subministrant.

Append. Hinc, ignem incendere in spiritualibus, non solùm accipitur respectu affectionum: immò, & cogitationum.

Sexta diffic. Potest ne Angelus immutare sensus interiores.

CONCLVSIO III.

S. Thom. art. 3. & alij vbi sup. Angeli possunt immutare, & immutant aliquando vtrunque sensum, interiorem, & exteriorem. Et ratio est, propter eorum potentiam in materiam corporalem; & ipsorum influentiam in homines. Quod quidem efficiunt, vel de nouo sensibile aliquod formando, siue à natura formatum sensui opponendo, vel spiritus, & humores intus commouendo. Et constat Gen. 19. vbi legitur, Sodomitas percussos fuisse cæcitate ab angelis; ita vt ostium domus inuenire non possent. Et 4. Reg. 6. exemplo Syriorum, quos Eliseus in Samariam duxit cæcitate percussos.

Gen. 19. *4. Reg. 6.*

Septima diffic. Vtrum Angeli possint secreta cordium scire?

Mag. sen. hac. d. & Hæc difficultas tractata est suprà in q. 4. d. 3. de cognitione Angelorum.

Quæst. V. Vtrum Deus aliquando assumpserit corpus? Alex. Alen. q. 22 m. 7. & in 1 p. q. vltima, et doct. dis. 15. 1.

Hæc quæstio ortum habet ex diuersis locis sacræ scripturæ, in quibus legitur Deum hominibus apparuisse. Nam Exod. 3. apparuit dominus Moysi in flamma ignis, de medio rubi. Et Matth. 3. Spiritus sanctus visus est descendere super Christum, sicut columba. Et act. 2. venit super apostolos in linguis igneis. Hinc ergo quæritur vtrum assumpserit corpus? Exod. 3. Matth. 3 Act. 2.

CONCLVSIO.

In nulla apparitione ex ijs, quæ leguntur in veteri testamento, legimus Deum assumpsisse corpus; sed Angelum, ita quòd nunquàm locutus est immediate in veteri testamento: sed per Angelos. Probatur auctoritate D. August. 3. de Trin. c. vltim. vbi expresse habetur. D. Aug

Prima diffic. Cur igitur dicit diuina scriptura locutum fuisse dominum Deum?

Passim enim legitur locutum fuisse dominum, vt Gen. 15. ego protector tuus sum, &c. Et alibi passim, & non per Angelos, Lege concordantias bibliæ, verbo, ego. Gen. 15

CONCLVSIO.

Licet scriptura sacra dicat: ego sum Dominus, & c hoc solùm dicitur: quia Angelus loquebatur in persona Dei, sicut inter nos præco in persona iudicis loquitur. Probatur ex D. Paul. ad Hebræ 2. vbi loquens de traditione legis ait. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, &c. Et ad Gal. 3. dicit, legem ordinatam fuisse per Angelos in manu mediatoris. Et act. 7. dixit B. Stephanus. Apparuit Moysi in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi, & infrà. Hic est, qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina. Vel vt Alex. declarat, attribuitur apparitio Deo per auctoritatem; angelo per ministerium. Non quòd Deus tali ministerio indigeat: sed quia congruit eius dignitati, vt ei angeli in huiusmodi inferioribus ministrent. Ad Heb. 2. Gal. 3 Act. 7.

Hinc locus ille Exod. 33. vbi dicitur, locutum fuisse dominum ad Moysen facie ad faciem, & alia id genus loca intelligenda sunt ita: vt loqueretur Angelus immediatè, aut Deus per Angelum. Idem enim probat D. Aug. vbi sup. de omnibus apparitionibus vete. testam. Append Exod. 33 D. Aug Alex. Alen. v. sup.

Secunda diffic. In apparitionibus noui testamenti loquebatur ne Deus immediatè, an per Angelos, sicut in veteri?

Beatus August. loco suprà citato tenet, inuenire veritatem D. A

hu-

huius quæstionis esse difficile, & non expedire temerè affirmare.

CONCLVSIO.

Piè credo dici posse apparitiones noui testamenti factas fuisse per Angelos; sicut in veteri testamento per angelos factas fuisse, nuper probatum est. Et ratio est, vt intelligamus Deum semper suam maiestatem cum hominibus custodisse, quousque homo factus est. Tunc enim solùm immediatè locutus est, vt B. Paul. ad Hebræ. 1. testatur, dicens. Multifariàm, multisq; modis olim Deus, loquens patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Et Math. 5. aperiens os suum, &c.

Ad Heb. 1. *Math. 5* *Math. 3* *D. Aug.* *S. Thom.*

Tertia diffic. In apparitionibus noui testamenti quòmodo corpora aßumpta fuerunt?

CONCLVSIO.

Certissimè tenendum est corpora, quibus Deus apparuit in nouo testamento, non fuisse Deo hypostaticè vnita; sicut fuit vnita humanitas, quando factus est homo. Neque enim columba, nequè ignis erat Spiritus sanctus, nequè vox erat Pater, quando vox Patris audita est. Hæc conclusio est D. August. vbi suprà, & S. Thom. 3. p. q. 39. art. 6.

Quarta diffic. Cur ante diluuium, semper legitur, apparuisse Dominum in se, & post diluuium, ante incarnationem legitur apparuisse in Angelo?

Alex. Alen. ubi sup. *Alex. Alen. 1. p. q. 2. in 1. art. 4. & 5. Mag. hac d. lege omnino Castrũ verb. beatitudo. heresi. 1. S. Tho. q. 94. ar. 1* *Exo. 4. 33*

Hæc difficultas nascitur ex eo, quòd in apparitionibus post diluuium, uel præmittitur, vel subiungitur angeli apparitio, Vnde scriptura sacra, aliquando Angelum, aliquando verò Deum locutum fuisse testatur. Respondeo cum nostro Alexand. bifariam. Primo: quia tempore diluuij omnis caro corruperat viam suam, in cuius corruptionis pęnam immisit diluuium, & minorem familiaritatem habuit cum natura humana, quàm ante corruptionem. Et ideò ante diluuium legitur apparuisse in se, post diluuium verò in Angelo, vt manifestaret se magis ab homine elongatum propter peccatum, Vel secundò apparuit post diluuium in Angelo; vt innueret propè esse iam tempus, in quo apparere in magni consilij Angelo promiserat, quod fuit tempus incarnationis.

Quinta diffic. Apparuitne vnquam Deus mortalibus in specie, qua est Deus?

CONCLVSIO.

Indubitanter tenendum est Deum in specie essentiæ suæ nunquam mortalibus apparuisse. Probatur primo Exodo 33.

Dixit

Dixit enim Deus Moysi: Non videbit me homo, & viuet. Et Ioan. 1 legitur. Deum nemo vidit vnquàm. Et ratione confirmatur: quia cum omne visibile sit mutabile, & Deus, vt suprà diximus, sit immutabilis, erit inuisibilis. Explicare autem viderint ne Moyses, & Paulus Deum? Et an possit viatori manenti in statu viæ communicari visio intuitiua Dei? non est præsentis loci, cùm in 4. d. 49 ex professo à Doctoribus tractetur. hactenus de 8. dist.

Ioan. 1. Castro vbi suprà. Lege Flores q. de beatitudine in 4. Alex. Alen. 4. p. tract. de officio missæ. p. 2. §. 1. S. Thom. q 108. S. Bonau. Scot Durand. & alij hac dist.

DISTINCTIO IX.

De distinctione Angelorum, quantùm ad Hierarchias, & ordines?

QVÆSTIO I.

De Hierarchijs.

Hæc q. erit perspicua, positis aliquot difficultatibus.

Prima diffic. Quidnam est Hierarchia?

Præter nominis etymologiam, qua dicitur hierarchia ab hieros, quod est sacrũ, & archos, quod est princeps, quasi sacer principatus, tres affert D. Bona. definitiones hierarchiæ.

CONCLVSIO.

Hierarchia est ordo sacratior, & scientia, & operatio, quæ ad Dei similitudinem pro viribus nititur, ac pro modo suo ad illius imitationem, ex indulta sibi diuinitùs intelligentiæ luce, inuehitur. Hęc diffinitio est B Dionysi c 3. cœlestis hierarchiæ, in qua omnia continentur, quę ad rationem principatus desiderantur. Nam in principatu est vnus finis, quem princeps intendit, ad quem consequendum, cum diuersitas officiorum requiratur, ponitur in definitione ordo, quo talis diuersitas exprimitur. Deinde cum opus sit scientia dirigente in executione officiorũ, & actione perducẽte, additur in definitione sciẽtia, & operatio: finis aũt intẽtus innuitur voce ad Dei similitudinẽ, &c. Hugo autẽ ita definitionẽ positã declarat. Nã est, inquit, ordo diuinus, idest, potestas à Deo ordinata, scientia, qua quid faciendum sit intelligant, & actio, qua quod intellexerũt agendũ, perficiant. Et in ordine officium, in sciẽtia distinctio, in actione ministeriũ significatur. Nam sine ordine actio præsumptio censetur, & sine actione ordo negligentia est: sine sciẽtia autem, & actio est repręhensibilis, & ordo inutilis.

Doct. vbi suprà. S Bonau. super litteram d. q. 1. S Thom. art. 1. B. Diony. Hugo.

Secunda diffic. Quotuplex est Hierarchia?

Diuus Bonauent. loco citato, varias affert hierarchiæ diuisiones. Hierarchia, cùm sit sacer principatus, potest duobus modis considerari. Primò ex parte Principis, secundò ex parte multitudinis subditæ principi.

Doct. vbi suprà. Nota.

CONCLVSIO I.

Si hierarchia primo modo, scilicet, ex parte principis consideretur, vna tantùm est omnium angelorum, & omnium hominum (qui sacrorum participes esse possunt) hierarchia, & non plures. Hæc conclusio est de fide, in quãtum dicit, omnes angelos, & homines sub vno principe contineri. Et patet
Rom. 11 ad Rom. 11. quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Et Sap. 14. tua autem, pater, prouidentia ab initio cuncta gubernas. Et ratio est, quia princeps omnium, qui possunt sacrorum esse participes, cuiusmodi sunt rationales creaturæ, est vnus Deus, Optim. Max.

CONCLVSIO II.

Hierarchia secundo modo sumpta, idest, ex parte multitudinis, est duplex, vna angelorum, & hominum altera. Et ratio est; quia sicut vnitas principatus emanat ex vnitate modi passiuæ gubernationis, ita diuersitas principatus, siue hierarchiæ, & pluralitas ex pluritate effluit. Nam qui non possunt secundum eundem modum à principe gubernari, ad diuersos principatus pertinent. Et cùm homines, & Angeli diuersis modis regantur; quia Angeli puris illuminationibus, homines verò sub sensibilium similitudinibus gubernantur, diuersa erit profectò hierarchia Angelorum, ab hominum hierarchia.

CONCLVSIO III.

Si Angelorum hierarchia modo secundo prędicto sumantur, non omnes Angeli sunt eiusdem hierarchiæ, sed tres diuersas hierarchias constituunt. Et ratio est; quia tres sunt modi; quibus angeli à Deo reguntur, gubernantur, & illuminãtur, & distinctio hierarchiarum ex distinctione gubernationis, & illuminationis sumitur. Nam si rationes rerum, de quibus Angeli illuminantur, considerentur: vt à primo principio vniuersali, quod est Deus, procedunt, ad primam hierarchiam pertinent, quæ immediatè ad Deum extenditur,
D. Dion. & quasi in vestibus Dei; vt D. Dionysi. cap 6. & 7. de cœlest. hierarch. docet, collocatur. Si verò tales rationes sumanrur, vt ab vniuersalibus causis dependent, quæ iam aliquo modo multiplicantur, ad secundam hierarchiam spectant. Si autem tertiò perpendantur & singulis rebus, quatenus à proprijs causis pendent, applicentur, isto modo tertiæ hierarchiæ
S. Thom. esse dicuntur. Vel dic secundò cum eodem S. Thom. 3. contra gent. cap. 80. distingui inter se; quia prima hierarchia cognoscit ordinem diuinæ prouidentiæ, in ipso Deo. Secunda in causis secundis vniuersalibus. Et tertia in particularibus.

bus. Et tertiò distinguntur; quia prima illuminatur à Deo. Secunda à prima. Et tertia à secunda, sed hæc clariùs in sequentibus patebunt.

Tertia diffic. Vtrùm homines fideles, in peccato mortali existentes, sint vnius Hierarchiæ cum Angelis ex parte Principis?

Hæc difficultas propter primam conclusionem proximæ difficultatis mouetur.

CONCLVSIO I.

Simpliciter non sunt eiusdem hierarchię cum Angelis fideles in peccato mortali existentes. Hæc conclusio est D. Aug. 12. de ciuitate Dei, c. 1. & 6. & lib. 14. c. vlti. qui duas ponit ecclesias, vnam ex bonis Angelis, & bonis hominibus, & ex malis Angelis, & malis hominibus alteram. Tum etiam, quia dæmon, vt sup. diximus, est caput malorum hominũ. Et tandem quia hierarchia est sacer, & sanctus principatus, & peccatores non simpliciter pertinent ad talem sanctum principatum, cũ nõ sint sancti, iuxta illud. Sãcti eritis; quoniã ego sanctus sum. *D. Aug.* *Leuit. 11. & 19 et 20.*

CONCLVSIO II.

Fideles peccatores aliquo modo ad talem hierarchiam pertinent. Et ratio est; quia sunt participes sacrorũ, scilicet, fidei, & sacramentum. Et licet actu non sint participes, nihilominus tales esse possunt, & pertinent ad ecclesiam militantem. Et Christum omnium hominum caput est. Relege quęst. suprá positam. An dæmon sit caput malorum, &c. *Et 1. Petri. 1.*

Hinc confutatur hæresis Donati, cui multi adhæserunt. Et tandem Lutherus, qui in eius verba iurauit. Nam asserunt intra ecclesiam non esse bonos & malos, sed solos bonos ad illam pertinere. Qui error fuit condemnatus in concilio Constansi, sess. quintadecima. In quem errorem doctissimè, vt solet, inuehitur Castro verbo ecclesia, hæresi. 1. *Hæresis.* *Castro.*

Quarta diffic. Est ne in diuinis personis ponenda Hierarchia?

Hanc difficultatem innuit vbi suprà S. Thom. Fuit autem circa illam duplex opinio. Vna affirmans Hugonis de Sancto Victore, in præamb. super cœlest. Hierarc. Et Altisiodo. lib 2. summæ. Et D. Bonauen. in expositione literæ Magistri. Et Gabriel. hac d. q 1. Altera est negans S. Tho. loco citato, & in 2. hac dist. 9 *S. Tho 5. & Bona. ubi sup. Hugo. Altisiodorensis. S. Bonau. Gabriel.*

CONCLVSIO I.

Asserere in diuinis personis esse Hierarchiam eo modo, quo prima opinio illam ponit, non est erroneum. Et ratio est; quia illi non ponunt inæqualitatem, sed solùm confitentur hierarchiam tunc significare, & explicare essentiæ vnitatem,

& personarum diuinarum sanctissimam Trinitatem. Atque ita definitur à D. Bon. vbi suprà, hierarchia est diuina pulchritudo, vt simpla, vt optima, vt consumata, vel vt consumatiua.
B. Dion. Quam definitionem dicit esse B Dionysi. in qua nec Trinitas præiudicat vnitati, nec vnitas Trinitati: sed vnitas ad perfectionem Trinitatis, & Trinitas ad vnitatis perfectionem spectat. Ostenditur autem vnitas in trinitate per vocem, pulchritudo: quia pulchritudo in pluralitate, & æqualitate consistit:
D. Aug. vt auctor est D. August. in lib de vera re. Et uoce simpla declaratur, pluralitatem non præiudicare vnitati, quoniam ita est ibi pluralitas, vt non tollatur vnitatis simplicitas. Et vt intelligatur vnitatem non præiudicare Trinitati, siue pluralitati, ponitur vox optima. Sic enim est in Deo vnitas; vt tamen sit summa bonitas, per quam est perfecta communicatio, & ex consequenti personarum pluralitas. Postremò, vt ostendatur, quòd vnitas ad perfectionem pluralitatis, & è conuerso, pertinet. Subditur: vt consumata. In quo significatur in Trinitate, & vnitate, omnimodam summamque perfectionē consistere. hæc D. Bona.

CONCLVSIO II.

Si Hierarchia propriè sumatur, nullo modo est in diuinis personis collocanda. Et ratio est; quia Herarchia propriè interpretatur sacer Principatus, & principatus propriè includit Principem, & multitudinem inferiorem; & ideò propriè non est: nisi vbi est superior aliquis, & aliqui inferiores. Quod quidem omninò mysterio sāctissimæ Trinitatis repugnat, vbi in essentia vnitas, & in Trinitate adoratur æqualitas.

Hæresis Castro. Hinc confutatur hæresis Arrij, & aliorum, qui inæqualitatem in diuinis personis constituebant; aduersus quos fuerunt aliquot concilia celebrata, quæ apud Castrum verbo Deus, hæresi sexta reperies.

Quinta diffic. Sunt ne in vnaquaque trium Hierarchiarum plures ordines?

CONCLVSIO I.

S. Th. ar. 2. vbi su. Sunt quidem in vnaquaque hierarchia plures ordines. Ratio est; quia non esset multitudo ordinata, si ei ordinis diuersitas abesset. Cùm enim hierarchia sit vnus principatus, idest, vna multitudo, vno modo ordinata, sub vnius principis gubernatione, de illius ratione erit; vt habeat plures ordines.

CONCLVSIO II.

D. Dion. vbi. Hæc ordinum diuersitas, pœnes diuersa officia, & diuersos actus, attenditur, quę ad ternarium numerum in vnaquaque hierar-

hierarchia reuocatur. Quælibet enim multitudo habet principium, medium, & finem. Et confirmatur à simili: nam sicut in ciuitate qualibet sunt tres hominum ordines, scilicet, summorum, vt optimatum, mediorum, & inferiorum; ita in qualibet hierarchia angelica sunt tres ordines, secūdū varia officia, & diuersos actus distincti, & ad summum, medium, & infimum reducti.

QVÆSTIO II.

De ordinibus Angelorum. An sint in illis ponendi?

Hæc q. non secus, ac aliæ quęstiones, positis aliquot difficultatibus, erit peruia.

Prima diffic. Quid nam est ordo?

CONCLVSIO.

Ordo angelorum est multitudo cœlestium spirituum, qui inter se aliquo munere gratiæ similantur: sicut, & in naturaliū donorum participatione conueniunt. Hæc descriptio est D. Greg. quā in litera magister adduxit, & eam D. Bona. exponit.

Secunda diffic. Quotuplex est ordo?

Duplex est ordo, vnus triumphantis ecclesiæ, & alter militantis. Canonizata est conclusio hæc. 89. distinct. can. ad hoc.

Tertia diffic. Est ordo necessarius?

CONCLVSIO.

Est quidem ordo necessarius. Et ratio est; quia nullius vniuersitatis rectè gereretur administratio, neque subsistere posset, nisi eam magnus differentiæ ordo seruaret. Et habetur expresse eodem can. ad hoc. 89. dist. Nihil enim in ecclesia militanti debet esse inordinatum: vt docetur in can. miramur. 61. distinct.

Quarta diffic. Quotnam sunt Angelorum ordines?

CONCLVSIO.

Nouem sunt Angelorum ordines, scilicet, Seraphim, Cherubim, Throni, Dominationes, Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, Angeli. Hic numerus colligitur ex variis sacræ scripturæ locis. Et traditur à B. Dionysi. vbi suprà, & à B. Greg. Et refertur cap. vltimo. §. principium, de pœn. dist. 2. vbi adducuntur nouem genera lapidum, quibus nouem picti Angelorum ordines indicantur. Et de pœn. d. 1. can. hi duo, vbi per 9. hebdomadas 9. angelorum ordines accipiuntur.

Hinc in ecclesia hac militanti nouem sunt ordinum gradus, quorum nomina sunt hæc. Ostiarius, Psalmista, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus. & dist. 21. can. cleros, habetur.

Alex. Alen. p. 1. q. 22. m. 4. & p. 2. q. 3. 7. & alij ubi suprà, & Magister hac dist. D. Greg. homil. 34 de dragmate, & oue perdita. & S. Thom. Ad Ephesi. 1. lect. 7. & ad Coloss. 1. lect. 4. S. Bonau. ubi suprà super literam. D. Dionys. de cœlest. hierarc c. 7. & 8. & 9. D. Greg. Magister & alij q. citata. S. Bonau. q 7. ubi sup. B. Diony. B Greg. Appen.

Quinta diffic. Cur ita nominantur Angelorum ordines?

Doct.ubi sup. S.Thom. art.5. S. Bona. q.4. Nota cum D.Bonau.tria.Primum est,vnum donum esse altero dignius: vt charitas superat alia dona. Secundum est ordines inferiores in omnibus donis à superiori excelli, & superari. Tertium est denominationem debere fieri à digniori. Nota secundò cum Sancto Thom. tribus modis aliquam perfectionem alteri tribui. Primò secundum proprietatem, Nota. 1. vt quod alicui ex propria natura, & adæquatè conuenit: vt Nota. 2. risibile homini. Secundò per excessum; vt Soli calor, & Psal. 81. Deo perfectiones creaturarum conueniunt. Tertiò per participationem: vt competit creaturis Deitas; iuxta illud. Ego Nota. 3. dixi,dij estis. Nota tertiò omnes spirituales perfectiones, quæ communes sunt Angelis hominibus, & abundantiùs in superiotibus reperiuntur,diuersimodè in ipsis inueniri. Ratio est; quia perfectiones propriæ superiorum habent locum in inferioribus, deficienter tamen, & per participationem; at verò perfectiones propriæ inferiorum inueniuntur in superioribus, sed per excessum,& perfectiori modo. Et ideò neque superiores ab inferiorum perfectionibus, neque inferiores à perfectionibus superiorum denominantur, sed vnusquisque à propria,& adæquata perfectione nomen sibi vendicat.

CONCLVSIO.

Singuli Angelorum ordines nomen habent inditum, iuxta proprietatem peculiarem, & propriam vnicuique ordini,siue proprium donum. Et ratio est; quia commune est axioma Galenus. Galeni medicorum facilè principis: vt rebus nomina imponantur iuxta naturam,& proprietatem cuiusque.

Appen. 1 Gen 2. Hinc scriptura commendans Adam, qui appellauit nominibus suis cuncta animãtia, & vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ,iuxtà cuiusque rei proprietatem, & naturam, dicit. Omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius.

Appen 2. Hinc Seraphim dicuntur, qui præ alijs charitate ardent. Seraphim enim interpretatur ardens. Et Cherub. qui alios scientia superant. Nam Cherub. plenitudo scientiæ declara- B. Greg. tur. Throni (vt docet B.Greg.) qui tanta diuinitatis gratia replentur: vt in eis Deus sedeat, & per eos iudicia discernat, atque informet. Thronus enim sedes dicitur. Dominationes,quæ principatus,& potestates transcendunt. Principatus nuncupantur, qui sibi subiectis, quæ agenda sunt, disponunt, eisque ad diuina mysteria explenda principantur. Potestates nominantur illi, qui hoc cæteris potentiùs in suo ordine accepe-

acceperunt: vt virtutes aduersæ eis subiectæ, eorum refrenentur potestate, ne homines, quantum desiderant, tentare valeant. Virtutes dicuntur illi, per quos signa, & miracula frequenter fiunt. Archangeli, qui maiora nunciant. Angeli verò, qui minora. Quæ quidem nomina, inquit Magister, non propter se: sed propter nos, eis data sunt.

Hinc tibi negotium facessere non debet, quòd D.Diony. virtutes in medio ordine secundæ hierarchiæ, & principatus in primo ordine tertiæ hierarchiæ constituat: Id autẽ Gregor. è contra, mutatis locis. Neque enim vnus alteri contradicit, nec verbum alterius retractat: sed alium modum distinguendi assignat. Propterea quod B.Dionysi. distinctionem hierarchiarum sumpsit, penes ea, quę sunt ipsis angelicis spiritibus intrinseca, & ideò distinxit ordines, vt in cœlis collocati sunt: at verò D.Gregor. plus pensans opera, & officia angelorũ, distinxit eo modo, quo plus ad eruditionem nostram valere possunt. *Appen. 3* *B. Dion.* *B. Greg.* *S.Bonau. super litteram.*

Sexta diffic. Fuerunt ne isti ordines distincti à principio creationis Angelorum?

CONCLVSIO I.

Nouem isti ordines non fuerunt distincti à principio creationis eorum: sed post malorum Angelorum lapsum. Et ratio est; quia nullus spiritus malus fuit Seraphim, idest, ardens charitate in Deum, neque thronus, idest, sedes Dei, neque fuit Cherub. idest, plenitudo scientiæ. Neque enim cecidissent, si scientia pleni, charitate in Deum flagrassent. *S.Tho. ar tic. 4.* *S. Bon. q. 2. ubi su.*

Dices. Cur igitur suprà diximus ex singulis ordinibus cecidisse, si ante lapsum non fuit ordinum distinctio? *Dub.*

Respondeo cum Magistro. Hoc dicitur: propterea quòd, si non cecidissent, ad dictos ordines assumpti fuissent. *Magist.*

Hinc hæc nomina angelorum non sunt nomina naturæ: sed gratiæ, idest, fuerunt distinctorum ordinum, propter dona gratuita sibi concessa.

Vel respondeo cum D.Bona distinctionem ordinum esse à natura, tanquàm à præambula dispositione, & à gratia, tanquàm à completiua perfectione. Vnde ordinum principalis distinctio non potest esse à natura. Quod etiam innuere visus est S.Thom. dicens: inchoatiuè esse ex naturalibus, & completiuè ex gratuitis. *D.Bona.* *S.Thom.*

Septima diffic. Vtrùm spiritus eiusdem ordinis sint æquales in donis?

CONCLVSIO.

Non sunt omnes spiritus eiusdem ordinis in donis æqua- *S.Bon. q. 8. ubi su.*

 les.

les. Ratio est: quia Lucifer fuit de collegio superiorum spirituum, & tamen in naturalibus fuit omnibus excellentior. Lege cap. vlti. d. 2. de pœn. § primum.

Octaua diffic. Remanebunt ne dicti ordines post diem iudicij?

S.Th.artic.7. D.Bonauent.q.6. ubi sup. 1.Cor.15

Ratio dubitandi est. quia D.Paul. 1. Corint. 15. ait. Cùm euacuerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

CONCLVSIO I.

Quantum ad naturalia, & quò ad gratuita, Angelorum ordines distincti manebunt. Communis est sententia Magistri, & Doct. in hac d. Et ratio est: quia naturalia, & gratuita in ipsis manebunt. Neque enim eorum natura corrumpetur, neque gloria, quæ merito præcedenti correspondebit, esse desinet.

CONCLVSIO II.

Quò ad executionem officiorum, quatenus ordinantur ad perducendos homines ad Deum, post diem iudicij cessabunt. Hoc enim est, quod D. Paul. vbi suprà, docuit dicens: cùm tradiderit regnum Deo, & patri, euacuabit omnem principatum, &c. Vbi animaduertit Albertus Magnus non dixisse D. Paul. euacuandos esse Seraphim, & Cherubim, & Thronos: quia isti denominantur ab actionibus, quas circa Deum exercent: sed principatus, & potestates, & virtutes, qui ab actionibus, quas circa nos exercent, nomen habent. Et eadem ratione euacuandos esse alios tres ordines inferiores intelligendum est.

Albertus Magnus. 1.Cor.15

DVBIVM.

Cessabunt ne officia, quibus superiores illuminant inferiores?

CONCLVSIO.

Actiones Hierarchiæ in Angelis remanebunt, nempè, mutua purgatio, illuminatio, atque perfectio, non quantum ad acquisitionem, & manifestationem alicuius veritatis, de nouo diuinitùs traditę; sed quantùm ad conseruationem scientię veritatum, quas illis reuelauerunt. Et ratio est; quia sicut inferiores illuminantur per superiores, ita cognitio inferiorum dependet ex superiorum illustratione, non solùm quantùm ad nouam acquisitionem: verum etiam quantùm ad scientiæ conseruationem, Et ita intelligendi sunt D.Bona. & alij, qui partem affirmantem defendunt.

Append. Idem dicendum est de hominibus, qui per Angelorum officium ad beatitudinem peruenerunt.

Nonæ

Nona difficultas Vtrum in dæmonibus sit ordo? infra in q. de dæmonibus explicabitur.

QVÆST. III.

Vtrum homines ad ordines Angelorum assumantur?

Erit quæstio hæc facilis intellectu sequentes difficultates intelligenti. S.Tho.q. 108 ar. 8 S Bon. q 5. et 7. Dur q 2. in hac d. 9.

Prima difficultas. Fuerunt ne creati homines ad reparandum Angelorum ordines?

CONCLVSIO.

Fuerunt homines formati ad ruinam ordinum angelorum restaurandam. Conclusio est Leonis IX. Pontif. Maximi. Et habetur de consec.distin.1.can.hi duo, vbi ita legitur. Quorum recuperationi consulens omnipotens Deus, creator, primum hominem de limo terræ formauit, qui sui generis multiplicatione, damna cœlestis patriæ resarciret, atque angelorum gaudia suppleret, qua spe angelicus chorus non modicum lætatus est.

Secunda dif. Assumentur ne intra choros Angelorum?

Circa hanc difficultatem fuit opinio Eustratij super 6.Ethi. qui asserebat,non posse animam hoc consequi; vt inter angelos collocetur:quia nemo potest ad perfectionem actuum angelorum pertingere.Quę opinio si loquatur de naturali actione, vera est: si verò de supernaturali, est hæretica. Cùm constet animam Christi Iesu, & sanctissimam Virginem omnes angelos superasse. Hanc opinionem refert S.Thom.in 2 d.9. quæst.1.art.8. Doct.vbi supra. Eustratij error.

Secunda opinio,quam citant S.Tho.& D.Bona. eorum est, qui affirmarunt solas virgines,quæ nec nubent,neque nubentur,esse inter angelos collocandas,alios verò homines constituere decimum ordinem.Quæ etiam est falsa:quia D. Petrus, & B.Magdalena proculdubio sunt in cœlis, multis alijs virginibus masculis,& fœminis superiores. S. Thom. S Bonau. Mat.22. Luc. 20.

Tertia opinio,quam sequitur S.Bonau.ait, perfectos homines, qui in vita peruenerunt ad tantam meritorum excellentiam:vt exaltentur ad ordines angelorum, esse in ordinib.angelorum collocandos: imperfectos verò, qui non ad talē excellentiam peruenerunt,decimum ordinem constituturos: vt sunt pueri,qui solis Christi meritis saluantur.

CONCLVSIO I.

Non est verosimile constituendum esse ex hominibus imperfectis decimum ordinem. Et ratio est: quia non decet; vt numerus ordinum, qui cœlesti Hierarchiæ per tria

terna distinctus competit, & quo vestigium Trinitatis sanctissimæ perfectiùs exprimitur(vt auctor est B.Dionys.c.6.de cœlest.Hierarch.)per homines augeatur. Et quia homines reparaturi sunt Angelorum ruinas.Et quod in can. Hi duo de consecr.dist.1. Et apud Magistrum de decimo ordine scribitur,intelligendum est,esse reparandum ex hominibus ; quod in angelis lapsum est,de quibus tot corruerunt: vt ex illis decimus ordo posset constitui.

B. Dion.

CONCLVSIO II.

Ad angelorum ordines,ita sunt electi assumēdi: vt quidam inter superiores, quidam inter inferiores, quidam verò inter mediocres, pro diuersitate suorum meritorum, collocentur. Patet Mat.22.c.vbi de sanctis dicitur. Erunt sicut Angeli Dei in cęlo Et Luc.20.dicuntur æquales angelis. Lege D. Aug.12. & 22.de ciuit.Dei.c.1.dicentem. Non erunt duæ societates hominum,& angelorum:sed vna.Lege quoque glo.super locum psal.44.Constitues eos principes. Et super illud Deut. Omnis locus,&c.Et D.Greg.in homil.de centum ouibus,Luc.15.Et in homilia de angelorum distinctione,ubi copiosè conclusio demonstratur.Et hoc modo verè dixit D.Bonau. quòd non omnes homines ad eosdem gradus gloriæ, quibus potiuntur angeli,peruenient:quia quidam assumentur supra, quidam infra. quidam ad ipsos.

Mat.22. Luc. 20. D. Aug. Psal.44. Deut.11. D. Greg. Luc. 15.

Tertia difficul. Quot erunt ex hominibus saluandi ?

CONCLVSIO I.

D.Greg. Deut.32

Tot saluabuntur, quot fuerunt Angeli, qui permanserunt. Hæc est D.Gregor. propter illud Deuteron 32. Constituit terminos populorum, iuxta numerum filiorum Israel ; idest, Angelorum.

CONCLVSIO II.

D.Aug.

Tot erunt ad minus saluādi,quot ex angelis ceciderūt.Hęc est D.Aug.in Enchir.c.29. & li.22 de ciuit. Dei. vbi etiā dicit. Et forsitam vberiori numero lætabitur superna Hierusalem.

CONCLVSIO III.

Sap.8.

Numerus saluandorum incertus nobis est. Et ratio est;quia soli Deo Optimo Maximo, cuius sapientia attingit à fine vsque ad finem, cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus.

Quarta difficultas. Quibus modis assumi possunt homines ad Angelorum ordines ?

CONCLVSIO I.

Doct ubi supra.

Homines ex parte naturæ ad angelorum ordines assumi haud

haud possunt. Ratio est, quia plus distat natura hominis à natura angelorum, quàm natura vnius angeli à natura alterius angeli, & cùm Angelus inferioris naturæ non ad superiores ordinem pertingere valeat, neque poterit hominis natura. Deinde, quia naturalis actio hominis ad æqualitatem actionis Angelorum attingere non valet. Nullus enim intellectus humanus secundum formam potest ad cognoscendum Deum, sicut angelus peruenire. & S.Th. in 2. hac dist.

CONCLVSIO II.

Ex parte gratiæ possunt homines assumi ad Angelorum ordines. Patet exemplo sanctissimæ Virginis, cuius tāta fuit gratia, vt non solum ad ordines angelorum fuerit assumpta: verū etiam super omnes illorum choros collocata. Lege cap. feriandum, de consec.d 3.

CONCLVSIO III.

Ex parte efficaciæ meritorum potest homo assumi ad ordines angelorum. Et ratio est, quia licet angelus inferior nō possit mereri, vt ad gloriam, & ordinem angeli superioris ordinis perueniat, poterit tamen homo. Quia eius meritum potest esse merito angelorum efficacius. Dices. Vnde nam euenit, ut hominis meritum merito angelorum sit efficacius? Respōdeo. Ex quatuor causis. Et prima est, infinita Dei liberalitas, quæ, non obstante humanæ naturæ infirmitate, vult tantū homini, q̄tum Angelo dare. Secūda est, propter difficultatem, quæ est occasio maioris conatus, & ex cōsequenti maioris meriti. Tertia est temporis diuturnitas, qua homo potest de uirtute in virtutem ambulare, & de bono in melius proficere: cum diutius, quàm angelus, sit viator. Quarta tandem causa est, ob merita Christi, & eius infinitam gratiam, ex qua, merita nostra habēt efficaciam. Et ideo virtute meriti Christi, quod est infinitum, possunt homines ad altiorem gradum gloriæ, quàm angeli peruenire. Lege c. hi duo, de consec. dist. 1. Dub.

Quarta difficultas. An homo, per æquale meritum, & mediante æquali lumine gloriæ, cum Angelo æqualem gloriam consequatur?

Hęc difficultas solet hic tractari, quam inuenies expositam in florib. 4. lib. in q. 2. de beatitudine ar. 3. difficul.

Sexta difficultas. Fuitne sanctißima Virgo, & mater Maria, super omnes Angelorum ordines aßumpta?

Quidam opinati sunt, dici super omnes choros angelorum exaltatam: eo, quòd collocata fuerit in primo loco, vnde Lucifer cecidit. Quia super choros Angelorum, non est, dicebant illi, nisi thronus sanctissimæ Trinitatis. Et ita diceretur æqualis

in

in deitate, & gloria tribus diuinis personis. Quod quidem est falsum: quia tunc non diceretur super choros Angelorum exaltata: sed inter eorum thronos posita. Neque esset æqualis tunc in deitate tribus diuinis personis. Sed quia, citra personas diuinas, nulla pura creatura plus domini gratiam, & gloriam, & præmium essentiale diuinum, quàm sacratissima Virgo participat: ideo dicitur super omnes choros exaltata.

CONCLVSIO.

Virgo sanctissima super choros Angelorum fuit assumpta, & exaltata. Liceat modò in honorem beatissimæ Virginis, de cuius assumptione gaudent Angeli, & collaudantes benedicunt dominum, hanc conclusionem aliquot rationibus, & auctoritatibus confirmare. Et primò probatur: quia cùm excesserit omnes angelos gratiæ plenitudine, Dei familiaritate, & puritate, debuit, & illos loco superare. Secundo, si Seraphim propter dignitatis excellentiam Cherubim uno ordine excedit; Virgo, quæ Seraphim dignitate, & gloria transcendit, vno saltem ordine ante ibit. Tertiò si Seraphim seruus suum conseruum Cherubim vno ordine antecellit, uirgo sanctissima angelorum Regina, & domina, cur illis ordine æqualis erit? plus namque dominus a seruo, quàm seruus a seruo distat. Quartò, quia Virgo virginum, plusquàm omnes angelos, Deum dilexit: & ideo præstantior ei locus in gloria debetur. Quoniam meritum, quòd consistit in charitate, & præmiũ, per æquipatantiam sibi correspondent. Quinto, quia ecclesia canit exaltata est sancta d. g. sup. chor. ang. ad cœl. regna. Sextò, psal. 44. Astitit regina, &c. astitit, idest, super choros angelorum propinquius stetit. A dextris tuis, idest, prope deitatem tuam. In vestitu deaurato, idest, sapientiæ auro illustrata, ad innocandum pro nobis, & interpellandum. Circundata varietate, scilicet, meritorum, & virtutum. Septimò, B. August. ait. De te, o virgo quid dicam pauper ingenio, cùm quicquid dixero, minus sit laude tua. Si cœlum te vocem, maiores, &c. Tandem dicit. Si dominam angelorum vocem, per omnia etiam comprobaris. Quare si domina Angelorum est, super illos est. Et D. Hierony. Hæc est dies præclara, in qua meruit exaltari super omnes choros angelorum, & peruenire vltra, quàm nostræ humanitatis naturæ licitum sit. Vbi non substantia tollitur: sed gloriæ magnitudo monstratur. Vbi Christus pro nobis intrauit, pontifex in æternum cœli palatium. Postremò thronus Bethsabel matris Salomonis regis, qui positus

[Margin notes: Psal. 44. — D. Aug. — D. Hier. — 3 Reg. 2.]

ſitus fuit ad dexteram regis, in quo mater regis ſedit, figura huius exaltationis fuit.

QVÆST. IIII. Ale. Alē. q. 38. S.

De illuminatione Angelorum. Thom. q.

Hæc quæſtio non aliter, quàm præcedentes erit nota, poſitis, ſcilicet, aliquot difficultatibus. 106. S.

Prima difficul. Vtrum ſit inter Angelos illuminatio? Bon. d. 10

CONCLVSIO. ar 9. Sc.

Certiſsimè tenendum eſt, angelos inferiores à ſuperioribus illuminari. Hæc concluſio eſt B. Dionyſ. 8. c. de cęleſti Hierar. vbi affirmat, Angelos ſecundæ Hierarchiæ purgari, illuminari, & perfici per Angelos primę Hierarchiæ. Sed hæc concluſio clarius in ſequentibus difficultatibus patebit. d 9. q. 1. Durā d. 11. q. 3. Doct. ubi ſupra.

Secunda dif. Quidnam eſt illuminatio, ſiue illuminare? B. Dion.

CONCLVSIO I.

Illuminatio angeli eſt quędam locutio de vero perfectiuo, in eſſe ſecundo. Scoti eſt concluſio hæc. Et eſt ſenſus concluſionis. Illuminatio actiua eſt, quædam locutio alicuius propoſitionis veræ, per quam angelus audiens perficitur in eſſe ſecundo. i. accidentaliter. Ad cuius definitionis intelligentiam nota cum Scoto ibidem, viſionem creaturæ in verbo eſſe perfectiorem cognitionem, quàm ſit viſio quidditatum, & ſingularium in proprio genere, ſcilicet, per ſpecies proprias: atque etiam viſionem per reuelationem eſſe perfectiorem viſione in proprio genere. Et ratio eſt: quia vtraq; viſio, ſcilicet, in verbo, & per reuelationem, eſt immediatè à Deo, cuius opera naturæ operibus maximè præſtant. Doct. ubi ſupra.

CONCLVSIO II.

Illuminare eſt manifeſtare alijs veritatem illuminanti cognitam. Hæc definitio eſt S. Thom. vbi ſuprà. Et probatur ad Epheſ. 3. mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hęc in gentibus, euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creauit, vt innoteſcat, &c. Epheſ. 3.

Tertia difficultas. Quo pacto à ſuperioribus Angelis inferiores illuſtrantur?

Tres ſunt de hac re opiniones. Prima eſt S. Thom. Et ſecunda Scoti, quæ hoc inter ſe differunt, quòd Sancti Thom opinatur, illuminare eſſe docere proponendo doctrinam clariorem: Scotus verò tenet illuminare eſſe cauſare conceptum in illo, qui illuminatur. Tertia opinio eſt Durandi, vbi ſuprà affirmantis, non aliter illuminari angeles, Doct. ubi ſupra.

los, quàm per ipsum Deum, qui in sua essentia, tam superioribus, quàm inferioribus manifestat omnem veritatem. Dicuntur autem inferiores à superioribus illuminati: quia Deus prius natura superiores illuminat.

1. Fund. Aliquis illuminat, siue illuminatur dupliciter. Primò per alicuius rei occultæ manifestationem: vt quando detegitur secretum alteri ignotum: vt si quis alicui cogitationes suas detegat Secundò, quando detegitur secretum superans audientis intellectum: quo quidem modo, Christus misterium Trinitatis, & reliqua fidei misteria in euangelio reuelauit.

2. Fund. Locutio, & illuminatio respectu angelorum se habent, sicut superius, & inferius. Nam quicquid est illuminatio, est locutio; non tamen è contrà. Et probatur; quia superiores illuminãtes inferiores loquũtur illis; inferiores verò loquũtur superioribus: non tamen illos illuminant, vt infrà dicetur.

Nota. Tandem nota, illuminare propriè esse, docere aliquam veritatem, quã, qui docetur, viribus naturę intelligere haud põt. Duo sunt explicanda, duabus conclusionibus positis. Primũ. est, quæ nam sunt, quæ superiores inferioribus manifestant. Secundum est modus manifestandi, & illuminandi.

CONCLVSIO I.

Quando Angelus superior inferiori reuelat aliquod arcanum, sibi a Deo reuelatum, quod neuter naturæ viribus attingere potest: v. g. aliquod futurum contingens, a voluntate diuina, & non a causa naturali dependens, vt Antichristum tali die futurum, huiusmodi reuelatio est propriè reuelatio.

Ephes. 3. Probatur ex B. Paulo ad Ephesi. 3. mihi autem omnium sanctorum minimo, &c. Et ratione confirmatur De ratione boni est se alijs communicare, vt constat in naturalibus. Nam agentia corporea se alijs (generando effectus sibi similes) cõmunicant. Et etiam in moralibus patet adeò: vt bonum, quo maius eo, communicabilius dicatur. Quod B. Petr.

1. Pet. 4. 1. cap. 4. testatur dicens. Vnusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam adiministrantes; sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Quare cùm Angeli superiores, quò sunt in natura superiores, eò magis Deo assimilentur, reuelationem, quam suscipiunt, inferioribus communicabunt.

CONCLVSIO II,

Angelus superior illuminat inferiorem, proponendo illi reuelationem, per modum doctrinæ: sicut magister discipulis suis proponit, & hoc per allocutionem. Probatur conclusio

sio per secundum fundamentum: nam quicquid est illuminatio, est allocutio, &c.

Quarta diffic. Vtrum Angeli inferiores illuminent aliquando superiores?

CONCLVSIO.

De lege nunquàm superiores ab inferioribus illuminantur: secus præter legem. Posset namque Deus aliquid prius inferiori reuelare: vt ipse superiori reuelaret. Neque hoc mirum videri debet: cum, & Apostoli reuelauerint Angelis, & per apostolicam prædicationem innotuerint multis angelorum mysteria. Quod docet B. Paul. ad Ephes. 3. mihi autem, &c. vt innotescat, &c. *Ephes. 3.*

DVBIVM V.

De Angelorum locutione, & auditione?

S Tho q. 107. S. Bonau. d. 10. ar. 3. Scot d. 9. q. 2. Dur. dis 11. q. 2. Gab. d. 9 q. 2.

Hæc quæst. vt procedentes, positis nonnullis difficultatibus, erit perspicua.

Prima diffic. Vtrum sit inter Angelos locutio?

CONCLVSIO.

De fide tenendum est, Angelos ad inuicem mentaliter loqui. Et ratio est; quia in multis locis scripturæ sacræ expresse continentur. Isa. 6. Duo Seraphim clamabant alter ad alterum. Et Zachar. 2. Ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum. Curre, loquere ad puerum istum. Et Isa. 63. Et psal. 23. mutuò quærebant Angeli. Quis est iste, qui uenit de Edon. Et quis est iste Rex gloriæ? Et 1. Corinth. 13. si linguis hominum loquar, & Angelorum. Et Apocal. 7. Vidi alterum Angelum, & clamauit quatuor Angelis, & cæt. Quid? quòd, si Angeli sibi inuicem non loquerentur, esset eorum cœlestis respublica imperfecta.

Isa 6. Zachar. 2. Isa 63. Psal. 23. 1. Co. 13 Apoc. 7.

Secunda diffic. Quidnam est de ratione locutionis?

Animaduerte, quòd quemadmodum est aliquid est de ratione hominis in particulari, quod non est de ratione animalis: ita etiam aliquid est de ratione locutionis determinatæ, quod non est de ratione locutionis in communi.

CONCLVSIO I.

Ad locutionem in communi, nec requiritur, vt loquens manifestee suum conceptũ illi, cui loquitur: nec vt loquens in illius intellectum aliquid imprimat: neq; vt illum, cui loquitur, illuminet. Et ratio est, quia Angeli loquũtur Deo: vt infra dicetur: & tamen nihil istorum in tali locutione reperitur.

Hinc ad locutionem in communi satis est: vt loquens or- *Appen*

dinet

dinet suum conceptum in audientem, siue aliquid illi manifestet, siue non. Et ratio est; quia locutio Angeli ad Deum est vera, & legitima locutio, & in ea hoc solùm inuenitur.

CONCLVSIO.

Aliquid est de ratione determinatæ locutionis, quod non est de ratione locutionis in communi. Et probatur à simili: sicut aliquid est de ratione hominis, quod non est de ratione animalis: vt infrà sequentibus difficultatibus clarius patebit.

DVBIVM.

De quibus est Angelorum locutio?

S.Thom. Respondeo cum S. Thom. lect. 1. super cap. 13. 1. ad Corint. per tres propositiones.

Prima Propositio.

Aliquid est in cognitione Angelorum, de quo non est inter illos locutio: vt est diuina essentia.

Secunda Propositio.

Aliquid etiam est de quo superiores inferioribus, & non è contra loquuntur. Talia sunt misteria diuinæ prouidentiæ.

Tertia Propositio.

Aliquid tandem est, de quo superiores inferioribus, & inferiores superioribus loquuntur: vt sunt occulta cordium ipsorum Angelorum. Et de his est propriè locutio.

Tertia diffic. Quid, & quotuplex est mentalis locutio?

CONCLVSIO I.

Doct. ubi sup. Loqui mentaliter est formare aliquem conceptum, cum intentione significandi aliquid sibi, aut alteri. Probatur a simili de locutione vocali, quæ nihil aliud est, quàm proferre verba, cum intentione significandi aliquid, aut sibi: vt quando aliquis intra se loquitur, aut alteri, ut quando illũ alloquitur.

CONCLVSIO II.

Locutio mentalis est duplex. Vna qua nobis; altera, qua alijs loquimur. Hæc conclusio colligitur ex prima. Quam illustro exemplo. v. g. loquimur nobis mentaliter, quando formamus conceptum aliquem, per quem intelligimus aliquod obiectum. Exempli causa, volo intelligere Toletum, formo notitiam, quæ mihi Toletum repræsentet. Hæc formatio

D. Aug. notitiæ vocatur locutio mentalis, de sententia D. August. quem citat Gabriel vbi suprà artic. 4. loquimur verò alteri mentaliter, quando formamus conceptum, cum voluntate significandi aliquid illi, cui fit locutio. Vnde sequitur, inquit Gabriel, mentalem locutionem supponere pro manifestatione, connotando voluntatis imperium.

DVB.

DVBIVM II.

Notitia, quæ quis sibi loquitur, erit ne dicenda uerbum?

CONCLVSIO.

Est verbum. Et ratio est; quia, vt vocale verbum, ea, quæ in mente sunt, nobis insinuat: ita mentale verbum, qualis est dicta notitia, nobis obiectum indicat. Insuper nullius idiomatis est verbum: sed mentale tantùm. Quod quidem est naturalis similitudo obiecti, eademque ab hominibus diuersorum idiomatum concipitur. *Arist. c. 1. Perier.*

Quarta difficul. Quomodo Angeli sibi inuicem loquuntur?

Explicare modum locutionis Angelorum, hoc opus, hic labor est. Et ob hanc causam, sunt variæ opiniones. Durand. affert, & confutat tres opiniones, & sua, quam probat, est improbabilis, quæ dicit vnum Angelum loqui alteri angelo, sicut vnus homo alteri homini vocibus corporeis loquitur. Cùm D. Paul. 1. Corinth. 13. distinguat inter linguam hominum, & Angelorum. Est alia opinio Gregor. Arim. hac distinct. 9 quæst. 2. Sunt autem duæ aliæ celebres. Vna S. Tho. art. 1. & 5. Et altera Scoti vbi sup. quæ duabus proximis conclusionibus continentur. *Doct. vbi sup.* *1. Cor. 13*

CONCLVSIO I.

Vnus Angelus loquitur alteri angelo, formando in se aliquem conceptum, per solum voluntatis imperium, cum intentione manifestandi aliquid, & significandi alteri angelo. Prima pars huius conclusionis patet ex definitione locutionis suprapositæ. Secunda autem pars, scilicet, quòd fiat per voluntatis imperium, probatur à S. Tho. quia omnis operatio intellectus subijcitur voluntatis imperio, & mentalis locutio est intellectus operatio. *S. Th. est.*

CONCLVSIO II.

Angelus vnus non aliter loquitur alteri angelo, quàm causando conceptus suos in intellectu angeli audientis. v. g. Michaelem loqui de re aliqua Gabrieli, est formare conceptum in mente Gabrielis, habentis se merè passiuè. Vt si dicat: vis, eamus ambo Salmanticam. Efficit istum conceptum complexum in mente Gabrielis, & hoc modo loquitur. Et ratio Scoti est; quia omne agens existens in actu primo, respectu alicuius effectus, potest producere talem effectum in quocunque receptiuo approximato, & disposito: vt ignis est in actu primo ad calefaciendum, & potest producere calorem in quocunque obiecto sibi proximo, & disposito: & cùm angelus, habens intellectum cum specie intelligibili, sit in actu *Scoti est.*

primo ad efficiendam notitiam, poterit in intellectu cuiuscunquè alterius angeli, sibi approximato, & disposito; talem notitiam gignere. Et hęc est Angeli locutio. Sed de his latiùs in lib. controuersiarum.

Quinta diffic. Quidnam est Angelum audire loquentem?

CONCLVSIO.

Doct. ubi sup. Nihil aliud est, quàm habere notitiam intuitiuam conceptus loquentis, quam notitiam ipse motus à conceptu Angeli loquentis, tanquàm ab obiecto præsenti, in se ipso format. Et ratio à simili est: quia sicut audire vocaliter, nihil aliud est, quàm formare conceptus similes conceptibus loquentis: ita audire mentaliter erit formare in se similes conceptus illis, qui sunt in loquente.

Appen. Hinc angelorum auditio ita efficitur, scilicet, audiens habet præsentes conceptus Angeli loquentis, ex quibus, tanquàm ex obiectis, format notitias, quibus obiecta cogitationum loquentis cognoscit. Exempli gratia, Angelus loquens format hunc conceptum, terra sancta est à christianis recuperanda, vultquè, vt alius Angelus hoc audiat. Ecce locutionem. Statim Angelus, audiens, format similem conceptum. En tibi auditionem. Nam statim, vt vnus angelus vult alteri angelo loqui, format similem conceptum.

Sexta diffic. Angelus audiens habens notitiam intuitiuam conceptus Angeli loquentis, videt etiam obiectum intuitiuè talis conceptus?

Exempli causa, angelus loquens habet notitiam intuitiuam huius, Petrus modo scribit, vultquè hoc manifestare alteri Angelo. Quęritur modò. Vtrùm angelus audiens simul videat conceptum Angeli loquentis, & videat Petrum scribentem?

CONCLVSIO.

In tali casu Angelus audiens solum conceptum loquētis, & non obiecti illius conceptus notitiam intuitiuam habet. Et probatur à definitione notitiæ intuitiuæ, quę tantùm est rei præsentis mouentis intellectum, & intellectus Angeli audientis non mouetur ab obiecto ad extrà, sed à conceptu Angeli loquentis: quare huius, & non obiecti notitiam intuitiuā habebit. Videns enim notitiam, non videt obiectum, sicut videns tantùm imaginem, non videt prototypum.

Septima diffic. Angelus volens alteri loqui, excitat ne illum per aliquod signum?

Capreol. Capreol. hac d. 9. q. 1. affirmat, esse signa aliqua excitantia ad

ad videndum inter Angelos: quemadmodum inter nos, qui excitamur motu manuum, vel palpebrarum, &c. Caiet. ar-ti. 1. vbi supra. S. Tho. ad 3. oppositum defendit. At vero S. Th. loco citato innuere videtur, esse inter Angelos quandam virtutem intelligibilem, excitatiuam, quâ vnus Angelus alium excitat. *Caiet.* *S. Thom.*

CONCLVSIO.

Non est in angelis aliqua virtus excitatiua, qua Angelus loquens audientem ad intelligendum excitet. Et ratio est; quia, & nos per locutionem excitamus audientem, si fuerit auersus, & nostros illi conceptus manifestamus. Quare, & angeli per locutionem poterunt excitare: vt si angelus loquens formet hûc conceptum, talis angelus sit mihi intentus; quem conceptum ille alius videt, & ita per locutionem excitatur.

Octaua dif. Vtrum Angeli inferiores superioribus loquantur?

CONCLVSIO.

Loquantur quidem. Probatur autoritate B. Dionysij c. 7. de cælesti Hierarch. vbi affirmat, Angelos inferiores quæsisse à superioribus: quis est iste Rex gloriæ? Et quia Angelus inferior potest manifestare superiori occulta sui cordis; & manifestatio cordis circa ea, quæ à voluntate loquentis pendent: vt suprà retulimus, est locutio. *Doct. ubi supra.* *B. Dion.* *Psal. 23.*

Nona difficultas. Vtrum distantia localis impediat locutionem Angelorum?

S. Tho. art. 4. negat. Sco. verò hac d. & 45. d. 4. quem sequuntur Gabr. vbi sup. & nominales, affirmat. *Doct. ubi supra.*

CONCLVSIO.

Potest localis distantia angelorum locutionem impedire. Et ratio est; quia cùm Angelorum virtus sit finita, requiritur certa, & determinata distantia ad eius operationem Scoto suffragatur D. Aug. de immortalitate animæ. c. 1. & 2. & in lib. de cura pro mortuis agenda apud Scotum. vbi D. Aug. docet, animas purgatorij scire ea, quæ apud nos geruntur, vel per reuelationem, & illuminationem Angelorum, vel per reuelationem ab aliis animabus, quæ, post ipsos, ex hac vita migrarunt. Sed de his copiosiùs in lib. controuersiarum. *D. Aug.*

Decima difficultas. Vtrum vnus Angelus possit alteri loqui, quin cæteri assistentes audiant? *Doct. ubi supra. S. Th. ar. 5 & de veritate q. 9. ar. vlt.*

CONCLVSIO.

Potest, quin cæteri circunstantes audiant. Et ratio est, quia si locutio est productio à loquente in audientem; vt Scot. opinatur, poterit conceptum in vnius mentem, & non cætero-

rum imprimere Si autem sit; vt sentit S.Tho. spontanea manifestatio conceptus, poterit hoc modo vni, & non alteri loqui, idest, suum conceptum manifestare.

Vndecima diffic. Vtrùm Angelus loquatur Deo?

CONCLVSIO I.

Doct. ubi sup. Angelus Deo loquitur. De fide est. Et habetur Zachar. 1. vbi legitur, dixisse Angelum Domino. Domino exercituum, vsquequo, tu non misereberis Hierusalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? *S.Tho. artic.3.* *Zach. 1.*

CONCLVSIO II.

Ad Roma.4. Angelus loquens Deo, non communicat illi aliquid occultum, siue ignotum. Et hæc etiam est de fide: quia Deus ab æterno est præscius futurorum. Vocat enim ea, quæ non sunt, &c. *Ad Hebræ.4.c.* Et nulla creatura est inuisibilis in conspectu eius: quia omnia nuda, & aperta sunt oculis eius: vt ibidem B.Paul. docet.

Appen. Hinc Angelus, loquens Deo, nihil in Deo efficit. Ratio est; quia Deus non est receptiuus accidentium. Esset enim mutabilis. Et quia causa inferior non potest aliquid in causa superiori producere: nam corpora hęc inferiora nihil in superioribus efficiunt. Eò enim dicitur superior causa, quòd possit aliquid in inferiori præstare: non tamen è contra. Nam si inter causas esset mutua actio, & passio, nulla esset altera superior.

CONCLVSIO III.

Angeli, loquentes Deo, aliquid ab eo discunt. Ratio est; quia, vt discipuli loquentes, magistrum interrogant: vt ab eo aliquid occultum discant: ita, & Angeli.

Appen. Hinc, vt Angelus loquatur Deo, satis est: vt suum conceptum in illum ordinet, vel laudando Deum in admiratione eius potentiæ, sapientiæ, &c. Vel eius voluntatem de agendis consulendo: & ita dicuntur assistentes. Et quando non consultant: sed sunt negotijs hominum intenti, non dicuntur ita assistere; sicut, quando consulunt, tuncque dicuntur venire ad *Iob.1.* Deum. Constat apud Iob. cùm venissent filij Dei: vt assisterent coram Domino, scilicet, ad consulendum.

Duodecima diffic. Vtrùm Deus creaturæ rationali loquatur? Simul explicabitur, & quomodo loquatur.

CONCLVSIO I.

Deus, non loquitur rationali creaturæ, quin aliquid in eius intellectum imprimat. Hæc conclusio, quæ ex se patet, inductione probatur: quia Deus, dum loquitur, suam essentiam manifestando, lumen gloriæ imprimit. Et dum loquitur misteria reuelando, lumen propheticum, vel fidei imprimit. Et tandem

dum loquitur naturalia manifestando, lumen naturale imprimit, iuxta illud. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, lege cap. vlt. de consecr dist. 5. Psal. 4.

CONCLVSIO II.

Deus loquitur, iuxta capacitatem eius, cui loquitur. Et patet; quia hominibus aliquando vocibus sensibilibus loquitur, vt in transfiguratione, aliquando loquitur sermone imaginario, nouas species in imaginatione imprimendo, vel componendo, & ordinando species in eius imaginatione præexistentes ita; vt repræsentent illi, quod Deus vult. Sic namque locutus fuit Salomoni per somnium 3 Reg. 3. Nonnunquàm etiam loquitur intellectuali sermone, vel imprimendo nouas species intelligibiles, vel quod regulariter fit, componendo species præexistentes in intellectu ita: vt quod Deus vult, repræsentent. Et ita dicitur Deus angelis loqui. Vnde D. Gregor. 2. Moral. cap. 4. dicit Deum loqui alicui, esse manifestare suam voluntatem, circa res agendas. Caiet. in 1. c. Iob. Mat. 17 3. Reg. 3. D. Greg.

Decimatertia diffic. Potest ne eadem locutio esse à Deo, & ab Angelo?

CONCLVSIO.

Quando Deus per Angelum loquitur, eadem locutio potest tunc dici esse ipsius Dei, tanquàm principaliter agentis, & imperantis, Angeli verò tanquàm exequentis: ita quòd sermo exequentis ad personam imperantis referatur. Quod quidem bifariam fieri potest. Primò cùm angelus loquitur in persona Dei; vt quando formauit vocem illam Luc. 3. Hic est filius meus dilectus. Et cùm locutus fuit Moysi, Exod. 3. Secundò autem quandò loquitur, ut Dei nuntius, proferens illud verbum, quasi à Deo. Quo etiam modo dicimus Deum locutum fuisse per prophetas. Et hoc modo intelliguntur multa loca sacræ scripturæ, ex quibus colligitur conclusio. Et confirmatur Apoc. 1. loquens per angelum suum seruo suo Ioanni. Et ratione probatur; quia, vt in artificialibus eadem est actio, & operatio principaliter mouentis, & instumenti, quàmuis sit ibi diuersa relatio: ita quando Deus loquitur per Angelum: vt dictum est, erit eadem Dei, & Angeli locutio. Alex. Alen. 1. p. quæst. 74. m. 4. D Bona. q. 2. ubi suprà. Matt. 3. Marc. 1. Luc. 3. Exod 3. Apoc. 1.

Magister Sentent. Distinct. X.

In hac dist. Magister de missione Angelorum disserit, cuius litera vnica quæstione sequenti erit conspicua. Alex. Alen q 36 S Tho. 3. 1. 2.

S. Bona. art. 1. & 2. huius d. & Sco. & Dur. & Ric. ea. d. 10.

QVÆSTIO VNICA.

De missione Angelorum?

Quæstio hæc eadem methodo, qua præcedentes, positis difficultatibus aliquot, erit perspicua.

Prima diffic. Vtrùm Angeli à Deo in nostrum ministerium mittantur?

Alex. Alen. m. 1. S. Thom. art. 1. D. Bona. ar. 1. q. 1 Scot. & Dur. & Ric. ubi sup. Exod. 23 Luc. 1. Isai. 6.

CONCLVSIO.

Mittuntur quidem. Hæc conclusio est de fide, & colligitur ex varijs sacræ scripturæ locis. Et habetur expressè Exod. 23. Ecce ego mitto Angelum meum. Et Luc. 1. Missus est Angelus Gabriel à Deo. Confirmat autem Seraphicus doctor Bonauen. hanc conclusionem ratione charitate, & amore plena. Hæc enim missio, inquit ille, concordat, seu competit charitati diuinæ, & chatitati angelicæ, & humanæ charitati. Diuinæ; quia in hoc manifestatur diuina bonitas, quantum nostram salutem diligat, dum nobilissimos spiritus, qui ei intima charitate iunguntur, dirigit, & transmittit ad procurandam nostram salutem. Et competit etiam charitati angelicæ. Cùm enim charitatis ardētis sit, maximè desiderare aliorum salutem, ob quam etiam dicit, sicut legitur Isai. c. 6 Ecce ego, Domine, mitte me, & Angeli possint nos iuuare pro eo, quòd vident, nos suo auxilio indigere, & malos Angelos indesinenter nos impugnare. Ideò quòd ad nos mittantur, lex exigit charitatis angelicæ. Competit etiam hoc charitati humanæ, quæ, quoniam paruula est, quamdiu sumus in via, indiget foueri, & nutriri, & excitari. Et quoniam Angeli sunt conciues hominibus, cùm non sint eis iuncti per similitudinem naturæ, quæ excitat ad amorem, oportuit iungi per obsequium beneficentiæ. Hæc ex S. Bonauen. ad verbum.

Secunda diffic. Vacant ne minùs contemplationi diuinę, propter nostrum ministerium, quando mittuntur?

S Th vbi sup. & in 2. d. 10.

Ratio dubitandi est: quia actio in nobis minuit contemplationem.

CONCLVSIO.

Nullo pacto desinunt à contemplatione diuinæ veritatis, propter ministeria, quæ nobis exhibent. Et ratio est: quia in nobis, quantò magis intenditur actio sensuum, circà aliquod obiectum, tantò magis minuitur intellectus operatio: at verò in Angelis, quia solùm habent intellectualem operationem, quæ est ratio, & regula exterioris operationis, illa interior operatio ex actione exteriori non minuitur. Vndè D. Greg. apud S. Thom. hic ait. Angeli, non sic foris exeunt: vt internæ contem-

2. moral. D. Greg.

tem-

templationis gaudijs priuentur. Et confirmatur à simili: nam sicut in artifice consideratio artis ex actione exteriori, quæ fit secundum illam artem, non minuitur: ita etiam, cùm Deus sit finis totius angelici ministerij, consideratio vltimi finis, qui est Deus, in Angelis exactionibus exterioribus, quæ sunt secundum regulas illius finis vltimi, non minuitur. Ordinatur enim ministerium Angelorum ad reducendos homines in Deum, & ex fine sumitur ratio eorum, quæ sunt ad finem.

DVBIVM I.

Cur ergo dixit Angelus Tobiæ. 12. Tempus est; ut reuertar ad eum, qui me misit? Tob. 12.

Respondeo. Non hoc dixit, quòd recesserit à Deo per interruptionem contemplationis: quia Angeli eorum, semper vident faciem patris. Vel per distātiam localem: quia Deus vbique est. Sed; quia apparuit in specie visibili, & ita recessit ab inuisibilitate. Et ita etiam dicitur filius exisse à patre. Et quia desinebat Angelus esse visibilis, & redibat ad esse inuisibile, dixit: Tempus est; vt reuertar. &c. Mat. 18

Tertia diffic. Missionis nomen conuenit quoque filio, & Spiritui sancto, sicut, & Angelis? S.Thar. 2. & in 2. hac d. & alij vbi sup.

CONCLVSIO.

Nomen missionis commune est Filio, & Spiritui sancto, & Angelis. Ratio tamen secundum illud nomen est diuersa. Prima pars huius conclusionis patet ex sacra scriptura: nam de filio dicit B. Paul. Misit Deus filium suum. Et idem filius de se ipso ait, Ioan. 8. Qui me misit, mecum est. Et de Spiritu sancto, inquit D. Petrus. Spiritu sancto misso de cœlo, in quem desiderant Angeli prospicere. Secunda pars etiam est manifesta: quia alia ratione dicuntur mitti Angeli, & alia Filius, & Spiritus sanctus. Angelus enim dicitur mitti localiter, ab vno, scilicet, loco ad alium, in quo anteà non erat: Deus verò dicitur mitti secundum effectum, quem producit, & anteà non efficiebat. Galat. 4. Ioan. 8. 1. Pet. 1. Appen. 1. Appen. 2 Alex. Alen. 1. p. à q 71. usque ad finem.

Hinc mitti equiuocè de Angelis; & de filio, & Spiritu sancto dicetur. S.Th. 1. p. q. 43. & ad. distin. 15. 1

Hinc, sicut Deus dicitur mitti dupliciter, scilicet, visibili, & inuisibili missione: ita, & Angeli dicuntur visione visibili mitti, quando visibiliter apparent, vel aliquod opus visibile exercent: & inuisibili missione, quando interiorem effectum spiritualem præstant, illustrando, scilicet, intellectum, & indirectè voluntatem inflammando: vt suprà retulimus. Alex. Alen. vbi supra m. 1. S.Thar. 2. a. 4 2.

Quarta diffic. Vtrùm vnus Angelus alium mittat?

CONCLVSIO.

Solus Deus principaliter autoritatiuè mittit Angelos: secundariò autem, & ex potestate collata potest vnus Angelus alium mittere. Prima pars conclusionis patet ex dictis in prima difficultate huius quæstionis. Secunda verò pars probatur: quia quando vnus Angelus mittit alium, ad diuinam autoritatem refertur. Et confirmatur Zachar. 2. vbi expresse habetur. Nam dicit Zachar. Ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum, Curre, loquere ad puerum istum, &c. Et vt dicit D. Gregor. apud Alexand. dum Angelus dicit ad alium Angelum. Curre, & loquere, dubium non est, quòd alius alium mittit: vt sub rege terreno ita disponuntur officia: vt ille, qui mittitur, non solùm à rege: verùm etiam ab alijs, qui superiora habent officia, mittantur.

Zach. 2. *D. Greg.*

Quinta diffic. Vtrùm mali Angeli à Deo mittantur?

Hæc difficultas est fœcunda: nam multorum locorum sacræ scripturæ longam declarationem postulat. Duæ sunt circa hanc difficultatem opiniones. Vna affirmans Alex. Alen m 2. vbi suprà, quem secutus est S Bona. super literam, & Gabriel hac dist. Altera est negans, quibus sequentes conclusiones respondent.

Alex. Alen. m. 2.

CONCLVSIO I.

Mittit aliquando Deus, etiam malos Angelos. Et probatur primùm. 3. Reg. 22. vbi dixit Dominus. Quis decipiet Achab, Regem Israel, & spiritui malo offerenti se ad decipiendum dixit Dominus. Decipies, & præualebis, egredere, & fac ita. Quare misit illum: quia Angeli mittuntur à Deo per imperium. Quod confirmat D. Aug. lib. 83. q. q. 53. à simili: nam vt iudex indignum ducit propria manu reum à se damnatum condemnare: sed illum suo mandato carnifex castigat, & punit: ita Deus viuorum, & mortuorum vniuersalis iudex, eum, qui decipi meretur, non per se decipere dignum iudicat, decipit autem dæmon illum, Deo præcipiente. Sunt, & alia loca sacræ scripturæ, quibus conclusio hæc corroboratur: vt locus psalm. 77. immissiones per angelos malos, & Matthæ. 8. Mitte nos in gregem porcorum.

Alex. est. 3. Re. 22 *D. Aug.* *Psal. 77.* *Matt. 8.*

CONCLVSIO II.

Deus Angelos malos non mittit. Et ratio est: quia quod mittitur ab alio, procedit ab illo, secundum originem: vt filius, & Spiritus sanctus à Patre, & flos ab arbore, vel secundum impe-

Marc. 5. *S. Tho. q. 43. ar. 1.*

imperium, vt seruus a domino: vel secundum consilium, ut à consiliarijs Rex. Et cùm dæmon non tendat ad decipiendum ex imperio diuino, neque ex illius consilio; sed ex permissione diuina, non dicetur mitti: sed permitti. Confirmo hanc rationem, quia Iob c.1. non legitur fuisse missum: sed permissū: vt flagellaret Iob. Atque ita legitur. Ecce in manu tua est. Et Luc. 8. de dæmonibus eiectis ab homine obsesso legitur. Et rogabant eum: vt permitteret eis in porcos ingredi. Et permisit illis: ergo non illos misit. Et ita intelligendus est locus Mat. 8. & Marc. 5. conclusionis primæ. Cæterum ad reconcilianda loca, quæ verbo tenus pugnare videntur, nota sequentes propositiones. *Iob* 1. *Luc.* 8. *Mat* 8. *Marc.* 5.

Prima Propositio.

Præceptum, & iussio in diuinis literis sæpe pro permissione & ordinatione diuinę iustitiæ sumitur. Nam Mat. 19 libellus repudij dicitur permissus. Et Marc. 10 pręceptus. Et ps. 148. Præceptum posuit, idest, ordinationem, & non præteribit. Et verbum illud 3. Reg. 22. Egredere, & fac, de sententia S. Tho. q. 3. de malo, art. 1. non importat præceptum: sed permissionē, sicut, & illud Io. 13. Quod facis, fac citius. Et illud Mat. 21. Nisi tibi datum esset desuper, idest, permissum. Et hoc modo multa loca sacræ scripturæ declarantur; in quibus dicitur Deum decepisse, & errare fecisse, scilicet permittendo duntaxat: & Deum etiam facere, quia minister diuinæ iustitię, sola Dei permissione, facit. Et ita si teneamus cum Alex. dicendum est illam missionem non esse, nisi ordinationem potestatis dęmonum ad puniendum, & permissionem uoluntatis eorundem ad decipiendum. Lege omnino Castrum verbo malū, & malitia, contra hæres. *Mat.* 19. *Mar.* 10 *Ps.* 148. 3 *Re.* 22 *Ioan.* 13 *Mat.* 21. *Castro.*

Secunda Propositio.

Vnum peccatum est persæpè alterius peccati pęna. Hęc colligitur ex B. Pau. ad Rom. 1. Qui, cùm Deum cognouissent, nō sicut Deum glorificauerunt, &c. Et sequitur. Propter quòd tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, &c. Et ibidē; propterea tradidit illos Deus in passionis ignominiæ, &c. Et rursus tradidit illos in reprobum sensum: vt faciant ea, quę non conueniunt. Et 2. ad Thessal. 2. Eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, &c. & Sapien. 19. percussi sunt cæcitate, &c. Ad *Rom.* 1. & 2. *Cast. Li.* 1. *cōtra hęreses ca.* 11. 2. *Ad Thessal.* 2. *Sap.* 19.

Tertia Propositio.

Istorum peccatorum; v t peccata sunt, Deus non est autor.

Ratio

D. Aug. Ratio est, q̃a teste D. Aug. lib 83. q. q 3. Deo autore, nemo fit de
Regula. terior. Et in lib. de articulis falso sibi impositis à Pelagianis, ar-
D. Fulgẽ. ti. 10. Et confirmatur regula illa celebri D. Fulgentij. Deus nõ est autor eius, cuius est vltor. Et cùm sit peccati vltor, non erit
Hæresis. profecto illius autor.

Castro. Hinc confutatur hæresis cuiusdam Florini, & aliorum, qui dixerunt, omne malum esse à Deo. Lege Castrum verbo malum, & malitia, contra hæreses. Quam suscitarunt ab inferis Lutherus, & Melãcthõ super 1. c. epistolæ ad Rom. Vbi blasphemarunt, dicentes, non esse minus opus Dei proditionem Iu-
So. lib. 2. dæ, quam vocationem Pauli. Lege Sotum de natura, & gratia, contra illos c. 17. & 18. & in 4. d. 15. q. 1. art. 1.

Quarta Propositio.

Potest tamen dictorum sequentium peccatorum esse causa,
Al. Alẽ. non, vt peccata, & culpæ sunt, sed vt sunt pęna præcedentium
Gabriel. peccatorum. Hæc propositio est Alex. vbi suprà, & Gabrielis. Et ratio est; quia licet Deus non sit causa deceptionis, quatenus culpa decipientis est, neque in quantum est culpa decepti,
Caiet. est tamen causa in quantum est pœna eius, qui decipitur. Idẽ
2. Reg 12 tenet Caiet. super illa verba: Ecce ego suscitabo super te malũ.
& 16. 2. Reg. 12. & c. 16. eiusdem lib. super verba. Dimittite eum; ut
Hæresis. maledicat, iuxta præceptum Domini, repetit eandem senten-
Castro. tiam. Affirmare namque nullius mali Deum esse causam, hæresis est, quam confutat Castro verbo malum, & malitia, hæresi 3. & verbo præscientia, contra hæreses.

Sexta dif. Vtrum omnes Angeli mittantur?

Al. Alẽ. Duæ opiniones referuntur a Magistro. Vna asserentium, omnes Angelos, tam superiores, quàm inferiores mitti. Hanc
m 3. amplexi sunt Alex. Alen. & Præpositiuus, & Altisiodoren. li. 2.
S. Th. ar. suæ summæ, & Sco & Gabriel ubi suprà. Altera est dicentium,
2. D. Bo. superiores Angelos primæ Hierarchiæ, & Dominationes se-
q. 2. & cundæ Hierarchiæ, nunquam ad nos mitti: sed reliquos ordi-
a'ij vbi nes inferiores quinque. Hæc fuit sententia B. Dionys. c. 13. cœ
supra. lest. Hierarc cui adhæserunt S. Thom. in art. 2 & d. 10. 2. sent. &
Præposi. D. Bona. vbi supra.
Altisiod.

CONCLVSIO.

Gabriel. Omnes Angeli tam superiores, quàm inferiores ad nostrũ
Scot. ministerium mittuntur. Et probatur: nam si ad Isaiam uolauit
B Dion. vnus de Seraphim, qui sunt superioris ordinis, cur non etiam
Isai. 6. de alijs omnibus ordinibus ad nos venient? Deinde D. Pau. de
Hebr. 1. omnibus angelis loquens ad Hebræos 1. inquit. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi. Et multa etiam

per

ꝑ Cherubim, & Seraphim in quibusdã locis legimus facta à domino fuisse. Cæterùm ad concordandas ambas opiniones. animaduerte sequentes distinctiones Prima diuisio. Missio vna est visibilis, scilicet, secundum aliquem effectum exterio- *1. Diuis.* rem, & visibilem, & corporalem Altera est inuisibilis, secundũ *S.Th.e.st.* effectum aliquem interiorem, & spiritualem. Prima mittuntur tantùm quinque ordines inferiores; secũda verò omnes Quia superiores nunciant inferioribus; inferiores vero hominibus, ita oẽs dicuntur mitti. Et hoc modo interpretãdus est B. Paul. locus citatus. Verùm hæc distinctio aliquot patitur angustias. Secunda diuisio. Quædam est missio secundum motum loca- *2, Diuis.* lem, & hæc solum conuenit inferioribus: quædam verò est *S. Thom.* missio per applicationem, & directionẽ noui effectus in crea- *Ad Heb.* turas, & hac mittuntur omnes, etiam superiores. Quia virtus *1. lect. 6.* superiorum immittitur in inferiores etiam alijs communicanda. Hæc distinctio bona est. Et prima potest facilè defendi, si cum D. Bonaũ. Scot. & Gabr. vbi supra distinguas missionem in exteriorem ad nos, quàm D. Thom. uocauit localem motũ; & hæc conuenit solùm inferioribus: & in interiorem ad alios angelos, sed propter nos. Et hac missione superiores mittuntur à Deo ad inferiores: vt illuminent alios Et ita D. Paul. notanter dixit, Omnes missos fuisse non ad nos, sed propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Quarta diuisio. Administra- *4. Diuis.* tio, vel sumitur largè, vel strictè Largè omnes Angeli sunt ad- *S.Thom.* ministratorij: strictè verò soli quinque ordines inferiores. Illu *ubi sup.* stro rem exemplo; sicut in artificialibus quidam sunt archite- *Ad Heb.* cti disponentes, scilicet, & præcipientes: quidam vero manu operantes: ita, & in Angelis quidam sunt, quasi præcipientes: alij uerò operantes. Accipiendo igitur ministratores largè, tã pro pręcipientibus, quàm pro operantibus, omnes sunt: vt dixit B. Paul. administratorij spiritus: strictè verò sumendo pro exequentibus tantùm, hoc modo quidam ministrãt, quidam assistunt. Et ita accipitur Daniel 7. millia millium, &c. Quin- *Dan. 7.* ta diuisio. Frequenter, & regulariter, Angeli inferiorum quin- *5. Diuis.* que ordinum ad nos mittuntur: rarò autem, & dispensatiuè re *Dur. est.* liquorum quatuor superiorum ordinum Angeli mittũtur ita; vt maiores ad maiora, minores verò ad minora officia facienda mittantur.

Hinc Angelum missum ad Christum in horto, tempore *Appen.* passionis orantem, ex supremo ordine Angelorum fuisse, te- *Luc. 22.* nendum est. Quia Christus, licet secundum humanam naturam fuerit minor Angelis, in gradu naturæ: fuit tamen in do-

nis

nis gratiæ maior: præsertim quantum ad gratiam vnionis, secundum quam, est dominus Angelorum, & quantum ad gloriam fruitionis, quam in instanti suæ conceptionis plenissimè habuit.

Appen. *D Greg.* Hinc etiam ad Virginem sanctissimam, summus Angelus mitti debuit: quia summum omnium nunciauit. Et quia ad eam, quæ regina cœlorum, & domina Angelorum futura erat, & quæ omnes Angelos vincebat puritate, & omnes superabat pietate, mittebatur.

Septima diffic. Vtrum omnes Angeli, qui ministrant, assistant?

CONCLVSIO I.

D. Tho. ar. 3. Du ran. q 2. ubi sup. Si assistere sumatur pro eo, quod est, Deum præsentem cernere, quomodo omnes, in quorum præsentia Rex est, Regi assistere dicuntur, omnes Angeli, qui mittuntur, semper assistũt. Et ratio est; quia omnes beati cernunt Deum essentialiter præsentem, qui est suæ beatitudinis obiectum. Nam de angelis custodibus, qui frequenter mittuntur, dixit Christus. *Mat. 18.* Angeli eorum semper vident faciem patris, qui in cęlis est.

CONCLVSIO II.

Si assistere Deo rursus sumatur pro eo, quod est mentẽ Dei scire, hoc modo omnes quoque assistunt. Et ratio est, quia eorum, quæ à Deo reuelantur, nihil scit unus ministrorum, quod alius non assequatur Et ratio est, quia si agentia naturalia corporea bonitatem, quam habent, quo ad fieri potest aliis communicãt, multò magis profectò sancti angeli, qui bonitatis diuinæ sunt plenissimè participes, quicquid à Deo recipiunt, in*B. Dion.* ferioribus angelis impartientur. Quod confirmat B. Dionys. 15 cœlest. Hierarch. dicens. Vnaquęque cœlestis essentia intelligentiam, sibi à superiori datam, inferiori communicat.

CONCLVSIO III.

Si assistere strictè sumatur, pro eo quod est scire immediatè Dei mentem, non omnes Angeli assistunt. Et ratio est, quia illi soli hoc modo assistunt, qui a Deo immediatè illuminantur. Tales sunt angeli primæ Hierarchiæ: non autem angeli secundæ Hierarchiæ, qui ab angelis primæ Hierarchiæ illuminantur: vt B. Dionys. 8. c. cœlest. Hierarch. docet.

B. Dion. S. Thom. vbi sup. D. Greg. D. Aug. Dan. 7.

Octaua difficultas. Estne maior astantium quàm ministrantium Angelorum numerus?

D. Greg. tenet, maiorẽ esse ministrantium numerum. D. aũt Dionys. copiosiorem esse assistentium numerum arbitratur.

CONCLVSIO.

Plures sunt Angeli, qui assistunt, quàm qui ministrant. Col-

ligitur

ligitur exprefsè hæc conclufio ex 7. cap. Danielis, vbi legitur. Millia millium miniftrabant ei, & decies millies centena millia afsiftebant ei. Et ratione confirmatur: quia quò aliquid in rebus creatis eft dignius, eò eft magis à Deo intentum, & multiplicatum. Hæc fententia B. Dionyfij eft magis rationi confentanea. Hinc tamen non colligitur certum effe numerum à Daniele pofitum: nam fortè funt multò plures, quàm numerus ille infinuat. B. Dion

Nona dif. Ad quid Angeli præcipuè mittuntur?

CONCLVSIO I.

Principaliter mittuntur: vt diuinam peragant iufsionem, & voluntatem. Et rō eft, quia in eo eft principalis finis actionis conftituendus, qui eft principium, & finis: qualis eft Deus. Al. Alē. ubi fup. m. 4. Apoc. 1. & 21.

DVBIVM II.

Mittuntur etiam propter noftram falutem. Probatur ad Hebræ. c. 1. Omnes funt adminiftratorij fpiritus, in minifterium mifsi, propter eos, qui hæreditatem capiunt falutis. Vbi non finem vltimum pofuit: fed vtilitatem ex parte hominum afsignauit, quæ ad vlteriorem finem eft ordinata. Ad Hebræ. 1.

Decima difficul. Mittunturne finguli Angeli ad fingula officia, vel indifferenter omnes ad omnia?

CONCLVSIO.

Singuli Angeli prompti funt, ad fingula officia: quædam tamen funt, propter appropriationẽ, quibufdam peculiaria. Conclufio hæc eft D. Greg. apud Alex. Alen. vbi fup. Al. Alē. ubi fup. D. Greg. Appen.

Hinc omnes omnium ordinum Angeli, communi nomine Angeli appellantur. Quia ad officium explendum, vel fecretũ nunciandum mittuntur. Confirmatur pfal. 103. Qui facit Angelos fuos fpiritus, ideft, fpiritus fuos facit Angelos. Sic enim eft litera ordinanda. Et per appropriationem vnus ordo Angelorum dicitur, quia illorum eft minora nunciare. Pf. 103.

Vndecima difficul. Mittunturne etiam ad illuminandum intellectum, & inflammandam voluntatem, fiue affectum?

Ambę partes tituli huius difficultatis fuere fupra in quęftione de potentia dæmonum circa animas expofitæ. Lege hic D. Bonauent. S. Bonauen. 2. q. 1. & 2. ubi fup.

DVBIVM II.

Cur dicuntur mitti ad illuminandum, purgandum, & perficiendum?

Refpondeo cum D. Bonauent. Duo funt modi dicendi. Et primus docet illos tres actus refpicere intellectum ita: vt purgatio fit in initio, illuminatio in progreffu, & perfectio in S. Bon. q. 2. vb. fupra

summo.

termino. Secundus verò modus dicendi est, ut per hos tres actus notentur tria, ad quæ ordinatur eruditio, siue doctrina Angeli. Et primum est ad remotionem impedimentorum; Secundum est ad cognitionem verorum. Et tertium ad dilectionem beatorum. Et ad hæc ordinatur eruditio angelorum: sicut benè prædicantis sermo.

Hinc bonus, & doctus prædicator, dicitur suos auditores illuminare, & purgare, & perficere: vt expresse D. Diony. lib. de cœlest. Hierarchia innuit.

Magist. Sent. Distinct. XI.

In hac distinct. differit Magister de custodia Angelorum, & de alijs, quæ supra fuerunt exposita. Et intelligetur litera sequenti quæstione.

Al. Alen. q 41. S. Tho. q. 113. S. Bonau. Scotus. Durand. Gabr. Ric. hac dist. 11. Al. Alē. m. 1. S. Thom. art. 1. S. Bonau q. 1. ar 1. reliqui ubi supra. Psal. 90. D. Bern. Psal. 8. B. Hiero. Mat. 18. Orig. Num. 2. Cor. 13

QVÆSTIO VNICA.

De custodia Angelorum.

Hæc quæst. positis nonnullis difficultatibus, erit exposita.

Prima diffic. Vtrum detur Angelorum custodia circa homines?

CONCLVSIO.

Angeli ad custodiam hominum sunt deputati. Hæc est de fide, cùm expresse in multis locis noui, & veteris testamenti contineatur. Vt psal. 90. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. Et Matth. 18. Angeli eorum semper uident faciem patris, &c. Et quoniam breuitati studeo, alijs prætermissis, ad longissimam de hac re disputationem texendam, lege omninò D. Bonau. ubi suprà. Et præter alios doctores citatos, lege D. Bernard. super locum citatum psal. in sermone de Angelis, & super psal. quid est homo, quod memores eius. Et B Hieron. super locum Matth. 18. citatum. Et Orig. super lib. Num. Vbi quanta nobis præstent auxilia, & quanta cum reuerentia, & deuotione, & fiducia sint à nobis Angeli custodes venerandi, reperies. Et ratio tandem cōclusionis est; nam, vt puer, quandiu paruulus est secundum corpus, indiget manuductore, quo vsque ad perfectam veniat ętatem (quia facilè potest cadere) ita homo: quia secundum animam facilis est ad casum spiritualem, eget spirituali custode, quo usque ad aliam ętatem, quæ perfecta est, perueniat. Quod D. Paul. innuere visus est, dum statum hominum existentium in via, puerili statui comparat.

Al Alen. m 2 & S Bonau. ubi sup.

Secunda diffic. Competit ne Angelo hominis custodia à natura, an à gratia?

CONCLVSIO.

A natura, & à gratia Angelis hominum custodia conuenit.

nit. Et ratio est; quia, cum Angelus ex natura sua sit homine fortior, & potentior, & similiter in gratia excellentior, & stabilior, & plus excedat hominem, quàm pedagogus paruulum, conueniet profectò Angelo ex natura; vt a primo principio, & ex gratia; vt à proximo, vt homo eius custodiæ, & tutelæ committatur.

Tertia diffic. Angeli quo modo ad hominum custodiam mitti dicuntur?

Ratio dubitandi est; quia semper sunt in cœlis faciem videntes. *Mat* 18.

CONCLVSIO.

Angelus de nouo mittitur ad hominum custodiam, nouum locum, nouum modum, & nouum ubi, acquirendo, ad procurandam hominum salutem, spiritualiter illuminando, miracula faciendo, & apparendo, & alijs modis homines instruẽdo. Hæc conclusio probatur per dissimilitudinem missionis diuinarum personarum, quæ, vt suprà retulimus, dicuntur mitti, non quòd nouum locum, vel nouum vbi acquirāt, cū vbique sint, & sit vnus Deus, cœlum, & terram implens, sed quia nouum effectum, sine eorum mutabilitate in creaturis producunt, & nouum modum acquirunt, secundum quem prius non fuerat; vt filius per carnis assumptionem, & Spiritus sanctus per nouam sanctificationem.

Hinc dicuntur semper videre faciem patris, non quòd semper sint in cœlo localiter: sed quia vbicunque sunt, semper Deo, qui vbique est, fruuntur. *Appen. Mat* 18

Quarta diffic. Vtrum omnes trium Hierarchiarum Angeli, ad homines custodiendos, mittantur?

Hæc difficultas in q proxima 10. d. explicata est. Diximus enim missione exteriori solos quinque ordines inferiores mitti: missione verò interiori, quæ est illuminatio superioris Angeli ad inferiorem, quę fit propter nos omnes, mitti. Et hoc modo declarandus est B. Paul. ad Hebr. 1. quando dicit: Omnes in ministerium missos. Hebr. 1.

Quinta diffic. An sit necessaria Angelorum custodia? *Al. Alen m. 1. & S. Bon. ubi sup. & S. i. in 2. l. d. q. 1. a 1*

Ratio dubitandi est: quia Deus est custos hominum, & nisi ipse custodierit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eā, & est ita fortissimus, & vigilantissimus custos, quòd non dormitabit, neque dormiet.

CONCLVSIO.

Est necessaria; sed non principaliter. Et ratio est; quia ad bonum operandum duo desiderantur: primum est, vt voluntas

ad

Iob.7. ad bonũ media congrua habeantur. Quo ad primũ, Deus im
Ps. 126. mediatè custodit hominem, infundendo ei gratiam, & virtu-
Ps. 120. tes. Quò ad secundum verò Deus custodit hominem, illum mediantibus Angelis instruendo. Et confirmatur a simili: nam vt in artificialibus alia est causa disponens ad formam: alia verò formam inducens: ita Angelorũ officium est homines ad gratiam, & gloriam præparare, per illuminationes, &c. & instrumentaliter operando. At uerò Deus est principale agens, & custodiens vltimam perfectionem, dans gratiam coniungentẽ nos gratiæ consummatæ, & fini vltimo, s gloriæ.

DVBIVM I.

Quæ nam sunt causæ, propter quas, Angelorum custodia datur?

Respondeo: sequentes sunt. Et prima vt homo in bonum gratiæ promoueatur, & proficiat. Secunda, vt in malum culpæ non cadat. Tertia, vt si ceciderit, resurgat. Quarta, vt si non surrexerit à malo culpæ, ne sæpiùs cadat. Est autem hic animaduertendum, quòd sicut Diuinæ prouidentiæ est impedire mala ita: vt conditio naturæ saluetur, ita etiam Angelorum custodum est homines custodire, non ad virtutem cogendo, neque vi à vitiis retrahendo. Ratio est; quoniam aliter, & libertas arbitrij, & meriti ratio perirent.

Appen. Hinc sicut Angelus bonus non cogit, neque dæmon tentans cogere poterit.

Sexta diffic. Qui nam sunt custodiæ angelicæ effectus?

Respondeo cum D. Bona. per duas propositiones.

Prima Propositio.

S. Bona. ar.1. vbi sup. Tres sunt generales custodię Angelorum effectus. Et ratio est; nam cũ dæmon humanæ naturæ hostis crudelissimus corpus, idest, corporales uirtutes violentia opprimat, intellectum astutijs suis decipiat, & seducat, & voluntatem blanditijs alliciat, ideò datur Angelus bonus custos, qui tres contrarios effectus prædictis efficiat: nempè, vt hominẽ defendat ab oppressione contra violentiam, & erudiat, ac dirigat contra fallaciam, & exhortetur, & inducat ad bonum contra dæmonum blanditias.

Secunda Propositio.

Sunt particulares effectus duodecim numero, qui à docto-
S. Bonau. ribus ex sacris literis colliguntur. Probatur inductione. Pri-
ar.2. q 1 mus effectus est pro delictis increpare: vt Iudicum c.2. Ascen
vbi sup. dit Angelus Domini de Galgalis ad locũ flentium, & ait, Edu
Iud 2. c. xi vos de Ægypto Et paulò post. Non audistis vocem meam. Cur hoc fecistis? Secundus est a vinculis peccatorũ absoluere, quod

quod intellige dispositiuè. Act. 12. Angelus astitit, &c.& ceciderunt catenę de manibus eius. Tertius est, quæ bonum opus impediunt, auferre. Quod significatur Exodi 12. Vbi legitur, Angelum percussisse primogenita Ægypti. Quartus est dæmones arcere. Tob. 12. Dixit Tobias patri suo de Raphaele: dæmonium ab ea ipse compescuit. Act. 12. Exod. 12 Tob. 12.

Quintus est docere. Tob. 5. 6 & 8. Vbi Angelus docuit Tobiam. Et Daniel. 9. Nunc egressus sum, vt docerem te, & intelligeres. Et Num. 12. Angelus docuit Balaam per asinam. Et Act 10 Docuit Cornelium, quod fit, assumpto corpore Sextus effectus est, secreta reuelare. Genesi. 18. Tres Angeli misterium Trinitatis, & vnitatis expresserunt. Et ibidem sequitur: num cœlare possum Habraam, quæ gesturus sum? Septimus est consolari. Tobiæ. 5. forti animo esto, in proximo est: vt à Deo curetis. Octauus est in via Dei confortare. 3 Reg. 19. Surge, & comede. Grandis enim tibi restat via. Nonus est in via ducere, & conducere, & reducere. Tob. 5. Ego ducam, & reducam eum sanum ad te. Decimus est hostes deiicere. Isaię. 37. egressus Angelus Domini percussit in Castris Assyriorum, &c. Vndecimus est tentationes mitigare. Et hic effectus innuitur Gen. 32. vbi Iacob, post luctam, confortatus fuit, accepta benedictione, & emarcuit neruus fæmoris eius. Duodecimus est orare, & orationes Deo offerre, Tobiæ, 12. Quando orabas cum lachrymis. Tob. 5. 6. & 8. Dani. 9. Num. 22 Act. 10. Gen. 18. Tob. 5. 3 Re. 19. Tob. 5. Isai. 37. Gen. 32. Tob. 12.

Hinc apertissimè colligitur, quantas Deo gratias agere, & Angelis obnoxij, & grati esse tenemur. Cæterum ad maiorem quinti effectus, qui est docere, intelligentiam nota cum Scoto sequentes propositiones. Et sit 1. & 3. ordine. Appen. 1 Scot ubi sup.

Tertia Propositio.

Angelus nihil potest causare in intellectu coniuncto, neque speciem intelligibilem, neque notitiam aliquam. Et ratio est; quia pro hoc statu intellectus noster dependet à phantasmate; idest, à sensu communi; quoniam nihil est in intellectu, quin priùs fuerit in sensu. Arist.

Quarta Propositio.

Nullus Angelus potest causare in nobis species phantasticas, nouas sine obiecti pręsentia. Et ratio est; quia non potest supplere effectum causæ secundæ, nempè, obiecti materialis. Hoc enim solius Dei proprium est,

Quinta propositio.

Angelus præter doctrinam exteriorem, quam potest assumendo corpus præstare, potest etiam mouere intellectum

O ad

ad cognitionem, vel transferendo phantasmata ex vna parte sensus communis ad aliam, ad quam transmutationem, intellectus immutatur: quia illo motu excitatur. Nota non transponi, aut mutari phantasma, nisi simul humor, in quo subijcitur, transferatur. Est enim accidens, quod à subiecto in subiectum migrare haud potest. Exempli gratia, phantasma partium huius propositionis, peccatum est vitandum, propter fugiendam gehennam, subijcitur in aliquo humore sanguineo, Angelus volens tunc incutere timorem gehennæ, remouet ex vno loco sensus communis illum humorem ad alium locum, & ita excitatur intellectus; vt concipiat similem propositionem. Vel alio modo purgando, instar medicorum virtute propria illa phantasmata: vt possint mouere intellectum, qui aliquando non mouent, eò quòd sint multo humore mixta: vt accidit in freneticis. Vel tertiò transferendo humorem Petri, in quo sunt phantasmata, & deferendo ad sensum communem Ioannis, vt possint illum mouere.

Appen. Ex tertia propositione colligitur, ab Angelo non posse hominem eleuari ad cognoscendum obiectum aliquod supernaturale, vel aliquem thesaurum sub terra, &c. Et si aliquando diaboli virtute aliqua omninò occulta cognoscit, illud fit per reuelationem diaboli, assumentis corpus, aut per vehementem imaginationem: & tunc, quod est falsum, imaginatur esse verum.

Septima diffic. Quibus datur Angelorum custodia?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m 3. & 4. S Th. ar. 2. & 4. alij ubi supra. Omnibus viatoribus Angelorum custodia conceditur. Et ratio est, quia custodia Angelorum est quædam diuinæ prouidentiæ executio, estque eiusdem prouidentiæ proprium, quæ iuuant ad finem vltimum consequendum, conferre, & quæ illius assecutionem impedire possunt, tollere. Et cùm viatores nondum consecuti sint suum finem vltimum, indigent Angelorum custodia; vt finem consequantur, & impedimenta, quæ finis consecutionem impedire possunt, tollantur: sicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur custodes.

Appen. 1 Hinc, vsque ad mortem tantummodò durabit Angelorum custodia: quia tunc desinunt esse viatores.

Appen. 2 Hinc, animæ separatæ in purgatorio existenti non opus est custodia Angelorum: quia ibi nec impediri, nec in bono promoueri potest.

Appen 3 Hinc, neque Angeli boni, neque animæ beatæ egent custodia;

dia; quia iam sunt confirmati in bono, & sunt impeccabiles. Isai 60. non occidet vltra sol tuus. *Isai. 60.*

Hinc, neque dæmones, & animæ damnatæ indigent Angelo custode: quia sunt obstinati in malo; & nunquam illos pœnitebit, nec timent periclitari. Malum enim quod timebant, illis euenit. *Appen. 4*

Octaua diffi. Primi parentes habuerunt ne Angelum ad sui custodiam deputatum?

CONCLVSIO.

Habuerunt, Et ratio est; quia, licet, in primis parentibus fuerit naturæ rectitudo; nihilominus tamen rectitudo illa fuit ad bonum, vel malum vertibilis. Neque enim in vnum conuersus, statim in illo confirmabatur. Nam cùm cecidisset, à malo per pœnitentiam surrexit. Deinde quia, licet, non esset tunc periculum ex rebellione carnis ad malum instigantis; erat tamen periculum in potentia peccandi ex parte dæmonis oppugnantis. Et tandem: quia erat debilioris naturæ, quàm Angelus, præsidio, & auxilio angeli custodis indigebat. *Alex. Alen. m. 4. art. 1. S. Bonau. ar. 1. q. 2 S. Th. ar. 2. & 4. & alij vbi sup.*

Nona diffi. Pueri habent ne Angelum custodem?

CONCLVSIO.

Habent. Et ratio est: quia possunt à dæmone varijs impedimentis offendi, ad quæ impedimenta de medio tollenda vnicuique suus Angelus custos à Deo assignatur. *Alex. Alen. ar 3. S. Th ar. 5. & alij vbi sup.*

Decima diffic. Habent ne alium Angelum, ab Angelo matris, dum in vtero matris existunt?

CONCLVSIO I.

Angelus matris, dum est in vtero custodit eundem. Et ratio est; quia dum est in vtero, non est omninò à matre separatus: sed per quandam collationem est quodammodo aliquid matris. Quemadmodum fructus in arbore pendens aliquid arboris esse dicitur.

CONCLVSIO II.

Puero statim, vt à matris vtero separatur, Angelus custos deputatur. Et ratio est; quia tunc incipit custodia. Hæc conclusio est B. Hieronym super illud Matthæ. 18. Angeli eorum, &c. dicentis. Tanta est dignitas animarum; vt vnaquæque hēat ab ortu suæ natiuitatis in sui custodiam angelū delegatū. *B Hier. Mat. 18.*

DVBIVM II.

Quomodo cuilibet animæ datur suus Angelus in custodiam?

Ratio dubitandi est: quia sunt plures animæ rationales præteritæ, & præsentes, & futuræ, quàm sint Angeli ad custodiam deputati.

Respondet Magister hac dist. 11. non sunt tot simul homines actualiter existentes, quot sunt angeli boni; & ideò sufficit vnus angelorum ad multos homines. Nam vno homine ex hac vita migrante, Angelus datus sibi in custodiam, alteri homini succedenti assignatur.

DVBIVM III.

Deputantur ne alicui homini aliquando in custodiam plures Angeli?

Respondeo. Deputantur quidem, secundum dignitatem, prælaturam, & aliquam Dei gratiam, ab eodem participatam. Quod patet in Pont. Summo, Cardinalibus clauem iurisdictionis habentibus, prælatis, & principibus.

Vndecima diffic. Habebit ne Antichristus Angelum in sui custodiam?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. ar. 4. S. Th. ar. 4. & alij ubi sup.

Habebit. Et ratio est; quia lex communis propter vnum mutari non debet. Et quia in hoc eius pœna iustior apparebit: quoniam beneficia, toti naturæ humanæ concessa, non, vt æquum est, accipiet. Postremò; quia eius custodia non erit frustrà omninò; propterea quòd saltem retractus per angelum custodem, à multis malis cassabit; & non tantum nocebit, quantum erit ei in votis.

Duodecima diffic. Habuit ne Christus Iesus Angelum custodem?

Alex. Alen. ar. 2. S. Thom. art. 4. S. Bonau. q. 3. ar. 1. & alij ubi sup.

Opinio prima Altisiodoren. lib. 2. suæ summæ, & Thom. de Argentino in hac distinctione, & aliorum fuit affirmans. Et D. Dionysi. cap. 4. cœlest Hierarch. tenet, quòd Christus erat, mediantibus angelis, paternis traditionibus subditus. Opinio negans secunda est communis omnium theologorum.

CONCLVSIO.

D. Dion. Altisiod. D. Hier. Mat 4. Psal. 90. Alex. Alen. ubi supra super hunc locum. D. Augu.

Christus Angelum custodem non habuit; habuit tamen multos deputatos in ministros. Hanc confirmat D. Hieròny. lib. 1. in Matthæ. cap. 4. dum dicit illud Psalm. Angelis mandauit de te, &c. non esse intelligendum de capite, sed de membris. Quare perperam allegauit hunc locum dæmon in tentatione. Idem tenet D. August. ibidem. Probat hanc conclusionem D. Bonauêt. vbi suprà ratione; quia non fuit conueniens, vt talem angelum haberet: propterea quòd custodia in custodiente respectu custoditi dicit quandam præsidentiam: Christo autem omnes angeli subditi erant. Neque indiguit angeli custodia; vt filij hominum, vel ad corporis defensionem: quia eius corpus erat diuinitati vnitum, vnde non poterat per violentiam illud opprimere: vel ad rationis eruditionem: quia habuit intellectum à verbo plenissimè illustratum. Vnde non poterat

terat Christi intellectum per astutias seducere. Nec tandem indiguit angeli custodia, ad incitandam affectionem: quia habuit Christus affectum gratiæ plenitudine confirmatum. Atque ita non poterat dæmon suis blanditijs eum allicere. Fuitque verè comprehensor, & beatus, & eius meritum nec impediri, nec promoueri poterat. Habuit tamen multitudinem angelorum in ministerium; vt Matthæ. 4. Accesserunt angeli, & ministrabant ei. Nec mirum, cùm esset caput angelorum. Autoritas verò D. Dionysi. intelligitur indirectè, quatenus angeli instruebant Mariam, & Ioseph de ijs, quæ circa puerum Iesum, agere debebant; & ita erat subditus paternis traditionibus, mediantibus angelis. *Mat. 4.* *Luc. 2.*

DVBIVM IIII.

Cur igitur in passione ab Angelo confortatus fuit?

Respondeo. Fuit confortatus, non custodiendo, vel aliquid imprimendo in Christum; sed reuerendo illum, & congratulando fortitudini eius. Quemadmodum homo naturaliter in tribulatione ad præsentiam amicorum confortatur. *Alex. Alen. ubi supra.* *Luc. 22.*

DVBIVM V.

Fuit ne saltem datus angelus malus Christo ad exercitium?

CONCLVSIO.

Nequaquam fuit illi datus ad exercitium. Et ratio est; quia exercitium, vt docet D. Augus. apud Alexand. loco citato, propriè est, vt probetur aliqua virtus, idest, probata ostendatur: probatio autem huiusmodi propriè non est, nisi vbi est difficultas. Vnde ars dicitur versari circa diffic. le. In Christo autem non erat difficultas, quæ ex naturæ corruptione emanat. Neque enim assumpsit ignorantiam ex parte intellectus, neque difficultatem ex parte affectus; quare non habuit angelum malum ad exercitium. *Alex. Alen. ar. 1. & 2. ubi sup.* *D. Aug.*

DVBIVM VI.

Ad quid ergo habuit angelum malum, si non ad exercitium?

Respondeo cum Alexan. Alen. vbi suprà. Tentatio quædam est interna, circa quam propriè est exercitium, & hac non fuit tentatus Christus. Alia verò est externa, & hac fuit tentatus Christus, atque ita voluit habere angelum malum, nō ad exercitium, vt dictum est: sed ad nostram instructionem, vt in eo vincere discamus tentatorem. *Alex. Alē. ubi su.*

Decimatertia diffic. Vtrum Angelus deserat custoditum, propter eius præscientiam, & obstinationem?

Diuus Bonauēt. loco citato varios modos dicendi affert. Et nota cum illo. Angelorum custodia, aut est respectu boni *Alex. Alen. m. 5.*

S. Thom. art. 6. conseruandi, acquirendi, vel augendi: aut est respectu mali deserendi, vel minuendi.

S. Bon. ar tic. 2. q. 1 vbi sup.

CONCLVSIO I.

Angelus custos non relinquit hominem omninò; sed secundum quid, idest, secundum aliquem effectum. Ratio est; quia cùm angelorum custodia sit quædam diuinæ prouidentiæ executio: quemadmodum diuina prouidentia secundum magis, & minus prouidet diuersis, iuxta eorum conditionem, non tamen ex toto relinquit hominem, quoniam in nihilum redigeretur; ita etiam angelus custos secundum quid, vel secundum aliquem effectum dicitur relinquere hominem: quatenus non prohibet omnia nocumenta; vel quia eum tribulationibus exponit; vel quia, iusto Dei iudicio ab aliquo peccato non retrahit: vel quia demerito hominum exigente, non ita efficaciter ad bonum promouet, nec à malis tuetur. Et confirmatur; quia boni angeli proniores sunt ad hominem adiuuandum, quàm mali ad infestandum, & cùm mali nunquam cessent ab infestando: iuxta illud. 1. Pet. 5. Aduersarius vester diabolus tanquàm leo rugiens, &c. Neque boni angeli à custodiendo cessabunt. Et iuxta notabile positum ex D. Bonau. sit ad maiorem declarationem.

1. Pet. 5.

CONCLVSIO II.

Angeli, quò ad primos actus bonos, deserunt obstinatos. Ratio est; quia frustrà essent tunc eorum actus, & conatus.

CONCLVSIO III.

Angeli custodes, quò ad secundos actus malos, non deserũt obstinatos. Ratio est: propterea quòd, semper, ne homo in peius labatur, retrahunt. Quò enim quisque peior est, eò est ad malum pronior, & eò magis retrahente indiget. Quam quidẽ custodiam semper habet: quoniam dum est in via, obstinatus potest conuerti. Et confirmatur exemplo medici, qui neminem omninò deserit, nisi de eius salute totaliter despetet.

Appen. 1 Hinc, germana interpretatio loci Ierem. 51. Vbi dicitur, Cu
Iere. 51. rauimus Babylonem, & non est sanata, dereliquimus eam, &c.
Isai. 5. Et loci Isai. 5. Auferam sepem eius, idest, angelorum custodiã, & erit in direptionem; colligitur. Non enim sunt interpretãdi de omnimoda desertione, quin semper: vt cõstat, aliquis custodiæ effectus sequatur. Nam sicut medicus corporalis, cùm desperat de perfecta sanitate, non omninò dimittit ægrotũ, quãdiu viuit: sed semper aliquid operatur circa illum, saltem ad morbi mitigationem, & ad vitæ prolongationem: ita, & medicus spiritualis: vt pote angelus etiam si desperet, non tamen

omninò

omninò dimittit peccatorem: sed semper circa illum aliquid operatur: ne saltim ægritudo spiritualis ingrauescat.

Hinc, sententia Altisiodor. vbi suprà, non est audienda, qui de Antichristo loquens ait. Quòd, licet, à principio habiturus sit Angelum in custodiam: posteà tamen, quando deueniet ad tantam dementiam, & superbiam: vt dicat se esse Deum, totaliter deseretur ab Angelo. Huic enim sententiæ communis sententia theologorum repugnat, & est falsa: vt ex dictis constat. *Appar.*

Decimaquarta diffic. Possunt ne Angeli negligentiam committere circa hominum custodiam?

CONCLVSIO.

Nullam possunt Angeli, circa hominum custodiam negligentiam committere. Et ratio est; quia faciunt quicquid in se est, circa eos, quibus deputantur, neque aliquid de contingentibus omittunt. Et in eis nullo modo culpa cadit, immò nec cadere potest. *Alex. a- len. m. 6. art. 1. ubi sup.*

Decimaquinta diffic. Vtrùm gaudium Angeli custodientis ex salute custoditi crescat?

Tres refert S. Bonau. de hac re opiniones; Prima tenet crescere accidentale, & essentiale gaudium. Et ratio huius opinionis est: quia Angeli non sunt totaliter in termino. Quæ opinio quantùm ad præmium essentiale ab omnibus reprobatur; quia respectu huius præmij totaliter sunt in termino. Secunda opinio est extrema, quæ dicit in Angelis, neque accidentale gaudium posse incrementum suscipere. Tertia opinio est media, quam cum D. Bonauen. elegimus. *Alex. A- len. ar. 2. S. Thom. art. 7. S. Bonau. q. 2. & alij ubi su prà. Error.*

CONCLVSIO I.

Gaudium essentiale, quod habet angelus de Deo, & in Deo, non crescit, propter custoditi salutem. Et ratio est; quia non ob hanc causam fiunt beatiores, nempè: vt magis videant, ament, & teneant Deum. Cùm enim sint beati, in beatitudine proficere non possunt.

CONCLVSIO II.

Gaudium accidentale, quod habet angelus de bono creato, siue proprio, siue alieno, propter salutem custoditorum extensiuè augetur. Et ratio est; quia extensiùs de pluribus gaudent, pluraque adepti sunt. Vnde formaliter dici solet, non gaudere, quòd sint maiora bona adepti, quod refertur ad præmium essentiale: sed quòd plura bona sint consecuti, quod ad præmium accidentale pertinet. Et in hoc omnes conueniunt.

CONCLVSIO III.

Etiam tale gaudium in Angelis extensiuè augetur. Et ratio est; quia plus gaudent. Quod patet Luc. 15. nā si gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agēte, maius profectò gaudium erit de illius beatificatione, & maximum de multorum saluatione. Tum etiam; quia cùm crescat materia gaudij ex Christi exultatione in sāctis suis, ex reparatione Angelicæ ruinæ, & ex inūctione hoīs pditi, crescet; & gaudiū.

Luc. 15.

Decimasexta diffic. Vtrum ex damnatione custoditi incurrat Angelus aliquod detrimentum?

Diuus Bona. duas affert opiniones, vnam affirmantem, Angelos beatos ex damnatione custoditorum concipere gemitum misericordiæ: alteram negantem, concipere Angelos, eam ob causam gemitum aliquem, vel incurrere aliquod gloriæ detrimentum. Et hæc est communis opinio.

Al. Alen. & S. Th. ubi sup. & S. Bonau.

CONCLVSIO.

Nihil molestiæ, vel detrimenti sequitur Angelis custodibus ex custoditorum damnatione. Et ratio est; quia cùm sint perfectè beati, nihil illis molestiæ accidere potest. Ibi enim neque luctus, neque clamor neque dolor erit vltrà. Apoc. 21. Nam cùm in illis non possit esse peccatum, neque erunt tristitia, & dolor, quæ peccata consequuntur. Vt enim pefecta fœlicitas includit omne bonum, excludit omne malum.

Apoc. 21

DVBIVM VI.

Si consecutio gloriæ est causa maioris gaudij accidentalis, cur amissio gloriæ, & frustratio finis, non erit causa saltem tristitiæ accidentalis.

CONCLVSIO.

Illa non est frustatio. Et ratio est: quia sicut Deus in communi vult omnes homines saluos fieri: non tamen in particulari vult hunc reprobum saluum fieri: sic non intendit angelus salutem huius, quem custodit; sed tantùm eius custod á. Atque ita non frustratur fine, neque molestiam aliquam patitur. Et ratiò est; quia cùm angeli sint per omnia diuinæ voluntati conformes, quemadmodum nihil potest contra Dei voluntatem accidere, neque contra suam voluntatem accidet. Et cùm tristitia oriatur ex ijs, quæ nobis nolentibus accidunt, non est quòd tristentur. Licet enim voluntate antecedenti velint omnium salutem, instar Dei Opt. Maxim. voluntate tamen consequenti solùm prædestinatorum. Et quia hæc est propria, & vltima voluntas angelorum; ideò nihil fit contra eorum voluntatem.

Hinc

Hinc custos non fraudatur proprio fine in damnatione custoditi. Ratio est; quia ille propriè dicitur frustrari desiderio alicuius rei, qui illam desiderat in omnem euentum absolutè, & non qui desiderat sub aliqua conditione, illa non subsecuta. Et quia ita angeli salutem custoditorum optant, nempè, si velint diuinam legem custodire, ideò non posita conditione, non frustrantur. Immò de diuina iustitia lætantur, & de bonis operibus, quæ in eorum custodia fecerunt, gaudent. Appen. 1

Hinc neque de peccatis hominum tristantur, cùm volita sint à Deo indirectè, scilicet, permissiuè: neque de pœna damnatorum cùm sit volita à Deo directè, idest, effectiuè. Immò ibi de iusta permissione, & punitione lætantur. Appen. 2

Hinc quando in scriptura legitur angelos tristari, & flere; vt Isai. 33. Angeli pacis amarè flebunt, intelligendum hoc est metaphoricè, & secundum quandam operationum similitudinem, non secundum affectionum infirmitatem. Quia gaudere sequitur eorum naturam, non autem tristari. Appen 3 Isai. 33.

Decimaseptima difficult. Sunt ne magis soliciti boni Angeli pro homine, quàm mali contra eundem hominem?

CONCLVSIO.

Angeli boni sunt magis soliciti, & potentiùs, perfectiùs, pleniùsque possunt circa custoditos operari in bonum, quàm mali contra bonos in malum. Probatur primò; quia angelus bonus, qui est inferior ordine naturæ, præest dæmonibus etiam superioribus ordine naturæ. Propterea quòd virtus diuinæ iustitiæ, cui boni angeli adhærent, potentior multò est naturali angelorum virtute. Atque ita potentiùs operabitur. Secundò; quia solicitior est circa custodiam, qui ex ea commodum, quàm qui pœnam consequitur, & angeli boni (vt suprà diximus) ex custodia bonorum gaudium accidentale assequuntur, & mali angeli ex damnatione malorum maiorem pœnam accidentalem sibi vendicant.

Hinc, de bonis angelis dicitur Psalm. 102. Benedicite Domino omnes angeli eius, potentes virtute, facientes verbum illius, idest, exequentes circa omnem creaturam: & præsertim circa homines, quorum custodia est illis principaliùs demandata. Iuxta illud Psalm. 90. Angelis suis mandauit de te: vt custodiant te, &c. Appen 1 Ps. 102. Psal. 90.

Hinc, quicquid possunt dæmones circa hominem (de quibus sequenti quæst.) efficere, poterunt, & boni angeli multò perfectiùs, & potentiùs, & pleniùs præstare. Neque enim po- Appen. 2

terit diabolus aliquem, ita superbum efficere, quin posit bonus angelus humiliorem multò facere.

DVBIVM VII.

Cur igitur tot homines iusti vexantur, & quandoque à dæmonibus superantur?

Ratio dubitandi ex conclusione proxima sumitur. Sunt. n. magis soliciti, & potentiores dæmonibus.

CONCLVSIO.

Hoc non vsu uenit ex defectu custodiæ Angelorum. Et ratio est: quia si obstinatos (vt dictum est) non relinquunt, quos si relinquerent, statim eos maligni spiritus in mortem præcipitarent, multò minus bonos deserent. Cæterum accidit hoc: vel quia nos illos repellimus, dum eorum consilijs non acquiescimus, cùm non posint supra nostram arbitrij facultatem; vel quia circa nos tantum pro viribus agunt, quantum eis ex ordine iustitiæ, & prouidentiæ diuinæ est permissum.

Appen. Hinc, si eorum consilia admitteremus, & à Deo permitteretur, vt secundum vltimum suæ potentiæ, ad illuminationem, & iustificationem hominum, & dæmonum expulsionem agerent: possent quidem, paruo temporis spatio quantumcunque peruersos, & malos ad veritatis agnitionē adducere, & in amorem virtutis excitare, & inflammare.

QVÆST. VNICA.

De dæmonibus.

Hactenus cum Magistro de Angelis disseruimus Cæterùm ad plenissimam huius disputationis explicationem opere pretium duxi, quæstionem hanc de dæmonibus tractare, in qua multa notatu dignisima per multos articulos declarabuntur.

ARTICVL. I.

De natura dæmonum.

Declarabitur art. positis nonnullis difficultatibus.

Prima dif. Vtrum sint dæmones in rerum natura?

Victoria in relect. de arte magica num. 10. Tres fuerunt circa hanc difficultatem sententiæ Arist. & ex eius discipulis multi, dæmones esse diffitebantur. Et quæ nos dæmonibus tribuimus, illi ex virtute cęlestium corporum, & planetarum, & quarundam aliarum rerum, prouenire asserebant. In istos inuehitur D. Aug. 10. de ciuita. Dei. Inueniuntur *D. Aug.* namq; multi effectus, qui nullo modo ex aliqua naturali causa emanare possunt: vt cùm arreptus à dæmone latinè loquitur, versus recitat, autoritates citat, quas nec vidit vnquã, nec audiuit. Imò nec legere nouit. Alij dixerunt dæmones esse, nó

quos

quos nos dæmones vocamus: sed animas hominum. Hunc errorem destruunt D. Aug. 9. de ciuit. Dei, & D. Chrysosto. super illa verba Matth Exibant de monumentis. Non enim fieri potest, vt vna substantia incorporea in aliam substantiam transmutetur, anima, scilicet, in dæmonis substantiam. Tertia sententia fuit eorum, qui, teste D. Aug. lib. 8 de ciuit. Dei, propter secundam sententiam erroneam, confitebantur omnia, quæ anima rationali constant, esse, aut Deos, aut homines, aut dæmones. Hi fatebantur dæmones esse; sed à veritate longissimè aberrabant: quia affirmabant Deos habere corpora cęlestia, dęmones aerea: homines verò terrena. Et in hoc vltimo veritatē attingebant, lege S. Tho. in q. disputatis q. de dæmonibus, & Guil. Parisien. in lib. de vniuerso p. 4. D. Aug. D. Chris. D. Aug. S. Thom. Gul. Parisien.

CONCLVSIO.

De fide tenendum est, dæmones in rerum natura esse. Continetur. n. expressè in multis vtriusq; testamenti locis. Leuitici enim 17. interdicitur immolari hostias dæmonijs. Et Deut. 32. in centico Moysi contra impietatem, & ingratitudinem populi dicitur Immolauerunt dæmonijs. Et 2. Paralip. 11. legitur de Hieroboam, quòd constituit Sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum. Et alibi passim apud Tobiam, & Iob, & psalteriū, & in multis locis noui testamenti apud Euāgelistas. Et in act. Et in epist. Pauli Et Apoc. lege in verbo, dæmonium, in concordantijs maioribus Bibliæ. Hanc veritatem multi philosophorum gentilium confessi sunt, de quibus lege D. Aug. lib. 8. de ciuit. & lib. 10. c. 24. Colligitur quoque hæc veritas ex responsis, & oraculis, & alijs miris effectibus, qui apparuerunt circa idola, etiam sapientibus Romanis. Qui quidem effectus ad causas, siue concursum naturalem referri haud possunt. Et ex actib. obsessorum Et ex subitis transmutationibus rerum: vt virgarum in serpentes facta à magis Pharaonis transmutatione. Leui. 17. Deut. 32. 2. Paral. 11.

Prima dif. De etymologia, siue notatione dæmonis?

Respondeo cum glossa in c. firmiter, extra de summa Trini. & fi. cat. dæmonem varijs nominibus appellari. Dicitur enim diabolus à dia, quod est duo, & bolus, quod est morsellus, quasi duos morcellos cupiens, animam scilicet, & corpus. Nominatur quoque diabolus Hebraicè, quasi deorsum fluens, græcè etiam criminator, siue calumniator, latinè Angelus malus; ut B. Dionys. 8. Etymol. docet. Vocatur quoque Sathanas, quasi aduersarius. Et dæmon, quasi rerum peritus. Et Belial, idest, apostata, Mag. d. 10. B. Dion.

D. Aug. lib. 9. de ciui. Dei. stata, & absque iugo nuncupatur. Et Leuiathan, id est, additamentum eorum.

Secunda dif. Quænam est dæmonis diffinitio?

D. Aug. Respondeo, à Platonicis ita describebatur, vt refert D. Aug. super Gen. Dæmones sunt genere animalia natura pulcherrima, mente rationalia, animo passiua, corpore aerea, duratione æterna. Ponitur in descriptione vox, genere, quia sunt prędicamenti substantiæ. Natura pulcherrima, quia quoad substantiā suæ naturæ, non sunt bonis angelis turpiores. Animo passiua, passionibus de sententia Platonicorum appetitus sensualitatis, nempè, irascibilis, & concupiscibilis. Corpore aerea, quatenus sunt creati ex subtiliori materia, & vt cognoscitur subtiliùs, & velociùs intelligere, quàm homines. Lege glo super c. firmiter citatam. Duratione æterna. Quod intellige non natura; sed Dei gratia. Præterea D. Aug. de ciuit. Dei ita eos describit.

D. Aug. sup Gen. ad literā. Dæmones sunt spiritus nocendi cupidissimi, à iustitia penitus alieni, superbia tumidi, inuidia liuidi, fallacia callidi, qui in hoc aere habitant, qui de sublimitate cęli superioris eiecti, meritò irregressibiliter in loco sibi congruo: vel vt carcere, damnati sunt. Hoc loco erant multæ difficultates, ad naturam dæmonum spectantes, tractandæ. Erat etiam q. de peccato Angelorum disputāda. Sed: quia cum Magist. supra explicata hęc sunt, ad vlteriora erit progrediendum.

Al. Alē. q. 100. S. Tho. q. 64. D. Bonau. d. 6. ar 2. Dur. & alij cadē dist.

ARTICVL. II.

De pæna dæmonum.

Variæ, cùm sint, pęnæ, quæ damnatis respondent, varijs difficultatibus erit articulus hic explanandus.

Prima difficultas. Vtrum diaboli potestas fuerit in pænam sui peccati ligata?

CONCLVSIO.

Al. Alen. m. 1. art. 2. vbi sup. D. Aug. Dęmonis potestas est alligata, non ita; vt tentare nō valeat; sed ne tantū tentet, quantum desiderat. Const at Apoc 20. Vidi alterum angelum descendentem de cęlo, habentem clauem abyssi, & cathenam magnam in manu sua, & appræhendit draconem, & serpentem antiquum (qui est diabolus, & sathanas) & ligauit illum, &c. Et D. August de ciuit. Dei apud Alex. Alligatio diaboli est, non permitti exercere tantam potestatem, quantam habet.

Secunda difficultas. Fuitne ligata eius potestas magis post Aduentum. Christi, quàm antea?

CONCLVSIO I.

Ex parte gratiæ per Christum mediatorem magis alligata fuit

fuit dæmonis potestas, quàm antea. Probatur ad Rom. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Et nõ ob aliud, nisi, vt alligaretur diaboli potestas. Et locum proximè citatum Apoc. de magni concilij angelo, id est, Christo intelligitur, qui draconem alligauit.

Al. Ale. art. 2. ubi sup. & in 3. p. q. 18 m 6. art. 3.

CONCLVSIO II.

Ex parte autem tentatorum, in quibusdam est magis soluta, in quibusdam verò magis ligata. Et ratio est, quia quantò maior est Dei gratia ad vincendum, tantò contemptus illius est maior. Vnde ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione, duobus, aut tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum dixerit, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Deinde: quia quò homines maioribus gratiæ donis abundant, eò magis dæmones inuident, & magis, quàm antea, tentant. Vnde dicitur Apoc. 12. descendit ad nos diabolus habens iram magnam. Et Luc. 11. assumpsit. 7. spiritus nequiores se. Primo enim fiebant tentationes per genera peccatorum communium, nunc autem fiunt per quasdam adinuentiones peccatorum. Et quia nunc tentãt per assimilationem boni, quo genere tentationis homo facilius decipitur. Et quia nunc occultè insidiatur. Et grauior est tentatio, & magis timenda: cùm occulta, quàm cùm manifesta sit. Vnde glo. super illud psal. Expectans expectaui Dominum, magis est timendus diabolus, cum fallit, vt draco, quàm cùm sæuit, ut leo. Illic enim cogit, hic docet negare Christum.

Rom. 5. Apoc. 20 Ad Hebræ. 10. Apo. 12. Luc. 11 Psal. 39

Tertia difficultas. Dæmonum potestas est ne tantum ligata a Deo? An etiam à bonis angelis, & hominibus?

CONCLVSIO.

Dæmonum potestas aliquando ab ipso Deo, aliquando à bonis angelis, & hominibus ligatur. Et ratio est, quia, si signa Christi, & sanctorum hominum superarunt dæmonum potestatem, vt constat act. 19. Vbi legitur de quibusdam exorcistis, qui super eos, qui habebant spiritus malos, inuocabant nomẽ Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat, atque etiam quòd super languidos deferebantur sudaria, & semicinctia, & recedebãt ab eis languores, & spũs nequã egrediebãtur, multò fortius ꝓfectò sancti homines, & angeli eorũ potentiã superabũt, & ligabũt. Et D. Aug. super Gen. ait. Habent boni angeli, & mali opera similia, sicut Moyses & Magi Pharaonis; sed boni sunt potentiores, nec mali possunt quicquã talium operũ, nisi quod per bonos Deus permiserit.

Al. Ale. m. 2. art. 6. ubi supra. Act. 19. D. Aug. Al. Ale. m 1. art. 3. & 4 ubi sup.

Quarta

Al. Alt. m.1.ar.3 & 4. ubi sup. *Quarta diffic. Sit ne ita ligata dæmonis potestas: vt semel victus, amplius victorem, vel alium tentare non audeat?*

Diuersi sunt modi dicendi, vt S. Thom. loco citato docet; nihilominus respondetur.

S Thò. q. 114. ar. 5. Dur. q. 4 d 7. & a lij ea. dis.

CONCLVSIO.

Dæmon ab vno victus potest alium tentare de eodem vitio, etiam victorem de alio vitio. Ratio est; quia cùm tentatio diaboli permittatur à Deo ad probationem electorum, & ad pœnam reproborum, & vtraque vtilitas ex misericordia, & iustitia Dei necessaria sit vsq; ad finem mundi, non auferetur planè à dæmonibus victis tentandi potestas. Secundo confirmatur; quia cùm omnis tentans sub spe alicuius victoriæ tentet, & dæmon, quantumcunque perfectè victus, speret se eadem tentatione alios vincere posse; quia non omnes eiusdem voluntatis, & firmitatis in resistendo tentationis sunt, atque etiam eundem à quo victus fuit alio tentationi genere: dubium non est, quin alios tentet, & ad victorem tentandum redeat. Quod apertissimè Math. 12. docetur, vbi legitur. Reuertar in domum meam, vnde exiui.

Mat. 12.

Al. Alen. m 1. ar. 5 ubi sup. *Quinta diffic. Est ne ita ligata dæmonum potestas circa determinatam personam, ut eam tentare nullatenus possit?*

Duplex est tentatio. Vna interior; altera exterior.

CONCLVSIO. I.

Est eorum potestas ita cohibita, & ligata circa personam, in qua, vel est extinctus fomes peccati, vel in qua talis fomes non habet locum; vt eam tentatione interiori nullatenus tentare valeat. Patet exemplo sanctissimæ Virginis, in qua fuit peccati fomes omninò extinctus, quæ; vt D. August. ait, non solùm non peccauit; sed nec peccatum cogitare potuit. Et Christi Iesu exemplo in quo non fuit peccati fomes, nec esse potuit. Qui quidem nec peccatum fecit, nec inuentus est dolus in ore eius Et ratio est; quia qui habet extinctum fomitem peccati, habet potestatem vincendi in quolibet genere tentationis: Et cùm dæmon nullam habeat spem vincendi, nullatenus tentabit; quemadmodum illum à quo semel victus est, simili tentatione adire non audet; propterea quod nisi mutetur processu tēporis, nō pōt de eo sperare victoriā.

D. Aug. 1. Pet. 3.

CONCLVSIO II.

Non est ligata, siue prohibita dæmonum potestas ita: vt omninò tentatione exteriori, non possit quamlibet personam tentare: est tamen eius potestas ligata in hoc, vt non tentet vsque ad casum, vel quousque tentationi tentatus succumbat,

cumbat. Ratio est: quia si in aliquo fuisset cohibitio, à tentatione, multò magis in Christo, quem tamen per se, & per alios multiplicitertentauit: vt ex Euangelio constat. Et confirmatur: quia ex parte diaboli, non est eius potestas ligata, cũ semp velit tentare, neq; ex parte Dei, qui dat bonis cũ tẽtatione prouentũ 1. Cor. 7. Nouit enim Deus pios à tẽtatione liberare. 2 Pet. 2. Et beatus vir, qui suffert tentationem. Iac 1. Matt. 4. & 22. Luc. 4. et 24. 1. Cor. 7. 2. Pet. 2. Iacob. 1.

Sexta diffic. Sit ne ligata eorum potentia circa alia opera?

Hactenus de ligatione potestatis, quòad tentandum, & vincendum. Nunc, an sit ligata eorum potestas respectu aliorum operum, quæ possunt esse eminentia naturæ suæ? disputandum est. Et primum, an sit ligata potestas circa mira, siue mirabilia, secundum veritatem operanda? Alex Alen. m. 2 ar. 4. vbi sup. S Tho. q. 114. art. 4.

CONCLVSIO.

Dæmones & vi propriæ naturæ, & diuina permissione, mira aliquando secundum veritatem, aliquando secundum phã tasiam operari possunt. Probatur exemplis sacræ Scripturæ. Magi namque Pharaonis virtute dæmonum veros serpentes, & ranas fecerunt: & dæmon permissione diuina: vt ignis de cœlo descenderet, & familiam Iob cum tot gregibus vno impetu consumeret, & turbo irruens domum deijceret, & filios eius occideret, fecit. Lege D. August. 3. & 20. de ciuit. Dei. cap. 18. & lib. 83 quæst. q. 55. Quæ autem a magis virtute dæmonum fiunt, possunt dici mendacia: vel quia per magicam artem, & nõ per naturam fiunt: vel quia, & si vera fiut, Dei permissione, ad mendacium tamen trahunt. Dicuntur autem hæc mira, quatenus homines illa, eo modo facta, mirantur. Propterea quòd eorum excedunt facultatem, & cognitionem. Quæ miracula, aliquando nominantur, largo modo sumpto nomine miraculi: vt si pro eo, quod facultatem, & cõsiderationem humanam excedit, accipiatur. Exod. 7. Iob. 1. D. Aug. Turrecr. in can. quedam loco 26. quæst 3.

CONCLVSIO.

Si miraculum propriè accipiatur, prout est aliquid arduum, insolitum, suprà facultatem totius naturæ creatæ, & præter spem admirantis apparens, neque dæmones, neque aliqua creatura miraculum efficere potest. Hoc enim solius Dei est proprium. Et si quę a sanctis Angelis, & beatis sunt, potestate diuina, & eorum ministerio interueniente, efficiuntur. Valer. Max tit. de mira. cul. Appen.

Hinc mulier Pythonem habens in Endor non fecit miraculum. Quia non fuit vera Samuelis suscitatio: sed phantastica. Neq; vidit Samuelem: sed diabolum in specie, & similitudine Samuelis, quem illa credidit Samuelem. 1. Reg 28

DVB-

DVBIVM I.

Al. Alen. ubi sup. art. 5. & Hugo. 1. de sacra. p. 5. c. 27 Iob c. 2. D. Aug.

Possunt ne dæmones mirum quid in rebus visibilibus se ipsis operari

CONCLVSIO.

Nihil, quòd mirum sit: se ipsis, nisi à Deo permissi fuerint, operari possunt: præsertim si ad hominem seducendum referatur: Probatur primò ex gloss super illud Iob, Mitte manum tuam, dicente. Nihil potest, nisi permissus. Secundò ex D. Aug. in li. de ciuit. Dei, qui ait. Si aliquid in rebus dæmones possunt, tantum possunt, quantum secreto Omnipotentis arbitrio permittuntur.

Hinc, neque in rebus visibilibus habent potestatem, nisi quatenus à Deo conceditur.

Septima diffic. Vtrum sit dæmonum potestas, circa res corporales, animalia, scilicet, & plantas, ligata.

Al. Alen. m. 2. ar. 2

CONCLVSIO.

Licet, ex prima potestate sibi data possent omnes Angeli ex ordine naturali super huiusmodi creaturas, fuit tamen in pœnam peccati eorum, & in bonum hominũ eorum potestas ligata. Hæc conclusio probatur ex D. Augunst. de ciuit. Dei apud Alexandrum dicente, Dæmones, non omnia, quę volunt, facere possunt, nisi quantum illius ordinatione sinuntur, cuius plena iudicia nemo compræhendit, iustè nemo repręhẽdit. Et vt ait glos. super illud Matth. 8. & Luc. 8. mitte nos in porcos, multominus dæmones sua potestate nocere hominibus, qui nec porcis, possunt.

D. Aug. Matt. 8. Luc. 8. Marc. 5.

Octaua diffic. Vtrum sit etiam ligata, circa corpora humana?

Intelligitur titulus ita; vt hominum corpora in lupos, aut aues conuertere possint. De ijs supra aliqua diximus; nihilominus respondetur.

Al. Alen. art. 3. ubi supra.

CONCLVSIO.

Nullatenus verè, & realiter; sed apparenter tantum ad trãsmutanda humana corpora potestatẽ habent. Et ratio est; quia cum anima rationalis in statu, in quo est, sit superior malis Angelis, quatenus obstinati sunt in malo, corpus ei unitum, inde cẽs est, vt dæmoni ad nutum subijciatur. Et confirmatur autoritate D. Aug lib. 18. de ciuit. Dei. c. 17. dicentis. Non solum animum: sed corpus ratione crediderim dæmonum arte, vel potestate in membra, & lineamenta bestialia posse conuerti. Sed phantasticũ hominis, quod cogitando, siue somniando p rerum innumerabilium genera variatur, cum corpus non sit; corporum tamen similes mira celeritate formas capit; sopitis autem, & oppressis corporeis hominũ sensibus, ad alio-

D. Aug.

rum

rum sensuum, nescio quo ineffabili modo, figura corporea posse perduci. Et videtur sibi portare onera, quæ onera, si vera sunt corpora, portantur à dæmonibus; vt illudantur hominibus. Hæc D. August. ex quibus apertissimè infertur conclusio posita.

Nona diffic. Habent ne dæmones æquam super bonos, & malos homines potestatem?

CONCLVSIO I.

Super malos ratione malitiæ conceditur dæmonibus potestas ad perdendum, nisi prohibeatur à Domino. A quo enim quis superatus est, eius seruus est. 2. Pet 2. Et ratio est; qa peccator meruit ei subijci, tanquàm tortori, & nō tanquàm domino. *Alex. Alen. ar. 4. ubi sup.* *2. Pet. 2.*

CONCLVSIO II.

Super bonos non habet dęmon potestatem ad perdendum; sed ad probandum ex diuina permissione. Probatur Iob. 2. Ecce omnia, quæ habet in manu tua sunt; veruntamen, animā illius serua. Et Tob. 12. Quia acceptus eras Deo, necessè fuit; vt tentatio probaret te. Dæmon enim in malis hominibus potest; vt in suo pecore, nisi prohibeatur à maiori, scilicet, à Deo; in bonis verò non potest, nisi permittatur ad probandum. Nemo enim de pecore alieno potest, nisi quod vult dominus pecoris, efficere. *Iob c. 2.* *Tob. 12.*

Decima diffic. Sunt ne dæmones in pænam peccati priuati Dei cognitione?

Hactenus de pœna, quòad potentiā, nunc de pœna, quoad intellectus obscurationem agamus. *Alex. Alen. in 3.*

Duplex est diuina cognitio. Prima; qua Deus; vt lumen incommutabile est, cognoscitur, à quo piorum corda illustrantur, & in quo cardinales rerum causæ elucescunt. Secunda verò est, qua Deus per effectus temporales diuinæ virtutis, & diuinæ iustitiæ, cognoscitur. *art 1. ubi sup.* *S. Tho. q. 64. ar. 1.*

CONCLVSIO.

Dæmones in pœnam peccati prima cognitione; non autem secunda fuerunt priuati. Probat hanc conclusionem D. Aug 9. de ciuit. Dei. cap. 21. dicens. Innotuit dæmonibus non per id, quod est vita æterna, & lumen incommutabile, quod illuminat pios, sed per quędam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissimæ signa præsentię. Idem eodem lib c. 22. dæmones non ęternas temporum causas, & cardinales in Dei sapientia contemplātur; sed quorundam signorum nobis occultorū maiore experientia multò plura, quàm homines cognoscūt. Hic Alex mouet dubium. An cognouerint dæmones misteriū incarna- *D. Aug.*

carnationis? &c. Sed de ijs suprà in quæst. de cognitione Angelorum.

DVBIVM II.

Remansit ne fides infusa informis in dæmonibus.

Iacob. 2. Ratio dubitandi oritur ex illo Iacobi. 2. Tu credis; quoniam vnus est Deus. Benè facis. Et dæmones credunt, & contremiscunt; quare si habent fidem, non fuerunt priuati prima cognitione; vt dictum est.

CONCLVSIO.

Nullo modo dæmones habent fidem, neque infusam; sed quicquid credunt, est per acquisitam fidem naturalem. Et ratio est: quia fides informis est principium christianæ spei, iuxtà illud. Fides est sperandarum substantia rerum. Et cùm dæmones nō possint habere spem; neq; habebūt fidē informē; Deinde: quia ad fidē, licet informem, desideratur bona voluntatis affectio, iuxta illud. Corde creditur (id est, volūtate) ad iustitiā. Et in dæmonibus nulla est bona voluntatis affectio. *Ad Hebre. 11. Ad Roman. 10.*

DVBIVM III.

Fuerunt ne dæmones sui ipsorum cognitione priuati?

Alex. Alen ar. 2. & S. Th. ubi sup. Natura; siuè bonum naturale dupliciter accipitur. Primò sumitur pro illo bono, quod per peccatum minui non potest. Secundò pro bono, quod per peccatum diminui potest. Perinde etiam duplex est cognitio naturalis.

CONCLVSIO.

Dæmones cognitione naturali primo modo sumpta non fuere priuati; secundo autē modo fuit in eis diminuta cognitio. Et ratio primæ partis conclusionis est: quia non ignorat angelus malus se esse spiritum à corpore separatum. Nam: vt mēs humana naturaliter cognoscit se ipsam, etiam si in mortale peccatum incidat; ita & Angelus malus non impeditur per peccatum, quin se ipsum cognoscere valeat. Cognitio siquidem naturalis primo modo non aufertur per peccatum Secunda pars probatur: quia non cognoscunt se secundum eminentiam suæ naturę: quia ex tali cognitione sequeretur delectatio, (delectatio enim est apprehensio conuenientis) quæ in dæmonibus non potest habere locum, sed secundum naturam deformatam: ex qua quidem cognitione non sequitur delectatio: sed tristitia.

DVBIVM IIII.

Sunt ne dæmones cognitione virtutum priuati?

CONCLVSIO I.

Alex Alen ar. 3, ubi sup. Cognitione virtutum, quæ est per essentiam, vel per speciem

ciem sumptam ab essentia, dæmones sunt priuati, in pœnam peccati. Et ratio est: quia neque virtutes essentialiter sunt in illis, neque illi habent potestatem accipiendi species, & similitudines à virtutibus in Angelis, & hominibus existentibus, cum ratione status peccati sint illis inferiores, nec possint illas cernere: vt D. Aug. apud Alex. hoc loco docet. Nunquam enim Iob tentasset, si eius nobilem, ac mirabilem patientiam cernere potuisset. Idemque est de cæteris virtutibus iudicium: nã si illas videret, ne vinceretur, à tentando cessaret. D. Aug.

CONCLVSIO II.

Cognitione virtutum, quæ per effectum, & priuationem haberi potest, non priuantur. Et ratio est: quia, vt possunt cognoscere affectiones, quæ sunt in voluntate, & cogitationes, quæ sunt in intellectu per effectus, & indicia: vt suprà de cognitione angelorum retulimus, poterunt & virtutum per earum actus cognitionem habere.

DVBIVM V.

Sunt ne dæmones cognitione rerum in proprio genere priuati?

CONCLVSIO.

Nequaquam sunt priuati. Et ratio est: quia saltem illam experientia rerum, & temporum, & intellectus acumine sibi comparant. Hęc docet B. Isidor. in lib. de summo bono, dicens, Triplici acumine scientiæ vigent dęmones, subtilitate naturę, experientia temporum, reuelatione supernorum spirituum. *Alex. Alen. ar. 4. ubi sup. B. Isidor.*

DVBIVM VI.

Crescit ne huiusmodi cognitio?

CONCLVSIO I.

Cognitio in proprio genere specierum, atquè generum, non crescit. Et ratio est: quia sicut non crescit numerus generum, aut specierum: sed est idem omnino, quod fuit ab initio: ita neque crescit eorum cognitio. *Alex. ubi sup.*

CONCLVSIO II.

Cognitio indiuiduorum in generibus, & speciebus contentorum potest crescere. Et ratio est: quia crescunt in dies indiuidua, & effectus ex diuersis rerum coniunctionibus procedentes, de quibus nouam cognitionem per nouas species ab ipsis sumptas acquirunt. lege suprà. in q. de cognitione Angelorum per species. *Appen.*

Hinc, pœna in dæmonibus circa hanc cognitionẽ nõ erit, eò ꝙ pauciora cognoscunt: sed quia non ita clarè cognoscunt. *Alex. Alen. q. citata. 190 m. 4 ar. 1 nota.*

Vndecima diffic. Vtrum pœna vermis in dæmonibus reperiatur.

Ratio vermis, quantum ad aliquem actum, magis propriè

animabus damnatis, quam dæmonibus conuenit: quo ad aliquem tamen effectum communiter in vtrisque reperietur. Nā quò ad hoc, quòd gignitur ex remorsu conscientiæ, communis est & damnatis, & dæmonibus: quantum verò ad hoc, quòd vermis propriè dictus gignitur ex corpore, per similitudinem in animabus damnatis dicitur esse vermis.

Appen. Hinc, quando loquitur scriptura sacra de pœnis damnatorum, vniuersaliùs loquitur de pęna vermis in hominibus, siue animabus: rarissimè autem de pęna vermis in dæmonibus. Lege concordantias maiores Bibliæ, verbò, Vermis.

CONCLVSIO.

Est quidem pęna vermis conscientiæ suo modo in dæmonibus. Ratio est: quia habent conscientiam peccatorum suorum, & ex hoc affliguntur, & irremediabiliter cruciantur. Ex quibus sumitur ratio vermis conscientiæ: iuxta illud D.Bern. ad Eugenium. Vermis ille innatus est conscientiæ per peccatum, & hæret firmiter, nequaquam euellendus, nec cessat rodere. Quæ omnia, cùm in dæmonibus inueniantur, erit in illis profectò conscientiæ vermis.

D.Bern.

DVBIVM I.

Pęna uermis in dęmonibus, quò ad quid, attenditur?

CONCLVSIO.

Alex. Alen ar. 2. ubi sup. *Psal. 49.* Quo ad peccatorum, quæ nunquàm in ipsis delentur, arguitionem. Patet ex illo Psalm 49. Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Facies autem nihil aliud est, quàm ipsa conscientia remordens. Et ratione confirmatur: quia cùm sint spiritus à corporibus separati, magis conueniet illis pęna spiritualis, quàm corporalis. Et cùm pęna ignis gehennæ congruat eis ad pœnam propter peccata, magis conueniet eis vermis conscientiæ ad interiorem pęnam, quæ est spiritualis.

DVBIVM II.

Quid igitur rodit vermis ille?

Alex. Alen. ubi supra. Respondeo cum Alex. Rodit habilitatem, & aptitudinem conscientiæ ad bonum, quæ semper magis, magisque consumitur. Et quia illa habilitas est naturalis, estque in natura immortali, manente natura, manet semper peccati conscientia, & minuitur cōscientiæ bonū. Quod quidē dæmonibus, & animabus damnatis est cōe. Et quàmuis bonū illud nō sit magnitudine, siue virtute infinitū: est tñ in diminuendo infinitū.

DVBIVM III.

Pœna uermis est ne in dæmonibus grauior sensus, & damni pęna?

Alex. Alen ar 3. ub sup. Pęna vna dicitur grauior altera tribus modis. Primò, quò ad

ad damnum. Secundò, quò ad sensum. Tertiò, quò ad maximam adhærentiam in punito.

CONCLVSIO I.

Carentia visionis diuinæ, quæ dicitur pęna damni, primo modo est maior. Et ratio est: quia, cùm videre Deum sit summum bonum, carentia illius visionis erit maximum malum. Vnde D. Chrysost. apud Alexand. dicit. Nulla maior pęna est, quàm separari à visione Dei. *Nota.* *D. Chryſ.*

CONCLVSIO II.

Pęna sensus secundo modo grauior est. Et ratio est: quoniam nihil est, quod ita actualiter affligat, & magis sentiatur.

CONCLVSIO III.

Pęna vermis tertio modo est cæteris maior. Et ratio est: quia est pęna interior immediatè spiritui inhærens. Vnde B. Isidor. lib. de institutione ecclesiastica dixit. Nulla pęna grauior est pęna conscientiæ. Vbi subiungit: mens malæ conscientiæ propriè his stimulis agitatur. *B. Iſidor.*

DVBIVM III.

Simul ne, aut successiuè pęna uermis pro peccatis dæmones puniuntur?

CONCLVSIO.

Pęna conscientiæ pro omnibus peccatis simul, ad cumulum pęnæ, cruciantur. Ratio est: quia sicut cedit ad cumulum gloriæ in sanctis, ꝙ simul possunt aspicere diuersa, quæ delectant: ita ad cumulum pęna in damnatis est, ꝙ simul possunt aspicere diuersa, quæ illos tristitia maxima afficiunt. Tum quia: vt flamma ignis foris simul pro diuersis peccatis affligit: ita & vermis conscientiæ intùs pro diuersis peccatis simul cruciat. *Alex. A- len. ar. 3. ubi ſup.*

Duodecima diffic. De pęna ex parte voluntatis.

DVBIVM I.

Potest ne esse gaudium aliquod in dæmonibus?

CONCLVSIO.

Est in illis gaudium non verum: sed apparens, & omni amaritudine respersum. Et ratio est: quia gaudium illud non est ex apprehensione simpliciter conuenientis: sed quod videtur sibi conueniens. Videtur autem sibi conueniens, & delectabile habere potestatem in eos, qui Dei præcepta contemnunt. Vnde D. August. aduersus Manichæos apud Alex. dicit. Diabolus potestatem habet in eos, qui præcepta Dei contemnunt. Et de hac tam infœlici potestate lætatur. *Alex. A- lẽ. q. 100 m. 5. ar. 1* *D. Augu.*

Hinc, tale gaudium dæmonibus in pęnam cedit; vt D. Aug. super Gen. (vt refert Alexand.) affirmat, dicens, Pęna est diabolo; *Appen.*

Alex. A- bolo; vt in potestate habeat peccatores. Et inde maior est eis
len ar. 2. pœna; quia de tam infœlici potestate lætantur.
ubi sup. DVBIVM II.
D. Aug. *Vtrum dæmones dolorem pro pœna in præsenti habeant?*

CONCLVSIO.

Alex. A- Habent pro bono miserrimè amisso, quod consequi po-
len ar. 3. tuerunt. Et ratio est; quia delectationi, quam habuerunt
ubi sup. in primo peccato, conueniens pœna, afflictio, scilicet, si-
S. Tho. q. ue dolor respondet, iuxta illud Apocal. 18. Quantum glori-
64. ar. 3. ficauit se, & in delitijs fuit, tantùm date ei tormentum, &
Apoc. 18 luctum. Tum etiam: quia multa volunt, quæ non sunt, ne-
que esse possunt, suntque inuidi, pœnis addicti, beatitudine priuati, & iniqua eorum voluntas à multis cohibetur; quæ omnia maximi doloris causa in illis sunt.

DVBIVM III.

Vtrùm dæmones pœnam, quam sustinent, timeant?

CONCLVSIO.

Alex. A- Est in illis talis timor, non cohibens à peccato; sed affligens.
len. ar. 4. Et ratio est; quia timor pœnę secum habet pœnam adiunctam.
S. Th. ubi Timor enim inquit B. Io. pœnam habet. Et serui peccati est ti-
sup. ad 2. mere, & diabolus seruus peccati est, iuxtà illud Io. 8. Qui facit
1. Ioã. 4. peccatum, seruus est peccati.
Ioan. 8. DVBIVM IIII.
S Th ubi *Vtrùm voluntas dæmonum sit obstinata in malo?*
sup. art. De hoc dubio suprà egimus.

Decimatertia diffic. De pœna locali, quæ fuit casus in aerem caliginosũm de cœlo empyreo, vel in infernum?

Alex. A-
len. m 6. DVBIVM I.
ubi suprà *Vtrùm dæmonibus pœna sit in aere hoc caliginoso esse?*
art. 1. CONCLVSIO.

S. Tho. q. Est pœna, & grauissima. Ratio est; quia esse in carcere, est
64. ar. 4. pœna grauissima, cùm metus carceris sit metus cadens in vi-
S. Bonau. rum constantem, & dæmones in hoc aere caliginoso, tanquàm
d. 6. ar. 2. in carcere continentur. Teste D. Aug 3. super Gen. cap. 10. qui
q. 1. et 2. ait. Ista caliginosa aeris tantum tenere permissi sunt, qui eis,
D. Aug. quasi carcer est, vsque ad tempus iudicij.
Alex. A- DVBIVM II.
len. ar. 3. *Est ne alius locus pœnalis dæmonibus destinatus?*
& S. Th. CONCLVSIO I.

& alij u- Per quandam comparationem, & appropriationem, quan-
bi sup. tum ad terminum, à quo fuit casus, tria loca distinguntur.
Ioan. 8. Probatur: nam eò quod peccauit in cœlo, de cęlo cecidit per

super-

superbiam. Eo autem quod peccauit per homicidium Adæ: quia fuit homicida ab initio, dicitur cecidisse à paradiso. Tertiò: quia quotidie peccat in terra, tentando homines ad seditionem per inuidiam humani generis, dicitur de terra à communi hominum habitatione in infernum cecidisse.

CONCLVSIO II.

Quantùm ad terminum, in quem est casus, duo tantum sunt loca, infernus, scilicet, & aer caliginosus. De inferno patet Isai. 14. Quomodo cecidisti Lucifer. Et post sequitur. Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci. Et de aere caliginoso probatur: quia Angelus ibi est, vbi operatur: vt constat ex supradictis de loco Angelorum, & cùm circa nos operetur; vt quando tentauit Christum, & tentat nos; erit in hoc aere nos circunstante. Vnde: vt refert S Bonau. vbi suprà quæst. 1. quibusdam viris sanctis ostensum fuit, non secus ac muscæ, circa nos volitare. *Isai. 14.*

DVBIVM III.

Sunt ne aer caliginosus, & infernus loci communes omnibus dæmonibus in pœnam?

CONCLVSIO.

Pœna aeris caliginosi, & inferni omnibus est communis; in gradu tamen differenti. De pœna aeris probatur Isai. 24. Visitauit Dominus super militiam cęli in excelso. Per militiam autem significantur ibi dæmones, qui in aere militant, ad seducendos homines. Et ibidem Isai 24. Applicabuntur, sicut liber cęli, & omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea, &c. Vbi non fit distinctio, quòd quidam militent in aere caliginoso, quidam non. Lege B. Gregor. lib. 8. & 13. Moral. explicantem locum illum, 2. Pet. 2. Deus angelis peccantibus non pepercit. Deinde de pęna ignis inferni patet Matth. 25. Ite maledicti, &c. diabolo, & angelis eius. Ergo est communis. Et Apocal. 19. & 20. legitur, missum fuisse diabolum in stagnum ignis, & sulphuris, & qui habebant characterem bestiæ. Diuersitas autem graduum, quæ habetur in conclusione attenditur penès maiorem, vel minorem afflictionem ignis gehennæ, vel caliginis aeris, quàm sibi per peccata meruerunt. *Alex. Alen. ar. 4. & alij vbi sup. Isai. 24. D Greg. 2. Pet. 2. Mat. 25. Apoc. 19 & 20.*

DVBIVM IIII.

Sunt dæmones omnes in isto aere caliginoso? *Alexan. S. Th. & D. Bona. vbi sup.*

CONCLVSIO.

Sunt aliqui nunc in inferno ad torquendum eos, qui ad malum induxerunt. Et ratio est; quia sicut boni angeli sunt

cum animabus sanctis, quas ad bonum accenderunt, in cœlo: ita à simili mali angeli cum animabus, quas ad peccata incitarunt, in inferno erunt.

DVBIVM V.

Cur tanta dæmonum multitudo in aere caliginoso remansit?

CONCLVSIO.

Doct. ubi sup. Remanserunt, propter nostrum exercitium, & vtilitatem Et ratio est; quia hoc decet maximè diuinam prouidentiã: nam, vt directè procurat bonum hominis per Angelos bonos inducendo ad bonum, & retrahendo à malo; ita indirectè homo exercetur ad bonum per impugnationem malorum Angelorum; vt vincendo, illud assequantur, & ne totaliter post peccatum ab vtilitate naturalis ordinis exciderent.

Appen. Hinc vsque ad diem iudicij manebunt in aere caliginoso. Quia iam ampliùs non erit tentatio, neque hominum exercitatio, & omnes in infernum cum damnatis detrudentur.

DVBIVM VI.

2. *Dæmones, qui sunt in dicto aere, habent ne iam vltimum supplicium?*

Alex. Alen. ar. 4. S. Th. & S. Bonau. q. 2. ubi sup. Varij fuerunt modi dicendi, vt referunt Alex S. Tho & S Bona. Inter quos, vnus fuit eorum, qui dixerunt pœnam sensibilem tam dæmonum, quàm animarum, similiter, & beatitudinem sanctorum, differri vsque ad diem iudicij, qui modus dicendi fuit error manifestus.

CONCLVSIO I.

Animę eorum, qui in mortali peccato ex hac vita decedunt, statim in infernum mittuntur; eorum verò animæ, qui in gratia Dei moriuntur, si nihil illis in purgatorio soluendum restat, statim in cœlum recipiuntur. Hæc conclusio est de fide & multis sacræ Scripturæ testimonijs comprobatur. Et primùm de anima beata Luc. 22. patet, dicente Christo latroni, se illi commendanti. Hodiè mecum eris in paradiso; quod de paradiso cœlesti esse intelligendum declarauit B. Paul. 2. Cor. 5. dicens. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam: sed æternam in cœlis. De anima verò damnata constat etiam Luc 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Est quoque conclusio definita ab Ecclesia expressè in concilio Florentino sub Eugenio 4.

(Marginal notes: Luc. 22. — 2. Cor. 5. — Luc. 16.)

CONCLVSIO II.

Mat. 18. Angeli boni etiam vident Deum, & eius gloria fruuntur. Constat Matth. 18. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis.

fillis Dico enim vobis; quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est.

CONCLVSIO III.

Dæmones, qui sunt in aere caliginoso, habent suum tormētum, sicut quando sunt in inferno. Hanc conclusionem probat Alex. primùm autoritate Bedæ dicentis Dæmon, cùm est in aere caliginoso, pœnam ignis gehenalis secum defert; quēadmodum, qui febri laborat, quocunque transferatur: pœnam caloris febrilis secum defert. Et confirmo conclusionem; nam, vt Angelorum beatorum gloria, quando ad nos mittuntur, non minuitur, nec tollitur: (semper enim vident faciem patris) ita dæmonum pœna ignis, quando in hoc aere tentant nos, nec minuitur, nec tollitur. Autoritatibus autem D. August. quibus videtur significari, angelos in aere hoc caliginoso non habere vltimum supplicium; vt videre licet in libr. de natura boni super locum. 2. Pet. 2. angelis peccantibus non pepercit, & libr. 8. de ciuit. Dei. cap. 22. & libr. 14. de ciuit. Dei cap. 13. Respondetur: sententiam D. Aug. esse, quòd in die iudicij per sententiam publicam coram toto terrarum orbe mittentur in inferum, ac si nihil passi essent. Et ad satisfactionem omnium creaturarum, tunc dicetur illis: Ite maledicti in ignem æternum, quàmuis iam illo torqueantur. Vel secundò, dicendum, quòd aliquo pacto neque homines damnati, neque mali Angeli, ultimum supplicium receperunt: quia homines tunc patientur etiam in corpore, & dæmonibus crescet accidentale tormentum: quoniam non habebunt amplius occasionē tentandi homines.

Beda.

Mat. 18.

D. Augu.

2. Pet. 2.

D. Aug.

Mat. 25.

Al. A lex. q. 10 2. m. 3. art. 8.

Hęresis in principio dubij huius posita prima conclusione confutatur, cuius autores fuerunt Armeni, eandem etiam tuētur, & Græci, & pręter hos, fuerunt & alij illius patroni, viri, quidem sanctitate illustres, perinde, ac scientia clari, nempè, Iræneus, Theophylactus, & D. Bernar. Quamobrem eorum sanctitati, & doctrinæ nihil detrahitur: nam cum, illo tempore, nunquàm Ecclesia de hac re definisset, potuerunt alterutram partem tunc citra hæresis notam, docere. Sed de ijs latissimè Alphonsus a Castro, contra hæreses, verb. beatitudo, hæresi. 6. quem etiam lege ibidem hæresi. 1.

Hæresis.

Iren.

Theoph.

D. Bern. caué legendi.

Castro.

DVBIVM III.

Vtrum ordo, & præsidentia sint in dęmonibus?

De ordine, & præsidentia bonorum Angelorum supra cum Mag. stro. d. 9. q. 2. verba fecimus.

Al. Alex. q. 37.

S. Thō q. 109. D. Bon. d 6. ar. 3. Dur. eadem q. 3. Iob. 10.

Prima difficultas. Cur ergo dixit Iob. Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat?

CONCLVSIO I.

Non est ordinum distinctio perfecta. Et ratio est; quia ibi nullus est ordo respectu vltimi finis, à quo sumitur ratio, & perfectio ordinis, & hoc modo loquitur Iob.

CONCLVSIO II.

S. Bon. q. 1. & alij vbi sup.

Est tamen ordinum distinctio; sed imperfecta, & deprauata. Et ratio ob quam dicitur imperfecta, est; propter priuationem gratiæ. Nam gratia naturam perficit, & dicitur peruersa, propter præsentiam culpę, quæ licet substantiam naturalium non corrumpat, fœdat tamen illam; & deordinat.

Alex. & alij vbi supra.

DVBIVM.

Est ne ordo, & prælatio à natura in dæmonibus? an violenta? an ex electione?

Responsum est vt supra dist. 9 q 2.

Secunda difficultas. Durabunt ne ordo. & prælatio in dæmonibus post iudicium vniuersale?

CONCLVSIO.

Nequaquàm permanebunt. Quia cessabit finis illius prælationis, qui est hominum tētatio, & inductio in malum: quemadmodum tunc cessabit etiam & bonorum angelorum ministerium. Vnde glossa 1. Cor. 2. Dum durat mundus, dæmones dæmonibus præsunt.

1. Cor. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dæmones homines impugnent?

CONCLVSIO.

S. Thom. q. 114. Ephes. 6. 1. Pet 5.

Homines à dęmonibus impugnantur. Hęc conclusio est de fide, vt patet ad Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, &c. Et ex illo B. Pet. 1. c. 5. quia aduersarius vester diabolus, &c. colligitur.

Prima dif. Est ne impugnatio à dæmone solo? an à Deo?

S. Thom. art. 1. vbi sup.

Duo sunt in impugnatione consideranda. Primum est ipsa impugnatio, secundum est impugnationis ordo.

CONCLVSIO.

Primum est à diabolo: Et ratio est; quia, propter hominis inuidiam, tentat, & oppugnat: & propter suam superbiam vsurpat sibi diabolus diuinæ potestatis similitudinem, deputando certos ministros, ad determinatos homines impugnandos, quemadmodum Deus, & Angeli superiores per inferiores homini præsident, eumque ab impugnationibus dæmonum defendunt.

CON-

CONCLVSIO II.

Secundum verò, nempe, impugnationis ordo, est à Deo. Et ratio est; quia sua diuina sapientia nouit malis vti ad bonum.

Hinc, quando impugnāt ad culpam, non mittuntur a Deo: sed quando impugnant ad pœnam, scilicet, puniendo, dicuntur a Deo mitti. *Appen.*

Secunda difficultas. Impugnationem inæqualem inter dæmonem potentem, & astutum, & hominem infirmum, & ignarum, cur Deus permittit? *S. Thom. vbi sup. Al. Alē. q 10 1. m. 4. & S. Bonau. d. 21. ar. 1. q. 1. pro 2. p. titu-li. & dis. 23. ar. 1. q. 1. et 2.*

Duo titulus difficultatis innuit. Primum est esse inæqualitatem inter demonem oppugnantem, & hominem oppugnatum. Secundum est, quæ sit huius impugnationis, & aduersitatis causa.

CONCLVSIO I.

Inter hominem, & dæmones, pœnes pugnam, non est inæqualitas. Et ratio est; quia ad hoc, vt non sit inæqualis pugnæ conditio, sit ex parte hominis recompensatio primo, & principaliter per auxilium diuinæ gratiæ; secundariò autem per angelorum custodiam. Vnde Eliseus ministro suo dixit. Noli timere; plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis. Et B. Paul. fidelis Deus, qui non patietur vos tentari suprà id, quod potestis, facit etiam cum tentatione prouentum. Ad secundum autem respondetur varias esse causas, ob quas homines à dæmonibus impugnantur, quæ sequentibus propositionibus continentur. *4. Reg. 6.* *1. Cor. 10*

Prima Propositio.

Dęmones malitia sua excitantur, vt homines à Dei obedientia auertant. Et probatur à simili; nam, vt qui alium odio habet, conatur illius subditos à debita obedientia, & reuerentia amouere: ita dæmon meliores, & sanctiores quosque a Dei obsequio auertere laborat.

Hinc, D. Hiero. ad Eustachium. Non quærit diabolus homines infideles, non eos, qui foris sunt; sed de ecclesia Dei rapere festinat. Escæ eius electæ sunt. Iob subuertere concupiuit. Et deuorato Iuda, cæteros Apostolos cribare voluit. Vnde Iob, habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius. Vbi per Iordanem intelliguntur baptizati; quia baptismus in Iordane originem habuit. *Appen.*

Secunda Propositio. *D. Hier. Habac. c. 1.*

Secunda causa est eorum superbia respectu diuinæ potestatis, quam vsurpare conantur. Ratio est; quia, vt Deus habet Angelos sibi ministrantes, & in officijs determinatis ad homi- *Ioan. 13.*

Luc. 22. Iob 40. Iob 41. num salutem assistentes; ita dæmon nititur habere determinatos ministros ad hominum impugnationem, & perditionem. Et ideo dicitur Iob 41. Ipse est Rex super omnes filios superbiæ. Exempla huius rei reperies in vitis patrum, & in Cronicis nostri ordinis de capitulo celebrato à dæmonibus Assisij propè ecclesiam Portiunculæ.

Tertia Propositio.

Tertiò mouentur inuidia. Et ratio est; quia dæmones hominum saluti inuidentes, quò ad possunt, eorum profectum suis
Sap. 2. impugnationibus impedire conantur. Ideoq; dicitur Sap. 2. inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Et 16. q. 2. cano. visis, scribitur de diabolo. Quòd dolet satis, & erubescit charitatem, quam non potuit in cęlis conseruare, homines habere, & cœlum, vnde ipse tanquàm fulgur, cecidit, ascensuros. Et licet eius pœna accidentalis ex damnatione impugnatorũ augeatur; nihilominus impugnant, & tentant. Similes inuido illi, qui; vt auaro, cui inuidebat duo oculi eruerentur, sibi vnũ erui postulauit.

Quarta Propositio.

Mouet quoque illos diuina iustitia, quæ illis: vt instrumen-
3. Re. 22. tis ad homines puniendos vtitur. Patet 3. Reg. 22. vbi legitur, missum fuisse spiritum in mundum, ad puniendum Achab, Regem Israel. Decipies, & præualebis.

Quinta Propositio.

Quinta causa, quæ eos incitat ad impugnandum, est hominum pigritia. Quia arma, nempè virtutes, quibus se defendere debebant, perdiderunt. Sic. n. legitur in 4. p de vitis patrum, respondisse quendam Abbatem, senem percontanti, cur dæmones suis impugnationib. homines vexarent? Quoniam arma, inquit, perdiderunt i. virtutes, pœnitentiam, humilitatem, obedientiam, & paupertatem, &c.

Tertia dif. Quibus modis à dæmonibus homines impugnantur?

Respondeo. Varijs, qui sequentibus propositionibus continentur.

Prima Propositio.

Impugnantur à dæmonib. homines primò ab extra p obiecti extrinseci propositionem Ratio est; quia cognoscens Lucifer cum suis satellitibus callidissimus ad decipiendum, & ad nocendum potẽtissimus, tortuosus humani generis inimicus, se non posse hominis voluntatem immutare, vel mouere, neque in eam cogitationes directè, & intrinsecè immittere (id. n. solus Deus, qui eas creauit, vt ex iam dictis constat, pręstare po

test (

teſt)ſcienſque hominum animas,ſecũdum diſpoſitionem corporum inclinari,& actus virium interiorum ſpiritualium animæ,nempè,intelligentiæ,memoriæ, & voluntatis fieri, iuxta ſenſuum exteriorum immutationem. Præterea coguoſcens quicquid boni,vel mali,ab extra eſt,intrare non poſſe in illã, niſi per quinque ſenſus exteriores, qui ſunt veluti feneſtræ tabernaculi animæ,ideo occulto modo,quantum à Deo ſibi permititur,conatur quinque hominum ſenſibus aliquod ſenſibile obiectum,aut natura formatum, aut de nouo formãdũ obijcere;vt quando corpus aſſumit ; aut perſuadendo per formatam; vt fecit Heuæ in paradiſo, operaturque in illis obiectis, naturalem eorum virtutem intendendo,& dilatando,ad efficaciùs imprimendum,& intuentem inflammandum.Nam,vt poteſt in præſtigijs facere; vt virga ſerpens eſſe videatur:ita quoque efficere poteſt, vt liquor inſipidus,ſapidiſsimus, & facies turpidiſsima mulieris inſipienti amaſio gratiſsima appareat. Adeo vt verè dici poſsit ſub ſpecie huius rei diabolus latet Facit tandem,vt homines auibus canibus &c.afficiantur,& delectentur in quibus dæmon illapſus eſt; vt ſe hominibus magis intimè iungat,eoſque impugnet,& perdat:vt fertur in Auſtria habuiſſe hominem coruum quendam diabolo plenum, mirabilia facientem, & loquentem.

Secunda Propoſitio.

Dęmones ſecundò impugnant homines ab intra,paſsiones partis ſenſitiuæ,ſcilicet,iraſcibilis, & concupiſcibilis excitando,præſertim quæ ſunt vehementiores, & faciliùs excitantur; vt ſunt amor,ira,luxuria,gula.Hæc enim quatuor peccata sũt media potiſsima,& conuenientiſsima,quibus mentis cęcitas, corporis grauitas,virium omnium pigritia, ſpiritualium ſomnolentia,tædium negligentia,accidia,deſidia diuinorum, inducuntur. Quas ob res potiſsimum homines impugnant, & tentant. Quòd autem tales paſsiones,& maximè quatuor dicta peccata excitent.Probatur;nam cùm omnis bonis, & malis Angelis,vt ſuprà dictum eſt, quantum ad localem motum obediant,poterunt, niſi à Deo prohibeantur,illos humores,ex quibus tanquàm ex materia,amor laſciuus,ira,gula,& luxuria oriuntur,alterare,& incẽdere;vt ſunt cholera,ſanguis, carnis, pruritus, &c. Poſſunt quoque ab intra alterare aliquos humores:vt melancholiam,& huiuſmòdi,quibus actus potentiæ nutriendi,& appetendi immutentur:vt homo vel eſuriat, vel famem non patiatur. Extant multa de hac de re in vitis patrum exempla.

Tertia

Tertia Propositio.

Impugnantur etiam homines ad intra à demonibus per phantasiæ,vel imaginatiuę immutationem ex motione locali spirituum,& humorum corporalium productam. Et ratio est, quia,teste Arist.in libro de somno,& vigilia : quemadmodum descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum, id est,cerebrum,vel ad cor animalis dormientis,descendunt etiã motus,id est impressiones,phantasmata , & species relictæ ex motionibus sensibilium, quæ in sensualibus spiritibus conseruantur.Et cum mouent principium sentiẽdi,id est,cor,vel cerebrum,sunt tunc causa somniorum,visionum,apparitionum imaginariè dormientibus. Et quãdo motio talium spirituum est fortis,etiam vigilantibus sunt causa aliquarum apparitionum,quod in phreneticis experientia comprobatur. Perinde virtute bonorum,& malorum Angelorum,quibus sanguis, & humores, & corpora, quo ad motum localem, sunt subiecta, possunt impressiones,& phantasmata,& species relictæ ex motionibus sensibilium in phantasia,vel imaginatiua moueri; vt tangant principium sentiendi, nempè, cor, vel cerebrum, & fient tunc apparitiones,vel phantasiæ,aliquando cum alienatione à corporeis sensibus: vt somnijs, aliquando sine tali alienatione. Verùm enim verò quantumcunque huiusmodi imaginationes, & si turpissimæ nobis arte dæmonum, vel vigilantibus, & orantibus præsententur, nisi consentiamus, ad peccatum nobis non imputantur. Et ratio est, quia sicut dubitatio iu fide, quæ procedit ex scrupulo conscientiæ,quæ potius pœna, quam culpa dicenda est, cùm frequenter accidat contra voluntatem,nec infidelem, nec hæreticum facit dubitantem;ita ijs tribus extrinsecis,vel intrinsecis modis diabolicarum impugnationum,nisi voluntate cõsentiente,peccatum non committitur.

Arist. — *Nota.* — *Io. And. c. 1. extra de hæret.*

Quarta Propositio.

Dæmones impugnant homines per indirectam virtutis cognoscendi concitationem. Et ratio est; quia dæmones non possunt immittere cogitationes malas in intellectum, & affectiones in voluntatem, interius illa efficiendo: propterea, quòd vsus virtutis cognoscendi, siuæ cognitiuę non dæmoni, sed Deo, & uoluntati subiacet. Vocatur tamen dæmon incensor malarum cogitationum, quatenus incitat ad cogitandum mala, & ad appetendum cogitata. Quod quidem facit, vel persuadendo, vel passionem excitando. Et his duobus modis intelligitur Damascen. lib. 2. Quando dicit, omnem

Damasc.

nem malitiam; & immundas passiones à dæmonibus fuisse ex cogitatas, & inuentas.

Quarta diffic. Est maior potestas concessa dæmonibus, quàm malis hominibus, ad homines impugnandos?

CONCLVSIO.

Super bonos, & malos homines, maior potestas est à Deo malis hominibus, quàm dæmonibus permissa. Ratio est: quia experimento comprobatum est, tyrannos, & alios iniquissimos homines, permittente Deo, pro suo arbitrio optimos quosque, quando, & quo voluerunt modo, impugnasse, afflixisse, & interfecisse, quod communi concursu non fuit dæmonibus super homines concessum. Alioquin scientes omnes homines in peccato mortali morientes, statim esse damnandos, eos interimissent. Deinde, quia homo magis potest ab inimico homine, cùm sit visibilis, quàm ab hoste dæmone se defendere, cùm sit inuisibilis Præterea: quia dæmon est periculosior inimicus homini, vt potè, qui conatur præcipuè spiritualia, & moralia bona, sine quibus nemo beatus efficitur, tollere: quàm sit homo homini, qui, vt plurimum bona fortunæ, vel naturę conatur auferre. Quia licèt possint corpus occidere: non tamē animam. Non terreamini ab his, qui occidunt corpus, &c. Luc. 12.

Quinta diffic. Est ne agens naturale potentius, ad bonos impugnandos, quam, si sit agens liberum, vt homo?

CONCLVSIO.

Agenti libero, huic statui viæ subiecto, maior potestas con cessa est. Confirmatur exemplo multorum sanctorum martyrum, qui igni, aquæ, veneno, bestijs, & alijs sexcentis tormentorum generibus expositi, incolumes euaserunt; qui tamen ab agente libero actione gladij mortui sunt.

DVBIVM I.

Cur actio naturaliter agentium aliquando fuit à Deo impedita, & actio gladij semper in omnes suum sortita est effectum, & nunquàm impedita?

Prima Propositio.

Fuit aliquando agentium naturalium actio à Deo permissa; vel propter peccatum eius, qui læsus est; vel eius, cuius impietate innocentes igni, mari, bestijs, &c. fuerunt applicati, vel quia impij non erant digni moueri miraculo, vel quia iustum erat, vt eorum malitia compleretur, & meritum martyrum incrementum susciperet.

Secunda Propositio.

Fuit aliquando agentium naturalium actio prohibita: vt

martyres

martyres verè esse serui Dei, cui omnis natura obedit, apparerent, & vt ita manifestè omnibus fieret, ab innocenti natura, quantum in se est, hominem innocentem non lædi.

Tertia Propositio.

Actio vibrata gladij impiorum nunquam fuit prohibita. Primùm quia gladius est instrumentum ordinarium, & principale executionis iudiciariæ potestatis, ad facinorosos homines castigandos, animaduertendosque, vt constat. ff. de iurisdictione omnium in dic. l. Imperium. Et ideo Deus, à quo est omnis potestas, eius executionem potiùs semper cõseruare, quàm impedire decreuit. Secundò quia gladij prohibitio non fuisset pro miraculo recepta, sed arbitrio percussoris, quasi fingentis se non posse percutere, imputata. Postremò quia cùm apud Gentiles famosa quędam superstitio esset, magos dœmonum operationę facere consueuisse. vt gladij non scinderent, noluit Deus gladij actionẽprohibere; ne illi, in quos vibratus fuisset, suspecti de superstionibus haberẽtur.

DVBIVM. II.

Quot sunt dęmonum species impugnantium, & torquentium homines, antè, & post iudicij diem?

Prima Propositio

Quidam ex dæmonibus sunt in hoc aere caliginoso detenti, & alligati quodam modo, qui dati sunt nobis in ministerium exercitationis nostræ, vsque in diem iudicij, vt nos impugnent, & tentent, nobisquè insidientur; non tamen vltrà id quod possumus; in quo quidem loco libentius commorantur. Quod colligitur ex eo, quòd frequenter à Christo petierunt, ne in infernum mitterentur. Non quod eorum pœna minuatur; nam quocunque pergunt, ignem, quo semper ardent, secum, vt suprà diximus, portant Sed quia magis pœnale sibi existimant, esse in inferno; eò quòd rariùs nos impugnare, & contra nos agere possunt, quàm dum in hoc aere caliginoso, nobis propinquo commorantur.

Secunda Propositio.

Alij sunt dæmones in inferno existentes, qui modo solas animas; post autem diem iudicij animas, & corpora impugnabunt tormentis afficiendo. Constat Luc. 16. exemplo diuitis Epulonis. *Luc. 16.*

Tertia Propositio.

Sunt & alij dæmones in purgatorio, ante animas assistentes, illas irridendo, & eisdem de supplicijs suis insultando, non tamen torquendo. *S Thom. in 4 sent. d. 21. q. 1*

DVB.

DVBIVM III.

Cur in purgatorio dæmones animas non impugnant, illas torquendo?

Respondeo. Quia in præsenti vita eorum victores extiterunt, potestate torquendi illos carent. Patet exemplo; nam, vt in humanis filius à patre castigatur & fur, vel hostis à carnifice flagellatur, ita in diuinis, cum animæ in purgatorio existentes sint filiorum Dei, non à dæmone diuinæ iustitiæ carnifice, sed à patre cœlesti puniuntur. S.Th. ubi sup.

DVBIVM IIII.

Puniuntur ne per Angelos bonos?

Respondeo. Nequaquam, neque enim verisimile est, vt Angeli boni suos eiusdem gloriæ comparticipes futuros, tam vehementer affligant; quin potiùs visitant, atque confortant.

Quinta diffic. Apparent ne dæmones cuilibet morienti; vt illum impugnent?

CONCLVSIO.

De lege communi dæmones omnes morientes impugnāt. Et ratio est; quia sicut Angelus bonus non relinquit hominem, vsque ad finem mortis inclusiuè, ei apparendo, assistendo, auxiliando, & bonum persuadendo: vt constat 4. Regum 6. ita & Angelus malus non sinet in fine vitæ impugnare, & insidias parare. Non enim minus pronus, & continuus est dæmon ad impugnandum, & decipiendum, & perdendum hominem, quàm bonus Angelus ad adiuuandum, & custodiendum. Vnde glos. super illud Genes. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius, idest, fini vitæ hominis. Et Hugo Cardinalis locum, de dæmonibus in more apparentibus declarat Nam inquit, sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua, & in tempore consummationis effuderunt sanguinem. Lege quoque B. Aug. in locum Psal 55. ipsi calcaneum meum obseruabunt. Et B. Greg. in Moral. c. 7. Vbi adducit versum, iniquitas calcanei mei circundabit me. Et super illum. Luc. 19. circundabunt te inimici tui vallo. Vbi affirmat bonis, & malis apparere: atque etiam Christo in morte, sed in eo nihil inuenisse. Venit enim princeps huius mundi & in me non habet quicquam; quia peccare non potuit. Ibi etiam scribit dæmonem eò magis suis tentationibus, & grauioribus hominem impugnare, quò eum magis fini appropinquare conspicit. Multa de hac re extant exempla, præsertim illud B. Martini, qui dæmonio in morte apparenti dixit. Quid hic astas cruenta bestia?

4. Reg. 6 Genes. 3. Hugo. Eccl. 39. B. Augu. Psal. 55. B. Greg. Psal. 49. Luc. 19. Iob. 14.

DVBIVM IIII.

Quo igitur modo apparent?

Ratio dubitandi est: quia Angelus, cùm sit spiritualis, non potest ab oculo corporeo videri: nam inter obiectum & potentiam debet esse proportio. Respondeo. Vel apparent imaginariè: quia dæmones mouendo humores, & sanguinem formant quasdam imagines, quæ ipsos repræsentant. Vel apparent in corporibus assumptis.

DVBIVM V.

Cur ergo quando apparent, ab omnibus astantibus non uidentur?

Respondeo, si imaginariè appareant, tunc non apparent nisi illis, quibus fit visio: vt in Prophetis constat, quibus solis visio fiebat. Daniel. 10. Vidi autem ego solus visionem. Quod si in corpore assumpto appareant, est in eorum potestate, vt ab vno, vel à pluribus distanter, vel propè videantur. Et patet exemplo Phythonissæ, & diaboli repræsentantis Samuelem, quem Phythonissa sola videbat. Saul autem, & serui eius solam vocem audiebant. Et confirmatur ratione: quia eandem potestatem, quam animæ beatorum super propria corpora glorificata habebunt, habent & angeli mali super corpora ab eis assumpta, & anima super corpus glorificatum omnimodam potestatem habet. Quia corpus gloriosum est instrumentum summè principali agenti obediens. Et ita, vt in potestate animæ erit vni, vel pluribus apparere: ita vt ab vno, & non à pluribus videatur, ita & in potestate dæmonis, &c. Constat exemplo boni Angeli Daniel. 10. Ego autem relictus solus, &c. Exemplo Christi Acto. 9. quando apparuit Saulo in via, quem Saulus videbat: viri autem, qui committabantur, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

2. Re. 28.

Dani. 10
Act. 9.
Alex. Alē. q. 101.
S Tho. q. 114. & 1. 2. q. 8. art. 4.
D. Bona. d. 12. art. sic. 1.
Scot. Ric. Durā. & alij eadē dist. 21.
Doct. ubi sup.
Mat. 4.
1. Thes. 13.

ARTICVLVS V.

De tentatione.

Hic, art. totam materiam tentationis in generali continebit, & positis aliquot difficultatibus, enodabitur.

Prima diffic. Vtrùm sit tentatio?

CONCLVSIO.

De fide est, tentationem esse. Colligitur ex innumeris locis veteris, & noui testamenti. Matth. 4. Ductus est Iesus in desertum, vt tentaretur, Et 1. Thessalon. 13. ne fortè tentauerit vos is, qui tentat.

Secunda diffic. Quidnam est tentatio?

Variæ sunt tentationis descriptiones, iuxta varietatem tentantium,

tantium, & finium ipsorum. Nihilominus descriptio tentationis in genere sequenti conclusione continetur. *Alex. Alen. m. 1. alij ubi supra*

CONCLVSIO.

Tentare in genere, à quo tentatio, est experimentum de re aliqua sumere. Quod Terentius dixit, periculum facere. Ratio est: quia sic medici, quis sit effectus alicuius herbæ, tentant per experientiam. Similiter etiam, & alij artifices quotidie tentare dicuntur. Sine tentatione probatus nemo esse potest: siue sibi ipsi, Eccl. 34. Qui non est tentatus, quid scit? siue alijs, vt Apostol. dicit. Et tentationem vestram in carne mea non spreuistis. Hęc autem communis ratio tentationis per diuersos fines eorũ, qui tentauerunt, vt statim patebit, tanquàm p differẽtias ad diuersos modos, siue species cõtrahitur. *S. Bona. art 3. 2. q. 1. ubi supra. S. Thom. 2. 2. q. 97. art. 1. Eccl. 34. Ad Galat 4.*

DVBIVM I.

Quot modis fit tentatio?

Respondeo, duobus modis: Primo verbis, vt experiamur, sciat ne, quod quærimus, vel possit, aut velit adimplere illud? Secundo factis, quando per illa, quæ facimus, alterius prudentiam, vel voluntatem, vel potestatem exploramus. Et vterque modus iterum contingit dupliciter. Primò apertè, vt si quis se tentatorem profiteatur: vt Sanson, qui ad tentandos Philistæos proposuit illis problema. Secundò insidiosè, & occultè: vt Matth. 22. Pharisæi tentauerunt Christum. Rursus contingit tentare bifariam, vel expressè, quando quis verbis, vel factis experimentum de aliquo sumere intendit, vel interpretatiuè, quando licet experimentum sumere non intendat, agit tamen, vel dicit aliquid, quod nisi ad experimentum sumẽdum referri haud potest. *S. Th. vbi sup. Iud. 14. Mat. 22.*

Tertia diffic. Quas ob causas permittit Deus tentationem fieri?

Respondeo: propter easdem causas, ob quas art. 4. homines impugnari diximus. *Alex. Alen. m. 4. & 5. ubi sup.*

Quarta diffic. Qui tentare dicuntur?

CONCLVSIO.

Tentare propriè sumptum, prout est callidè experiri, & velle de tentato aliquid scire, vt decipiatur, & subuertatur, proprium est diaboli officium. Et ratio est; quia est dæmoni maximè proprium tentare: vt decipiat. Et ideò per antonomasiam, & excellentiam, tentator nominatur. Matthæ. 4. Accessit tentator. Et 1. Thessalonic. 3. Ne fortè tentauerit vos is, qui tentat. glo. 1. diabolus, cuius officium est tentare. Et hoc fit, permittente Deo, qui facit cum tentatione prouentum. *Alex. Alen m 2. & alij ubi sup. Mat. 4. 1. Thes. 3 1. Cor. 10*

Appen. 1 Hinc, homines mali, qui tentant ad decipiendum proximum, cooperatores, & ministri diaboli esse dicuntur.

Appen. 2 Hinc, mundus, & caro tentatoris comites, & ministri appellantur: quia illi materiam administrant.

DVBIVM II.

Quænam sunt, quę dæmon tentando intendit?

Alex. Alen m 4. ubi sup. S. Bona. art. 1. ubi sup.

Respondeo. Quinque sunt præcipuè, quæ per tentationem acquirere conatur. Primum est corrumpere erroribus, & superstitionibus hominum fidem. Secundum est homines in superstitionibus conseruare. Tertium viam virtutibus contrariam inducere. Quartum vt homo ægritudinem, & afflictionem patiatur: ita vt irascatur, & Deum offendat. Et habetur in glo. cap potest fieri, de pœnit. d. 1. Vltimum est hominem in suis iniquitatibus confirmare, vt ita finaliter condemnetur, & in æternum pereat.

DVBIVM III.

Tentatio diaboli est ne causa omnis peccati?

S. Tho. q. 114. ar. 3 S. Bonau. ar. 2. q. 2 ubi sup.

Duobus modis potest intelligi titulus. Primo, vt sit causa indirectè, vel vt dicit D. Bonauent. vt sit peccatum à diabolo, sicut à mouente primo, & sicut à motore proximo. Secundo directè, vel vt ait D. Bonauent. vt à motore proximo, & immediato.

CONCLVSIO I.

Primo modo tentatio diaboli est causa omnium peccatorum nostrorum. Et ratio est: quia instigauit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato consecuta est in toto genere humano quædam ad omnia peccata pronitas. Et hoc modo intelligendi sunt D. Dionys. Et Damasc. qui à B. Thom. hic citantur. Et D. Hierony qui à D. Bonauent. adducitur.

B. Dion. B. Damasce. B. Hier.

CONCLVSIO II.

Secundo modo tentatio dæmonis non est causa omnium peccatorum. Et ratio est; quia non omnia peccata, dæmone instigante, committuntur. Nam, absente diabolo, peccatum potest esse à libero arbitrio, vel voluntate propria, vel attrahente carnis concupiscentia.

DVBIVM IIII.

Tentat ne semper diabolus?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m 9 ubi sup.

Semper tentare anhelat; non tamen semper tentat. Ratio primæ partis est; quia, cùm inuidia eius sit causa tentationis, & semper inuideat, semper tentare desiderat, & anhelat. Secunda pars probatur; quia cessat aliquando tentare bonos, tùm quia

non

non est ei concessa potestas; tùm etiam quia timet aliquando superari. Quare, vt securiores sint à tentatione desistit. Cessat etiam tentare maios, ne nimis fatigati tentationibus, ad pœnitentiam prouocentur.

DVBIVM V.

Appetit ne diabolus æquè semper tentare?

Sensus tituli est. An semper crescat eius appetitus ad tentandum, vel sit maior in vno tempore, quàm in alio. *Alex. Alen. m. 10 ubi sup.*

CONCLVSIO.

Eò semper magis eius appetitus ad tentandum crescit, quò magis mundi finis, & interitus appropinquat. Et habetur Habacuc 2. Dilatauit, quasi infernus, animam suam, & ipse, quasi mors, & non adimplebitur Et Prouerb. 30. Tria sunt insaturabilia, scilicet, auarus, infernus, & os vuluæ. Vbi per infernum diabolus, qui nunquàm satiatur, intelligitur. *Habac. 2* *Prouerb. 30.*

Quinta diffic. Tentat ne Deus?

CONCLVSIO I.

Propriè Deo non competit tentare. Et ratio est; quia nihil est sibi dubium, de quo per tentationem, sumat experimentum. Vnde dicitur Iacobi. 1. Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. *Alex. Alen. & alij ubi su. & S. Th. 22.*

CONCLVSIO II.

Dicitur tamen Deus per quandam similitudinem homines tentare, vt alijs virtutes eorum, qui tentantur, manifestæ fiant. Hæc conclusio colligitur ex multis sacrę scripturæ locis. Deuter. 13. tentat vos Dominus Deus vester, vt palam fiat. Vtrùm diligatis illum, an non? Tētauit Abraham, & Tobiam, & Iob, vt eorum amor, & obedientia, & patientia mundo in sæculum sæculi manifestarentur. Tentauit & Christus, Dominus Philippum, vt eius paruitatem fidei, palam faceret. *Iacob. 1.* *Deut. 14* *Gen. 22.* *Iob. 6.*

Hinc, ex fine licet deprehendere, quàm aliter Deus, quàm dæmon tentat Nam Deus in bonum tentantis, dæmon autem in malum tentat. *Appen.*

DVBIVM VI.

Tentat ne caro? *Alex. Alē. q. 101 m. 7 ar. 2.*

Tentat. Et ratio est; quia à carnis concupiscentia homo pulsatur, & quasi tangitur, cui tactui, siue pulsationi, si consentiat homo, probatur, & reprobatur: si verò dissentiat, probatur, & approbatur. Et hoc modo carnis impulsio dicitur tentatio. Vnde Iacob. 1. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus. Et nota cum Alexand. In præsentia non sumi carnem solùm pro corpore, sed pro *S. Bonau. ar. 2. q. 1. et Durā. q. 1. ubi sup.* *Iacob. 1.*

 parte

Ad Galat. 5. D. Aug. parte sensuali, vnita carni, prout dicitur ad Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Lege ibidem D. Aug. Durandus verò non esse propriè tentationem tenet, quia neque homo non refrenando motum carnis, de se ipso experimentum alicuius dubij sumere intendit, quod est de ratione tentationis.

DVBIVM VII.

Potest ne tentatio carnis à tentatione diaboli separari?

D. Bona. q. 2. ubi sup. Tentationem esse à carne, vel ab hoste dupliciter potest intelligi, vel sicut à mouente primo, vel sicut à mouente proximò, & immediato.

Nota. CONCLVSIO.

Nolo. Est enim grauis irreuerentia. & idem est de principibus secularibus iudicium. Dicitur enim ad Roma. 13. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationē acquirūt. Et de similibus simile feres iudiciū. (Ad Roma. 13.)

Appen. 5 Hinc, si grauitas peccati ratione personæ, in quam peccatur, solùm aggrauet peccati malitiam venialiter, non erit necessariò exprimenda. Et ratio est: quia nec mutat speciem, nec peculiari præcepto prohibetur: vt v. g. ingratitudo in patrem, magistrum, benefactorem, &c.

DVBIVM VI.

Excellentia personæ peccantis aggrauat ne peccati malitiam?

Doct. in principio diffic. citati. CONCLVSIO.

Aggrauat planè peccati malitiam. Probatur primò ex parte scientiæ. Seruus enim sciens voluntatem domini sui, &c. Secundò ratione ingratitudinis. Qui enim plura bona temporalia, & spiritualia à Deo suscepit, maiorem illi obedientiam præstare tenetur. Sap. 6. potentes enim potenter tormenta patientur. Tertiò ratione peculiaris præcepti, vt iudex, si agat contra iustitiam: vt si, durante officio, furtum, vel homicidium committat. Dicitur enim ad Roma. 2. Inexcusabilis es, ò homo, omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas, &c. Quartò ratione scandali: vt si sacerdos, vel prælatus publicè flagitium aliquod committat. Et confirmatur hæc conclusio ex iure canonico, vbi multis in locis expressè habetur: vt videre licet. 24. q. 1. can. contra, & 26. q. 5. can. contra idolorum. Etiam habetur extra de iureiurando, cap cùm quidam. Lege omninò glos. ibidem vbi alij textus citantur. (Luc. 12. Sapiē. 6.)

Appen. 1 Hinc, ex parte scientiæ grauius peccabat Iudæus, quàm Gentilis, & Christianus, quam Iudæus, & Paganus in eodem genere peccat. 32. q. 4. can. in eo. & 40. dist. can. homo Christianus.

Lege

Lege gloss. ibidem, & 6. q. 1. can. quæro.

Hinc, etiam grauiùs peccat prælatus, quam subditus ratione maioris scandali. Et habetur. 11. q. 3. can. pcipuè. Vbi legitur, platos grauiùs peccare; quia subditos prauo exēplo occidunt. Appen. 2

DVBIVM VII.

Sunt ne aliæ circunstantiæ, ex quibus grauitas peccati possit deprehendi?

CONCLVSIO I.

Potest ex qualitate pœnę colligi peccati grauitas. Hæc habetur. 24. quæst. 1. cano. non afferamus, vbi legitur, sceleriùs esse commissum, quòd grauiùs est punitum, & inst. de pub. iu. §, item l. Iul. de vi publ.

CONCLVSIO II.

Intelligitur quoque peccati grauitas ex diuturnitate, & frequenti iteratione. Hæc est canonizata de pœnis, d. 5. §. 1. vbi multa, quibus peccatū aggrauatur, proponuntur. Et. 24 quæst. 1. schisma. Delicta enim iterata plus puniuntur. l. 3. in fi. C. de episc. audi. & ff. de iure pat. l. 1. & ff de pœn. l. aut damna. §. quisquis, & C. de ser. fug. l. quicunque.

QVÆSTIO V.

De subiecto peccatorum.

De hac q. disputant doctores scholastici quærendo, Vtrum peccatum sit actus à voluntate solùm elicitus? An sit etiam actus imperatus? Lege Alex. Alen. q. 68. S. Tho. 1. 2. tota. q. 74. S. Bona. d. 41. art. 2. Scot. dist. 42. Duran. d. 39 q. 1. Absoluetur quæstio hæc, explicatis nonnullis difficult.

Prima difficult. Vtrùm peccata in sola voluntate subijciantur?

Duæ sunt opiniones extremæ. Vna negans S. Thom. Altera affirmans Scoti, quę fuit antea D. Bona. Asserit enim peccatum pro formali, idest pro ipsa inobedientia, subiji in sola voluntate: pro materiali verò in exteriori potentia. Discrimē autem inter has opiniones non est solùm de nomine. Nam Scotus sentit peccatum propriè solùm esse volitionem interiorem peccandi: vt exempli gratia, homicidium est volitio occidendi: executio autem huius volitionis, nempè, occisio ipsa de sententia Scoti non est propriè peccatum. Immò est effectus peccati, vel est peccatum pro materiali tantùm. *Al. Alen. & S. Th. ar. 1. et 2. S. Bona. Scot. Durand. & alij ubi supra.*

Hinc, peccatum erit nomen analogum. Nam principaliter significat malitiam voluntatis: minus autem principaliter significat actum exteriorem, quatenus est effectus malitiam interiorem indicans: vt vox sanum formaliter, & propriè significat animalis sanitatem, minus autem principaliter significat vrinam: nō quòd vrina sit sanitatis subiectum: sed quia est Appen. 1

index sanitatis in animali existentis. At uero: ex opinione D. Thom. colligitur, peccatum esse nomen vniuocum, & æquè primo significare actum malum interiorem, & exteriorem. Sunt autem, vt difficultas hæc clarior reddatur, aliqua considerada.

1. conside rat. Operationum vna transiens, altera immanens esse dicitur. Prioris subiectum est materia, circa quam agens operatur, vt calefactio ignis est actus, siue operatio transiens: Recipitur
Aristot. enim in aqua, quæ calefit. Nam actus actiuorum (vt Aristot. docet) sunt in patiente benè disposito. Secundæ autem subiectum est ipsum principium actiuum. Huius generis sunt intellectio, & volitio, quæ in ipsis potentijs operantibus, & producentibus illas, subijciuntur.

Appen. 2 Hinc, idem est omninò operans, siue agens actione immanente, & subiectum eiusdem actionis. Patet per discrimen modò positum inter actionem transeuntem, & immanentem.

2. conside rat. Omne peccatum est operatio immanens. Et ratio est: quia omnis operatio voluntaria subijcitur in voluntate, & est im-
S. Tho. est manens, & non transiens: vt patet in prima consideratione.
art. 1. ubi Et omne peccatum operatio voluntaria est. Nam ideò pec-
sup. catum; quia voluntarium: quare erit omne peccatum operatio immanens.

3. conside rat. Aliud est, peccatum esse formaliter in aliqua potentia, aliud esse fundamentaliter. Nam esse formaliter est, quando de peccato, prout est in tali potentia, verificatur quidditas, & definitio peccati. Esse autem fundamentaliter est, quando ratio præcisa, propter quam, conuenit tali peccato quidditas, siue definitio peccati, est ratione illius potentiæ. Exempli gratia, hæresis formaliter, idest, quidditatiuè est in intellectu. Est enim error intellectus contra legem Dei. Ratio autem, & fundamentum hæresis est, propterea quòd intellectus ex imperio voluntatis præstitit tali errori assensum.

Appen. 3 Hinc, hæresis formaliter, id est, quidditatiuè subijcitur in intellectu: fundamentaliter autem in voluntate. Hęc animaduersio probatur à simili ex materia de libero arbitrio: nam, vt ibi iuxta probabilem opinionem, tenetur, libertatem esse fundamentaliter in intellectu, eò quod ratiocinatio est causa libertatis, & indeterminationis in voluntate: formaliter autem, & quidditatiuè esse in ipsa voluntate, propterea quod de quidditate, & essentia voluntatis est; vt sit agens indeterminatum ad vtrumq; oppositorum, quod soli volũtati, cùm sit agens libe-

rum,

rum, conuenit: similiter in peccatis vsu venire potest, vt sit peccatum in una potentia formaliter: in alia verò fundamentaliter: vt patet in peccato hæresis.

CONCLVSIO I.

Omne peccatum subiectiue est in voluntate. Et ratio est: quia cùm omne peccatum sit actus elicitus à uoluntate. (Aliter enim non esset peccatum: vt homicidium à dormiente, & à puero, & ab amente patratum) & omnis actus elicitus à uoluntate sit operatio immanens in uoluntate: vt ex considerationibus positis constat, erit profectò peccatum in voluntate, tanquàm in subiecto.

CONCLVSIO II.

Estque peccatum formaliter etiam in voluntate. Et ratio est: quia formale peccati est eius quidditas, & de peccato, quatenus est actus elicitus à voluntate, verificatur eius quidditas, nempè, esse contra legem Dei: atque ita formaliter erit in voluntate.

CONCLVSIO III.

Est quoque in voluntate fundamentaliter. Probatur, quia fundamentum alicuius rei est idem, quod ratio præcisa, ob q̄ res illa est talis: vt risibilitatis fundamentum est rationalitas. Quærenti.n. cur homo sit risibilis? Respondetur: quia solus inter animalia, est rationis particeps. Et cùm præcisa ratio, ob q̄ aliquis actus est peccatum, sit sola voluntatis libertas: (potuit enim non transgredi, & fuit transgressus) erit profectò omne peccatum ibidem fundamentaliter. Hactenus de peccato pro formali, nunc pro materiali sit. *Eccl.* 31.

CONCLVSIO IIII.

Nonnulla peccata non solùm in voluntate: verùm etiam in aliis potentiis subijciuntur. Patet exemplo hæresis, quæ materialiter, vt habetur in tertia consideratione, est in intellectu. Et blasphemia similiter in lingua. Et libido in potentia generatiua subijcitur.

CONCLVSIO V.

Suntque in illis formaliter. Et ratio est: quia cæteræ potentiæ à voluntate sunt de facto subiecta virtutum, & vitiorum. Quoniam contraria sunt circa idem. Aliter enim non opponerentur. Et vt fides, quæ subiicitur in intellectu, formaliter est virtus, similiter, & error erit formaliter vitium: quia est fidei contrarius.

CONCLVSIO VI.

Non tamen sunt in alijs potentijs fundamentaliter. Et ratio

ratio est; quia fundamentum peccati est sola libertas, quæ cũ in sola voluntate reperiatur, in sola illa, & non in alijs potentijs erit peccati fundamentum. Et hoc planè voluit Scotus insinuare, quando dixit peccatum formaliter esse in voluntate: materialiter autem in alijs potẽtijs. Vbi per materiale noluit formale peccati excludere: sed fundamentum peccati duntaxat. Sed de ijs ex professo, fauente Christo in libro controuersiarum.

Al Alē. q. 68. m. 4. D.Th. art. 3. & 4 vbi supra. S. Bon. d. 24. p. 2. ar. 3. Duran. q. 5. & alij eadem dist.

Secunda difficultas. Vtrum in sensualitate possit esse peccatum veniale?

Prima difficultate præcedenti dictum est in vniuersum cæteras potentias posse esse subiecta peccatorum, nunc de singulis potentijs explicandum. An possint esse peccati subiectum? Et ad tituli huius difficultatis; & dubiorum illius explicationem animaduerte, quæ sequuntur.

1. Anim. Arist. 2. Animaduer. Potentia cognoscendi in homine de sententia Arist. 2. de anima est, qua appræhenditur, & cognoscitur obiectum: vt videndi potentia cognoscit visibile. Quæ quidem virtus videndi est quædam qualitas in oculo existens. Nam oculus non est potentia visiua: sed est organum visus, in quo species obiecti visibilis recipiuntur, per quas species potentia videt.

Dictæ potentiæ visiuæ: vt idem Arist. docet, respondet quædam potentia appetendi, ab ea distincta, qua, quod conueniẽs est, appetimus, & quod disconueniens est, refugimus.

3. Animad. Potentia appetendi, siue appetitiua est duplex. Vna concupiscibilis. Irascibilis altera: vt in oculo, prima est appetitus, id

4 Animad. Al. Alen. tota q. 68 & S.Th. q. 81. 1. 2. art. 1. & 2. & in 2. dist. 24. q. 2. art. 1. est, inclinatio quædam ad pulchrum visibile: secunda verò est inclinatio, qua refugimus excellens sensibile, vt nimiam lucem corrumpentem sensum. Similiter in sensu gustus est potentia appetendi, qua inclinamur ad dulcia, & refugimus amara, &c. Dictus appetitus appellatur sensualitas, quæ in summa est inclinatio ad proprium obiectum conueniens suæ potentiæ cognitiuæ, & ad fugiendum disconueniens. Potentia cognoscendi, & appetendi in spiritualibus maximè inter se differunt: quia intellectus est virtus, siue potentia cognoscendi: voluntas autem virtus appetendi. In sensitiuis verò distinguũtur, sicut motus, & quies. Sensualitatis enim operatio est desiderare, aut fugere: potentiæ verò cognoscendi operatio est ap-

5. Animad. præhendere obiectum. Quemadmodum operatio nutritiuæ, siue potentię nutriendi est habere cibum, & conuertere illum: & operatio appetitiuæ est fames, quæ est desiderium calidi, &

6. Anim. sicci: & sitis, quæ est appetitus frigidi, & humidi. Quemadmodum

dum etiam potentiæ generandi operatio est generare, & appetitiuæ potentiæ est in generatione concupita delectari. Potentia appetendi, quæ in homine vocatur sensualitas, intellectui, & voluntati obtemperat. Hanc veritatem in nobis docet passim experientia. Sæpe enim temperamus, aut excitamus alicuius rei appetitum, rationes vniuersales adducendo. Compescimus namque iram, & libidinem, incōuenientia virtuti contraria ei proponendo. Obedit etiam sensualitas voluntati: quia quàmuis caro immoderatè delectabilia cōcupiscat: semper tamen quò ad executionem imperium voluntatis expectat. Nam si sensualitas siue volūtate suas operationes exercere posset, libido non esset magis in homine, quàm in bruto culpabilis. Non solùm dicitur aliquid esse voluntarium, eo quod sit actus elicitus, aut imperatus à voluntate: verùm etiā, quando voluntas potuit impedire delectationem, ne insurgeret, & omisit impedire. Dicitur enim tunc voluntarium in sua causa, scilicet, in negligentia remouendi occasionem. Potentia irascibilis, & concupiscibilis sæpissimè imperio voluntatis resistunt. Experientia enim testatur, velle nos non semel iram compescere, & libidinosam delectationem opprimere: nec tamē posse. Propterea quòd istæ potentiæ, siue appetitus, non subijciuntur rationi: vt manus, pes, &c. quæ absq; vlla resistentia iuxta voluntatis imperium mouentur, & quiescunt. Causa autem huius rei in promptu est: quia appetitus non præsupponit intellectus cognitionem: sed solam imaginandi potētiam, quæ in homine est. Verbi gratia imaginamur plerunque aliquod delectabile rationi contrarium; vt libidinosi, qui sibi varios libidinis modos fingunt, & propter hanc vehementem imaginationem, fit: vt volūtas, etiam si intellectū à cogitatione auertat, non possit libidinosam delectationem opprimere: quia manet obiectum præsens in imaginatiua. Quod quidem docuit B. Paul. ad Galatas 5. Caro concupiscit, &c. vt non quæcunque vultis, illa faciatis. Et ad Roma. non semel.

7. Animad. *8. Animad.* *Ad Galat. 5.*

Hinc, intelliges, quàm necessarium sit imaginationem vitiorum cohibere, & illam ad virtutes transferre: vt caro sine rebellione spiritui subijciatur. Nam imaginatio frequens libidinis fingendo varios delectationis modos, facit homines incontinentes: imaginatio verò assidua in his, quæ Dei sunt, fingendo varios euentus martyrij, & amoris, variosque modos, quibus Christus passus fuit, quos euangelistæ non expresserunt, facit homines contemplationi deditos, paratissimosque

Appen.

ad

ad obuiandum tentationibus,& ad illas vincendas. Hæc diligenter considera: non tam vt alios doceas, quàm vt te ipsum exerceas. Nam his assuefactus vtilius multò alios docebis. Ijs ita constitutis, nota duas esse opiniones circa hanc difficultatem. Vna est Caiet. art. 3. asserentis in sensualitate esse peccatū veniale, etiam secluso omni motu voluntatis: quia appetitus sensitiuus habet nonnihil libertatis. Quod, vt ipse opinatur, sufficit ad peccatum veniale, quod est peccatum imperfectum. Quæ opinio videtur colligi ex S. Thom. Altera est Scoti, affirmantis, peccata appetitus sensitiui: vt delectatio, aut ira, ante consensum rationis, esse peccata, non ob aliud: nisi quia voluntas non præuenit remotionem occasionis. Potest enim tollere imaginationem repræsentantem obiecta,& ex consequēti impedire: quominus insurgat delectatio, aut ira, post suggestionem. Alexan. noster tenet in sensualitate esse peccatum veniale tantùm, & solùm subiectiuè, idque in pœnam primi peccati S. Bonau. posita distinctione, Respondet quæsito, dicens. Suo quodam modo esse in ea peccatum veniale, cui passim subscripsit Scot.

Caiet. S. Thom. vbi sup. in art. 2. ad 3. & art 3. ad 1. & 3. Scot vbi supra. q. 3. ad 1. Al Alem. m. 4 & S. Bon q. 1. vbi supra.

CONCLVSIO I.

Nullo modo est in appetitu sensitiuo peccatum: quin sit voluntarium. Et probatur: quia si appetitus sensitiuus; vt sentit Caiet. posset absque volūtatis suffragio venialiter peccare, posset,& mortaliter. Nam vtraque libertas, vel indeterminatio potentiæ vtrobique requiritur. Nec probabile esse videtur, posse Deum cōdere creaturam peccabilem per naturam venialiter: non tamen mortaliter. Quare cùm non possit sine suffragio voluntatis in appetitu sensitiuo esse mortale peccatum, neque poterit sine tali suffragio esse veniale: & ex consequenti non erit in tali appetitu peccatum, quin sit voluntarium. Cùm de essentia peccati tam venialis, quàm mortalis sit, quòd sit volūtarium. i. quòd sit actus à uoluntate elicitus vel imperatus. Stultitia enim maxima est asserere, posse esse peccatum sine voluntate, vt S. Patres testantur. S. D. Chrysosto homil 52. operis imperfecti,& homil. 13. in epist. ad Roma Basil. in institutione illorum, qui vitam volunt ducere perfectam. Orig. homil. 27. in Num. B. August. lib. de duabus animabus, cap. 10. & lib. de vera relig. c. 14. D. Anselm. in locum. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.

D. Chris. D. Basil. Orig. D. Aug. B. Ansel.

CONCLVSIO II.

Delectatio appetitus sensitiui in obiectum illicitum, quamuis non sit actus imperatus à volūtate, erit nihilominus veniale

niale peccatum,& voluntarium. Et ratio est; quia huiusmodi delectatio fuit in potestate voluntatis, antequàm insurgeret. Poterat nãq; tentationes admouere: ita vt plerūq; resistētē animum tentet, sicut nunquàm ante tentauerat, quando possidebat. Hinc Eccles. 20. Dicitur. Fili, accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem. Eccl 20

CONCLVSIO II.

Mali, tentationib. non resistentes, multipliciùs: non tamen acriùs,& grauiùs tentantur. Et ratio D. Hieron. apud Alex. in hoc loco est: quia quantò plures suæ voluntati subijcit, tantò eos plurib. tentationib. concutit, & non resistentes eius voluntati sunt subiecti. Notanter dicitur in conclusione, nō tamen acriùs. Quia aliquando respectu illorum à tentatione desistit; non vt suæ malitiæ finem imponat: sed vt corda, quæ per quietem secura reddiderat, repente rediens, faciliùs irrumpat. Illos enim inquietare negligit, quos, quasi quieto iure, se possidere sentit. Et ne per molestiam tentationum, eos ad Dei refugium ire compellat.

Hinc, à simili solui potest dubium. An credentes,& nō credentes, similiter tententur? Nam credentes acriùs: non credentes verò multipliciùs, & faciliùs dæmon tentat. Quia fideles habent scutum fidei. Ad Ephes. 6. In ombibus sumentes scutū fidei. Et ideo acriùs contra illos pugnat: infideles verò, quia tali scuto sunt destituti, faciliùs, & frequentiùs, & tentantur, & vincuntur. Appen. Al. Alē. ar. 8. vbi supra. Dub. Ad Eph. 6.

Hinc, etiam similiter soluitur dubium. Vtrum magis tentētur existentes in communione ecclesiæ? q̄ ab illa separati? Nã ardentius tentant primos,& liberiùs secundos. Et animaduerte non esse liberam omnino voluntatem diaboli. Et ratio est: quia, licet fiat permissio potestati diabolicæ ad tentandum, siue vexandum separatum à communione ecclesię: non tamen est omnimoda permissio: sed ad hoc, vt spiritus eius saluus fiat .i. vt per tribulationem in anima, vel in corpore, agnoscat peccator, se deliquisse,& se cognoscens pœniteat,& pœnitendo satisfaciat: & ita ad vnitatem ecclesiæ redeat. Dub. Appen. 2 Al. Alē. vbi sup. arg. 9. Dub. Nota. 1. Cor. 5.

DVBIVM.

Cur, cùm separatus à communione ecclesiæ tradatur in potestatem Sathanæ, non omni modo nocet, sicut in primitiuo ecclesiæ statu?

Respondeo: quoniam in primitiuo ecclesiæ statu potuit percipere, se quosdam per tentationem, & vexationem suam amisisse, quia mulctato sapiente, sapientior erit paruulus.

Prou. 21 lus Prouerb. 21. Et iterum pestilente flagellato, stultus sapientior erit. Et hac de causa, licet, potestatem habeat grauius tentandi, vel vexandi, dissimulat: vt plures contumaciæ, siue inobedientiæ audaciam sumant, & à communione ecclesiæ præscindantur. Omitto alias causas.

Prou. 61

Al. Alen. q. 101. m. 6. & Mag. & D. Bona. super ine ram 20. dist.

Secunda diffic. Quot sunt tentationis species, siue differentiæ?

Noster Alex. varias affert diuisiones specierum, & differentiarum tentationis diuersorum sanctorum doctorum, quas vtilissimè, & doctissimè, vt solet, examinat, & tractat. Verùm enim verò illas omittere decreui, & eas tantùm modo proponere, ex quarum cognitione, & victoria maior vtilitas spiritualis nobis comparatur.

CONCLVSIO.

Quinque sunt tentationis species, siue modi. Hæc conclusio non aliter, quàm ex numero eorum, quibus actiuè competit, tentatio probatur. Nam, vt sunt quinque, quibus conuenit tentare (vt modò diximus) Deus, scilicet, diabolus, caro, mundus, & homo: ita erunt quinque tentationis species. Vna, quæ est à Deo. Altera, quæ à diabolo. Tertia, quæ à carne. Quarta, quæ à mundo. Et quinta, quæ ab homine efficitur.

DVBIVM I.

Quando diabolus tentatione exteriori tentat. Vtrum noua signa faciat?

CONCLVSIO.

Al. Alē m. 4 ar. 1 ubi sup.

Licet, possit noua quædam signa facere, non facit tamen: sed vtitur rebus sensibilibus, tanquàm instrumentis, ad tentandum. Prima pars conclusionis ex dictis suprà de potestate Angelorum patet. Secundæ autem partis ratio est: quia conatur ex rebus sensibilibus, ad illicitam delectationem homines prouocare. Est autem illicita delectatio in rebus sensibilibus, quę excedit naturalem delectationem, quæ bona est. De qua legitur: Delectasti me Domine in factura tua. Excedit autem, quando delectatur plus, quàm oportet, vel quando non oportet; vel quo fine non oportet, & ita de alijs circunstantijs.

Appen. Hinc pręsumitur, sophisticos colores faciei, & capillorum, mulierū, & sophisticationes odorū, saporūq; confectiones, quæ ex hominū studio emanāt, non propter humanam necessitatē, sed ad promouendā voluntatem instinctu diaboli fieri.

Appen 2 Hinc, etiam colligi potest, diaboli operam interuenire in ioculationibus virorum, vel mulierū, in melodijs ad lasciuiā prouocantibus, in varijs tincturis vestiū, & frequentibus balneatio-

neationibus; vbi non necessitati subuenitur; sed voluptati inseruitur. Similiter in cantilenis mulierum, ad lasciuiam prouocantibus, & in choreis, & alijs id genus.

DVBIVM II.

Tentat ne diabolus homines virtute lapidum, & herbarum?

CONCLVSIO.

Asserere, omnes dæmonum tentationes per contactum lapidum, & herbarum fieri, hæreticum est. Est enim expressè contra multa loca sacræ Scripturæ; quia prima dæmonis tentatio, qua Euam tentauit, non fuit, medijs lapidibus, vel herbis; sed medio serpente. Et vt Adam tentaret, non adhibuit lapides, vel herbas; sed ipsam Euam. Cognouerat enim vxorem, ad hoc opus, omnibus lapidibus, & herbis esse potentiorem. Lege alia loca apud Castrum vbi supra, & hunc errorem tribuit D. Bernar. cuidam Petro Abailardo.

Castro. verb. tentatio contra hæreses. Hæresi. Genes. 3. D. Bern.

CONCLVSIO II.

Aliquæ dæmonū tentationes in nobis virtute lapidum, & herbarum, permittente Deo, fieri possunt. Et ratio est: quia, cum dæmon variè hominem tentet, iuxta variam (quā optimè noscit) illius cōplexionem (vt autor est D. Greg. exponēs illud Iob 38. diuiditur æstus super terram) cogimur fateri illum posse hominem per lapidum, & herbarū cōtactū tentare. Multæ n. sunt lapidum, & herbarum virtutes (quas ille optimè nouit) quæ hominum complexionibus conueniunt. Nam si de Smaragdo, & Topatione, dicitur, quòd libidinis ardores mitiget. Cur etiam non erit alius virtutis contrariæ lapis, qui ardores hominum augeat? Quid? quòd multi grauissimi Theologi fatentur, dæmonum afflictiones, & vexationes, per rerum sensibilium applicationem, mitigari posse: vt de Saule legimus; qui, cum a dæmone vexaretur, Dauide citharam pulsante, leuius ferebat. Quam ob rem, si possunt mitigari dæmonum afflictiones, poterunt etiam homines virtute rerum sensibilium iuuari. Lege Lyram super locum citatum, & Ricardum de media villa quodl. 3. quęst. 8.

D. Greg. Iob 38.

Lyra. Ricar.

DVBIVM III.

Dæmon, vt tentet per sensus, vnitur ne illis?

CONCLVSIO.

Vnitur per essentiam, & per effectum de sententia Scoti, vel per solum effectum, vt sanctus Thom. opinatur. Et ratio est, quia per effectum tentationis ingreditur ad animam, quoniam vt inquit Ierem. ascendit mors, per fenestras nostras.

Al. Alen. vbi sup. § 2. Ierem

DVB.

DVBIVM IIII.

Tentat ne indifferenter per quemlibet sensum?

CONCLVSIO.

Al. Alē. ubi sup. §.3. Potest per quemlibet sensum tentare, grauius tamen per visum, & gustum tentat. Ratio est; quia fortiores sunt impressiones delectationum, per illos duos sensus, & ratione naturæ, & ratione corruptionis molitæ ex originali peccato.

DVBVIM V.

Fit ne à dæmone interior tentatio, per vim imaginatiuam?

CONCLVSIO.

Alex. Alen ar.3. ubi sup. Iob 7. D.Augu. Fit quidem. Et ratio est, quia dæmon super imaginatiuam habet potestatem. Vnde dicitur Iob. 7. Terrebis me, per somnia. Propterea quod aliquando fiunt illusiones in parte phātastica. Vnde B. Aug. in lib. de anima & spiritu, diuersarū psonarū species ostendit Sathanas, ac similitudines menti, quam captiuam tenet, in somnis deludens, modò læta, modò tristia ostendens. Quæ quidem ostensio, cùm fit ad tentandum, fiet profectò per imaginatiuam tentatio.

DVBIVM VI.

Quo igitur modo, per eandem vim imaginatiuam, fit tentatio?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. § 2. ubi sup. D.Greg. Iob 18. Fit per similitudinum repræsentationem. Probatur autoritate D.Greg. super illud Iob. 18. Abscondita est in terra pedica eius, vbi ait. Intuetur hostis mores cuiusque, cui vitro sint propinqui, & illa ponit ante faciem, ad quæ facilius nouerit inclinari, vt blandis, ac lætis moribus luxuriam, asperis autem mentibus superbiam, iràm, & c. Ex quibus potest fieri inclinatio ad malum, & ex consequenti tentatio.

DVBIVM VII.

Potest ne fieri talis tentatio sine peccato?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. §.3. vbi, sup. Talis tentatio non est necessariò cum peccato Et ratio est, quia fit ab hoste, & tentatio, quæ fit tantum ab hoste, non est necessariò cum peccato. Nam, licet, tentatio in imaginatiua, quantum in se est, inclinet rationem ad peccatum, in ipsa tamen ratione est inclinari, vel non inclinari, & ideò non est necessariò hęc tentatio cum peccato.

DVBIVM VIII.

Cedit ne talis tentatio ad profectum, & vtilitatem bonorum.

CONCLVSIO.

Alex. Alen. §.4. vbi sup. Cedit, non tempore somnij, sed vigiliæ. Prima pars probatur,

batur, quia cùm in dormientibus non sit rationis vsus, neque erit meriti profectus. Ratio secundæ partis est, quia perfecta repressio tentationis (quam consequitur meritum) est, quando iam est rationis vsus in vigilantibus. Hinc D. Greg apud Alex. loco citato ait. Sanctos, quominùs valet vigilantes, grauiùs tentat diabolus dormientes. Quod Deus benignè permittit, ne saltem somnus à passionis præmio vacet. D. Greg.

Tertia diffic. Excitat ne diabolus omnes malas cogitationes, ut tentet?

CONCLVSIO.

Non omnes malæ cogitationes dæmonis instinctu excitantur. Et ratio est; quia, licet casus in peccatum ex malis cogitationibus originem habeat: habet nihilominùs homo potestatem cadendi in peccatum, etiam si à diabolo non tentetur. Quare habebit ex motu liberi arbitrij malas cogitationes, absque dæmonis tentatione, & poterit sine illius instigatione peccare, eius tamen tentatione ad peccatum faciliùs inclinabitur. Vnde coadiutor, quantùm est de se, ad casum in peccatum nominatur. Quod confirmat D Greg. super illud Iob. 16. Conuulnerauit lumbos meos, &c. dicens: conuulnerare dicitur, quia quod nobis malè suggerit, nos sequentes ex propria voluntate implemus, & quasi cum ipso nos pariter vulneramus. Vnde perditio tua Israel, &c. Alex. Alen. ubi supra ar. 4. D. Greg. Iob. 16. Oseæ. 13.

DVBIVM.

Potest ne malas cogitationes mittere, & incendere, ut tentet?

Huius dubij responsio colligenda est ex ijs, quæ suprà retulimus, de potestate dæmonum circa animas. Alex. Alen. ubi supra, §. 2. 3 & 4.

Quarta diffic. Tentatio carnis est ne propriè rationis, uel sensualitatis?

CONCLVSIO I.

Non est ipsius sensualitatis tentari. Et ratio est; quia tentationem esse ex carne, nihil aliud est, quàm tentationem carnis, media sensualitate, fieri, & cùm sensualitas non seipsam tentet, non erit planè ipsius sensualitatis tentatio. Alex. Alen. ar. 2. § 2. m. 1. q. 101.

CONCLVSIO II.

Rationis est secundum inferiorem, & superiorem illius partem, tali tentatione vexari; ita vt superior, mediante inferiori, tentetur. Ratio inferioris rationis est, quia immediatè sensualitati est coniuncta. Ratio verò superioris partis est; quia pars superior se habet sicut vir; & vt vir non fuit immediatè tentatus à serpente, ita & superior pars non tentatur à sensualitate immediatè; sed, mediante inferiori parte Durand. super litterã d. 24. Magist.

D. Aug. rationis. Et ita quò ad hoc D.August. 12. de Trinit. comparat tentationem nostri interioris hominis tentationi primorum parentum.

Appen. Hinc, tres ponuntur gradus in tētatione, scilicet, suggestio, quæ est in sensuali parte: delectatio, quæ in inferiori parte rationis sita est. Et consensus, qui in superiori parte rationis, secundum proprietatem quandam, collocatur.

DVBIVM I.

Fit carnis tentatio per concupiscentiam tantum? an etiam per iram?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. ubi suprà. §. 3. Quandoque tentatur ratio per concupiscentiam, quandoque per iram. Et ratio vtriusque partis est: quia ex vtraque parte mouetur pars sensualis: vt respectu apparentis boni, per concupiscentiam: respectu verò apparentis mali per iram.

Appen. Hinc, poterit moueri per concupiscentiam tantùm, quatenus concupiscentia est quid commune, & generale ad vtrunq;.

DVBIVM II.

Potest ne carnis tentatio fieri absque peccato?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. q. 11 m. 7. ar. 2 §. 4. Non Fit, saltim absque veniali peccato. Et ratio est, quia hæc tentatio est ex parte virtutis motiuæ, in qua est peccatum ratione affectionis. Præcedit enim motus inordinatus venialis, ex quo sequitur inclinatio. Et hoc est quod dicitur. dist. 21 huius. 2 à Magistro, quòd ex carne, & corruptione suboritur motus illicitus, & cogitatio praua. Et confirmatur autoritate gloss. super locum. 2. ad Cor. 12. Datus est mihi stimulus carnis, &c. quę ait. Tentatio, quæ est à carne, est veniale peccatum. Et esset Apostolus tentatus ad probationem, quàmuis ibi interuenisset veniale. Propterea quòd probatur etiam homo, cùm suboritur veniale, & ad consensum mortalis peccati non deducitur.

2. Cor. 12

DVBIVM.

Quare tentatio carnis est magis semper cum peccato, quàm dæmonis tentatio?

Alex. ubi sup. & S. Bonau. in expositio ne literæ. d. 21. Respondeo. Quia tentatio carnis est impulsus sensualitatis, quem primum motum consueuimus appellare. Et quoniam in illo impulsu sensualitas mouetur inordinatè, & præter rationis ordinem. Hinc est, quòd tentatio carnis nunquàm est in nobis sine aliqua inordinatione, & ex consequenti non est sine aliqua veniali culpa. At verò tentatio hostis omnino extra nos est, & potest esse sine aliqua delectatione inordinata in nobis existente, & ita potest sine peccato esse.

Et

Et quia, vt dicit Alex. aliæ hostis tentationes sunt ex parte virtutis cognitiuæ: hæc autem est ex parte virtutis motiuæ ratione affectionis, & ita est peccatum.

DVBIVM.

Quarta difficultas. Estne difficilius tentationi carnis, quàm dæmonis tentationi resistere?

Titulus difficultatis potest bifariam intelligi. Primò respectu eiusdem peccati: vt potè carnalis, ad quod caro, & diabolus instigant. Secundo respectu diuersorum peccatorum: vt tentatio carnis respectu carnalium peccatorum, tentatio hostis respectu peccatorum spiritualium. *S. Bonau. ubi suprà ar. 2. q 3*

CONCLVSIO I.

Primo modo difficiliùs tentationi carnis, quàm dæmonis resistitur. Et ratio est: propter coniunctionem carnis ad spiritum, ob quam, magis à carne anima incuruatur. Corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam. Et cùm homo multùm diligat carnem (nemo enim carnem suam odio habet) & plurimùm odio prosequatur diabolum, faciliùs diaboli suggestioni, quàm carnis tentationi resistet: quoniam amati persuasionibus difficiliùs contradicitur. Si autem secundo modo titulus intelligatur, certa regula tradi non potest. *Sap. 9. Ephes. 5.*

CONCLVSIO II.

Si Fuerit homo vitio carnis deditus, & ad illud magis, quàm ad vitia spiritualia pronus, difficiliùs erit illi carnis tentationi resistere. Et ratio est: quia habet iam anima habitum acquisitum, & carnem ad tale vitium admodùm procliuem.

CONCLVSIO III.

Si Autem fuerit homo pronior ad peccata spiritualia, quàm ad carnalia, difficiliùs erit tentationi dæmonis, quàm carnis resistere. Tales sunt homines magis honores, quàm voluptates desiderantes. Et eodem modo, quo secunda conclusio, potest probari.

CONCLVSIO IIII.

In homine autem ad vtraque vitia indifferenter se habente, & æquè ad illa prono, tentatio carnis erit suo modo difficilior. Et ratio est: propter maiorem, & magis intrinsecam, & magis continuam carnis adhærentiam. Est & suo modo tentatio hostis difficilior. Et ratio est: propter maiorem boni promissi apparentiam, & propter latentiorem instigantis fallaciam. Quæ enim vera vitia sunt, sub specie virtutum palliat.

dum se habet rationem mali, est potiùs fugiendum, quàm appetendum, & tentatio carnis secundum se, mali rationem habet, cùm sine peccato, vt modò diximus, non fit.

CONCLVSIO II.

Neque est per accidens, id est, ratione victoriæ appetenda. Et ratio est: quia tentationi carnis, nunquàm est adiuncta plena victoria: immò quicunque tentatur à carne, quò ad aliquid, vincitur: alioquin non peccaret. Non enim sunt facienda mala: vt veniant bona, & tentatio carnis est malum culpę, quod facimus, & non malum pœnæ, quod patimur. Postremò: quia propter fragilitatem humanam, victoria huius tentationis est nimis dubia. Et si non vis mihi fidem adhibere, crede sanctissimis, & doctissimis patribus, Ecclesię sanctæ Romanæ doctoribus, Hiero & August. & alijs, qui, vt hanc tentationem fugiendam, & non appetendam esse demonstrarent, soli cùm matribus, & sororibus loqui non audebant. Et ita dicitur Eccle. 7. Mulier laqueus venatorum est, &c. & qui placet Deo, effugiet illam. *Ad Roma. 3.* *Ecclef. 7.*

Hinc malè faciebant illi, non multis ab hinc annis, qui cuidam viro religioso, omniquè virtutum genere ornatissimo, & fide degnissimo, percontanti, quò tenderent, responderunt. Imus ad visitandas tales adolescentulas, & mulieres (quæ erant, & ætate, & pulchritudine flos ipse) causa mortificandæ carnis. Et vt retulit mihi vir ille, dicti homines nec erant ætate, nec sapientia, nec sensuum mortificatione, nec carnis maceratione dictis Ecclesiæ doctoribus pares. Hæc dixerim, amice lector, vt memoriæ perpetuæ mandes, hoc genus dæmoniorum fuga vincendum esse. Dauid enim sanctus, & vir secundum cor domini, fuit hac tentatione cum Bethsabeæ victus, & Sanson fortissimus cum Dalida. Et cum mulieribus alienigenis sapientissimus Salomon. Hinc Eccles. 9. Ne respicias mulierem, multiuolam: ne fortè incidas in laqueos illius. Et ibidem Virginem ne conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius. Saltim qui tentationi carnis se exponit, peccat venialiter, quemadmodum, qui exponit se periculo peccandi mortaliter, mortaliter peccat. Propterea quòd, qui amat periculum, in illo peribit. Et moueat nos, amabò. Christi domini exemplum, de quo mirabantur discipuli, quòd cum muliere de Samaria loquebatur. Et erat Christus, qui loquebatur, & in loco publico, & mirabantur? *Appen.* *2 Re. 11* *Iud. 16.* *3. Re. 11* *Eccles. 9.* *Eccles. 3.* *Ioan. 14.*

DVBIVM.

Est ne mundi tentatio appetenda?

CONCLVSIO I.

Non est per se appetenda. Et ratio est; quia tentatio mundi est quoque secundum se, propositio alicuius mali sub specie boni: & ideò magis inclinat ad consensum malum, quàm ad bonum, & ex consequenti est per se fugienda.

CONCLVSIO II.

Neque per accidens, ratione victoriæ est appetenda. Et ratio est; quia tentatio mundi non inducit ad victoriam, nec ad illã promouet. Et illud non est propter alterum appetendum, quod ad illud consequendum, nec inducit, nec promouet.

Sexta diffic. Quæ nam sunt contra tentationes remedia?

CONCLVSIO.

Alex. Ale. q. 101 m. 8. Mat. 26. Luc. 22. D. Greg. Vigilia, oratio, humilitas, & patientia sunt contra tentationes remedia. De vigilia, & oratione, habetur Matth. 26. dicente Christo. Vigilate, & orate: vt non intretis in tentationem. Et Luc. 22. Surgite, & vigilate: vt non intretis in tentationem. De humilitate D. Gregor. lib. 9. Moralium. super Iob cap. 10. ait. Superna dispensatio carnis nostræ permittit nos impugnationibus concuti: ne nostra mens in superbiam, præsumptione securitatis, eleuetur: vt dum pulsata trepidat, in solo authoris adiutorio spei pedem robustiùs figat. Humilitate enim, & vincitur tentatio, & eadem humilitas incrementum suscipit. *2. Cor. 12.* Vnde B. Paul. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet. De patientia verò legitur Iacob. 1. *Iacob. 1. 2. Cor. 12. Appen. Alex. Ale. q. 103 S. Thom. 2. 2. quæstio. 105.* Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Debet autem tentatus, vt plenam de tentatione victoriam reportet, de viribus suis non confidere: sed de solo Dei adiutorio sperare. Ideò enim dictum fuit B. Paulo à Domino: Sufficit tibi gratia mea.

Hinc, vir sanctus ita debet de spe esse certus: vt semper de tentatione sit suspectus.

S. Bona. dist. 21. art. 1. Alex. Alen. m. 1. ubi sup.

ARTICVLVS VII.

De tentatione primorum parentum?

Prima diffic. Fuit ne tentatio primorum parentum primum diaboli peccatum?

Solutio huius difficultatis ex dictis suprà cum Magistro de peccato Angelorum pendet.

CON-

CONCLVSIO.

Non fuit primum peccatum. Et ratio est: quia præcessit in eo peccatum inuidię, qua motus, primos parentes tentauit. Inuidia enim diaboli mors intrauit in orbem terrarum, media, scilicet, eius tentatione. Et D. Aug. in lib. de mirabilibus sacræ scripturæ hoc confirmat, dicens, quòd non peccasset Angelus in terra, nisi priùs peccasset in cœlo. *Sapi. 2.* *D. Aug.*

Hinc, primò peccauit in cœlo per superbiam, & secundò in paradiso per homicidium. Et dicitur homicida ab initio; id est, post initium: vel quàm citò hominem tentauit. *Appen.* *Ioan. 8.*

DVBIVM.

Fuit ne una tentatio primorum parentum? an plures?

CONCLVSIO I.

Fuit respectu principalis motiui vna. Et ratio est; quia tentatio fuit de inobedientia, & motiuum illius transgressionis fuit appetitus inordinatus similitudinis diuinæ. Quod fuit principale, & vnum. Reliqua enim ad hoc vnum reducuntur. *Alex. Alen. m. 3. ubi sup.*

CONCLVSIO II.

Fuerunt autem plures respectu plurium actuum, & particularium motiuorum. Et ratio est; quia fuit vna tentatio respectu fructus vetiti, quando dixit. Cur præcepit vobis Deus: vt non comederetis ex omni ligno paradisi? Secunda respectu appetitus scientiæ. Et tertia respectu essendi, sicut Deus, quando dixit. Scit enim Deus, quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis, sicut dij, scientes bonum, & malum. Quarta respectu appetitus immortalitatis: vbi quando dixit. Nequaquàm moriemini. Et quinta respectu appetitus delectationis in gustu, & in visu. Vnde dicit tex. ibidem. Vidit igitur mulier, quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, & comedit. *Gen. 3.*

Hinc, patet solutio dub. quod affert Alexand. Alen. Quæ istarum fuerit prima, & præcipua tentatio. Fuit enim prima, & præcipua tentatio appetitus propriè excellentiæ, nempè, superbia, velle, scilicet, Deo assimilari. Huc enim tendebant reliquæ dictæ diaboli tentationes, & erant mediæ, & ministræ huius tentationis, quam principale motiuum in prima conclusione esse diximus. Et de gula primò tentauit: quare præcepit, &c. Deinde videns mulierem dubitantem, & dicentem: ne fortè, &c. tentauit de appetitu immortalitatis, nequaquàm moriemini, &c. *Alex. Alen. m. 3.* *Appen. Dub.*

Secunda diffic. Fuit ne facta primorum parentum tentatio, mediante aliquo sensibili?

CONCLVSIO.

Fuit tentatio de re intelligibili: sed re sensibili mediante. Et ratio est: quia cùm homo, qui fuit ab initio creatus rectus, sit ex parte intelligibili, & sensibili compositus, sitque infirmior, & debilior pars sensibilis: ideò à parte sensibili incœpit tentatio, & re sensibili mediante, & sensu præsertim auditus, qui est susceptiuus locutionis: quæ quidem locutio est communis hominibus, & Angelis, in corporibus assumptis. Et ex auditu transiuit tentatio per alios sensus, vsque ad gustum, qui fuit simpliciter prohibitus. Nam quando dicitur in tex. ne tangeremus illud: vel loquitur de tactu, quatenus gustus quidam tactus est: vel de tactu ordinato ad gustum. Confirmat autem D. Bernar. hanc rem super Cantica, dicens. Sicut primò intrauit mors per auditum: ita primò & vita, ad Roman. 10. Fides enim ex auditu, auditus autem per verbum Dei.

Gen. 3.
D. Bern.
Rom. 10.

DVBIVM I.

Fuit ne facta tentatio dicta conuenientiùs, medio serpente?

CONCLVSIO.

Conuenientiùs per serpentem facta est. Quia motus interioris tentationis cum motu serpentis, quàm maximè conuenit. Nam vt motus serpentis est lubricus, & suauis: ita tentationis interioris motus. Quod confirmat D. August. lib. 12. de Trinitat. dicens. Quo modo coluber, non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus, negligentes minutatim occupat, & incipiens à peruerso appetitu similitudinis Dei, venit ad similitudinem pecorum. Inde est, quòd nudati stola prima, pelliceas tunicas mortalitatis meruerunt. Honor autem hominis fuit similitudo Dei, dedecus similitudo pecoris. Ideoque dicitur in Psalm. 48. Homo, cùm in honore esset, &c. iumentis insipientibus. Iumenta autem dicuntur ea, quæ homini in adiutorium sunt.

Alex. Alen. m. 5.
B. Th. & S. Bona. ubi sup.
D. Augu.
Psal. 48.

DVBIVM II.

Cur dicitur serpens callidior cunctis animalibus, & prudentior?

CONCLVSIO.

Non est serpens natura prudentior, & callidior cunctis animalibus: sed propter diaboli astutiam. Ratio primæ partis est: quia apes, & formicæ, & alia genera animalium, vt patet in libris de natura animalium, prudentiora esse

Alex. Alen. m. 5.
S. Th. & D. Bona. ubi sup.

esse videntur. Secunda pars probatur à simili: nam vt dicitur prudens, vel astuta lingua, quam prudens, vel astutus, ad aliquid prudenter, vel astutè suadendum, mouet: ita etiam serpẽs dictus est sapiens, vel callidus, propter astutiam diaboli, qui in illo dolosè agebat.

DVBIVM III.

Potuit ne dæmon per aliud genus animalium tentare, sicut per serpentem?

Respondeo cum D. Aug. lib. 11. super Genes. ad literam c. 3. Non debemus sanè opinari, quòd serpentem sibi, per quem tentaret, suaderetque peccatum, diabolus eligeret: sed cum esset in illo, propter peruersam, & inuidam voluntatem decipiendi, cupiditas, non nisi per illud animal potuit, per quod posse permissus est. Nocendi enim voluntas potuit ei esse à se, potestas verò non nisi à Deo. D. Aug.

DVBIVM IIII.

Locutio serpentis à serpente, vel à demone formata ne fuit?

CONCLVSIO.

Vox serpentis, quatenus sonus discretus, literatus, & ad placitum significans, fuit, à solo dæmone esse potuit. Et confirmatur à simili, nam sicut locuta est asina, in qua sedebat Balaam, ministerio, & virtute boni Angeli, ita locutus est serpens Heuæ opera, & diligentia; atque industria diaboli. Ratio est D. Aug. 11. super Gen. ad lit. c. 27. & 29. Et confirmatur ab eodem D. Aug. lib. 1. de mirabilibus sacræ Scripturæ. c. 34. vbi loquens de asina Balaam ait. In igne, & nubibus modos loquendi inuenit, ita in ore animalis plectrum linguæ gubernauit. Al. Alen. m. 6. S. Th. et D. Bona. vbi supra. Num. 22. D. Aug.

DVBIVM V.

Quo idiomate allocutus est Heuam?

CONCLVSIO.

Idiomate Hebræo. Et ratio est, quia Deus hoc idioma primum gratuitò primis parentibus donauit, & angelis bonis, & malis, vt cum hominibus conuersarentur, à principio impressit. Quo etiam idiomate Adam rebus nomina imposuit. Cuius quoque idiomatis sunt nomina, quæ in Gen. à principio vsq; ad diuisionem linguarum leguntur. Eodem etiam idiomate ambulans Deus in paradiso primos parentes allocutus fuit. Et eodem primi parentes vtebantur, & vtentur beati, & damnati post iudicium. Poterunt tamen beati loquentes omnibus linguis vti, quod damnatis non concedetur. Gen. 3.

Tertia difficul. Vtrum diabolus à muliere tentationem suam studiosè, & artificiosè exorsus fuerit?

CONCLVSIO.

Al. Alē. m. 7. S. Th. & S. Bona. ubi supra. Studiosè quidem, & artificiosè, vt sic ab imis ad summa gradatim ascenderet. Et ratio est; quia dæmon attenderat mulierem minoris sapientiæ, & debilioris cōstantiæ, & importunioris adhærentiæ esse, quàm esset vir, & ita, vt minus sapiēs erat, facilior ad seducendum erat, & vt debilior ad perdēdum; ideò astutus expugnaturus aggressus est hominis ciuitatem, per eam partem, qua facilior erat aditus. Et quia semel victa, vt erat importunioris adhærentiæ, nunquàm ab importunitate cessatura erat, donec virum peruerteret. Vnde Eccles. 25. legitur. A Eccl. 25. muliere initium peccati. Per illam enim omnes morimur. Et Eccl. 7. Eccle. 7. Mulier laqueus est venatorum, & sagena, cor eius, vincula sunt manus illius.

Quarta dif. Completur ne tentatio in nobis per partem sensibilem, quemadmodum in primis parentibus?

CONCLVSIO.

Al. Alē. m. 8. S. Th. & S. Bona. ubi supra. D. Aug. Tentatio de rebus corporalibus, & temporalibus consimiliter in nobis quemadmodum in primis parentibus agitur. Et ratio est: quia dæmon habiliùs, & faciliùs, magisque congrue per partem sensibilem tentat: vt D. Aug. 12. de Trini c. 12. docet. Et ideo in quolibet genere peccati inuenitur ordo primæ tentationis, quatenus præcedit in sensualitate, quæ per serpentem significatur peccati concupiscentia. In ratione inferiori, quæ per mulierem signatur, delectatio. Et in ratione superiori, quæ per virum designatur, peccati consensus.

Quinta difficultas. Quid præcipuè diabolum, ad tentandos primos parentes, mouit?

Sanctus Bonau. hanc difficultatem loco citato tractat, quæ iam suprà fuit explicata.

CONCLVSIO.

S. Bon. d. 21. ar. 1. q. 1. Superbia fuit primum mouens, & inuidia illius comes, & ministra. Et ratio est, quia hæc duo peccata sunt, quæ maximè diaboli mentem possident. Et sunt hæc duo peccata, quasi inseparabilia, & vnum concomitatur alterum. Superbus. n. amat propriam excellentiam, & ita nullum vult habere parem. Vnde statim actu, vel habitu inuidet: ne aliquis bonum consimile habeat.

Appen. Hinc, mens diaboli ijs duobus vitijs possessa videns hominem

minem posse ad fœlicitatem, quam ipse perdiderat, ascendere, illum, vt caderet, tentauit. Vnde dicitur Sap. 2. inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. *Sap. 2.*

Sexta dif. Fuit ne iure à Deo permissa primorum parentum tentatio?

Ratio dubitandi est: quoniam ex tali tentatione erat humano generi tantum malum peruenturum. *Al. Alex. m. 9. & S. Thom. art 1. ubi sup.*

CONCLVSIO.

Iure optimo, & conuenientissimè fuit à Deo permissa. Ratio prima est: vt hominis virtus in pugna, & resistentia tentationis exerceretur. Virtus enim in infirmitate perficitur. Secunda, vt gloriosior palma per victoriam asportaretur. Nam vincenti dabitur manna, &c Et non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Tertia, vt malum culpæ per malum pœnę ordinaretur. Nam quod facturus erat homo propria voluntate per culpam; Deus ordinauit æquitate per pœnam: & vt alijs esset ad cautelam. Vnde B. Aug. 11. super Genes. ad lit. cap. 4. ait. Melius fuit creare hominem, qui posset non consentire, quàm qui non posset tentari. Et licèt magnum malum futurum esset, non fuit hoc per opus Dei: sed per hominis opus. Nam ex speciali gratiæ beneficio hoc erat ei collatum: vt nulla creatura exterior ei posset nocere contra propriam voluntatem, per quam etiam tentationi dæmonum resistere poterat. *2. Cor. 12 Apoc. 2. 2. Tim. 2 B. Aug. Al. Ale. q. 43. S. Th. 4 10. art 4. & q. 114. art. 4.*

Hactenus de quæst. dæmonum, de quibus aliqua in sequenti q reperies.

QVÆST. VNICA.

De arte magica.

Quoniam malorum angelorum potestas, vt multi opinantur per magos exercetur, operæpretium duxi, hãc q de arte magica in præsentia tractare: vt nihil, quod ad dæmonum disputationem attinet, prætermissum esse videatur. *Alex. in lib. de magis. Victoria in relectione de arte magica.*

ARTICVL. I.

An sit ars magica.

Multi viri docti, inter quos fuit Plinius, pluribus in locis, & præsertim lib 3. c. 1. negant artem magicam esse, & eam tanquàm falsam, & vanam, & impostricem condemnant, & nullius vsus, aut efficaciæ esse affirmant. *Castro de iusta hæret punit. a cap. 13 usque ad 17. Victo. nu. 1. ubi sup.*

CONCLVSIO I.

Ars magica est. Et ratio est: quia si esset solùm otiosa, & vana, & non esset efficax, & perniciosa, non ita seuerè diuino, & ciuili, & canonico iure, interdiceretur. Et constat de iure diuino *Leui. 19 Leui. 20*

no Leuit. 19. non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Et Leuit. 20. interdicitur pœna mortis declinanti ad illos. Et de iure ciuili est capitale. C. de malefi. l. nemo. l. nullus. l. culpa. Et de iure canonico. 26. q. 5. per totũ. Et colligitur, incantationem esse alicuius efficacię ex illo psal. 57. Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quę non exaudiet vocem incantantiũ, & venefici incantantis sapienter. Et ex illo Mat. 24. Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa, & prodigia. Quæ neque alia gratia, nec alia arte, nisi magica præstare poterunt.

Psal. 57. *Mat. 24.*

Prima dif. Quid nomen magicæ artis importet?

CONCLVSIO.

Victor. nu. 7. ubi supra.

Non importat artem, aut facultatem extrà, vel suprà omnẽ virtutem, & efficaciam causarũ naturalium. Et probatur; quia si hoc esset de ratione, vel significatione magicæ, nullus relinqueretur dubitandi locus, vel occasio. An effectus, & opera magorum possint à solis causis naturalib. esse? Quod fuit olim maximè inter philosophos controuersum. Et adhuc sub iudice lis est. Videtur tamen nomen magiæ à principio receptum pro arte, & facultate, ad efficiendum opera occulta, & mirabilia non solùm extra solitum rerum cursum, sed etiam supra hominum opinionem, & captum.

Secunda dif. Quidnam est magia?

CONCLVSIO.

Victor. nu 8.

Est ars effectrix, & operatrix multorum operum, & effectuũ, quorum ratio, nec sensu comprehendi, nec mente ratione aliqua inuestigari põtest. Hæc descriptio exemplis infrà ponendis erit perspicua.

DVBIVM.

Victor. ubi sup. Cast. ubi supra, & uerb. tentatio, contra hæreses.

Potest ne aliqua magia dici naturalis, & sine commercio alicuius substantiæ spiritualis?

CONCLVSIO.

Potest. Ergo est, quia sunt in rebus naturalib. virtutes mirabiles, quas pauci homines cognoscere pñt, quarum opatrix est magia, vt in ꝓxima difficultate explicatũ est. Et qui illas nouit, & operatur, magus meritò dici põt. Et confirmatur, quia in nonnullis rebus naturalib. mirabiles effectus, & magicis operibus prorsus similes reperiuntur. Vt est illud apud Arist. in lib. de mirabilib. de lapide Molari, qui in Tigride inuenitur, quẽ, qui portauerit, à feris non violabitur. Et illud de Dictamo herba, de qua certissimi autores tradunt, capras, cùm eam ederint, sagittas excutere, Et effectus magnetis, si esset vulgò igno-

Arist.

D. Hier.

tus,

tus, qui illum primò ostenderet magus vulgo putaretur, & haberetur. Esset enim magnus, & incredibilis autor, & effector. Lege D. Aug. 21. de ciuit. Dei c. 4. qui, tanquàm ego miraculis refert, se vidisse annulum ferreum à magnete pēdetē, qui rursus secundum, & secundus tertiū, & sic vsq; ad certū numerū, & velut catena texerentur. Et c. 5. ibidē de quodā fonte, in quo ardentes faces extinguuntur, & extinctę accenduntur.

Eccle. 7. D. Aug.

Hinc, magia naturalis videtur esse quædam pars secretioris, & reconditioris philosophiæ, quæ si notior fiat, & in consuetudinem, non solum philosophorum, sed etiam vulgi venire incipiat, desinet videri, & vocari magia & cum alijs artibus annumerabitur.

Appen.

Hinc, non statim, vt aliquid ignotum, inusitatum, & stupendum videmus, reclamandū est continuò, & pro superstitioso damnandum, & in dæmonum potestatem referendum.

Append.

Tertia diffic. Est ne alia ars magica, quæ non viribus, & causis naturalibus constet, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata vtatur.

CONCLVSIO.

Est planè. Hanc conclusionem probat S. Thom. aliquot rationibus cap. 104. contra gent. lib. 3. Et prima ratio est, quia aliqui actus magicarum artium reperti sunt, qui nec in causas naturales, nec in corpora cœlestia referri possunt. Nam magi dant responsa de occultis, vt de furtis, & thesauris. Item aliquas statuas magorum locatas fuisse, & responsa dedisse, ad quæsita de diuersis, compertum est. Et quòd ad præscientiam alicuius, quæcunque feræ pandantur. Et alia id genus opera, quæ cùm ad causas naturales, vel in virtutem cœlestium corporum referri non possint, necessariò fatendum est, esse aliquam artem magicam, quæ non virtutibus, & causis naturalibus constet: sed potestate aliqua, & virtutę immateriali, & separata vtatur.

S. Tho. c. 1 a. g. ō Vict. nu. 9. sub nu. Casti su. iust. de pu. her. sp ubi. up.

Quarta diffic. Cur Deus magicam artem permittit?

CONCLVSIO.

Permittit illam, vt homines, qui in fide infirmi sunt, probentur, & mali, qui mendacia credunt, per sua desideria seducantur. Definita est. c. nec mirum. 26. q. 5.

Hoc loco differendum erat de diuinatione, & aliis magiæ speciebus. Verùm enimuerò cùm hic obiter solùm causa, scilicet, dæmonum, de hac arte disputetur, vt in principio quęstionis animaduersum est, consulto eius species in libellum de Floribus virtutum, ac vitiorū in particulari reijc mus.

ARTICVLVS II.

De operibus artis magicæ.

Doct. ubi sup.

Absoluetur, positis aliquot difficultatibus.

Prima diffi. Sunt ne vera, & naturalia opera, quæ à magis fiunt, an ficta, & ex vanitate hominum facta; & solum præstigium, & oculorum, & sensuum, illusio?

CONCLVSIO.

Castr. de iust. hær. pu. vbi sup.

Longe plura opera magorum, solum per illusionem, & præstigia sensuum fiunt, suntque falsa, & conficta, & ex vanitate hominum facta. Et prætermissis ijs, quæ de Circe, & Medea, & alijs famosissimis magis, prodita sunt, & poetæ scribunt, & Varro narrat de socijs Diomedis cōuersis in aues, & Vlyssis socijs in bestias, & Archadis quodam stagno traiecto, in lupos. Ratione probatur conclusio, quia cum ex omnibus artibus semper aliquod opus, memoria dignum perseuēret, vt statuæ imagines, & insignia ædificia, artis tamen magicæ nulla imago, annullus nullus, nullum pignus, aut vestigium, ex tanta multitudine imaginum, statuarum, annulorum, quos illi quotidie fabricare dicuntur, appareat, erunt profectò hæc, & alia id genus, tanquam ficticia iudicanda. Si enim nobilissimi historici. Diodorus, Herodotus, Pompeius, Liuius, Plutarchus, Valerius, & alij, aliquid pro comperto habuissent, profectò in sua historia memoriæ tradidissent. Lege D. August. 18. de ciuit. Dei, & S. Thom. de potentia. quæst. 6. art. 5. ad 6.

Io. 22. in extra spō dent.
D. Aug.
S. Thom.

CONCLVSIO II.

Exod. 7.

Quædam magorum opera in re, & secundum existentiam fiunt. Probatur autoritate scripturæ sacræ Exod. 7. de magis Pharaonis, qui virgas suas conuerterunt in serpentes. Nam dicitur in tex. maleficos fecisse similiter, quemadmodum fecerat Aaron. Et scriptura eodem vocabulo appellat virgam magorum, & virgam Aaron. Et confirmatur autoritate D. August. 3. de Trinit. cap. 7. & 8. & in lib. 83. quæst. quæst. 79. vbi expresse affirmat, magos Pharaonis vere virgas in serpentes conuertisse. Idem asseruit S. Thom. de potentia. q. 6. art. 5. ad 8. Et ex illo psal. 57. Sicut aspidis surdæ; &c. videtur colligi, incantatores facere serpentes, & habere effectum circa illas. Lege etiam S. Thom. vbi supra artic. 10. & lib. 3. contra gent. cap. 104. Rabanus tamen super locum citatum. Exodi 7. tenet, non fuisse veram conuersionem serpentum, sed solum per aliquam præstigiosam illusionem. Idem sentit Raucli...us de verbo mirifico.

D. Aug.
S. Thom.
Psal. 57.
Rabanus
Raucli nus.

Secun-

Secunda diffic. Mirabilia opera magorum sunt ne omnia naturalia?

Sensus tituli est; Vtrùm sint ex caufis merè naturalibus, ita vt à substantijs separatis non dependeant? Hermes Trismegistus, vt autor est D. August. 8. de ciuit. Dei enixè defendit omnia opera magorum virtute naturali præsertim cœlesti virtute fieri, nec oportere ex operibus sumi argumentum substantiæ separatæ. Et hæc fuit communis opinio Peripateticorum, quam Alex. in lib. de magis defendit & confirmat. *Alex. & Vict. ubi sup.* *Hermes Trismegist.* *D. Aug.* *Alex.*

CONCLVSIO I.

Aliqua sunt opera magorum merè naturalia. Et ratio est, quia, cùm sit aliqua ars magica naturalis, & sine commercio alicuius substantiæ spiritualis vt in primo art. probatum est: eius profectò opera erunt quoq; naturalia, & sine alicuius substantiæ separatę commercio. Exemplis confirmatur: nam ad præstanda huiusmodi opera, mirabilia præsertim, magi vtuntur herbis, vulgo ignotis, quæ præsentanea, & efficacia remedia contra morbos, cõtinent, & alios admirabiles effectus habent: vt patet de Coricesia, & Calicia herba, qua vt refert Plinius lib 24. cap. 17 aqua glaciatur: Et de Meniade, cuius succo protinus ictus serpentium sanantur. Affert & alias multiiugas, & narias herbas Plinius, quibus magi, vel ad morbos depellendos aut etiam inferendos, vtuntur. Quę, quia sunt alijs ignotæ, & velocissimæ operationis, pro miraculo ab omnibus habentur. Poterunt autem magi virtutes dictarum herbarum scire, vel traditione præstantissimorum medicorum, scilicet, Pythagoræ, Democriti, Empedoclis, & aliorum, uel reuelatione dæmonis, quia reuelatione semel facta, sequentes magi illis naturaliter, & sine concursu boni, uel mali spiritus, uti potuerunt. *Plin.* *7. q. 26. can. vlt. Cas. uer. tentatio contra hęre. & li. 1. de iust. hær. pun. ac. 13. vsque ad 17.*

CONCLVSIO II.

Sunt & alia magorum opera, quæ sola aliqua virtute immateriali, & separata fiunt. Et ratio est, quia sunt opera artis magicæ, quæ sola potestate & virtute immateriali, & separata vtitur, vt in primo art. supra dictum est. Nam cùm huiusmodi opera facultatem naturalem excedant, & non possint, (vt infrà dicetur) in bonos spiritus referri: vt in malos referantur, necesse est. Quam sententiam amplexi sunt Orig. homil. 13. Num. & homil. 3. in Iob. Et S. Thom de potentia, & contra gent. vbi suprà Est etiam determinatio sanctorum: vt Aug. 2. de doctrina Christiana. & 3. de Trini. & multis alijs in locis, vbi copiose de hac re disputat. *Orig.* *S. Tho.* *D. Aug*

Tertia

Ter.ia diffic Quomodò intelligetur dicta opera virtute dæmonum si erit?

Vide v-bi sup. nu. 16. Ratio dubitandi est: quia eadem opera plerunque à magis, & non magis fieri possunt.

Prima Propositio

Si opera naturalem facultatem excedant, magica sunt, & diaboli virtute facta.

Secunda Propositio.

Opera, quę fiunt interuenientibus verbis ignotis, vel certis characteribus, aut aliis verbis, quę ad effectum, qui tali operatione speratur, aut quæritur, non spectant, virtute dæmonum efficiuntur.

Tertia Propositio.

Si sint ritus, & obseruantiæ peculiares, & determinatæ: vt certis horis, ad certum situm stellarum, sub certo numero crucium, vel candęlarum fiant: ita vt aliter non speretur operis efficacia, etiam si vtantur signo crucis, & solis verbis sacris, & religiosis, opus magicum, & dæmoniacum est.

Quarta propositio.

Si in suis operibus, actibus, & factis ad effectum indifferentibus, vtantur, ex virtute diaboli operantur. V g. si ad expellendos dæmones pilos, aut capillos radant, aut aliquid aliud id genus faciant. Ratio istarum propositionum est: quia, cum viri sancti, qui Dei gratiam habent, nunquam talibus ritibus, & obseruationibus utantur, signum certissimum est, eos, qui illis utuntur, non operari ex gratia, sed ex dæmonum virtute. Sed de his latius in floribus virtutum, & vitiorum in particulari, ubi de superstitione, quæ vna ex speciebus magię est, erit sermo. Interim lege Siluest. verbo superstitio § 10. & 11. Et D. Aug. lib. 2. de doct. Christiana. cap. 23. & refertur c. illud. 26. q. 2. & in concil. Trid. decretum de obseruandis, & euitandis in celębratione missę, sess. 22. & decretum de purgatorio sess. 25.

Sylvest. D. Aug. Victo. ubi sup. nu. 10. et 12. 13. S. Tho de potentia. q. 6. ar. 10 & lib. 3. cōtra gē. cap. 106 3. ar. ни. 1. Co. 12.

Quarta diffic. Est ne magorum operum auctor, & defautor dęmon, vel sunt potius in Deum Opt. Max. vel in bonos Angelos referenda.

Ratio dubitandi est; quia eadem opera, uel similia per artem magicam, & per gratias gratis datas fiunt. Nam ad gratias gratis datas pertinet dæmonia eijcere, serpentes tollere, sanitatem conferre, nouis linguis loqui. Constat Marci vlt. Et. 1. Cor. 12. quę etiam à magis fiunt.

CONCLVSIO I.

Aliqua opera fiunt à magis, quæ nullo modo fiunt per gratias

gratias, & è contrario. Et ratio est: quia magi maleficia multa operantur, quæ nullo modo gratijs gratis datis competunt. E diuerso autem inter gratias connumeratur prophetia, quam magi nullo modo habent. Nam, si dæmones, vt ex supradictis in q. de cognitione angelorum constat, futura cognoscere non possunt, quod est prophetiæ proprium, neque magicarum ministri habebunt. *Mar. ult.* *1. Cor. 12*

CONCLVSIO II.

Nihil magi diuina, aut angelica potestate, operantur. Et ratio est: quia si oppositum esset verum, magicæ artes non essent iure diuino, & humano in vniuersum interdictæ: vt suprà demonstrauimus. Est enim ars hæc inuenta ex traditione malorum Angelorum: vt habetur 26. quæst. 2. qui sine, & eadem quæstio. 5. Episcopi. Tùm etiam, quia Deus, aut Angeli boni non arte, & disciplina: sed pietate, aut propria Dei, & Angelorum bonitate, & gratia, in opera hominum alliciuntur.

Quinta diffic. Erit ne saltim aliqua magia pia, & bona cuius operum boni Angeli sint patroni?

Ratio dubitandi est: quia cùm non minorem potestatem habeant boni Angeli, quàm mali, & mali communicent suam potestatem malis hominibus, cur non & boni Angeli bonis, & pijs hominibus suam potestatem communicabunt? *Victo. ubi sup.*

CONCLVSIO.

Angeli boni aliquando communicant suam potestatem ad præstandum hominibus sua beneficia: non tamen, sicut magi, ad ostentationem: vel sicut dæmones, vt ab hominibus colantur: sed solùm ex charitate hominum: vt soli Deo gratiæ habeantur. Quod quidem regulariter occultè, rarò visibiliter faciunt. Probatur conclusio exemplo sacræ Scripturæ apud Tobiam: vt de Raphaele, qui illo modo, quo magi solent, vsus fuit corde, & felle, & iecore piscis ad eijciendum dæmonem à domo Raguelis, & posteà ad oculos Tobiæ restituendos. *Tob. 6.* *Tob. 11.*

Hinc, facilè intelligitur, posse bonos Angelos præstare omnia, quæ mali dant, atque etiam velle, si ita expediat. Immò etiam multò plura beneficia homines à bonis Angelis in ordine ad temporalia, quàm à dæmonibus, magi in dies recipiunt. *Appen. 1*

Hinc, non erit ars magica pia: quia non alliciuntur illa. *Appen. 2*

DVBIVM.

Cur boni Angeli non operantur regulariter apertè, & visibiliter: sed occultè?

CONCLVSIO,

Ne pro diis ab hominibus colantur. Et ratio est: quia homines facilè illis diuinitatem arrogant, quos mirabilia efficere conspiciunt: vt patet. Nam in Lycaonia cùm Paulus Lystris claudum quendam in nomine Iesu sanasset, illi, tanquàm Deo, voluerunt sacrificare. Quod maius periculum esset de Angelis, qui tam propè ad Dei dignitatem accedere videntur. Et hac de causa soliciti sunt: ne hominibus hanc occasionem præbeant. *Act. 14.*

Appen. 1 *Apoc. 19* Hinc, cùm Apoc. 19. Ioannes vidisset Angelum, & corruisset, vt adoraret eum, dixit Angelus. Vide, inquit Angelus, ne feceris. Conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum.

Appen. 2 Hinc, cùm Angeli sancti sint de numero beatorum, fortasse nunquàm rebus humanis & terrenis, nisi speciali Dei mandato, se miscent. Et ideò omnia beneficia, quæ homines recipiunt; & videntur esse suprà spem, & naturalem facultatem, siue immediatè à Deo sint, siue mediantibus Angelis, peculiariter Deo autori tribuuntur.

Sexta diffic. Vtrùm operibus artis magicæ animæ se immisceant?

CONCLVSIO I.

Vid. vbi sup num. 17. et flores in 4. in 1. p. in q. quibus conuenit orare, & in 2 p. in q. de suffragijs. Animæ beatæ nullo modo ijs operibus se admiscent, Et ratio est; quia quàmuis de lege possint, quando voluerint liberè ad nos venire, & mortales iuuare: hoc tamen non faciunt ad inuocationem, aut incantationem magorum, sed ex sua bonitate, vel ex particulari diuina permissione: sicut in sacris literis sæpissimè legimus, visibiliter apparuisse: vt Abrahæ, Loth, Tobiæ, &c. Lege apud D. Gregor. 4. dialog. multa exempla.

CONCLVSIO II.

D. Greg. Idem tenendum est de animabus in purgatorio existentibus. Et ratio est: quia de lege à purgatorio nunquàm exeunt, & si aliquando ex peculiari dispẽsatione, & gratia Dei exeunt: veniunt quidem ad nos, potiùs ad petenda viuorum suffragia, quàm, vt mortaliũ rebus, magorũq; operibus se commisceant.

Appen. 1 Hinc, qui in suis necessitatibus sperant, & petũt præsidium animarum in purgatorio existentium, non religiosè faciunt, Neque enim pro alijs orare possunt.

CONCLVSIO III.

Animæ in inferno existentes, neque se miscere operibus magorum

magorum possunt, neque hominibus prodesse, vel obesse. Et ratio est: quia sunt perpetuo carceri mancipatæ: neque inde, etiam omnibus dæmonibus adiuuantibus, possunt exire. Constat Luc. 16. de diuite Epulone, qui non est permissus redire ad mortales, saltim ad liberandos fratres: ne in locum illum tormentorum venirent. Luc. 16.

Hinc non est credendum animam semel damnatam ab inferno egredi. Non enim possunt sine speciali Dei mandato. Appen. 2.

Hinc, non sunt credendæ apparitiones animarum, quę vulgò feruntur. Quia maiori ex parte sunt falsæ, & si quæ veræ sunt, à dæmonibus fiunt. Appen. 3

Hinc, etiam si vera aliqua & pia moneant, dicentes, se ab inferno venire, non est illis fides adhibenda. Quia dæmones frequenter simulant se animas mortuorum esse, ad confirmandum errorem Gentilium, qui hoc asserebant. Lege S. Thomę q. 117. art. 4. ad 2 vbi citat D. Aug. & Chrysost. Appen. 4 Error.

Septima diffic. Fascinatio infantium & puerorum, quæ fit à vetulis, & sortilegis, cui est tribuenda?

De hac re tractat S Tho. vbi sup. art. 3. ad 2. Et est legendus Arist. sect. 6 problematum, problem. 7. & Ferra. 3. contra Gen. c. 103. & respondeo cum S Tho. per duas propositiones. S. Thom. D. Aug. Chrysost.

Prima Propositio. S. Thom.

Efficitur fascinatio aliquando ex forti animæ imaginatione hoc modo. Fortis imaginatio immutat corporis coniuncti spiritus, & hæc immutatio spirituum maximè fit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt: oculi autem inficiunt aerem cōtinuum, vsque ad determinatum spatium. Quo quidem modo specula, si fuerint noua, & pura ex aspectu mulieris menstruatæ contrahunt quandam impuritatem, vt autor est Arist. in lib. de som. & vig. Hinc, cum anima vetulæ fuerit vehementer ad malitiam concitata, efficitur modo prædicto aspectus eius venenosus, & noxius, pręsertim pueris, qui habet corpus tenerum, & impressionibus facilè subiectum. Aristot.

Secunda Propositio.

Potest etiam malignitati dæmonum tribui, cum quibus dictæ vetulæ aliquod fœdus habent. Quod euenit, vel ex aliquo fato occulto, vel potiùs ex Dei permissione: quia dæmones hominibus illudere, nisi Deo permittente, haud possunt.

Octaua diffic. Apparitiones, & fictiones mirabiles aliquando circa defunctorum corpora, cui sint tribuendæ?

Exempli gratia, conseruatio corporum ab incineratione post mortem, & augmentum vnguium, & barbę, & capillorum

in mortuis, vel emanatio sanguinis de corpore occisi, ad occisoris præsentiam. Hæc inquam, & alia id genus sunt ne diuino miraculo? an naturæ? an dæmoni ascribenda?

Si felix ille, qui potuit rerum cognoscere causas, felicissimus profectò iudicandus erit, qui eorum, quæ suprà naturam hactenus apparuisse, & apparere videntur, causas efficientes, & finales inuestigauerit. Et quia hoc sapientissimo cuique difficillimum est præstare: ideo de his variæ fuerunt sententiæ, quas sequentibus propositionibus declarabimus.

Prima Propositio.

Factiones mirabilium, & apparitiones in genere ad quatuor reduci debent, nempè, ad Deum, & ad Angelos, ad dæmones & ad homines sanctos, vel ad eorum spiritus: quandoque etiam fieri possunt per homines dæmoniacos: vt per magos: aliquando fallaci subtilitate humana. Hæc propositio est D.
D. Aug. August. 21 de ciuit. Dei.

Secunda Propositio.

Possunt hæc dæmonum subtilitate, & malorum hominum
D. Aug. astutia procurari. Confirmatur exemplo apud D. August. 14. de ciuit. Dei, cuiusdam hominis, qui quando volebat, se per omnia simillimum, vel mortuo, vel cæco, vel hydropico, vel claudo reddebat.

Tertia Propositio.

Possunt quoque mira circa mortuorum corpora ad naturales causas reduci: vt illud de conseruatione corporum à putrefactione de sententia aliquorum reducitur, vel ad virtutem loci, vel vnguenti, vel alicuius rei corporalis, corpori impositæ, per quam virtutem corpus mortui ab incineratione præseruatur.

Quarta Propositio.

Vnguium, pilorum augmenti in mortuo causa naturalis esse potest, nempè, morientis complexio, in cuius materiam post mortem aliqua forma imperfecta de genere vegetatiuè viuentium induci potest.

Quinta Propositio.

Aliquando conseruatio corporis mortui diuino miraculo attribuitur. Et ratio est: quia Deus conseruat quandoque corpora sanctorum incorruptibilia, & imputtibilia in testimonium singularis sanctitatis, & innocentiæ, & integritatis mentis, & corporis seruorum suorum: vt sicut, dum vitam agebant, eorum corpora à carnis corruptione fuerunt integra, ita post
Psal. 15. mortem ab incineratione sint libera. Vt in Psalm. 15. dicitur.

tur. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Sexta Propositio.

Præseruantur aliquando à corruptione corpora mortuorum ab ipso Deo: eò quòd mortui sunt excommunicati. Et qui hanc sententiam tenent, confirmant illam exemplo Caroli Regis Vngariæ, ante plures annos interfecti, & ab Vrbano VI. excommunicati, cuius corpus adhuc integrum manere asserunt: vt sit firmissimum argumentum, ad confirmandum fuisse verum Papam, qui illum excommunicauit.

Septima Propositio.

Aliquando malorum corpora dæmonum subtilitate incorrupta in deceptionem cōseruantur: vt hoc merito vitæ talium accedere credantur, atque ita mala, quę fecerunt, pro bonis approbentur, & vulgus credulum, ad eorum inuocationem inducatur. Animaduerte autem omnia corpora à quacunque corruptione reseruata, ante finalem resurrectionem in cineres esse conuertenda: vt generalis sententia Adæ, & posteris eius inflicta adimpleatur, nempè, cinis es, & in cinerem reuerteris. *Nota.* *Genes 8.* *Gen. 4.*

Octaua Propositio.

Emanatio sanguinis occisi ad præsentiam occisoris videtur solo diuino miraculo in horrorem, & detestationem peccatorum tribuenda Vt cōstat Gen. 4. de sanguine Abel coram Deo scaturiente, & bulliente, in vindictam homicidæ. Dixit namq; Dominus. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. *Alex. Alen.* *S Tho. in principio q. citati.* *Alex. Alen. m. 1. & alij vbi suprà.* *Vict. nu. 18. & Castro de iusta hæret. punit. lib. a cap. 13. vsque ad 17. & verb. miraculum, contra hær.*

ARTICVLVS III.

De miraculis, & mirabilibus operibus magorum.

Absoluetur art. aliquot positis, & enodatis difficultatibus.

Prima diffic. Vtrùm miracula magorum fuerint realia, uel phantastica.

Ad explicationem pleniorem huius difficultatis sunt aliqua præmittenda.

Nomen miraculi apud Latinos significat quicquid admirationem afferre potest, quasi sit contra naturam: propterea q, veteres miracula pro monstris posuere.

Miraculi nomen ita in communi sumptum bona, & mala miracula amplectitur. Quæ primò hoc inter se differunt, quòd mala semper ad deceptionem, & subuersionem videntium fiunt: at verò bona ad ecclesiæ, & credentium eruditionem. Ita docet gloss. super illud Marci vlti. Signa autem eos, qui crediderint, &c. Distant secundò inter sese, quòd bona miracula omnia, quæ in lege veteri fuerunt facta, signa miraculi alicuius, siue mirabilis fidei, in aduentu Christi ex- *1. Nota.* *2. Nota.* *Mar ult*

titerunt: quemadmodum sacramenta veteris legis signa veritatis futuræ in tempore gratiæ fuere: mala autem miracula, quatenus talia, nullius boni futuri signa fuerunt.

3. Nota. Miraculum potest dici, vel quantùm ad rem tantùm factam, vel quantùm ad rem factam, & modum faciendi simul, vel quantùm ad modum faciendi tantùm. Primo modo dicitur miraculum, quod factum est à magis Pharaonis. Secundo modo, quando suscipiens nullum ordinem naturalem ad suscipiendum habet: vt cùm cæcus fit videns, vel virgo, manens virgo, parit. Tertio modo dicitur miraculum, quando id quod in alterum mutatur ad illud ordinem quendam naturalem habebat, quamuis mutatio illa, secundum naturam, in tam parua temporis mora (sicut fit per miraculum) effici haud posset: vt cùm ex aqua fit vinum: vel ex virgis serpentes. Inerat enim aquæ, secundum naturã, possibilitas quædam, vt per temporis spatia, mutari in vinum posset. Similiter & virgis, vt tractu temporis in serpentes mutari possent. Et ita intelligendus est D. August. lib. 1. de mirabilibus sacræ scripturæ cap. 19. quando dicit. Nihil eorum, quæ fecit Deus per Moysen, & Aaron contra naturam factum esse, id est, contra possibilitatem naturæ; quodammodo ad illa ordinatæ: sed solùm quantùm ad modum faciendi, nempe: vt protinus fiat quòd per naturam successiuè fieret.

D. Aug.

4. Nota. Dictus faciendi modus duplex est. Nam vel potest fieri subito, & in instanti, quo modo fit à diuina virtute. Et hæc sola, quæ subitò facit Dominus, propriè, & strictè possunt dici miracula. Quia in illis nulla est præparatio antea requisita. Nam, absque vllo adminiculo, Deus res subitò, quando vult, mutat. In miraculis autem magorum requirebatur quædam præparatio: vt collectio: vel aptatio seminum, vel aliquid huiusmodi. Et ideo non ita verè sunt miracula. Vel secundò potest fieri repente, id est, in tempore, quasi imperceptibili, & quod hoc modo fit reuera non est dicendum miraculum, sicut quod fit subitò: sed mirabile tantùm.

26. q 4. can. sciendum.

Appen. Hinc, quia distinguere non possumus, quando repente, & quando subitò hæc fiant, nomen miraculi confundimus: ita vt tam, quę subitò, q̃ quę repentè fiunt, miracula appellemus.

Appen. Hinc, miraculi propriè dicti difinitiò colligitur, vt sit quod sola virtute diuina subitò fit, & tota natura creaturarum miratur. Vel vt Alex. Alen. ait. q. 42. m. 1. cum D. Aug in libr. de vtilitate credendi. c 16. Miraculum est arduum aliquid, & insolitum, suprà spem, & facultatem existens admirantis. In qua definitione

Can. reuerā, de cōsecr. d. 2.

definitione duæ priores conditiones, scilicet, arduum, & insolitum respiciunt rem miraculi, quia quando hęc duo concurrunt, tunc dicitur res miraculi secundum veritatem. Et dicitur arduum, id est, suprà facultatem naturę. Et insolitum, id est, contra cursum naturę, etiam si frequenter eueniat. Dicitur tertiò in definitione suprà spem, id est, virtutis humanę, & hoc ex parte effectiuæ: Vltimò ponitur, & facultatem admirantis, id est, suprà rationem, & potestatem admirantis. Et hoc ex parte cognitiuæ, & operatiuæ potentiæ. Et dicitur admirantis, quia hę duæ conditiones respiciunt rationem miraculi, inquantùm est miraculum, quia ratio miraculi dicitur in comparatione ad nos. *Alex. Alen.*

Aliam definitionem affert Castro, qua miraculum dicitur res insolita, suprà naturę potentiam operata. Vnde, vt sit miraculum, duo desiderantur. Vnum, vt sit suprà naturæ potentiam. Alterum, quòd non sit ex communi consuetudine. *Cast contra hær. uerb miraculum.*

Hinc, creatio animæ humanæ non censetur miraculum. Et ratio est, quia, & si illius creatio excedat potentiam naturæ, nō est tamen res insolita, cùm Deus quotidie nouas creet animas. *Appen. 1*

Hinc, si quis cum 7. digitis in qualibet manu nasceretur, non diceretur esse miraculum, quia licet sit insolitum, non tamen naturæ potentiam excedit: Quoniam à causis naturalibus potest hoc procedere: quare, vt sit miraculum, res debet esse insolita, & vires naturæ exuperans. *Appen. 2*

Idem dicitur mirabile, signum, & virtus, sed respectu diuersorum. Dicitur namque virtus respectu principij, à quo, & mirabile, respectu eius, in quo, & cui fuit: signum autem respectu eius, ad quod. Signum enim est ad demonstandum diuinæ sapientiæ virtutem. *5. Nota.*

Signum, prodigium, & virtus, (quorum meminit D. Paul. 2. Cor. 12. Signa apostolatus, &c. in omni patientia, signis, & prodigijs, & virtutibus) ita distinguuntur; vt virtus sit genus signorum, & prodigiorum; & signa, & prodigia sint in ijs, quæ sunt contra naturam; vt hominem à morbo per impositionem manuum liberare. Deinde signum sumitur pro minori miraculo; & prodigium pro maiori. Et ita dixit B. Paul. vbi suprà. In signis, & prodigijs, id est, in minoribus, & maioribus miraculis. Præterea signum dicitur, quod in quolibet tempore aliquid significat; prodigium verò, quod in futuro tantùm. Et hoc modo signum est genus ad prodigium, cùm omne prodigium sit signum; non tamen è contra, vt patet. *6. Nota. 2. Cor. 12*

CONCLVSIO I.

S. Tho. q. 114. c. 4. Magi non possunt miracula propriè, & strictè sumpta facere. Patet primò ex definitione miraculi, propriè sumpti, & ex ijs, quæ in præludijs posita sunt. Tum etiam; quia si magi miracula proprie sumpta facere possent, non esset miraculum deitatis, & veritatis efficax argumentum, & periret ratio confirmandi ea, quæ sunt fidei; quæ quidem miraculis fuerunt comprobata.

CONCLVSIO II.

Magi possunt miracula, non propriè, & strictè, sed large & non veraciter, sed fallaciter facere, quæ potius sunt mirabilia, quàm miracula appellanda. Constat conclusio hæc ex nota. positis, quia non fiunt subitò, neque diuina interueniente virtute, neque ad confirmationem veritatis, & sapientiæ diuinæ virtutem demonstrandam, & fidei eruditionem, sed cum intentione fallendi à magis efficiuntur: vt quæ fecerunt magi coram Pharahone Rege Aegypti, cum Moyse, & Aaron contendentes. Quia secundum rem, & non secundum modum fecerunt.

Secunda diffic. Magi faciendo miracula, quid præstant?

Al. Alē. q. 43. m. 2. Castr. ubi sup. c. 14. de iust. hæret. pug. 26. q. 5. can. nec mirum. Quæritur. An solam materiam præparent, vel etiam formam inducant. Iam hæc difficultas suprà cum Magistro tractata est de dæmonibus.

CONCLVSIO.

Magi solam materiam præparant; formam autem minime inducunt. Ratio est, quia inducere formas est solius agentis naturalis, & si dæmones non possunt formas inducere (vt suprà explicatum est) multò minùs magi, qui sunt eorum ministri, eorumque potentia, & virtute operantur. Quod autem, nec dæmones, neque etiam boni Angeli formas inducere valeant, docuit D. Aug. 3 de Trinit. cap. 8. dicens. Sicut nec parentes dicimus creatores hominum, neque agricolas frugum, quamuis eorum extrinsecus abhibitis motibus, ad ista creanda Dei virtus interiùs operetur, ita non solùm malos; sed nec bonos Angelos phas est putare creatores; sed præ subtilitate sui sensus, & corporis, semina ista rerum, nobis occulsiora, nouerunt, & ea per congruas contemperationes elementorum, latenter sparserunt, atque ita gignendarum rerum, atque accelerandorum incrementorum præbuerunt occasiones. Quo loco D. August. creare pro eo, quod est, vltimam formam introducere, accepit. Quod patet ex eo, quòd dicit, gignendarum rerum præbent occasiones.

Nam

Nam creationi propriè dictæ nulla occasio, vel adminiculum præbetur.

Tertia diffic. Vtrùm boni Angeli potentiores sint ad miracula facienda, quàm boni?

Deum aliquid facere, aliquo ministrante, potest dupliciter intelligi. Primò, vt ministrans sit medius inter Deum facientem, & factum ipsum; vt cùm Deus operatur per liberum arbitrium motum, vel per naturam aliquam mouens ipsam ad faciendum aliqua, tunc natura, vel liberum arbitrium sunt, sicut mouentia mota, inter Deum facientem, & factum. Secundò ita, vt ministri non intelligantur medij, scilicet, motores; sed præparantes, vel disponentes. Al. Alē. q. 42. m. 4. art. 2. & q. 43. m. 3. art. 2. Nota.

CONCLVSIO I.

Deus solus auctoritatiuè plena miracula facit; Angeli verò & homines sancti præparatiuè, & dispositiuè duntaxat. Probatur auctorit D. Ansel. in lib. de conceptu virginali, dicentis. Mirabilis cursus est suprà voluntatem, & naturam creaturæ, & de his, quæ solus Deus facit. Neq; enim primo modo minister est miraculi Angelus: vt intelligatur dispositio media inter Deum, & miraculum, quod fieri debet; sed secundo modo: vt possumus dicere, quòd aliquis sanctus rogat Deum, & De precibus eius inclinatus, facit, quod sanctus petit. Quod quidem ministerium non facit mediationem Dei facientis, & miraculi faciendi. Dur. dis. 14. q. 5. ad 2. in 3. lib. D. Ansel. Appen. 1

Hinc eadem ratione fieri potest miraculum per malum Christianum, inuocantem nomē Dñi, quod miraculum faciet Dñs, ob reuerentiam sui nominis, vel aliquid huiusmodi.

CONCLVSIO II.

Non sunt boni potentiores ad facienda miracula, quàm mali. Hęc conclusio est D. Aug. lib. 83. q. 79. vbi ait. Intelligimus quædam miracula, etiam sceleratos homines facere, qualia sancti facere non possunt. Neq; ideo potioris loci, apud Deum arbitrandi sunt esse scelerati, quàm iusti. Non enim acceptiores erant apud Deum magi Pharaonis quàm populus: quia non poterat ille populus facere, quod illi faciebant: quāuis Moyses virtute Dei maior efficere potuit. Et ratio est: quia nec ratione naturæ, nec ratione gratię, hæc miracula ab vtrisq; fiunt: sed Dei virtute, & permissione modo hi, modo illi potentiora faciunt, iuxtà diuinæ volūtatis beneplacitum. D. Aug. 1 q 1. cā. teneamus & can. propheta uit ibidē. 26. q. 5. can. nec mirum. Append.

Hinc, reuera mali non possent illa facere, nisi permissi: boni autem, si daretur à Domino, possent, & illa, & maiora facere.

Al. Alen. vbi sup. D. Aug.

DVBIVM I.

Cur non datur hæc potestas bonis, sicut & malis?

Respondeo cum D. Aug. vbi supra. Ideo non omnibus sanctis ista tribuuntur: ne perniciosissimo errore infirmi decipiantur, existimantes in talibus factis esse maiora dona, quàm in operibus iustitiæ, quibus æterna vita comparatur.

Appen. Luc. 10. Hinc, prohibuit Dominus, de his gaudere discipulos, cùm ait, Luc. 10. Nolite in hoc gaudere: quoniam spiritus vobis subiecti sunt: sed gaudete: quoniam nomina vestra scripta sunt in cœlis.

Quarta difficultas. Vtrum indifferenter circa res omnes possint mali miracula facere?

Alē. 2. 2. m. 4. q. 3. c. 4. 43. m. 5. ar. 2.

CONCLVSIO I.

Neque boni, neque mali possunt circa res omnes miracula facere. Et ratio est; quia miraculum de omni re fieri non potest. Miraculum enim, vt ex dictis constat, est, quando fit à diuina virtute aliquid contra solitum cursum naturæ corporalis. Vnde in Angelis, & animabus, cùm non fiunt corporales, non fiunt miracula.

CONCLVSIO II.

Neque possunt mali, circa res omnes corporales indifferenter miracula facere. Et ratio est: quia, & si ratione naturæ suæ esset diabolus superior omnibus inferioribus creaturis, tamen per peccatum suum, ita præcipitatus est; vt non iam æqualiter possit in omnibus creaturis, sed quò aliqua creatura est ignobilior inter creaturas, eò magis exercet potestatem suam in illa.

Appen. Hinc, frequentiùs vtitur serpentibus, & exercet sua miracula in illis: quia ignobilissimi inter omnia animantia serpentes esse videntur.

Al. Alē. q. 43. m. 3. ar. 3. & m. 1. ibidem. D. Aug.

DVBIVM II.

Quomodo intelligenda est autoritas D. Aug. circa miracula?

Quoniam D. Aug. in lib. 83. q. 77. & 79. scribit, quædam miracula fieri per publicam iustitiam, quædam per signa publicæ iustitiæ, quædam verò per priuatos contractus, decreui locum istum breui explicare.

Nota. Est primò animaduertendum duplicem esse potestatem. Quædam enim est priuata, siue particularis, quędam publica, siue generalis Prima confertur vnicuique creaturæ in sua creatione, secundum gradum suum, iuxta quam dicimus, vnum Angelum potentiorem esse alio; quia in sua creatione maiori potestate fuit à Deo præditus. Et Angelus hoc modo est poten-

tior

tior homine,& homo bruto, & brutum quocunque vegetabili,& similiter de alijs.

Hinc, mali Angeli acceperunt à sua creatione potestatem & eam exercent propter eos, qui vtentes eorum potestate, delectantur,& confidũt in eis,faciendo,quæ possunt,vt eos magis sibi obligent. Quo etiam modo faciunt magi, de quibus intelligenda sunt verba D. Aug. proposita,vbi dicit. Quædam miracula fieri per priuatos contractus, id est,per virtutem Satanæ,& pactum cum illo initum. Hoc enim appellat D. Aug. per priuatos cõtractus. Altera,quæ generalis potestas, siue vniuersalis,scilicet,diuina,appellatur publica iustitia; propterea quòd publicè regit omnia. Hæc influit super creaturas, & quando aliquis in ea confidit, virtute illius influentis fiunt miracula. *Appen.*

Nota præterea dupliciter influentiam hanc fieri. Nam, vel fit influentia super inuocãtem,& factum,pro quo inuocatur; vel super factum duntaxat. *Nota.*

Prima Propositio.

Primo modo faciunt boni Christiani miracula. Et ratio est, quia influit Dominus potestatem suam, non solùm super factum miraculum, verumetiam super bonum Christianum, quantum ad finem formatam,& quantum ad id, quod cum fide formata ad hoc:vt fieret miraculum, requirebatur. Quia nõ sola fides formata, verũetiam vtilitas desiderabatur. Quod breui explicauit D. August. vbi supra,dicens. Quando eos hoc donum habere vtile est.

Hinc intelliguntur verba citata. Quòd quidam faciunt miracula per publicam iustitiam,vt ex dictis constat. *Appen.*

Secunda Propositio.

Secundo modo facit Deus aliquando miracula per malos Christianos,eum inuocantes,propter honorem nominis sui, & tunc:vt dicit B. Aug. fiunt miracula per signa publicæ iustitiæ. Reliqua de multiplicatione miraculorum, & de impetratione illorum, & alia ad hoc pertinentia, reperies apud Alex. Alen. q. 42. & S. Tho. q. 105 art. 7. & 8.

Ex dictis in hoc articulo confutatur hæresis Vualdensium asserentium,nulla fuisse vera miracula in Ecclesia. Cùm sint multa sacræ scripturæ,ad miraculorum confirmationem testimonia. Lege Cast. verbo, miraculum, contra hæreses. *Hæresis.* *Castr.*

ARTICVLVS IIII.

De mirabilibus magorum.

Absoluetur,aliquot declaratis difficultatibus.

Prima

Al. Alē. q. 43. m. 3. & Vi-ctoin re-lect. vbi supra. & alij infra citan di. Cast. c. 14. vbi supra. Al. Alen. vbi sup.

Prima difficultas. Vtrum in magicis delusionibus mutatio fiat ex parte rei visibilis? an ex parte potentiæ videntis?

Huius difficultatis explicatio pendet ex his, quę supra cum Magistro de potestate dæmonum, circa sensus, dicta sunt: sed ad maiorem declarationem, nota sequentes propositiones.

Prima Propositio.

Quædam delusiones, sine aliqua dæmonis virtute fieri possunt, Illustro propositionem exemplis. Vt verbi gratia, quę fiunt sola hominum ostendentium, occultantium agitatione; vt videre licet in transiectoribus. Et quæ fiunt virtute quorundam corporum mineralium, in quibus est virtus quędam indita; vt ostendant, vel faciant rem apparere, non sicuti est. Et tunc reuera, ex parte rei visæ, non est falsitas, quin aliquid sit, quod videtur, & apparet; non tamen eo modo, quo videtur, existit.

Secunda Propositio.

Sunt, & delusiones, quæ per dæmones fiũt. Et ratio est; quia habent dæmones quandam potestatem super res inferiores ex ordine naturæ, quam possunt circa res istas, quantum Dominus permittit, exercere. Et tunc apparet res, non sicut est, sit que delusio tantum quò ad modum videndi; quia subiacet rei visæ veritas, sicut in prima propositione de mineralibus dictũ est. Verùm quod hic fit virtute diaboli, illic fit virtute naturali, illis corporibus indita.

Tertia Propositio.

Illusio dicta à dæmone facta, non dicitur propriè præstigium. Et ratio est; quia præstigium vocatur propriè illa dæmonis illusio, quæ non habet causam ex parte mutationis; sed solum ex parte cognoscentis, qui siue quò ad organum, siue quo ad virtutem, deluditur.

Aug. lib. de spiritu, et anima. c. 24. & 12. super Gen. c. 6. et infra. Arist.

Quarta Propositio.

Circa sensibile per se, & proprium, sensus benè dispositus non fallitur. Propositio est Arist. & certissima. Nam quod est album, semper visus album esse iudicat.

Quinta Propositio.

Circa sensibile commune, & per accidens sensus benè potest falli, & intra, & extra organum, & hoc virtute diaboli efficientis. Quo autem modo hæc fieri possint, supra, vt diximus, declaratum est.

Quinta difficultas. Vtrum magi virtute dæmonum possint localiter transmutare corpora?

Id est; Per multa terrarũ spatia sũma celeritate trãsfere illa?

Circa

Circa hanc difficultatem, propter canon. Episcopi. 26. q. 5. vbi damnantur credentes mulierculas deferri noctu per aera, Iurisconsulti multum dubitant; sint ne vera, quæ de istis mulieribus, strigibus, circunferuntur? vel sit sola sensuum illusio? Samuel, nostri ordinis religiosus, in suo opusculo de hac re conatur probare esse illusionem sensuum, quod Abulensis experimento se comprobasse affirmat. Ioannes Dodo, ordinis prædicatorum, tuetur, aliquando non solum illudi, verùm etiam reuera ex vno loco in alium transferri. Idem tenet Turrecremata super dictum can. Episcopi.

Al. Alē. & Vict. Castr. c. 16. ubi supra. Samuel. Abule. Ioā. Dodo. Turrecrem.

CONCLVSIO I.

Falsum, & illusio dæmonum est, quod de mulieribus æquitantibus cum Diana, vel cum Herodiade, Philippi vxore, dicitur. Et ratio est; quia Diana, dea paganorum, nulla est, neque in hoc mundo, neque in alio reperitur. Herodias autem est in inferno, neque ei exire permittitur, neque est mulier; sed sola anima.

CONCLVSIO II.

Falsum quoque, & illusorium est, super quasdam bestias equitare. Et ratio est; quia bestię in tam breui tempore realiter, & corporaliter tanta terrarum spatia transcurrere, & tam silēter ambulare non possent. Fit namque illusione dæmonum (vt cum D. Aug. supra docuimus) quia mentes, quas sibi subiugauerunt, multiplicare non possunt.

D. Aug. lib. de anima, et spiritu. c. 28

CONCLVSIO III.

Dęmones, & magi eorū virtute possūt corpora, & homines de loco ad locū mouere, & transferre. Probatur Iob 1. ubi legitur, dæmonē concussisse quatuor angulos domus Iob, q̄ corruens eius liberos, oppresit. Et Matt. 4. Portauit Christum in pinnaculum templi, & in montem excelsum. Et D. Aug. 3. de Trinit affirmat, dæmones adhibere semina corporalia, ad aliquos effectus pducēdos, q̄ sine motu locali fieri haud potest.

Iob 1. Matt. 4. D. Aug.

Hinc, multò melius hoc idem bonus Angelus præstare poterit. Quod & præstitit Daniel. 14. quando portauit Habacuc capillo capitis sui ex Iudæa, in Babylonem impetu spiritus sui, & dato prandio Danieli, confestim restituit illum in loco suo. Et Lameæ, & Striges aliquando etiam a dæmonibus transportantur: vt multis positis exemplis Castro vbi supra probat. Et de ijs conclusionibus opiniones conciliantur: nam duæ priores continentur in dicto capite Episcopi;

Dan. 14.

ultima autem non semper, sed aliquando transportari dicit.

Sexta diffi. Sunt ne faminæ, quæ à dæmone falluntur, & ex vno loco in alium transportantur plures, quàm viri.

CONCLVSIO.

Al.Alen. q. 166. m.6.Cas. c.16. ubi sup. Sunt quidem multò plures fœminæ. Huius conclusionis duæ sunt inter alias causæ. Et prima est nimia earum credulitas, ob quam sexus ille, ad deceptionem est facillimus, quarum defectum dæmon optimè agnoscens, frequentius per fallacias, & mendacia illas, quàm viros aggreditur. Nam Euam

1.Tim.2. primam omnium matrem dęmon seduxit, vir autem illius Adam (vt B. Paul. testatur) non est seductus. Secunda causa est mulierum fragilitas, & ad libidinem pronitas. Sunt enim mulieres natura ad libidinem, quàm viri proniores: & ideò sexus muliebris a B. Petro fragilius vasculum nominatur: & cum praecipuus, & primus finis, ad quem homines, huius dia-

1.Pet.3. bolicæ artis professores tendunt, sit carnalis voluptas, propter quam ad libitum, & satietatem assequendam, se totos dæmoni dedunt, & fœminæ vehementius carnis voluptates appetant, & facilius huiusmodi appetitui succumbant, fit hinc vt multò plures fœminæ, quàm viri hanc pestiferam artem profiteantur.

Append. 1.Tim.2 Cast uer. mulier cõtra hære ses. Theoph. 1.Co. 11. Ex prima causa colligitur ratio: cur B. Paul. non permittit mulierem docere. Ne, scilicet, ipsa decepta alios sua doctrina decipiat. Quem locum declarans Theophylactus ait: quia semel mulier virum edocuit, & cuncta peruertit. Idcircò nequaquàm, hæc habeat, velim, docendi de cætero potestatem. Item, quia doctrina Dei a Deo in Christum, a Christo in virum, a viro in mulierem descendit. Quoniam viri caput Christus. caput mulieris vir, & caput Christi Deus.

Septima diffic. Poterunt ne dæmones, & magi eorum virtute immutare corpora.

Doct.d.7 Vict. nu. 38. Cast.vt in princ. c. 14. Intelligitur titulus, quòd immutent alterando, secundum qualitates, nempè, immittendo morbos, &c. è contra præstando sanitatem. Hæc difficultas etiam supra. d.7. Magistri est partim exposita.

CONCLVSIO I.

Nec dæmones, nec magi eorum virtute possunt immediatè in rebus naturalibus, & materialibus, aliquam formam, vt calorem, frigus, morbum, &c. inducere. Et ratio est: quia si aliquam talem formam inducere possent, & omnes similiter inducerent, cum non sit maior ratio de vna forma, quã

de

de alijs. Atque ita tota natura, sicut & totus orbis, esset illis subiecta. Quod tamen est falsum: quia neque Angelis bonis subiecit Deus orbem terræ. Et hæc est expressa sententia D. August. 3. de Trinit. cap. 6. dicentis. Nec omninò putandum est, istis transgressoribus Angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam. Et est quoque communis sententia doctorum dist. 7. citata. Ad Heb. D. Aug.

CONCLVSIO II.

Magi virtute dæmonum possunt mirabiliter materiam, & naturas corporales, applicando semina rerum & actiua passiuis, transmutare. Hæc conclusio est expresè D. August. 3. de Trinit. capit. 9. & fuit suprà loco citato rationibus confirmata. Et probatur denuò ratione S. Thom. de potentia, quæst. 6. artic. 3. Nam sicut ars, quæ imitatur naturam, potest quædam, quæ non potest natura efficere: ita dæmones multa facere possunt, quæ, & præter humanum ingenium, & præter omnem artem, & præter solitum cursum naturæ sunt. Tum etiam quia influentia cœlestis multum facit, & ad effectus naturales operatur. D. Aug. S. Thom. Arist. 2. Phi.

Hinc, in agricultura, & medicina, necessaria est obseruatio, & consideratio motus, & cursus Solis, & Lunæ. Et dæmones, cum sint peritissimi Astrologi, possunt melius horas ad operandum eligere. Et hæc vna causa est fortassis ob quam magi in inuocationibus dæmonum stellarum situs obseruant. Append.

CONCLVSIO III.

Certissimè dæmones, nisi a Deo, & a bonis angelis coercerentur, grauissimis calamitatibus mortales afficere possent. Patet exemplo Iob, quem Satan percussit vulnere pessimo. Iob. 2. Et vt S. Thom. 3. p. q. 29. art. 1. ad 3. ait. Clementissimus Deus non permittit eos vti sua (quam naturaliter habent) potestate: & a bonis Angelis, præsertim quibus orbis, & hominum custodia commissa est, impediuntur. Iob 2. S. Tho.

Octaua diffic. Poterunt ne dæmones ab omnibus ægritudinibus curare, & vitam per multos annos protrahere?

CONCLVSIO I.

Poterunt à multis ægritudinibus curare, à quibus nulli medici possunt. non tamen ab omnibus. Et ratio est: quia vt dictum est, nihil in hac re possunt, nisi per applicationem causarum naturalium; causæ autem naturales non reperiuntur ad curandum hominem, à quolibet morbo, præsertim à morbo senectutis.

CON-

CONCLVSIO II.

Nec possunt vllo modo vitam peculiarem, vsq; ad mille annos protendere; vt olim homines viuere solebant. Et ratio est, quia per hominum intemperantiam, & ignorantiam, natura est admodum corrupta, & morbida, nec sufficientes sunt quæcunque res naturales, ad restaurandam illam antiquam integritatem, neque alimenta ex malo cultu habent illum pristinum valorem, & fortè principaliter ex influentia cœlesti. Deus namque sua diuina prouidentia ita disposuit, vt primis illis temporibus essent constellationes cœlestes naturales salubriores, & efficaciores ad vitam hominum propagandam, & vt alimenta essent maioris vigoris, & medicinæ. & aer, & aqua, & alia, quæ mortalium vitam conseruant.

Nona diffic. Poßunt ne dæmones, & magi eorum virtute absque seminibus aliquos effectus producere?

Propositio.

Effectus, qui fiunt per diuisionem partium à toto, vt fit idolum per sculpturam, vel per coniunctionem aliorum adinuicem, vt fit paries per coniunctionem lapidum, possunt à dæmone, & à mago fieri, alij autem effectus, qui sine formæ substantialis introductione fieri non possunt, vt quòd materia ex vna forma in aliam mutetur, & quòd corpus humanum mutetur in bestiam, & quòd mortuus resurgat, neque bonus, neque malus Angelus, nisi illusione quadam efficere valet. Constat propositio hæc ex supradictis.

26. q. 5. can nec mirum.

Decima diffic. Artem, & potentiam coagulandi corpora humana, & formandi corpus humanum simile embryoni, quam dæmones habent, poßunt ne suos magos docere?

CONCLVSIO.

Homo ex doctrina dæmonum acquirere non potest artem formandi verum corpus humanum, sola naturalium virium virtute absq; eorum operatione, ita vt de nouo corpus iuuenis, vel pueri faciat: quemadmodum referunt Vergilium à diabolo deceptum tentasse. Et ratio est; quia quo modo per artem faceret corpus heterogenum, & tam delicatum, & tenerum, quale anima rationis exigit; qui non potest per artem facere corpus homogenium, vt puta, aurum, vel argentum?

ARTICVLVS. V.

De coactione, & expulsione dæmonum?

Vict. vbi sup. Al. Alex.

In hoc articulo explicatur; possint ne dæmones aliqua arte, vel alio aliquo modo cogi, & compelli, vt intrent ali-

quem locum. V. g. phialam, &c & ibi permaneant, & responsa 4. p. q. 8.
poscentibus dent? & inde expelli? m. 5. art.

Prima diffic. Quomodo diuina virtute dæmones cogi possunt? 1. ad arg.

CONCLVSIO.

Virtus diuina immediatè, vel mediantibus angelis bonis, S. Tho. de
& viris sanctis agere in dæmones, & eos ad aliquid agendum potentia.
compellere potest. Et ratio est; quia diuina virtus, cui om- q. 6. art.
nis subijcitur potestas, est dæmonibus ineffabiliter, & in- 10.
comparabiliter superior. Atque ita Christus coegit illos; vt Vict. ubi
intrarent in porcos. Et Luc. 10. 72. Discipulis dæmonia su- sup.
bijciebantur. Nam dixerunt. Domine etiam dæmonia su- Mat. 8.
bijciuntur nobis in nomine tuo. Et de alijs multis viris san- Marc. 5.
ctis innumera extant exempla, quòd dæmones coegerint. Et Luc. 8.
de Angelis idem confitendum est, non solùm virtute diuina; Luc. 20.
vt dictum est de viris sanctis: verùm etiam naturali potestate;
vt statim dicemus; saltim superiores possunt inferiores coge-
re. Quia habent potestatem naturalem suprà inferiores. Nam
ad ordinem potestatum pertinet arcere dæmones, vt S. Tho.
docet vbi supra.

Hinc, proculdubiò credendum est, dæmones ab Angelis Appen.
custodibus prohiberi; ne ad suos clientes accedant, ne vè illis
noceant, & à præsidibus prouinciarum frequenter impediri à
detrimentis, & nocumentis, quæ ciuitatibus, agris, fructibus,
& alijs mortalium bonis inferre vellent, & possent.

Secunda diffic. Dæmones superiores possunt ne sibi inferiores cogere?

CONCLVSIO I.

Possunt inferiores cogere per imperium, cui inferiores Vict. u-
ex communi concordia, resistere non audeant. Et ratio est: bi sup.
quia dæmones saltim ex nequitia, & concordia illorum in- S. Tho q.
ter se principatus, & prælationes habent. Ex odio namque 109 art.
& inuidia, qua erga homines torquentur, non dubium, quin 2. & 3.
inter se fecerint fœdus, & inter se ordines, & societates consti- q. 43. ar.
tuerint, ad hunc finem; vt homines perdant, vt S. Thom. loco 2. ad 3.
citato tradidit. Et hac de causa Christus apud S. Luc. societa- Luc. 11.
tem dæmonum vocauit regnum. Nam omne, inquit, regnum
in se diuisum, desolabitur. Et si Satanas Satanam eijcit, quomo
do stabit regnum eius?

CONCLVSIO II.

Possunt quoque ex naturalibus suis illos cogere. Et ratio
est; quia rerum subordinatarum debent quoque actiones ad in
uicem esse subordinatæ, vt patet in corporibus cœlestibus,
quorum motibus, & actionibus actiones, & motus corporum

T infe-

inferiorum, quemadmodum & ipsa corpora, subijciuntur. Et cùm inter angelos alij alijs sint in naturalibus subordinati, habebunt superiores supra inferiores potestatem. Tum etiam, quia cùm habeant potestatem mouendi localiter animas, & alligandi illas, eadem ratione habebunt potestatem super dæmones inferiores. Legè S. Tho. vbi supra, & de anima. q. 21. & 4. conta Gent. cap. 90. & alijs multis in locis, & Palud. in 4 dist. 44. q. 7.

S. Thom. *Palud.*

DVBIVM I.

Poterit ne tenere dæmonem inferiorem ita alligatum annulo, vel imagini, vt, absente superiore, recedere non possit?

Vict. vbi sup. Respondeo. Non est verisimile, dæmonem alligatum annulo, vel imagini, semper esse imagini præsentem; sed dicitur alligatus; propterea quòd vocatus à possessore annuli semper venit, nec indiget tempore ad redeundum; vbicunque possessor annuli extiterit.

Appen. Hinc, colligitur miseria maxima, & deceptio magorum, qui existimant se, velut compedibus, vinctos tenere dæmones Quid? quòd maxima ex parte, quæ de huiusmodi annulis, & imaginibus feruntur, sunt fabulæ.

Tertia diffic. Poterit ne homo viribus solùm naturæ dæmonem cogere: vt in aliquo loco fixè permaneat?

CONCLVSIO I.

Nequaquam poterit. Et ratio est: quia cum æquali æquali præualere non possit, multò minus inferior, & infirmior præualebit. Et homo dæmone inferior, & impotentior est: vt

Psalm. 8. constat Psal. 8. Minuisti eum paulò minus ab Angelis. Et Mat.
Matt. 11 11. Qui minor est in Regno cælorum, maior est illo. Et Iob.
Iob. 41. 41. Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, id est, diabolo qui factus est: vt nullum timeret.

CONCLVSIO II.

Poterit tamen, mediante gratia à Deo data, aliquando illos cogere. Et ratio est: quia, inter gratias gratis datas, datur
Mar. ult. super dæmones potestas: vt constat Marc. vlt. In nomine meo dæmonia eijcient, &c. Et exemplo sanctorum Apostolorum, & aliorum sanctorum virorum, qui dæmones ab obsessis expulerunt, & illis aliquando aliqua opera imperarunt, quæ inuiti dæmones faciebant. Neque enim dæmones, si potuissent, ad gloriam, & manifestationem nominis Christi, & eius religionis operam dedissent.

Quarta

Quarta diffic. Possunt ne dæmones virtute diuina verbis aliquibus, vel signis coerceri?

CONCLVSIO.

Ad coercendum dęmones virtute diuina, vel angelica, refert multum, quibus verbis, vel signis homines vtantur, etiam si verba sancta, & signa sacra sint. Ratio est, quia cùm ecclesia ex auctoritate Christi, potestatem super omnia dæmonia habeat, maximè interest, ad illos coercendos, vti verbis, & exorcismis ab ecclesia institutis. Quoniam hęc, absque dubio, ex institutione ecclesiæ maiorem virtutem, & efficaciam, quàm quęcunque alia verba, & signa, habent. Quemadmodum & exorcistæ, ab ecclesia instituti ad expellendos dæmones maiorem potestatem habent, & aqua benedicta, iuxta ritum ecclesiæ, maiorem vim habet, quàm si alijs verbis esset benedicta, & consecrata.

Hinc, credendum est, & pro certo tenendum pro auctoritate, & reuerentia ecclesiæ, Deum siue immediatè per se, siue per Angelos, ad talem inuocationem concurrere. Appen.

Quinta diffic. Verba exorcismi sortiuntur ne semper suum effectum?

CONCLVSIO.

Nulla verba, nec exorcismi, ita habent infallibilem efficaciam, ad cogendos, & arcendos dęmones, vt semper suum effectum consequantur. Ratio est quia verba, & signa ex natura sua non habent talem efficaciam, sed solùm diuina, vel angeli virtute; & Deus potestatem suam non alligauit ex lege sacramentalibus; sicut nec sacramentis, sed operatur ad gloriam suam, & vtilitatem credentium, quando sibi placet, & ad hoc pietas, & fides, ministrorum plurimum conducit. Vnde Act. 19. dicitur, filios Sceuę inuocasse nomen Domini Iesu, super eos, qui habebant spiritus malos, dicentes, Adiuro vos, per Iesum, quem Paulus prędicat. Respondens autem spiritus malus dixit, Iesum noui, & Paulum scio; vos autem, qui estis, & insiliens inualuit contra eos. Lege infrà in dubio quomodo Ecclesia, &c. Act. 19.

Hinc collige, idem censendum esse de reliquijs sanctorum, & signo crucis, & cęteris, quibus dęmones quandoque expelluntur. Appen.

Hinc, etiam aliter sacramenta, aliter sacramentalia suum habent effectum. Appen.

T 2 DVB.

DVBIVM II.

Quid causa est, quòd dæmones aliquando nec cruci, nec aquæ lustrali, nec alijs remedijs cedunt?

Prima Propositio.

Petrus Clun. lib. 1. de miraculis. c. 6. & ca. 14. 16. et 17.

Non miretur aliquis benedictæ aquæ aspersione dæmonem non esse fugatum, agnoscat, tabe latente interius, vnguenta exhibita extrinsecus nihil proficere posse. Hæc propositio est Cluniacensis. Et vocat rabem, læthale peccatum. Quod quandiù in interioribus alicuius latuerit, nullius exterius sacramenti perceptio prodesse poterit. Est quoque causa minima inuocantis fides. Luc. 17. Si habueritis fidem, &c.

Secunda Propositio.

Castro verb. exorcismus, contra hæres. Luc. 17. Exod 8. Act. 19.

Aliquando non cedunt. Quia Deus occulta ratione hoc permittit, quoniam iustum, atque vtile futurum iudicat, tàm in bonis, & timoratis, qui sustinere coguntur, quàm in incantatoribus, & magis. Nam hi confunduntur, & diuinitus impediuntur, quando vniuersorum dominus suis nouit expedire. Constat Exod vbi incantatores Cyniphes producere nequiuerunt. Et Act. 19. de exorcistis, qui spiritum malignum expellere non potuerunt.

Tertia Propositio.

Interdum etiam permittit Deus eos operari ad exercendos bonos, vt in fide solidentur, & virtute patientiæ roborentur; ne grauius Dei iudicium ordinationi resistendo acquirant.

D. Aug.

Hoc testatur D. August tract. 7. in Ioannem. Quod enim Christus dominus Pilato dixit, hoc & Iob, & eius patientiæ sequaces, diabolo, & angelis eius dicere possunt. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Daturque etiam talis potestas, vt meliores & modestiores, boni efficiantur: vt D. Chrysost. homil. 41. in Acta Apost. docet. Et vt pœnas peccatorum nostrorum hic dantes, puri ad Dei conspectum migremus.

D. Chrys.

Appen. 1

Hine, non eius voluntas, cuius malitiæ potestas, in bonos datur, sed eius voluntas, à quo hæc potestas confertur, nobis charissima esse debet.

Appen. 2

Ex dictis etiam infertur superstitiosum esse, credere reperiri aliquam artem in religione Christiana coercendi dæmones, vel esse aliquem exorcismum habentem infallibilem efficaciam, ad illos coercendos, vel expellendos. Ratio est; quia à primitiua Ecclesia, in hunc vsque diem, non inuenitur proprius, & determinatus exorcismus expellendi dæmones ab obsessis: immò Christus R N. Matthæ. 17. ait. Hoc genus non

Mat. 17.

non eijcitur, nisi per orationem, & ieiunium. Conceditur tamen quibusdam peculiariter, propter eorum deuotionem, & orationes, quas Deus exaudit: vt per inuocationem nominis Dei, & sanctorum dęmones coerceantur, & expellantur.

Hinc, si fuit aliquando ars aliqua compellendi, vel coercendi dæmones exorcismis, aut combinatione, siue adhibitione aliarum quarumcunque rerum, illa erat, & est ministerialis tantùm respectu Dei, vel bonorum spirituum, ita, scilicet, quòd ex diuino pacto secreto, quoties talis homo talem exorcismũ, tali modo, & intentione, aut talibus cęremonijs, fecerit spiritus maligni per ipsum Deum, immediatè, vel mediatè per Angelos bonos, exorcista existente suo modo solùm ministro, coerceantur, seu compellantur. Et ad plenam exorcismi intelligentiam nota exorcismum vocem Græcam esse, & Latinè idem sonare, quod adiuratio significat: & propriè exorcismum esse inuocationem nominis diuini, quæ fit super energumenos, id est, habentes spiritum immundum, adiurando eum per virtutem diuinam; vt ab eis egrediatur. Vnde D. Aug lib. 1. de vita beata ait. Exorcizare est per diuinam virtutem immundum spiritum adiurando expellere.

Hinc, etiam dicitur exorcismus omnis cuiuscunque rei benedictio, qua contra dęmones, aut contra alia similia toxica vtimur, vt benedictio aquę, salis, candelarum, palmarum, &c. Nota etiam triplicem exorcismum reperiri Quorum primus dicitur solemnitatis, quem ante baptismum celebriter sancta mater Ecclesia seruat. Secundus est benedictionis, & hi duo celebres sunt atque frequentes in Ecclesia Dei. Solemniter enim exorcizantur aqua lustralis, candelę, palmę, & alia id genus. Tertius dicitur esse Salomonis, quòd verbis quibusdam sacris ab eo compositus credatur, teste Iosepho, & Rabano, Mauro: vbi & formam ordinationis affert, qua hodie vtimur ex concil. Carthag. 4. cap. 7. Mos autem exorcizandi in Ecclesia vetustissimus est, quem etiam ethnici attestantur. Vlpianus enim iureconsultus Alexandri Imperatoris (teste Lampridio) consiliarius, & Sorinij magister inquit. Si incitauit, vel imprecatus est, vel (vt vulgari verbo Imperatorum vtar, per impostores, intelligens Christiana religione imbutos) si exorcizauit, non ista medicinę genera. Orig. autem, super illa verba, adiuro te per Deum verum, non approbat Salomonis exorcizandi formam. Lege D. Aug. & S. Tho. & Athanasium de his, & c. 19. Act.

Hinc, confutatur hęresis Vualdensium, & Vuiclephistarum,

Appen. 3 Nota. 1. D. Aug. Appen. 4 Nota. 2. D. Aug. epis. 206 Chrysost. sup Matthę. c. 12. Beda super Act. Apost. c. 19. Lib. de corona militis li. de prescript. haret. & lib. de anima, et lib. ad Scapulam. Lib. 2. de gratia Dei, & peccatorum. Orig. cap. 40. et lib. 2. de nupt. concu. ca. 20 homili. de Adam, & Heua. Lib. 8. antiq ca. 11. c. 10. Lib. 1. de inst. cleri. ff. de nar.

& ext. de ord. cog. lib. 1. §. medicos, tract. 35. in Matt. tract. 7. in Ioã 2. 2. q. 96. artic. 4. epist. ad Marcel. act. 19. Hæresis. Castr. Luc. 10. 1. Cor 5. Luc. 10. Cano. si quis semel, de pe nit. dis. 2. §. quærendum.

rum, qui in eorum verba iuraſſe videntur. Iſti enim peſtilentiſſimi homines dictas benedictiones eſſe magis deductas ex vera Nicromantia, quàm ex ſacra Theologia crediderunt. In quos Caſtro doctiſſime, vt ſolet, inuehitur. Nam quid eſt dicere in nomine tuo, niſi ad vocationem tui nominis, dæmonia ſubijciuntur nobis.

DVBIVM III.

Quomodo poteſt dæmon à prælato Eccleſiæ, vel ab exorciſta adiurari, & exorcizari?

Ratio dubitandi eſt. Quia dæmon non eſt communitatis membrum. Quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt iudicare. Nam eos, qui foris ſunt, Deus iudicabit.

Reſpondeo dupliciter. Primò quemadmodum Princeps, non ſolùm habet poteſtatem coactiuam, compulſiuam, & vindicatiuam in ſuos ſubditos, ſuæq; ditioni ſubiectos: ſed etiam in extraneos, potiſſimum, ſi iniuriam, aut moleſtiam communitati, inferant; ita etiam prælatus communem humani generis hoſtem exorciſmis, & adiurationibus coercere poteſt, quãque poteſtatem directiuam in illum non habeat, ſicut nec princeps in extraneos. Secundò reſpondeo. Miniſter Eccleſiæ habet poteſtatem delegatam iuxta illud Luc. 10. Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici, non inquam ordinariam, ſed delegatam. Et confirmatur à ſimili, ſicut prophetæ non ſemper vaticinari potuerunt; ſed quomodo à Deo erant illuminati, & edocti, nec indifferenter vbique locorum crebeſcere ſolita ſunt miracula, ſed iuxta Spiritus ſancti motionem, certis in locis, determinatis temporibus, atque perſonis congruis. Sic exorciſmus non ita efficaciter valet omnibus, & ſingulis; ſed quibus ſecundum inſtinctum Spiritus ſancti fuerit adminiſtratus. Neque verba energiam habent ad expellendum dæmones ex opere (quod dicitur) operato, quaſi illis indita ſit vis quædam, quæ dæmonẽ egredi cogat; ſed ſicut in orationibus quotidianis Deo oblatis infallibiliter præſumimus nos votis potituros; ita ex Dei miſerentis clementia ſperamus, & confidimus nos per exorciſmum optatum effectum aſſecuturos.

Sexta diffic. Poſſunt ne magi dæmones cogere?

CONCLVSIO I.

Magus per ſe, aut ratione rerum, quibus vtitur, dæmones cogere haud poteſt. Et ratio eſt; quia res, & ſigna, & applicationes herbarum, vel rerum naturalium, quibus magus vtitur,

Iob 41. non poſſunt dæmonem cogere. Neque enim eſt poteſtas, quæ

compa-

comparetur ei. Et confirmatur; quia si nulla signa possent cogere hominem, qui est multò imperfectior Angelo, siue bono, siue malo; multò minus cogent dæmones.

CONCLVSIO II.

Possunt magi aliquando dæmones cogere. Et ratio est; quia, cùm dæmones superiores habeant potestatem coercendi dæmones inferiores; vt suprà explicatum est, poterunt magi ex pacto, & fœdere, quod habent cum superioribus, inferiores cogere, illos reijciendo, aut expellendo. Hoc enim est, quod Iudæi calumniabantur de Christo, in Belzebub, principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Quam quidem calumniam Christus non ita confutauit, quasi hoc esset homini impossibile; sed alijs rationibus, & argumentis. Nec soli Iudæi Christum magum esse dicebant; verùm etiam pagani objiciebant Christianis, Christum magicis artibus mirabilia patrasse, & libros de hac re scriptos reliquisse; vt D. Aug. lib. 1. de consensu Euangelistarum, c. 9. docuit. *Luc. 11.* *D. Augu.*

Hinc, magi, qui habent fœdus cum aliquo dæmone principali, possunt dæmones inferiores; non autem ipsum superiorem, & principalem cogere. *Appen. 1*

Hinc, non habentes tale fœdus nullo modo possunt vllum dæmonem cogere; sed dæmones voluntariè ad operationes illorum magorum concurrunt. Et ratio est; quia cùm magi ipsi fateantur se, etiam seruato toto ritu, & ceremonia magica, sæpè in suis operationibus deficere, certissimum argumentum est dæmones non coactos; sed voluntariè ad magorum operationes concurrere. *Appen. 2*

Hinc, tota opera, & efficacia magorum in conducto, & pacto inito, & confirmato cum dæmonibus sita est. Ratio est; quia si dæmones non coguntur, & respondent, & veniunt ad inuocationes magorum, & non aliorum hominum, perspicuum est, hoc non aliunde, quàm ex mutua conuentione, & fœdere magorum, & dæmonum prouenire. *Appen 3*

Septima diffic. Fuit ne aliquando ars apud homines cogendi malos spiritus.

CONCLVSIO I.

Si fuit aliquando ars apud homines cogendi spiritus malos, illam à dæmonibus non habuerunt. Ratio est; quia verisimile non est, dæmones (superbissimi cùm sint) velle docere homines, quomodo possent eos in suam seruitutem redigere; ita vt possent quando, & vbi vellent pro libito illos includere, vel expellere.

CONCLVSIO II.

Ars includendi dæmones in imaginibus, vel phialis, de qua locutus fuit Hermes, non est propriè ars, sed conuentio quædam, siue decretum, aut pactum tacitum, vel expressum, inter perditos homines, & dæmones, diuini honoris cupidissimos, nempè, quòd si homines fidem firmam adhibuerint, quòd sint veri Dij, diuino honore colendi, potentes hominibus obesse, & prodesse; & cum tali fide fecerint imaginem aliquam hominis, vel cuiuscunque animalis, & consecrauerint illam talibus verbis, characteribus, seu figuris, & fumigationibus aliquibus, & vnctionibus, &c. tunc proculdubiò, tali consecratione completa, continuò aliquis spirituum imaginem illam intrabit, & ex ea responsa dabit, deceptis hominibus illum consulentibus: Quam quidem institutionem, siue decretum quibusdam hominibus perditissimis dæmones per inspirationem, vel alio quocunque modo ita patefecerunt: vt credant se talem artem inuenisse. Quos, & alios sibi credentes, vt in æternum perdat, sæpissimè dæmon ad eorum vota, quodcunque voluerint operantur: Hoc expresse docet D. Aug. 21. de ciuit. Dei. c. 7.

Cast. ubi s. de iust. hær. pug.

D. Aug.

Appen. 1 Hinc, ars magica inuenta ex traditione malorum angelorum esse dicitur. 26. q. 2. can. qui sine.

Appen. 2 Hinc, pro certo habe: quòd simulat se captum: vt te capiat: vinctum, vt te vincat: tuo imperio subditum, vt te sibi subdat: à te inclusum, vt in æternum concludat: & se tua arte lapidi, vel imagini alligatum: vt te, funibus peccatorum ligatum, ad infernum perducat.

Nicol. de Lyra in cap. 16. 1. Reg. Io. à Turrecremata, de pœnit. dis. 1. can. voluissent. S. Tho. q. 115. art. 5. ad arg. Castr. ubi sup.

Octaua diffic. Sunt ne alij modi expellendi dæmones à corporibus obsessis?

Prima Propositio.

Dæmon non potest à corporibus obsessis expelli, vel à vexatione excludi melodia, vel herba aliqua, vel alicuius lapidis, vel alterius rei sensibilis virtute. Et ratio est: quia cùm agẽs sit præstantius passo, non poterit aliqua res sensibilis in dæmonem agere. Quoniam est spiritus separatus & quacũque re sensibili præstantior: nisi Deus supernaturaliter talem virtutem rebus sensibilibus indidisset: quemadmodum sacramentis, & rebus sacramentalibus illam indidit.

Limitatio

Appen 1 Hinc, figmentum dæmonis esse deprehenditur: vt decipiat, quando dicit, se per herbas, aut lapides, aut carmina cogi.

Appen. 2 Hinc, quando dæmon à vexatione Saulis cessabat, non hoc virtute melodiæ Dauidis fiebat, nec per melodiam à Saule recede-

recedebat; sed virtute diuina immediatè, vel mediantibus angelis sanctis ex merito Dauidis, qui laudes diuinas pro salute Saulis in cithara canebat. Simile habetur 4. Reg. 3. de Eliseo, qui, vt prophetaret, dixit. Adducite mihi psaltem. Et Tob 6. quod dixit angelus Tobiæ de iecore piscis posito super carbones. Non enim fumus iecoris expulit dæmones; sed meritum orationis Tobiæ, quod per fumi odorem significabatur, & Angeli Raphaelis virtus. 4. Reg. 3. Tob. 6.

Secunda Propositio.

Melodia, vel res aliqua sensibilis potest dæmonis vexationem mitigare, ita vt illam minus vexati sentiant. Et ratio est; quia cùm dæmon habeat limitatam virtutem, poterit magis, vel minus vexare hominem, iuxtà diuersam subiecti dispositionem; vt si dæmon intendat vexare aliquem melancholia, magis vexabit dispositum ad illam, quàm contrariam dispositionem habentem. Propterea quòd dæmones non possunt materiam corporalem ad libitum transmutare. Nam hoc præstat (vt suprà diximus,) applicando actiua corporalia passiuis. Considerant namque dæmones ad affligendum aliquãdo materiæ corporalis dispositionem: vnde aliqui lunatici ex diuina permissione, secundum variam lunæ dispositionem, à dæmonibus vno tempore magis, quàm alio, iuxta varium lunæ motum, affliguntur. Quoniam luna habet dominium super humidum, & cerebrum est humidum. Præterea attendunt dæmones esse res quasdam, inclinantes ad lætitiam; alias ad tristitiam, & utuntur illis ad vexandum, & affligendum. Et herbis contrarijs (quas, Deus, quæ sua est infinita misericordia, etiam condidit) adhibitis, fit; vt dęmonum afflictio sit minor, & alleuietur, & melodia distrahendo ad se mentis intentionem, minuit, & alleuiat afflictionis perceptionem. Expelluntur quoque per peccatorum confessionem. Et præter modos in hoc articulo dictos, per destructionem maleficij, &c. Sed de ijs in floribus virtutum & vitiorum in particulari, vbi de maleficio, & alijs magiæ speciebus disputabitur. *Cast. ver. tent. contra h. gres.*

ARTICVL. VI.

An liceat sine peccato opera diaboli vti? *Ric. d. 7. ar. vlt q. 2. Aureo lus in 4. d. 34. q. 6. Angelus ver*

CONCLVSIO I.

Integrum est, Dei autoritate, vti ministerio diaboli. Patet exemplo B. Paul. qui tradidit hominem incestuosum Sathanæ in interitum carnis. Nam in primitiua Ecclesia excommunicati corporaliter Sathanæ dilaniandi tradebantur.

CON-

CONCLVSIO II.

superstitio §. 13. *Cast. & Victor. ubi sup.* Non tamē, autoritate propria, licet. Et probatur Leuit. 20. Vir, siue mulier, in quibus phytonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriatur. Et c. 19. Nō declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Et c. 20 Anima, quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponā faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi mei. 1. *Cor* 5. *Leui* 18. *Leui*. 20.

Appen. Hinc, peccant mortaliter consulentes diuinatores, & ariolos, & iudiciarios de rebus occultis, & abditis, quæ non via naturali, nisi artificio dæmonis, possunt cognosci.

Prima dif. Peccant ne malefici, siue magi adhibentes remedia nocumentis à se, uel ab alijs illatis?

CONCLVSIO I.

Cast. ubi supra. Non solùm grauiter peccant, cùm nocent: sed etiam, quando nocumento, à se, vel ab alio illato, remedium per huiusmodi diabolicam artem præstant; vt maleficium operatum obesse non valeat. Et ratio est; quia, licet, sic operantes proximo lęso prosint; tamen vt ait B. Paul. Non sunt facienda mala; vt inde veniant bona. *Rom*. 3. Et cùm pessimum sit, dæmonem inuocare, & pactum cum dæmone expressum, siue tacitum facere, pessimum etiam erit maleficium, iam adhibitum, per inuocationem, & auxilium dæmonis soluere. Quod enim ex se malum est, nulla adhibita bona intentione vel quacunque alia bona circunstantia, adiuncta, poterit bonum esse.

Appen. 1. Hinc, licet, bonum sit proximorum incommodis obuiare; non tamen, ad proximorum nocumenta tollēda, bonum erit maleficia facere.

CONCLVSIO II.

Si maleficium adhibitum tale esse dignoscitur; vt naturali aliqua virtute, sine vlla dæmonis inuocatione, & sine vllo pacto, cum illo inito, impediri illius operatio possit, tunc maleficium dissoluere non erit peccatum; sed opus bonum, & meritorium; vt verbi gratia, si imago illa, cui est acus infixa, aut aliud simile instrumentum, per quod faciendum est maleficium, inueniretur, & confringeretur. Tunc enim dæmon non amplius illum fatigaret; quia ex pacto, quod cum malefico fecit, non assistit, nisi quamdiu signum aliquod ab eo datum permanet.

Secunda difficultas. Vtrum liceat uti opera eius, qui maleficia exercet?

Hæc difficultas est non parui momenti. Et intelligitur titulus

tulus de eo, qui paratus est quotidie illa exercere, An liceat petere ab aliquo, vt maleficium alicui adhibitum dissoluat, aut impediat, ne operationem suam, exercere valeat? Præsertim, si credat illum non sine dæmonis auxilio, & maleficiorum operatione illud posse dissoluere.

Angelus de Clauasio in sua summa vbi supra adducit sententiam Petri Aureoli loco citato, quam sequitur, scilicet, licere ab eo, qui paratus est ad maleficia exercenda, hoc petere, quia vnicuique licet, vt sibi videtur, malo alterius vti, ad commodum suum. Et adducit pro sua sententia autoritatem D. Aug. dicentis, licitum mihi esse, ad commodum meum, vti iuramento hominis infidelis, quamuis sciam illum iuraturum, per Deos falsos, quos colit. Et potest confirmari à simili de illo, qui mutuum petit ab eo, quem scit, non nisi ad vsuram daturum, & de illo, qui petit à suo curato existente in mortali sacramentum. *Angelus de Claua.* *D. Aug.*

CONCLVSIO.

Nequaquam licet. Et ratio est; quia cùm maleficus, vt paulò ante diximus, grauiter peccet, quando diabolica arte inceptũ maleficium tollit, ne ad operationem perueniat; fieri non poterit, vt qui hoc petit, non peccet. Nam quisquis petit ab illo, vt faciat id, quod sine peccato facere non potest, peccat: quia sic petens, consentit iniquitati alterius, inducendo illum ad peccatum. Et sicut par pœna, ita par reatus agentem, & consentientem constringit; Teste B. Paul. Ad Rom. 1. dicente. Digni sunt morte, non solùm, qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus. & fuit petens causa proxima peccati; nã licet paratus esset, non tamen fuisset illud peculiare maleficiũ ab eo petitum, operatus, & exempla oppositæ sententiæ de infideli, & vsurario, & curato nullam, ad hanc rem, de qua agimus, vim habent; sunt enim dissimilia. Et ratio est; propterea quòd, quæ in exemplis dictis petuntur, non sunt ex se mala, cùm possint benefieri ab eis; qui illas facturi sunt, si velint. Et si malefiant, non est ex malitia ipsius rei; sed operantis, qui rem, quam poterat benè, noluit, nisi malefacere. Non enim, qui petit ab infideli iuramentum, vult; vt per falsos Deos iuret. Nam tunc peccaret; sed solùmmodo petit, vt iuret. Et si daretur petenti optio, eligeret; vt per Deum, verum, Trinum, & Vnum, iuraret. Similiter petens ab vsurario non petit; vt detad vsuram; quoniam tunc peccaret, cùm peteret ab illo, quod sine peccato fieri non posset; sed petit dumtaxat, vt mutuum sibi detur, quod non solùm sine peccato; sed etiam *Ad Rom. 1.* *Can. nec mirũ. 26. q. 5.*

cum

cum merito fieri posset. Et similiter responde de curato. Potest namque sine peccato ministrare, si prius pœnituerit, vt habes in quæstio. de ministro sacramentorum, in p. par. florum. 4.

Tertia difficultas. Licebit ne bona fide magicis incantationibus, & adiurationibus vti?

Victor. vbi sup. nu. 29. Verbi gratia, si non vellent aliquod cum dæmonibus habere commercium, & si intelligerent dęmones quocunque pacto interesse, aut fauorem in suis operationibus dare, nulla ratione illis vterentur, sed prorsus abhorrerent, & à tali vsu, & negocio cessarent.

CONCLVSIO.

D. Aug. Haud licet. Et ratio D. August. super Genes. ad literam est; quia dæmon hominum operibus, illis ignorantibus, & nolentibus, sæpe se immiscet, quod frequenter contingit in huiusmodi superstitiosis ritibus. Homines enim, & præsertim fęminæ stultæ bona fide vtuntur istis ritibus, & verbis, ad remedia infirmitatum, & proculdubiò dæmones illorum operibus assistunt; vt decipiant, & in rebus vanis confidere persuadeant. Et hoc est fędus tacitum cum dæmonibus habere, vt D. Aug. ibidem docuit.

Magist. Sentent. Dist. XII.

Hucusque de creatione creaturæ purè spiritualis, scilicet de natura angeli disputatum est, modò de creatione naturę puræ corporalis est quod agamus. Cuius disputatio protrahitur à Magistro à d. 12. vsque ad 16.

Al. Alē. q. 34. S. Tho. S. Bon. Ric. Dur. & Scot. hac d. 12 & d. 3. per 6 q. ibidem Sco.

QVÆSTIO I.

De creatione rerum corporalium.

Absoluetur. Q. expositis aliquot difficultatibus. Cuius quæstionis bona pars fuit declarata in quęst. vnica. 1. d. huius secundi.

Prima dif. Vtrum creatura corporalis sit à Deo?

CONCLVSIO.

Al. Alē. q. 1. per totā q. & S Th. ubi sup. ar. 1. Ioan. 1. Hæresis. Omnes res tā corporales, & visibiles, quàm inuisibiles, fuerunt à Deo creatæ. Hæc conclusio est de fide; omnia enim per ipsum facta sunt. Et vtrunque symbolum apostolorum, scilicet, & Nicenum, idem confitetur. Vnde confutatur hæresis eorum, qui dixerunt duos esse Deos, quam supra q. vnica, & prima huius libri inuenies, in difficultate 11. Lege quoque Cast. verb caro contra hæreses.

Secunda difficultas. Vtrum fuerint res huiusmodi creatæ propter Dei bonitatem?

CONCLVSIO.

Omnes creaturæ corporales fuerunt à Deo creatæ primaria sua voluntate, ad suam sapientiam, & bonitatem manifestandam. Oppositum huius conclusionis est error in fide. Colligitur enim ex sacris literis. Vidit enim Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona; qua bonitate Dei, creatoris bonitas declarabatur. Et Io. 9. Neque hic peccauit, neque parentes eius, vt cæcus nasceretur: sed vt manifestentur opera Dei in illo. Et Io 11. de morte Lazari. Infirmitas hæc non est ad mortem: sed pro gloria Dei. Et ratio est: quia vt totum ex suis partibus, ita vniuersum ex omnibus creaturis constat. Et vt partes alicuius totius primò sunt propter proprios actus: vt oculus propter videre. Secundo ignobilior pars est propter nobiliorem: vt pulmo propter cor. Et tertiò omnes partes sunt propter totum, & totum ad aliquem finem extra se ordinatur: vt homo ad Dei fruitionem: ita etiam in partibus vniuersi primo vnaquæque creatura est propter propriam perfectionem, secundò inferior est propter superiorem, tertiò omnes sunt propter vniuersi perfectionem, & decorem. Ipsum autem vniuersum cum suis partibus ordinatur in Deum, sicut in finem, quatenus in ipso bonitas diuina ad laudem opificis, & gloriam creatoris ræpræsentatur. S.Th. ar. 2 vbi supra, et super d. 1. q. vnica. diff. 16. & 17. Gen. 1. Io. 9. Io. 11.

Hinc, eiusdē rei possunt esse plures fines subordinati, vnius autem vltimus, & summus. *Appen.*

Hinc, error Orig. deprehenditur, qui asseruit corporalem creaturam non esse creatam, nisi in pœnam spiritualium creaturarum peccantium. Vnde corpus de sententia illius est conditum: vt in eo anima rationalis pœnas lueret, tanquàm in carcere. Quod est contra D. Paul. dicentē. Regnauit mors ab Adā, vsque ad Moysem, etiam in eos, qui non peccauerunt (peccato, scilicet, actuali) in similitudinem præuaricationis Adæ: quare manifesta fides est contra Orig. quòd animæ istorum paruulorum, antequam corporibus infunderētur, actuale peccatum non commiserunt. Lege S. Tho. arti. citato, & Castrum omnino verb. anima contra hæres, hæresi. 9. *Error. Appen.* *Ad Ro. 5* *Castr.*

Dubium autem, quod hinc posset oriri, quòd, cum Deus sit omnium rerum finis, quomodo agat propter finem. quæst. vnica, & prima huius libri explicatum fuit. Et ibidem etiam dubium, quod S. Thom. hic artic. 3. proponit. an corpora- *Dub.*

les creaturæ ministerio angelorum a Deo sint conditæ? Quibus adde sequens notabile, scilicet, Deus dupliciter potest considerari, vel in se, vel ut creator. Primo modo Deus non habet finem; sed ipse est finis rerum omnium producibilium. Secundo autem modo Deus habet finem, non extrinsecum, sicut creaturæ: sed intrinsecum, manentem in se, & iste finis est sua immensa bonitas. Quicquid Deus producit, facit, vt in rebus conditis bonitatem suam manifestet: & hoc modo, operari propter finem, non arguit imperfectionem, & indigentiam in operante, sed potius perfectionem: vt si aliquis magister sapientissimus vellet docere discipulum; eius finis tunc esset propria sapientia discipulo tradenda, quod non imperfectionem; sed perfectionem maximam in magistro dicit: similiter in Deo. Quod docuit D. Paul. ad Rom. 1. Inuisibilis enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Et Sap. 13. magnitudine speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterit creator horum videri.

Dub. S. Tho. q. 19. ar. 2. & q. 105 art. 2. Rom. 1. Sap. 13. Al. Alen. q. 44. m. 3. & q. 45. & 46. & q. 49. m. 2. dub. 6. S. Tho. in 1 q. 74. & S. Bo. d. 12. ar. 1. q. 2. quem omnino lege, & q. 1. art. 1. d. 13. D. Aug.

Tertiù diffic. Fuerunt ne omnia facta simul unius temporis puncto? an interueniente sex dierum spacio.

Duæ sunt circa hanc difficultatem celebres opiniones. Prima tenet vnico momento, & simul in eodemque instanti fuisse à Deo producta omnia, tàm spiritualia, quàm corporalia, cœlestia, & quatuor elementa, cum ipsomet ornatu, in quo nunc sunt: corpora verò mixta non fuisse actu facta in dicto momento; sed tantùm in virtute, velut in semine, ita quòd, iuxta hanc opinionem, nulla fuit ibi prioritas, aut posterioritas durationis; sed naturæ tantùm. Et ratione huius ordinis naturæ Moyses prius expressit productionem eorum, quę alijs naturaliter præsupponuntur. Nam prius productionem terræ, quàm arborum, & aquæ, quàm piscium. Obseruauit etiam Moyses ordinem & methodum doctrinæ; quia rudi, & imperito populo loquens, ea, quæ simul facta sunt, per partes diuisit. Hæc fuit opinio D. Aug quem lege super Gen. ad literam. Et. 11 de ciuit. Dicitque per metaphoram dies sex, de quibus loquitur Moyses, referendos esse ad cognitionem angelorum, esseque tantùm vnum diem sexies repetitum. Per quos quidem dies significatur perfectio creaturarum in mente angelica, in qua à principio concreatæ sunt species omnium rerum, atque etiam ipsarum rerum creatarum notitia. Ita quòd in cognitione lucis fuit primus dies. In cognitione firmamenti secundus. In cognitione maris, & terræ tertius. Quartus in solis, & lunæ, & stellarum cogni-

gnitione. Quintus in cognirione piſcium, & auium In cogni-tione verò iumentorum, & hominis ſextus dies. Orig. lib. 4. Periar c. 2. non fuiſſe veros dies affirmat. Altera opinio eſt multorum ſanctorum patrum, Baſilij, Chryſoſt. ſuper Ioan. Ambro. in examerõ. D. Greg. 32. moral. cap. 10. & Magiſt. hac diſtinct. 12. & 19. & aliorum, qui docent mundum fuiſſe creatum a Deo ſex diebus naturalibus, proprijs, & ſucceſſiuis, ſicut a Moyſe refertur. Quæ ſi intelligere non valemus, capti-uemur, oportet, intellectum noſtrum in obſequium fidei. Ve-rumtamen ad hanc difficultatem melius intelligendam, ani-maduerte ſequentes regulas. *Orig.* *D. Baſil.* *D. Chryſ.* *D. Amb.* D. Greg. 2. Co. 10 1. *Regul.*

In his rebus naturalibus a Deo factis, potius debemus inue-ſtigando diſſerere, quàm diffinire, & affirmare. Non enim ex-pedit in his rebus, ita mordicus vnã partem aſſerere, quin alte-ram libenter audiamus. D. Aug. eſt ſuper Gen. ad literam. c. 1. D. *Aug.*

Quando in hiſtoria ſacræ Scripturæ reperitur aliquid quod videtur abſurdum, vel bonis moribus contrarium, ſenſus hi-ſtoricus eſt deſerendus; metaphoricus vero, & mixtus eſt am-plectendus. Et ratio eſt; quia ſacra hiſtoria nihil cõtinet, quod veriſſimum non ſit, & bonis moribus conſonum. Hęc etiam eſt D. Aug. lib. 3. de doctrina Chriſtiana c 5. & 10. 2. *Regula* D. *Aug.*

CONCLVSIO I.

Inter iſtas opiniones ſanctorum, nulla eſt adeò certa, vt ſit de fide tenenda. Ratio eſt, quia Eccleſia hactenus nihil de hac re definiuit; & defendentes iſtas opiniones ſunt ſancti, & pro utraque parte ſunt multa ſacræ ſcripturæ teſtimonia. *Eccl.* 18.

CONCLVSIO II.

Omnia corpora ſimplicia fuerunt vno temporis puncto pro ducta. Probatur; nam Eccleſ. 18. habetur. Qui viuit in æter-num, creauit omnia ſimul.

CONCLVSIO III.

Sex dies, quos numerat Moyſes; non ſunt naturales; ſed ſunt metaphoricè declarandi. Et nota Moyſen fuiſſe ſapien-tia Aegyptiorum plenum, qui, quod ſub conditione erat pro-ferendum abſolute loqui conſueuerant; quemadmodum Ariſt. 2. de cœlo affirmat motum incœpiſſe ab oriente; cùm tamen de ſententia eiuſdem motus non incœperit loquens abſolutè, quod ſub conditione naturali intelligebatur. Volens innuere, ꝙ ſi incœpiſſet, originem ab oriente ſumpſiſſet. Qui modus loquendi eſt in ſacra Scriptura ſatis frequens: vt patet Luc. 21. Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Quaſi diceret. Nihil horum tranſibit, ſed ſi aliquid eſſet tranſi- *Ariſt.* *Luc.* 21

tu-

turum; prius cœlum, & terra transirent. Hinc Moyses diuino afflatus spiritu, vt populus rudis doceretur, & vt singulis diebus singula opera contemplaretur, voluit per sex dies illi populo creationem digerere: vt. 7. die, pro tantis beneficijs Deo gratias agerent. Et hoc modo exponitur locus ille Exod. 20. Sex diebus operaberis, septimo autem die, & c. vbi Moyses refert se ad narrationem Gen. 1. Vnde eadem erit ratio explicandi vtrunque locum. Hactenus iuxta primam opinionem.

Appen. Exod. 20. Genes. 1.

CONCLVSIO IIII.

Potuit Deus omnia simul facere, quę dicūtur spacio sex dierū creata. Et ratio est; quia ibi nulla contradictio implicatur.

CONCLVSIO V.

Non omnia simul, sed sex dierum spatio facta sunt. Probatur narratione Moysi Genes. 1. ubi expressè dicit. Factum est vespere, & mane dies primus, & cæt. Et Exod. 20. Sex diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt. Hac conclusione declaratur secunda opinio, quam quidem opinionem D. Aug. recitat aliquando & veneratur, & securiorem esse arbitratur. Quia, vt ipsemet ait, maior est sacræ Scripturæ autoritas, quàm quęcunque humani ingenij perspicacitas. Lege S. Thom. artic. 2. ubi supra. Verba autem ministetijs plena, quibus Moyses. 1. capit. Geneseos seriem creationis rerum enarrauit, declarantur diffusè ab Alex. Alen. tota q. 45. & 46. m. 5. artic. 5. & quæst. 48. m. 2. & S. Tho. quæst. 74. art. 3.

Gen. 1. Al. Alen. S Tho. Al. Alen. q. 44. S. Th. 66 S. Bonau. Dur. & Scot. ubi sup. & reliqui hac d. 12.

QVÆST. II.

De materia prima.

Cum hæc quæst. magis physica, quam theologica sit, breui, aliquot difficultatibus positis, explanabitur

Prima diffic. Potuit ne Deus producere materiam primam sine forma, & illam informem conseruare?

Sanctus Thom. loco citato, & de potent. q. 4. art. 1. quol. 3. art. 1. & S. Bona. & Dura. locis allegatis, & philosophi antiqui negant. Scot. & Gab. & Marsil. affirmant. Alex. Alens. media videtur incedere via, dicens, suo modo formatam, suoquè modo informem productam fuisse. Nota materiam dupliciter posse intellgi sine forma. Primò per carentiam cuiuscunque formæ. Secundò per formæ completiuæ, & distinctiuæ carentiam.

Al. Alē. m. 1. & 2 S. Th. ar. 1. S. Bon. ar. 1. q. 1 & 3. Dur. q. 2 Sco. q. 2. Gab. q. 1. Ric. ubi sup. Al Alē. ubi sup. m. 4. S. B n. ar. 2 q. 3. hac d. 12.

CONCLVSIO I.

Materia, per carentiam cuiuscunque formæ; non fuit facta informis. Et ratio est; quia materia secundum illud esse, in quo fuit

fuit primò producta, erat in loco circunſcriptiuè, nempè in concauo cœli empyrei; vt communis doctorum ſententia tenet. Et eſſe eo modo in loco, non poſſunt, niſi quæ aliquam formam corpoream habent.

CONCLVSIO II.

Potuit Deus materiam abſque quacunque forma producere. Et ratio eſt, quia minus dependet materia à forma, quàm accidens à ſubiecto, & Deus poteſt conſeruare accidens ſine ſubiecto: vt patet in Euchariſtia. Et quia, cùm Deus quicquid poteſt facere, mediantibus ſecundis cauſis, poſsit ſine illis, poterit, & materiam ſine forma, quæ cauſa ſecunda eſt, conſeruare. Et quia omne prius, virtute diuina, poteſt abſolui à ſuo poſteriori, & materia ſecundũ ſe, prior eſt ordine naturæ, quàm forma. Verùm de his latiùs, fauente Deo, in libro controuerſiarũ.

Secunda diffic. Eſt ne eadem materia omnium corporum corruptibilium, & incorruptibilium?

Sanctus Thom. varias affert philoſophorum opiniones, quibus & alijs prætermiſsis, attẽde materiam eſſe vnam omnium corporum, tribus modis poſſe intelligi. Primò ſecundum communem rationem, iuxta quam conuenit ſibi ſubſtantiali formæ ſubiici. Secundò iuxtà ſpecialem rationem, ſecundum quam competit ſibi, vt formæ ſubſtantiali, ac etiam quantitati ſubiiciatur. Et tertiò ſecundum rationem ſpecialiſsimam, ob quam ſibi ineſt, vt formæ ſubſtantiali, & quantitati, & contrarietati, atquè priuationi ſit ſubiecta.

Alex. Alen. m. 2. S. Thom. art. 2. S. Bona. ar 2. q. 1. Dur. q. 2. Scot. Gabri. Ric. & alij ubi ſup.

CONCLVSIO I.

Vna eſt corporum cœleſtium, & inferiorum materia primo; & ſecundo modo. Et ratio eſt, quia vbi eſt forma vnius rationis, ibi etiam eſt materia vnius rationis, & forma corporeitatis in corporibus cœleſtibus, & inferioribus eiuſdem rationis eſt. Proptereà quod eadem ratione corpus de cœlo, & elementis prædicatur.

CONCLVSIO II.

Tertio modo non eſt vna, & eadem materia corporum cœleſtium, & inferiorum. Ratio eſt, quia materia corporum cœleſtium non eſt contrarietati, nec formæ ſubſtantialis priuationi (quemadmodum materia horum inferiorum) ſubiecta.

Tertia diffic. Fuit ne materia prima producta in die? vel ante omnem diem?

CONCLVSIO.

Materia prima tam ordine naturæ, quàm ordine durationis, facta eſt ante omnem diem. Ratio primæ partis con- *Alex. Alen. m 4.*

 cluſionis

S.Th.a. 3.& 4. D.Bona. ar.2. q.2 ubi sup. Arist. D.Augu. Appen. Hæresis. Castr. Alex. A-len.q.47. S.Tho. q. 61.ar. 4. & q 66. art.3. S.Bonau. d.2. ar.1 Scot.dist. 14. & in 4. d. 48. q.2. Durand. et alij di-stin.2. Genes.1.

conclusionis est, quia prius natura est illud, quo posito, non ponitur aliud,& quo remoto,remouetur. Vel, vt Arist.in post prædica.docuit à quo non conuertitur subsistendi consequentia.Et materia prima respectu eorum,quæ prima die,& sequentibus facta sunt,est huiusmodi, iuxtà communiorem interpretandi modum. Secundæ autem partis conclusionis ratio est, quia duratio materiæ informis fuit æqualis moræ, qua dæmones fuerunt in cœlo empyreo. Quæ quidem mora,vt suprà expositum fuit,correspondet alicui tempori nostro. Et confirmatur autoritate D.August.lib.12.confessionum dicentis. Informem materiam fecisti ante omnem diem.

Hinc, ante productionem omnium rerum in esse distincto, & completo, quæ describitur facta sex diebus, materia informis fuit à Deo producta. Quod innuere visus est Ouidius.1.Methamorpho.cùm dicit. Ante mare,& terras,& quod tegit omnia cœlum, vnus erat toto naturæ vultus in orbe, quem dixere chaos.

Hinc,confutatur hæresis Seleuci,& Hermiæ, qui materiam elementorum, ex qua factus est mundus, non esse factam à Deo, sed esse Deo coæternam docuerunt. Lege Castr. verb. mundus,contra hæreses,hæresi prima.

QVÆSTIO III.

De cœlo empyreo.

Quoniam, per cœlum, quod ante omnem diem creatum fuisse videtur, de quo Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram, multi doctores cœlum empyreum intelligunt, hac de causa visum fuit,hanc quæstionem tractare,quæ seruata methodo nobis in more posita,finietur.

Prima diffic. An sit cęlum empyreum?

CONCLVSIO I.

Doct. ubi sup.

Esse tale cœlum neque autoritate firma sacræ scripturæ, neque ratione physica conuincitur. Primùm non auctoritate sacræ scripturæ: quia omnes scripturæ, quæ de hoc cœlo declarantur, possunt optimè de alijs cœlis exponi. Secundò neque ratione physica potest comprehendi tale cœlum esse. Ratio est; quia omnis cœlorum cognitio habetur: vel per motum, vel per visum, vel per aliquem effectum, in ijs inferioribus apparentem, & hoc cęlum nec visu comprehenditur, nec subiacet motui, vt infrà dicetur, neque aliquis effectus nobis de illo innotescit.

CONCLVSIO II.

Negare cęlum empyreum esse,temeritas maxima esset. Et

rati●

ratio est; quia omnes doct. scholastici in hoc 2. lib. dist. 2. affirmant tale cęlum esse. Et sancti antiqui illud ponunt: vt Basil. homil. 1. & 2. Exam. Isidor. Beda, Strabo. & alij, quos doct in principio quæst. allegati citant. Et ratione confirmatur, quia, vt compleatur, & perficiatur vniuersum in genere corporum, secundum determinata extrema, & media, est tale cęlum constituendum. Sicut enim datur corpus opacum in fine, nempè, terra: debet etiam dari, & corpus luminosum in fine, quod cęlum empyreum nominamus. In quo quidem potentia, sapientia, bonitasque diuina, maximè resplendent. *Basil.* *Beda.* *Strabo.* *Isidor.*

Secunda diffic. Ad quid factum est empyreum cęlum?

CONCLVSIO.

Factum est, vt sit locus corporibus gloriosis, atque etiam Angelis. Et ratio est, quia decet corpora gloriosa, vt sint in parte vniuersi, cæteris superiore, & excellentiore, quale est cęlum empyreum. Quod quidem erit eis non necessitatis, sed congruitatis locus. Cuius loci erunt homines beati, quasi astra, & quasi Sol, erit Dei agnus, iuxta illud Iob. 38. Quando me laudabant astra matutina. Et Apoc. 21. Lucerna eius est agnus. *Doct. ubi sup.* *Iob. 38.* *Apoc. 21*

Tertia diffic. Quale est empyreum cęlum?

CONCLVSIO.

Cęlum empyreum non mouetur, est incorruptibile, & lucidum. Ratio est; quia cùm rationes rei ordinatæ ad finem, debeant fini competere, & cęlum empyreum sit ad statum beatorum ordinatum, beatique sint in plena fruitione, totaliter humanum appetitum quietante, & in participatione æternitatis, & in continua visione lucis æternæ, debet & cęlum empyreum esse non motum, sed quietum, incorruptibile, & lucidum. Ideò enim empyreum dicitur, id est, igneum, non à calore, sed à splendore. Diciturque lucidum, non, quòd sit radiosum: sed quia in compositione sua lucem habet: non tamen in tanta partium densitate, sicut corpora Solis, & Lunæ, & stellarum: vt visum terminet. *Doct. locis citatis sup.*

Quarta diffic. Influit ne cęlum empyreum in hæc inferiora?

Duas Doct. citati adducunt opiniones, affirmantem vnam, alteram negantem. Et D. Bonauent. quæstio. 2. vbi supra vtramque probabilem arbitratur. Nec mirum cùm de illo cęlo nihil, nisi per autoritatem; vt ex 1. difficultate constat, habeatur. *Doct. ubi sup.*

CONCLVSIO.

Influit cęlum empyreum in hæc inferiora. Et ratio est: quia cùm hoc cęlum sit substantia quædam naturalis, & in-

ter corporeas substantias nobilissima, oportet; vt, secundum suam naturam, habeat aliquam operationem. Quae quidem operatio, cùm non possit esse immanens, siue manens in operante, quia haec solis rebus viuentibus conuenit, erit necessariò transiens in materiam exteriorem. Quod nihil aliud est, quàm in haec inferiora influere. Et confirmatur; quia inconueniens est ponere aliquam substantiam otiosam, siue omni operatione destitutam.

DVBIVM.

Quidnam est, quod influit?

Doct. ubi sup. Respondeo. Potest in corpus sibi proximum, aliquod lumen influere, cùm sit lucidum, & si non, quantùm corpora astrorũ, &, mediante lumine, virtutem aliquam, quae nos latet. Sicut nescimus alia multa nobis viciniora: v. g. quid magnes attrahendo ferrum influat, penitus ignoramus.

Quinta diffic. Fuit ne caelum empyreum concreatum materiae primae?

CONCLVSIO.

S. Th. ar. 3. & 4. ubi sup. Strabus. Gen. 1. D. Augu. Fuit. Et probatur autoritate Strabi, & aliorum, quia de materia prima, quae nomine terrae intelligitur, & de cęlo empyreo est locus Gen. 1. (In principio creauit Deus cęlum, & terram) exponendus licet D. August. super Genes. ad literam, & 12. confess. nulla facta mentione de cęlo empyreo, per cęlum, naturam angelicam, & per terram materiam corporalem interpretetur.

CONCLVSIO II.

Fuerunt etiam simul creata, natura angelica, cęlum empyreum, materia corporalis informis, & tempus. Hanc conclusionem communis opinio doctorum, vt S. Tho. refert, confirmat. Et de tempore patet; quia sicut materia prima fuit Alex. Alen. q 46 m. 5. & 48. et 49 quodammodo informis, & posteà formata; ita tempus quodammodo fuit informe, & postmodum per diem, & noctem formatum, & distinctum.

S. Thom. q. 67. S. Bona. Ric. Scot. Durand. & alij hac d 13. Doct. ubi sup.

Magister Sentent. Distinct. XIII.

De opere primi diei.

QVAESTIO VNICA.

De luce.

Consuetae methodo adhaerentes, quaestionem hanc declarabimus.

Prima diffic Quidnam est lux?

Difficultatem, an sit lux? non opus est explicare. Nam qui hoc negaret, sensu communi careret, & cęcus omninò esset,

esset, cùm lumen cæli non videret. Sed quid illa sit, declaremus, oportet.

Quamuis lux propriè, quantùm ad proprietatem vocabuli, & vsum scripturarum, & sanctorum doctorum, lucem spiritualem significet. Quo modo Ioan. 1. Deus lux vera nominatur. Et 1. Ioan. 1. Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Et Angeli à D. August. super Gen. ad literam nomine lucis intelligantur. Et lumen etiam interius designetur, quando dicitur Psalm. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Nihilominus tamen respectu nostræ cognitionis, propriè lucem corporalem, per quam videmus colores, significat. Nominata enim luce, nisi per antecedentia, & consequentia determinetur, lucem corporalem intelligimus. Quia notior est, & omnis nostra cognitio à sensu incipit. Et per hanc lucem corporalem, ad intelligentiam spiritualis lucis peruenimus. Cùm inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, &c. Hinc definitio ab effectu lucis est, quæ sequitur.

Nota. 1. Ioan. 1. 1. Ioã. 1. D. Augu. Psalm. 4. D. Diony. de diu nomin. Ad Roma. 1.

CONCLVSIO.

Lux est id, quo potentiæ obiectum proprium manifestatur. Probatur ad Ephes. 5. Omne, quod manifestatur, lumen est, id est, omne, quod manifestatur, lumine manifestatur. Et Ioan. 3. dixit Christus. Omnis, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem; vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem; vt manifestentur. Quemadmodum luce corporali oculis corporeis colores manifestantur, ita intellectui beato, lumine gloriæ, lumen æternum, qui est ipse Deus, manifestatur. Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Et lumine interiori veritas intellectui manifestatur, iuxta illud Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quo modo intellectus agens dicitur lux mentis, quia intellectui patibili veritatem ostendit. S. Tho. in particulari lucem corporalem, de qua est instituta disputatio, definit. Est qualitas realis, actiua, quæ consequitur formam corporis luminosi; vt in Sole cernere licet. Cuius definitionis declaratio pendet ex sequentibus difficultatibus. Vel, vt Durand. q. 1. ait. Lux est qualitas, per quam agunt corpora superiora in hæc inferiora.

Ioan. 3. Psal. 35. Psal. 4. S. Th. vbi sup. ar. 3. S. Bonau. ar. 1. q. 1 Dur. q. 1 S. Th. ar- tic. 2. S. Bonau. ar. 2. q. 1 & Dur. q. 1. Scot. & Ricar. vbi sup.

Secunda diffic. Est ne lux corporalis corpus?

Sanctus Bonau. & Duran. varios modos dicendi adducunt, quibus prætermissis, respondetur.

CONCLVSIO I.

Lumen nõ põt dici substantia spiritualis. Ratio est; quia sub stãtia spiritualis nõ extẽditur, & lumen, siue lux est extẽsibilis.

CONCLVSIO II.

Neque est corpus. Et ratio est: quia cùm lumen, & aer, siue corpus illuminatum, sint simul in eodem loco, esset vnus, & idem locus duorum corporum, quod naturaliter est impossibile. Neque posset illuminatio siue luminis diffusio in vno momento per totum hemisphærium fieri, si lux esset corpus, nisi sumas lumen, siue lucem pro corpore lucido; scilicet, abstractum pro concreto.

Tertia diffic. Est ne lux forma substantialis, vel accidentalis?

Diuersos dicendi modos afferunt doctores.

S.Th. artic.3. S.Bonau. art.2. & 3.q.2. & Dur.q.2. ubi sup. Arist.

CONCLVSIO.

Lux in corporibus luminosis non est forma substantialis. Et ratio est; quia lux est per se sensibilis, & nulla forma substantialis potest sensu percipi. Quoniam quod quid est, est obiectum intellectus. Arist.3. de anima.

Appen. 1 Hinc, cùm lux non sit corpus, sed forma, & non substãtialis, erit necessariò accidentalis. Nam quicquid est, vel substantia, vel accidens est.

Appen. 2 Hinc, falsa est opinio dicentium, lucem formam esse substantialem solis. Quod enim vni est accidens, nulli potest esse substantia.

Quarta diffic. Est ne lux qualitas realis, vel intentionalis?

Doct. ubi sup.

Habere esse intentionale bifariam sumitur. Primò propriè prout distinguitur contra esse reale, quomodo habent esse secundæ intentiones; vt genus, & species apud dialecticos,

Nota. 1. & methaphysicos: quia solùm habent esse per operationem in

Nota. 2. tellectus. Secundo modo largè illud habet esse intentionale, quo anima tendit in alterum, & illud in quod tendit. Hoc enim nomen intentionale significare videtur, nempè, quo in alterum tenditur. Intentio namque ad actum animæ solummodò pertinet. Tales sunt species, v.g. coloris, quæ præter esse reale: quod simpliciter habent, retinent quoque esse intentionale. Quia mediantibus speciebus illis anima tendit in obiectum, scilicet, colorem. Color enim est, qui videtur, mediantibus speciebus.

Nota. 3. Lumen est effectus lucis in corpore diaphano, & species sensibilis, siue intentio ipsius lucis, quatenus intentio secundum Scotum; vt in 2. nota diximus, est non solùm obiectum, in quod tendit potentia; verùm etiam illud, per quod potentia in obiectum fertur. Vel dic, si placet, habere esse intentionale;

nale; quia est qualitas, cui est proprium intendi, & remitti. Et ita dicetur qualitas intensibilis, quasi potens intendi.

CONCLVSIO I.

Primo modo lux est qualitas realis, & naturalis; non autem intentionalis. Ratio est; quia lumen denominat. v.g aerem actu luminosum, & producit naturales effectus Nam radijs solaribus calefiunt corpora, quod habentibus esse intentionale, primo modo, nulla ratione conuenit. Quoniam intentiones transmutationes naturales non efficiunt.

CONCLVSIO II.

Est etiam lux qualitas intentionalis secundo modo. Et probatur, quia si lux, siue lumen esset obiectum sensibile tantùm, & non species sensibilis, siue intentio, aut ratio sentiendi, positum suprà visum, non faceret visionem. Quia sensibile, (scilicet, quod est tantùm obiectum, non ratio sentiendi positum suprà sensum, non facit sensationem. Et luce clarius est, lucem intentionem, & rationem esse visionis colorum. Nihil enim magis requiritur ad sentiendum, quàm immutatio organi, & color non potest immutare visum, nisi actu illuminetur. *Arist. 2. de anima*

Hinc, quia corpus suppositum oculis prohibet illuminationem pupillę, & organi visus; ideò non videtur. Eadem que est ratio de qualibet reali qualitate sensibili, immediatè sensui superposita. *Appen. 1 Durand. ubi sup.*

Hinc etiam, quia lumen contingens pupillam, ipsam immutat, potest videri. *Appen.*

Quinta diffic. Lux illa fuit ne conuenienter prima die producta?

CONCLVSIO.

Oportuit prima die fieri lucem. Et ratio est; quia cùm per lucem; vt D. Basil. homil. 3. Examer. docet, omnia manifestentur, & sine luce non possint esse dies, conuenienter lux facta est prima die. Lege Hugonem lib. 1. p. 1. c 12. qui dicit, sacrum aliquod in hac re commendari; quia anima, quę est in peccato, est in tenebris, & non potest euadere tenebras, nisi illuminetur priùs, &c. *Alex. Alen. q. 48 m. 1. et 2. S. Th. artic. 4. S. Bonau. ar. 1. q. 2 D. Basil. Hugo.*

Sexta diffic. Cuius corporis luminosi lux est qualitas?

Ratio dubitandi est; quia cùm lux sit qualitas, vt modò diximus, & non possit sine subiecto esse, necessariò de eius subiecto est inquirendum. Quidam viri sancti dixerunt, subiectum illius lucis fuisse nubem quandam, quæ, facto Sole quarta die, redijt in prçiacentem materiam, ad similitudinem illius, quam dedit filijs Israel egredientibus ex Ægypto. *Exod. 13*

Quod videtur falsum; quia sacra Scriptura non commemorat, nisi creationem rerum, quæ postcà perseuerant. Alij affirmant nubem illam adhuc permanere, & esse soli coniunctam, quamuis non appareat. Neq; hæc sententia est veritati consona; quia talis nubes superflue, & sine causa maneret. Alij verò asseruerunt, ex nube illa solem esse factum, quod etiam improbatur; quia sol non est de natura elementari.

CONCLVSIO.

D. Dion. Lux illa erat solis. Hæc conclusio est B. Dionys. 4. cap. de diuinis nominibus; quia de sententia illius, sol à principio conditus fuit substantialiter, quantùm pertinet ad opus creationis, & statim habuit virtutem illuminandi, & fuit creatus in motu, faciebatq; diem, & noctem; vt modo per præsentiam, & absentiam facit. Eratq; lux illius informis; quia, ante quartam diem, non fuit determinata, nec tàm plenam virtutem, ad producendum particulares effectus sortita.

Appen. Hinc substantia solis prima die fuit; sed nondum tàm perfectè illuminata. In hoc enim videtur maximè diuinæ sapientiæ ordo resplendere, quòd in suis operibus sit à minus perfecto, ad perfectius processus. Lux enim illa erat sole imperfectior.

Septima diffic. Quam igitur ob causam, dicuntur sol, luna, & astra, quarta die facta.

Doc. ubi sup. Nota. In cœlo duplex est motus. Vnus toti cœlo communis, qui causat diem, & noctem. Alter verò proprius per Zodiacum.

Prima Propositio.

Gen. 1. Quantum ad primum motum, fuit primo die sol factus, vt dies a nocte distingueretur. Constat Gen. 1. Dixit Deus, fiat lux, & facta est. Et vidit Deus lucem, quod esset bona. Et diuisit lucem a tenebris, appellauitque lucem diem, & tenebras noctem. Factumque est vespere, & mane dies vnus.

Secunda Propositio.

Al. Alen. q. 4. m. 5. S. Th. ar. 4. ad 3. Quantum ad secundum motum, dicitur factus sol quo ad diuersitatem dierum, mensium, & annorum. Ita enim habetur Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos.

Octaua diffic. Quomodo lux illa fuit diei, & noctis efficiens causa.

S. Bona. ar. 1. q. 2. ubi sup. B. Dam. B. Basil. Duę fuerunt opiniones sanctorum patrum circa hanc difficultatem. Prima Græcorum, Damasceni, & Basilij, & aliorū, qui affirmabant, fieri diem per emissionem radiorum lucis, & noctem per eorundem radiorum contractionem. Secunda

da opinio fuit latinorum Bedæ, & aliorum afferẽdum, lucem illam suo motu fecisse diem, & noctẽ; sicut sol sua facit actione. Et hanc opinionem S. Bona. iudicat probabiliorem, & rationabiliorem. Prætermissis varijs diuisionibus, quas doctores hoc loco afferunt, & de die disputantes adducunt, dies dupliciter dicitur. Primo dies appellatur lumen in aere, vel in medio alio: atque ita dies nominat qualitatem, & dicitur dies artificialis. Secundo modo dies sumitur pro tempore, siue pro spatio 24. horarum, & hac ratione denotat quantitatem, & vocatur dies naturalis. Nota.

CONCLVSIO I.

Lux illa diem artificialem efficiebat. Et ratio est; quia omnis causa naturalis, non impedita, necessariò in proprio susceptibili effectum naturalem producit, & lux causa naturalis est luminis, siue illustrationis medij, & non fuit impedita; quia materia prima, licet informis, erat illuminabilis. Quare lux illa medium illuminabat, & diem artificialem causabat.

CONCLVSIO II.

Lux illa, ante productionem solis quarta die factam, diem naturalem suo motu faciebat. Et ratio est; quia ante solis productionem, lux illa vicem solis gerebat. Vnde sicut solo motu diem naturalem, scilicet, diem artificialem, & noctem facit; ita & lux illa suo motu diem naturalem efficiebat. Sua quidẽ præsentia diem artificialem, & absentia noctem, ex quib. dies vnus naturalis efficitur.

DVBIVM I.

Cur Deus non fecit lucem, ita sufficientem, vt vndique posset illuminare?

Respondeo cum D. Bonau. Si Deus ita lucem fecisset, esset vndique illuminatio, sed non fuisset horarum distinctio, nec temporum successio. Placuit enim diuinæ prouidentiæ mundum, quasi carmen pulcherrimum, quodam decursu temporis venustare. Et vt hominibus fastidium temperaret: quemadmodum canit Ecclesia, & temporum das tempora, vt alleues fastidium. *S. Bonau. ubi sup.*

Nona difficultas. Vbinam facta est lux illa in meridie? an in Oriente? *Ale. A. 2. tot. q. 48.*

Duæ sunt opiniones. Prima tenet factam fuisse in meridie. Secunda tenet factam fuisse in oriente: sicut creditur factum fuisse solem in oriente, & lunam in occidente. Vtranque opinionem probabilem censet D. Bona. *S. Bon. q. 2. 1. ar. ubi sup.*

CON-

CONCLVSIO.

Facta fuisse videtur in meridie. Et ratio est, quia lux illa primo faciebat vespere, & postea mane: quemadmodum docet scriptura, factũ est vespere, & mane. Quare oportebat: vt priùs tenderet ad occasum, quàm rediret ad ortum. Et quia Dei perfecta sunt opera: ideo diem, & lucem fecit in sua plenitudine, & ita in meridie. Vnde Beda: alij colligũt primum diem à plena luce cœpisse. Obiicies: tunc igitur a principio diei vsq; ad mane non fuerunt 24. horę? Respondent huic obiectioni, qui hanc opinionem defendunt. Sex horas huius diei præcessisse, successione temporis transeunte, propter materiæ mutabilitatem, & post modum sexta hora, quæ est in numero perfecta, factam fuisse lucem, quæ est perfecta in sui natura, in plena, & perfecta irradiatione, nempè, in meridie. Et cùm esset tunc tempus æquinoctiale, vsque ad occasum fuerunt 6. horę. Et postea vsq; ad ortum sequentis diei fuerũt 12. horæ, & sex, quæ præcesserant, ante formationem lucis, post creationem cœli, & terræ fuerunt 24. horæ, atque factus est dies naturalis perfectus, & integer 24 horarum.

Gen. 1. *Dub.*

Appen. Hinc, quærenti, vbi incœpit motus lucis? respondebis. Vbi fuit creata. Verba autem, quibus vsus est Moyses in productione lucis, declarant Alex. Alen. & S. Thom. locis in fine 1. q. distin. 12. citatis.

DVBVIM II.

Cur Moyses productionis creaturæ spiritualis nullam fecit mentionem?

Al. Alē. q 49. S. Th. q 67 art. 4. S. Bon. art. 1. q. 1. hu ius dist. D. Augu. D. Basil.

Diuus Aug. vt Moysen ab omissione productionis naturæ spiritualis defenderet, sicut per cœlum, quãdo dicitur, In principio creauit Deus cœlum, & terram, intellexit spiritualem creaturam, informem, ita per lucis productionem, intellexit eiusdem creaturæ formationem, quæ est adhæsio eius ad Deũ. Alij prætermisisse Moysen spiritualium creaturarum productionem affirmant, verùm non vnica ratione ducti. Nam D. Basil. dicit, inchoasse à temporali initio rerum sensibilium, ponens angelos, ante sensibilem mundum creatos. Alij verò hoc consulto à Moyse factum fuisse, quia rudi populo loquebatur, & ita eius infirmitati condescẽdẽs, quæ sensibilia tantùm erant, docebat. Tum etiam, vt eos ab idololatria retraheret. Qui si sciuissent esse substantias, omni creatura corporali præstantiores, ad eas adorandas procliues fuissent, quemadmodum ad colendum solem, & lunam, & stellas proni extiterunt.

QVÆSTIO I.

De opere secundæ diei, nempè, firmamento?

Sacræ scripturæ interpretes in ijs, quæ ad rerum creationē pertinent, dubitando frequenter loqui videntur. Tùm quia ob reuerentiam sacræ scripturæ, quæ illa diuinæ dispositioni voluit subijcere, non ausi sunt determinatè explicare. Tùm etiam ad nostram curiositatem reprimendam, vt nos in ijs, quæ in lege, & prophetis leguntur, cōtenti essemus, & animo satiati, nihil prætereà desideraremus. Verum enim vero, quia hominum curiosorum sciendi desiderium semper augetur, & curiositas in dies crescit, coacti sunt, multa, quæ sine dispendio salutis æternæ omitti poterant, dubitando, vt diximus, tractare. Multò namque satius est, piè dubitare, quàm aliquid temerè definire. Hinc tantorum doctorum exemplo motus, decreui flores eorum, quæ ab ipsis tractantur, colligere, & quam breuissimè, vt tuo sciendi desiderio satisfaciā, ob oculos ponere. Hinc enim ampla laudandi creatorem materia tibi suppetet. *Al. Alē. q. 50. S. Th q. 63 S. Bonau. Sco. Dur. Ricar. & alij has dist. 14.*

Prima difficultas. Vtrum sit firmamentum? sitque secunda die factum?

CONCLVSIO.

Est firmamentum, & secunda die factum. Hęc conclusio habetur expressè Gen. 1. Fiat firmamentum, &c. & factum est vespere, & mane, dies secunda. Et nota ad pleniorem huius rei intelligentiam; triplex esse opus distinctionis factum in tribus primis diebus. Nam prima est distinctio lucidi à tenebroso, quæ fuit prima die facta. Secunda distinctio fuit perspicui à perspicuo, quę facta est secunda die. Et tertia est distinctio perspicui ab opaco, quæ facta est tertia die. *Ale. Ale. S. Th. ar. 1. q. 2. & alij, vbi supra. Gen. 1.*

Secunda dif. Vtrum firmamentum sit cęlum?

CONCLVSIO.

Est cœlum. Ita habetur expressè Genes. 1. Vocauitque Deus firmamentum cœlum.

DVBIVM.

Cur firmamentum vocatum est cęlum?

Respondeo cum Alex. Quia hoc cœlum est, quod ex superioribus, nobis primò apparet, cęlatque reliquos superiores cęlos, nempè, empyreum, & aqueum, qui nobis sunt inuisibiles. Cœlum enim à cęlando dicitur. *Gen. 1. Ale. Ale. m. 6 art. 4. vbi supra.*

Tertia

Tertia difficultas. Est ne eadem materia firmamenti, & aliarum rerum?

Al. Alen. m. 6 art. 3. 5. Tb. & Bona. & alij, vbi sup.

De hac difficultate tot capita, quot sensus, cui suprà in q. de materia prima responsum est. Et nota modò cum Alex. Alen. esse eandem materiam informem, de qua dicitur, Spiritus Domini ferebatur super aquas, non tamen propriam, & proximam. Nam vt cœlum crystallinum, & aquæ inferiores, quæ congregatæ sunt in locum vnum, differunt à firmamento, ut infrà dicetur, ita & materiæ singulorum distinguuntur.

Quarta dif. Est ne fundamentum sphericæ figuræ?

CONCLVSIO.

Al. Alē. q. 5 0. m. 6 art. 3. S Bon. ar ti. 2. q. 1. Dur. q. 4. & alij hac dist. q. 03.

Est orbicularis figuræ. Et ratio vna, inter alias, quas afferunt præfati doctores, est, quia perfectissimo corpori, quale est cœlum, debetur perfectissima figura, cuiusmodi est orbicularis figura, inter omnes mathematicas figuras. Et ex motu deprehenditur facile. Neque enim circulari motu moueretur, si circulari careret figura. Neque obstat locus Psal. vbi dicitur. Extendens cœlum, sicut pellem, quia non extenditur in rectum: sed sicut pellis vesicæ, quæ in conuexum extenditur.

Hinc, etiam soluitur q. de figura reliquorum cœlorum quæ propter easdem causas, est orbicularis.

Quinta dif. Est ne motus cæli naturalis?

Al. Alē. q. 18. m. 4. S. Bon. ar. 3. Duran. q. 2. vbi sup. S. Th. q. 70 art. 3 ad 4.

Hæc difficultas etiam de reliquis cœlis est intelligenda.

CONCLVSIO.

Non est cælorum motus naturalis. Et ratio est, quia motus naturalis est corporis existentis extrà suum locum, naturalem, qui terminatur ad quietem, naturalem in proprio loco, & cælum extra suum locum non est. Nisi dixeris cum S. Tho. motum corporis cœlestis esse naturalem, non propter principium actiuum, sed propter principium passiuum. Quia s. habet in sua natura ordinem: vt tali motu ab intellectu moueatur. Neq; dicetur motus contra naturam, quia non est in oppositum inclinationis naturæ, cū natura eius ad nullum motum inclinet. Dicetur tamen voluntarius, quia fit à principio mouente per intellectum, nempè, ab Angelo.

Sexta dif. Cælum mouetur ne à Deo?

S. Bon. et Dur. vbi supra. Nota.

Ratio dubitandi est: quia omne, quod mouetur, ab alio mouetur. Quamuis Deus intimè, & immediatè in omni operatione operetur: quia eius voluntas est prima, & summa causa omnium specierum, & motionum: in aliquibus tamen sic operatur; vt ipse sit tota causa, & quæ hoc modo fiunt, dicuntur

tur mirabilia In alijs verò ita operatur, & mouet: vt virtutem mouendi, & agendi creaturæ communicet. Et hæc dicuntur naturalia, vel voluntaria, quantum ad egressum. Quãdo ergo quæritur. Vtrum motus cęli fit à Deo immediatè? Non est quęstio. Vtrum virtus diuina intimè operetur, & immediatè ad illam operationem exercendam? Quia nihil mouetur, quin ipse moueat, & virtuti motiuæ cooperetur. Sed quæritur. Vtrum motus cœli fit à Deo, tanquàm à tota causa? vel an simul cum virtute diuina mouente, moueat aliqua virtus creata?

S. Bonau. q. 1. ubi sup.

CONCLVSIO.

Mouetur cęlum à Deo, mediante aliqua creatura. Et ratio est, quia cùm motus ille, propter sui succesśionem, natus sit conuenire virtuti finitæ, & bonitas diuina, ad sui manifestationem, communicet creaturæ, quod ipsa nata est suscipere; perspicuum profectò est, talem motum, mediante aliqua virtute creata, fieri. Alioquin si à solo Deo, tanquàm à tota causa fieret, non esset motus naturalis, sed mirabilis. Nam, quæ à solo Deo immediatè efficiuntur, procedunt in esse, secundum cursum mirabilem, vt in creatione, & iustificatione, & miraculorum operatione, patet.

Septima dif. A quo igitur cęlum mouetur?

Tres sunt opiniones, vt refert S Bona. loco citato. Prima asserit cœlos habere animas, & moueri à propria forma perfectiua, sicut mouetur animal. Quam animam motricem posuerunt regi, & dirigi à Deo, mediante intelligentia. Hæc tamen opinio est erronea in fide; & in philosophia, vt in prima conclusione dicetur. Secunda opinio fuit dicentium cęlum à prima forma moueri. Tertia opinio tenet moueri à Deo, mediãte intelligentia creata, siue angelo.

S. B... Dur ... supra. Al. 2. c. q. 18. m. 4. & q. 87. m. 3. art. 4. & q. 52. m. 2. ar 4. ...

CONCLVSIO I.

Cœlum non mouetur ab anima motrice. Ratio est, quia cœli sunt inanimati, & insensibiles, teste D. Damascen. apud S. Bonauen. Et Alexan. artic. 4. citato. Et hęc est communis sentẽtia sanctorum. Vnde D August retractat illud verbum, quod dixerat in libro de immortalitate animæ, & lib. 1. retracta. cap. 5. & 9. nempè, quod mundus animatur. Etsi aliqui sancti oppositum docere videantur, vt D Hieron. super illud Eccles. 1. Iustrans vniuersa per circuitum pergit spiritus Intelligendum illud est metaphoricè. Quare, & si dicat scriptura diuina. Lætentur cœli, & exultet terra, eos, qui in cęlo sunt angelos, & q in terra sunt, homines ad lætitiã vocat. Nouit namq; scriptura, & ꝓsopopeia. i. ꝑsonarũ fictione vti, vt de animatis,

S. Tho. q. 70. ar. 3. D. Dam. D. Aug. D. Hier. 1. Paral. 16. Ps. 113. Psal. 1...

inanimatis

inanimatis loqui. Sicut illud. Mare vidit, & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum. Et quid est tibi, &c. Et montes, & colles interrogantur sermones exultationis. Sicut & nobis consuetum est dicere: congregata est ciuitas, non ædificia significare volentibus, sed ciuitatis habitatores. Et cœli enarrant gloriam Dei, non vocem, quæ auribus sensibilibus auditur, emittere, sed ex magnitudine conditoris nobis virtutem ostẽdentes, quorum pulchritudinem excogitantes, factorem, sicut optimum artificem, admiramur, & glorificamus.

Append. Error. Hinc, prima opinio censetur erronea, & temeraria, cum sit contra cõmunem sanctorum sententiam, quæ etiam est error in philosophia. Et ratio est; quia si perficeretur cœlum a substatia intellectuali, cũ ea non vniatur corpori, nisi mediante vegetabili, & sensibili necessariò cœlum sentiret, & vegetaretur, & ex consequenti naturaliter posset corrumpi. Quod nõ solum est contra philosophiam; verumetiam contra Theologiam, quæ ponit cœlos semper permansuros.

CONCLVSIO II.

Cœlum a propria forma haud mouetur. Ratio est, quia quod mouetur a propria forma, mouetur propter indigentiã propriam. Natura enim formæ non mouet; nisi propter appetitum rei, qua naturaliter indiget. Et cum cœlum; vt communis sanctorum, & philosophorum sententia docet, non moueatur propter propriam indigentiam, non mouebitur a propria forma.

CONCLVSIO III.

Mouetur a Deo cœlum mediante Angelo. Hanc conclusionem communis, & Theologorum, & philosophorum schola amplectitur. Est enim plurimum pietati, fidei, & rationi, consentanea. Et ratio est, quia hoc competebat ordini, quem Deus vniuerso constituit; nam vt docet D. Aug. super Gene. ad literam. Deus mundum sic ordinauit; vt spiritum præficeret omni corpori. Atque ita sicut congruum fuit Angelos ad hominum ministerium deputari; ita quoque congruum fuit, eósdem ad motum, & regimen cœlorum destinari, cum in hoc etiam homini viatori ministrent, & diuinæ subseruiant maiestati. Lege eundem Aug. 3. de lib. arb. Et ratione confirmatur; quia cum omne, quod mouetur, ab alio moueatur, & cęlum non moueatur a solo Deo, neque a forma, neque ab anima, mouebitur a Deo; mediante Angelo.

D. Aug. *Aug.*

Append. Hinc confutatur error affirmantium, cęlos esse animatos, qui

qui hæresim inducebat. Ex hoc enim ponebant, huiusmodi corpora esse Deos Alex Alen.& S.Tho.vbi suprà.

Octaua diffic. Est ne vnum Cœlum tantum? an plures?

Nota cum S. Thom. loco citato, cœli nomen tribus modis in sacris litteris sumi. Primò propriè pro corpore sublimi actu, vel potentia luminoso, & incorruptibili. Et hoc modo sunt tres cœli, quorum primum est empyreum, omnino lucidum, secundum aqueum, omnino diaphanum, tertium est partim lucidum, & partim diaphanum, quale est cœlum sydereum, quod in 8. spheras distinguitur. Et prima est stellarum fixarum, & reliquæ. 7 planetarum. Secundò sumitur cœlum per quandam proprietatum cœlestium participationem, vt verbi gratia, luminositatis actu, vel potentia, seu sublimitatis. Et hoc modo apud Damasce. sunt tres cœli, aereum, sydereum, & supremum, sine stellis, de quo intelligit locum B.Pau. vbi se dicit raptum fuisse vsque ad tertium cęlū. *S.Tho.q. 68.ar.4. S. Bona. art 1.q.1 et q.3.2. p. huius d. Nota 3. D.Dam. 2.Co.12*

Tertio modo vsurpatur cœli nomen methaphoricè, propter spiritualem altitudinem, & lucem. De quo intelligitur dictum diaboli. In cœlum ascendam, id est, ad Dei æqualitatem. Nam etiā bona cœlestia, spiritualia, in quibus requies beatorum consistit, cœli dicuntur, vt D. Aug. declarat super locum, merces vestra magna est in cœlis, id est, in cœlestibus bonis. Quandoque verò tria genera supernaturalium visionum, scilicet, corporalis, imaginariæ, & intellectualis, tres cœli nominantur; De quibus exponit D. Aug. locum de raptu Pauli citatum Ijs ita positis, variè sunt de numero cœlorum opiniones Prima est B. Chrysost. qui vnum tantùm cœlum posuit, & dicit vocatos fuisse cęlos pluraliter, propter proprietatem linguæ Hebrææ, in qua hoc nomen cęlum singulari numero caret. Chrysostomo adhæserunt S. Bona. q. 1. citata, & Marsil quæst. 10. Et ratio huius opinionis est, quia 1. Gen. non fit mentio, nisi unius firmamenti. Et confirmatur, quia in opere quarta diei legitur. Fecit luminaria magna, &c. Et posuit eas in firmamento cœli: quare erit vnus tantùm orbis, continuus. Huic autem opinioni sententia D. Basil. & Damasc. & aliorum, qui plures constituunt cœlos, si rectè perpedatur, nomine tenus duntaxat contraria, esse videtur. Nam prima opinio accipit cœlum pro toto corpore, vnde & aues cœli dicuntur. Verùm cum in hoc corpore sint multæ distinctiones, D. Basil. & Damascen. & alij plures cœlos esse asserunt. Secunda opinio, & prima inter illas, quæ plures constituerunt cęlos, fuit Rabani, qui 7. tantùm cęlos colloca- *Isa 14. D. Aug Mat 5. D. Aug. B.Chrys. Nota. D. Basil D.Dam*

collocauit, cuius rationem apud S. Bona. q. 3. vbi supra inuenies. Tertia opinio fuit Platonis, Arist. & Ptolomæi, & aliorũ Philosophorum, qui octo tantum orbes posuerunt. Quarta fuit Bedæ, & Strabi, qui nouem cœlos, præter empyreum, esse dixerunt, a quibus non discessit S. Thom. qui totidem orbes esse definit, scilicet, empyreum, primum mobile. 8. sphera, & 7. orbes, de quibus constat apud omnes Theologos. Quinta opinio communior posuit decem orbes, præter empyreum.

Pl. 10. Arist. Ptolemæus. Beda Strabo.

CONCLVSIO.

Arist. Quinta opinio videtur omnibus probabilior. Ad cuius probationem prænotanda sunt duo. Primum est ex. 2. de cœlo. c 2. Cuicunque corpori simplici correspondet vnus motus simplex, per se. Secundum est cœli, ex natura sua, neque naturaliter, neque violenter mouentur. Et ratio est, quia si naturaliter mouerentur, post diem iudicij, violenter quiescerent. Lege suprà difficultatem de motu cœli. Ijs prænotatis, probatur conclusio. Experimento comprobatum est esse 10. cęlorum motus, quorum quilibet proprium corpus, & distinctum, & non continuum alteri, requirit: erunt igitur decem orbes. Lege Magistrum Ciruelo, & Ioannem de Monte Regio, & Alphonsum Regem, quos hæc opinio, inter alios, habet defensores, & patronos.

Nona diffic. Diuidit ne firmamentum aquas ab aquis?

S. Th. ubi sup. ar. 3. & Alex. & alij q. seq. Gen. c. 1.

CONCLVSIO.

Diuidit quidem. Hæc conclusio expresse legitur Gen. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & c. Et dicitur diuidere aquas ab aquis, non sicut causa faciens diuisionem; sed sicut terminus vtrarumque aquarum. Vnde etiam Alex. Alen. dixit, dictum esse firmamentum, non propter stationem, scilicet, quòd non moueatur; sed propter firmitatem, & intransgressibilem terminum aquarum superiorum. Verùm hæc difficultas latiùs quęst. sequenti patebit.

S. Th. ubi sup. ad 2. Alex. q. com. 6. ar. 8 ad 3

QVÆSTIO II.

De cœlo crystallino, siue de aquis, quæ suprà firmamentum sunt.

Alex. Alen. q. 50. S. Tho. q. 68 S. Bo. & alij ucd.

Hæc Quæstio mouetur, ad explicandum locum in vltima difficultate proximæ præcedentis quæst. positum; & vt mos est, positis aliquot difficultatibus, erit clara, & quò ad fieri poterit, perusia.

Prima diffic. Vtrùm sint aquæ supra firmamentum?

Ac. Alē. m 1. Nota primò cum Alex. memb. 5. vbi suprà nomine aquarum, quæ suprà firmamentum sunt, intelligi ab expositoribus

bus sanctis scripturæ sacræ cœlum crystallinum, siue aqueum. Quia, ad modum cœli, aquæ expansæ sunt. Et dictum est cœlum aqueum à materia, & crystallinum à materiæ dispositione: non quod ibi sit congelatio aquarum, sicut in crystallo, secundum discursum naturæ; sed quia, sicut crystallum, habet cum luce perspicuitatem.

S.Th. ar. 2. 1.q.1. 1.par.& ar.1 q.3 2.p huius dist.

Hoc nomen aqua, tria in sacris literis significat. Primò materiam informem, vt ibi. Spiritus Domini ferebatur super aquas. Secundò naturam transparentem; vt quando dicitur. Fiat firmamentum in medio aquarum. Tertiò pro elemento aqueo; vt quando dicitur. Congregentur aquæ in locum vnum.

Dur. q.1 & Scot. & reliq. hac d.14. Nota. 2. S. Bon.q. 1.ubi sup.

De existentia cœli crystallini, & de natura illarum aquarum, quæ suprà firmamentum sunt, variæ opiniones à S.Tho. & D Bona. afferuntur. Cùm enim lateat nostros sensus vix, nisi catholici doctores, autoritate sacræ Scripturæ diuinitus illustrati, istarum aquarum existentiam expresse declarant.

Gen. 1. Nota. 3.

CONCLVSIO I.

Sunt aquæ suprà firmamentum, quæ cœlum crystallinum, siue aqueum nominantur Constat prima pars Genes 1. Diuisit aquas, quæ erant suprà firmamentum ab his, quæ erant sub firmamento. Secunda pars patet ex primo notabili.

Gen. 1.

CONCLVSIO II.

Aquæ illæ, non sunt elementares, vel eiusdem naturę, cum his inferioribus aquis. Ratio à dissimili est; quia illæ sunt immortales, & ab omni corruptione immunes; vt D. August. 13. confessionum scribit. Et non sunt graues, & ponderosæ. Et sunt nobiliores; quia in loco nobiliori, & suprà firmamentum collocatæ, existunt. Et subtiliores; quia corpus, quò subtilius, eò in eminentiori loco collocatur, vt patet de igne respectu aeris, & de aere respectu terrę, quę omnia ijs aquis inferioribus non competunt. Licet conueniant inter se, quatenus habent naturam luminis receptiuam, & quodam modo retentiuam; vt ista aqua elementaris, in qua quidam lapides positi, quando nocte non videntur, per se relucent, & videntur sub luce recenta ab aqua; vt patet de rubinis, qui per se noctu non lucent. Tum etiam conueniunt in frigiditate: quia ambę sunt effectiuè frigidę; quamuis istę sint formaliter frigidæ, illę verò minimè.

D. Aug.

X Secunda

Secunda diffic. Ad quid sunt aquæ illæ factæ?

Alex. Alen. m. 4. S. Th. ar. 2. ad 3. S. Bona. q. 1. & alij ubi sup.

Varij fines constitutionis istarum aquarum à varijs doctoribus ponuntur.

CONCLVSIO.

Positæ sunt tales aquæ; vt res per alios cœlos genitæ conseruarentur in esse. Et ratio est; quia cùm alia corpora sint principia generationis, & corruptionis rerum, secundum diuersitatem motuum, & diuersas stellarum virtutes; vt patet per motum Zodiaci, qui per accessum, & recessum diuersitatem generationis, & corruptionis operatur, debuit esse cœlum aqueum, quod secundum vniformitatem motus sui, faceret conseruationem rerum in esse. Est enim quædam continuitas inter cœlos, & cùm hoc cœlum continuè moueatur, mouet cœlum proximum, & illud vlterius proximum, &c. Facit; vt, quæ erant mobilia, actu moueantur, & ex consequenti efficit; vt res in suo esse conseruentur.

Tertia diffi. Mouetur ne motu circulari?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m. 3. S. Th. & S. Bonau. q. 3. ubi sup.

Mouetur quidem vniformi, & circulari motu. Ratio primæ partis, quòd moueatur motu vniformi, est; quia necesse est medium participare quodammodo naturam vtriusquè extremi, & cùm cœlum crystallinum sit medium inter empyreum, & firmamentum, & empyreum sit vniforme, & immobile; firmamentum verò sit multiforme, & mobile, erit necessariò crystallinum cœlum vniforme, & mobile. Ratio secundæ partis est; quia nobilissimo corpori debetur nobilissimus motus, qualis est motus circularis. Quo quidem cùm firmamentum moueatur, mouebitur & crystallinum, quod est nobilius dignitate naturæ firmamento. quod D. Aug. contra Manichæos docuit; vt Alex. Alen. memb. 2. vbi suprà refert.

D. Aug. Alex. Alen. m. 2. ubi sup.

Quarta diffic. Sunt aquæ illæ in modum orbis congregatæ?

CONCLVSIO.

Sunt Quidem. Tum; quia nobilissimo corpori debetur nobilissima figura, qualis est circularis figura. Et etiam ex motu; quia circulari motu, quæ circulari figura prædita sunt, mouentur. De ordine verborum, quibus vsus fuit Moyses in productione rerum secundæ diei, agit Alex. Alen. quæst. 50. memb. 6.

QVÆSTIO III.

De opere tertiæ diei.

Alex Alen. q. 51

Terra In suo primo statu duplicem difformitatem habebat, vnam

vnam;quia erat inanis,ſiue inuiſibilis,eò quòd erat aquis cooperta, alteram; quia erat vacua, ſiue incompoſita carens decore,quem nunc habet ex plantis,quibus tanquàm veſtibus,exornatur,& decoratur. *S.Tho q. 69. S.Bon. in expoſitione lit erg, d.14.*

Prima diffic. Fuit ne vtraquè difformitas tertiæ diei ſublata?

CONCLVSIO.

Fuit. Hæc habetur expreſſè Gen. 1. Congregentur aquæ in locum vnum: vt appareat arida. Et infrà, germinet terra herbam virentem, &c. Et ſequitur: & factum eſt veſpere, & mane dies tertius. *Alex Alen.et alij vbi ſup. Geneſ. 1.*

Secunda diffi. Fuit ne congregatio aquarum conuenienter die tertia facta? *Alex. & alij vbi ſup.*

Prætermiſsis opinionibus,reſpondetur.

CONCLVSIO.

Conuenienter facta fuit congregatio aquarum in locum vnum die tertia, vt ſic arida appareret. Et ratio eſt, quia poſt diſtinctionem lucidi à tenebroſo, quæ fuit prima die facta, & poſt diſtinctionem perſpicui à perſpicuo ſecunda die factam, conueniēter fieri debuit die tertia diſtinctio perſpicui ab opaco per congregationem aquarum in locum vnum. Et apparuit terra arida; vt homines,& animalia viuerent ſuper terram.

Tertia diffic. Quomodo congregatæ ſunt in locum vnum?

Ratio dubitandi eſt, quia ſunt multæ aquæ diſcontinuæ; vt patet in fluminibus,& fontibus,&c.

CONCLVSIO.

Sunt congregatæ in locum vnum, non ſimpliciter; vt ex ratione dubitandi conſtat; ſed reſpectu terræ ſiccæ. Et ratio eſt: quia omnes aquæ mundi videntur inter ſe, per quoſdam meatus terræ ſubterraneos, continuari. Quod docet Scriptura ſacra Eccleſ. 1. Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat. Et redditur continuò ratio, cùm dicitur. Vnde exeunt flumina,reuertuntur; vt iterum fluant. *Eccl. 1.*

Quarta diffic. Fuit ne plantarum productio eodem die conuenienter facta?

Diuus Auguſt. ſcilicet, ſuper Gen. ad literam cap. 4. tenet nō produxiſſe terram herbam,&c. actu; ſed virtute, id eſt, accepiſſe à Deo virtutem producendi hæc. *Doct vbi ſup. D. Aug.*

CONCLVSIO.

Actu Deus, per miraculum ex terra; tanquàm ex cauſa materiali,& diuina ſua virtute, tanquàm cauſa efficiente, produxit herbas, &c. Probatur Gen. 2. vbi ſummatim referens Moyſes creata ait. Fecit Deus omne virgultum agri, ante *Gen. 2.*

antequàm oriretur in terra, omnemque herbam regionis, prius quàm germinaret. Non enim pluerat Dominus super terram, & homo non erat; qui operaretur eam. Hoc factum fuit conuenienter: quia ad tertium diem pertinet formatio terræ, quæ facta fuit informis, & plantarum productio est quasi formatio quædam terræ.

Alex. Alen. m. 2. & alij ubi sup.

Appen. Hinc, ornatus terræ non ad alium peculiarem diem pertinet, sicut animantium productio: quia naturam propinquam terræ habent, & ei infixa, & commixta sunt, magis quàm animantia. Quæ, licet, terrestria sint: non tamen sunt terræ, sicut herbæ commixta, & infixa: vt experientia, ipsa docet. Tum etiam ad remouendum errorem: vt dicit D. Basil. Ne crederetur, quòd Sol esset causa principalis terræ nascentium: quemadmodum Arist. asseruit, terram esse matrem plantarum, & Solem esse patrem.

Arist.

Quinta diffic. Fuerunt ne arbores infructuosæ, & spinæ tunc productæ?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m 3. & alij ubi sup. B. Damasce.

Fuerunt tunc productæ. Et ratio est: quia tunc fuit terræ perfecta fœcunditas à Deo data. Et quia nulla est herba, tam vilis, quæ non sit alicuius vtilitatis, & virtutis, & ratione iocunditatis florum, & fructuum. Et hæc est sententia B. Damasc. apud Alex. Et ita cum alijs virentibus herbis, & lignis fructiferis, intelliguntur productæ.

Sexta diffic. Cur ergo, post peccatum, dictum fuit maledicta terra in opere suo, &c.

CONCLVSIO.

Gen. 3. Spinam, & tribulum generari, vbi frumentum generatur, hoc est in pœnam peccati, & ex maledictio ne terræ, quæ dum colitur: vt det fructum, vnde homo sustentetur, producit spinas, & tribulos, vnde crucietur; vt peccati humani crimen semper hominibus ante oculos poneretur, quo admonerentur aliquando à peccatis auerti, & ad Dei præcepta obseruanda conuerti. Hæc est sententia D. Aug. lib. 1. de Genesi contra Manichæos cap. 13 Lege Alen.

D. Aug.

Appen. Hinc, quando in alijs multis locis, ab hominibus incultis, nascuntdr spinæ, & tribuli, non oriuntur in pęnam peccati: sed ex natura, & terræ fęcunditate.

DVBIVM.

Cur de mineralibus, & lapidibus, &c. non est facta mentio, cùm sint, sicut herbæ, ex terra?

Al. Alē. m. 2.

Respondeo. Quia latent sub terra, nullam de illis fecit mentio-

mentionem. Et eandem ob causam, non posuit distinctio- *S.Th. ar.*
nem elementorum ignis, & aeris; quia sunt nostris occulta *2. & S.*
sensibus. Et Moyses ea tantùm apposuit populo rudi, quem *Bon. ubi*
docebat, quæ sensibus apparebant. Verborum seriem, qui- *sup.*
bus vsus fuit Moyses in hoc die tertio. Alex. Alen. & S. Bonau. *Dub.*
& S. Thom. vbi suprà declarant.

QVÆSTIO IIII.

De ornatu cœli.

Ad maiorem intelligentiam huius q. nota primùm hoc dif- *Alex. A-*
ferre opus distinctionis ab opere ornatus, quòd opus distin- *len. q. 52*
ctionis pertinet ad formationem rerum, respectu eorum, quæ *S. Tho. q.*
sunt sibi intrinseca, aut immobiliter adhærentia; opus autem *70.*
ornatus respicit illa, quæ sunt à rebus ipsis distincta. Distin- *S. Bona.*
ctio verò maximè manifestatur per motum localem, per quem *Scot. Du*
quidem fit separatio distinctorum. Et ideò opus ornatus con- *rand. &*
siderat ea, quæ præcipuis mundi partibus, scilicet, in cœlo, & *alij hac*
elementis (localiter mouentur. *d. 14.*

Triplex est opus ornatus, iuxtà distinctionem trium die- *Nota. 1.*
rum. Et primùm est productionis luminarium, quæ in firma- *Nota. 2.*
mento mouentur, & die quarto facta sunt, de quibus in hac q. disseritur. Sunt enim sicut gemma pretiosa in annulo, ad decorem annuli. Secundum pertinet ad productionem piscium, & auium, quibus aer, & aqua, quæ sunt elementa perspicua, exornantur, quæ fuerunt die quinto producta. Tertium opus est sexti diei, nempè, productio animalium, raptilium, & gressibilium, quibus terra ornatur.

Firmamentum in hac quæst. non sumitur strictè, & præci- *Nota. 3.*
sè pro cęlo, in quo sunt stellæ fixæ; sed pro toto corpore, in quo, & stellæ fixæ, & erraticæ sunt. Et ita quando dicitur Genes. 1. Fiant luminaria in firmamento cęli, nomen firmamenti continet cęlum stellatum, & cęlos, in quibus sunt septem planetæ.

Prima diffic. Ex qua materia propinqua facta sunt luminaria? *Alex. A-*

Hæc difficultas suprà fuit explicata, circa quam varios di- *len. m. 1.*
cendi modos affert S. Bonau. *S. Th. ar-*

CONCLVSIO. *tic. 1.*

Ex illa luce, quæ primo die fuit facta. Hæc conclusio est B. *S. Bon. in*
Basilij, & Damasce. quos Alex. S. Thom. & Bonau. citant. Quos *expositio-*
& alij quamplurimi sequuntur. Quæ propter reuerentiam tan *ne literæ*
ctorum est amplectenda. Et quia securiùs est eorum verbis in- *vn sup*
niti, præsertim cùm in hac materia plus ex coniectura, quàm *D. Basil.*
ex ratione certa procedatur. *Damasc.*

Secunda diffic. Ad quem usum facta sunt luminaria?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m. 2. Th. artic. 2. & S. Bonau. ubi sup. Nota. Deut. 4. Appen.

Ad vsum, & vtilitatem hominum facta sunt. Patet Deut. 4. vbi dicitur. Ne fortè, eleuatis oculis ad cęlum, videas Solem, & Lunam, & omnia astra cęli, & errore deceptus, adores ea, & colas, quæ creauit dominus Deus in ministeriũ cunctis gẽtibus. Ex hac auctoritate colligitur causa dicta in conclusione. Nam cùm res possit dici, facta, vel propter propriam actionem, vel propter aliam creaturam; vel propter decorem vniuersi, vel propter gloriam Dei; Moysen solùm ministerium, & vtilitatem hominum posuit, quæ fuit, vt populum rudem à cultu eorum retraheret, ne fortè, eleuatis oculis, &c. vt in loco citato Deut. 4 habetur.

DVBIVM I.

Quotuplex igitur est ministerium, siue utilitas, quę ex luminaribus cœli homines recipiunt?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. ubi suprà ar. 1. & 2. S. Th. & S. Bonau. ubi sup. Gen. 1.

Deseruiunt luminaria cęli: primo quò ad visum; quo homo maximè indiget: secundò quantùm ad vicissitudinem temporum, quibus fastidium tollitur, & victui necessaria procurantur: & tertiò quò ad oportunitatem negociorum; & operũ, quatenus ex luminaribus cęli, pluuiosi, vel sereni, accipitur significatio. Hoc triplex ministerium, siue vtilitas in conclusione hac posita, expressè colligitur ex verbis Scripturæ. Nam prima vtilitas patet, vbi dicitur. Vt luceant in firmamento, & illuminent terram. Secũda habetur ibi. Vt sint in tempora, & dies, & annos Et tertia exprimitur illis verbis. Vt sint in signa. Quo autem modo sint in signa, infrà declarabitur.

Tertia diffic. Cur dicitur Luna luminare magnum?

Ratio dubitandi est, quia sunt aliqua luminaria maiora Luna, quod probant Astrologi per distantiam, & apparitionem corporum.

CONCLVSIO.

Gen. 1.

Rectissimè appellata est luminare magnum, cùm dicitur, Fecit Deus duo luminaria magna: Ratio est, non quòd sit maior omnibus stellis, sed quia suprà cætera nocti dominatur. Et quia cùm sit nobis magis propinqua, plures, & ampliores effectus producit.

Quarta diffic. Est ne quoque Luna in tempora, dies, & annos?

S. Bon. ubi sup super literã

CONCLVSIO.

Fuit suo modo Luna in significationem temporũ, & annorum,

rum, & dierum apud Iudæos, præsertim quò ad solemnitates, sicut est apud Christianos sol. Constat Eccles. 43. & luna in omnibus, in tempore suo ostensio temporis, & signum æui, à luna signum diei festi. Eccl. 43.

DVBIVM II.

Cur Ecclesia magis accepit festa sua secundum solem, quam secundum lunam?

De hoc dubio disputat D. August. ad Ianuarium. Et respondetur: quia Synagoga in tenebris noctis ambulabat, & minuenda erat. ideo à luminari, quod nocti præest, & quod minuitur in consumatione, accipiebant Iudæi suarum solemnitatum distinctionem, at verò, quia Ecclesia ambulat in lumine, vt de illa dicitur Apoc. 12. Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, hac de causa Christiani menses, & dies solemnes, magis secundum motum solis, quàm lunæ computant. Exceptis solemnitatibus Paschatis, & Pentecostes, quia paschalis solemnitas non solùm celebratur in commemorationem resurrectionis præteritæ, verùm etiam in præfigurationem resurrectionis futuræ. D. Bon. ubi sup. D. Aug. Apoc. 12. Limitatio.

Hinc, Ecclesia solemnitatem illam à luna obseruat, non quidem iudaizando, sed potius illam futuram solemnitatem, quā expectat, quatenus sibi competit, præsignando. Appen.

Quinta diffic. De quibus stellis intelligitur textus Gen. 1. & quo motu mouentur?

Stellarum quædam sunt fixæ, quæ sunt in. 8. sphera, aliæ sunt erraticæ, quæ dicūtur planetæ, & sunt nūmero 7. quarum stellarum vnaquæquè suum orbem inferiorem illustrat, & ornat. Alex. Alen. m. 2. art. 4. S. Th. artic. 1.

CONCLVSIO I.

Textus Scripturæ sacræ de stellis, tam fixis, quàm erraticis intelligitur. Et ratio est, quia nomine firmamenti omnes orbes comprehenduntur: vt ex nota. 3. in principio huius. q. posito constat. Et confirmatur quia si omnia luminaria essent in firmamento posita, ita vt esset vnum corpus continuū, tunc omnes stellæ essent fixæ, & nullæ erraticæ, quod est omninò falsum. Cùm experimento compertum sit, esse erraticas stellas. Hac conclusione responsum est. 1. part. tituli huius difficultatis. In secunda verò parte quæritur. An moueantur solum motu suæ sphæræ? vel, præter illum, habeant proprium motum? S. Bona. in 2. p. d. art. 1. q. 1. & 2. Scot. q. 2. Durā. q. 3. & alij hac d. 14

CONCLVSIO II.

Stellæ fixæ solo motu. 8. sphæræ mouentur. Et ratio est, quia

natura non facit per plura, quod potest fieri per pauciora. Nec facit aliquid frustra. Et frustra ponerentur plures motus, vbi sufficeret vnus. Nam cùm stellæ fixæ semper eandem, & approximationem, & elongationem adinuicem seruent, vnus solus motus erit satis.

CONCLVSIO III.

S Bon. q. 2. & Durand. ubi sup. Erraticæ stellæ, præter motum spheræ, proprio motu mouentur. Et ratio est, quia cùm aliquando magis, aliquando minus, ad terram appropinquēt, vt per astrologicam experientiā constat, erit necessariò proprius motus illis concedendus. Nā, quæ solo motu spheræ mouentur, nequeunt magis, vel minus ad terram accedere, cùm spheræ omnes sint concentricę.

Appen. Hinc astrologi, coacti sunt, motus proprios planetarum in circulis ecentricis ponere, quorum pars, quę maximè remouetur à terra, aux, siue eleuatio dicitur, quæ verò pars maximè accedit ad terram, oppositū augis appellatur, & similiter in epiciclis, in qbus planeta est retrogradus, stationarius, vel directus.

DVBIVM III.

Cur in ultima sphera posuit Deus plura luminaria, quàm in aliis spheris?

S. Bonau. ubi sup. q. 1. Respondeo: quia proprium est sapientiæ diuinę multiformitatem ad vnitatem reducere, ideo illam spheram, quę plus ad vnitatem motus accedit, multitudine stellarum illustrauit, alijs verò, quę habent motuum multiformitatem, dedit luminarium vnitatem. Et quia sphera 8. est prę cęteris spheris perspicua causa vitę inferiorum, quòd fieri non potest, nisi per diuersum in diuersis stellis lumen.

Alex. Alē. q. 52. m. 2. ar. 2 *Sexta diffic. Quo pacto luminaria dicuntur esse in signa?*

S. Tho. q. 115. art. 3. 4. §. 6. D. Bona. super lit. et in 2. p. d ar. 2. q. 1. & 2. Nota primùm. Duplex est signi vsus, nam, vel sumitur signum ad signandum, vel ad distinguendum.

Secundò nota Duplex est luminarium motus. Vnus, qui est ad motum vltimę sphetę super polos principales, quo motu semel quolibet die naturali reuoluuntur. Alter motus est proprius, quem naturaliter habent in circulo obliquo, scilicet, in Zodiaco, in quo duodecim signa describuntur.

Prima Propositio.

Scot. q. 3. Durā. in 2. p. d. q. 1. & 2 et aly eadē q. 14. Si primo modo primi notab. signum sumatur, luminaria sunt facta in signa, id est, in significationem futurorum, & variationem temporum, & dierum, & annorum, quatenus [illegible]tio temporum attenditur in mutatione, quantùm ad calorem, & frigus aeris, & variatio dierum, quantùm ad lucem, & tenebras, & variatio annorum ad dictorum duorum

rum

rum reuocationem. Hæc eſt ſententia D. Damaſcen. apud S. Bonauen. D. Dam.

Hinc, corpora cœleſtia ſunt cauſæ eorum, quorum ſunt, ſigna. Quod ita à theologis, & philoſophis receptum eſt; vt noua demonſtratione non indigeat. Appen. 1

Hinc, dicuntur ſydera eſſe cauſæ efficientes rerum naturalium. Et præter quàm, quòd ſenſu deprehendi poteſt, ratione confirmatur: nam cui cognita fuerint ſol, Saturnus, & luna, atque luna exiſtente cum ſole, & Saturno in coniunctione, oppoſitione, vel tetragono, abſque ſyderis probibentes pluuias aſpectu, nimboſa videbit, & pluuioſa nubila. Quia huiuſmodi aſpectus ſunt nimborum, & pluuiæ cauſa, ſicut ſolis, & lunæ omnium aliorum aeris particularium mutationum, ſecundũ diuerſorum ſyderum concurſum. Vnde fit: vt hi aſpectus ſint his, qui artem penetrãt, perpetuò ſigna, & idem poſsint facilè prædicere mutationes, quas vel vulgus ipſe prædicit, non tñ, vt artifex. Vulgus. n. circa plenilunia, & nouilunia, ſperat futuram temporis mutationem, non tamen qualem artifex. Appen. 2

Hinc, etiam ſydera moralium actionum cauſæ, non quidẽ efficientes, ſed excitantes dicentur, quæ rõnis freno poſſunt cohiberi, vt Venus exempli cauſa in aſcendente, in proprio modo, in genitura alicuius, excitat ad venerea natum per totum ferè vitæ ſpacium. Verùm poterit rationis clypeo munitus eas excitationes, inſtigationes, & ꝓpẽſiones, arcere. & vincere. Imò reſiſtendi habitudine parum, aut nihil huiuſmodi ſtimulos tractu temporis ſentiret. Hinc ſapienter in huiuſmodi genitura prædiceret artifex, ſi diceret. Hic natus erit ꝓnus ad libidinem, non tamen prudẽter, ſi præſagiret definite. Hic committet adulteria, ſtupros, aut alia libidinoſa facinora. Appen. D. Aug de Gene. contra Manich. cap. 21.

Secunda Propoſitio.

Si conſiderentur luminaria cœli ſecundo modo primi mobilis, & vt mouentur primo motu ſecundi mobilis, diuidunt diem, & noctem. Et habetur pſal. 135. Qui fecit luminaria magna, Solem in poteſtatem diei, lunam, & ſtellas in poteſtatem noctis. Pſ. 135.

Tertia Propoſitio.

Si; vt mouentur proprio motu, accipiantur, diſtinguunt tempora, dies, & annos, præſertim ſol. Et ratio eſt, quia quatuor anni tempora, ver, ſcilicet, æſtas, autumnus, & hyems diſtinguntur per motum Solis in Zodiaco; quatenus ad nos accedit, & recedit. Similiter, & dies nonnunquàm ſunt minores ſolis receſſu, poſtea maiores eius acceſſu, aliquando æquales,

inanimatis loqui. Sicut illud. Mare vidit, & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum. Et quid est tibi, & c. Et montes, & colles interrogantur sermones exultationis. Sicut & nobis consuetum est dicere: congregata est ciuitas, non ædificia significare volentibus, sed ciuitatis habitatores. Et cœli enarrant gloriam Dei, non vocem, quæ auribus sensibilibus auditur, emittere, sed ex magnitudine conditoris nobis virtutem ostẽdentes, quorum pulchritudinem excogitantes, factorem, sicut optimum artificem, admiramur, & glorificamus.

Append. Error. Hinc, prima opinio censetur erronea, & temeraria, cum sit contra cõmunem sanctorum sententiam, quæ etiam est error in philosophia. Et ratio est; quia si perficeretur cœlum a substãtia intellectuali, cũ ea non vniatur corpori, nisi mediante vegetabili, & sensibili necessariò cœlum sentiret, & vegetaretur, & ex consequenti naturaliter posset corrumpi. Quod nõ solum est contra philosophiam; verumetiam contra Theologiam, quæ ponit cœlos semper permansuros.

CONCLVSIO II.

Cœlum a propria forma haud mouetur. Ratio est, quia quod mouetur a propria forma, mouetur propter indigentiã propriam. Natura enim formæ non mouet; nisi propter appetitum rei, qua naturaliter indiget. Et cum cœlum; vt communis sanctorum, & philosophorum sententia docet, non moueatur propter propriam indigentiam, non mouebitur a propria forma.

CONCLVSIO III.

Mouetur a Deo cœlum mediante Angelo. Hanc conclusionem communis, & Theologorum, & philosophorum schola amplectitur. Est enim plurimum pietati, fidei, & rationi, consentanea. Et ratio est, quia hoc competebat ordini, quem Deus vniuerso constituit; nam vt docet D. Aug. super Gene. D. Aug. ad literam. Deus mundum sic ordinauit; vt spiritum præficeret omni corpori. Atque ita sicut congruum fuit Angelos ad hominum ministerium deputari; ita quoque congruum fuit, eósdem ad motum, & regimen cœlorum destinari, cum in hoc etiam homini viatori ministrent, & diuinæ subseruiant maiestati. Lege eundem Aug. 3. de lib. arb. Et ratione con- Aug. firmatur; quia cum omne, quod mouetur, ab alio moueatur, & cęlum non moueatur a solo Deo, neque a forma, neque ab anima, mouebitur a Deo; mediante Angelo.

Append. Hinc confutatur error affirmantium, cęlos esse animatos,

qui

qui hæresim inducebat. Ex hoc enim ponebant, huiusmodi corpora esse Deos Alex Alen. & S. Tho. vbi suprà.

Octaua diffic. Est ne vnum Cœlum tantùm? an plures?

Nota cum S. Thom. loco citato, cœli nomen tribus modis in sacris litteris sumi. Primò propriè pro corpore sublimi actu, vel potentia luminoso, & incorruptibili. Et hoc modo sunt tres cœli, quorum primum est empyreum, omnino lucidum, secundum aqueum, omnino diaphanum, tertium est partim lucidum, & partim diaphanum, quale est cœlum sydereum, quod in 8. spheras distinguitur. Et prima est stellarum fixarum, & reliquæ. 7 planetarum. Secundò sumitur cœlum per quandam proprietatum cœlestium participationem, vt verbi gratia, luminositatis actu, vel potentia, seu sublimitatis. Et hoc modo apud Damasce. sunt tres cœli, aereum, sydereum, & supremum, sine stellis, de quo intelligit locum B. Pau. vbi se dicit raptum fuisse vsque ad tertium cęlũ.

S. Tho. q. 68. ar. 4. *S. Bona. art 1. q. 1 et q. 3. 2. p. huius d.* *Nota 3.* *D. Dam.* *2. Co. 12*

Tertio modo vsurpatur cœli nomen methaphoricè, propter spiritualem altitudinem, & lucem. De quo intelligitur dictum diaboli. In cœlum ascendam, id est, ad Dei æqualitatem. Nam etiã bona cœlestia, spiritualia, in quibus requies beatorum consistit, cœli dicuntur, vt D. Aug. declarat super locum, merces vestra magna est in cœlis, id est, in cœlestibus bonis. Quandoque verò tria genera supernaturalium visionum, scilicet, corporalis, imaginariæ, & intellectualis, tres cœli nominantur; De quibus exponit D. Aug. locum de raptu Pauli citatum Ijs ita positis, variè sunt de numero cœlorum opiniones Prima est B. Chrysost. qui unum tantùm cœlum posuit, & dicit vocatos fuisse cęlos pluraliter, propter proprietatem linguæ Hebręæ, in qua hoc nomen cęlum singulari numero caret. Chrysostomo adhæserunt S. Bona. q. 1. citata, & Marsil quæst. 10. Et ratio huius opinionis est, quia 1. Gen. non fit mentio, nisi unius firmamenti. Et confirmatur, quia in opere quarta diei legitur. Fecit luminaria magna, &c. Et posuit eas in firmamento cœli: quare erit vnus tantùm orbis, continuus. Huic autem opinioni sententia D. Basil. & Damasc. & aliorum, qui plures constituunt cœlos, si rectè perpedatur, nomine tenus duntaxat contraria, esse videtur. Nam prima opinio accipit cœlum pro toto corpore, vnde & aues cœli dicuntur. Verùm cum in hoc corpore sint multæ distinctiones, D. Basil. & Damascen. & alij plures cœlos esse asserunt. Secunda opinio, & prima inter illas, quæ plures constituerunt cęlos, fuit Rabani, qui 7. tantùm cęlos

Isa 14. *D. Aug* *Mat 5.* *D. Aug.* *B. Chrys.* *Nota.* *D. Basil* *D. Dam*

colloca-

Cl. 10. A. Ajt. P tole. x æm. I Beda S strabo.

colloeauit, cuius rationem apud S. Bona.q.3. vbi supra inuenies. Tertia opinio fuit Platonis, Arist.& Ptolomæi,& aliorū Philosophorum,qui octo tantum orbes posuerunt. Quarta fuit Bedæ,& Strabi, qui nouem cœlos,præter empyreum, esse dixerunt, a quibus non discessit S. Thom. qui totidem orbes esse definit, scilicet, empyreum, primum mobile.8. sphera, & 7. orbes, de quibus constat apud omnes Theologos. Quinta opinio communior posuit decem orbes,præter empyreum.

CONCLVSIO.

Arist.

Quinta opinio videtur omnibus probabilior. Ad cuius probationem prænotanda sunt duo. Primum est ex.2. de cœlo.c 2. Cuicunque corpori simplici correspondet vnus motus simplex,per se. Secundum est cœli,ex natura sua, neque naturaliter,neque violenter mouentur. Et ratio est,quia si naturaliter mouerentur,post diem iudicij, violenter quiescerent. Lege suprà difficultatem de motu cœli Ijs prænotatis, probatur conclusio. Experimento comprobatum est esse 10. cęlorum motus,quorum quilibet proprium corpus,& distinctum, & non continuum alteri, requirit: erunt igitur decem orbes. Lege Magistrum Ciruelo,& Ioannem de Monte Regio, & Alphonsum Regem,quos hæc opinio, inter alios, habet defensores, & patronos

S.Th.ubi sup.ar.3. & Alex. & alij q. 12. Gen. s. 1. S Th ubi s.p. ad 2. Alex.q. com. 6. ar.8 ad 3 Al.Alen. q. 50. S Tho q. 68 S.Bo. & aij ...c d.

Nona diffic. Diuidit ne firmamentum aquas ab aquis?

CONCLVSIO.

Diuidit quidem. Hæc conclusio expresse legitur Gen. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & c. Et dicitur diuidere aquas ab aquis, non sicut causa faciens diuisionem; sed sicut terminus vtrarumque aquarum. Vnde etiam Alex. Alen. dixit, dictum esse firmamentum, non propter stationem, scilicet, quòd non moueatur; sed propter firmitatem, & intransgressibilem terminum aquarum superiorum. Verùm hæc difficultas latiùs quęst. sequenti patebit.

QVÆSTIO II.

De cælo crystallino, siue de aquis, quæ suprà firmamentum sunt.

Hæc Quæstio mouetur, ad explicandum locum in vltima difficultate proximæ præcedentis quæst. positum; & vt mos est, positis aliquot difficultatibus, erit clara, & quò ad fieri poterit, peruia.

Prima diffic. Vtrùm sint aquæ supra firmamentum?

Al. Alē. m 1.

Nota primò cum Alex. memb. 5. vbi suprà nomine aquarum, quæ suprà firmamentum sunt, intelligi ab expositoribus

bus ſanctis ſcripturæ ſacræ cœlum cryſtallinum, ſiue aqueum. Quia, ad modum cœli, aquæ expanſæ ſunt. Et dictum eſt cœlum aqueum à materia, & cryſtallinum à materiæ diſpoſitione: non quod ibi ſit congelatio aquarum, ſicut in cryſtallo, ſecundum diſcurſum naturæ; ſed quia, ſicut cryſtallum, habet cum luce perſpicuitatem.

S.Th. ar. 2. 1.q.1. 1.par.& ar.1 q.3 2. p huius diſt. Dur. q.1 & Scot. & reliq. hac d.14.

Hoc nomen aqua, tria in ſacris literis ſignificat. Primò materiam informem, vt ibi. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Secundò naturam tranſparentem; vt quando dicitur. Fiat firmamentum in medio aquarum. Tertiò pro elemento aqueo; vt quando dicitur. Congregentur aquæ in locum vnum.

Nota. 2. S. Bon.q. 1.ubi ſup. Gen. 1.

De exiſtentia cœli cryſtallini, & de natura illarum aquarum, quæ ſuprà firmamentum ſunt, variæ opiniones à S.Tho. & D Bona. afferuntur. Cùm enim lateat noſtros ſenſus vix, niſi catholici doctores, autoritate ſacræ Scripturæ diuinitus illuſtrati, iſtarum aquarum exiſtentiam expreſsè declarant.

Nota. 3.

CONCLVSIO I.

Sunt aquæ ſuprà firmamentum, quæ cœlum cryſtallinum, ſiue aqueum nominantur Conſtat prima pars Geneſ 1. Diuiſit aquas, quæ erant ſuprà firmamentum ab his, quæ erant ſub firmamento. Secunda pars patet ex primo notabili.

Gen. 1.

CONCLVSIO II.

Aquæ illæ, non ſunt elementares, vel eiuſdem naturę, cum his inferioribus aquis. Ratio à diſsimili eſt; quia illæ ſunt immortales, & ab omni corruptione immunes; vt D. Auguſt. 13. confeſsionum ſcribit. Et non ſunt graues, & ponderoſæ. Et ſunt nobiliores; quia in loco nobiliori, & ſuprà firmamentum collocatæ, exiſtunt. Et ſubtiliores; quia corpus, quò ſubtilius, eò in eminentiori loco collocatur, vt patet de igne reſpectu aeris, & de aere reſpectu terrę, quę omnia ijs aquis inferioribus non competunt. Licet conueniant inter ſe, quatenus habent naturam luminis receptiuam, & quodam modo retentiuam; vt iſta aqua elementaris, in qua quidam lapides poſiti, quando nocte non videntur, per ſe relucent, & videntur ſub luce recenta ab aqua; vt patet de rubinis, qui per ſe noctu non lucent. Tum etiam conueniunt in frigiditate: quia ambę ſunt effectiuè frigidę; quamuis iſtę ſint formaliter frigidæ, illę verò minimè.

D. Aug.

X Secunda

Secunda diffic. Ad quid sunt aquæ illæ factæ?

Alex. Alen. m. 4. S. Th. ar. 2. ad 3. S. Bona. q. 1. & alij ubi sup.

Varij fines constitutionis istarum aquarum à varijs doctoribus ponuntur.

CONCLVSIO.

Positæ sunt tales aquæ; vt res per alios cœlos genitæ conseruarentur in esse, Et ratio est; quia cùm alia corpora sint principia generationis, & corruptionis rerum, secundum diuersitatem motuum, & diuersas stellarum virtutes; vt patet per motum Zodiaci, qui per accessum, & recessum diuersitatem generationis, & corruptionis operatur, debuit esse cœlum aqueum, quod secundum vniformitatem motus sui, faceret conseruationem rerum in esse. Est enim quædam continuitas inter cœlos, & cùm hoc cœlum continuè moueatur, mouet cœlum proximum, & illud vlterius proximum, &c. Facit; vt, quæ erant mobilia, actu moueantur, & ex consequenti efficit; vt res in suo esse conseruentur.

Tertia diffi. Mouetur ne motu circulari?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m. 3. S. Th. & S. Bonau. q. 3. ubi sup.

Mouetur quidem vniformi, & circulari motu. Ratio primæ partis, quòd moueatur motu vniformi, est; quia necesse est medium participare quodammodo naturam vtriusquè extremi, & cùm cœlum crystallinum sit medium inter empyreum, & firmamentum, & empyreum sit vniforme, & immobile; firmamentum verò sit multiforme, & mobile, erit necessariò crystallinum cœlum vniforme, & mobile. Ratio secundæ partis est; quia nobilissimo corpori debetur nobilissimus motus, qualis est motus circularis. Quo quidem cùm firmamentum moueatur, mouebitur & crystallinum, quod est nobilius dignitate naturæ firmamento. quod D. Aug. contra Manichæos docuit; vt Alex. Alen. memb. 2. vbi suprà refert.

D. Aug. Alex. Alen. m. 2. ubi sup.

Quarta diffic. Sunt aquæ illæ in modum orbis congregatæ?

CONCLVSIO.

Sunt Quidem. Tum; quia nobilissimo corpori debetur nobilissima figura, qualis est circularis figura. Et etiam ex motu; quia circulari motu, quæ circulari figura prædita sunt, mouentur. De ordine verborum, quibus vsus fuit Moyses in productione rerum secundæ diei, agit Alex. Alen. quæst. 50. memb, 6.

QVÆSTIO III.

De opere tertiæ diei.

Alex Alen. q. 51

Terra In suo primo statu duplicem difformitatem habebat, vnam

vnam;quia erat inanis,ſiue inuiſibilis,eò quòd erat aquis cooperta, alteram; quia erat vacua, ſiue incompoſita carens decore,quem nunc habet ex plantis,quibus tanquàm veſtibus,exornatur,& decoratur. *S.Tho q. 69. S.Bon. in expoſitione literæ, d.14.*

Prima diffic. Fuit ne vtraquè difformitas tertiæ diei ſublata?

CONCLVSIO.

Fuit. Hæc habetur expreſsè Gen. 1. Congregentur aquæ in locum vnum: vt appareat arida. Et infrà, germinet terra herbam virentem, &c. Et ſequitur: & factum eſt veſpere, & mane dies tertius. *Alex Alen.et alij vbi ſup. Geneſ. 1.*

Secunda diffi.. Fuit ne congregatio aquarum conuenienter die tertia facta? *Alex. & alij vbi ſup.*

Prætermiſsis opinionibus,reſpondetur.

CONCLVSIO.

Conuenienter facta fuit congregatio aquarum in locum vnum die tertia, vt ſic arida appareret. Et ratio eſt, quia poſt diſtinctionem lucidi à tenebroſo, quæ fuit prima die facta, & poſt diſtinctionem perſpicui à perſpicuo ſecunda die factam, conuenie͂ter fieri debuit die tertia diſtinctio perſpicui ab opaco per congregationem aquarum in locum vnum. Et apparuit terra arida; vt homines,& animalia viuerent ſuper terram.

Tertia diffic. Quomodo congregatæ ſunt in locum vnum?

Ratio dubitandi eſt, quia ſunt multæ aquæ diſcontinuæ; vt patet in fluminibus,& fontibus,&c.

CONCLVSIO.

Sunt congregatæ in locum vnum, non ſimpliciter; vt ex ratione dubitandi conſtat; ſed reſpectu terræ ſiccæ. Et ratio eſt: quia omnes aquæ mundi videntur inter ſe, per quoſdam meatus terræ ſubterraneos, continuari. Quod docet Scriptura ſacra Eccleſ.1 Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat. Et redditur continuò ratio, cùm dicitur. Vnde exeunt flumina,reuertuntur; vt iterum fluant. *Eccl. 1.*

Quarta diffic. Fuit ne plantarum productio eodem die conuenienter facta?

Diuus Auguſt.ſcilicet, ſuper Gen ad literam cap.4.tenet nō produxiſſe terram herbam,&c.actu:ſed virtute,id eſt,accepiſſe à Deo virtutem producendi hæc. *Doct ubi ſup. D. Aug.*

CONCLVSIO.

Actu Deus, per miraculum ex terra; tanquàm ex cauſa materiali,& diuina ſua virtute, tanquàm cauſa efficiente,produxit herbas, &c. Probatur Gen. 2.vbi ſummatim referens Moyſes creata ait. Fecit Deus omne virgultum agri, ante *Gen. 2.*

antequàm oriretur in terra, omnemque herbam regionis, prius quàm germinaret. Non enim pluerat Dominus super terram, & homo non erat; qui operaretur eam. Hoc factum fuit conuenienter: quia ad tertium diem pertinet formatio terræ, quæ facta fuit informis, & plantarum productio est quasi formatio quædam terræ.

Alex. Alen. m. 2. & alij ubi sup.

Appen. Hinc, ornatus terræ non ad alium peculiarem diem pertinet, sicut animantium productio: quia naturam propinquam terræ habent, & ei infixa, & commixta sunt, magis quàm animantia. Quæ, licet, terrestria sint: non tamen sunt terræ, sicut herbæ commixta, & infixa: vt experientia, ipsa docet. Tum etiam ad remouendum errorem: vt dicit D. Basil. Ne crederetur, quòd Sol esset causa principalis terræ nascentium: quemadmodum Arist. asseruit, terram esse matrem plantarum, & Solem esse patrem.

Arist.

Quinta diffic. Fueruntne arbores infructuosæ, & spinæ tunc productæ?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m 3. & alij ubi sup. B. Damasce.

Fuerunt tunc productæ. Et ratio est: quia tunc fuit terræ perfecta fœcunditas à Deo data. Et quia nulla est herba, tam vilis, quæ non sit alicuius vtilitatis, & virtutis, & ratione iocunditatis florum, & fructuum. Et hæc est sententia B. Damasc. apud Alex. Et ita cum alijs virentibus herbis, & lignis fructiferis, intelliguntur productæ.

Sexta diffic. Cur ergo, post peccatum, dictum fuit maledicta terra in opere suo, &c.

CONCLVSIO.

Gen. 3. Spinam, & tribulum generari, vbi frumentum generatur, hoc est in pœnam peccati, & ex maledictione terræ, quæ dum colitur: vt det fructum, vnde homo sustentetur, producit spinas, & tribulos, vnde crucietur; vt peccati humani crimen semper hominibus ante oculos poneretur, quo admonerentur aliquando à peccatis auerti, & ad Dei præcepta obseruanda conuerti. Hæc est sententia D. Aug. lib. 1. de Genesi contra Manichæos cap. 13 Lege Alen.

D. Aug.

Appen. Hinc, quando in alijs multis locis, ab hominibus incultis, nascuntdr spinæ, & tribuli, non oriuntur in pœnam peccati: sed ex natura, & terræ fœcunditate.

DVBIVM.

Cur de mineralibus, & lapidibus, &c. non est facta mentio, cùm sint, sicut herbæ, ex terra?

Al Alē. m. 2.

Respondeo. Quia latent sub terra, nullam de illis fecit mentio-

mentionem. Et eandem ob causam, non posuit distinctionem elementorum ignis, & aeris; quia sunt nostris occulta sensibus. Et Moyses ea tantùm apposuit populo rudi, quem docebat, quæ sensibus apparebant. Verborum seriem, quibus vsus fuit Moyses in hoc die tertio. Alex. Alen. & S. Bonau. & S. Thom. vbi suprà declarant. *S. Th. ar. 2. & S. Bon. ubi sup. Dub.*

QVÆSTIO IIII.

De ornatu cœli.

Ad maiorem intelligentiam huius q. nota primùm hoc differre opus distinctionis ab opere ornatus, quòd opus distinctionis pertinet ad formationem rerum, respectu eorum, quæ sunt sibi intrinseca, aut immobiliter adhærentia; opus autem ornatus respicit illa, quæ sunt à rebus ipsis distincta. Distinctio verò maximè manifestatur per motum localem, per quem quidem fit separatio distinctorum. Et ideò opus ornatus considerat ea, quæ præcipuis mundi partibus, scilicet, in cœlo, & elementis localiter mouentur. *Alex. Alen. q. 52. S. Tho. q. 70. S. Bona. Scot. Durand. & alij hac d. 14.*

Triplex est opus ornatus, iuxtà distinctionem trium dierum. Et primùm est productionis luminarium, quæ in firmamento mouentur, & die quarto facta sunt, de quibus in hac q. differitur. Sunt enim sicut gemma pretiosa in annulo, ad decorem annuli. Secundum pertinet ad productionem piscium, & auium, quibus aer, & aqua, quæ sunt elementa perspicua, exornantur, quæ fuerunt die quinto producta. Tertium opus est sexti diei, nempè, productio animalium, raptilium, & gressibilium, quibus terra ornatur. *Nota. 1. Nota. 2.*

Firmamentum in hac quæst. non sumitur strictè, & præcisè pro cęlo, in quo sunt stellæ fixæ; sed pro toto corpore, in quo, & stellæ fixæ, & erraticæ sunt. Et ita quando dicitur Genes. 1. Fiant luminaria in firmamento cęli, nomen firmamenti continet cęlum stellatum, & cęlos, in quibus sunt septem planetæ. *Nota. 3.*

Prima diffic. Ex qua materia propinqua facta sunt luminaria?

Hæc difficultas suprà fuit explicata, circa quam varios dicendi modos affert S. Bonau. *Alex. Alen. m. 1. S. Th. artic. 1.*

CONCLVSIO.

Ex illa luce, quæ primo die fuit facta. Hæc conclusio est B. Basilij, & Damasce. quos Alex. S. Thom. & Bonau. citant. Quos & alij quamplurimi sequuntur. Quæ propter reuerentiam tantorum est amplectenda. Et quia securiùs est eorum verbis inniti, præsertim cùm in hac materia plus ex coniectura, quàm ex ratione certa procedatur. *S. Bon. in expositione literæ vbi sup. D. Basil. Damasc.*

Secunda diffic. Ad quem usum facta sunt luminaria?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m. 2. S. Th. ar tic. 2. & S. Bonau. ubi sup. Nota. Deut. 4. Appen.

Ad vsum, & vtilitatem hominum facta sunt. Patet Deut. 4. vbi dicitur. Ne fortè, eleuatis oculis ad cęlum, videas Solem, & Lunam, & omnia astra cęli, & errore deceptus, adores ea, & colas, quæ creauit dominus Deus in ministeriũ cunctis gẽtibus.

Ex hac auctoritate colligitur causa dicta in conclusione. Nam cùm res posit dici, facta, vel propter propriam actionem, vel propter aliam creaturam; vel propter decorem vniuersi, vel propter gloriam Dei; Moysen solùm ministerium, & vtilitatem hominum posuit, quæ fuit, vt populum rudem à cultu eorum retraheret, ne fortè, eleuatis oculis, &c. vt in loco citato Deut. 4 habetur.

DVBIVM I.

Quotuplex igitur est ministerium, siue utilitas, quę ex luminaribus cæli homines recipiunt?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. ubi supra ar. 1. & 2. S. Th. & S. Bonau. ubi sup. Gen. 1.

Deseruiunt luminaria cęli: primo quò ad visum; quo homo maximè indiget: secundò quantùm ad vicissitudinem temporum, quibus fastidium tollitur, & victui necessaria procurantur: & tertiò quò ad oportunitatem negociorum; & operũ, quatenus ex luminaribus cęli, pluuiosi, vel sereni, accipitur significatio. Hoc triplex ministerium, siue vtilitas in conclusione hac posita, expresè colligitur ex verbis Scripturæ. Nam prima vtilitas patet, vbi dicitur. Vt luceant in firmamento, & illuminent terram. Secũda habetur ibi. Vt sint in tempora, & dies, & annos Et tertia exprimitur illis verbis. Vt sint in signa. Quo autem modo sint in signa, infrà declarabitur.

Tertia diffic. Cur dicitur Luna luminare magnum?

Ratio dubitandi est, quia sunt aliqua luminaria maiora Luna, quod probant Astrologi per distantiam, & apparitionem corporum.

CONCLVSIO.

Rectissimè appellata est luminare magnum, cùm dicitur, Fecit Deus duo luminaria magna. Ratio est, non quòd sit maior omnibus stellis, sed quia suprà cætera nocti dominatur. Et quia cùm sit nobis magis propinqua, plures, & ampliores effectus producit.

Gen. 1.

Quarta diffic. Est ne quoque Luna in tempora, dies, & annos?

CONCLVSIO.

S. Bonau. bi sup super literã

Fuit suo modo Luna in significationem temporũ, & annorum,

rum, & dierum apud Iudæos, præsertim quò ad solemnitates, sicut est apud Christianos sol. Constat Eccles. 43. & luna in omnibus, in tempore suo ostensio temporis, & signum æui, à luna signum diei festi. *Eccl. 43.*

D V B I V M II.

Cur Ecclesia magis accepit festa sua secundum solem, quam secundum lunam?

De hoc dubio disputat D. August. ad Ianuarium. Et respondetur: quia Synagoga in tenebris noctis ambulabat, & minuenda erat. ideo à luminari, quod nocti præest, & quod minuitur in consumatione, accipiebant Iudæi suarum solemnitatum distinctionem, at verò, quia Ecclesia ambulat in lumine, vt de illa dicitur Apoc. 12. Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, hac de causa Christiani menses, & dies solemnes, magis secundum motum solis, quàm lunæ computant. Exceptis solemnitatibus Paschatis, & Pentecostes, quia paschalis solemnitas non solùm celebratur in commemorationem resurrectionis præteritæ, verùm etiam in præfigurationem resurrectionis futuræ. *D. Bon. ubi sup. D. Aug. Apoc. 12. Limitatio.*

Hinc, Ecclesia solemnitatem illam à luna obseruat, non quidem iudaizando, sed potius illam futuram solemnitatem, quã expectat, quatenus sibi comperit, præsignando. *Appen.*

Quinta diffic. De quibus stellis intelligitur textus Gen. 1. & quo motu mouentur?

Stellarum quædam sunt fixæ, quæ sunt in. 8. sphera, aliæ sunt erraticæ, quæ dicũtur planetæ, & sunt numero 7. quarum stellarum vnaquæque suum orbem inferiorem illustrat, & ornat. *Alex. Alen. m. 2. art. 4. S. Th. artic. 1.*

C O N C L V S I O I.

Textus Scripturæ sacræ de stellis, tam fixis, quàm erraticis intelligitur. Et ratio est, quia nomine firmamenti omnes orbes comprehenduntur: vt ex nota. 3. in principio huius. q. posito constat. Et confirmatur. quia si omnia luminaria essent in firmamento posita, ita vt esset vnum corpus continuũ, tunc omnes stellæ essent fixæ, & nullæ erraticæ, quod est omninò falsum. Cùm experimento compertum sit, esse erraticas stellas. Hac conclusione responsum est. 1. part. tituli huius difficultatis. In secunda verò parte quæritur. An moueatur solum motu suæ sphæræ? vel, præter illum, habeant proprium motum? *S. Bona. in 2. p. d. art. 1. q. 1. & 2. Scot. q. 2. Durã. q. 3. & alij hac d. 14*

C O N C L V S I O II.

Stellæ fixæ solo motu. 8. sphæræ mouentur. Et ratio est, quia

rum reuocationem. Hæc est sententia D. Damascen. apud S. Bonauen. D. Dam.

Hinc, corpora cœlestia sunt causæ eorum, quorum sunt, signa. Quod ita à theologis, & philosophis receptum est; vt noua demonstratione non indigeat. Appen. 1

Hinc, dicuntur sydera esse causæ efficientes rerum naturalium. Et præter quàm, quòd sensu deprehendi potest, ratione confirmatur: nam cui cognita fuerint sol, Saturnus, & luna, atque luna existente cum sole, & Saturno in coniunctione, oppositione, vel tetragono, absque syderis probibentes pluuias aspectu, nimbosa videbit, & pluuiosa nubila. Quia huiusmodi aspectus sunt nimborum, & pluuiæ causa, sicut solis, & lunæ omnium aliorum aeris particularium mutationum, secundũ diuersorum syderum concursum. Vnde fit: vt hi aspectus sint his, qui artem penetrãt, perpetuò signa, & idem possint facilè prædicere mutationes, quas vel vulgus ipse prædicit, non tñ, vt artifex. Vulgus. n. circa plenilunia, & nouilunia, sperat futuram temporis mutationem, non tamen qualem artifex. Appen. 2

Hinc, etiam sydera moralium actionum causæ, non quidẽ efficientes, sed excitantes dicentur, quæ rõnis freno possunt cohiberi, vt Venus exempli causa in ascendente, in proprio modo, in genitura alicuius, excitat ad venerea natum per totum ferè vitæ spacium. Verùm poterit rationis clypeo munitus eas excitationes, instigationes, & ꝓpẽsiones, arcere. & vincere. Imò resistendi habitudine parum, aut nihil huiusmodi stimulos tractu temporis sentiret. Hinc sapienter in huiusmo di genitura prædiceret artifex, si diceret. Hic natus erit ꝓnus ad libidinem, non tamen prudẽter, si præsagiret definite. Hic committet adulteria, stupros, aut alia libidinosa facinora. Appen. D. Aug de Gene. contra Manich. cap. 21.

Secunda Propositio.

Si considerentur luminaria cœli secundo modo primi mobilis, & vt mouentur primo motu secundi mobilis, diuidunt diem, & noctem. Et habetur psal. 135. Qui fecit luminaria magna, Solem in potestatem diei, lunam, & stellas in potestatem noctis. Ps. 135.

Tertia Propositio.

Si, vt moueutur proprio motu, accipiantur, distinguunt tempora, dies, & annos, præsertim sol. Et ratio est, quia quatuor anni tempora, ver, scilicet, æstas, autumnus, & hyems distinguntur per motum Solis in Zodiaco, quatenus ad nos accedit, & recedit. Similiter, & dies nonnunquàm sunt minores solis recessu, postea maiores eius accessu, aliquando æquales,

iuxta

nata duplex solsticiũ æstiuale,& vernale, & duplex etiam æquinoctium vernale,& autumnale. Eodẽ quoq; motu Zodiaci distinguũtur & anni,vnde dicitur annus solaris,& lunaris.

Septima dif. Vtrum luminaria cæli agant in hæc inferiora?

Nota. 1. Causa dupliciter dicitur. Primo illud, quod inefabiliter, & semper producit suum effectum, vel saltim illud, sine quo nõ producitur effectus. Secundo modo dicitur causa illud, quo mediante, pluries producitur effectus. Et quando B. Damasce. negat esse causã inferiorum, intelligit de causa simpliciter, siue primo modo dicta. Non enim semper secundum suam dispositionem suos effectus producunt. Nam sine istorum propria dispositione, vel etiam his in contraria dispositione existentibus, voluntas Dei, cùm expedit, aliquando hos effectus producit. Philosophi loquuntur de causa propinqua, frequenter, vel vt pluribus. Quo quidem modo sunt causa, vt in sequentibus conclusionibus patebit. Possunt enim ab alia causa impediri.

B. Dama. Ale. Ale. & S. Bonaq. 2. S. Thomas vbi supra. Nota 2.

Habere dicitur bifariam. Primo virtualiter, & qui hoc modo habet, dat, quod nũ habet: sicut mouens immobile dat motum, quamuis ipsum non moueatur. Vel secundo modo formaliter, quo modo ignis habet calorem.

S. Bonau. vbi sup.

Appen

Nota 3. Hinc, quando corpora cœlestia dicuntur imprimere, siue generare diuersas qualitates in hæc inferiora, non dant illas ex se, sed educunt illud, quod est in potentia, in actum, nec dãt per se solum, sed adiuuãdo virtutem inferioris naturæ. Quod quidem præstant, tum per virtutem lucis, in qua communicant, tum etiam per virtutes proprias, quibus agunt in hæc inferiora, non vt producant sibi similia, sed vt influendo rerum inferiorum qualitates, & naturas conseruent, regant, & intendant.

Quemadmodum in semine, quod non est virtus est tamen virtus rei viuentis generatiua, seu generatrix, eò quòd semen fuit à viuente decisum, ita in cœlo, licet non sit viuens, est virtus rerum viuentium generatrix, non quòd ab intelligentia moueatur, vel sit illi aliqua virtus ab intelligentia influxa, sed quia est productum à Deo, tanquàm quoddam semen omnium generabilium, & corruptibilium. Atque ita dicitur agere in virtute Dei, ad viuentium productionem, sicut semen equi in virtute equi generantis ad producendum equum.

CON-

CONCLVSIO I.

Luminaria cœli habent in elementa actionem, quòd ad alterationem, & quò ad generationem. Et ratio est; quia Sole, & alijs stellis, calidis accedentibus ad zenith alicuius regionis, superiora elementa, nempè, ignis, & aer augentur, & è contra Sole recedente, & accedentibus stellis effectiuè frigidis, vtpote, Saturno, & Mercurio, accidit aquæ, & terræ generatio. Neque ob hanc causam dabitur vacuum. Et ratio est, quia sicut, accedente Sole ad zenith vnius regionis, generatur ibi plus de igne, & minuitur de aqua, ita per eius recessum ab alia regione, generatur plus de elementis frigidis, & minuitur de calidis, & sic seruatur proportio, & quo ad totum generatum, æqualitas. *Respondetur tacitæ obiectioni.*

CONCLVSIO II.

Habent etiam actionem quò ad loci mutationem in elementa. Et confirmatur exemplo aeris, cuius superior pars fertur circulariter ad motum cœli, vt patet in impressionibus ignis, vt in cometis, & alijs huiusmodi, quæ in illis locis generantur, & circulari motu transferuntur. Probatur conclusio secundò exemplo aquæ, nam luna causat motum in mari, qui fluxus, & refluxus nominatur. Quo autem modo fluxus isti, & refluxus fiant, non est præsentis speculationis. Lege nihilo minus Sco. vbi supra.

Hinc colligunt Astrologi, lunam habere dominium super humida, sicut sol super sicca habet, quod experimento comprobarunt. *Appen. 2*

CONCLVSIO III.

Agunt quoque in mixta imperfecta inanimata, vt sunt metalla. Et ratio est, quia propter aspectum luminarium, præsertim Solis & lunæ, fit, vt diuersa metalla in diuersis terris generentur. Quædam enim auro, quædam autem argento, alię alijs metallis abundant.

Hinc etiam propter eundem aspectum, sunt in diuersis regionibus diuersa plantarum genera, & diuersitas animalium, Quædam enim plus abundant in vna regione, quàm in alia. Quia propter dictum aspectum, quædam regiones sunt alijs calidiores, quædam verò frigidiores. Est perinde diuersitas in hominib. ex parte corporum, nam quidam sunt magis vnius coloris, quàm alterius, quidam passibiliores, quidam vero minus passibiles. *Appen. 3*

Hinc dicuntur similiter esse causa eorum, quæ hic fiunt. Vnde dixit Aristo. 2. Physic. Sol, & homo generant hominem. Et *Appen. 4*

S Th. ar. 3 vbi sup. fra, & aiij. 2 de generatione affirmauit, Solem per accessum, & recessum esse generationum, & corruptionum, aliarumque variationũ, quæ in his inferioribus fiunt, causam.

Octaua dif. Vtrum sint causa actuum humanorum?

Arist. Al. Ale. S. Th. ar. 4. S Bon. q. 2. Scot. q. 3. Dur. q. 2. vbi sup. Nota. 1. Nota 2. Cęlum per se in aliud agere, nihil aliud est, quàm propria actione, & virtute effectum illum immediatè attingere; ita vt actio illa prius ad illum effectum, quàm ad alium quemlibet terminetur: per accidens verò, vt se tenet ex parte effectus, est quod verè attingat actio effectum; sed non immediatè. Quia prius terminatur ad aliud, cui coniunctum est, & ob illam cõiunctionem terminatur etiam ad illud. V. g. actio cœli priùs terminatur ad oculum corporeum. Et quia huic oculo est affixa virtus visiua; ideo secundariò actio cęli terminatur ad illam, & agit per accidens in illam. Relege etiam nota. 1. difficultatis proximæ.

CONCLVSIO I.

Asserere actiones liberas, moresque hominum, & futurorũ euentus ipsorum, à luminaribus cęli necessariò, & sufficienter causari, non solùm est rationi, & experientiæ contrarium, verum etiam hæreticum Repugnat quidem rationi; quia homini præponit astra, quæ sunt illi inferiora, cùm sit illorũ finis. Neque enim homo, propter astra; sed astra, propter hominem facta sunt. Et recta ratio dictat, vt superiora inferioribus præponantur, ac dominentur. Est etiam religioni Christianæ oppositum, & hæreticum. Nam si omnia necessariò à luminibus cęli euenirẽt, honor, & decus morum præiudicium pateretur, dum culpa peccantis in sydera refunderetur, & licentia peccandi, sine reprehensione, concederetur. Tolleretur quoq; meritum, & præmium, & gratia. Et tandem æterna gloria homines priuarentur, si à cęli astris necessitarentur. Opus namque meritorium similiter, & demeritorium debet esse voluntariũ. Postremò probatur conclusio, quia non influunt in voluntatem, & intellectum, quæ sunt principia humanorum actuum proxima. Nam si dæmones non possunt in intellectum, & voluntatem agere, cùm sint spirituales, vt supra explicatum est, multò minus luminaria cœlestia.

Arist. D. Greg. in homil. epiph.

Appen. 1 S. Th vbi sup. ar. 5. D. Aug. Hinc, neque dæmones actioni corporum cœlestium subijciuntur. Quia agens est superius patiente, vt docet D. Aug. 12. super Gen ad literam, & corpora cœlestia non sunt dęmonib. superiora: sed inferiora.

CONCLVSIO I.

Contingenter, & dispositiuè, & per accidens cœlum, siue

luminaria

luminaria illius, benè poſſunt eſſe humanorum actuum cauſa. Ratio eſt: quia varia corporum diſpoſitio plurimum facit, ad hominum affectionum, & morum variationem. Nam, vt plurimum animæ complectiones corporum conſequuntur. Vnde bilioſi ſunt iracundi, ſanguinei benigni, melancholici inuidi, & flegmatici pigri. Quare cogitationes hominum pronæ ſunt ad malum. Geneſ. 8. Et peruerſi difficilè corriguntur. Et cùm cœlorum virtus operetur ad mixtionem, & qualitatem complexionum, hinc, per accidens, vt habet concluſio, operatur ad qualitatem morum, verùm hoc longiſsimè, quoniam plus facit ad qualitatem complexionis virtus naturæ inferioris, quàm ſyderis, ſiue cœli virtus. Quod D. Augusti. 5 de ciuit. Dei confirmat, commendans magis reſponſionē Hypocratis philoſophi, quàm aſtrologi, ad quæſtionem quãdam de duobus fratribus, qui ſimul infirmabantur, & curabantur. Propterea quòd Hippocrates dixit, cauſam eſſe ſimilitudinem complexionis quæ cauſa propinquior, & magis propria erat. Aſtrologus vero reddidit cauſam remotam, nempè, identitatem conſtellationis. Vnde, licet, conſtellatio diſponat & ſit cauſa; eſt tamen remota, & contingens, & per accidens; non autem per ſe, & neceſſaria, & proxima, & ſufficiens. Ex hac, & proxima præcedenti difficultate colliguntur ſequentes appendices non contemnendæ. Gen. 8. Eccl. 1. D. Aug.

Hinc, ſi Aſtrologi perfectè ſcirent ſuam Aſtrologiam, poſſent prædicere omnia futura, naturalia, quæ non dependẽt ex Dei voluntate: vt quòd erit pluuia, & carentia panis, &c. Et ratio eſt; quia, cognitis cauſis, poteſt cognoſci effectus, & ſi Aſtrologi perfecti eſſe poſſent, cognoſcendo cauſas naturales, cognoſcerent, & earum effectus, & poſſent diuitias magnas ſibi comparere, ſcientes charitatem, & inopiam panis, & vini futuram, & rebus neceſſarijs prouidentes. Notanter dicitur, ſi perfectè ſcirent; quia non cuiuis homini contingit adire Corinthum. Lege Gabriel. hac diſtinctio. quæſt. vnica, qui dicit Aſtrologos de qualitate cœlorum, plura ignorare, quàm ſcire. Appen. 1 Gabr

Hinc, errant omnino, qui aſſerunt, præceſsiſſe ſignum arcam Noe, & dicentes Chriſtum attendiſſe horam ad ſuſcitandum Lazarum, & Moyſen ad tranſeundum mare; vt ſiccaretur. Et ratio eſt; quia hæc pendebant ex voluntate diuina, quæ non ex cauſis, per quas ſolùm Aſtrologi prædicunt futura, dependet. Appen

Hinc, affirmare religionem noſtram eſſe ſub Mercurio, App.

& prædi-

& prædicere Petrum esse damnandum, vel saluandum, &
Isai. 47. quando dies iudicij futurus sit, est hæreticum. Et patet Isaiæ,
Hiere. c. 10. 47. Et saluent te augures cœli, qui contemplantur sidera, &
supputant menses; vt ex eis annunciarent ventura tibi. Et
Iob 38. Hierem. 10. A signis nolite metuere, quæ gentes timent. Et
Iob. 38. Nunquid nosti ordinem cœli, & ponentes rationem
eius in terra. Hæc enim ex voluntate diuina pendent.

Possunt Astrologi prędicere naturalia, quæ a nostri arbi-
Appen. 5. trij libertate pendent, non per certitudinem; sed per conie-
cturas, in cõmuni. Verbi gratia, illa futura naturalia, quæ, vt
plurimum ex alijs naturalibus sequuntur, vt si sciunt aliquem
esse sanguineum, poterunt dicere; iste erit luxuriosus, cum
sanguinei inclinentur ad venerem, & multi suas sequantur
inclinationes, pauci resistant astris, scilicet, sapientes. Non
tamen poterunt hoc sub certitudine asserere. Et ratio est, quia
quæ ex arbitrij libertate pendent, cum non habeant certam,
& determinatam causam, non possunt certò, & determinatè
Appen 6 sciri. Lege Scotum vbi supra, & magistrum Ciruelo in princi
pio defensorij astrologi.

Isai. 47. Hinc, obseruare tempus in ijs; quæ libero arbitrio subdun
B. Paul. tur, & inchoare actiones sub tali signo cœli, &c. genus super-
ad Gal. 4 stitionis, & impietatis, & peccatum est. Isaiæ. 47. Stent, & sal-
uent te augures cęli, &c Et glos. super illud B. Paul. ad Gal. 4.
Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos increpat eos,
qui constellationes sequuntur dicentes. Agam hoc mense
commercium; quia talis stella agit mensem. Non plantabo
hoc anno vineam; quia annus bisextilis est.

Appen 7 Hinc, obseruare temporis qualitatem, ad rerum abundan-
tiam consequendam, & indigentiam explodendam, sagacita-
Eccl. 33. tis opus est, quod nec laudatur, nec vituperatur. Eccles. 33.
quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus an-
num a sole.

Appen. 8 Hinc, obseruare tempus ad faciendum aliquid; quod ex
naturali complexione elementorum, & temporis, emanare
solet, non est peccatum. Quod medici circa ægritudines cu-
randas, & medicamenta conferenda faciunt, considerando
motus corporum superiorum. Quod quidem nõ pręstant, qui
motus corporum cœlestium ignorant, & aromatarij potius,
quàm medici censendi sunt.

Appen. 9 Hinc, inuestigare illa, quæ propriè sequuntur immuta-
tionem astrorum, nempè, de calore, & frigore, de pluuia, &
siccitate, non est peccatum. Erit tamen graue peccatum iu-
dicare

dicare de ijs, quæ subsunt libero arbitrio, & non sunt legi astrorum subiecta. Et ratio est; quia in talibus interuenit dæmonum inuocatio. Lege caput ex tuarum, extra de sortilegijs, vbi cuidam presbytero grauis pœna imponitur ab Alex. 3. eò quòd accessit cum quodam infami ad priuatum locum, non ea intentione, vt vocaret dæmonium, sed vt inspectione astrolabij furtum cuiusdam Ecclesiæ posset recuperari. Et hoc fecit ex bono zelo, & simplicitate: quanta ergo pœna dignus erit, qui ex industria, scienſquè, & prudens, hoc fecerit, præsertim si dæmonum inuocatio interueniat? Appē 10

Hinc tandem, aliis omissis, colligitur, vt plurimum totam Astrologiam, quantum ad illa, quæ pendent ex libertate arbitrij diuini, vel humani, habendám esse, tanquàm periculosam. Quod patet primò ex autoritate sanctorum patrum. D. August. in libr. de doctrina Christiana, & super Psalm. 93. & D. Hieron. & D. Bona. quæst. vlt. vbi supra. & aliorum. D. Au. D. Hier.

Magist. Sentent. Distinct. XV.
De opere quintæ diei.

QVÆSTIO. I.

De ornatu aquæ, & aeris.

Deus Opt. Max. sua infinita virtute ex elementis aquæ, & aeris, tanquàm ex causa naturali, creauit, in aqua innumeros pisces, & innumeras aues, vt statim dicetur, & Scriptura sacra docet Gen. 1. Al. Alē. q. 5 S. l... q. 71.

Prima diffic. Conuenienter nè quinta die facta sunt, quæ ad ornatum aeris, & aquæ, pertinent. S. Bonauẽ. art. 2 q.

CONCLVSIO. 3. & aly

Sunt planè conuenienter facta. Et ratio est: quia volatilia, & natatilia ex aqua producta sunt, prout aqua sumitur pro humore, & vapore. Et quia sunt ad ornamentum naturæ perspicuæ. Nam sicut natura cœlestis præcedit elementarem perspicuam, & perspicua opacam: sic istorum ornamenta sunt ordine tempori correspondente producta. hac d. 15 Gen. 1. Doct. vbi sup.

DVB. I. *Cur non fecit mentionem de aere, ut produceret uolatilia, sicut fecit de aqua.*

Respondeo: Quia nomine aquæ subintellexit aerem, qui sua vicinitate habent humiditatem aquosam. Hæc responsio est ex D. August. contra Manichæum. Lege locum apud Alex. Alen. vbi suprà. Doc. ... vbi sup D. Aug.

DVB. II. *Cur non agit Moyses de ornatu elementi ignis.* Doc. v

Respondeo; quia, propter eius actiuam qualitatem, non pos- sup.

possent ibi animalia viuere, neque essent nobis vsui; propter nimiam distantiam. Cùm enim non ascendant vapores illuc, nulla fiet ibi mixtio: & ita non possent saluari. Quia res eisdem saluatur, quibus generatur: atque ita neque secundum inferiorem, quæ dicitur olympium, neque secundum inferiorem, quæ dicitur ignis, habebit ornatum corporeum. Quid? quòd sicut cęlum aqueum nullum habet ornamentum coporeum, præter sui perspicuitatem luminosam, neque empyreum, præter suam lucem; ita neque ignis præter lucem.

Secunda difficul. Hac quinta, & sexta die facta, constant ne ex quatuor elementis.

Doctor. vbi sup. S. Bona. ar 1. q. 2 vbi sup.

CONCLVSIO.

Constant ex quatuor elementis. Hoc enim ratio naturalis exigit: vt sint ad sentiendum idonea. Quia cùm quodlibet animal habeat sensum tactus, quo quatuor elementorum qualitates percipiuntur, debet ex quatuor elementis cõstare. Alias rationes affert D Bona. vbi suprà.

Tertia diffic. Vtrùm corpora animalium magis constent ex elementis passiuis, quam actiuis?

CONCLVSIO

Doct. & S. Bona. st. 3. vbi sup. Scot. hac d. q. vnica.

In corporibus animalium, quantùm ad quantitatem molis, prædominantur elementa passiua: at verò quò ad quantitatem virtutis, magis ex elementis actiuis constant. Ratio totius conclusionis sumitur ex parte finis, qui dicitur rebus, quæ ad finem sunt, necessitatem imponere. Et cùm finis corporis animalis sit, vt aptum sit, & habile ad vitam, & sensum, & motum, quæ habet ab anima, qua informatur, opotuit, vt ex quadam mutua prædominatione consurgeret quædam mutua proportio, & concordia, ex qua corpus illud esset aptum ad vitam suscipiendam, & anima, quæ est, quasi quædam armonia, ad sensum. Si enim prædominarentur in eo elementa passiua, secundum molem, & virtutem, vt in mineralibus, propter sui grossiciem, & soliditatem, non esset aptum ad vitam. Similiter si actiua, secundum virtutem, & molem, prædominarentur, statim elementa passiua consummaiẽtur, nec esset, quod ab anima vegetari posset. Deinde si non prædominaretur terra, secundum quantitatem molis, non esset idoneum ad sensum tactus, qui est primus inter omnes animalis sensu, in quo sensu prædominatur terra. Debetque similiter prædominari ignis, secundum quantitatem virtutis, ut moueatur. Quia ignis omnia penetrat, ut motum faciat: vt D. Au-

D. Augu.

gust. 3.

gust. 3. super Gen. ad literam docet. Eum lege ad hanc difficultatem penetrandam.

Hinc, aqua, & terra in omnibus animalibus, secundum quantitatem molis, prædominantur. *Appen.* 1

Hinc, non dicuntur aliqua animalia facta ex aquis, quòd plus habeant de aqua, quò ad substantiam, quam de terra. Cum omne corpus animantis plus habeat de terra: propterea quòd terra præbet alijs soliditatem, & stabilitatem: sed quia plus in eis dominatur aquea natura, secundum aliquam conformitatem naturæ, per quam illa, quæ ex aqua producta sunt, magis existendo in aquis delectantur. *Appen.* 2

Hinc, cùm humor sit duplex exalans, & fluctuans: ideò aqua, quæ natura humida est, dicitur esse principium duplicis generis animalium, scilicet, natatilium, & volatilium, ratione vaporis, qui cùm sit commixtus aeri, & feratur sursum, volatilia in altum leuantur. Et eò vsque ascendere possunt, donec aerem humidis exalationibus pinguescentem inueniant. Et ascendunt quidem per vim animæ, suffragantibus sibi pennis, & spiritibus interioribus, & vaporibus in aere eleuatis. Nam si earum corpora suæ naturæ relinquerentur, nunquàm ascenderent in aerem. *Appen.* 3

Hinc, quando dicitur in textu: produeant aquæ reptile, &c. per elementum aquæ, intelligendus non est; vt alij volunt, solus aer iste crassior, vaporibus permixtus, licèt in eo degant, tanquàm in proprio loco, qui ab opifice rerum illis deputatus est. Potuit enim Deus animantibus ex aqua conditis, virtutem sursum se sustollendi, ac subleuandi in aere tribuere. Nam & aqua sua habet volatilia, sicut experientia, eos, qui in nouam Hispaniam nauigant, docet. Et nota reptile dici, quicquid repit, proprieque de animantibus verificari, quæ non pedibus, sed ventre gradiuntur? vt sunt vermes, serpentes, lacertæ, stelliones, & testudines: reptile verò animæ viuentis more Hebraico dici, pro reptile viuens: & volatile, quicquid volat, appellari. *Appen.* 4

Hic ab *Scoto* quæst. vnica huius distinct. explicatur quæst. vtrùm elementa remaneant in quocunque mixto, secundum substantiam in actu? & manere virtualiter in mixto habente formam substantialem; continentem in virtute elementorum formas. Aristot. docuit. 1. de gener. Qui postea quàm dixit, elementa manere in mixto, subiunxit. Saluatur enim virtus eorum. Sed hęc quęst. merè physica physicis, & medicis relinquatur. *Dub.* *Scot.* *Aristot.*

Dubia quædam circa verba tex. ab Alex. S.Thom & D.Bona. vbi suprà declarantur.

QVÆSTIO II.

De opere. 6. diei, nempe, de ornatu terræ?

Alex. Alen. q. 54 S. Tho. q. 72. S. Bona. toto art. 2. ubi su.

Die tertia Deus terram diuerso genere arborum, ac fructuum, & varietate plantarum, decorauit. Nunc sexta die, quæ tertiæ diei, quemadmodum &, quinta dies secundæ respondet, iussu suo illam ornat, dicens. Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ, secundum species suas.

Prima diffic Quid per hæc animalia intelliguntur?

Doct. ubi sup. & S. Bonau. in expositione literæ. D. Aug.

Per iumenta, animalia hominem ad cultum terræ adiuuantia, & per reptilia, & bestias, animalia eundem terrentia, intelliguntur. Probatur autoritate D. Aug apud Alex. memb. 1 vbi suprà, dicentis, quædam esse vtilia, quædam deterrentia. Et iumenta dicta sunt à iuuando. Reptilia, quia vel non habent pedes, quibus à terra eleuentur, vt serpentes: vel ita breues, quibus parum eleuantur, vt lacertę. Vox pecora, quæ in translatione. 70 ponitur sub nomine iumentorum comprehenditur. Et quia sunt aliqua animalia, quæ sub nullo dictorum membrorum comprehenduntur, vt cerui, & capræ, quadrupedia in dicta traslatione apponuntur.

Secunda diffic. Fuerunt ne omnia minutissima animalia operibus sex dierum facta?

CONCLVSIO.

Doct. ubi sup. D. Aug.

Non solùm minutissima animalia aquatilia, verùm etiam terrestria, quàm primum terra apparuit arida, fuerunt exorta. Conclusio est D. August. super Genes. lib 3. cap. 14. & de Genes. contra Manichæum libr. 1. cap. 16. Lege loca apud Alex. Alen. memb 2. vbi suprà, & ibi exempla notatu digna inuenies. Quoniam ista (inquit D. Aug.) omnia pulchra sunt conditori, & artifici suo, qui omnibus vtitur ad gubernationem vniuersitatis, cui summa lege dominatur. Idem docet B. Damasc apud Alex. loco citato, vbi enumeratis vtilitatibus animalium, & plantarum, subiungit. Non est enim, neque animal, neque planta, in quo non operationem quandam hominum vtilitati, & vsui conferentem conditor imposuerit.

B. Damasce.

Appen.

Hinc etiam colligitur eadem die creata fuisse animantia venenosa, fera, & rapacia, vt lupi, leones, tigres, serpentes, & alia id genus: propter decorem, & pulchritudinem vniuersi, & hominum vtilitatem, vt infrà dicetur Vbi hominem finem esse, propter quem creata fuerunt, hæc omnia, docebitur.

Tertia

CONCLVSIO.

Si homo in statu innocentiæ perseuerasset, nunquàm illi nocuissent, sed sibi mansueta fuissent. Hæc conclusio videtur posse testimonio scripturę probari: quia, adductis ad Adam cunctis animantibus, vt eis nomina imponeret, non resiluit; non expauit, neque Heua, viso serpente, perterrita est, sed cum eo familiariter locuta fuit. Et confirmatur exemplo, nam viris sanctis aliquando diuino imperio factæ sunt feræ mansuetissimæ: vt Daniel leones. *Doct. ubi sup. & S. Th. q. 96* *Gen. 2.* *Dan. 6. & 14.*

Hinc, post peccatum, hominibus nocent, non quòd noua eis potestas, post lapsum, contra homines tradita sit, sed propter præsidentiam super illa ab homine, per inobedientiam, amissam, quam contulit illi Deus Gen. 1. quando dixit. Dominamini piscibus maris, & volatilibus cęli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. De animalibus autem imperfectis, quæ ex putrefactione generantur, infrà. *Appen.* *S. Tho. q. 96.*

DVBIVM I.

Cur dictum fuit producat terra animam viuentem?

Ratio dubitandi est; quia in productione plantarum, quæ etiam habent animam viuentem, nulla fit mentio de vita. Et productione reptilium, quæ similiter animam viuentem habent, dicitur. Producat terra reptile animæ viuentis. *Alex. Alen. q. 53 m. 2. § 2* *S. Th. ubi sup. ad 1.*

Respondetur cum Alex. quòd additum est animæ viuentis; non vt differentia; sed vt explicatio. Quasi diceret. Reptile, quod inter habentia animam computatur more hebraico; vt suprà diximus. Et quia plantæ imperfectissimam, & occultam vitam habent; ideo in earum productione non fit vitæ mentio; sed generationis dumtaxat. Quia secundum hanc solùm in eis vitæ actus inuenitur. *& S. Bona in expositione litteræ.*

Quarta diffic. Animæ dictorum animalium, aquatilium, & terrestrium, fuerunt ne productæ ex nihilo? an ex aliquo subiecto præsupposito?

Varias adducit D. Bona. opiniones circa hanc difficultatem, quas refutat. Quibus omissis, nota, quę sequuntur. *S. Bona. ar. 1. q. 1 huius d.*

Hoc est discrimen inter rationem seminalem, causalem, primordialem, & obedientialem, quòd prima dicitur qualitas actiua, existens in semine: secunda est virtus actiua agentis; tertia est potentia à primordio indita elementis mundi ad hoc; vt ex ipsis fierent corpora mixta: quarta autem dici- *Nota. 1.*

 tur

citur potentia cuiuscunque creaturę, ad influxum diuinæ virtutis, & potentiæ sustinendum.

Nota. 2. D.Bona. q.ult. dist. 15. & S. Th. q. 73 art. 1. ad ulti.

Inter ea, quæ successione producuntur, quędam fuerunt in prima rerum productione in simili, non autem in ratione seminali producta: vt animę rationis participes. Quæ, quia producuntur per creationem, non habent rationem seminalem: productæ tamen sunt in simili. Quia, post productionem animę Adę, non producitur noua species, licet noua creētur indiuidua. Quędam secundò fuerunt in primis diebus producta, quò ad rationem seminalem: non tamen in simili, vt sunt, quæ per putrefactionem, & quę per diuersarum specierum commixtionem generantur. Quę quidem species: quia quodammodo sunt degenerantes, vt vermes, qui generatur ex humano corpore per corruptionem aliquam, quę facit corpus humanum à propria forma degenerare: non oportuit in se, nec in suo simili ad primariam vniuersi constitutionem produci. Nec ob hanc causam superflua iudicanda sunt: quia suo modo, quò ad bene esse vniuersum decorant. Quædam sunt tertiò, quæ in ratione seminali, & simili producuntur: vt plantæ, & bruta animalia, quæ habent esse per propagationem.

CONCLVSIO.

Animæ purè sensitiuæ in primordio non fuerunt ex nihilo productæ. Habuerunt enim seminarium principium, ex quo fuerunt productæ, & modò producuntur. Et confirmatur autoritate D.Aug. ad Orosium, dicentis. Sicut semen cuiuslibet arboris quandā vim habet: vt cùm corruptum fuerit, in terra oriatur, & virgultum producatur, deinde ramus nihilominus cum stipite dilatetur in frondibus, deinde in eisdem floribus decorata fructificet: ita est in corpore (vt ita dicam) quoddam seminarium, vnde suo tempore currente, prouidentia Dei, aliqua genera animaliū oriantur. Hoc idem docuit copiosè idē D.August. libr. 3. super Genes. capit. 14 ad literam Idem etiam tradidit Aristot. in 16. animalium. Vbi ostendit vegetabile, & sensibile prius fuisse in semine in potentia, quàm in actum educerentur. Et ratio insuper est: quia opus ornatus præsupponit opus distinctionis, & distinctionis opus præsupponit opus creationis: quare si in distinctione corporum non fuit noua creatio: sed productio ex aliquo, multò minùs fuit in ornatu. Et cùm corpora animalium, & eorum formæ pertineant ad ornatum, non videntur esse productæ ex nihilo: sed ex aliquo. Hoc autem est discrimen, quòd, quæ productæ fuerunt

D.Aug. (margin beside "autoritate D.Aug.")

D. Aug. Arist. (margin beside "D.August. libr. 3." and "Aristot.")

runt in principio, fuerunt simul cum suo seminario factæ: at verò, quę nunc producuntur, educuntur ex seminario præexistente, secundum sufficientem actualitatem.

Hinc, diuina dispositione ordinatum fuisse intelligitur: vt animalia maioris perfectionis, & organizationis ex suo primo seminario, secundum maiorem actualitatem producerentur: vt sunt animalia perfectiora, quæ generantur per propagationem. Quæ verò animalia minorem habent organizationem ex seminario præexistente producerentur: vt, quæ generantur per putrefactionem. Quæ, quia imperfectiora sunt, minori indigent adiutorio, & virtute, vt ex potentia in actum educantur. *Appen.*

DVBIVM.

Animæ animalium imperfectorum, quæ per putrefactionem generantur, à quo educuntur?

Quidam dixerunt educi à cœli motore, alij per creationem.

CONCLVSIO.

Educitur in actum talis anima per virtutem agentis particularis, & per adiutorium corporis cœlestis. Et ratio est, quia sicut humor fit semen per generandi potentiam, & post modum fit corpus organicum in matrice, ita quòd anima illa sensibilis, quæ erat in potentia, educitur ad actum per virtutem agentis particularis, & iuuamine corporis cœlestis, ita in casu posito. Nam cùm in terra ista esset aliquo modo seminarium illud, concurrentibus elementis, & adiuuante cœlesti corpore, vt calor viuificus generetur, fit quoddam semen, ita quod potentia illa actiua, quæ priùs latebat, adiuta actione cœlestis corporis, proficit, & venit ad complementum, & perfectionem. Tuncque cœli motor non dat sibi formam vltimã, sed solùm adiuuat, & excitat, vt proficiendo ad speciem perfectã perueniat. Et idem dicendũ est de alijs in terra nascẽtibus. *Alex. Alen. q. 60 m. 3. ar. 1 & 2. S. Tho. q. 75. ar. 3. & q. 91. artic. 2. ad 3. S. Bonau. ubi sup.*

QVÆSTIO III.

De productione rationalis creaturæ, nempè de homine.

Quare eadem sexta die, rebus omnibus, quibus terra exornatur, productis, dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Meritò q. hæc de homine in genere erit explicanda. Absoluitur quæstio vt est nobis in more positum, explicatis nonnullis difficultatibus. *Alex. Alen q. 57 S. Tho. q. 91. S. Bonauẽt. & alij d. 15*

Prima diffic. Quomodo homo cælis, & cæteris inferioribus creaturis, præstat?

CONCLVSIO.

Multum quidem excellit, & præstat. Et ratio est, quia non *Doct. ubi sup.*

solùm inter ea, quæ condita sunt in terris, naturæ dignitate, & conditionis nobilitate antecellit, verùm etiam quòd solus ipse naturæ suæ dignitatem intelligere valeat. Non vt in superbiam erigatur, sed vt ad gratiarum actionem excitetur, & in feruentiorem amorem sui conditoris rapiatur. Omitto interim alia, quibus homo à creatione aliarum omnium separatur.

Secunda diffic. Conuenienter Deus hominem, dignitate naturæ omnia creata antecellentem, postremò creauit?

CONCLVSIO.

S. Bona. ar.2.q.2 ubi sup. B. Ambr. Gregor. Nice. Chrysost. Alex. Alen. q. 17 m.3.

Conuenientissimè diuina sapientia hominem nouissimè plasmauit Ratio est; quia cùm homo sit finis omnium corporalium, debuit vltimo produci, vt sua productione omnia præcedentia finiret, & compleret. Alias rationes elegantissimas adducunt autores ex B. Ambros. in epist. 38. ad Horontianum, & ex Greg. Niceno in lib. de homine, cap 2. Et ex D Chrysost. lib. 1. de prouiden. Dei, & homil. 8. super Genes. Instar namque Regis in mundum omnigena rerum varietate adornatum, tanquàm in palatium, fuit inductus.

S. Tho. q. 91. ar. 4. ad 1. S. Bona. ar. 2. q. 1.

Tertia diffic. Fuit ne homo finis rerum omnium creatarum?

Finis, ad quem res ordinantur, duplex est Vnus principalis & vltimus. Alter non vltimus, siue intermedius. Hoc enim modo, vt perspicuum est, eiusdem rei plures possunt esse fines.

CONCLVSIO I.

Apoc. 1. & ult.

Finis, primo modo sumptus, soli Deo Opt. Max. competit. Ipse enim est alpha, & omega, principium, & finis: vt suprà explicatum fuit.

CONCLVSIO II.

Apoc. ult. Deut. 4. Gen. 1. 9

Homo, secundo modo, dicitur finis rerum omnium creatarum: quatenus vniuersa eius necessitati subueniunt, vsque dum generalis resurrectio adueniat. Et ratio est, quia omnia ad eius vtilitatem referuntur, eique inseruiunt. Et primùm, quòd Angeli ei subueniant, constat ad Heb. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, &c. Et Apoc. vlt. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum. De cœlis, & astris patet Deut. 4. vbi Moyses Solem, & Lunam, & omnia astra, ad eius ministerium esse creata docet. Et de reliquis similiter colligitur ex sacra scriptura Gen. 1. Dominamini piscibus maris. Et Gen 9 Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. Et omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. Notanter dicitur vsque

quedum, &c. quia tunc elementa sola manebunt, vt in floribus 4. de iudicio vniuersali diximus.

DVBIVM.

Fuerunt ne ordinata animalia eodem modo ad hominem in statu innocentiæ, & in statu naturæ lapsæ.

Diuerso quidem modo, vt sequentes cõclusiones indicabũt. *S. Bonau. ubi sup.*

CONCLVSIO I.

In statu innocentiæ fuerunt ad hominem ordinata. Et probatur quatuor rationibus. Et prima est ad eius imperium (per suam obedientiam ei præstitam) manifestandum. Secunda, vt hominis habitaculum non solùm multitudine arborum, verùm animalium diuersitate decoraretur. Tertia, vt diuersis naturis animalium multiformem conditoris sapientiam conspiceret. Quarta, & vltima ratio est, vt intelligens homo animalium rectitudinem; & amorem in id, ad quod creata sunt, magis, magisque in Dei cognitionem, & amorem mentem suam eleuaret. Nam per ea, quæ facta sunt, ad inuisibilia Dei mens nostra dirigitur. *Ad Roma. 1.*

CONCLVSIO II.

In hoc statu naturæ lapsæ animalia ordinantur etiam ad hominis vtilitatem; diuersimodè tamen. Et ratio est; quia iumenta, & pecora ordinantur ad eius indigentiam releuandam, quò ad cibum, & vestimentum, & obsequium, & etiam ad solatium, vt psitaci, & aliæ aues, & catuli, & alia id genus animalia, quibus vescimur, & quorum pellibus vestimur, & ad terram colendam, & iter faciendum, vtimur. At verò bestiæ noxiæ ordinantur ad hominem; quia vt D. August. lib. 3. super Gen. ad literam ait. Vel pœnaliter lædunt; vel salubriter exercent, aut vtiliter probant, aut ignoranter docent; vt formica docet pigrum. *D. Aug. Prou. 6.*

QVÆSTIO IIII.

De die septimo. *Al. Alē. q 56.*

Relege primùm ad hanc q. nota. 2. difficult. vlt 2. q. suprà in hac distinctione. *S. Th q. 73.*

Duplex est naturalis rei perfectio. Vna formalis, quatenus res habet ea, quæ ad sui perfectionem concurrunt, & hæc pertinet ad sextam diem. Tunc enim fuit vniuersum per integritatem partium perfectum. Altera est perfectio rei finalis; vt quando res suum est finem consecuta. Qui quidem finis, aliquando est rei operatio; vt finis intellectus est contemplatio; quandoque verò aliquid, quod per operationem efficitur; vt finis ædificationis est domus. Quam perfectionem mundus *S Bon. q. ult. et alij hac d. 15 Nota. 2. S. Th. ar. 1 et Alex. Alē in a ubi sup.*

in fine sęculi sortietur, quādo intellectualis natura fuerit perfectam fœlicitatem adepta. Nam cęterę creaturę; vt in quęstione proxima dictum est, ad intellectualem naturam ordinantur, & hęc ad septimum diem pertinet.

Prima diffic. Completio diuinorum operum debet ne diei 7. ascribi?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. m. 1. §. 2. S.Th. ar. 1. & alij ubi sup. Consummatio naturalis operum Dei diei sexto, & septimo, secundum diuersas acceptiones, ascribi potest. Patet ex nota. 2. Nam prima perfectio diei 6 & secunda diei 7. tribuitur. Compleuit enim Deus die 7. opus suum, non creaturam nouam condendo; sed creata administrando, & ad debitum finem mouendo.

Appen. Hinc, consiliantur translationes. Nam, quę consummationem tribuit diei sexto, intelligitur de consummatione, & perfectione prima, quę est secundum integritatem partium; Genes. 2. nostra autem translatio vbi dicitur. Compleuit Deus die septimo opus suum, quod patrarat. Loquitur de consummatione, & completione, siue perfectione secunda, quę est secundum operationem partium.

Secunda diffic. Requieuit ne Deus ab omni opere suo die septimo?

CONCLVSIO.

Alex. Alen. §. 3. S.Th. ar. 2. & alij ubi sup. Ioan. 5. Requieuit prorsus, & si modò aliquid operatur, non est opus illud conditionis generum, & specierum; sed gubernationis, & multiplicationis rerum, iam creatarum. Ita enim intelligendus est locus Ioan. 5. Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Et ratio est; quia quamuis potuisset plura fecisse, vel adhuc facere; nihil tamen de cętero fecit, vel creando facit, quod illis primis diebus non pręcesserit; vt ex nota. 1. citato huius q. constat. Quieuit igitur, in quantùm opus primordiale, quod est veluti seminarium, compleuit. Et Eccles. 1. confirmatur Ecclesiast. 1. Nihil nouum sub Sole. Lege D. Aug. D. Aug. epist. 28. & c. 14, 3. super Gen. ad literam. vbi hęc expresse docet. Et operatur, vt dictum est.

Appen. 1 Matt. 13. Ad Galat. 4. Hinc multorum locorum sacrę scripturę explicatio colligitur: vt est locus Matt. 13. de consummatione sęculi in fine mūdi. Vnde tēpus plenitudinis dicitur ad Gala. 4 Et locus Ioā. 19. Consummatum est: quia non loquūtur de cōsummatione naturę, quę facta fuit die septimo; sed locus Matt loquitur de cōsummatione glorię, quę erit in fine mundi. Et locus B. Ioā & Ioan. 1. D. Paul de consummatione gratię, quę fuit in incarnatione Christi; quia gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.

Hinc

Hinc etiam pendet declaratio illius loci Hier 31. Nouum creauit Dominus super terrã. Loquitur de incarnatione Christi. Et loci Eccl. 36. Innoua signa, & immuta mirabilia. Et Apocal. 21. Et dixit, qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Nihil enim nouum ex tunc fecit, quod non præcesserit aliquo modo in operibus primis, vel materialiter, vel causaliter, vel in suo simili, vt suprà in primo nota. in principio huius q. citato prædiximus; vt incarnationis opus nouum præcessit, secundum similitudinem hominum factus.

Appen. 2 Hier. 31 Eccl. 36. Apoc. 21 Ad Phil. 2.

Hinc, tandem confutatur hęresis Manichæorum, qui; vt autor est D. Aug calumniabantur nouo testamento; quia Io 5. dicitur. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.

Hæresis. D. Aug. lib. cont. Adimantum, & de Gene. contra Mich. c. 22.

Nota distinctionem D. Bon. vbi supra de duplici perfectione vniuersi. Quarum prima, & præcipua est secundum esse pmaneus, quæ attenditur in completa existentia principiorũ, & completo numero specierum, à qua cessauit die septimo. Secunda est secundum illius esse decurrens, quæ consistit in productione eorum, quæ per tempora decurrunt, & sibi ipsi consequenter succedunt, ex cuius successionis ordinatione resultat quædam vnitatis pulchritudo, & perfectio. De hac intelligitur locus, Pater meus vsque modo operatur, &c.

Ioan 5. Al. Alẽ. q. 53. m. 2. & q. 56. m. 2. S. Th. q. 73. ar. 3.

Tertia dif. De benedictione in 5. & 6. & 7. die?

Hæc difficultas est fœcunda. & parit ex se vnum, atque alterum dubium: sunt tamen facienda prius aliquot fundamenta notatu digna.

S. Bon. in expositione lit.

Benedicere, siue benedictio in bonam, & in malam partem accipitur. In malam significat blasphemare, aspernari. Iob 2. Benedic Domino, & morere. i. blasphema, siue maledic Dño. Nam, per antiphrasim, hoc loco benedic pro maledic, vsurpatur. In bonam verò partẽ pro laude Dei sumitur. Vnde regius psaltes. In ecclesijs benedicite Deo Domino.

Magistr. 1. Fund. Iob. 2. Psal. 67.

Benedicitur Deus ab homine, & homo à Deo. Deus quidẽ ab homine, cum dignis laudum præconijs extollitur. psal. 33. Benedicam Dñm in omni tempore, semper laus eius in ore meo Homo autem benedictionem à Deo assequitur, quando, gratiæ suæ dona homini impartitur. psalm. 66. Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.

2. Fund. Psal 33. Psal 66.

Quidam sunt in plena benedictione, vt sancti in patria, de quibus 2. Cor. 9. Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quidam etiam sunt in plena maledictione, vt damnati; Matth. 25. Ite maledicti, &c. Quidam tandem sunt mixti, nempe, in mundo existentes. Nam aliqui replentur

3. Fund. 2. Cor. 9. Mat. 25.

tur benedictionibus, vt qui sunt gratia iustificati, & ab omni mortali peccato immunes; alij verò maledictionibus saturātur; vt qui peccatorum sordibus sunt inuoluti. De ijs Prouer 10. Benedictio Domini super caput iusti, os autem impiorum operit iniquitas.

Prou. 10.

Appen. Hinc, facilè colligitur; cur Deus in statu innocentiæ Adæ benedixerit, & simul atque peccauit, eidem maledixerit, male dicta terra, &c.

Genes. 3.

4. Fund. Benedicere significat, gratias agere; vt Deuteron. 8. Cùm comederis, & saturatus fueris, benedicas Domino. Et psal. 15. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum, id est, gratias ei agam. Significat etiam bona alicui imprecari, & tribuere. Genes. 1. Creauit Deus hominem, ad imaginem, & similitudinem suam, benedixitque ei. Et tandem sumitur pro sanctificare. Genes. 2. Benedixitque Deus diei septimo, & sanctificauit illum.

Deut. 8. Psal. 15. Gen. 1.

DVBIVM I.

Cur benedictio facta est super producta ex aquis, & non primò super terrę nascentia, & terrena animantia?

Doct. ubi supra. D. Aug. Respondeo cum D. Aug. apud Alexandrum. Terræ nascentia non fuere primò benedicta; quia non habuerunt effectum prolis procreandæ, & sine sensu gerebantur, & benedictio ad multiplicationem pertinet. Vnde dictum est creaturis, quas benedixit. Crescite, & multiplicamini, &c. Et quia plus pisces, & aues, quàm reliqua animalia multiplicāt, prius hęc ex aquis orta benedixit, per quorum benedictionē intelliguntur quoque benedicta reliqua animalia.

Appen. Hinc, benedixit Deus homini, quia vbiq; terrarum conseruatur, & propagatione multiplicatur, quod nulli speciei animalium contingit. Lupos. n. neq; Sardinia, neq; Anglia, neq; Baleares, in quibus maior, & minor continentur, neq; Ebusus & huic proxima frumentaria; hactenus nouerunt.

Doctor. vbi sup. Gen. 2. Mat. 26. & 14. et Luc. 9.

DVBIVM II.

Benedicuntur etiam res inanimatæ?

Prima Propositio.

Benedicūtur à Deo. Nam Gen. 2. Benedixit Dominus diei septimo, & sanctificauit illum. Et Christus Dominus panem eucharistiæ, & panes, quibus quinque millia hominnm satiauit, benedixit.

Secunda Propositio.

Benedicuntur quoque res inanimatæ ab homine. Probatur conclusio multis benedictionum formis, quibus Ecclesia, a

varia

varia genera rerum inanimatarum benedicenda, in missali, & sacerdotali Romano vtitur.

Hinc, ex benedictione Christi originem sumpsisse videntur rerum inanimatarum benedictiones. *Appen.*

DVBVIM III.

Cur res benedicuntur?

Ratio dubitãdi est; quia cùm omnis creatura Dei bona sit, videtur non esse opus benedictione. Vidit enim Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Respondetur. Quamuis omnis creatura Dei bona sit, tamen, quia inimicus humanæ naturæ hominum saluti, & vitæ spirituali, & corporali inuidens, nociua multa rebus, vsui humano deputatis, adinuenit; vt hominibus, & spirituale: & corporale damnum inferret. Ideo sanctificatur, inquit ibidem Apost. per verbum Dei, & orationem, scilicet, sacerdotis, nempè; ad effugandam inimici virtutem. *Gen. 1.* *1. Tim. 4*

Hinc, Ecclesiã Spiritu sancto edocta; vt inimici prauitas eradicaretur, & fideles in bono statu, & quiete, conseruarentur, varias diuersarum rerum benedictiones in virtute Dei fieri instituit. *Appen.*

Quarta dis. Cur Deus diem septimum benedixit, & sanctificauit, & non alios dies?

Nota primùm cum Alex. Alen. nomẽ benedictionis latiùs patere, quàm sanctificationis nomen. Et ratio est; quoniam est benedictio quędam temporalis; vt quę consistit in rerum multiplicatione. Quæ benedictio; vt ex dictis patet, fuit in quinto, & sexto die; est etiam quædam benedictio spiritualis, quæ rursus est duplex. Vna gratiæ, quæ est homini propria. Altera quietis æternæ, quæ dicitur hoc loco benedictio cum sanctificatione. *Doctor. vbi sup.* *Nota 1.*

Ratio dubitandi in loco est; quia cùm tempus de se sit indifferens, & dies sit temporis pars, non debuit magis dies septimus, quàm primus, & alij benedici. *Nota 2.*

Propositio.

Meritò dies septimus, & nõ alij, benedictione donatus est. Et ratio est; quia, vt dicitur malus non ratione sui, vt habet dubitandi ratio; sed mensuræ actionis malæ; vt B. Paul. ad Ephes. 5. Redimentes tempus; quoniam dies mali sunt. Ita è contrario dies est benedictus; quia est mensura alicuius operationis, in qua est benedictio, & sanctificatio. Neq; enim aliud est, diem benedicere, & sanctificare, quàm tali actioni diem consecrare. *S. Bon ej* *Ad Eph 5.*

Hinc,

Hinc, quoniam Deus omnia fecit ad hominis instructionem, vt eum non solùm verbo, verùm etiam opere erudiret: sicut sex diebus operatus est, & die septimo quieuit ab omni opere, quod patrarat; ita etiam concessit homini, vt sex dieb. operaretur, & die septimo ab omni opere cessaret, & ei per contemplationem inhæreret. Et quia per quandam inhæsionem recipit homo ampliorem benedictionis, & sanctificationis gratiam, dicitur tantùm dies septimus, non ratione sui; sed illius, quod Dominus deputauit, in illo fieri, benedictus, & sanctificatus.

Dub. multa ad literam huius d. tractat Alex. Alen. vbi sup. Et q. 55. hactenus de dist 15.

Magist. Sentent. Distinct. XVI.

QVÆSTIO VNICA.

An homo ad Dei imaginem sit conditus?

Hactenus Magist Sent. de conditione creaturæ merè spiritualis, & creaturę merè corporelis, disseruit. Iam hominis productionem aggreditur, qui ex vtraque natura; vt Athana. in symbolo docet, conficitur. Anima siquidem rationalis, & caro vnus est homo. Hic.n. velut alter mūdus, plasmatus à Deo est. Vnde Microsmi nomen accepit. Quem si supinum statueris, & in vmbilico, qui in eo centri locum habet, circinum fixeris, & circumduxeris extrema digitorum in manibus expansis, & pedibus, attingendo, absolutum conficies orbem. Eritq; tibi perspicua satis quæstio hæc, si sequentes difficultates diligenter, & attentè legeris.

Prima difficultas. Cur dixit Deus, hominem conditurus: faciamus hominem, &c.

Merito hoc quæritur, quia ad alias res producendas solùm vsus fuit verbo fiat, hominem autem producturus videtur cōsilio, & deliberatione vti dicens, faciamus.

CONCLVSIO I.

Conuenientissimè verbū faciamus in hominis plasmatione appositū fuit. Et rō est; vt hominis excellētissima dignitas p̄ reliquis oīb. demonstraretur. Rō est D. Aug in sermone quo dā de imagine. Nō aūt, ꝙ Deus cōsilio, & deliberatione egear, aut successiuā de suis operib consideratione m habere debeat nec ꝙ plus consultauerit, aut deliberauerit super homine faciendo, q̄ de alijs creaturis, quasi hoc fuerit magis difficile.

CONCLVSIO II.

Neque est intelligendus locus de Deo, & Angelis, quasi Deus consultutus, ab angelis requirat; quo modo hominem nobilitet.

Al. Alē. in p. p. q. 6 r. per totū, & q. 67. m 1. & m 2. p q. 55. m 2 3 et 4. & q. 62 m. 5. per totū. B Th. q. 35 et 93 Magistr. & Doct. scholastici hac d. & d 3. primi. Cast con tra hære. verbo, Adā, & Henr. hg res. 2. & vera imago hg res 2. Al. Alē. q. 5. m. 2 S. Tho. q 93. ar. 5. & q. 9 ar. vl. ad 1. et alibi sup. Gen 1. D. Aug. Theo. & D Basil. homil. 9. exameró.

nobilitet. Et ratio est, quia Deus non indigebat in creatione hominis adiutorio angelorũ, plusquàm in creatione alterius creaturę Tum etiam, quia vox nostram identitatem naturę insinuat, nulla autem est imago vna Dei, & angelorum.

Hinc, confutatur hæresis quorundam hæreticorum, qui ad angelos factum fuisse sermonem hunc asseruerunt. *Hæresis.*

CONCLVSIO III.

Nec sermo iste ad solum filium referendus est, quasi ad imaginē solùm filij homo factus sit. Et ratio est, quia dixisset tunc ad imaginem tuam, & non ad imaginem nostram. S. Th in sol. ad 3.

Hinc, colligitur errasse, qui soli filio locutum fuisse patrē interpretantur. *Appen.*

CONCLVSIO IIII.

Neque est locutio vnius personæ ad se ipsam. Et ratio est, quia nunquam loquitur ad se ipsum, cùm aliquid facit. *Cast. ver. anima. hær. 5.*

CONCLVSIO V.

Loquitur ad personas, & ratio est; quia voluit vnius Deitatis Trinitatem sanctissimam personarum insinuare. Et quia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa.

CONCLVSIO VI.

Vtitur quoq; scriptura in hominis productione hoc speciali modo loquendi: vt ostenderetur, alia propter hominem facta fuisse. Et ratio est, quia quæ principaliter intendimus, cum maiori deliberatione, & studio facere consueuimus.

DVBIVM.

Cur postquam dictum est creauit Deus hominem, ad imaginem, & similitudinem suam, additum est ad imaginem Dei creauit illum?

Respondeo: primùm; vt declararetur, vnitatem essentię esse eius exemplarem causam. secundò, vt conuersio eiusdem ad eandem, tanquam ad suum finem, indicaretur: Vtrumq; confirmatur Ecclesiæ 17. vbi de cōditione primi hominis loquēs scriptura sacra dicit. Secundum imaginem suam fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipsam. *Al. Alē. m. 4. q. 55. Eccl. 17.*

Hinc, hominem ad imaginem, & similitudinem Dei esse factum, de fide tenendum est. *Appen*

Secunda d. f. Potest ne homo dici imago Dei, sicut dicitur ad eius imaginem factus? Al. Alen. q. 62. m. 5. art. 3.

CONCLVSIO I.

Imago, si proprijssimè sumatur, vt inquit Alexan. 1. perfectè implens illud, cuius imago est; vt S. Thom. declarat, soli filio in diuinis respectu patris conuenit. Et ratio est; quia imago S. Th. q. 93.

go

B. Bon. q. 1. art. 1. Dur. q. 5. Sot. & alij hac d. 10. go Dei perfecta, & proprijssimè sumpta non potest; nisi in identitate naturæ reperiri, quę est in filio, & non in angelis, neque hominibus, vt fides docet. Et hoc modo Hilarius in lib. de syno. definit imaginem dicens, esse indifferentem speciem, & indistinctam, indiscretamque, & vnitam similitudinem rei, cuius imago est.

CONCLVSIO II.

Imago propriè sumpta; quatenus repræsentat nobilem actum eius, cuius est imago, distinctionemquè, & ordinem, verè competit homini, & est homo Dei imago. Ratio est; quia hominis anima non solùm repræsentat Deum, quatenus ens, & viuens est; sed etiam nobilissimum eius actum, qui est intelligere. Atque etiam repræsentat distinctionem, & originem, quæ est in diuinis personis, quantùm ad memoriam, & intelligentiam, & voluntatem. Imago enim dicit ordinem, & originem in potentijs suo modo, sicut est in personis. Et confirmatur autoritate D. August. in libr. 83. quæst. quæst. 51. qui dicit hominem imaginem, & ad imaginem esse. Nam propter similitudinem imago, & propter imperfectionem similitudinis ad imaginem esse dicitur. Et; vt dicit D. Bona. in abstracto dicitur imago, in concreto ad imaginem; vt tabula, in qua est Regis imago depicta, dicitur imago, & dicitur ad imaginem Regis depicta. Lege D. Aug. in lib. de decem chordis.

ar. Alē. 1a. 7. vbi p. D. Aug.

Tertia diffic. Vtrùm homini naturaliter insit Dei imago?

CONCLVSIO.

Al. Alē. ar. 5. & 6. S. Th. art. 4. S. Bon. q. 2. & alij vbi sup. Inest homini naturaliter Dei imago. Et ratio est; primùm: quia inest ei à prima sua origine. Et quia inest omni homini communiter, & inseparabiliter. Et quia competit ei, secũdum suas intrinsecas, & naturales potentias, intellectum, memoriam, & voluntatem. Quæ enim hoc modo insunt, naturaliter inesse dicuntur.

Quarta diffic. Imago Dei conuenit ne alijs ab homine?

CONCLVSIO.

Ale. Alē. art. 2. S. Th. ar. 3. S. Bon. q. 3. Dur. q. 1. & alij vbi sup. Append. Conuenit etiam angelis. Et ratio est; quia cùm anima eo ipso imago Dei sit, quo Dei capax, & particeps esse potest, & hoc competat angelis, sicut & homini, conueniet etiam angelis. Neque enim nobilissima omnium creaturarum natura, scilicet, angelica, nobilissima omnium conditionum naturalium, quæ est esse ad imaginem Dei carere debuit, cùm intellectu, memoria, & voluntate prædítæ sint, quibus imago Trinitatis sanctissimæ repræsentatur.

Hinc,

Hinc, perspicuum est rationem imaginis non competere alijs creaturis, in quibus solum remanet ratio vestigij, secundum vnitatem, veritatem, & bonitatem.

Quinta diffic. Est ne imago æqualiter in homine, & in Angelo.

CONCLVSIO I.

Si loquamur de imagine quantum ad essentialia, perfectiùs in angelo, quàm in homine imago reperitur. Et ratio est, quia in eo est verior, & perfectior, & expressior ratio imaginis, quòd in maiori participatione diuinæ perfectionis, conditum est, talis autem est magis angelus, quàm homo. *Al. Alē. ar. 2. S. Th. ar. 3. S. Bon. q. 1. ar. 2. Dur. q. 2. & alij ubi sup.*

CONCLVSIO II.

Si autem sermo fiat de imagine, quò ad personalia, quę est Trinitatis beatissimæ imago, æqualiter est in vtroque imago. Et ratio est, quia hæc est distinctio, & origo, & æqualitas, & consubstantialitas in potentiis animæ, neque, in memoria, intelligentia, & voluntate, sicut in potentijs Angeli.

Sexta diffic. Vtrùm imago Dei sit in fœmina?

CONCLVSIO I.

Est quidem. Probatur Gen. 1. Creauit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, masculum, & fœminam creauit eos. Et mox effectum illius imaginis diuinæ explicans, subiungit. Dominamini piscibus maris, & c. Et ratione confirmatur, quia forma æque ac vir mentem, & rationem, & libertatem arbitrij habent, in quibus imago Dei constituitur. *S. Bon q. 2. ar. 2. S. Th. ar. 4. Gen. 1. B. Ambr. Hexa. li. 6. c. 7. & 8.*

Hinc, imago, quantum ad suum esse principale, quod in anima, & eius potentijs est, quatenus Deum trinum, & vnum repræsentant, & ad eundem debent conuerti, æque est in fœmina, & viro, serua, & libero. *Appendi.*

CONCLVSIO II.

Rationę tamen quarundam circunstantiarum adiacētium excellentiori modo reperitur in viro, quàm in fœmina, Dei imago. Et probatur. Tum ratione præsidentiæ, quia mulier, etiam ante peccatum, erat naturaliter viro subdita, & vir soli Deo suberat. Vnde B. Paul. dixit, virum esse imaginem Dei, non mulierem. Vt perpulchrè adnotauit D. Chrysost. eo in loco, & super Genes. Tum etiam quia vir est caput, & principium mulieris Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem: sed mulier propter virum. Et propter has causas in viro magis, quàm in muliere, relucet Dei imago, qui est Dominus rerum omniū quas condidit, illisquè dominatur, & præest, & est illarum, omnium finis, & principium, alpha, & ω. *1. Cor. 11. D. Chrys. 1. Co. . . Apoc. 1. & 2.*

Septima

Septima diffic. Vtrùm imago Dei sit in corpore hominis.

Al. Alē. q.62. m. 5. ar.5. S Tho. q. 93. ar.5. Cast con tra hære. uer. imago, hære-si. 2. Hæresis. Gen. 1.

Circa hanc difficultatem fuit hæresis quorundam, dicentium, imaginem Dei, ad quam homo factus est, à Deo esse corpori impressam, & non animæ. Quis autem fuerit huius hæresis autor, nec Philaster, Brixiensis episcopus, nec D. August. qui contra illam disputarunt, indicarunt, vt Castro vbi suprà scribit.

CONCLVSIO I.

Imago Dei non est in corpore impressa, neque ad imaginē Dei factum est. Ratio est, quia si Dei imago esset in corpore hominis & non in anima, oporteret, vt alia bruta animalia, quæ similem homini habent sui corporis figuram, (qualia in mari aliqua esse dicuntur) imaginem Dei portarēt, & essent ad imaginem Dei facta: quemadmodum homo. Et confirmatur autoritate sacræ scripturæ: nam postea quàm Deus creauerat cete grandia, & omnem animam viuentem, &c. ad hominis creationem deueniens, dixit Deus. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, vt præsit, &c. quod de solo homine, & de nullo alio animale dictū est. Tū etiam, quia per id, homo Dei imago significatur, autore D. Augus. quo irrationabilimus omnibus præest, & super omnia dominatur, quod non facit per corpus, cursus velocitate, fortitudine, &c. (In his enim homo à multis bestijs superatur,) sed per intellectum, & mentem, & memoriam, in quibus ratio imaginis sita est.

D. Aug. 1. de Ge cōtra Manich. cap. 17. et 12 de Trin. c. 7. Heresis.

Hinc, confutata manet hæresis in principio difficultatis posita.

CONCLVSIO II.

Methonymicωs tamen non absurdè imago Dei appellari potest. Et ratio est, quia imaginem Dei optimè significant ea, quę perspicue in corpore relucent. Cùm corpus humanum, præ corporibus omniū animantium, habeat staturam, membra, vires, & organa rationi congrua. Vnde D. August. inquit. Non immeritò exterior homo dicitur particeps similitunis Dei, non solùm; quia viuit, sed quia ad mentem se regentem conuertitur. Et alibi, corpus nostrum sic fabricatum est, vt erectum indicet nos meliores bestijs, à Deo similes.

D. Aug. lib 83. q. q.51. & cōtra Manich. ubi sup. De Eccl dog. c. vlt.

Octaua diffic. Quomodo imago à similitudine differt?

Non immeritò hæc difficultas à doctoribus citatis discutitur. Nam si pro eodem similitudo, & imago sumerentur battologia, & inepta quædam nugatio in verbis Moysi ostenderetur, dicentis in persona Dei. Faciamus hominem ad imaginem,

Al Alen. a 1 4. S. Tho. ar. 2.

ginem, & similitudinem nostram, quia similitudo iam antea in imagine fuit comprehensa, quare non opus erat pluribus, si vnum sufficiebat, & imago similitudinem includebat. Varij sanctorum patrum varias differentias adduxerunt ad earum distinctionem, quibus omissis sit conclusio. *S. Bonau. q. ult. Genes. 1.*

CONCLVSIO.

Similitudo non est imago, sed imaginis perfectio. Sensus enim germanus illius loci, faciamus hominem, &c. est, scilicet, faciamus hominem ad imaginem nostram, non qualemcunquè, sed apprimè nobis similem ita, vt homini nostra sit imago, non quæ naturam nostram obnubilet, vel obscurè exprimat, sed euidentiori claritate eius perfectionem manifestet. Nam B. Damasc. lib. 2. per plura capita similitudinē in virtutibus, & gratia Spiritus sancti cum aliis sanctis patribus constituit. Sic enim habet B. Irenæus lib 3 contra Valent. cap. 20. Quod perdidimus in Adam, hoc in Christo Iesu recepimus. Predidimus autem iustitiam, pietatem, cæteraſquè virtutes, in quibus similitudo, quę est imaginis Dei perfectio, sita est. Lege eundem lib & B. Cyprianum ser. 3. de pœnitentia explicante locum. Estote perfecti, sicut pater vester cœlestis perfectus est, vbi ait Erimus perfecti, si similitudo, quam Adā peccando perdiderat, in actibus nostris luceat Vbi nomine similitudinis nihil aliud, quàm pietatis opera, intelligit. His suffragantur B. Amb. exponens illud Psal. 48. Homo cùm in honore esset. D Basil. B Hieron & alij, quos citat Fœlisius. lege sequentem difficultatem. *Gen. 1. B. Dam. B. Ireneus. B Cyprianum. Mat. 5. B. Ambr. Psal. 48. B. Basil. D. Hiero.*

Nona diffic. Vtrum Dei imago per peccatum amittatur?

Nota primùm cum Victorino Afro, à quo B. Hieron. Rethoricam didicisse fertur. in lib. 1. contra Arrium, vbi disserens locum. Faciamus hominem, &c. ait, Aliud est iuxtà imaginem esse, quod quidem substantia est, aliud autem iuxtà similitudinem esse, quod non est substantia, sed in substantia, nomen qualitatis declaratiuum. Quod confirmauit Eucherius Lugdunensis Episcopus libr. 1. super Gen. eundem locum faciamus hominem, &c. explicans, vbi ita scribit. Inter similitudinem, & imaginem, hoc interest, imago Dei omnium, similitudo paucorum. Hoc namquè imago Dei ab excellentia diuinæ similitudinis distat, quòd imago Dei anima peccatrix esse non desinit: ad Dei autem similitudinem, nisi anima sancta fuerit, non perueniet. Quia illa anima creata est per naturam, hæc dabitur consumatis per gratiam Quoniam, si nihil aliud est imago Dei, quàm *Castro contra hæres. verb. Adam, & Hen. hæres. 2. Nota 1. Victoria. Gen. 1. Eucherius.*

mens naturaliter animæ humanæ collata, quid aliud erit similitudo, nisi feliciter beatitudo conferendo. Hæc Eucherius.

Nota. 1. Deinde animaduerte imaginis nomen non solùm capi in sacris literis iuxtà id, quod in natura situm est, & nunquàm perditur: sed aliquando etiam capi, iuxtà quasdam animæ qualitates. Patet ad Col. 3. Expoliantes, inquit B. Paul. Vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui reuocatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illum. Ex quo loco apertissimè colligitur, hanc esse datam à B. Paul. differentiam inter veterem, & nouum hominem: vt vetus homo, qui ad peccatum pertinet, non habeat imaginem Dei; quia, scilicet, bonitate caret; nouus autem homo, qui ad gratiam per Christum recuperandam pertinet, Dei imaginem gerat. Iuxtà quod oportet: vt ibi imago non solùm consistat in nuda animæ substantia; sed etiam in gratia, per quam homo Dei formis fiat. Et B. Ambros. super hunc locum, inquit. Imago hæc in conuersatione bonæ vitæ intelligenda est, sicut dicit ad Corint. quemadmodum portauimus imaginem eius, qui de terra est, ita & portemus imaginem illius, qui de cœlo est. Ipse est ergo creator hominis, cuius imaginem portare nos iubet in sanctitate, & bonis operibus, quæ de filij Dei cognitione descendit. Hactenus D. Ambr.

Ad Colossen. 3.

B. Ambr.

1. Corin. 15.

CONCLVSIO I.

Hæreticum est asserere, imaginem Dei, quæ in nuda animæ substantia consistit, per peccatum amitti. Quantumcunquè enim homo se ipsum peccatis subdat, non perdit mentem, intellectum, nequè arbitrij voluntatem, in quibus sita est. Et ratio est, quia si in dæmonibus (vt B. Dionys. docuit) quorum peccatum multò grauius fuit, naturalia manserunt integra, quantò magis id factum esse in homine putandũ est:

B. Dion.

Deinde, si peccatum aliquod subtraheret de natura, crebrescentibus peccatis: tandem aliquando ipsa peccata totam animæ consumerent naturam, quod nefas est dicere, immo, & hereticum. Cùm anima sit immortalis, & incorruptibilis. Et confirmatur conclusio variis sacræ scripturæ testimoniis, præsertim illo Psal. 38. In imagine pertransit homo: sed & frustrà conturbatur. Et illo. 1. Cor. 9. Vir non debet velare caput: quia imago, & gloria Dei est. Quæ testimonia de quocunquè homine dicta esse constat. Quale etiam est testimonium Genes. 9 Quicunquè effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Ad imaginem Dei, quippè, factus est homo. Et illud

Psal. 38.

1. Cor. 9

Gen. 9.

illud Iacobi.3 Lingua maledicimus homines,qui ad imaginē Dei creati sunt. In quibus locis sacra Scriptura, tam de bonis, quàm de malis hominibus, in quibus etiam post peccatum remanet imago; loquitur. *Iacob. 3.*

CONCLVSIO II.

Si imago iuxta quasdam animæ qualitates capiatur, deperditur per peccatum,& per pœnitentiam,mediante Christi gratia, renouatur. Probata manet conclusio in secundo notabili ex D.Paulo.

Hinc,si Origenes;quando affirmauit imaginem Dei p peccatum amitti,locutus fuit de imagine: vt in prima conclusione sumitur,merito ab Epiphanio,Salaminæ Episcopo in quadam epistola ad Ioannem Episcopum Hierosolymitanum,de errore reprehenditur.Si autem locutus fuit de imagine : vt in secunda cōclusione,nulla erit in eo hæresis suspicio.Lege Castrum vbi suprà. *Appen, Orig. Epiphan,*

Magist. Senten. Distinct. XVII.

In hac distinctione disserit Magister de anima rationali,& corpore,ex quibus homo,tanquàm ex suis partibus, constituitur, & de paradiso terrestri, in quo post creationem positus fuit. *Al. Alē, S.Th. locis infra citandis S.Bonau. Sco.Durr. Ruar.& alij hac d.*

QVÆST. I.

De anima rationali.

Secutus methodum Aristoteleam, quam amplexus est noster Alex.q citata,positis aliquot difficultatib. absoluam quæstionem hanc. *Al. Alē. q. 59. S. Th.q.75. & deinceps, & S. Bon.d. 18.ar.2. & d. 19. ar.1.Sco. hac d.q 1. & alij ibidem. & Alex.Alen.m. i. vbi sup. B Greg. Nazian.*

Prima dif. An sit anima rationalis ?

CONCLVSIO.

Negare animam rationalem esse,plusquàm hæreticum est. Nam,qui hanc conclusionem diffiteretur, innumerabiles errores,quos longum esset recensere, profiteretur. Et colligitur eius existentia ex manifestissimis eiusdem animæ actib. Nam ratiocinari,verum à falso,& bonum à malo discernere,liberè velle,interpretari,artes inuenire, & alij id genus actus, indicant in homine esse aliquod principium,quod in alijs viuentibus non reperitur. Hoc idem etiam figura corporis humani significat Prona enim, cùm spectent animantia cætera terrā, os homini sublime dedit,&c vt B.Gregro.Nazianzenus apud Alex docet Et tandem ex dispositione, & distinctione membrorum aptissimè deprehenditur.

Secunda diffic. Quid nam est anima rationalis?

Alex. Alen. Circa hanc difficultatem duo sunt prænotanda. Primum hoc loco non esse institutam disputationem de anima in genere, quæ ab Arist. 2. de anima diffinitur: Actus corporis physici, organici in potentia vitam habentis: sed de anima rationis participe.

S.Th. ar. 1. q. 75. & 76.

S.Bonau. Durand. q. 1. ubi sup. Anima hæc humana, seu hominis, ratione diuersarum operationum, diuersa sortitur nomina. Dicitur enim anima, quatenus corpus vegetat, animat, vigoremquè præstat, sine quo corpus instar trunci iaceret, qui effectus communis quoq; est animæ bruti. Vocatur quoquè spiritus omnis anima, siue ea rationalis sit, siue irrationalis. Vt Gen. Mortua est omnis caro, quæ habebat in se spiritum vitæ. Aliquando etiam sola anima rationalis spiritus nominatur: vt Ioan. 19. legitur de Christo. Et inclinato capite, emisit spiritum, id est, animam, quam ipse propria potestate emisit: sicut prædixerat. Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Et quia dum cœlestia contemplatur, rursum fertur: etiam sensus, dum sentit, animus, dum sapit, mens, dum intelligit, ratio, dum discernit, memoria, quando recolit, voluntas, quando vult, appellatur.

Nota. 1. Arist. Nota. 2. Gen. c. 6. & 7. Ioan. 19. Ioan. 10. Nota. 3.

1. Definitio. Alex. Alen. m. 2. per totũ. Genes. 2. S.Bonau. ar. 1. q. 1 ubi sup. Castro uerb. anima. hær. 2 contra hære. Appen.

Perinde animaduerte, diuersis quoque descriptionibus animæ rationalis naturam à diuersis doctoribus, propter varios eius respectus, & operationes, declarati.

Anima est Deiformæ spiraculum vitæ. Hæc declarat animæ essentiam, quatenus ad causam efficientem comparatur, & per eam à quibuscunquè, ipsa non sunt, secernit. Nam per particulam, Deiformæ ab animabus irrationalibus separatur. Et spiraculum vitæ, eam ab angelis distinguit. De anima enim sola Gen. 2. dicitur. Et inspirauit in ipsum spiraculum vitæ. Vbi inspirare, idem est, quod spiritum facere, & factum corpori infundere. Similiter, & insufflare est flatum hominis facere, & factum corpori infundere.

Hinc, sicut quando Deus produxit, verbo res ipsas non fuit ibi vox materialis: ita quando insufflauit, non fuit, mediantibus faucibus, & instrumentis corporeis.

2. Definitio. D. Augu de anim. & spi. 3. Definitio.

Anima est substantia quædam incorporea, rationis particeps, regendo corpori accommodata. Ita definitur à D. Aug. in comparatione ad corpus, quod informat. Quæ etiam perfectè animæ naturam delineat: nam substantia ab accidentibus, incorporea à corporibus, rationis particeps à brutis, regendo corpori accommodata, ab angelis, illam segregat.

Anima

Anima est substantia spiritualis à Deo creata propriæ substantiæ sui corporis viuificatrix. Hæc quoque definitio, qua à Cassiod. in comparatione ad corpus, & ad se ipsam, quid sit declaratur, optima est. Nam pars illa à Deo creata posita est, ne quis animam Dei substantiam esse credat. Et pars propriæ substantiæ sui corporis viuificatrix, apponitur: vt à non viuentibus separetur. *Cassiod.*

Anima est spiritus intellectualis, ad beatitudinem in se, & in suo corpore ordinatus. Hæc definitio sumpta est à suo fine, & eam tradidit Seneca apud Alexandrum, quæ est etiam rectissima. *4. Definitio. Seneca.*

Anima est spiritus intellectualis, rationalis, semper viuens, semper in motu, bonæ, malæque voluntatis capax. Hic quid sit anima ab effectis, & viribus, quibus agit in corpore definitur à D. August. in libr. de anima, & spiritu. Quam etiam attingere videtur D. Damasc. vt Alex. testatur. Quæ erit perfecta, si duæ priores differentiæ, intellectualis, nempe, & rationalis, cognitioni: tres autem posteriores, scilicet, semper viuens, semper in motu bonę, malęque voluntatis capax, motui accommodentur. *5. Definitio. D. Aug. D. Dam.*

Anima est omnium similitudo. Hęc definitio est perinde recta, quę desumpta est ex similitudine, quam cum rebus omnibus habet, quam D. August. libr. de anima, & spiritu illustrat, & declarat. Et ratio est: quia anima, aut secundum esse, aut secundum cognitionem cum rebus omnibus quodam modo conuenit. Nam conuenit cum substantijs corporeis inanimatis in esse, licet non in corporeitate: cum animatis in vita: cum sensibilibus in sensu: cum Angelis in intellectu: cum Deo (siue dicatur substantia, siue suprà substantiā, secundum Diony.) in intelligentia. *6. Definitio. D. Augu. D. Dion.*

Anima est substantia spiritualis, simplex, & indissolubilis, in corpore passibilis, atque mutabilis. Hac definitione, quę est profectò congrua, quatenus est à corpore separabilis, definitur. Est enim animę substantia media inter inferiores, & superiores substantias. Vnde ratione superiorum: vtpotè, Angelorum, incorporea, passibilis, & mutabilis: ratione verò inferiorum substantiarum spiritualis, simplex, & indissolubilis, nominatur. *7. Definitio. Alex. Alen. q. 60 m. 2. ar. 1 & q. 61. m. 1. & 62. m. 1.*

Tertia diffic. Vtrùm anima rationalis constet ex materia, & forma?

Sanctus Bonau. diuersas affert opiniones, quibus prętermissis, & reuocatis in memoriam, quę suprà q. 2. dist. 3. de Angelorum simplicitate scripsimus, sit.

CONCLVSIO.

S.Tho.q. 75.ar.5. D.Bona. ar.1.q.2 Scot. q.1.

Anima rationalis non est ex materia, & forma, composita. Et ratio est: quia si aliæ formæ non componuntur ex materia, & forma, multò minus anima rationalis, quæ inter omnes formas nobilissima, & simplicissima est. Deinde: quia cùm ex ente perfecto, & completo, non constituatur aliquod tertium per se, & ex anima rationali; & corpore constituatur homo, non erit anima ens completum: sed, vel materia, vel forma pura: & cùm non sit materia, erit forma. Quia dat esse homini, quod est proprium formæ.

Quarta diffic. Vtrùm anima sit corpus?

CONCLVSIO.

S.Tho. q. 75 ar. 1. Castr. contra hæres. uerbo, anim. hære.5. Luc. 24. Eccl. 3. Mat. 26. Luc. 23. Gal. 5. Hæresis.

Anima rationalis non est, nec esse potest corpus. Et ratio est: quia, quod spiritus est, corpus esse nequit. Dicente Christo. Palpate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et anima rationalis spiritus est: vt sacra scriptura multis in locis docet. Ecclesi. 3. Quis nouit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum. Et Matt. 26. Spiritus promptus est: caro autem infirma. Vbi nomine spiritus significatur anima. Et Luc 23. In manus tuas Domine, commendo spiritum meum. Et ad Gala. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, &c. Quare cùm anima sit spiritus, non poterit esse corpus.

Hinc, confutatur error Tertulliani, qui docuit animam esse corpus, qui si intelligat esse corpus ita: vt partes habeat, in partesque scindi posset: quarum vna in vno sit loco, altera in altero, ex locis citatis manifestè hæreticus esse conuincitur.

Alex. Alen. q. 61 m. 2. & q. 60. m. 3. art. 3. S. Bonau. ar. 2. q. 3 d. 18. Castr. hære. 3. contra hære. uerb. anima. D. Aug. Gen. 2. B. Euch.

Quinta diffic. Anima rationalis unde originem trahat?

Hęc difficultas, quàm ex sui natura obscura sit variç opiniones, ac etiam hęreses, quę ipsius occasione ortæ sunt, nobis ostendunt. Nam D. August. in 4. lib. de origine animę ex professo scriptis, & in epistola ad Hierony. & in ea, quę est ad Optatum, & alijs in locis, quos pręfati Doctores citant, dubitus est. Perinde, & Eucherius lib. 1. super Gen exponens illud. Et ędificauit dominus Deus costam, & cęt. sic ait. Quęritur, vtrùm fœmina de latere viri formata, ex eius anima acceperit animam? Et vtrùm, sicut caro nascentium ex carne, sic animę ex animabus procreentur? An nouę semper procreentur à Deo ex nihilo? Quę quidem quęst. in definiendo difficilis est, quia nihil est à sanctis viris, vel scripturarum autoritate manifestiùs pronunciatum. Hęc Eucherius. Sed iam ad singulas opiniones explicandas, & hęreses confutandas, accingamur. Fuerunt autem duę autorum classes.

ses. Vna affirmantium, non esse aliam animarum originem, præter creationem. Altera asserentium, propagatione à parentibus traduci. Et qui sub alterutra classe continentur, sunt etiã inter se discordes. Nam inter primę classis autores, quidam asseruerunt animas esse ex Dei substantia traductas, & esse quasdam diuinę essentię particularis. Et hęc fuit hęresis Gnosticorum, quos secuti sunt Manichęi. Alij ex nihilo creatas esse affirmarunt. Et ex ijs, quidam somniant, omnes simul à principio cum Angelis productas fuisse. Et inter istos, aliqui opinantur eas sua sponte ad corporis contubernium venire. Alij Dei ordinatione corporibus vniri. Et inter istos posteriores, quidam affirmarunt, quasdam earum in alio sęculo per pietatem Deo adhęsisse, assumptasque ad Angelorum ordines fuisse: quasdam verò per inobedientiam a Deo recessisse, & in pœnam suę pręuaricationis ad corpora demitti, meliora, scilicet, vel viliora pro qualitate peccati vniuscuiusque, tanquàm in carcerem. Et Manichęi confingebant, animas descendere ad minima quęque bruta: ideoque nulla mactanda esse: ne fortè anima patris in gallina occidatur: vt docet D. August lib. 2. de animabus contra Manichęos. Fuit, & alius error prędictis vicinus Pythagorę, quem sequuti sunt hęretici Albanenses, & Albigenses, qui dixerunt, animas transire de corpore in corpus. Secundę classis autores sunt etiam diuisi, & discordes. Quia Tertullianus Apollinaris, & alij, quos D. Hierony. numerat in quodam dialogo suorum operum, ex traduce animas esse autumant: vt quomodo corpus ex corpore: ita anima filij nascatur ex anima patris. Alij, vt D. August. & Eucherius: vt in principio difficultatis dictum est, neutram amplectuntur sententiam, nec se in alterutram partem determinant: sed in vtraque fluctuãt. Ijs ita constitutis, conclusiones subijciamus, quibus veritas aperitur, & hęreses confutentur.

Hær.

D. Hier. epist. 27. inter Au gust. ad Mar.

D. Aug. epis. 157

CONCLVSIO.

Anima nostra, neque Dei substantia, neque ex Dei substantia est. Et ratio est: quia tunc proprietates, quas Deo tribuimus, ei conuenirent, vt omnipotentia, de qua Genes. 18. Ego Dominus omnipotens. Et immutabilitas, iuxtà illud Malach. 3. Ego Dominus, & non mutor. Et Iacobi. 1. apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et alię, quę nulla ratione animę competere possunt, cùm non solùm non possit omnia: sed vix paucissima pręstare valeat: sitque innumerabilibus mutationibus, & vi-

Gen. 18.

Mala. 3.

Iacob. 1.

cissitudinibus subiecta. Quod satis in nobis passim experimur, cùm modò lætitia, modò tristitia afficiatur, modò iracunda, modò mansueta sit, modò quod antea nolebat, velit, & quod amabat, odio habeat, & modò virtutibus, modò vitijs

Iob. 13. studeat. Vnde meritò Iob. de homine scripsit. Nunquàm in eodem statu permanet. Fuit etiam canonizata in conc. Bracaren. 1. c. 5. suorum decretorum. Vbi anathemate feriuntur

Hæresis. Manichæus, & Priscillianus asserentes, animas, & Angelos ex Dei substantia esse. Est; & à Leone I. huius nominis Pontifice in epist. 71. c. 5. ad verbum expressa.

Hinc, destructa manet hæresis Gnosticorum dicentium, animam esse ex Dei substantia. Castro vbi suprà.

CONCLVSIO II.

Hæresis. Gen. 2. Hæreticum est docere animam priùs, quàm corpus, formatam fuisse. Constat expressè ex sacra scriptura Genes. 2. Nam ex ea apertissimè colligitur, priùs fuisse corpus formatum, deinde animam creatam. Legitur enim. Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Cùm dicit hominem formatum de limo terræ, corpus hominis expressit: quoniam anima non est facta de limo terræ: sed corpus. Dicens inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, animam declarauit: nam (vt suprà diximus) spiraculum vitæ nominatur.

Alex. Alen. q. 62. m. 3.

CONCLVSIO III.

S. Bonau. d. 18. ar. 2. q. 2. Psal. 32. Animæ non fuerunt simul cum Angelis productæ. Hęc cōclusio colligitur expressè ex Psal. 32. vbi dicitur. Qui finxit sigillatim corda eorum. Vbi per corda animæ intelliguntur. Et

D. Augu. D. Aug. lib. de Ecclesia. dog. credendum est, inquit, & firmiter

Error. tenendum, quòd non omnes animę sint ab initio creatæ.

Hæresis. Hinc, error. Orig. libr. 1. Periarch. c. 7. & 8. & aliorum deprehenditur, qui animas simul creatas fuisse finxerunt.

Alex Alen. & S. Bona. ubi sup.

CONCLVSIO IIII.

Hæreticum est asserere, animas antè peccasse, quàm corporibus vnirentur, & in corporibus, vel vt in carceribus detineri.

Rom. 9. Patet ad Roman 9. de Iacob, & de Esau, de quibus dicit Apost.

2. Cor. 5. Antequàm aliquid boni, vel mali egissent, &c. Quare non ad

Castr. hęre. 32. q. 2. cano. quod vero. punienda peccata, priùs commissa, animæ eorum in corpora, tanquàm in carcerem, detrusæ sunt. Et quomodo erit carcer animæ humanum corpus, quod Apostolus indumentum animæ vocat, & anima tantopere desiderat: vt nolit eo expoliari: sed post separationem superuestiri?

Hinc,

Hinc, confutatur etiam error, dicētium animam hominis esse priùs formatam, quàm corpus. Lege Cast. hæresi 9. verbo anima, contra hæreses. *Hæresis.*

CONCLVSIO V.

Est quoque hæreticum affirmare, animas de corpore in corpus transire. Et ratio est: quia si cuiusque nostrû anima in alio priùs corpore vixisset, non posse non esse memor quorundã, quæ ibi gessisset. Nam, vel decrepiti etiam frequenter ea memoria repetunt, quæ à teneris vnguilis gesserunt. Et diues epulo, in inferno sepultus, non fuit immemor eorum, quæ in hoc sæculo anteà contigerant. Lege Castrum vbi supra. hæresi 8. *S. Bon. q. 2. art. 2. d. 18.* *Luc. 16.*

CONCLVSIO VI.

Anima vna ex alia anima propagari haud potest. Et ratio est: quia nec tanquàm ex causa materiali, sicut corpus prolis ex corpore parentis, aut panis ex farina, nec tanquàm ex causa efficiente, nec vtroque modo: ita scilicet, vt anima parētis sit efficiens, & materialis causa animæ prolis. Primum enim non potest dici causa materialis: quia manet anima patris in patre, à qua est alia, & discreta filij anima. Est etiam anima patris simplex, & spiritualis, ab omni diuisionis partitione immunis: quare non poterit esse animæ filij materia. Secundò neque causa efficiens illius est. Et ratio est: quia nulla creatura aliquid facere potest, nisi ex præiacente materia (quia facere aliquid ex nihilo soli Deo proprium est) & cum nulla, vt modo diximus assignari possit animæ materia, non poterit anima parentis esse efficiens causa animæ prolis. Neque vtroque modo; quia idem respectu eiusdem non potest efficiens, & materialis causa esse. Et cùm non possit materiæ separatim, vel efficientis causæ vicem gerere, non poterit vtriusq; simul munus exercere. *Dost. locis in principio difficul. citatis & S. Tho. contra gent. li. 2. c. 86*

CONCLVSIO VII.

Dici quoq; non potest animam cũ semine traduci, & transmitti. Et ratiò est: quia primum sequeretur, animam esse mortalem. Nam cum semen humanum facillimè corrumpatur, fiatq; generationi inutile, perinde animæ in semine latentes interirent: qñ rationes seminales, quæ in rebus sunt, nihilo fortiores ac firmiores sunt rebus in quibus existũt: vt D. Aug. lib. 6. de Gen. ad lit c. 9. docet. Deinde, quia si anima cum semine traduceretur, vereq; transmitteretur, nunq̃ esset in vtero matris fœtus sine anima, quod apertissimè repugnat sacræ scripturæ. Exo. 21. vbi Moyses sanciuit diuersam pœnã percutiēti mulierē sic, vt aborsum patiat. Quia si fœtus fuerit animatus, *32. q. 2. quod vero.* *D. Aug.* *Exod. 21* *32. q 2. can. quod vero.*

per-

percussorem tanquam homicidam puniri præcepit: animam pro anima, &c. Si vero non fuerit animatus, pecuniariam mulctam statuit. Quare lex illa fœtum in vtero materno, antequã animetur, non esse hominem indicat.

Cano quæ ver. ò. 32. q. 2.

CONCLVSIO VIII.

D Bon. q. vlt. d. 18. B Hilar. D Amb. B Cyril. D. Chrys.

Animæ organizatis corporibus à Deo creantur, & creando infunduntur, & infundendo producuntur; quod est in masculis circa 40 aut 45. diem, in fœmellis, secundum quosdam, circa 84. diem. Et ratio est; quia debuit Deus sibi soli animarum creationem reseruare. Tum propter earum dignitatem, cũ eas ad seipsum cognoscendum, & amandum, & vt ipso frueretur, creauerit. Tum etiam propter animarum immortalitatẽ: quia cùm solus Deus sit, qui habet vitam in semetipso, & vitam indeficientem, solus est, qui potest producere perpetuum vitæ principium. Hæc cõclusio multis sacræ scripturæ locis in quibus Deus omnium creator nominatur, & sanctorum patrum testimonijs potest confirmari. Et si per tempus licet, lege B. Hilarium lib. 10. de Trinit. propè finem. Et D. Ambros. lib. de parad. c. 11. de Noe, & arca. c. 4 & 25. & epist. 21. & Cyril. lib. 1. in Ioan. c. 9. D. Chrysost. homi. 23. in Ioan. & alios, quos sequitur Magister dist. 18.

Error. A e. Alẽ. q. 63. S. Th. q. 76 per totã. q. S. Bon. d. 17. ar. 1. & d. 18. ar. 2. Sco. d. 9. q. 2 et d. 17. q. 1. Dur. q. t. Ri. et alij eadẽ d. 17. Castro ver. aĩa contra hæreses, hæresi 1. 1. q. 2. can. si quis obiecerit.

Hinc, confutatur error dicentiũ, animas nõ creari à Deo: Contra quem disputat Castro verbo anima, errore quinto.

Sexta dif. Vtrum anima rationalis sit forma hominis.

Circa hanc difficultatem fuit hæresis cuiusdam Petri Ioannis, qui concedebat animam rationalem esse formam corporis, non tamen sub hac ratione, qua rationalis: quia per hanc rationem, dicebat ille, non potest corpus informare.

CONCLVSIO.

Anima rationalis, in quantum rationalis est, forma essentialis corporis humani est. Hęc conclusio est de fide. Et ratio est: quia ex opposita conclusione sequuntur multæ hæreses. Primum sequitur, hominem non esse Dei imaginem: quia imaginem in anima impressam esse ab omnibus conceditur: hac sola ratione, qua rationalis est. Secundò non esse hominem liberum: nam sublato ab homine eo, quod rationale dicitur, etiam oportet separare ab eodem id, quod est liberum. Quoniã libertas sine ratione esse nequit. Tertiò nullo modo posse mereri, aut demereri. Quoniam id, quod liberum non est, nunquàm à Deo, siue ad pœnam, siue ad gloriam, imputatur. Quare necessariò confitendum erit animam rationalem, etiã in quãtum rationalis est, esse formam corporis humani. Quod

De pæn. d. 1. can. resuscitatus.

etiam

etiam definitum fuit in concil. Viennen. Et refertur de sum. Trinit. & fide cath. c. vnico, vbi condemnatus fuit error dicti Petri Ioannis. Heres. su.

Septima difficultas Verum anima rationalis sit immortalis.

Hæc difficultas longissimam disputationem postulat: breui tamen est expedienda. Nam, qui plura videre desiderat, doctores citatos legat. Immortale dicitur aliquid bifariam. Primò, vt solùm moriendi actum neget. Et ita immortale dicitur, quod nunquam morietur, quamuis mori posset. Quo modo: vt infra dicetur, aliqui affirmarunt, Adam si in iustitia perseuerasset, immortalem futurum ita: vt licet potentiam haberet ad mortem: nunquàm tamen mortuus fuisset. Secundò immortale sumitur, prout non solum negat actum: verum etiam potentiam mortis ita: vt sicut nunquàm morietur, ita nec mori possit. Et hoc modo Deum immortalem esse confitemur.

S. Tho q. 75. ar. 5. S. Bon. d. 18. q. ul. & d. 19. ar. 1. q 1. Dur. q. 3. d 18. Cast contra here. uer anima here si 7.

CONCLVSIO.

Anima hominis immortalis est. Hæc conclusio est de fide, quæ varijs in locis sacræ Scripturæ clarissimè docetur. Eccles. vlt Reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illū. Et Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Et Mat. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam non possunt occidere. Alios locos reperies apud Doctores citatos, quos breuitati studens prætermitto. Fuit etiam hæc veritas catholica definita expresè ab Ecclesia ad verbum in conc. Lateranensi sub Leone X celebrato. Ratione confirmatur: quia cùm anima rationalis sit per se subsistens, secundum suam substantiam: vt constat ex eius propria operatione, quæ est intelligere, quamuis corpus intereat, illa profectò supererit. Hanc quoq; veritatē confessi sunt antiqui philosophi, Pithagoras, Plato, Socrates, & Arist. multis in locis. Lege S. Tho. 2. contra gent. cap. 78. 79. Et Ferrar. in commen. Et Arist. lib. 1. de anima, qui quando dubitat, agit inquirendo veritatem, & non definiendo. Est tandem hæc veritas primùm totius religionis Christianæ fundamentum. Si enim animæ nostræ simul cum corporibus interirēt, qui in Christo credimus, miserabiliores cunctis hominib. essemus: vt D. Paul. 1. Cor. 15 docet.

Nota. Eccl. 12, Iob 21. Mat. 10. Arist. 3. de anim. tex. 6. 1. Cor. 15.

DVBIVM.

Sunt animæ immortales ex dono Dei? An ex natura sua?

Quemadmodum corpora nostra, post resurrectionem, per gratiam Dei erunt immortalia; licet ex natura sua corruptibilia

S. Th q. 50. art 5. & ubi supra.

S.Bon.q. bona nat? Ratio dubitandi est:quia D.Paul.1.Timo.6.de Deo
1.d 19. dicit. Qui solus habet immortalitatem. Et concil.Constan.6.
1.Tim 6 actio.11 dicit,angelos,& animas esse incorruptibiles, nõ per naturam:sed per gratiam.

CONCLVSIO.

Secundum fidem tenendum est, animas esse immortales, non ex peculiari Dei gratia: sicut erunt corpora post resurrectionem Definita est expressè in concilio Lateran.citato:Vbi dicitur, animas nostras rationales esse formas corporum essentiales,& per eandem naturam incorruptibiles.Et rõne cõfirmatur:quia omnes animæ rationales sunt formę simplices, & omnis corruptio fit per separationem formæ à materia, & cùm esse per se istis formis competat per naturam, tale esse erit inseparabile à forma.

Aovent. Cab. cau te legendus. Hinc,cautè legendus erit Gabriel.2.d.huius 2.q.conclus.6. qui ait, angelos esse incorruptibiles: quoniam misericordia Dei tenentur,ne corruant. Quare similiter, & animæ natura sua erunt corruptibiles, cum angeli sint nobiliores spirituales creaturæ. Nam licet verum sit, quod si Deus non teneret huiusmodi creaturas,angelos,scilicet,& animas,vt docet Gabriel,in nihilum resoluerentur, nihilominus tamen ex natura sua sunt incorruptibiles.Et ratio est,quoniam, vt perpetuò perseuerent,satis est communis influentia, & generale auxilium.Et esset maximum miraculum illas annihilare. Et quia per naturam sine miraculo nequeunt corrumpi: ideo sunt per naturam incorruptibiles. At verò, vt creaturæ corruptibiles, nunquàm intereant,non sufficis generale auxilium.Sed,vt pptuò sint:quoniam in seipsis habent intrinsecè corruptionis principium,speciale auxilium, & miraculum desideratur.

Autoritati D.Paul.citatæ respondetur, accepisse immortalitatem: quia Deus minimè mutatur, reliquæ omnes creaturæ sunt mutabiles, & quæ incorruptibiles sunt,mutationi subijciuntur,vel secundum cogitationem,vel secundum esse Hęc
D. Amb. D.Ambros.ad Gratianum.Et S.Thom.in eodem loco.Vel dic
S.Thom. secundò,angelos,& animas non esse per naturam immortales:quemadmodum Deus: quia Deus habet immortalitatem à semetipso,reliquæ autem res incorruptibiles habẽt immor-
B. Dion. talitatem, non à se: sed à Deo Hæc B Dionys. de diui.nomi. c.6.Concilium autem citatum in cõtrarium satis se explicat. Nam dicit,angelos,& ex consequenti animas,non esse per naturam immortales,sicut Deus, quia Deus à semetipso: angeli verò,& animæ Dei beneficio.Et appellat gratiam, gratuitam

naturam

naturam à Deo datam: non autem vocat gratiam bonam Dei voluntatem. Vel fortasis vocat gratiam, diuinam cōseruationem, qua omnes creaturæ indigent.

Hinc, ēt confutantur duæ hæreses. Vna Sadducæorū, dicētiū, animas simul cum corporib. interire. Vnde negabant ętiā resurrectionem. Quam hæresim Chrs suo ore proprio confutauit: dicens. Non legistis, ꝙ dictum est à Deo, dicente vobis. Ego sum Deus Habraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Deus mortuorum, sed viuentium. Vnde colligitur, ꝙ cum non viuāt in corporib. viuūt alicubi eorū animæ. Altera hęresis fuit Arabū, qui dixerunt animas simul cum corporib. interire; sed post modum in resurrectione iterum cum corporibus suscitari. Et contra illas agit Castro vbi suprà. Alex Alen. & S. Thom. q. citatis, & alijs nonnullis sequentibus quæstionibus dist. hac 17. & sequentibus innumeras, pręsertim de anima difficultates, & de corpore etiam hominis tractāt, quas data opera missas facimus: ne breuitatem, cui studemus, longius quam par est, progredientes, obliuioni tradamus. *Hæresis. Mat 22. Act 23. Exod. 3.*

QVÆSTIO II.

De opere collocationis, id est, de paradiso terrestri.

Hæc q. positis aliquot difficultatibus, erit conspicua.

Prima dif. Verum paradisus terrestris sit locus in terra corporeus, vel rei spiritualis figura?

Tres sunt de hac re sententiæ, vt refert Magister ex D. Aug. 8. super Genes. ad literam c 1. Quidam namque corporalem duntaxat admiserunt paradisum. Alij metaphoricum, & spiritualem tantum. Tertij verò corporalem, & spiritualem simul constituerunt. Et hos sequitur Magister cum D. Aug. Paradisus in sua generali significatione dicitur, vbicunque feliciter viuitur. Ita habetur ex D. Aug. ad Dardanum. Paradisus in sacra scriptura, vel sumitur spiritualiter: vt Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso. Vel corporaliter, vt Genes. 2 plantauerat Dominus Deus paradisum voluptatis à principio, de quo infrà. Rursus paradisus spiritualiter significat triplicem paradisum, nempe, anagogicum. i. beatum cęlicolarum cœtum, allegoricum. i. Ecclesiæ militantis locum, & moralem. i amenitatem virtutum in anima, siue bonæ conscientiæ tranquillitatem. Lege D. August. lib. 14. de ciuit Dei. cap 26. & lib. de Gen. ad lit. cap. 5. & 6.

Ale Alē q. 58. S Thom. q 102. doctores hac d. 1; S. Bon. super liter Scot. q. 2. Dur. q 3 Ric. Ale Alē. 1. m S. Th. ar 1. & alij vbi sup. 1. Notat D. Aug. 2. Notat Genes 2 D. Aug de ciuit Dei c. 2 D. Au h. gu.

Semper diuina Scriptura est interpretanda in sensu literali, & historico, quando ex tali sensu non sequitur aliquod inconueniens, vel absurdum: super quem sensum spiritualis sensus

sus est fabricandus. D. Aug. cst. 8. super Genes. ad literam. c. 1 & 13 de ciuit. Dei. c. 21.

D. Augu. Regula. 2

Hoc proprium est diuinæ Scripturæ (maximè veteris testamenti) quòd in ea non solùm significant voces: sed & res gestæ à sapientissimo Deo præordinatæ sunt figuræ, aptissimæ futurorum, & rerum spiritualium. Et probatur: quia, vt B. Paul. docuit: Omnia in figura contingebant illis, scilicet, antiquis Dei cultoribus sub lege, & ante legem. Sara neque, & Agar erant vera fœminei sexus corpora. nihilominus significabant duo testamenta. Petra etiam Christum præfigurabat: tamen in deserto monstrabatur, quę copiam aquarum effuderat.

D. Aug. 12. de Gen. ad li. c. 5. & 24. & 13 de ci Dei c. 11. & 21. 1 Co. 10 Galat. 4.

CONCLVSIO I.

Gen. 2.

De fide est, paradisum fuisse locum corporeum in terra. Probatur: quia Gen. 2. describitur paradisus quibusdam conditionibus, & circunstantijs, vt patet de arboribus, & fluminibus, quibus quidem circunstantijs apertissimè conuincitur corporeum esse paradisum Hanc veritatem Catholicam probat D. Aug. in lib. q. super Genes. ex illo loco. Vniuersa illa terra irrigabatur, sicut paradisus. Et D. Chrys. homil. 13. in Genesim idem tenet. Fuitquè hæc veritas canonizata in sexta synodo Constantinopo actio. 11. Et tandem ex prima regula confirmatur. Ex hac enim interpretatione nullum absurdum. vel inconueniens sequitur. Et cum sensus Gen. sit historicus, oportet saluare ea, quæ secundum sensum literæ, & historię dicuntur.

D. Aug. Geref. 3. D. Chrys.

CONCLVSIO II.

Potest quoque, non solum literaliter: (vt dictum est) paradisus; verùm etiam spiritualiter declarari. Conclusio hæc ex 2. notab. & ex 3. regula apertissime colligitur. Et est D. Aug. vbi refert opiniones in principio citatas.

D. Aug. Appen. D. Aug. lib 13. de ciui. Dei. c. 21.

Hinc, lignum vitæ in medio paradisi accipitur primò literaliter pro materiali arbore, cuius fructus habebat virtutem præseruandi vitam Secundò spiritualiter significat Christum, Dei sapientiam, vel Christi crucem Et lignum scientiæ boni, & mali ibidem materialis arbor fuit: quæ quidem ita appellabatur, propter futurum malorum euentum.

Hinc, confutatus manet error Origenis, qui asseruit, paradisum spiritualiter tantùm esse intelligendum: Vt D. Aug lib. 2 de hæresib. cap. 43. docuit. Et cap. 59 tribuit eandem Seleucianis. Quam hæresim impugnant B Hiero. in epist. ad Pama. de erroribus Orig. & Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, quæ habetur in 2. tomo epistol.

Hæresis. D. Aug. B Hiero. pitha.

B.

B.Hieron. quem citat S.Thom. in hoc. 2. præsenti distinct. 17. art. 2. quæst. 3.

Secunda diffic. Fuit ne paradisus aliquis determinatus locus, vel potius tota terra?

Hugo de sancto Victore in annotat. super Gen. scribit, quosdam opinatos fuisse paradisum ante peccatum fuisse totam terram. Ita sentit quædam gloss. & citatur in caten. aurea. *Hugo.*

CONCLVSIO.

Qui paradisum nō esse determinatū locum assereret, temerarius, immo hæreticus esset. Et ratio est: quia communis sanctorum sententia determinatum esse locum confitetur. Et probatur: quia dicitur Gen. 2. Tulit Deus hominem, & c scilicet, de loco, in quo condiderat illum. Quare non tota terra erat paradisus. Et fuit ob culpam eiectus de paradiso, & non de tota terra. Et posuit Deus angelum ad viam paradisi custodiendam. *Gen. 2.* *Gen 3.*

Tertia diffic. In qua mundi parte fuit terrestris paradisus situs.

Variæ fuerunt de hac re opiniones. Beda vsque ad lunarem circulum pertingere dixit. Alij sub æquinoctiali in monte super omnem altitudinem montium eleuato constituunt, vbi aquæ diluuij non attingerunt. Hæc fuit opinio S Thom. in 2. dist. 17. quæst. 3. art. 2. & Bona. & Dura. vbi supià Et Martij. q. 1. art. 1. Tertia fuit opinio communior Magistri hac d. Et S.Tho. hoc loco. Lact. Firm. lib. 2. diuinarum institutio c. 13. Damasc. lib. 2. c 11. Isid. lib. 14. etymolo. c. 13. & aliorum, quæ sequenti conclusione continetur. *Dect. n lun.* *S Thom.* *S. Bona.* *Lactan.* *D. Dam* *Isidor.*

CONCLVSIO.

Paradisus est locus in orientali parte constitutus Et probatur autoritate Hebræorum secundum translationem. 70. interpretum dicentium. Et plantauit dominus Deus virgultum in delitijs ab initio, non temporis inquit gloss. sed loci, id est, orientis, in quo posuit hominem, quem formauerat. Et confirmatur ratione: quia cùm homo sit præstantior cæteris creaturis, dempto Angelo, quo paulò minor est, erat collocandus in præstantiori loco, & nobiliori, qualis est orientalis pars. Propterea quòd ab ea incipit motus Vnde. 2. de cœlo dextra pars ab Arist. nominatur. Sancti, qui dixerunt paradisum positum esse in monte alto, qui pertingebat vsque ad globem lunarem, locuti fuerunt hyperbolicè, sicut in sacra Scriptura frequenter habetur. *Ioseph. l. 1 de an- tiq c. 2* *Psal. 8* *Arist.* *Nota.*

Quando

Nota. Quando doctores affirmant, paradisum esse in oriente, non loquuntur absolutè: sed vel respectu terræ sanctæ, vel respectu
Matt. 2. terræ, quam habitabant: ut quando Matth. scribit, Magos venisse ab oriente, loquitur respectu loci, in quo scribebat euangelium: vel vbi natus est Christus.

Quarta diffic. In qua parte Orientis fuit paradisus?

CONCLVSIO.

Non fuit in extremis partibus, quas paulò post lapsum patres nostri cognouerunt. Et ratio est: quia aliæ partes fuerunt orienti propinquiores, quàm paradisus. Propterea quod ciuitas, quam post fratricidium ædificauit Cain, erat magis
Gen. 4. orientalis, quàm Edem, in qua Edem fuit paradisus. Et constat apertissimè Gen. 4. egressusque Cain à facie domini, habitauit profugus in terram ad orientalem plagam Edem.

Quinta diffic. In qua igitur parte orientali erit paradisus?

Variæ fuerunt sententiæ. Quidam enim dixerunt fuisse in Salmatia Asiatica in montibus Armeniæ: quia ibi est mons. Taurus à quo emanant quatuor flumina potentissima, de quibus infrà. Alij esse in Mesopotamia existimant: quia Tygris, & Eufrates illam circumeunt. Alij verò opinantur esse in Palestina, vbi erat Sodoma, & Gomorra. Gen. 13. Quia irrigaba
Gen. 13. tur, sicut paradisus domini.

Prima propositio.

Paradisus non est in Salmatia Asiatica. Et ratio est: quia regio illa est frigidissima.

Secunda Propositio.

Verisimillimum est paradisum in 4. climate esse constitutum. Ratio ex scriptura colligitur: quia regiones, quas coluit Adã post peccatum, sunt in 4. climate. Non enim credẽdũ est, quod ad magnam distantiam discesserit. Tum etiam: quia om
Iosue 14. nes ciuitates, quas habitauit, sunt in 4. climate: vt patet de Hebrõ, vbi Adã maximus sepultus est. Vbi B. Hieron. irridet eos, qui dicunt fuisse sepultum in caluario sub cruce Christi. Et potest confirmari ex eo, quod in Genes. dicitur, habitasse Adam propè paradisum: vt tantæ rei amissæ recordaretur. Quod autem fuerit antè paradisum: patet ex translatione. 70. interp. eiecit Deus Adam de paradiso, & stare fecit antè paradisum. Item vbi nos habemus: plantauitque Deus paradisum voluptatis, in hebraica veritate habetur. Plantauitquè Dominus paradisum in Edem. Et Edem est in quarta climate. Sed vbi modo sit, ignoramus.

Sexta diffic. Fuit ne aquis diluuij innundatus?

CONCLVSIO.

Aquę diluuij non illum attigerunt. Et ratio est: quia sicut tanta cathaclismi innundatio fuit miraculosa; ita mirabili Dei ordinatione, potuit hic locus à diluuio pręseruari. Et confirmatur exemplis sacrę Scripturę: quemadmodum Aegyptus, Israelitis clara luce gaudentibus, fuit horrore palpabilium tenebrarum percussa. Et rursus Israelitis panem cœlitus missum *Exod. 10* ad manducandum præbuit: quem tamen Iebuseis, & Amorreis non administrauit. Et confirmatur exemplo maris, quod præbuit Israelitis aditum.

Septima diffic. Fuit ne paradisus locus humanæ habitationi conueniens?

CONCLVSIO.

Fuit. Et ratio est: quia, cùm homo in statu innocentiæ *Doct. ubi sup.* fuerit potens non mori, fuerunt illi duo necessaria, nempè, sumptio cibi ad reparandum, quod per calorem naturalem ex humido radicali consumebatur, & maxima aeris temperies. Quia mors ex defectu istorum naturaliter euenit. Quæ quidem Deus, qui in necessarijs non deficit, homini in paradiso contulit. Dedit enim illi fructus omnium arborum, præsertim ligni vitæ, & aerem temperatissimum. Erat namque locus hominis dignitati & conseruationi, & perpetuitati naturæ conuenientissimus. Nam in eo erat dispositio magnificæ gloriæ, & super admirandę virtutis, & aptitudo ad influentias cœlestium contemplationum.

Hinc, cùm paradisus locus sit amenissimus, vnde Hebræi *Appen. 1* nominant Geneedem, id est, ortum delitiarum, & Græci delitiarum ortum. Et Latini paradisum voluptatis: & ad bonitatem loci, teste Arist. 6. Politico. amœnitas situs, & vegeta- *Arist.* bilium, & fluminum, & influentiarum, & aeris, &c. desideretur. Ideo Dominus in paradiso terrestri de humo, id est, de terra humectata produxit omne lignum pulchrum visu, id est, omnem arborem pulchram, quantùm ad colorem, & figuram ramorum, florum, fructuum, & foliorum: & suaue ad vescendum, scilicet, vt essent homini, ad spirituale delectamentum, & salutare nutrimentum. Nam homo pro statu naturæ integræ habuisset animalem vitam cibis conuenientissimis pro conseruanda sanitate indigentem.

Hinc propter loci dignitatem nullum brutorum anima- *Appen. 2* lium fuisset in paradiso. Nam quando eis nomina imposuit, fuerunt ministerio angelorum introducta, & statim eiecta.

Et serpens à dæmone, Deo permittente, fuit adductus: vt Heuam tentaret.

Octaua diffic. Ad quid Deus primum hominem in paradiso posuit?

Alex. Alen. m. 2. S. Th. ar. 3. & alij ubi sup. D. Aug. Gen. 2.

Hanc diffic. præcipuè tractant Alex. & S. Tho. & absoluunt eam cum D. Aug. lib. 8. Gen. c. 8. 9. & 10 & 11.

CONCLVSIO.

Ad hunc finem: vt operaretur, & custodiret illum. Hæc conclusio expressè habetur Genes. 2. vbi legitur. Tulit ergo Dominus, Deus hominem, & posuit eum in paradisum voluptatis: vt operaretur, & custodiret illum. Qui locus dupliciter iuxtà sententiam D. August. locis citatis, potest declarari. Primò: vt ipse Deus operaretur, & custodiret illum, id est, hominem. Operaretur quidem, illum iustificando, & custodiret, à malis eundem tuendo. Secundò potest intelligi: vt homo operaretur paradisum, non operatione pœnali, nec in sudore, & labore: quinimò in delitijs, & voluptate. Vel magis: vt se in paradiso operaretur: ne quicquam ex acceptis sibi perperam amitteret, & custodiret se ita Deo gratum: vt non inde maxima cum confusione eijceretur. Non enim ab alienis inuasoribus custodiendus erat; quia omnes bestiæ erant ei subiectæ. Lege Alex. Alen.

Appen. S. Th. ar. 4. ubi su.

Hinc colligitur hominem non in paradiso fuisse creatum: sed extrà illũ. Dicitur enim in text Tulit ergo dominus Deus hominem, scilicet, quem anteà formauerat, & posuit &c. Et ratio est: quia talis locus non conueniebat ei ex natura: sicut Angelis, secundum naturalem dignitatem cœlum empyreum, in quo creati fuerunt: sed per gratiam: vt quid homini per naturam, & quid per gratiam competeret, cognosceretur.

Nona diffic. Quot genera lignorum, seu arborum inseruit, & produxit Deus in paradiso?

CONCLVSIO.

D. Augu. lib. 13. de ciu. c. 20.

Tria. Et probatur inductione, siue partium enumeratione: quia primum genus fuit earum arborum, quæ ad substantiam humidi radicalis actione caloris naturalis resolutam, reparandam, & restaurandam pertinebant. Huius generis erant omnia ligna paradisi, præter lignum scientiæ boni, & mali, & lignum vitæ. Secundi generis fuit lignum scientiæ boni, & mali, à Deo prohibitum: non quòd malum, aut noxium esset, cùm omnia à Deo creata essent valdè bona: sed propter puræ & simplicis obedientiæ meritum interdicebatur. Tertium fuit lignum vitæ ad immortalitatem, cuius vsu virtus caloris naturalis fortificabatur, & species primi humidi radicalis,

calis, ne ab extranei admixtione dilaberetur, confortabatur.
Continentur autem 3 genera lignorum expresse Genes. 2. vbi Gen. 2.
dicitur. Produxitque Dominus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue: lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni, & mali.

Decima diffic. Dedisset ne fructus arboris uitæ tempore infinito, semel sumptus, uitam.

De hoc ligno latiùs infrà. dist. 19. Fueruntque vt ibidem po- D. Aug.
teris videre duæ de hac re sententiæ. D. namque August. sæpiùs lib. 13. de
fuisse accipiendum opinatur, & ob hoc lignum vitæ dictum, ciu c. 20.
quòd contra vetustatem daret stabilitatem. Nam, vt in proxi- lib. 14. c.
ma diffic. diximus, humidum radicale, seu calorem natiuum 26 lib 6.
debilitari non sinebat atque ita senectutem arcebat. Quæ de de Gen.
sententia D. Aug ex caloris natiui diminutione proficiscitur. ad lit. ca.
Alij putarunt, semel sumptum potuisse hominem in statu im- 25. lib. 1.
mortalitatis vitæ transferre. de pecca.

CONCLVSIO. mer. re-

Haud semel sumptus vitam infinitam dare potuisset. Et ra- mis. ca 3.
tio est: quia virtus illius arboris, sicut & aliorū corporum, erat & lib. 2.
finita, atque ita non poterat fructus illius arboris semel sum- c. 20.
ptus vitam tempore infinito dare: sed ad certum tempus. Et si iterum, atque iterum sumptus fuisset, multis annis, non tamen tempore infinito, illum comedens vixisset.

Hinc, locus Gen. 3. Nunc ergo, ne fortè mittat manum suā; Apoc.
& sumat etiam de ligno vitę, & comedat, & viuat in ęternum, Gen. 3.
erit ita intelligendus: vt ęternum pro longo tempore sumatur. Et hoc modo, quæ diuturna sunt, ęterna in sacris literis nominantur. Vt Exodi 21. Perforabit aurem eius, subula, & erit ser-
uus in sęculum, id est, toto tempore vitę suę. Et Psal. 102. Mise- Exod. 21
ricordias Domini in æternum cantabo, id est, longo tempore, Psal. 102
toto huius vitæ meæ curriculo. Et Hiere. 2. A sęculo confregi- Hiere. 2.
sti iugum meum, id est, à multo tempore. Quia eadem istis in
locis ponitur dictio. Vox enim Hebręa leolam non solū, quod D. Aug.
est sempiternum: sed etiam longum tempus significat. lib. 13. de

Vndecima diffic. Cur arbor scientię boni, & mali appellata sit? ciu. c. 20.

Quidam contentiosi, & amentissimi homines somniarunt, & lib. 8.
Adam à comestione ligni, nactum fuisse boni, & mali scientiā: de Gene.
vt D. Chrysost. homil. 16. super Genes. scribit. c. 5. & 6.

CONCLVSIO I. D. Chrys.

Nomen scientię boni, & mali non ei à natura sibi à Deo indita conuenit: sed posteà ab euentu tale nomen accepit. Et ratio est: quia quàm primùm homo fructum illius arboris

manducauit, quanta esset inter bonum obedientiæ, & malum inobedientiæ erga Deum distantia, per infelicem experientiam agnouit: quemadmodùm fures addiscunt, quantùm sit malum furari, quantaque pœna dignum, dum suspenduntur. Tum etiam ex dæmonis promissione, qui illis, post degustatum pomi ferculum, scientiam boni, & mali pollicebatur. Homo enim, si non comedisset, nunquàm malum pœnalis miseriæ expertus fuisset: sed sine interruptione in delectatione puri boni perstitisset.

CONCLVSIO II.

Error. Summa dementia, maximusque error est: ne dicam hæresim, asserere, Adam à comestione ligni scientiam boni, & mali, nactum fuisse. Et ratio D. Aug. est: nam, qui animantibus nomina indidit, & qui assequutus fuit admirabilem prærogatiuam prophetiæ, quam de muliere pronuntiauit, dicendo: hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quomodo quid bonum, quidve malum esset, ignoraret?

D. Aug. lib. cont. aduers. leg. et prophe. c. 14

Duodecima diffic. Fuit ne Adam cœcus antè ligni prohibiti comestionem?

Ratio dubitandi est: quia dicitur in textu statim à comestione apertos fuisse oculos eorum.

D. Chry. vbi sup.

CONCLVSIO.

Non est existimandum, primos parentes instar canum cœcos esse creatos, & non crescēdo: sed peccando visum adeptos. Hæc conclusio est D. Chrys. & August. locis citatis. Et ratio est; quia ista oculorum apertio, non corporaliter: sed spiritualiter intelligenda est. Et confirmatur à simili, quemadmodum Agar, Saræ ancilla, quæ sitiente, plorante que Ismahele, apertos aduertit oculos, conspexitq; puteū, cui priùs nunquàm clausi erant oculi. Et 4. Reg. 6. de puero Elisei. Aperuit dominus oculos, & vidit, & ecce mons plenus equorum, &c. Et discipulorū in via ambulantium oculi perhibētur aperti: vt panis fractione dominum agnoscerent: ita primos homines intelligere debemus attentos esse factos ad intuendum, & cognoscendum, quid iam noui in suis corporibus accidisset. Quæ quidem corpora obtutibus quotidie nuda subiacebant. Alioquin, qūo mulier vidisset lignum esse oculis ad videndum speciosum?

D. Aug. lib. 1. cōt. 2. ep. Pel. c. 16. & lib. 1. de pec meri. & re. c. 22. & li. 4. cōt. ar. sibi fal. impos. & libr. 1. de nupt c. 5. Gen. 3. D. Chrys. D. Augu. Gen. 21. 4. Reg. 6. Luc. 24. Hære.

Hinc, cōfutatur hęresis dicentiū, primos parētes antè peccatum fuisse cœcos, &c. quam destruit Castr. verb. Adam, hæres. 5.

DVBIVM.

Qualis fuit arbor uitæ?

Respondeo. De sententia Hebræorum fuit ficus. Statim enim:

enim: vt comederunt, aperti sunt oculi eorum, & cognoscentes se nudos, consuerunt folia eiusdem arboris, & fecerunt sibi perizomata, id est, cinctoria circa lumbos, dicta à peri, quod est circum, & zoma corpus. Lege Iosephum de antiquitatibus, & Magistrum historiæ Ecclesiasticæ. *Ioseph.*

Decimatertia diffic. Quid de amœnitate aquarum paradisi dicendum?

Respondeo. Fuit permagna. Nam Genes. 2. legitur. Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum: qui inde ducitur in 4. capita, nomen vni Physon, &c. Quorum duo postremi Tygris, atque Euphrates noti satis sunt omnibus. Oriuntur enim ambo ex Armenia maiore, & Euphrates longo tractu per Seleuciam, tandem Babylonem alluit. Tygris verò attingit tandem Tesiphonem, potentem ciuitatem: posteà verò in vnum tandem concurrunt fluuium, & exonerant se in mare Persicum. De primis autem duobus maior est difficultas. Iosephus enim, & D. Hierony. in quæst. Hebraicis opinantur, Physon illum esse fluuium, qui Græcis triuiali vocabulo dicitur Ganges, in quem de sententia Plinij lib. 6. naturalis histor. cap. 18. vnde viginti dicuntur fluere amnes. Gion verò vocatur Nilus, qui inundat fermè totam Ægyptum, potissimum, Sole in cancro existente. Huius ortus ignoratur, teste Lucano dicente, Arcanum natura caput, non prodidit vlli nec licuit populis, paruum te, Nile, videre. Nec mirum cùm locus paradisi, vnde flumina trahunt originem, sit: vt D. August. 8. super Gen. ad lit. docet, à cognitione hominum remotissimus, & alicubi sub terras labantur, & post tractus prolixarum regionum, locis alijs erumpant, quod nonnullas aquas facere solere dubitat nemo. *Gen. 2.* *Ioseph.* *D. Hier.* *Plinius.* *Lucanus libr. 10. pharsal.* *D. Augu.*

Decimaquarta diffic. Quinam fuerunt in hunc hortum deliciarum, & voluptatis paradisi translati?

Prima Propositio.

Primus ex translatis fuit protoplastus Adam. Et habetur ad verbum Genes. 2. Tulit ergo hominem, & posuit eum in paradisum. Vnde autem illum tulerit, non satis inter doctores constat. Iosephus enim in campo Damasceno de limo terræ rubræ plasmatum fuisse affirmat, à qua nominis appellationem traxit. Quia Adam Hebraicè terra rubra interpretatur, ex quo loco fuit in paradisum translatus. Alij propè campum Damascenum. Alij verò formatum fuisse circa medium terræ habitabilis, quod videtur esse Hierusalem, quæ est, quasi vmbilicus orbis. Proptereà quòd in Bethlehem secundus Adam Christus erat nasciturus, & moriturus in Hie- *Gen. 2.* *Ioseph.*

rusalem. Tum etiam: vt transeundo à medio orbis terrarum ad extremum orientis, vbi erat paradisus, videret, & attenderet, quanta Deus fecerat in superficie terræ, & quantum gloria regionis paradisi, quam illi præparauerat, à regionibus bestiarum distaret.

Appen. 1 Hinc, nec in instanti, nec per aera, fuit in paradisum translatus: sed successiuè, & inferiùs per terram: vt omnia conspicere, & animaduertere posset: quod intellige breuissimo temporis spatio factum fuisse.

Appen. 2 Hinc, etiam intelligitur factum fuisse extrà paradisum: vt agnosceret, paradisum non deberi sibi ex communi concursu naturæ: sed ex speciali diuinæ gratiæ dono: quemadmodum, & immortalitatem in statu innocentiæ, perseuerando in gratia, habuisset.

Secunda Propositio.

Gen. 5. Fuit etiam Henoch translatus in paradisum. Hæc conclusio habetur expresse Gen. 5. Henoch ambulauit cum Deo, & non *Eccl. 44.* apparuit: quia tulit eum dñs. Et Eccl. 44 Henoch placuit Deo, & translatus est in paradisum; vt det gentibus pœnitentiam.

Tertia Propositio.

Fuit similiter Elias in paradisũ translatus. Hæc p inde ac. 2. ꝓpositio in sacra Scriptura continetur, licet non ita expresse.
Malac. 4 Nam Malach. 4. legitur. Ecce ego mittã vobis Eliã prophetã, ante quàm veniat dies domini, magnus, & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, &c. Et de eodem. 4. Reg. 2. & Mat-
4 Reg. 2. Mat. 17 th. 17. habetur ascendisse per turbinem in cœlum. Quod cùm nõ possit de cœlo empyreo intelligi, quia nemo, ante ascensionem Christi, illuc introiuit: debet de aliquo loco cœlesti, vel cœlestis dispositionis, qualis est paradisus terrestris intelligi. Et ratione confirmatur. 2. & 3 propositio: quia cum scriptura sacra non affirmet, Eliam, & Henoch mortuos fuisse, non videtur esse locus conuenientior paradiso, in quo usque ad finem mundi collocarentur. Nec videtur esse alius locus, ubi congruentius vitam animalem conseruare possent, quàm ibi de fructu ligni vitę, quod est in medio paradisi, comedendo.
B. Dam. Illum enim locum D. Dama. diuinam regionem vocat.

Decimaquinta diffic. Quorsum Henoc, & Elias fuerunt in paradisum translati, & ibi conseruantur.

Respondeo. Ratio, & finis huius rei est: ut communis catholicorum Doctorum sententia testatur, nempe, ut ante diẽ uniuersalis iudicij, quem præcedet Antichristi perfidia, inde exeant, & contra illum prædicent, & eos, qui tunc erunt increduli,

creduli, ad fidem Christi reducant. Aliam rationem adducit. D. Tho. super Epist. ad Hebr. cap. 11. dicens. Quia doctrina veteris testamenti ordinatur ad promissa noui, in quo quidē spes vitæ nobis promittitur. Matt 4. Pęnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cœlorum. *S. Thom.* *Mat. 4.*

Hinc, data a domino sententia mortis Adæ, voluit etiam ducere homines in spem vitæ, quod fecit in patribus utriusque status: in statu quidem naturæ in Henoch, in statu legis in Elia, & in statu gratiæ in Christo, per quem datur nobis effectus huius promissionis. qui est uita æterna. Nam resurgens ex mortuis, iam non moritur, &c. *Appen.* *Ad Roma. 6.*

Decimasexta diffic. Quando fuerunt Adam, & Eua a paradiso eiecti.

CONCLVSIO.

Adam, & Heua ipso die creationis suæ, nempe, feria sexta, & sexto die mundi, circa meridiem præuaricati fuere, & paulò post circa horam nonam fuerunt à paradiso eiecti. Hęc conclusio ex communi Christianorum sententia colligitur, cui temerarium, propter eandem causam, esset, contradicere. Lege Vincent histor. lib. 1. *Appen. 1* *Appen. 2* *Alex. Alen. q. 42. m. 2. ar. 3 & q. 58. art. 4 per totum. & q. 85.*

Hinc, nouus Adam Christus, post multorum annorum circula, feria eadem, & eadem hora sexta cruci affixus, eiusdem peccati debitum soluit, & circa horam nonam expirans, latroni adyrum paradisi, reserauit. *S. Tho. q.*

Hinc, homo ignobilis effectus, propter culpam meretur à loco dignitatis expelli. 40. d. can. Adam, & de pœn. d. 1. *92. & q. 102. art. 4. & q. 119. art. 1. & D.*

Magist. Sent. Distinct. XVIII.

Quæst. vnica. De formatione Heuæ.

Quæstio hæc: vt aliæ, positis aliquot difficultatibus, explanabitur. *Bon. Scot. Durā. & Ricar. & alij hac d.*

Prima diffic. Formauit ne Deus mulierem se ipso sola. An aliorum ministerio?

CONCLVSIO.

Solo Deo immediatè facta est mulieris formatio. Conclusio est D. Aug. 3. de Trinit. & 9 super Gene. ad literam. 15. 18. & 19. c. vt Alex. & S. Tom. referunt. Et ratio est: quia sicut nullam valent angeli creare naturam, neque constant transsubstantiare, & in formam muliebris sexus humanam reformare. Hac potissimum causa: vt homo solùm in Deum tenderet, quem diligendo, suum creatorem agnosceret. Ac etiam, ne creatura aliquid iuris in homine haberet, quo illi obligatus magis, quàm Deo, maneret. *Alex. Alen. q. 58 §. 4. & q. 85. m. 3. S. Tho. q. 94. ar. 4. S. Bon. & alij ubi supra. D. Aug.*

Secunda diffic. Fuit ne Heua formata in paradiso, vel extrà illum?

CONCLVSIO.

Fuit quidem in paradiso formata. Colligitur conclusio ex
Gen. 2. 2. c. Gen. Nam existente Adam in paradiso, tulit vnam de costis eius, & ædificauit eam in mulierem. Sunt etiam multæ rationes, quibus conclusio confirmatur. Id enim Dei sapientiam decebat. Tum propter principij dignitatem, ex quo corpus eius formandum erat. Et quia filij similiter, propter dignitatem parentum, fuissent ibidem nati. Et, vt ex hoc mulier grauior, & honorabilior haberetur.

Appen. Hinc locus non saluat animam. Nam Angelus in cœlo, &
D. Greg. homo in paradiso peccauit. Et Loth in peruersa ciuitate fuit
Gen. 19. iustus, & in monte peccauit. Nec loci, nec generis nobilitate
D. Amb. vnusquisque gratiam comparat sibi. Nam vir extrà paradisum factus est, & mulier inferior intrà paradisum. Hæc sunt D. Ambros. & D. Gregor. & referuntur can. illud, & sequenti can. quælibet, distinct. 40.

Tertia diffic. Decuit ne potiùs ex viro, quàm ex limo terræ, sicut Adam formari?

CONCLVSIO.

Doct. ubi sup. Decuit: vt ex viro formaretur. Et ratio est: quia vir est Dei imago, & sicut omnia ex Deo sunt: ita decuit totum genus humanum ex vno homine sumi. Et vt vir magis vxorem amaret, & vxor viro, tanquàm suo principio, & capiti inseparabiliùs adhæreret. Et, vt processio Ecclesiæ à Christo, secundo Adam, significaretur. Est conclusio hæc de fide. Nam Eccle. 17. legitur
Eccl. 17. post formationem hominis. Creauit ex ipso adiutorium simile sibi. Et act. 17. D. Paul. ait. Fecitque ex vno homine omne
Act. 17. genus hominum, &c.

Appen. 1 Hinc, etiam infertur responsio dubij. Cur magis mulier de
Doct. ubi sup. viro, quàm è contra? Et ratio est: quia in secundo Adam Christo erat hoc quoque futurum. Ex eo enim erat formāda Eccle-
Dub. sia. Et ideo: vt perfecta essent Dei opera, debuit esse similiter, & mulier de solo viro. Sic enim cōpleti sunt quatuor modi producendi hominem. Vnus communis ex viro, & muliere. Alter sine viro, & muliere: vt productio primi Adæ. Tertius ex muliere tantùm sine viro: vt fuit Christi ex virgine productio. Et quartus productionis Heuæ ex viro sine muliere. Sic enim, tunc congruebat: quoniam vir est caput mulieris, & non vir, propter mulierem, sed mulier propter virum, facta est.

Hæresis. Hinc, destructa manet hæresis affirmantium, Heuam eodem puncto, quo Adam de limo terræ formatam fuisse. Nam

sacra

sacra scriptura apertè oppositum docet. Sapien. enim 10. ita legitur. Hæc illum, qui prius formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo. Quare si primus fuit Adam formatus, & solus creatus, non simul ex limo terræ cum illo Heua. Et 1. ad Timoth. 2. B. Paul. ait. Adam primus formatus est, deinde Heua. Et quid hoc testimonio clariùs? Sap. 10. 33. q. 5. can nec i lud. 1. Tim. 2

Quarta dif. Fuit ne Heua formata ex costa Adæ?

CONCLVSIO.

Fuit planè Hæc est de fide. Et præter auctoritates proximis duabus difficultatibus allegatas, quibus ad literam hæc veritas Catholica demonstratur. Gen. 2. habetur. Vocabitur virago; quia de viro sumpta est. In quibus verbis, nomen mulieri imponens Adam, illius etymologiam, & deriuationis rationem expressit. Vt quemadmodum à viro mulier educta fuerat: ita à viri nomine nomen mulieris deduceretur. Lege & D. Paul. 1. Corin. 11. vbi eandem sententiam docet, sic inquiens. Mulier gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Ecce audis mulierem ex viro esse factam. Et nunquam alibi legitur ex viro facta, nisi cùm Heua fuit ex costa Adæ formata. Accedit ad hæc concors omnium sacrorum Doctorum sententia, quæ tanti est momenti: vt pro Ecclesiæ definitione sit tenenda. Omnes enim ad vnum vsque hoc cōcorditer senserunt. Lege D. Aug. lib. 9. super Gen. ad lit. c. 19. & libro 12. de ciuit. Dei c. 21. Chrysost. homil. 15. super Gen. Greg. lib. 30. moral. c. 24. Theophylactum super Paul. ad Ephes. 5. & 1. ad Cor. 11. Ansel. super eadem Paul. loca. Eucherium. super Gen c. 20. & 21. Petrum Lombar. hac d. B. Hieron. super epist. ad Philemo. declarantem locū Exod. Credidit populus Deo, & Moysi seruo eius. Al. Alē. q. 85. m. 2. & alij vbi sup. Gen. 2. 1. Cor. 11 33. q. 5. can. nec il lud. Gen. 2. Cast. li 1. contr. hæ res. c. 7. D. Aug. Chrysost. Gregor. Theophi. D. Ansel. Eucher. B. Hier. Exod. 19

Hinc, qui assereret, Heuam non esse formatā ex costa Adę: & locū de formatione Heuæ ex costa Adæ, nō esse intelligendum iuxta literam: sed iuxta mysteriū: non quidē per allegoriā, sed per parabolam, erraret in fide. Ratio est, nam & si in sacris historijs ea, quę gesta narrātur mysteria, alia sub literę cortice contineant: semper tamen in illis veritas historiæ priùs iuxta grammaticam significationem accipiēnda est. Deinde misticus sensus quærendus est, vt regula suprà posita innuit.

Quinta dif. Fuit ne Heua de sola costa Adæ producta?

CONCLVSIO.

Non solùm de costa, siue osse: verum etiam de aliqua carnis particula fuit Heuæ corpus formatum. Probatur ex eo Doct. ubi supra.

dem

Dub. dem tex. hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quare de osse, & carne Adæ fuit corpus Heuæ formatum. Cur ergo magis à costa, quàm à carne fit denominatio? Respódeo. Quia illa fuit pars principalior. Vel quia vir mulieri confert robur, & mulier par viri consortium vigorem accipit. Et vir per mulieris consortium debilitatur, & emolitur, mollisq; & effœminatus redditur.

Appen. 1 Hinc, colligitur Christum factum fuisse infirmum: vt Ecclesiam roboraret.

Appen. 2 Gen. 2. Hinc, dicitur Gen. 2. Et repleuit carnem pro ea: quia vir dedit mulieri fortitudinem, & suscepit infirmitatem. Et quia costa illa carnis locum occupabat. Non. n. facta fuit in Adã costa illa: vt in eo maneret, sed vt ex ea mulier formaretur.

Appen. 3 Hinc, licet costa illa superflua videretur esse in Adam, quatenus erat indiuiduum: erat tamen de perfectione, & decentia illius, quatenus erat mulieris, siue humani generis principiũ. Et confirmatur à simili: vt semen, licet, superfluum in indiuiduo sit: non tamen tale est respectu rei ex ipso generandæ.

33. q. 5. can nec illud.

Appen 4 Hinc, costa illa non in Adam: sed in Heua, cui erat intrinseca, resurget.

Sexta diffic. Fuit ne formatum Heuæ corpus de costa Adæ secundum rationem seminalem?

CONCLVSIO.

Doctor. vbi sup. & S. Bo. ar. q. 2 et 3. Haud fuit. Et probatur ex Arist 5. metha quia ratio seminalis non attenditur, secundum quamcunque potentiam: sed solum secundum potentiam proximam. Quando, scilicet, ex aliquo proximè, & per vnum processum formari potest: nihil autem tale erat in costa Adæ respectu corporis Heuæ. Neque. n. per quamcunque transmutationem, nec per plures, potuit illa costa naturaliter conuerti in corpus Heuæ: sed sola diuina virtute.

Appen. Hinc, opus formationis Heuæ de costa Adæ non fuit miraculum: sed mirabile. Cùm non simpliciter secundum rationem causalem fuerit.

Septima dif. Cur de costa Adæ dormientis, & non vigilantis formata est mulier?

CONCLVSIO.

Al. Alē. q. 42. m. 3. art. 3. & 5. q. 2 vbi sup. Immisit Deus soporem in Adam: vt formaret Heuam, non ad mitigandum, quem sentire poterat, dolorem: sed propter significationem, & mentis Adæ eleuationem. Ratio primæ partis conclusionis est: quia poterat Deus sine vllo prorsus dolore, & horrore, costam à vigilante separare. Secundam partem

probat

probat D. Aug. tract. 9. in Ioan. dum ait. Dormit Adam: vt fiat Heua. Moritur Christus: vt fiat Ecclesia. Et de latere dormientis fit Heua: quia dormiente in cruce Christo, lancea percutitur latus: vt profluant sacramenta, quibus formatur Ecclesia. Tertia pars, scilicet, propter mentis eleuationem, probatur sanctorum sententia, asserentium, missum fuisse soporem in Adã: vt ipsius mens per extasim particeps fieret, tanquàm angelicæ curiæ: vt ingrediens sanctuarium Dei, nouissima intelligeret. Vnde continuò spiritu prophetiæ plenus, sacramentum hoc magnum eructauit. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Al. Ali. q. 85, m. 2. D. Augus. in 56. psal. D. Aug. Genes. 2. Appen.

Hinc, non secus manifestata est Dei omnipotentia, non excitando à somno dormientem, per extractionem costæ, ac si Heuã de latere sine dolore, & horrore, vigilantis formasset.

Octaua dif. Decuit, vt non ex capite, neque ex pedibus, sed ex latere viri Heua formaretur?

CONCLVSIO.

Profectò ita decuit. Et ratio est: nam cùm mulier non esset viro dominatura, non debuit de capite viri fieri. Et quia vir non erat illam, tanquàm seruam, contempturus, & tractaturus, non fuit de pedibus viri facta: sed decuit, vt de latere viri multis de causis formaretur. Quarum prima est: vt vnicum demonstraretur principium, quo nihil commodiùs contra discordiæ vitium (cùm extiterit) explodendum: vel (cùm non dum inualuit) cauendum inueniri potest: vt autor est D. Aug. lib. 12. de ciuit. Dei c. 21. & 26. Secunda est: vt indicaretur, q̃ chara mariti, & vxoris debeat esse communicatio, reciprocaq; dilectio: vt ei separabiliùs adhęreret, dum ex se productã agnosceret, eamq; vt sociam sibi gratissimam, haberet. Vnde sanctus Moyses De viro sumpta est: quam ob rem, relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Tertia tandem sit, & vltima causa, propter significationem: nam per hoc significabatur: vt suprà diximus emanatio ecclesiæ ex latere Christi, iuxta illud B. Pauli. Sacramentũ hoc magnum est (scilicet, matrimonium) ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Christus namque, propter ecclesiam reliquit patrem, se ipsum exinaniendo, vsque ad formam serui, nec non matrem, scilicet, Synagogã, & adhæsit vxori suæ, sacrosanctæ ecclesiæ. Quã licet meretricem offenderit: virginem tamen fecit. In fide siquidem est virgo, in carne paucas habet. In fide omnes virgines, & integras habere debet. Optaui vos, inquit D. Paul. Vni viro virginem castam exhibere Christo. Hæc, inquam, virgo Al. Alẽ. m. 2. ubi sup. & alij. Doct. ubi supra. D. Aug. Gen. 2. Gen. 2. Ephe. 5. Ad Phil. 2. 2. Cor. 11

quam-

quamquam sit: parit tamen plurimos, qui virginem sanctissimam imitantur Mariam, quæ Dominum peperit, & virgo inuiolata permansit.

DVBVIM.

Mulier quomodo viri socia, eique subiecta simul esse potest?

Ale. Alē. q.85. m. 2. 1.Pe.3.c. Ad Tit.2

Ratio dubitandi est: quia si est viri socia, vnde ex latere producta fuit. Cur D. Petrus hortatur mulieres: vt se viris suis submittant? eosque dominos agnoscant? exemplo Saræ, quæ viro suo Abraham sedulo obtemperabat, eumque dominum appellabat. Et ad Titum cap. 2. Paulus: vt doceat adolescentulas subditas viris suis, &c. scribit? Respondeo. Quatenus mulier de latere viri sumpta est, socia viri fuit: inquantum verò ex viro, tanquam ex principio existit, præcipitur ei: vt se submittat viro suo, eumque dominum præfectum, ac rectorem agnoscat suum Et ratio est: quia decet, vt qui ab alio originem trahit, ei subdatur, à quo procedit. Lege D. August. de hac re per pulchrè differentem. 19. de ciuit. Dei cap. 14. & 15. vbi inquit. Præesse debent, qui consuluñt, subesse quibus cōsulitur. Hoc naturalis ordo præscribit. Sic Deus hominem condidit. Lege omnino Alexan. vbi suprà de subiectione ante peccatum; & post illud.

D. Aug. 33. q. 5. can. manifestum, & deinceps. 9. c. sequen. Appen.

Hinc, vir cùm simul socia, & subdita sit ei mulier, non existimet secum arrogantia vxorem suam, tanquàm seruam, aut mancipium, suum proprium commodum quærens, posse tractare: sed quæcunque dura adhibet, in bonum mulieris dirigere debet: quemadmodum parentes proles castigant, nō sui gratia: sed salutis, ergo prolium. De anima Heuæ tractatum fuit in quæstione de anima rationali suprà.

Magist. Senten. Distinct. XIX.

QVÆSTIO VNICA.

De immortalitate, siue mortalitate primi hominis, secundum corpus?

Prima dif. Vtrum in statu innocentiæ fuerit homo mortalis, vel immortalis?

Al. Alē. q. 88. S. T. q. 97. S. Bo. Duran. Scot. Ricar. & alij hac dist. 19. A ex Alen. m. 1.

Mortale rectè vocatur, quod potest mori: necessariò tamen non debet mori. Et confirmatur ex B. Paul. qui mortalia corpora vocat, quę mori possunt, etsi non debeant. Viuificabit, inquit, & mortalia corpora vestra Id est, auferet mortalitatē ita: vt mori non possint. Quia non tantum auferet necessitatem mortis: sed & possibilitatem. Nam quod necessariò moritur, appellat Apostolus nō mortale: sed mortuum. Corpus, inquit, mortuum est, propter peccatum, id est, necessitati mortis addictum. Lege D. Aug. lib. 1. de pec. merit. capit. tertio, & quinto, & lib. 6.

& lib.6.de Gen.ad lit.c.25.& lib.3 contra Iulianum. S.Thom. art 1.

Immortale bifariam ſumitur. Primò: vt ſignificat negationem aptitudinis, ſiue potentiæ moriendi. Et hoc modo immortale idem eſt, quod non potens mori. Secundo: vt ſignificat negationem actus moriendi tantùm, atque ita immortale idem eſt, quod potens non mori. S. Bon. art 2. & alij ubi ſu prà.

Triplex eſt ſtatus humanę naturæ. Primus naturæ inſtitutæ, ſiue innocentię, in quo poterat homo mori, & non mori. Secundus naturæ lapſæ, in quo homo poteſt mori: ſed non poteſt non mori: quia ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori. Et tertius naturæ glorificatæ. Iuſti enim in perpetuum viuent. Nota. 1. Ad Ro 8 Ad Ro 8 D. Aug. Nota. 2. Nota 3.

CONCLVSIO I.

Homo ex natura ſua in primo ſtatu non erat immortalis: ſed mortalis. Et ratio eſt: quia mortale eſt, quod eſt aptum, natumque ad moriendum, ſiue potens mori, & tale fuit corpus primi hominis ex natura ſua, ſiue ex parte materię: vt Alex. & S. Thom. vbi ſuprà docent. Et probatur: quia tunc poterat calor naturalis agendo in humidum radicale, id conſumere, ad cuius conſumptionem ſequeretur etiam extinctio caloris, & mors: vt ualet exemplo ignis, & olei. Vnde D. Auguſt. 14. de ciuitate Dei, capit. 26. Cibus aderat, ne eſuriret: potus, ne ſitiret: lignum vitę, ne illum ſenecta diſſolueret. Quare ſenecta poterat diſſolui, poterat humidum radicale conſumi, & tandem mori. Hug. li. 1. de ſacr. c. 18. Ad Heb. 9. Sap. 5. D. Aug.

CONCLVSIO II.

Fuit tamen tunc immortalis, id eſt, potens non mori. Et ratio eſt: quia in ſtatu illo data fuere illi duo remedia, contra duos defectus, ex quibus mors oritur. Quorum primo: qui eſt deperditio humidi radicalis, ex actione caloris naturalis ſubueniebatur, per eſum omnium lignorum paradiſi. Et ita dictum fuit ex omni ligno paradiſi comede. Secundo autem defectui, qui eſt debilitatio naturalis vigoris complexionis hominis, quæ naſcitur ex commixtione extranei nutrimenti, cùm calore, ſiue humido, radicali (quemadmodum vinum eò magis debilitatur, quò amplius aqua ei commiſcetur) remedium per eſum ligni vitæ adhibebatur. Atque ita erat potens non mori. Tum etiam: quia poterat non peccare, etſi non peccaſſet, non fuiſſet mortuus. Vnde dixit Dominus Adę. In quocunque die comederis ex eo, morte morieris, id eſt, morti obnoxius eris. Gen. 2

Hinc, ſi non comediſſet, non mortuus fuiſſet.

Appen. 1 Hinc, credendum est:ut Scot. docet, quòd antequam corpus hominis fuisset alteratum alteratione improportionata, Appen. 2 translatus fuisset homo in paradisum cęlestem, & tunc factus Scot. ubi sup. fuisset omninò immortalis, id est, non potens mori.

Appen. 3 Hinc, accipiendo mortale, & immortale consuetudine scriptorum Gentilium, Latinè loquentium pro mori necesse, & Li. de gratia Christi c. 6. non mori posse, primus homo ante peccatum, nec mortalis, nec immortalis fuit. Vnde Petrus diaconus inquit. Erat mors, & immortalitas in eius posita potestate. Capax enim erat Lib. 2. de gratia Christi. c. 13. vtriusque. Et D. Fulgentius, nec non Maxentius, qui operibus Fulgentij solet apponi, in libello fidei. Confitemur, inquit, rectum in omnibus creatum Adam, non mortalem, nec immortalem: sed utriusque capacem. Idem docet Hugo apud Alex.

Secunda diffic. Fuit ne Adæ in primo statu immortalitas à natura, vel à gratia?

Al. Alé. m. 2. S. Bonau. art. 3. q. 1. & aly ubi sup. Duas referunt Alexan. & S. Bonau. opiniones. Prima illarum tenet, non fuisse a natura. Et ratio est: quia proprietates naturales propter culpam non derelinquunt subiectum: ut patet in malis angelis, in quibus naturalia manserunt integra, & in homine descendente de Hierusalem in Hierico, Luc. 10. qui incidens in latrones fuit spoliatus gratuitis, & in natuGenes. 2. ralibus vulneratus. Et cum fuerit expoliatus immortalitaGenes. 3. te iuxtà domini sententiam. In quacunque die comederis. & alibi pulvis es, & c. immortalitas non inerat ei à natura. Secũda opinio tuetur fuisse homini immortalitatem à gratia. Et ratio huius opinionis est: quia illi animæ datum fuit donum gratiæ, gratis datæ, per quam posset corpori natura mortali præsidere, & illud regere, elementaque, quasi in quadam amicitia, quandiu suo autori subiacere vellet, custodire. Quod quidem gratiæ donum vocat D. Ansel. iusD. Ansel. titiam originalem. D. August. hoc approbat. 6. super Gen. D. Aug. ad literam, dicens, hominem mortalem fuisse conditione corporis: immortalem verò beneficio conditoris. Quod quidem beneficium nihil aliud, quàm dictum gratiæ donum fuit. Et confirmat exemplo, inquiens: quod sicut præscitum fuit filijs Israel, quòd spatio quadraginta annorum eorum vestimenta non veterascerent: ita fuisse præscitum Adæ: vt non morreretur.

Nota. Multæ sunt apud Alex. & S. Bona. vtriusque opinionis rationes. Cæterum: vt vtranque opinionem vnica conclusione amplectamur, animaduerte. Quòd, cum dicitur, homo

mo est beatificabilis, duo significantur, & velut digito indicantur. Vnum est aptitudo ad beatitudinem: quæ quidem aptitudo inest homini per naturam: quia homo a natura sua habet aptitudinem ad beatitudinem. Alterum uerò, quod indicatur, & importatur, est dispositio, per quam aliquis sufficienter disponitur ad susceptionem actus beatitudinis Et hæc dispositio inest homini non per naturam: sed per gratiam, per quam sufficienter disponitur ad gloriam, ad quam sine gratia sufficere haud potest.

CONCLVSIO.

Immortalitas homini in statu innocentiæ quodammodo per naturam, quodammodo per gratiam inerat. Et ratio est; quia immortalitas illa, quantùm ad aptitudinem, inerat illi à natura: quantum verò ad complexionem, & complementum fuit à gratia. Et confirmatur à simili per notabile positum: nam sicut homo dicitur beatificabilis à natura per aptitudinem, quam habet & à gratia per sufficientem dispositionem, quæ non est sine gratia: ita etiam poterat dici immortalis à natura, à qua habebat aptitudinem, & à gratia, quantùm ad dispositionem, & complementum, quod fuit à gratia. Nam tribus causis, propter quas mors contingere potest, quæ sunt elementorum pugna, & dissolutio, humidi consumptio, & extrinseca læsio, iam fuerat remedium adhibitum. Habebat enim aptitudinem euadendi hoc triplex genus mortis per id, quod ei à natura inerat. Nam contrà elementorum pugnam erat interna eius corporis qualitas, quatuor humorum complexione proportionata. Et quia hæc non simpliciter sufficiebat, fuit eius animæ iustitia originalis concessa. Et contra consumptionem humidi habebat virtutem nutriendi, potentem conuertere alimentum sibi sufficiens. Et quia humidum radicale paulatim consumitur, nec potest per quodcūque alimentum reparari, datum fuit illi, non ex conditione naturæ: sed ex dono, & beneficio conditoris (teste D. Aug. supra citato) lignum vitę, per cuius sumptionem humidum radicale repararetur. Tandem nec lęsio extrinseca ei mortem inferre poterat. Erat enim primus parēs fortis, & potens ad repellendū nociua & sapiens, ac diligens ad illa præcauenda. Neq; extrinseca nociua habebat; nā animalia nociua eum lædere nō poterāt, etiā si cuperāt, & nō natura: sed ex speciali Dei prouidentia, quę ita eum custodiebat; vt sub pedibus eius omnia subijcerentur. Quare immortalitas in statu innocentiæ, quò ad aptitudinem fuit à natura, & quò ad complementum, fuit à gratia.

D. Aug. 13. de Ciui. Dei.

D. Aug.

Psalm.

Tertia

Tertia diffic. Vtrum si Adam non peccasset, mortuus non fuisset?

CONCLVSIO.

Si Adam non peccasset, mortem corporalem non incurrisset. Hæc conclusio est de fide. Et confirmatur multis sacræ Scripturæ testimonijs contra Pelagium hæreticum. Et præsertim ad Rom. 5. Sicut per unum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors: ita & in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Et in eadem Epistola cap. 8. Corpus mortuum est, propter peccatum. Quare pœna peccati illius fuit mors. Est hęc veritas expresse definita in concilio Mileuitano cap. 1.

D. Bona. art. 2. q. 1 & alij ubi sup. Ad Ro. 5 Ad Ro. 8

Hæresis. Hinc Pelagij hæresis radicitus euellitur, qui asseruit Adam mortuum fuisse, non propter culpam: sed ex naturali conditione, qua conditus est, in qua etiam si mansisset, nec a Dei mandato recessisset, nihilominus (vt ille ait) mortuus fuisset. In quem agit Castro verbo Adam contra hæreses, hæresi. 4.

Cast. de consec. d. 4 can. placuit igitur.

Quarta diffic. Adam an mori potuisset, si non peccasset.

Scimus iustum Adam potuisse peccare, ac proinde mori: & ne quis ad distinctionem de sensu composito, & diuiso confugiat, sensus tituli est: An Adam in innocentia permanente, & iustitia simul, in eo locum habere potuerit mors?

CONCLVSIO.

Haud potuisset. Et ratio est: quia indubiè sanioribus scholasticis est in confesso, quòd in eo nulla potuisset esse pœna, vel mors, si non peccasset. Siquidem Deus primum hominem instituit, non ut creaturam seruilem, qui pro necessitate, & vtilitate aliorum possit occidi, sicut bruta animantia: sed instituit eum, tanquàm dominum quendam, quo cum, tanquàm socio, & altero quodam domino ageret ita: vt nihil, pœnæ, afflictionis, vel molestiæ illi inferret, sine merito culpæ. Tum etiam: quia pœna est deordinata, nisi præcedat culpa, & cum mors sit animæ puræ, & innocenti pœna, videtur inconueniens & contra ordinem diuinæ iustitiæ, quod corpus hominis per mortem in statu innocentiæ, non pręcedente culpa, dissolueretur.

S. Bonau. B. Aug. lib. 1. de libe. arb. c. 6. & lib 3. de libe. Appen. D Greg. eis lib 4. moral. c. 25 & li. 5. c. 25. & lib. 9. 9.

Hinc, homo ad hoc in paradiso positus erat: vt si se ad conditoris sui obedientiam uinculis charitatis astringeret, ad cœlestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret. Sic namque est immortalis conditus: ut tamen si peccaret, & mori posset. Et sic mortalis est conditus, vt si, non peccaret, etiam non mori potuisset, atque ex merito li-

beri

beri arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua peccare, vel mori non posset.

Hinc confutatur hæresis Pelagianorum, qui ponunt mortem in paruulos transire, & non peccatum. Nam faciunt Deum iniustum, asserentes, Deum afficere miseria aliqua hominem sine peccato. Quod, cùm iustissimus sit, facere haud potest. Lege D.Aug. lib. 4. contra duas epistolas Pelag. cap.4.& concil. Arausica.c.10.& Mileuit.c.2.& Cast.verb.peccatum contra hereses, hæresi prima. *Hæresis.* *D.Augu.* *Castr.*

Quinta diffic. Vtrum, Adam peccante, corpus eius per esum ligni vitæ potuisset perpetuari?

Duę sunt circa difficultatem hanc sententiæ, quas sequentes conclusiones declarant. Mouetur autem hæc difficultas, propter locum Gen. 3. Ne fortè mittat, &c. & viuat in æternum. *Gen.3.*

CONCLVSIO I.

Non potuisset post peccatum comedens de ligno vitę perpetuari, & in æternum viuere. Et ratio est: quia ibi vox in æternum non dicit perpetuitatem: sed vitæ quandam diuturnitatem. Qui modus loquendi est frequens in scriptura sacra: vt quando dicitur rex in æternum viuet, idest, per longum tempus. Quia poterat lignum vitæ adeò naturam hominis adiuuare, tantumquè vigorem conferre; vt diutius viuere posset. Et confirmatur exemplo Henoch, & Heliæ, qui, vt glossa, & sancti docent, in paradiso per esum ligni vitæ, vsque ad aduentum Antichristi conseruantur *Num.2.*

CONCLVSIO II.

Si Adam post peccatum de ligno vitæ comedisset, non diuturno duntaxat tempore: sed æterno vixisset. Hanc probant ex ipso textu in principio citato, nempe: & viuat in æternum. Nam ex prima opinione videtur non posse probari æternitatem pœnarum, præsertim ex illo loco: ite in ignem æternum. Atque ita incideremus in errorem Origenis. Et ratione confirmatur: nam si per aliquod tempus per esum ligni vitę potuit pręseruari in tanta perfectione, & puritate, in quanta fuerat creatus, ergo & in perpetuum potuit. Patet consequentia: quia si Deus potuit facere; vt in æternum viueret: ergo fecit. Pro hac secunda sententia videmur complura patrum testimonia, ex quibus apparet, quòd si homo non fuisset post peccatum à ligno vitæ separatus, non fuisset necesse mori: & breuitatis causa loca aliqua tantum citabo. Nam D. Aug. ita sentire conuincitur lib. 18. de Genes. ad liter. c. 25. & lib. 1. *Gen.3.* *Mat.25* *D. Aug.* *D.Chry.*

contra aduersarium legis, & prophetarum. c. 15. D. Chrysost. homil. 18. in Gene. Hilarius in illud Psalm. Quoniam quem tu percussisti. Irenæus lib. 3. aduersus hęreses. c. 37. & Cyrillus lib. 3. contra Iulianum apostatam. Cæterùm ad veritatem clariùs intelligendam animaduerte, duas esse causas, ob quas, Adam in perpetuum viuere poterat. Quarum vna erat interna corporis eius qualitas, quatuor humorum complexione proporcionata. Altera lignum vitę, quod bonam corporis qualitatem conseruabat, atque fouebat, & vtramq; causam D. Aug. 13. de ciuitat. Dei, cap. 3. assignat. Nam eo, inquit, die mutata in deterius, vitiataque natura, atque à ligno vitę separatione iustissima mortis in eis, etiam corporalis, necessitas facta est. Et quàmuis vtramquè assignet causam: prior tamen sufficiens est mortis causa, ita: vt illa posita, non potuerit Adam, quomodocunquè de ligno vitę comedisset, immortalis esse. Et quoniam, quæ ex Cyrillo, Hylario, Ireneo citata sunt, non plus vrgent, neque in se includunt, quàm scriptura Geneseos: Nunc ergo ne fortè, &c cui innituntur, eliciendus erit sensus non improbabilis, quo veritas loci citati magis elucescat, nempè: vt Deus in ironia eo in loco perseueret. Quæ est dissimulatio, aut illusio, qua contraria ostenduntur sensui quem verba præ se ferunt. Ecce Adam, inquit: quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum. Vbi acerbissima ironia improperat ei vanam fiduciam, quam de verbis serpentis conceperat. Quasi dicat: eece quàm præclarus Adam est effectus: quod serpens ei, cui fidē adhibuit, repromisit: factus est Deus, qui iam brutis animantibus, similis est, necessitati mortis subiectus, & qui tegumentis, ac perizomatis indiget, quibus membra illecebris concupiscentię erubescenda contegat. Didicit certè, quid sit nobis obedientiam recusare, & in diaboli verba iurare. Sed fortè quamquàm in tantam sit deiectus miseriam, perspicuèque cognoscat se nō esse Deum, adhuc arbitratur alterum illud verum fore, quod serpens promisit, videlicet, quod non morietur: igitur ne se ipsum falsa persuasione decipiat, separetur à ligno vitę, & extrà paradisum prouellatur: nę fortè mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitę, & comedat, & viuat in æternum. Et dicit dn̄s: Ne viuat in æternum per ironiam, scilicet, hoc est: vt miser arbitratur, vana promissione deceptus, per lignum vitę in ęternum vitam protrahere posse. Quare: vt quod res est, sibi persuadeat, tollatur illud, in quo confidit. Atquè ita eum dominus paradiso expulit. Hic sensus colligitur ex Cyrillo, & Ambro. & Aug.

Margin notes: Hilar. — D. Cyril. — D. Augu. — Respondetur obiectionibus patrum. — Gen. 3. — Lib. 3. cōtra Iulia. — Libr. de Heli. et ieiun. c. 4.

& Aug & ex D.Chrysost. Et eundem in modum doctores intelliguntur, dum asserunt eum de paradisi voluptatibus deturbatum esse: ne perpetuum in eo, & immortale esset malum, hoc est, ne persuadeat sibi, ac reputet se peccaminibus immortalem fore. Lib. 1. c. 15. contra adversf. leg. homil. 18. in Gen.

Sexta diffic. Qualis est differentia inter immortalitatem primi hominis, ante peccatum, & Christi omniumque sanctorum in caelo?

CONCLVSIO.

Differt immortalitas illa, quam primus homo habebat, ab ea, quam electi in resurrectione sunt habituri, & Christus nunc fruitur in caelo, per omnem modum. Et ratio est. quia qui digni habebuntur resurrectione ex mortuis, non poterunt mori: Adam autem poterat mori, & mortuus est. Tum Adae ante peccatum aberat necessitas moriendi: in sanctis autem post resurrectionem aberit possibilitas moriendi. Aliud siquidem est posse non mori, aliud non posse mori. Tandem D. Paul.inquit. Factus est primus homo in animam viuentem, Adam nouissimus in spiritum viuificantem. Vbi dictam veritatem probat: nam illorũ verborum sensus est Primus Adam corpus animale habuit, quod ad sui sustentationem alimentis indigebat, quod & mori poterat: Christus autem post resurrectionem corpus habuit spirituale, quòd nulli s ciborum alimentis opus habebat, nec mori poterat. Lege Aug lib. 13 de ciui Dei c.23. & de corrept & grat.c 11. Luc. 20. 1.Cor. 15 D Aug.

Septima diffic. Quae nam est differentia inter mortalitatem, quã Adam ante peccatum habuit, & eam in qua nunc omnes sumus? Alex Alen m.3. & 4

CONCLVSIO.

Non parum differentiae est inter vtramque mortalitatem. Et ratio est: quia nos velimus, nolimus, debemus aliquando mori, cùm statutum sit omnibus hominibus semel mori. At ille sic mori poterat: vt tñ facillimè eam, si voluisset, euitasset. Hebr. 9.

DVBIVM.

Eadem ne esset immortalitas innocentiae per essentiam cum immortalitate gloriae, si homo stetisset?

Respondeo. Vna, & eadem esset. Et ratio est: quia potentia materiae disposita eadem est per essentiam cum seipsa indisposita, & immortalitas innocentiae, & immortalitas gloriae, sic se habent; sicut potentia indisposita, siue indifferens, & potentia disposita dispositione, quae est necessitas. Quia in statu innocentiae poterat mori, & non mori: in statu vero gloriae necesse habet non mori. Alex. Alen. m. 3. & 4. S. Bon q. vlti. vbi sup.

Secunda diffic. Fuit ne Heua formata in paradiso, vel extrà illum?

CONCLVSIO.

Gen. 2. Fuit quidem in paradiso formata. Colligitur conclusio ex 2.c.Gen. Nam existente Adam in paradiso, tulit vnam de costis eius, & ædificauit eam in mulierem. Sunt etiam multæ rationes, quibus conclusio confirmatur. Id enim Dei sapientiam decebat. Tum propter principij dignitatem, ex quo corpus eius formandum erat. Et quia filij similiter, propter dignitatem parentum, fuissent ibidem nati. Et, vt ex hoc mulier grauior, & honorabilior haberetur.

Appen. D.Greg. Gen. 19. D.Amb. Hinc locus non saluat animam. Nam Angelus in cœlo, & homo in paradiso peccauit. Et Loth in peruersa ciuitate fuit iustus, & in monte peccauit. Nec loci, nec generis nobilitate vnusquisque gratiam comparat sibi. Nam vir extrà paradisum factus est, & mulier inferior intrà paradisum Hæc sunt D. Ambros. & D.Gregor. & referuntur can. illud, & sequenti can. quælibet, distinct. 40.

Tertia diffic. Decuit ne potiùs ex viro, quàm ex limo terræ, sicut Adam formari?

CONCLVSIO.

Doct. ubi sup. Decuit: vt ex viro formaretur. Et ratio est: quia vir est Dei imago, & sicut omnia ex Deo sunt: ita decuit totum genus humanum ex vno homine sumi. Et vt vir magis vxorem amaret, & vxor viro, tanquàm suo principio, & capiti inseparabiliùs adhæreret. Et, vt processio Ecclesiæ à Christo, secundo Adam, significaretur.

Eccl. 17. Est conclusio hæc de fide. Nam Eccle. 17 legitur post formationem hominis. Creauit ex ipso adiutorium simile sibi.

Act. 17. Et act. 17. D. Paul. ait. Fecitque ex vno homine omne genus hominum, &c.

Appen. 1 Doct ubi sup. Dub. Hinc, etiam infertur responsio dubij. Cur magis mulier de viro, quàm è contra? Et ratio est: quia in secundo Adam Christo erat hoc quoque futurum. Ex eo enim erat formãda Ecclesia. Et ideo: vt perfecta essent Dei opera, debuit esse similiter, & mulier de solo viro. Sic enim cõpleti sunt quatuor modi producendi hominem. Vnus communis ex viro, & muliere. Alter sine viro, & muliere: vt productio primi Adæ. Tertius ex muliere tantùm sine viro: vt fuit Christi ex virgine productio. Et quartus productionis Heuæ ex viro sine muliere. Sic enim, tunc congruebat: quoniam vir est caput mulieris, & non vir, propter mulierem. sed mulier propter virum, facta est.

Hæresis. Hinc, destructa manet hæresis affirmantium, Heuam eodem puncto, quo Adam de limo terræ formatam fuisse. Nam

sacra scriptura apertè oppositum docet. Sapien. enim 10. ita legitur. Hæc illum, qui prius formatus est à Deo pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo. Quare si primus fuit Adam formatus, & solus creatus, non simul ex limo terræ cum illo Heua. Et 1. ad Timoth. 2. B. Paul. ait. Adam primus formatus est, deinde Heua. Et quid hoc testimonio clariùs?

Sap. 10. *33. q. 5. can nec illud.* *1. Tim. 2*

Quarta dif. Fuit ne Heua formata ex costa Adæ?

CONCLVSIO.

Fuit planè Hæc est de fide. Et præter auctoritates proximis duabus difficultatibus allegatas, quibus ad literam hæc veritas Catholica demonstratur. Gen. 2. habetur. Vocabitur virago; quia de viro sumpta est. In quibus verbis, nomen mulieri imponens Adam, illius etymologiam, & deriuationis rationem expressit. Vt quemadmodum à viro mulier educta fuerat: ita à viri nomine nomen mulieris deduceretur. Lege & D. Paul. 1. Corin. 11. vbi eandem sententiam docet, sic inquiens. Mulier gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Ecce audis mulierem ex viro esse factam. Et nunquam alibi legitur ex viro facta, nisi cùm Heua fuit ex costa Adæ formata. Accedit ad hæc concors omnium sacrorum Doctorum sententia, quæ tanti est momenti: vt pro Ecclesiæ definitione sit tenenda. Omnes enim ad vnum vsque hoc cōcorditer senserunt. Lege D. Aug. lib. 9. super Gen. ad lit. c. 19. & libro 12. de ciuit. Dei c. 21. Chrysost. homil. 15. super Gen. Greg. lib. 30. moral. c. 24. Theophylactum super Paul. ad Ephes. 5. & 1. ad Cor. 11. Ansel. super eadem Paul. loca. Eucherium. super Gen c. 20. & 21. Petrum Lombar. hac d. B. Hieron. super epist. ad Philemo. declarantem locū Exod. Credidit populus Deo, & Moysi seruo eius.

Al. Alē. q. 85. m. 2. & alij vbi sup. Gen. 2. 1. Cor. 11 33. q. 5. can. nec illud. Gen. 2. Cast. li 1. contr. hæres. c. 7. D. Aug. Chrysost. Gregor. Theophi. D. Ansel. Eucher. B. Hier. Exod. 19

Hinc, qui assereret, Heuam non esse formatā ex costa Adę: & locū de formatione Heuæ ex costa Adæ, nō esse intelligendum iuxta literam: sed iuxta mysteriū: non quidē per allegoriā, sed per parabolam, erraret in fide. Ratio est, nam & si in sacris historijs ea, quę gesta narrātur mysteria, alia sub literę cortice contineant: semper tamen in illis veritas historiæ priùs iuxta grammaticam significationem accipiēnda est. Deinde misticus sensus quatenus est, vt regula suprà posita innuit.

Quinta dif. Fuit ne Heua de sola costa Adæ producta?

CONCLVSIO.

Non solùm de costa, siue osse: verum etiam de aliqua carnis particula fuit Heuæ corpus formatum. Probatur ex eo *Doct. ubi supra.*

dem

Dub. dem tex. hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quare de osse,& carne Adæ fuit corpus Heuæ formatum. Cur ergo magis à costa,quàm à carne fit denominatio? Respõdeo. Quia illa fuit pars principalior. Vel quia vir mulieri confert robur, & mulier par viri consortium vigorem accipit. Et vir per mulieris consortium debilitatur, & emolitur, mollisq; & effœminatus redditur.

Appen.1 Hinc, colligitur Christum factum fuisse infirmum: vt Ecclesiam roboraret.

Appen.2 Gen. 2. Hinc,dicitur Gen.2. Et repleuit carnem pro ea: quia vir dedit mulieri fortitudinem,& suscepit infirmitatem. Et quia costa illa carnis locum occupabat. Non.n. facta fuit in Adã costa illa;vt in eo maneret, sed vt ex ea mulier formaretur.

Appen.3 Hinc,licet costa illa superflua videretur esse in Adam,quatenus erat indiuiduum:erat tamen de perfectione,& decentia 33.q.5. can.nec illud. illius,quatenus erat mulieris, siue humani generis principiũ. Et confirmatur à simili:vt semen,licet, superfluum in indiuiduo sit:non tamen tale est respectu rei ex ipso generandæ.

Appen 4 Hinc,costa illa non in Adam:sed in Heua,cui erat intrinseca,resurget.

Sexta diffic. Fuit ne formatum Heuæ corpus de costa Adæ secundum rationem seminalem?

CONCLVSIO.

Doctor. vbi sup. & S.Bo. ar.q.2 et 3. Haud fuit. Et probatur ex Arist 5.metha quia ratio seminalis non attenditur,secundum quamcunque potentiam: sed solum secundum potentiam proximam. Quando,scilicet,ex aliquo proximè,& per vnum processum formari potest:nihil autem tale erat in costa Adæ respectu corporis Heuæ. Neque.n. per quamcunque transmutationem,nec per plures, potuit illa costa naturaliter conuerti in corpus Heuæ: sed sola diuina virtute.

Appen. Hinc, opus formationis Heuæ de costa Adæ non fuit miraculum:sed mirabile. Cùm non simpliciter secundum rationem causalem fuerit.

Septima dif. Cur de costa Adæ dormientis,& non vigilantis formata est mulier?

CONCLVSIO.

Al. Alẽ. q. 42. m. 3. art. 3. & 5.q.2 vbi sup. Immisit Deus soporem in Adam:vt formaret Heuam, non ad mitigandum,quem sentire poterat,dolorem:sed propter significationem,& mentis Adæ eleuationem. Ratio primæ partis conclusionis est: quia poterat Deus sine vllo prorsus dolore,& horrore, costam à vigilante separare. Secundam partem

probat

probat D. Aug. tract. 9. in Ioan. dum ait. Dormit Adam: vt fiat Heua. Moritur Christus: vt fiat Ecclesia. Et de latere dormientis fit Heua: quia dormiente in cruce Christo, lancea percutitur latus: vt profluant sacramenta, quibus formatur Ecclesia. Tertia pars, scilicet, propter mentis eleuationem, probatur sanctorum sententia, asserentium, missum fuisse soporem in Adã: vt ipsius mens per extasim particeps fieret, tanquàm angelicæ curiæ: vt ingrediens sanctuarium Dei, nouissima intelligeret. Vnde continuò spiritu prophetiæ plenus, sacramentum hoc magnum eructauit. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.

Al. Alẽ. q. 85, m. 2. D. Augu. in 56. psal. D. Aug. Genes. 2. Appen.

Hinc, non secus manifestata est Dei omnipotentia, non excitando à somno dormientem, per extractionem costæ, ac si Heuã de latere sine dolore, & horrore, vigilantis formasset.

Octaua dif. Decuit, vt non ex capite, neque ex pedibus, sed ex latere viri Heua formaretur?

CONCLVSIO.

Profecto ita decuit. Et ratio est: nam cùm mulier non esset viro dominatura, non debuit de capite viri fieri. Et quia vir non erat illam, tanquàm seruam, contempturus, & tractaturus, non fuit de pedibus viri facta: sed decuit, vt de latere viri multis de causis formaretur. Quarum prima est: vt vnicum demonstraretur principium, quo nihil commodiùs contra discordiæ vitium (cùm extiterit) explodendum: vel (cùm non dum inualuit) cauendum inueniri potest: vt autor est D. Aug. lib. 12. de ciuit. Dei c. 21. & 26. Secunda est: vt indicaretur, q̃ chara mariti, & vxoris debeat esse communicatio, reciprocaq; dilectio: vt ei separabiliùs adhęreret, dum ex se productã agnosceret, eamq; vt sociam sibi gratissimam, haberet. Vnde sanctus Moyses De viro sumpta est: quam ob rem, relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Tertia tandem sit, & vltima causa, propter significationem: nam per hoc significabatur: vt suprà diximus emanatio ecclesiæ ex latere Christi, iuxta illud B. Pauli. Sacramentũ hoc magnum est (scilicet, matrimonium) ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Christus namque, propter ecclesiam reliquit patrem, se ipsum exinaniendo, vsque ad formam serui, nec non matrem, scilicet, Synagogã, & adhæsit vxori suæ, sacrosanctæ ecclesiæ. Quã licet meretricem offenderit: virginem tamen fecit. In fide siquidem est virgo, in carne paucas habet. In fide omnes virgines, & integras habere debet. Optaui vos, inquit D. Paul. Vni viro virginem castam exhibere Christo. Hæc, inquam, virgo

Al. Alẽ. m. 2. ubi sup. & alij. Doct. ubi supra. D. Aug. Gen. 2. Gen. 2. Ephe. 5. Ad Phil. 2. 2. Cor. 11

quamquam sit; parit tamen plurimos, qui virginem sanctissimam imitantur Mariam, quæ Dominum peperit, & virgo inuiolata permansit.

DVBIVM.

Mulier quomodo viri socia, eique subiecta simul esse potest?

Alb. Alĕ. q. 85. m. 2. Ratio dubitandi est: quia si est viri socia, vnde ex latere producta fuit. Cur D. Petrus hortatur mulieres: vt se viris suis submittant? eosque dominos agnoscant? exemplo Saræ, quæ viro suo Abraham sedulo obtemperabat, eumque dominum appellabat. Et ad Titum cap. 2. Paulus: vt doceat adolescentulas subditas viris suis, &c. scribit? Respondeo. Quatenus mulier de latere viri sumpta est, socia viri fuit: inquantum verò ex viro, tanquam ex principio existit, præcipitur ei: vt se submittat viro suo, eumque dominum præfectum, ac rectorem agnoscat suum Et ratio est: quia decet, vt qui ab alio originem trahit, ei subdatur, à quo procedit. Lege D. August. de hac re per pulchrè disserentem. 19. de ciuit. Dei cap. 14. & 15. vbi inquit. Præesse debent, qui consulunt, subesse quibus cõsulitur. Hoc naturalis ordo præscribit. Sic Deus hominem condidit. Lege omnino Alexan. vbi suprà de subiectione ante peccatum; & post illud.

1. Pe. 3. c. Ad Tit. 2.

D. Aug. 33. q. 5. can. manifestum, & deinceps. 9. c. sequen. Appen.

Hinc, vir cùm simul socia, & subdita sit ei mulier, non existimet secum arrogantia vxorem suam, tanquàm seruam, aut mancipium, suum proprium commodum quærens, posse tractare: sed quæcunque dura adhibet, in bonum mulieris dirigere debet: quemadmodum parentes proles castigant, nõ sui gratia: sed salutis, ergo prolium. De anima Heuæ tractatum fuit in quæstione de anima rationali suprà.

Magist. Senten. Distinct. XIX.

QVÆSTIO VNICA.

De immortalitate, siue mortalitate primi hominis, secundum corpus?

Prima dif. Vtrum in statu innocentiæ fuerit homo mortalis, vel immortalis?

Al. Alĕ. q. 88. S. Th. q. 97. S. Bo. Durand. Scot. Ricar. & alij hac dist. 19. A ex Alen. m. 1.

Mortale rectè vocatur, quod potest mori: necessariò tamen non debet mori. Et confirmatur ex B. Paul. qui mortalia corpora vocat, quę mori possunt, etsi non debeant. Viuificabit, inquit, & mortalia corpora vestra Id est, auferet mortalitatẽ ita: vt mori non possint. Quia non tantum auferet necessitatem mortis: sed & possibilitatem. Nam quod necessariò moritur, appellat Apostolus nõ mortale: sed mortuum. Corpus, inquit, mortuum est, propter peccatum, id est, necessitati mortis addictum. Lege D. Aug. lib. 1. de pec. merit. capit. tertio, & quinto, & lib. 6.

& lib.6.de Gen.ad lit.c.25.& lib.3 contra Iulianum. *S.Thom. art 1.*

Immortale bifariam sumitur. Primò: vt significat negationem aptitudinis, siue potentiæ moriendi. Et hoc modo immortale idem est, quod non potens mori. Secundo: vt significat negationem actus moriendi tantùm, atque ita immortale idem est, quod potens non mori. *S. Bon. art 2. & alij ubi supra.*

Triplex est status humanę naturæ. Primus naturæ institutæ, siue innocentię, in quo poterat homo mori, & non mori. Secundus naturæ lapsæ, in quo homo potest mori: sed non potest non mori: quia statutum est omnibus hominibus semel mori. Et tertius naturæ glorificatæ. Iusti enim in perpetuum viuent. *Nota. 1. Ad Ro 8 Ad Ro 8 D. Aug. Nota. 2. Nota 3.*

CONCLVSIO I.

Homo ex natura sua in primo statu non erat immortalis: sed mortalis. Et ratio est: quia mortale est, quod est aptum, natumque ad moriendum, siue potens mori, & tale fuit corpus primi hominis ex natura sua, siue ex parte materię: vt Alex. & S. Thom. vbi suprà docent. Et probatur: quia tunc poterat calor naturalis agendo in humidum radicale, id consumere, ad cuius consumptionem sequeretur etiam extinctio caloris, & mors: vt ualet exemplo ignis, & olei. Vnde D. August. 14. de ciuitate Dei, capit. 26. Cibus aderat, ne esuriret: potus, ne sitiret: lignum vitę, ne illum senecta dissolueret. Quare senecta poterat dissolui, poterat humidum radicale consumi, & tandem mori. *Hug.li.1. de sacr.c. 18. Ad Heb. 9. Sap. 5. D.Aug.*

CONCLVSIO II.

Fuit tamen tunc immortalis, id est, potens non mori. Et rátio est: quia in statu illo data fuere illi duo remedia, contra duos defectus, ex quibus mors oritur. Quorum primo: qui est deperditio humidi radicalis, ex actione caloris naturalis subueniebatur, per esum omnium lignorum paradisi. Et ita dictum fuit ex omni ligno paradisi comede. Secundo autem defectui, qui est debilitatio naturalis vigoris complexionis hominis, quæ nascitur ex commixtione extranei nutrimenti, cùm calore, siue humido, radicali (quemadmodum vinum eò magis debilitatur, quò amplius aqua ei commiscetur) remedium per esum ligni vitæ adhibebatur. Atque ita erat potens non mori. Tum etiam: quia poterat non peccare, etsi non peccasset, non fuisset mortuus. Vnde dixit Dominus Adę. In quocunque die comederis ex eo, morte morieris, id est, morti obnoxius eris. *Gen. 2*

Hinc, si non comedisset, non mortuus fuisset.

Appen. 1 Appen. 2 Scot. ubi sup. Appen. 3 Li. de gratia Christi c. 6. Lib. 2. de gratia Christi. c. 13.

Hinc, credendum est: ut Scot. docet, quòd antequam corpus hominis fuisset alteratum alteratione improportionata, translatus fuisset homo in paradisum cœlestem, & tunc factus fuisset omninò immortalis, id est, non potens mori.

Hinc, accipiendo mortale, & immortale consuetudine scriptorum Gentilium, Latinè loquentium pro mori necessè, & non mori posse, primus homo ante peccatum, nec mortalis, nec immortalis fuit. Vnde Petrus diaconus inquit. Erat mors, & immortalitas in eius posita potestate. Capax enim erat vtriusque. Et D. Fulgentius, nec non Maxentius, qui operibus Fulgentij solet apponi, in libello fidei. Confitemur, inquit, rectum in omnibus creatum Adam, non mortalem, nec immortalem: sed utriusque capacem. Idem docet Hugo apud Alex.

Secunda diffic. Fuit ne Adæ in primo statu immortalitas à natura, vel à gratia?

Al. Alé. m. 2. S. Bonau. art. 3. q. 1. & aly ubi sup. Luc. 10. Genes. 2. Genes. 3.

Duas referunt Alexan. & S. Bonau. opiniones. Prima illarum tenet, non fuisse a natura. Et ratio est: quia proprietates naturales propter culpam non derelinquunt subiectum: ut patet in malis angelis, in quibus naturalia manserunt integra, & in homine descendente de Hierusalem in Hierico, qui incidens in latrones fuit spoliatus gratuitis, & in naturalibus vulneratus. Et cum fuerit expoliatus immortalitate iuxtà domini sententiam. In quacunque die comederis. & alibi puluis est, & c. immortalitas non inerat ei à natura. Secũda opinio tuetur fuisse homini immortalitatem à gratia. Et ratio huius opinionis est: quia illi animæ datum fuit donum gratiæ, gratis datæ, per quam posset corpori natura mortali præsidere, & illud regere, elementaque, quasi in quadam amicitia, quandiu suo autori subiacere vellet, custodire. Quod quidem gratiæ donum vocat D. Ansel. iustitiam originalem. D. August. hoc approbat. 6. super Gen. ad literam, dicens, hominem mortalem fuisse conditione corporis: immortalem verò beneficio conditoris. Quod quidem beneficium nihil aliud, quàm dictum gratiæ donum fuit. Et confimat exemplo, inquiens: quod sicut præscitum fuit filijs Israel, quòd spatio quadraginta annorum eorum vestimenta non veterascerent: ita fuisse præscitum Adæ; vt non morreretur.

D. Ansel. D. Aug.

Nota. Multæ sunt apud Alex. & S. Bona. vtriusque opinionis rationes. Cæterum: vt vtranquè opinionem vnica conclusione complectamur, animaduerte. Quòd, cum dicitur, homo

mo

mo est beatificabilis, duo significantur, & velut digito indicantur. Vnum est aptitudo ad beatitudinem: quæ quidem aptitudo inest homini per naturam: quia homo a natura sua habet aptitudinem ad beatitudinem. Alterum uerò, quod indicatur, & importatur, est dispositio, per quam aliquis sufficienter disponitur ad susceptionem actus beatitudinis Et hæc dispositio inest homini non per naturam: sed per gratiam, per quam sufficienter disponitur ad gloriam, ad quam sine gratia sufficere haud potest.

CONCLVSIO.

Immortalitas homini in statu innocentiæ quodammodo per naturam, quodammodo per gratiam inerat. Et ratio est; quia immortalitas illa, quantùm ad aptitudinem, inerat illi à natura: quantum verò ad complexionem, & complementum fuit à gratia. Et confirmatur à simili per notabile positum: nam sicut homo dicitur beatificeabilis à natura per aptitudinem, quam habet & à gratia per sufficientem dispositionem, quæ non est sine gratia: ita etiam poterat dici immortalis à natura, à qua habebat aptitudinem, & à gratia, quantùm ad dispositionem, & complementum, quod fuit à gratia. Nam tribus causis, propter quas mors contingere potest, quæ sunt elementorum pugna, & dissolutio, humidi consumptio, & extrinseca læsio, iam fuerat remedium adhibitum. Habebat enim aptitudinem euadendi hoc triplex genus mortis per id, quod ei à natura inerat. Nam contrà elementorum pugnam erat interna eius corporis qualitas, quatuor humorum complexione proportionata. Et quia hæc non simpliciter sufficiebat, fuit eius animæ iustitia originalis concessa. Et contra consumptionem humidi habebat virtutem nutriendi, potentem conuertere alimentum sibi sufficiens. Et quia humidum radicale paulatim consumitur, nec potest per quodcúque alimentum reparari, datum fuit illi, non ex conditione naturæ: sed ex dono, & beneficio conditoris (teste D. Aug. supra citato) lignum vitę, per cuius sumptionem humidum radicale repararetur. Tandem nec lęsio extrinseca ei mortem inferre poterat. Erat enim primus parēs fortis, & potens ad repellendū nociua & sapiens, ac diligens ad illa præcauenda. Neq; extrinseca nociua habebat; nā animalia nociua eum lædere nō poterāt, etiā si cuperāt, & nō natura: sed ex speciali Dei prouidentia, quę ita eum custodiebat; vt sub pedibus eius omnia subijcerentur. Quare immortalitas in statu innocentiæ, quò ad aptitudinem fuit à natura, & quò ad complementum, fuit à gratia.

D. Aug. 13. de Ci. Dei. c. [illegible]

D. Aug.

Psalm. [illegible]

Tertia

Tertia diffic. Vtrùm si Adam non peccasset, mortuus non fuisset?

CONCLVSIO.

D. Bona. art.2.q.1 & alij ubi sup. Ad Ro.5 Ad Ro.8

Si Adam non peccasset, mortem corporalem non incurrisset. Hæc conclusio est de fide. Et confirmatur multis sacræ Scripturæ testimonijs contra Pelagium hæreticum. Et præsertim ad Rom.5. Sicut per unum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors: ita & in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Et in eadem Epistola cap.8. Corpus mortuum est, propter peccatum. Quare pœna peccati illius fuit mors. Est hęc veritas expresse definita in concilio Mileuitano cap.1.

Hæresis.

Hinc Pelagij hæresis radicitus euellitur, qui asseruit Adam mortuum fuisse, non propter culpam: sed ex naturali conditione, qua conditus est, in qua etiam si mansisset, nec à Dei mandato recessisset, nihilominus (vt ille ait) mortuus fuisset. In quem agit Castro verbo Adam contra hæreses, hæresi.4.

Cast. de consec. d. 4 can. placuit igitur.

Quarta diffic. Adam an mori potuisset, si non peccasset.

Scimus iustum Adam potuisse peccare, ac proinde mori: & ne quis ad distinctionem de sensu composito, & diuiso confugiat, sensus tituli est: An Adam in innocentia permanente, & iustitia simul, in eo locum habere potuerit mors?

CONCLVSIO.

Haud potuisset. Et ratio est: quia indubiè sanioribus scholasticis est in confesso, quòd in eo nulla potuisset esse pœna, vel mors, si non peccasset. Siquidem Deus primum hominem instituit, non ut creaturam seruilem, qui pro necessitate, & vtilitate aliorum possit occidi, sicut bruta animantia: sed instituit eum, tanquàm dominum quendam, quo cum tanquàm socio, & altero quodam domino ageret ita: vt nihil pœnæ, afflictionis, vel molestiæ illi inferret, sine merito culpæ. Tum etiam: quia pœna est deordinata, nisi præcedat culpa, & cum mors sit animæ puræ, & innocenti pœna, videtur inconueniens & contra ordinem diuinæ iustitiæ, quod corpus hominis per mortem in statu innocentiæ, non pręcedente culpa, dissolueretur.

S.Bonau. B. Aug. lib. 1. de libe. arb. c. 6. & lib 3. de libe. Appen. D Greg. est lib 4. moral. c. 2) & li. 5. c.25. & lib. 9. c.19.

Hinc, homo ad hoc in paradiso positus erat: vt si se ad conditoris sui obedientiam uinculis charitatis astringeret, ad cœlestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret. Sic nanque est immortalis conditus: ut tamen si peccaret, & mori posset. Et sic mortalis est conditus, vt si non peccaret, etiam non mori potuisset, atque ex merito li-

beri

beri arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua peccare, vel mori non posset.

Hinc confutatur hæresis Pelagianorum, qui ponunt mortem in paruulos transire, & non peccatum. Nam faciunt Deum iniustum, asserentes, Deum afficere miseria aliqua hominem sine peccato. Quod, cùm iustissimus sit, facere haud potest. Lege D. Aug. lib. 4. contra duas epistolas Pelag. cap. 4. & concil. Arausica. c. 10. & Mileuit. c. 2. & Cast. verb. peccatum contra hereses, hæresi prima. *Hæresis.* *D. Augu.* *Castr.*

Quinta diffic. Vtrùm, Adam peccante, corpus eius per esum ligni vitæ potuisset perpetuari?

Duę sunt circa difficultatem hanc sententiæ, quas sequentes conclusiones declarant. Mouetur autem hæc difficultas, propter locum Gen. 3. Ne fortè mittat, &c. & viuat in æternum. *Gen. 3.*

CONCLVSIO I.

Non potuisset post peccatum comedens de ligno vitę perpetuari, & in æternum viuere. Et ratio est: quia ibi vox in æternum non dicit perpetuitatem: sed vitæ quandam diuturnitatem. Qui modus loquendi est frequens in scriptura sacra: vt quando dicitur rex in æternum viuet, idest, per longũm tempus. Quia poterat lignum vitæ adeò naturam hominis adiuuare, tantumquè vigorem conferre; vt diutius viuere posset. Et confirmatur exemplo Henoch, & Heliæ, qui, vt glossa, & sancti docent, in paradiso per esum ligni vitæ, vsque ad aduentum Antichristi conseruantur. *Num. 2.*

CONCLVSIO II.

Si Adam post peccatum de ligno vitæ comedisset, non diuturno dumtaxat tempore: sed æterno vixisset. Hanc probant ex ipso textu in principio citato, nempe: & viuat in æternum. Nam ex prima opinione videtur non posse probari æternitatem pœnarum, præsertim ex illo loco: ite in ignem æternum. Atque ita incideremus in errorem Origenis. Et ratione confirmatur: nam si per aliquod tempus per esum ligni vitę potuit pręseruari in tanta perfectione, & puritate, in quanta fuerat creatus, ergo & in perpetuum potuit. Patet consequentia: quia si Deus potuit facere; vt in æternum viueret: ergo fecit. Pro hac secunda sententia videntur complura patrum testimonia, ex quibus apparet, quòd si homo non fuisset post peccatum à ligno vitæ separatus, non fuisset necesse mori: & breuitatis causa loca aliqua tantum citabo. Nam D. Aug. ita sentire conuincitur lib. 18. de Genes. ad liter. c. 25. & lib. 1. *Gen. 3.* *Mat. 25* *D. Aug.* *D. Chry.*

contra aduersarium legis, & prophetarum. c. 15. D. Chrysost. homil. 18. in Gene. Hilarius in illud Psalm. Quoniam quem tu percussisti. Irenæus lib. 3. aduersus hęreses. c. 37. & Cyrillus lib. 3. contra Iulianum apostatam. Cæterùm ad veritatem clariùs intelligendam animaduerte, duas esse causas, ob quas, Adam in perpetnum viuere poterat. Quarum vna erat interna corporis eius qualitas, quatuor humorum complexione proporcionata. Altera lignum vitę, quod bonam corporis qualitatem conseruabat, atque fouebat, & vtramq; causam D Aug. 13. de ciuitat. Dei, cap. 3. assignat. Nam eo, inquit, die mutata in deterius, vitiataque natura, atque à ligno vitę separatione iustissima mortis in eis, etiam corporalis, necessitas facta est. Et quàmuis vtramquè assignet causam: prior tamen sufficiens est mortis causa, ita: vt illa posita, non potuerit Adam, quomodocunquè de ligno vitę comedisset, immortalis esse. Et quoniam, quæ ex Cyrillo. Hylario. Irenęo citata sunt, non plus vrgent, neque in se includunt, quàm scriptura Genesęos: Nunc ergo ne fortè, &c cui innituntur, eliciendus erit sensus non improbabilis, quo veritas loci citati magis elucescat, nempè: vt Deus in ironia eo in loco perseueret. Quæ est dissimulatio, aut illusio, qua contraria ostenduntur sensui quem verba præ se ferunt. Ecce Adam, inquit: quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum. Vbi acerbissima ironia improperat ei vanam fiduciam, quam de verbis serpentis conceperat. Quasi dicat: ecce quàm præclarus Adam est effectus: quod serpens ei, cui fidē adhibuit, repromisit: factus est Deus, qui iam brutis animantibus, similis est, necessitati mortis subiectus, & qui tegumentis, ac perizomatis indiget, quibus membra illecebris concupiscentię erubescenda contegat. Didicit certè, quid sit nobis obedienciam recusare, & in diaboli verba iurare. Sed fortè quamquàm in tantam sit deiectus miseriam, perspicuèque cognoscat se nō esse Deum, adhuc arbitratur alterum illud verum fore, quod serpens promisit, videlicet, quod non morietur: igitur ne se ipsum falsa persuasione decipiat, separetur à ligno vitę, & extrà paradisum prouellatur: ne fortè mitat manum suam, & sumat etiam de ligno vitę, & comedat, & viuat in æternum. Et dicit dn̄s: Ne viuat in æternum per ironiam, scilicet, hoc est: vt miser arbitratur, vana promissione deceptus, per lignum vitę in ęternum vitam protrahere posse. Quare: vt quod res est, sibi persuadeat, tollatur illud, in quo confidit. Atquè ita eum dominus paradiso expulit. Hic sensus colligitur ex Cyrillo, & Ambro. & Aug.

Marginal notes: *Hilar.* — *D. Cyril.* — *D. Augu.* — *Respondetur obiectionibus patrum.* — *Gen. 3.* — *Lib. 3. cōtra Iulia.* — *Libr. de Heli. et ieiun. c. 4.*

& Aug & ex D. Chrysost. Et eundem in modum doctores intelliguntur, dum asserunt eum de paradisi voluptatibus deturbatum esse: ne perpetuum in eo, & immortale esset malum, hoc est, ne persuadeat sibi, ac reputet se peccaminibus immortalem fore. Lib. 1. c. 15. contr. aduers. leg. homi. li. 18. in Gen.

Sexta diffic. Qualis est differentia inter immortalitatem primi hominis, ante peccatum, & Christi omniumque sanctorum in cælo?

CONCLVSIO.

Differt immortalitas illa, quam primus homo habebat, ab ea, quam electi in resurrectione sunt habituri, & Christus nunc fruitur in cœlo, per omnem modum. Et ratio est. quia qui digni habebuntur resurrectione ex mortuis, non poterunt mori: Adam autem poterat mori, & mortuus est. Tum Adæ ante peccatum aberat necessitas moriendi: in sanctis autem post resurrectionem aberit possibilitas moriendi. Aliud siquidem est posse non mori, aliud non posse mori. Tandem D. Paul. inquit. Factus est primus homo in animam viuentem, Adam nouissimus in spiritum viuificantem. Vbi dictam veritatem probat: nam illorũ verborum sensus est. Primus Adam corpus animale habuit, quod ad sui sustentationem alimentis indigebat, quod & mori poterat: Christus autem post resurrectionem corpus habuit spirituale, quòd nullis ciborum alimentis opus habebat, nec mori poterat. Lege Aug. lib. 13 de ciui Dei c. 23. & de corrept. & grat. c. 11. Luc. 20. 1. Cor. 15 D. Aug.

Septima diffic. Quæ nam est differentia inter mortalitatem, quã Adam ante peccatum habuit, & eam in qua nunc omnes sumus? Alex. Alen. m. 3. & 4

CONCLVSIO.

Non parum differentiæ est inter vtramque mortalitatem, Et ratio est: quia nos velimus, nolimus, debemus aliquando mori, cùm statutum sit omnibus hominibus semel mori. At ille sic mori poterat: vt tñ facillimè eam, si voluisset, euitasset. Hebr. 9.

DVBIVM

Eadem ne esset immortalitas innocentiæ per essentiam cum immortalitate gloriæ, si homo stetisset?

Respondeo. Vna, & eadem esset. Et ratio est: quia potentiã materiæ disposita eadem est per essentiam cum seipsa indisposita, & immortalitas innocentiæ, & immortalitas gloriæ, sic se habent; sicut potentia indisposita, siue indifferens, & potentia disposita dispositione, quæ est necessitas. Quia in statu innocentię poterat mori, & non mori: in statu vero gloriæ necesse habet non mori. Alex. Alen. m. 3. & 4. S. Bon q. vlti. vbi sup.

Octaua diffic. Fuisset ne homo in illo statu passibilis?

Alex A-len q. 86. S. Tho q. 97. ar 2. et 3. ad 2 Dur q. 2. ubi sup. Arist.

Passio trifariam sumitur Primò communissimè: vt significat susceptionem alicuius rei, quæ nullam subiecto læsionem infert, neque abijcit aliquid, subiecto conueniens, immò perficit subiectum, & solummodò immutat illud: vt est receptio speciei sensibilis in organo: quia teste Arist sentire quoddam pati est. Secundò sumitur passio propriè pro susceptione alicuius, quo subiectum immutatur, & aliquid conueniens expellitur: sine læsione tamen, & afflictione subiecti, cuiusmodi est aliqualis humidi radicalis consumptio. Tertiò proprijssimè sumitur passio, quatenus immutat, & lędit, & affligit subiectū, expellens, quod conueniens est, talis est notabilis humidi radicalis consumptio, aut excessiua sanguinis minutio.

CONCLVSIO I.

Duabus prioribus passionibus erat homo in statu innocentiæ passibilis. Et ratio primæ passionis est: quia sentiebat, & sentire quoddam pati est. Ratio verò secundæ passionis est: quia per actionem caloris naturalis verè, & realiter, fiebat in eo aliqua consumptio humidi radicalis, absque remotione à naturali dispositione, & non erat defectus in illo: sicut neque in paruulis est defectus humiditatis consumptio.

CONCLVSIO II.

Alex. A-len. q. 89. S. Thom. q. 98. D. Bona. Ric. Durā. & alij hac d 20

Passione tertio modo sumpta non erat homo tunc passibilis. Et ratio est: quia poterat homo, & debebat in illo statu cauere ab ijs, quæ ipsum lædere & affligere poterant. Et Deus etiam illum ab omnibus nociuis præseruasset. Vnde non fuisset in eo tanta humidi radicalis cōsumptio: vt inde fames aut sitis, &c. sequeretur.

Magister Sentent. Distinct. X X.

Litera huius distin. sequentibus quæstionibus explicabitur.

QVÆSTIO I.

De modo propagandi prolem in statu innocentiæ?

Alex. A-len. m. 1. S. Th. ar. 1. & 2. S. Bon. q. 1. & alij ubi sup. Gregor. Nice. D Chry. D. Dam. Euthym.

Prima diffic. Vtrùm in illo statu facta esset sexuum commixtio?

Circa hanc diffic. variæ fuerunt sententiæ: nam multi ex patribus Græcis dixerunt, liberos ante peccatum sine concubitu maris, & fœminæ fuisse multiplicandos, vt Gregor. Nicenus, lib. de creatione hominis, c. 17. & 18. D. Chrysost. homil. 20. super Gene. Ioan. Damasce. lib. 2. Orthod. Fid. c. 20. de vera relig. c. 46. lib. 2. Euthymius in locum Psalm. Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Qui id asserunt, non negando simpliciter coniunctionem maris, & fœminæ: sed modum dumtaxat, quo fit modo generatio, scilicet, cum libidine, & fœditate Tum etiam

D. Aug.

D.Aug. de sermone domini in monte, & de Gene.contra Manich. Existimauit enim de bono coniug.c.2.& 19 homines ante peccatum non fuisse multiplicandos: sed solos Adam, & Heuam,& non plures homines mansuros. Sed postea palinodiam cecinit,lib.1.retract.c.10.13.& 19 & lib.2.c 22.& lib.14. de ciuit.Dei,c.23. Tandem Faber Stapulensis in comment. in librum Ricardi de Sancto Victo de Trini.aliud commentatus est. Nam si Adam,inquit,non peccasset,ex se sine fœmina, similem sibi masculum peperisset Sed hoc est figmentum,& error:vt sequens conclusio demonstrabit. D. Aug. Faber Stapu. cautè legendus.

CONCLVSIO.

Fuisset quidem facta sexuum commixtio. Conclusio est de fide.Dicitur enim Gen.1.Crescite,& multiplicamini,&c quod nisi per generationem, & coniunctionem maris & fœminæ fieri naturaliter haud potest. Et alibi. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Neque enim ob aliud datum est ei adiutorium mulieris in sexu diuerso, nisi ad humani generis propagationem. Tum etiam colligitur ex illo; Erunt duo in carne vna:& per concubitum duntaxat,& carnalem mixtionem naturaliter masculus,& fœmina fiunt vna caro. Gen. 1. Gen. 2. Gen. 2.

Hinc confutatur hæresis Armenorum, qua docetur, Adam & Heuam,si permansissent in iustitia, non coituros vnquam, nec humanam speciem per commixtionem propagandam. Quam hæresim amplexus est quidam Almaricus,qui fuit condemnatus ab Ecclesia: vt refertur in lib. epist. Decretalium in titul. de summa Trinit.& fide cathol.c.damnamus. Hic,inter alios errores, non solùm in illo statu negauit cum Armenis copulam carnalem: verùm etiam sexuum differentiam nullam fuisse futuram asseruit. Hoc autem vltimum adeò manifestissima insania est: vt non sit opus impugnatione,cùm Gen. 1.legatur. Creauit Deus hominem ad imaginem,&c. masculum, & fœminam creauit eos. Quæ quidem sexus differentia fuit ante peccatum. Lege omninò Castrum contra hæreses,verbo Adam,& Heua,Hæresi 3. Hæresis. Hæresis. Gen. 1. Castro.

Secunda diffic. Vtrùm in eodem innocentiæ statu fuisset in coeundo intensa delectatio? Alex. Alen. m. 2.

Circa hanc difficultatem: vt docet Alex. Alen. & S Bonau. duo fuerunt modi dicendi. Vnus opinantium, quòd fuisset tunc delectatio maior, quam nūc: non tamen immoderata, vt nunc est. Tāta quidem, propter naturalis virtutis perfectionē. Et maior, quia tunc esset maior perceptio delectationis, quam S.Th. ar. 2.ad 3.et in 2. hac dist. q. 1. art.2.

S. Bona. q. 3. & alij vbi sup. nunc est. Quoniam tunc sensus essent perfectiores, & potentiæ magis delectaretur: tunc quia faciliùs suum actum compleret. Vnaquæque enim potentia eò magis delectatur, quò faciliùs suum actum exercet. Non tamen esset inordinata, quia non transgrederetur rationis regulam, & terminum præfixum: propterea quòd vires inferiores erant superioribus subditæ. Hęc fuit sententia S. Thom. Secundus modus dicendi fuit Alex. & S. Bonau. qui sequenti conclusione continetur.

CONCLVSIO.

D. Augu. Non fuisset tunc tanta delectatio, quanta modò est. Probatur auctoritate D. August. de ciuitate Dei apud Alex. dicentis. Nuptiæ illæ, dignę fœlicitate paradisi, si peccatum non fuisset, & diligendam prolem gignerent, & pudendam libidinē nō haberent. Ratio est: quia tunc membra applicarētur generationi cum parua delectatione: sicut manus ori modò applicatur: vt D. Aug. super Gene. ad literam. idē B. Aug. 14. de ciuit. Dei. c. 22. scribit. Tūc enim iustitia originali, veluti fręno, cohibebatur, ne toto impetu, & conatu se pcipitem in delectabile sibi obiectū daret. Nunc autē, rupto fræno, velut equus lasciuus, velociùs, & impetuosiùs, currit. Fuisset enim homo in illo primo statu in cunctis operibus suis totus rectus, nunquā in actu aliquo libidinē, aut tædiū sentiens.

Appen. 1. Vnde ex rectitudine illa infertur, quòd nunquam nisi ex recta ratione expetiuisset concubitum, nec vnquam, nisi desiderio prolis habendæ, concubuisset.

Appen. 2. Hinc, nulla fuisset in commixtione libido, vel ordinatus concupiscentiæ motus, nec membra genitalia ad congressum mota fuissent, nisi quando eis libuisset, nec vir vnquam rem habere voluisset, nisi & mulier idem exoptasset.

Appen. 3. Ex eadem etiam rectitudine, & iustitia, in concubitu nullus pudor, aut verecundia fuisset, nec puduisset illos concubitus, Gen. 2. omnibus etiam præsentibus, & cernentibus. Vnde de Adam, & Heua scriptum est. Erat vterque nudus, & non erubescebant. Et ratio est: quia non plus turpitudinis, aut pudoris membris genitalibus tunc inerat, quàm nunc in facie, manibus, & pedi- Alex. A-len m. 3. S. Bon. q. 5. Dur. q. 1. & alij vbi sup. bus existit. Quare sicut modò audemus omnibus faciem exponere, manus monstrare, pedes denudare: sic tunc temporis membra genitalia ostendere, & coram omnibus, ijs ad generationem vti non erubuissent.

Tertia diffic. Vtrùm tunc coiissent semper causa prolis habendæ, vel interdum etiam delectationis capescendæ causa?

D. Augu. 30. q. 3.

CONCLVSIO.

Adam nunquàm cum Heua, nisi causa prolis coisset. Et ratio

ratio est: quia, teste D. August. 9. super Gene. cap. 7. matrimonium tunc solùm fuit datum in officium, & cùm officium consistat in procreando prolem, solùm coissent prolis procreandæ, & non delectationis causa. Secundò: quia vis generandi habebat perfectæ subiectionis ad rationem obedientiam, & ideò non exibat in actum, nisi ratione dictante. Vide D. Anselm. De conceptu Virg. inquit. Cùm Deus fecit Adam, fecit in eo naturam propagandi, quam subiecit eius potestati: vt ea pro sua voluntate vteretur, quandiù ipse vellet, subditus esse Deo. — *can. quid quid. 32. q. 2. can. sicut, & can. sudor.* *D. Ansel.*

Quarta diffic. Vtrùm quoties conuenissent, toties genuissent?

CONCLVSIO.

Ex quolibet actu carnali fuisset tunc proles generata. Et ratio est: quia cùm matrimonium tunc fuisset institutum in officium, quod est prolis procreatio, & natura non frustraretur tunc temporis suo fine, sequeretur ex quolibet actu prolis procreatio, quam natura in matrimonij officio intendit. Et confirmatur: quia sicut nutriendi facultas nunquam fuisset tunc priuata suo effectu, qui est comedentis refectio, ita neque generandi facultas suo fructu (qui est proles) caruisset. Nam sicut nunquam seminasset tunc terram, quin ex ea fructum temporaneum collegisset (sterilitas enim in terra propter hominis culpam est) ita nunquàm mulierem cognouisset, quin ex ea debitum fructum sumpsisset. Erat enim tunc venter mulieris, sicut terra, à sterilitate alienus. Quod enim videmus nūc in brutis animalibus, nempè, non coire, nisi certis temporibus, & tunc ad generandum, multò magis, & perfectiùs fuisset in hominibus natura optimè ordinata? — *Doct. ubi sup.*

Hinc, magnam coniugij miseriam esse deprehēditur: illum ex concubitu non sequi effectum, ad quem potissimum est ordinatum. Nunc enim crebrò propter culpam ex concubitu nō concipit mulier, & dum concipit, subinde, vel petit semen, vel varijs modis, ne partus sequatur, impeditur. — *Appen. S. Th. hac d. 20. q. 1. art. 2 & art. 2. ubi sup. ad 4. & 1. 2. q. 152. artic. 2.*

Quinta diffic. In illo coitu fuisset tunc integritatis corruptio?

Duæ sunt de hac re opiniones. Prima tenet tunc nullam futuram integritatis corruptionem. Hanc videtur defendere B. Aug. 14. de ciuitate Dei, cap. 26. Secunda futuram fuisse integritatis corruptionem defendit. Hæc est S. Thom. in 2. distin. 20. & S. Bonauent. & Altisiodor. lib. 2. suæ summæ, & aliorum, & cæt. Integritatis corruptio tria comprehendit. Et primum, quod est naturæ, est claustrorum apertio. Secundum est pœnalis passio, quæ consequitur claustrorum apertionem, & hoc — *Dur. q. 2 & alij ubi sup. D. Aug. Nota,*

secundum dicitur esse pœnæ. Tertium quod dicitur esse corruptionis vitiosę, quæ tenet medium inter culpam, & pœnam, est fœda delectatio.

CONCLVSIO I.

In illo statu fuisset claustrorum apertio. Et ratio est: quia fœtus non posset, nisi per apertam portam exire. Et naturaliter non datur corporum, & dimensionum pene ratio. Nam concipere, & parere, virginitate permanente, solius Virginis fuit proprium.

CONCLVSIO II.

Tunc non fuisset in apertione claustrorum pœnalis passio, nec fœda delectatio. Et ratio est: quia vis generatiua, nec fuisset tunc infecta, nec corrupta, & obedirent rationi membra. vt suprà diximus, sicut obediunt os, manus, & lingua: & ideò non fuisset ibi pœna, vel passio, vel fœda delectatio. sicut modò in apertione manuum, & oris nulla pœna, vel passio, vel fœda delectatio reperitur.

Appen. Hinc illo in tempore non fuissent aliqua obscœna verba, nec vitio datum fuisset de concubitu miscere sermonem: sed absquè omni pudore, membrorumquè in ordinatu concupiscentię motu, de ijs rebus locuti fuissent, quarum iam non, nisi præfata venia, audemus mentionem facere. Propterea quod natura horret, & erubescit actum illum, ratione fœditatis, quæ in ipso consistit. Lege D. Aug. lib. 2. nupt. & con. cap. vltim. & 4. de ciuit. cap. 23. & 3. sequent. & de peccato originali, cap. 25. & 36.

D. Augu.

Sexta diffic. An in illo statu licitum fuisset primis parentibus continere.

Alex. Alen. in 4. ubi sup. Gen. 1. Ale. Alb. q. 90. S. Tho. q. 99. 100. & 101. S. Bon. & Scot. & alij hac d. 20.

Solus Alex. hanc difficultatem tractat.

CONCLVSIO.

Seruare continentiam in illo statu primis parentibus non licuisset. Et ratio est: quia ex eis totum humanum genus deducendum erat, quod aliter, quam per carnis commixtionem, fieri vix poterat. Fuisset enim præcepti diuini transgressor, & neglector voluntatis eiusdem, si semper continuisset. Nam fuit illis præceptum. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Quando autem cessauerit præceptum de multiplicatione prolis, & fuerit licitum continere, & virginitatem seruare, declarat Alex. eruditissimè: vt solet loco citato.

QVÆSTIO II.

De prole propaganda in primo statu.

Absoluetur quæstio, positis aliquot difficultatibus.

Prima dif. Vtrum pueri nati fuissent iusti in statu innocentiæ. Al. Alē. m. 1. vbi supra.

CONCLVSIO.

Fuissent nati iusti. Probatur: nā dixit Deus Crescite, & multiplicamini, & dominamini piscibus maris, & bestijs terrę, &c. Quare genuissent filios rerum omnium, bestiarum, & animātium, dominos, & rectores, & cùm dominium sit effectus iustitiæ inseparabilis, fuissent iusti procreati. Nunc autem: quia nascimur filij iræ, bestiæ sunt nobis infestæ, quæ in statu innocentiæ ad conspectum alicuius, quantumuis paruuli, & teuerrimi pueri, agnoscentes eos, seu dominos, & rectores, expauissent Deinde: quia si nunc per peccatum Adæ iniusti, & peccatores nascuntur, tunc iusti fuissent: quia iuxta scripturarum morem iustitia, & iniustitia bonum, & malum, contraria sunt immediata. S.Tho. q. 100. ar. 1. Dur. q. 5 Sco. & alij vbi supra. Gen. 1. Ad Eph. 2. Ad Ro. 5

Hinc, nati fuissent cum gratia gratum faciente. Appen.

Secunda dif. Vtrum paruuli nati fuissent cum iustitia originali? Ale. Alē.

Duæ sunt opin. Vna negans Hugonis lib. 1. de sacram. p. 6. c. 23. & 24. Nam dicit in illo statu genuissent filios sine peccatò: sed non similiter paternæ iustitiæ hæredes. Altera est affirmans D. Ansel. de concep. virg. c. 10. & 14. S. Th. & alij vbi supra. Hugo. B. Ansel.

Iustitia originalis duobus modis sumitur. Primo pro qualitate illa supernaturali Adæ pro se, & tota sua posteritate infusa. Secundo pro formali effectu ipsius iustitiæ: qui quidem est triplex. Primus subiectio, siue rectitudo corporis ad animam. Secundus subiectio appetitus sensitiui ad rationem. Et tertius rationis ad Deum. Nota.

Hinc, quando dicitur, peccatum originale esse priuationē originalis iustitiæ, sumitur primo modo, pro pręcipua rectitudine rationis ad Deum, sub qua aliæ continentur. Et huius deordinatio est originale peccatum, quæ, tanquàm habitus: vt statim dicetur, transfunditur in posteros. Appen.

CONCLVSIO.

Nati fuissent tunc cum iustitia originali. Et ratio D Ansel. est: quia qualis ipse fuit, tales filios genuisset, & Adam simul gratiam, & iustitiam originalem habuit, vt q. sequēti patebit. Tum etiam, quia inter iustum & iniustum in hominib. nō datur medium: & cùm non genuisset filios iniustos, genuisset profecto iustos, originali iustitia præditos. D. Ansel. Ale. Alē.

Tertia dif. Fuissent ne pueri paternæ iustitię gratuitæ hæredes? m. 1. ar. 1 & 2.

CONCLVSIO.

Nequaquam. Ratio est: quia illud dicitur hæreditariè ad filios descendere, quod filij habent à patre, domino, & possessore. Dur. vbi supra.

possessore. Et filij non hæreditarent bona gratuita à patre: vt à domino, & possessore illorum: sed immediatè à Deo gratiæ conditore, & largitore.

Appen. Hinc, non fuisset iustitia illa per originem transfusa: sed à Deo gratis infusa: sicut parentib. à Deo gratis collata. Et ratio est: quia cùm iustitia non sit naturalis: quia semper donũ Dei est, neque eius transfusio fuisset naturalis.

Scot. vbi supra. *Quarta dif. Habuisset ne filius illam per patrem, vel per merita patris, vel parentum?*

CONCLVSIO.

Haud habuisset. Et ratio est: quia, quod toti naturę cõgruit, non datur vni indiuiduo, mediante alio; vel per meritum illius: sed singulis indiuiduis singulæ fuissent appositæ iustitiæ originales ex mera diuina liberalitate: sicut fuit primo parenti data. Quia iustitia originalis donum Dei est. Nihilominus tamen probabilius videtur esse contrarium. Et sit.

CONCLVSIO.

Propter merita parentum filij nascerentur in iustitia originali. Et ratio est: quia Deus non pronior est ad puniendum, q̃ ad miserendum: ergo si propter eorum demeritum fuerũt priuati iustitia originali, propter eorum merita, si primam tentationem vicissent, in iustitia originali nati fuissent.

Ephes. 5. Non enim plus nociuum fuisset Adæ peccatum, quàm eius perseuerantia in gratia, & innocentia profuisset. Quare sicut modo omnes nascuntur in peccato: ita tunc nati fuissent in iustitia.

Quinta dif. Vtrum fuissent confirmati in gratia, & in illa gratuita iustitia?

Alex. & Gab. vbi sup. Duæ sunt opin. Vna affirmans. Altera negans. Partem aientem tenent Alex. & Gabr. hac d.q. 1. art. 2. cum D Ansel lib. 1. Cur Deus homo c. 18. Negantem verò tuentur Scot. S. Thom. Dur & alij: vtraque est probabilis, & respondet Alex. Alen. argumentis in oppositum.

CONCLVSIO.

Si Adam, & Heua malignum vicissent, proles in gratia con firmatas non ita genuissent: vt nullo deinceps modo præuaricari potuissent. Et ratio est: quia confirmatio in gratia regulariter non prouenit, nisi ex visione diuinæ essentiæ, quàm pro

Gabriel. illo statu non vidissent. Nec decuisset filios meliores, & perfe

B. Ansel. ctiores suis parentibus nasci. Qui, si non fuerunt ita in bono

D. Aug. confirmati, quin ab eo deflectere potuerint, certè non debue-

D. Greg. runt filij ipsorum maiorem secum perfectionem ex natiuitate adducere.

adducere. Hoc apertè docet D. Aug. 14. de ciuit. Dei c. 10 & libro 9 de Gen. c. 3. & B. Grego. lib 4. Moral c. 28. & Hugo de S. Vict. apud Alex. Hugo.

Sexta dif. Adam non peccante, si eius posteri peccauissent, posteri peccantis filij contraxissent ne originalem culpam?

Iuniores theologi partem negantem tenent. Quia Adæ soli, inquiunt pro se, & pro tota sua posteritate fuit iustitia originalis concessa: posteris autem pro se solis fuit tributa. Et, vt modò iustificatus non transfundit in liberos suam iustitiam: quia illam pro se tantū accepit: ita, & posteri Adæ. Non enim peccassent: vt caput naturæ: sicut Adam

CONCLVSIO.

Peccante Cain, tota eius posteritas nata fuisset cum macula. Hæc est communior opinio, quam defendunt S. Tho. q. 5. de malo, art. 4. Contadus. q 81. Driedo: tract. 2. par. 4. & Sco. distin 32. huius 2. Si tamen, inquit, accepisset, Verbi gratia Cain in se formaliter iustitiam originalem, vel voluntate consequente, fuisset debitor pro se, & pro tota sua posteritate. Et ratio conclusionis positæ est: quia sicut Adam accepit iustitiam pro se, & tota eius posteritate: illam transfundebat in filios pro se, & tota eius sobole: ergo si amitteret illam, amitteret pro se & pro sua posteritate. Antecedens patet: nam, vt in Adā continebatur tota humana natura, ita in eius filio tota eius soboles. S. Thom. Conrad. Driedo. Scot.

Septima dif. Adam non peccante, nati fuissent soli electi? An etiam reprobi, vt Iudas, &c. procreati? Doct. vbi supra.

CONCLVSIO.

Non fuissent filij gehennæ generati: sed soli electi. Conclusio est D. Greg lib. 4 Moral. c 28. vbi inquit. Si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquàm ex se filios gehennæ generaret. est etiam communis doctorum sententia. D. Greg. Marsil. q 13.

Dubium autem. Vtrum omnes, qui nunc nascuntur electi, nati in statu innocentiæ fuissent? non eodem modo soluitur: quia S. Tho. & alij tenent multos electos nasci nunc, qui tūc non fuissent procreati: vt filij electi, & sancti, quos Ecclesia veneratur, qui nati sunt ex parentibus infidelibus. Sco. verò arbitratur omnes electos, qui nunc sunt, nascituros tunc fuisse. Et ratio est: quia prius non variatur per id, quod posterius est: sed prius fuit, quòd Deus determinaret numerum saluandorum, quàm præscientia casus Adæ: ergo siue caderet, siue nō caderet Adam, non fuissent plures electi, quàm modo sunt: Dub.

sed

sed omnes electi, qui nunc sunt nati, tunc fuissent. Sed de ijs latius in libro controuersiarum.

Utrum aut. Fuissent ne filij in illo statu in scientia perfecta geniti?

Al. Ale. m. 2. ubi supra. S. Tho q. 101. artic. 1.

Noster Alex. relatis duabus opinionibus, media incedit via. Ad cuius sententiam clariùs intelligendam, nota cum illo, bonum dupliciter in præsentia posse considerari. Vel, vt est naturæ consonum: vt est agno lac. Vel, vt est bonum honestum: vt distinctio præceptorum, & cultuum, quibus Deus est venerandus, & similia.

CONCLVSIO V.

Pueri statim tunc bonum naturæ consonum, & nociuum per naturalem industriã cognouissent. Et ratio est: quia si natura hoc cõcessit agniculis: vt per instinctum naturæ lupum, quem nunquàm viderunt, fugiant, & mammillas matrum requirant: nequaquàm credendum est hoc filijs Adæ fuisse negatum.

CONCLVSIO VI.

Respectu eorum, quæ ad bonum honestum spectant, illuminationem scientiæ habuissent: verùm non statim ab ortu: sed ad tempus, quantum ad cognitionis vsum. Quamuis non absurdè cõcedi posit, fuisse eis ad hoc datum habitum. Et ratio est, quia quamuis in corpore paruuli non esset pro illo statu corruptio aggrauans: erat tamẽ imperfectio retardans. Status enim infantilis semper haberet aliqua simptomata actu cognitiuæ, & vsum rationis aliquo modo impedientia. Hactenus Alex. Sed pace tanti viri omnium theologorum scholasticorum antesignani, fit.

CONCLVSIO VII.

Pueri tunc non solùm mox nati notitiam habuissent ad discernendum inter bona, & mala, commoda, & incommoda, inter calorem, & frigus, & cætera: verùm etiam ad discernendum inter licitum, & illicitum: quantùm quidem ad ipsorum statum, ætatisque conditionem pertinebat. Et ratio est: quia cognouissent legem Dei, eiusque voluntatis certiores fuissent, & simul atque ex materno vtero prodijssent, flexis genibus, non secus atq; nunc adulti, Deo omnium bonorum largitori gratias egissent. Eo quòd rationales creaturas secundum imaginem suam condidisset. Cognouissent prȩterea se bestijs prælatos, omniumque rerum corporalium dominos, fuissentque tunc pueri præcepti capaces, & dociles, & intellexissent, quando parentes eis aliquid præcepissent, vel docuissent aliquid eorum, quæ salutem animæ, & corporis concernunt.

cernunt. Neque hæc admiratione digna sunt, si humanæ naturæ nobilitas, & excellentia consideretur. Horum autem omnium autor est D. Aug. Et non esse hæc habitualiter tãtum intelligenda, quomodo infantes nunc, sacri baptismatis vnda renouati Deum diligunt: verùmetiam actualiter ex sequenti cap. Beati Aug colligitur, vbi inter alia inquit. Agitur de illius mentis quadam valentia, vsuque rationis, quo præceptum Dei, legemquè mandati, & docilis Adam caperet, & haud difficulter posset custodire, si vellet. En quomodo D. August. de actuali rationis vsu agit, quo & agnoscerent, & facilè obseruarent legem Dei infantes: ne corrupti, & vitiati essent. Verùm enimuerò non tam perfectè legem Dei quàm protoplastes Adam: sed pro suo statu, & tempore sine molestia, & labore cognouissent. Eadem fermè docet de vitijs paruulorum, nempè, quòd non rarò petant noxia, & nisi obtemperetur, indignantur acriter genitoribus, feriunt, recalcitrant, ingenti ira efferuescunt. inuidia tabescunt, amaro, pallidoquè vultu subinde collactaneos suos intuentur, non ferentes illos eandem secum sugere mammillam, eisdem vesci cibis, cùm alioqui abundè satis habeant. Et lib. 22. de ciuitate Dei cap. 22 dicit, manifestam ignorantiam, in qua nascuntur paruuli, satis contestari progeniem mortalium esse damnatam.

D. Aug. li. de pec. mer. c. 35 & 36.

D. Aug. lib 1. c. confes. c. 7.

Nona diffic. Fuissent ne tunc pueri parui, vel magni nati?

CONCLVSIO.

Fuissent tunc paruo nati corpusculo. Hæc conclusio est scripturæ, & patribus consentanea. Et ratio, de sententia D. August. est: propter materni vteri necessitatem, & capacitatem: paulatim tamen grandiuscula corporis lineamenta accepissent, donec ad virilem tandem staturam peruenissent.

Al Al. n. m 3 s. a sup. 3. lib. q. 99 Dur q. 4 & alij hac d.

Hinc, primitus in lucem emissi non habuissent illico corpus, & membra ad viriles actiones exercendas idonea.

D. Aug. lib. 1. de pec. mer. & remis c. 36. & 37.

Decima diffic. Potuissent ne tunc omnibus uti membris?

CONCLVSIO.

Paruuli illi omnium membrorum suorum. vsum ætati ipsorum maximè competentem habuissent. Potuissent enim manibus operari, pedibus incedere, reliquisque sensuum organis imperare, matrem optimè cognouissent, eiusque sponte mamillam suxissent, illamque ambulando sequi vtcunque valuissent. Et ratio in promptu est: quia si naturam pluribus brutorum pullis nunc id indulgere cernimus: quare nõ multò magis hominum rationalium paruulis tunc idem indultu-

Appen

Append. dulcturam fore arbitrandum est?

Hinc, infirmitas illa membrorum infantilium, quam nunc in paruulis videmus. vt rectè docet noster Alex pœna peccati est. Lege. D. August. proximè citatum cap. 37. & libr. de baptis. paruulor & 9 super Gene. — D. Aug.

Vndecima diffic. Fuissent ne tunc fœminæ generatæ, & æquales numero viris? — Al. Alen. m. 4.

Circa hanc difficultatem noster Alex. indicat opiniones fuisse quatuor. Vna est Berosi vetustissimi autoris (nisi titulus mentiatur) qui docet singulis enixibus gemellos disparis sexus in illo temporum statu producendos fuisse. Altera est affirmantium plures futuras fuisse tunc mulieres: quia, ut D. August. docet sexus fœmineus deuotior est virili sexu, & deuotio est maxima dispositio ad gratiam obtinendam, & perficiendam, & ad maiorem gloriæ cumulum comparandum. Quod confirmat exemplo sanctissimæ Virginis, ad cuius perfectionem nulla pura creatura virilis sexus peruenit. Quæ decuit (vt D. Anselm. scribit) vt ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequeat intelligi. Tertia, quam sequitur Alex. Alen. tenet plures fuisse generandos masculos, quàm fœminas. Et ratione numeri electorum complendi, & ratione naturæ, quæ semper, quod melius, & nobilius est, appetit. Estque hæc opinio satis probabilis. Quarta autem, communior, & probabilior sequenti conclusione continetur, qua utrique parti tituli difficultatis respondetur. — S. Thom. ar. 2. S. Bonau. q. ult. Dur q. 3. Scot & alij ubi supra. Berosus. D. Aug. in er. de assump. Virg. D Ansel. de conc. Virg. c. 18. D. Augu. 14 de ciui Dei. c. 10. & 9. super Genes ca 3. & 5.

CONCLVSIO.

Fuissent creatæ fœmellæ tot, quot masculi. Et ratio vtriusque partis est: quia distinctio sexuum esset propter generis humani multiplicationem, & numeri electorum complementum, & illa multiplicatio ad omnes expectaret. Omnibus enim dictum erat. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Quare necesse erat tunc tot uiros, quot fœminas fuisse, cum nulla mulier viro careret, & nullus vir vxore, nec una pluriũ, nec plures unius essent. — Gen. 1.

Duodecima diffi Vnde eueniret, ut tot fœminæ, quot uiri generarentur.

Diuus Bonau. plures constituit causas naturales, ob quas, quandoque fœminæ, quandoque masculi modò generantur. S Thom ad. 2. docet, quòd secundum voluntatem generantis distinctus fuisset sexus in prole: sed de senten. communi Alex. Bonau. & S. Thom. & aliorum fit. — Doct. ubi supra.

CONCLVSIO.

Potissima causa tunc esset: quia in eo statu generatio ma-

ris, & fœminæ virtuti animali, siue imaginatiuæ, & voluntati rationali fuisset subiecta. Et ideò cùm corpus esset tunc animæ subiectum, quando vir intenderet, & imaginaretur generare virum: Virtus naturalis tunc, & semen maioris esset virtutis in agendo, & generaretur masculus. Si vero fœminam intenderet generare, & imaginatione conciperet illam, tunc minus forti impressione ageret in naturam inferiorem corporalem, essetq; semen minus forte, & produceretur fœmina. Et ratio est: quia si in tempore naturę lapsæ, in qua corpus uoluntati rationali non est subiectum, tantum potest imaginatio, vt patet in ouibus Iacob, & in muliere, quę concepit Æthiopem: ut gl. refert ibidem citans D. Hieron. Et in alia muliere, quę prolem pulcherrimam vtrique parenti dissimilem peperit, quam Hippocrates a crimine adulterij liberauit, inuenta in eius cubiculo simili pictura filio, quem pepererat. Quantò magis efficax tempore legis institutæ, immaginatio fuisset ad concipiendum masculum, uel fœminam, quando voluntas rationalis hoc dictaret. Verùm enimuerò, amice lector, quærenti. Quorsum hęc, quæ nunquàm fuerunt, nec erunt tractantur? respondere cum Hugone poteris, qui de qualitate genitorum in statu innocentię disputans: ita ait. Quę nec auctoritas probat, nec ratio arguit, manifesta, inter dubia relinquuntur. Tamen ista non inutiliter aliquando in quæstionem admittuntur: ut uel inueniatur, quod verum est: vel saltem quod falsum est, non credatur. Qualibus autem donis fuerit Adam in primo statu preditus, infra proprijs in locis cum Magistro declarabitur. Gen. 30. Hugo. de sacra li. 1 p. 6. c. 2 .

Magist. Sent. Distinct. XXI.

IN hac distinct. Magister disputat de tentatione. Est autem huius distinctionis litera supra in materia de tentatione exposita, illam relege, & quæ sequuntur ad pleniorem intelligentiam materiæ tentationis. Et an sit appetenda, nec ne, Diligenter animaduerte.

Prima propositio.

Tentatio ex prauo motu intrinseco scaturiens. v. g. cōcupiscentia ad iram, vindictam, libidinem, inanem gloriam, &c. nulla ratione, nec a viro fortissimo appetenda est. Sufficiet. n. quando talis tentatio ingruet, ei consensum non præbere. Et probatur: quia ad Rom. 7. D. Pau de huiusmodi tētationibus, & motibus ait. Quod odi malum, illud facio, & iam non ego operor illud: sed quod habitat in me peccatum. Quare si oderat huiusmodi tentationes, non illas quęrebat, seu appetebat, Ad Ro. 7.

Secunda Propositio.

Qui sponte, & voluntariè tales tentationes appetit, iam peccauit. Et ratio est: quia omnis electio voluntaria mali est peccatum eòquè grauiùs, quò grauiùs est, quod appetitur.

Tertia Propositio.

Tentatio, quæ ab exteriori emanat, nempe, tribulatio, afflictio, mors, quam tyranni, & persecutores infligunt, interdum desiderio fęlicitatis propriæ, & ædificationis proximorum à sanctis, & in religione Christiana firmiter radicatis appeti potest. Et ratio est: quia hoc modo legimus sanctos aliquando locutos fuisse dicentes: Vtinam contingat mihi pro Christo subire martyrium: de quibus B. Aug. ita loquitur. Sicut se infirmitas sanctorum, firmitasq́; habuerit, metuũt tentari, cupiunt tentari, dolent in tentationibus, gaudent in tentationibus. Vt enim metuant tentari, audiunt. Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Vt autem cupiant tentari, audiunt quendam virũ (cui occulta sapientiæ a Deo erant manifesta) fortem dicentem. Proba me domine, & tenta me. Vre renes meos, & cor meũ, id est exerce me in tribulationibus. Vt doleant in tentationibus, vident Petrum flentem. Vt gaudeant in tentationibus, audiunt Iacobum dicentem. Omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes uarias incideritis: hæc D. August.

D. Aug. lib. 14. de ciui. Dei. c. 9.
Ad Gal. 6.
Psal. 25.
Matth. 26.
Iacobi. 1.

Quarta Propositio.

Perquàm periculosum est, tam fortem & ualidum, quenquam se facere: ut sufferendis huiusmodi tentationibus quis sufficere se iactet. Et ratio est: quia frequenter accidit: ut extra tentationem constitutus aliquis, & in tranquillo portu positus, mira sibi persuadeat, qui cum ad rem peruenitur, deficit, & infirmitate succumbit. Patet exemplo B. Petri, qui cum forti, & firmo animo toties pro Christo mortem promisisset, postea, præsente tentatione, dum mori timuit, vitam negauit. Simile exemplum legitur in historia Ecclesiastica cuiusdam sancti viri, qui cùm sponte primò bestias, & alia tormenta accerseret, pertractus ad suplicia, fidem, pro qua mortem oppetere debebat, abiurauit.

Marc. 14
Matt. 26
Eccl. Hist. lib. 4. c. 15.

Hinc, D. Aug. inquit. Vnde fit virgo, perquàm solicita, quæ sunt domini, quomodo placeat domino, ne fortè propter aliquam incognitam sibi mentis infirmitatem, nondum sit matura martyrio.

Append. D. Aug. lib. de S. Virg. ca. 44. et 47

Quinta Propositio.

Gratia exercendæ virtutis à iustis charitatis igne potissimùm inflammatis, potest tentatio desiderari. Et ratio est: quia energia ignis præsentia contrarij magis vim exerit, quàm opprimatur, sicut ventus fornacem perflando magis accendit, licet candelam extinguat. Hic vre, hic seca, hic non parcas: vt in infernum parcas. D. Aug.

Magist. Sentent. Distinct. XXII.

QVÆSTIO I.

De peccato primorum parentum.

Quæstio hæc, aliquot difficultatibus explanatis, erit perspicua. *Ale. Alē. q. 104.*

Prima diffic. Quodnam fuit peccatum primorum parentum? *S.Th. 2. 2 q. 163.*

Variæ sunt de hac re opiniones. Alex. Alen. S Thomas, Durandus, Gabriel: vbi suprà tenent, primum Adæ peccatum fuisse superbiam S Bonauent. loco citato asserit fuisse peccatum inobedientiæ. Scot. tenuit peccasse ex nimio amore vxoris. Sed quia omnes opiniones habent maximam probabilitatem, breui proponam conclusiones sequentes: tu verò, si licet per otium, lege doctores citatos, & controuersias nostras inter S. Thomam, & Scot & inuenies multa notatu dignissima. *S Bon. d. 21. ar 3. & d. 22. Scot. Duran Ric. & alij ibidem.*

CONCLVSIO I.

Heuę primũ peccatũ fuit superbia. Hanc conclusionẽ cõis Doctorum sentẽtia amplectitur. Et ratio est: quia peccauit per suggestionem serpentis Eritis sicut dij, & hoc est superbia. *Dur q. 1. huius dis & alij ibidem. Gen. 3.*

CONCLVSIO II.

Probabile est primum Adæ peccatum fuisse superbiam. Et ratio est: quia initium omnis peccati superbia est. Et confirmatur auctoritate D. August. super illud Psal. Quę non rapui, tunc exsoluebam. Dicit enim rapere voluisse diuinitatem, quod ad superbiam attinet. *Eccl. 10. D. Augu. Psal. 68.*

CONCLVSIO III.

Verisimile etiam est, principale Adæ peccatum fuisse inobedientiam. Et ratio D. Bonau. est: quia diabolus ad hoc primum hominem inducere intendebat, quòd patet, inquit, ex principio suæ interrogationis. Cur præcepit vobis Deus, &c. *Gen. 3.*

CONCLVSIO IIII.

Est etiam probabile fuisse primum Adæ peccatum immoderatum amorem amicitiæ vxoris suæ. Et probatur auctoritate D. August. dicentis Adam non carnali concupiscentia victum: sed immobili quadam compulsum beneuolentia (qua plerumq; fit, vt offendatur Deus, ne offendatur amicus) pec- *D. Aug. super Gene. c. 12.*

casse. Propter quod noluit eam contristare: quia credebat
1.ad Timoth.2. eam sine suo solatio contabescere. Et confirmatur ad Timoth.2. Adam non fuit seductus: sed Heua. Quare si fuit differentia inter eorum peccata, Heua peccauit ex superbia. Quia voluit esse, sicut Deus. Adam verò minimè: sed ex amore vxoris. Et notanter dicitur in conclusione, fuisse amorem amicitiæ: quia amor libidinis nondum erat. Et ideo dixit B. August. vbi suprà, non carnali concupiscentia victum.

CONCLVSIO V.

Verisimiliùs esse videtur, quòd Adam, post primum peccatū, appetijt esse, sicut Deus, licet non tanta cum intentione, sicut
Genes.3. Heua. Et patet ex eo, quod dicitur. Ecce Adā factus est, sicut vnus
D. Aug. ex nobis. Super quem locū lege D. Aug lib. 11. de Gen ad lit. c.
B. Greg. 29. & lib. 2. contra Manich. c. 15. & 6. Greg lib. 9. Moral. c 2.

Duplex est Dei similitudo. Vna vocatur æquiparantiæ, quam parentes nostri non ambierunt: quia talis similitudo nequit in sensum hominis cadere. Propterea quòd diuina natura infinitis parasangis antecellit omnium hominum æstimationem. Altera est imitationis, qua suo modo potest homo
Gen.1. tripharíam aliquid de similitudine Dei participare. Gen.1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Nam hæc imitationis similitudo est triplex. Vna naturæ, quæ ab exordio creationis homini, & angelo est impressa. Altera est cognitionis, quam etiam angelus in suę originis
Ezec.28. principio suscepit. Legitur enim Ezechiel. 28. fuisse sapientia plenum. Hanc homo non actu, sed potentia erat adeptus. Contra hanc conditionem peccauit homo, quando suapte auctoritate discernere inter bonum, & malum sibi adscripsit, & futura contingentia pręsagire concupiuit. Tertia similitudo consistit in potestate operandi, quam nec homo, nec an-
D. Aug. 11. de gē. ad lit. ca. 30. gelus acceperat. Contra hanc deliquit, quando proprio marte vniuersa operari, ordinare, & regere (quod angelis non fuerat concessum, vt auctor est Aug.) concupiuit.

Secunda diffic. Vter priorum parentum grauius peccauit?

Ale. Alē. mēb. 3. 4. & 7. S Thom. art 3. S Bon. d. 22. ar. 1. q. 3. & Ad pleniorem huius difficultatis intelligentiam lege, quæ in secunda huius secundi parte de circunstantijs, & modis, quibus peccatum aggrauari solet, scribuntur. De hac difficultate varij variè opinantur in primis D. Chrysostomus homil. 7 ad populum Antiochenum sentire videtur, inter istos tres Adam, Heuam, & serpentem, siue diabolum, omnium leuissimè peccasse Adam. Sanctus Ambros de institutione virg c. 4. varijs argumentis ex sacra scriptura desumptis contendere videtur,

videtur, Adam grauiùs deliquisse, quam Heua deliquerit, cui adhæret B. Isidorus à magistro hac distinct. citatus. At verò magister Petrus Lombardus ex quibusdam à B. Aug. disputatiue dictis concludere sibi videtur, Heuam grauiùs ipso Adam offendisse, illum sequuntur omnes ferè scholastici Doctores. *Scot. ubi sup. Dur. q 3. d 21. & alij ubi supra.*

CONCLVSIO I.

Si intentionem primorum parentum consideremus, par vtriusque peccatum esse videtur. Et ratio est: quia ambo voluerunt per inordinatum elati animi fastum rapere celsitudinem, scientiam boni, & mali, ac futurorum præscientiam. Ambo crediderunt serpenti, pollicenti, quòd non emorerentur ex esu prohibiti fructus. Ambo de fructu vetito comederunt. Ambo tandem excusationis prætextum quæsierunt. *S. Ambr. D. chrys.*

CONCLVSIO II.

Fuit etiam suis respectibus Adæ peccatum Heuę peccato grauius Probatur primò ex conditione personæ: nam erat personę dignior, maiori sapientia, fortitudine, & prudentia à Deo plasmatus Et ideo eius peccatū grauius, sicut est grauius (cæteris paribus) periti viri peccatum, quàm imperiti, qui nō tantùm gratię à Deo promeruit. Secundò: quia Adam cessit mulieri simplici, ac se inferiori, cùm mulier solùm victa sit ab hoste longè se, & superiore, & callidiore. Et turpius multò est, ab inferiore se, vinci, quàm à fortissimo, multoque astutiore. Et tertiò: quia Adam pręceptum de non gustando ligno scientię boni, & mali proximè, & immediatè à Deo acceperat: mulier autem à viro dumtaxat suo. Debuerat enim Adam animo repetere. Deus ipse in sua persona mihi hoc prohibuit, nefas igitur est non obsecundare. Plus namque fidei, & reuerentię Adam Deo, quàm Heua ipsi Adę debebat Hęc ex D. Ambr. vbi sup. Idem etiam sentire videtur expresè super illud Luc. Socrus autem Simonis, &c. vbi ita ait. Prior sanati debuit, qui prior creatus est, nec prętermitti debuit, quę mobilitate magis animi, quàm prauitate peccauit. *D. Amb. Luc. 4.*

CONCLVSIO III.

Heuę peccatum quasdam ob causas pręualuit. Et probatur: quia induxit virum ad peccandum. Vnde initium peccati à muliere esse dicitur. Secundò: quia ignorans esse peccatum effręnis, sine vllo conscientię retinaculo, in illud ferebatur. Tertiò: quia longè maior videtur fuisse Heuę infidelitas: quoniam in pluribus serpenti credidit, quàm viro In animum enim induxit suum, Deum comestionem ligni scē- *Eccl. 25.*

tię boni, & mali non vetuisset! Quod quidem vir non credidit. Plus autem peccati committitur, qui plures fidei articulos negat, quam qui pauciores Hę, & aliæ plures rationes sunt, quibus magister, & doctores scholastici mouētur, ad asserendum grauius fuisse peccatum Heuæ, Adę peccato.

Tertia diffic. Qua hora Adam peccauit?

CONCLVSIO.

Hora nona. Et ratio est: quia, qua hora primus Adam peccando mortem meruit, eadem hora secundus moriendo mortem destruxit. Et Christus hora nona: vel citò post ipsam, mortuus fuit: licet hora sexta factæ fuerint tenebræ super terram. Vnde dicitur in Gen. cùm deambularet Dominus ad auram post meridiem, abscondit se Adam. Et nota post meridiem, siue ad vesperam sumi in hoc mysterio largè pro tempore, quo sol declinat ad occasum: vt quando dicitur in psalm. Ad vesperam demorabitur fletus Vide gloss. ibidem.

Quarta diffic. Vtrùm primum hominis peccatum in statu naturæ integræ potuerit esse veniale?

Alexander. S. Thom. D Bonau. Durand. & alij negant, primum hominis peccatum in statu innocentiæ potuisse esse veniale. Suntquè pro hac opinione multæ rationes: sed vna sola modò pro omnibus in publicum prodeat. Quia omne peccatum est aliqualis deo ordinatio, & cùm quæcunque deordinatio, quantùmcunquè modica, non potuerit cum summa rectitudine homini in statu innocentiæ possbili stare, illud peccatum, qualecunquè fuisset, mortale extitisset. tanquam corrumpens illam rectitudinem rationis, quod non potest efficere veniale. Scotus verò affirmat primum Adæ peccatum potuisse esse veniale. Et confirmat suam sententiam aliquot rationibus, quarum vna est. Quia donum iustitiæ non coniungebat hominem perfectius vltimo fini, quàm quæcunque gratia gratum faciens coniungit nunc viatorem: sed cum gratia quacunque potest nunc stare veniale, etiam in viris perfectissimis. 1. Ioan. 1 Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: ergo potuit Adam tunc cum iustitia originali habere peccatum veniale. Sed de hac re lege li. controuersiatum.

QVÆSTIO II.

De ignorantia.

De hac materia tractant doctores hac d. Et cùm ignorantia multa mala gignat, & ferè oĩa nutriat: operę pretium me facturum existimo, si longiorem de ipsa disputationem texam: vt quò

Mat. 27. Mar. 15 Luc. 23. Gen. 3. Psal. 29. Al. Alen. m. 6. ubi sup. S. Tho in 1. 2. q. 89 art 3. D. Bona. d. 21. ar. 3. q. 1. Scot. q. 1. Dur. q. 4. eiusdē d. Gab. q. d. 22. 1. Ioan. 1 Alex. A-lē. q. 113. & 146. et 155. p totum. S. Tho. 1. 2. q. 76. S. Bonau. Scot. Durā Ric. et alij schola stici doct. hac dist. Sylue. & alij sũmistæ, ver.

quò ad fieri potuit, ab hominum mentibus relegetur. Qua in re ut Arist. methodũ sequar, & explicatis aliquot articulis, erit quæst absoluta, & perspicua.

ARTICVLVS I.

De ijs, quæ ad naturam, & essentiam ignorantiæ pertinent.

Prima diffic. An sit ignorantia?

Arist. primis c. 1. & 2 lib. posteriorum primum locum quæstioni. An sit docet esse concedendum.

CONCLVSIO.

Tanta est: vt vix sit, qui se à calore eius abscõdere valeat. Et ratio est: quia, vel sapientissimi homines plura ignorant, quàm sciunt. Et quia omnis peccans, siue errãs, est ignorans. A peccato aũt quis excusabitur? cum septies in die cadat iustus Et si dixerimus: quia peccatũ nõ habemus, ipsi nos seducimus, &c.

Secunda diffic. Quotuplex est ignorantia?

Cum hoc nomen ignorantia varia, & diuersa significet, priùs erit in sua significata diuidendum, quàm definiendum, iuxtà receptum methodi doctrinæ præceptum. Sunt autem variæ, & multiplices ignorãtię diuisiones, quæ à doctoribus in principio citatis traduntur: & necessariæ quidem ad innumeras difficultates, quæ passim circa hanc ignorantiæ materiam excitantur, dissoluendas.

Prima Diuisio.

Ignorantia est triplex. Vna bona. Altera mala. Et tertia indifferens. Bona est eorum, quę sunt occasiò ad peccandum: quę quidem meliùs est nescire, quàm scire. Mala; quando ea, quæ Dei sunt, ignorantur: propterea quòd talis ignorans, ignorabitur. Indifferens est eorum, quorum nihil interest ad regnum Dei consequendum, siue sciantur, siue ignorentur.

Ignorantia, alia iuris, alia facti. 1. q. 4. § vlt. & 22. q 4. innocens. Hæc diuisio est ex materia, circa quam versatur.

Ignorantia iuris, alia est iuris naturalis, quæ in omnibus adultis, & ratione vtentibus est damnabilis. Alia iuris canonici, & ciuilis. Quę quidẽ iura quibusdam permittitur ignorare: quibusdam verò non licet. Ignorantia facti: vna simplex, altera probabilis, tertia crassa, & supina. Prima est vera, & non simulata, in qua peccantibus est parcendum. Secunda est, quæ probari potest. 1. q 1. si qui à simoniacis. Tertia est, quando factum omnibus publicum ignoratur. 1. q. 4. § vlt 8. q. 1. cap. licet ergo. 11. q. 3. c eure. 12. q. 2. c qui diuinis. 23. q. 1. c paratus. Dist. 16 c. quod dicitis, & 20. d c. si decreta.

Rursus ignorantia facti. Quędam est dantis operam rei li-

ignorãtia Doct. canon sig sit per 1. 38 Adr. quodlib. 1. 2. & 4. Castr. de potest. leg. pęn. c. 14 Cordub. toto 2. lib. sui quęstionarij Theologici. Prou. 24 Io. 1. c. 1 1. diuisio. 38. dis. c. quàuis, et c. qui ea, & 22. q. 2. & c. in quibus. 1. Cor. 14 2. diuisio. Subdiuisio. 1. q 4. §. ult. in fin. Subdiuisio. 11. q 3. c. excellentissimus, & c seq. & 21. q. 2. c. ulti. Subdiuisio 3. diuisio.

citæ: quædam verò dantis operam rei illicitæ.

Ignorantia, vel est antecedens, quæ est causa peccati; vel est concomitans, quæ impertinenter se habet: vel est consequens, quæ ex peccato consequitur. Hic diuiditur in ordine ad peccatum commissum.

4. diuisio. S. Thom. Ignorantia: vel est vincibilis, quam aliqui vocant probabilem; vel inuincibilis. Vincibilis vocatur à S Tho. consequens: inuincibilis verò antecedens. Quia antecedit culpam.

Subdiuisio. Ignorantia inuincibilis est duplex. Quædam secundum se, & non secundum suas causas: vt ebrius, qui inebriaret se: vt occideret hominem, quando occidit, est inuincibilis in se; quia ignorat esse peccatum. Non tamen in sua causa; quia voluit ebrietatem. Quædam verò & secundum se, & secundum suas causas est inuincibilis: vt amens in se, & in sua causa ignorat inuincibiter fornicationem esse peccatum. Hæc diuisio est in ordine ad voluntatem.

Subdiuisio. Iob. 21. Psal. 35. Ignorantia vincibilis est quoque duplex. Vna affectata: vt quando aliquis ex proposito vult ignorare: vt sunt, qui dicunt Deo. Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Et qui noluit intelligere: vt benè ageret. Altera est crassa, siue supina, sic dicta ab eo, quòd homines crassi: vt plurimum solent esse segnes.

5. diuisio. Ignorantia, aut est manifestè voluntaria: vt cùm quis non elaborat cognoscere, nec vult scire ea, quæ pietatis, vel salutis suæ sunt: vt, illa ignorando liberiùs peccatis laxet habenas, & cupiditatibus absque aliquo conscientiæ remorsu obsequatur, quàm suprà ignorantiam affectatam nominauimus. Aut
2 est indirectè voluntaria: vt quando aliquis, vel diuitijs congerendis, vel huius sæculi negotijs tanta animi intentione vacat: vt ea, quæ salutem concernunt, agnoscere negligat. Huius socij sunt illi, qui accidiæ, & torpori, ita addicti sunt: vt studere nolint ijs, quæ ad salutem necessariò sunt discenda. Cupiunt quidem hi scire viam salutis, nec aspernantur scientiam

D. Augu. de natur. et gratia. c. 17. legis: sed à laboribus, sine quibus scientia acquiri non potest, abhorrent. Et ideò indirectè volunt ignorantiam. De quibus omnibus D Aug. Aliud est, inquit, non curasse scire, quæ negligentiæ peccata per sacrificia quædam legis videbantur expiati. Aliud intelligere velle, nec posse. Da proinde, domine, quod iubes, & iube, quod vis.

6. diuisio. Arist. li. 1 post. c. 12 Castr ubi sup. Ignorantia, vel est prauæ dispositionis: vt error, vel est puræ negationis: vt simplex nescientia. Et est sola priuatio notitiæ alicuius rei, aut circunstantiæ illius.

Igno-

Ignorantia prauę dispositionis, vel est habitualis, vel actualis. Quia taliter ignorans, vel habitum erroneum habet, vel actum erroneum efficit. Hæc diuisio, & sequens est ex parte scientiæ, cui opponitur. *Sub diuisio.*

Ignorantia puræ negationis est duplex. Vna, quæ dicitur simpliciter nescientia. Altera, quæ vocatur ignorantia, & est eorum, quæ aliquis tenetur scire, & nescit. Et reperitur in eo, qui ignorat præcepta diuina. *Subdiuisio.*

Ignorantia prauæ dispositionis, quædam est practica, quædã speculatiua: vt in Iacob fuit ignorantia speculatiua, non practica. Non enim practicè agnoscebat, quòd illa non erat vxor. *Subdiuisio.*

Ignorantia tripliciter sumitur. Primò pro priuatione scientiæ oppositæ: vt si quis ignoraret fornicationem esse mortale peccatum, non ob aliud, nisi quia priuatur notitia, & scientia huius præcepti, non fornicaberis. Secundò capitur pro errore intellectus iudicantis inter appetitum sensitiuum, & rationẽ. Comparat enim intellectus adinuicem rationes harum potentiarum, & iudicat appetitum esse sequendum. Exempli causa, ratio dictat omnem fornicationem esse fugiendam: appetitus autem sensitiuus inclinatur ad delectationem veneream, erratque intellectus, quando, post habito rationis dictamine, iudicantes omnem fornicationẽ esse fugiendam, profert in gratiam appetitus sensitiui hanc sententiam, scilicet, delectationem sequendam: quoniam est bonum delectabile. Ecce quo pacto dicitur intellectus ignorare, non quòd non sit conscius veritatis: sed, quia iudicat esse potiùs sequendam appetitus sensitiui inclinationem, quàm ipsam rationem.

Hinc, non errat vniuersaliter, qui veritatis conscius peccat: sed in particulari. Adulter enim cõscius huius veritatis, adulteriũ est malũ, & fugiendũ, errat in particulari, s. hoc adulteriũ est modò sequendum: quoniam ducitur ab appetitu sensitiuo. Tertio modo sumitur ignorantia pro incõsideratione, & obliuione eorum, quæ quis considerare, & recordari tenetur. V.g. soluat quis horas canonicas ordine præpostero, primam, s. ante matutinum, & hoc solùm: quia obliuiscitur ordinem persoluendi horas: hic defectus considerationis vocatur ignorantia, non quòd ita orans non sit conscius ordinis, quem tenebatur in solutione horarum seruare: sed quia non recordatur illius ordinis, neque illum aduertit. Ex huiusmodi inconsideratione processit primum peccatum mali angeli. Dilexit enim se primò quam Deum: vt S.Tho.q.63.ar.1.ad 4.docet. *Appen.*

Solet etiam eadem ignorantia, ex parte scientiæ, cui oppo- *S diuisio.*

nitur, aliter diuidi, nempè, in positiuam, quæ definitur assensus contrarius veritati: vt si quis affirmet Christum non esse Deum, quæ dicitur prauæ dispositionis. Et hac laborant hæretici, & infideles habentes Ecclesię Catholicæ notitiam: & dicitur positiua, eò quòd sit contraria articulis fidei. Et in priuatiuam, hæc est pura priuatio in subiecto apto ad scientiam, & hac laborant, qui nihil audierunt de Christo, qui neque assensum, neque dissensum habent. Aliæ etiam ignorantiæ diuisiones traduntur, quas consultò missas facimus.

Tertia diffic. Quid nam est ignorantia?

Doct ubi supra. Ex multiplici diuisione licet colligere, non posse vnam rationem, seu definitionem communem tradi, quæ omnibus membris dictarum diuisionum competat, pręter rationem etymologiæ: vt ignorantia dicatur priuatio scientiæ.

Appen. 1 Definitio ignorātiæ iuris, & facti. Hinc, cùm duplex sit scientia. Vna iuris, idest alicuius propositionis vniuersalis: vt huius non est adulterandum. Altera facti: vt scientia alicuius particularis: vt huius, hoc est adulterium, nempè, accessus ad hanc ita duplex erit ignorantia. Vna iuris, quæ definitur priuatio scientiæ iuris. Altera facti, & definitur. Priuatio scientiæ facti: vel ignorantia iuris est nescire legem communem Ignorantia autem facti est, nescire. An factum aliquod sub tali lege contineatur?

Appen. 2 Hinc, ēt cū multiplex sit ius, multipliciter iuris ignorantia definietur. est enim ignorātia iuris naturalis priuatio scientiæ iuris naturalis. Quod ita vocatur, quia ex ipsius naturæ institutione prouenit, & est omnibus cōe; c. ius naturale d. 1. Quod, & ius diuinum appellatur, si ad conditorem illud referas: quia Deus ipse, qui naturam condidit, est iuris naturalis autor., & institutor. Perinde ignorātia iuris diuini positiui pōt definiri. Quod quidē ius nō est necessariò naturę coniūnctū: sed ab illa separabile, & à Deo pro tēpore conditum: vt est præceptum de

1. q. 4. §. ulti. baptis. aut cōfess. in lege Euāgelica, & multa pręcepta cæremonialia, & iudicialia, quæ fuerūt olim solis Iudæis data. Et ignorantia similiter iuris humani positiui, quod non à Deo: sed ab homine fuit conditum, quale est ius ciuile, siue Ecclesiasticū.

Definitio ignorātiæ præcedentis, concomitantis, & sequentis. Præterea, cùm rectum sit iudex sui, & obliqui, rectas tibi definitiones ob oculos ponam, obliquas verò, quas Castro, & alij locis citatis refutant, prætermittam. Ignorantia igitur præcedens est, quæ tempore præit peccatum, estque illius causa: vt si quis ex ignorantia peccet: ita, quòd non peccaret, si esset præcepti prohibentis peccatum conscius. Ignorantia concomitans est, quæ neque est causa, neque effectus peccati:

vt quando homo occidit inimicum, existimans se occidere feram, alias etiam si sciret, occisurus. Ignorantia sequens est error, vel cœcitas intellectus, quæ est pœna peccati: vt cœcitas ignorantię Iudæorum abnegantium Christum. Ignorantia affectata est, quando aliquis ex industria, & data opera, non vult inquirere veritatem: vt benè operetur. De quo legitur, noluit intelligere, &c. Et scientiam viarum tuarum nolumus, &c. Nec vult audire concionem, nec consulere peritos, nec studere, & inquirere veritatem: vt libertiùs peccet. 37. d. 5. ubi. *Ignorantia affectata quid.* *Psal. 35. et Iob 21.*

Ignorantia inuincibilis est, quam quis habet, posteaquàm fecit totum, quod ad illam vincendam facere tenebatur, & illam superare non potuit. Dices. Quid tenetur quis ad ignorātiam vincendam facere? Respondeo vno verbo: aut consulere peritiores, si ignorans est, & illiteratus: aut si sit vir literatus, peculiare circa illam rem studium adhibere. *Definitio ignorantiæ inuincibilis.*

Hinc, qui iudicio alicuius literati recepit aliquid vltra sortem ratione mutui, laborat ignorantia inuincibili. *Appen. 1*

Hinc, pęnitens, qui iudicio cōfessoris non iterauit confessionem, necessariò iterandam, habet quoq; ignorātiam inuincibilem. Quia totum, quod facere tenebatur, fecit ad illam excludendam, & cùm non potuerit illam vincere, non tenebitur confessionem iterare. Definire autem alia membra dictarum diuisionum facile ad imitationem poteris. *Appen. 2*

ARTICVL. II.

Vtrum ignorantia sit aliquando causa peccati?

Causa per se est, quæ virtute propria operatur: vt ignis respectu caloris, vel etiam ex intentione: vt in causis liberis. Causa per accidens est, quæ non virtute propria, sed alterius formæ operatur: vt album ædificat, non ratione albedinis, sed artis, quam nouit. Dicitur quoque causa per accidens, quę remouet prohibens effectum: vt destruens columnam, cui ædificium innititur, est causa per accidens ruinæ ædificij, & hoc præter intentionem. *Ale. Alē. tom. q. 155. S. Th. ubi supra ar. 1. S Bo. ar. 2. q. 5 & aly vbi sup.*

Cognitio alicuius rei illicitæ sæpissimè est in causa, quominus fiat peccatum. Ratio est, quia ex eo, quòd quis cognoscit fornicationem esse peccatum, plerunq; abstinet à peccato. *Nota 1.* *Nota 2.*

CONCLVSIO I.

Ignorantia affectata est per se causa peccati. Quoniam ex intentione, vult, eam habens, aliquid ignorare. Constat ex definitione ignorantiæ affectatæ, quæ est, cum quis studiosè vult nescire aliquid: vt liberiùs peccet. Vnde ita confirmo conclusionem. Peccare ex intentione est, cùm quis intendit causam

peccati,

peccati, quò peccare valeat: vt potè, si quis inebriaret se animo occidendi hominem. Et cum ignorantia affectata sit huiusmodi, profectò affectate ignorans, ex intentione peccabit, & ex consequenti ignorantia affectata erit per se peccati causa.

CONCLVSIO II.

Contingit aliquando ignorātiam crassam tam iuris, quam facti esse peccati causam, non per se: sed per accidens. Et ratio est, quia causa, quæ remouet prohibens aliquem effectum, dicitur causa per accidens: vt ex primo notabili constat: ignorātia autem remouet scientiam, quæ quidem si adesset, prohiberet peccatum: vt in secundo notabili patet. Quare erit causa per accidens.

Appen. 1 Hinc, si quis accederet ad alienam, & culpabiliter ignoraret esse alienam, talis ignorantia in illo esset adulterij causa per accidens.

Appen. 2 Hinc, factum non imputabitur ad culpam, quando procedit ex ignorantia inculpabili: vt patet exemplo Iudæ patriarchæ, cui non imputatur incœstus cum Thamar nuru sua. Et Iacob, qui non peccauit cognoscendo Liam: vt rectè sentit Adrianus quodlib. 4. Licet Caietanus vbi suprà ar. 3. arbitretur non excusari à peccato absolutè: sed à peccato imputabili, id est, accessum Iacob ad non suam fuisse peccatum: non tamen imputari Iacob ad culpam, nec ad pœnam, eo quòd inculpabiliter ignorabat Liam esse suam. Sed de his infrà in hac quæstione.

Adria. *Caieta.*

Appen. 3 Hinc, si quis occideret patrem, existimans se occidere inimicum, si fuit negligens in inquirendo: An esset pater? An inimicus? imputabitur sibi parricidium, propter negligentiam: ex parte tamen excusabitur: vt infra dicetur.

Prima dif. An ignorantia sit peccatum?

Al. Alē. 4. 1. 3. m. 1. S. Th. art. 2. S. Bon. q. 2. Dur. q. 3. Castr. & alij vbi supra. Mar. vl.

Intelligitur titulus. An sit ignorare peccatum in se? quamuis non sit causa alterius peccati. Exempli gratia, ignorare furtum esse peccatum. An sit peccatum? etiam si inde nec furtum, nec animus peccandi sequatur.

CONCLVSIO I.

Ignorantia vincibilis articulorum fidei est mortale peccatum secundum se, quamuis nullum aliud inde peccatum sequatur. Et ratio est, quia, cùm credere sit sub præcepto (qui. n. non crediderit condemnabitur) profectò, qui non habuerit fidem articulorum, propter ignorantiam culpabilem, siue vincibilem, erit huius præcepti reus, & ex consequenti peccabit mortaliter.

CON-

CONCLVSIO II.

Ignorantia puræ priuationis præceptorum decalogi, ꝗuis nullum inde sequatur mortale, erit secundum se peccatū mortale. Et ratio est: quia, qui ignorat aliquod præceptum naturale, per talem ignorantiam constituitur in certissimo periculo committendi aliquod mortale, vt furtum, homicidium, &c. quod vitare tenetur. Atque ita ratione talis periculi erit secūdum se talis ignorantia peccatum mortale. Deinde: quia omnes tenentur pręcepta decalogi seruare. Matth. 19. Si uis ad vitam ingredi, serua mandata, & qui vincibiliter ipsa ignorat, non poterit seruare. Voluntas enim non fertur in incognitum. Notanter dicitur priuatiua in conclusione: quia positiua hæresis est. *Mat. 19.*

CONCLVSIO III.

Ignorantia culpabilis in eo, qui ignorat aliquod præceptū Ecclesiasticū, siue præceptū aliquod ad suum statū pertinens, secundum se est mortale peccatum. Et ratio est, quia sciētia di ctorum est necessaria ad cauendum mortale, & cum laborans tali ignorātia, in certissimo periculo peccandi mortaliter cōstituatur: erit talis ignorantia secundum se mortale peccatū. Cùm sit certissima occasio peccandi mortaliter. *Appen.*

Hinc, qui ignorat culpabiliter præceptū ieiunandi quadragesimam, vel confitendi singulis annis, & sumendi Eucharistiam, etiā si confiteatur, & sumat Eucharistiam, & ieiunet, erit reus mortalis peccati. Propter periculū ruinæ sui, & aliorum. Idem est iudicium de epis, iudicib aduocatis, tabellionib. medicis, & reliquis, quorum ignorantia culpabilis, est certissima peccādi occasio. Quamobrem sunt in statu damnationis, etiā si nihil mali operentur. Hucusque de ignorantia iuris.

CONCLVSIO IIII.

Non solùm ignorantia iuris, sed ēt facti ignorātia plerūq; est peccatum ꝑm se, etiam si nullum inde sequatur peccatum. Probatur conclusio exemplo. Demus, fidelis alicuius parrochiæ omnes hoc anno confessos fuisse, & eucharistiam sumpsisse: hoc tamen factum sit, an non? à parrocho ignorari. Talis ignorantia secundum se est mortalis: quia opposita scientia est necessaria, ad cauenda peccata subditorum. Non. n satis est parrocho, habere bonos subditos: sed oportet illum hoc scire. Cæterum, vt perfectiùs, quæ ad hanc difficultatem spectant, intelligas, nota sequentes animaduersiones.

Nescientia hoc differt ab ignorantia, quòd nesciētia est priuatio scientiæ eorum, ad quæ facienda non sumus secundum *1. Animaduer.*

Al. Alé. ubi sup. m. 2. nostram naturam habiles: sed supernaturaliter tantum: quo quidem modo beati, dum erant viatores, nesciebant multa, quæ nunc vident in verbo, & nos in via nescimus ea, quæ vi-
Mat. 24. dent beati in verbo. Et nulla creatura: vt Christus testatur, scit diem iudicij. Ignorantia verò est priuatio scientiæ, quam de lege quis potest habere. Quomodo ignorat, quis geometriam: nescit tamen iudicij diem.

2. Animaduer. D. Aug. epist 95. lib. 2. de pec. et re mis. c. 5. de lib. arb. c. q. debo. pers. ucr. c 20 & lib. 10 cō f. sc. 29. & 37. Scire nonnulla tenemur ex pręcepto, alia verò minimè. Ex pręcepto quidem tenemur primum scire fidei articulos. Secūdò decalogi præcepta, quia sunt iuris naturæ. Tertiò vniuersalia ecclesiæ præcepta: vt de annua sacramentali confessione, & de communione, & de ieiunio, & de decimis ministris ecclesiæ soluendis, & de audienda missa dieb. festiuis. Quartò tenetur quisq; scire, quæ ad ministerium sui status attinent: vt episcopus tenetur scire vtrumq; testamentum. Confessor tenetur scire, quæ ad confessiones audiendas pertinent, communia, videlicet, peccata, &c. Et coniugatus tenetur scire debitum esse soluendum, & liberos bonis moribus esse instituēdos, & de aliis similibus simile est iudicium. Quæ autem nullatenus homo scire ex præcepto tenetur, sunt artes liberales, & cętera omnia demptis quatuor generibus rerum, positis in primo membro huius animaduersionis secundæ.

3. Animad. Ignorantia, vt inuincibilis sit, non tenetur homo facere totum, quod potest. Nam satis est, si efficiat illud, quod facere tenetur: ne sibi talis ignorātia imputetur. Et probatur exemplo
Gen 29. Iacob, qui potuit, quando iuit dormitum, interrogare Liam, esset ne Rachel, vel saltem cùm ea confabulari: vt eam sermone agnosceret, & fortasis siluit. Potuit quoq; postulare lumē: vt eam videret, & ita ignorantiam expellere. Et nihilominus habuit ignorantiam inuincibilem. Quare non tenetur homo facere totum, quod potest: vt eam vincat. Satis igitur erit, facere, quod tenetur: vt supra diximus.

4. Animad. Scientia, quæ est homini necessaria, vel est ordinata ex natura rei ad sciendum & seruandū solum aliquod præceptum. Quia ignorans talem scientiā ratione ignorātię constituitur in certissimo peccandi periculo: vt est sciētia articulorū fidei, quæ est necessaria ad interius credendum, & ad confessionē fidei exteriorem. Ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore
Ad Ro. 10. autem confessio fit ad salutem. Et Marc. vlt. Qui non crediderit, condemnabitur. Vel est secūdò ordinata ex natura rei ad
Mar. vl. vincendum aliquod peccatum: vt est scientia præceptorum decalogi. Et ratio est: quia si quis ignoraret præceptum, non mœ

chaberis,

chaberis, non poterit abstinere ab adulterio, putans non esse peccatum. Similiter si ignoraret præceptum Ecclesiasticum, de annua confessione, non confiteretur per totam vitam, & per consequens non pœniteret. Vel est tertiò ordinata necessariò, non ex natura rei ad seruandum aliquod præceptum, vel ad cauendum peccatum: sed solum ad aliquem peculiarem euentum. v. g. scire, hominem aliquem latere in nemore, non est ex natura rei necessarium ad cauendum homicidium: sed solum venatori est necessarium.

Secunda dif. Vnde nam dicta ignorantia est culpabilis?

Quod quæritur est. An in prædictis casib. ignorātia sit mortale peccatum, ratione negligentiæ inuestigandi veritatē? an etiam, seclusa quacunq; negligentia: vt in illo, qui ignorat inuincibiliter. Aliud namq; est quærere, cur ignorantia inuincibilis sit peccatum? Aliud verò inquirere. Vnde ignorātia, quæ est causa illius proficiscatur; Caietanus ar. 2. vbi supra tenet esse peccatum ratione negligentiæ inquirendi veritatem, cui S. Th. ibidē suffragatur. Ignorātia inuincibilis non tollit obligationem seruandi legem, quam aliquis inculpabiliter ignorat: excusat tamen (vt infrà dicetur) quominus sit transgressio ad culpam imputabilis. Patet ex Euangelio. Lex. n. baptismi omnes obligat: vt habetur Ioā. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. vbi ponitur præceptum comminatorium aduersus omnes infideles, etiam illos, quibus Christus non est annunciatus. Quoniā lex vniuersalis est. Excusabuntur tamen à culpa per ignorantiam inculpabilem illi, ad quos rumor Euangelij nondū peruenit. Fides enim ex auditu.

Hinc, poterit accidere, aliquem actum esse intrinsecè malum, & tamen non esse, ad culpam imputabilem. Patet exemplo, nam homicidium est ex natura rei malum; & tamen venatori, inculpabiliter illud ignoranti non erit peccatum.

CONCLVSIO I.

Præcisa ratio, ob quam, ignorantia vincibilis in casib. proximæ difficultatis est peccatum, non est sola negligentia inquirendi veritatem: verum etiam, quia est voluntaria in sua causa, scilicet, in negligentia inquirendi veritatem; & quia est talis ignorantia contra aliquod præceptum. Probatur prima pars: nam ad hunc modum definitur peccatum, teste Diuo August. Quod voluntariè est contra legem Dei. Et cui competit definitio, eidem necesse est: & vt definitum conueniat. Secunda pars probatur ex eadem definitione peccati: nam peccatum est dictum, vel factum, &c. Quare vbi non est lex, nec

[Margin notes: D. Th. ubi supra. — Nota. — Ioan. 3 — Ad Ro. 10. — Appen. — D. Au. lib. 22 cōt. Fau. c. 27. 1. res c. 12]

Ad Ro. 4 nec præuaricatio, sed habemus præceptum sciendi quatuor in proxima difficultate posita. Ergo priuatio huius scientiæ, nēpè, ignorantia est contra aliquod præceptum, & ex consequēti peccatum. Et confirmatur, qui vincibiliter ignorat Grammaticam, vel Geometriam, non est culpabilis: propterea quòd Grammaticam, vel Geometriam scire, non est sub præcepto: ergo præcisa ratio, quare ignorantia est peccatum, erit: quia scientia illi opposita est sub præcepto.

CONCLVSIO II.

Ignorantia inuincibilis non mutat naturam actus, qui est peccatum ex genere: efficit tamen, vt talis actus, taliter ignoranti ad culpam, siue ad pœnam non imputetur. Verbi causa, ignorantia inuincibilis contractus vsurarij nō tollit, quin vera sit vsura, excusat tamen contrahentem à culpa. Et ratio est, quia tale peccatum non est voluntarium in se, neque in sua causa, nempè, in negligentia inquirendi veritatem; quia adhibita fuit omnis diligentia ad relegandam ignorantiam necessaria, consulendo peritiores, vel studendo, &c. & non fuit relegata. Secundò confirmatur conclusio: quia cùm actus prouenienss ex ignorantia inuincibili sit circa idem obiectum illicitum, circa quod est, seclusa ignorantia, erit ex se peccatum: vt patet in exemplo posito de vsura, cuius obiectum vtrobique est pecunia aliena.

Appen. Hinc, in materia iustitiç, destructa ignorantia, ignorans ad restitutionem tenebitur.

Tertia diff. Ignorantia fidei articulorum potest ne esse inuincibilis?

Cum supra dixerimus, ignorare inuincibiliter articulos fidei esse peccatū, restat vt tractemus. An talis ignorantia possit esse inuincibilis? ita, vt non imputetur ad culpam. Quam quidem ignorantiam habere videbantur Indi, antequam Hispani ad eos Euangelium detulissent. Hoc autem in loco non est sermo de ignorantia positiua, siue prauæ dispositionis, quam, vt in primo arti. diximus, habent hæretici, & infideles, qui de Ecclesia Catholica audiuerunt: sed de priuatiua ignorantia, qua laborant illi, ad quos nullus Euangelii rumor peruenit: Duæ sunt contrariæ opiniones. Vna, quæ negat, post sufficientem Euangelij promulgationem, dari ignorantiam inuincibilem fidei, quam defendunt grauissimi Doctores antiqui, scilicet,

Al. Alē. Alexan. Alen quæst. 113, memb. 8. & quæstione 154. membro 6. & 3. par. quæst. 69 memb 3. Altisiodoren. 3. par. summæ

Altisiod. in quæst. vtrum fidei possit subesse falsum. Gerson. in tract. de

Gerson. vita spirituali, lect. 4 par 6. Hugo de sacramen lib. 2. q. 2. ca. 5.

Hugo. Gabriel,

Gabriel.q 2. huius distinct. Hos refert Adrianus quodlib. 4. q. 1. Altera opinio affirmat, quæ est S Thom.2 2. q 10.ar.1. & S. Bonau.& Armachani, quos refert,& sequitur Vega lib 6. super concil. Trid. cap. 18. Antequam ad hanc difficultatem expediendam accingamur,quædam fundamenta maxime vtilia iacienda nobis sunt. Primum fundamentum. Post sufficientem euangelij promulgationem certissimũ est apud omnes antiquos Doctores, neminem absque fide Christi explicita, id est, in particulari, saluari: bene tamen posse iustificari. De hac re lege Flores 4. lib. de baptismo. Probatur fundamentum exemplo Cornelij, quem scriptura vocat iustum: quia ante fidem Christi explicitam, erat gratus Deo: Aliter enim scriptura sacra non eum appellasset iustum. Fuit quidem iustus non solum iustitia morali: qua philosophi gentium iusti nominabantur: sed & fidei iustitia, qua homo est Deo ad vitam æternam acceptus. Nam credebat implicitè. Alioquin non placuisset Deo: quia sine fide impossibile est placere Deo. Quod autem non possit quis saluari absque fide explicita Christi, testatur D. August. apud Magistrum lib. 3. distinct. 25. dicens. Si Cornelio sine fide Christi posset esse salus, nõ ad eum mitteretur architectus Petrus, &c.& loquitur de fide explicita Christi, quoniam implicitam iam habebat: vt ibidem.D Aug tradidit.2 fundam Qui crediderit duos illos articulos,quos B Pau proponit ad Hebræ. 11. dicens. Oportet accedentem ad Deum credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Et præcepta Decalogi (quę naturali lumine constat, & in illo principio includuntur. Quod tibi vis fieri,&c)seruauerit,is facit,quod in se est,ad iustificationis gratiã assequendã.Quę quidẽ omnia,quãuis naturali lumine constent: viribus tñ naturæ absque peculiari Dei auxilio seruari a nobis haud possunt: vt in secunda huius secundi parte in tractatu de gratia explanatur. 3. fundament. Quãuis ad gratiam iustificationis assequendam sufficiat homini facere totum,quod in se est: non tamen sufficit, neque requiritur ad ignorantiam inuincibilem Christi, & articulorum fidei relegandam. Primùm, scilicet, quod non sufficiat, &c. constat exemplo Cornelij, qui multò, antequàm illuminaretur, fecerat totum, quod in se erat, ad iustificationem assequendam. Nam dicitur, quòd deprecabatur Deum semper, idest, per multum tempus, antequam reuelationem fidei acciperet, & tamen tunc inuincibiliter fidem Christi explicitã ignorabat, priusquàm Petrus ad eum veniret. Secundum patet,

Marginalia: Gabr. / Sent. d. / 22 q. / S. Tho. / S. Bon. / Vega. / 1. Funda. / Act. 10 / Ad Heb. 11. / D Augu. / 2 funda. / Ad Heb. 11. / 3. Funda. / Act. 10

tet, scilicet, quòd non requiratur, nec sit necessarium: vt quis seipsum vltimatè disponat ad gratiam: ne ignorantia fidei imputetur sibi ad culpam. Quia multis, qui erant pessimis moribus imbuti, fuit fides reuelata, quemadmodum. D. Aug. de natura, & gratia scribens, de Paulo testatur. Ait enim, Paulus cùm nullis bonis meritis, immò cum multis malis demeritis, gratiam Dei (reddentis bonum pro malo) est assecutus: & latro, qui in cruce paulò ante Christum blasphemauerat, recepit fidei reuelationem. Et Corinthijs idololatriæ deditis est euangelium annunciatum. Ait enim Apost. cum gentes, essetis, ad simulacra muta, prout ducebamini, euntes, &c. Et cap. 6. neque fornicarij, neque idolis dediti, &c. regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.

D. Augu. *Luc.* 23. 1. *Co.* 12 1. *ad Cor.* *cap.* 6.

Appen. 1 Hinc, apertissimè colligitur, multis, qui olim malè viuebant, reuelatam fuisse fidem. Quam quidem doctrinam non semel ad Rom. & ad Galat. D. Paulus confirmauit. Ait enim: arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Vbi ad iustificationem per fidem docet non esse necessarium seruare mandata.

Ad Ro. 3

4. *Fund.* Fides de lege solùm per prædicationem manifestatur. Dicit enim B. Paul. ad Rom. 10 Quomodo credent ei, quem non audierunt: Quomodo audient sine prædicante? & c. Ergo fides ex auditu. Quibus verbis apertissimè docet, fidem de lege nemini, nisi per vocem prædicantium reuelari. Quòd si aliquando per internam reuelationem Spiritus sancti fuit manifestata: ita, vt B. Paulo, hoc speciali priuilegio factum est.

Actor. 9.

Appen. 2. Hinc, qui nihil de euangelio, & ecclesia audiuit, nec potest, nec tenetur aliquid facere ad talem ignorantiam vincendam. Et ratio est: quoniam hoc est illi impossibile. Et probatur primò: quia de lege; vt dictum est in 4. fund. prædicatio exterior est illi necessaria; quæ quidem prædicatio non est in potestate hominis, nisi solius Dei mittentis prædicatores. Ad Roma. 10 Quomodo prædicabunt, nisi mittantur. Secundò, quia non habet, quos interroget ad talem ignorantiam vincendam. Non prælatos, de quibus dicitur. Interroga iumenta, & docebunt te. Et prælati intelliguntur nomine iumentorū, quoniam pondus diei, & æstus portant. Non habent sapientiores, qui nomine volatilium ibidem significantur, quando dicitur. Et volatilia cœli indicabunt tibi. Nam alta contemplantes, omnem veritatem penetrant. Cùm enim omnes,

Ad Rom. 10. *Iob.* 12.

qui

quibus cùm viuit, eadem laborent ignorantia, nõ habet quos interroget. Tertiò; quia nullus tenetur adhibere diligentiam ad inuestigandam aliquam veritatem, nisi aliquo modo præcognoscat illam. Voluntas enim non fertur in incognitum, & ad illum: vt dictum est, nullus rumor: vel præcognitio veritatis Euangelicæ, & fidei peruenit. Quartò; nec orationibus vacare ad hoc destinatis, scilicet, ad relegandam ignorantiam. Nam inquit B. Paul. ad Rom. 10. Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Tenebitur tamen iste rectè viuere, nõ tamen ad hunc finem: vt illuminetur. Quia cùm hic finis, nempe, Christus, non sit aliquo modo præcognitus, non potest esse ab operante intentus. *Ad Roma. 10.*

CONCLVSIO.

Ille, qui nihil audiuit de Christo, si quis sit modò in orbe, non peccat, non credendo, & habet suæ infidelitatis priuatiuã ignorantiam inuincibilem. Hæc conclusio est D. Aug. 10. q. noui testamenti (quem citant Gabr. & Vega) dicentis: Si non fuit, à quo quis disceret, neque ad eum aliquo modo rumor doctrinæ peruenerit, tunc non aliquo vitio ignorat, & immunis est à condemnatione. Intellige propter infidelitatem: vt idem Aug. declarat super Ioan. c. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, &c. peccatum non haberent, scilicet, infidelitatis. Et confirmatur ex fundamentis positis: nam potest quis iustificari habens ignorantiam Christi absque fide explicita: vt habetur in primo fundamẽto. Tum etiam: quia potest quis facere totum, quod in se est, ad gratiam consequendam, & tamen non statim illuminabitur: vt ex 2. & 3. fundamento constat. Et interim in illo spatio, dum illuminatur, ignorat inuincibiliter Christum. Et tandem: quia sola prædicatio exterior est de lege medium necessarium ad vincendam ignorantiam articulorum fidei: vt demonstratum est in 4. fundamento, & eius appendice. Quare ita ignorans nihil tenetur facere ad vincendam ignorantiam: vt ibi probatum est. *D. Augu. Gabri. 2. sent. d. 22. q. 2. Vega lib. 6. super cõc. Tridẽt c. 18. Ioan. 15.*

Hinc, Beatus Paul. ad Rom. 10. Non increpabat infideles, eò quòd non fecissent totum, quod in se erat ad iustificationẽ: sed quod non crediderint prædicantibus. Ait enim: nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Sed de his in libro controuersiarum. *Appen. Ad Roma. 10.*

DVBIVM I.

Sarraceni, & alij infideles, ad quos rumor Euangelij nondum peruenit, ignorant ne inuincibiliter fidei articulos? Ale. Alẽ. 3. p. q. 69 m. 3.

Ratio dubitandi est: quia videtur par ratio de illis, & de

Iudis,

citæ: quædam verò, dantis operam rei illicitæ.

Ignorantia, vel est antecedens, quæ est causa peccati; vel est concomitans, quæ impertinenter se habet: vel est consequens, quæ ex peccato consequitur. Hic diuiditur in ordine ad peccatum commissum.

4. diuisio. Ignorantia: vel est vincibilis, quam aliqui vocant probabilem; vel inuincibilis. Vincibilis vocatur à S Tho. consequens:
S. Thom. inuincibilis verò antecedens. Quia antecedit culpam.

Subdiuisio. Ignorantia inuincibilis est duplex. Quædam secundum se, & non secundum suas causas: vt ebrius, qui inebriaret se: vt occideret hominem, quando occidit, est inuincibilis in se; quia ignorat esse peccatum. Non tamen in sua causa; quia voluit ebrietatem. Quædam verò & secundum se, & secundum suas causas est inuincibilis: vt amens in se, & in sua causa ignorat inuincibiter fornicationem esse peccatum. Hæc diuisio est in ordine ad voluntatem.

Subdiuisio. Ignorantia vincibilis est quoque duplex. Vna affectata: vt quando aliquis ex proposito vult ignorare: vt sunt, qui dicunt
Iob. 21. Deo. Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.
Psal. 35. Et qui noluit intelligere: vt benè ageret. Altera est crassa, siue supina, sic dicta ab eo, quòd homines crassi: vt plurimum solent esse segnes.

5. diuisio. Ignorantia, aut est manifestè voluntaria: vt cùm quis non elaborat cognoscere, nec vult scire ea, quæ pietatis, vel salutis suæ sunt: vt, illa ignorando liberiùs peccatis laxet habenas, & cupiditatibus absque aliquo conscientiæ remorsu obsequatur, quam suprà ignorantiam affectatam nominauimus. Aut
2 est indirectè voluntaria: vt quando aliquis, vel diuitijs congerendis, vel huius sæculi negotijs tanta animi intentione vacat: vt ea, quæ salutem concernunt, agnoscere negligat. Huius socij sunt illi, qui accidiæ, & torpori, ita addicti sunt: vt studere nolint ijs, quæ ad salutem necessariò sunt discenda. Cupiunt quidem hi scire viam salutis, nec aspernantur scientiam
D. Augu. de natur. et gratia. c. 17. legis: sed à laboribus, sine quibus scientia acquiri non potest, abhorrent. Et ideò indirectè volunt ignorantiam. De quibus omnibus D Aug. Aliud est, inquit, non curasse scire, quæ negligentiæ peccata per sacrificia quædam legis videbantur expiari. Aliud intelligere velle, nec posse. Da proinde, domine, quod iubes, & iube, quod vis.

6. diuisio. Arist. li. 1 post. c. 12 Castr ubi sup. Ignorantia, vel est prauæ dispositionis: vt error, vel est puræ negationis: vt simplex nescientia. Et est sola priuatio notitiæ alicuius rei, aut circunstantiæ illius.

Igno-

Ignorantia prauę dispositionis, vel est habitualis, vel actualis. Quia taliter ignorans, vel habitum erroneum habet, vel actum erroneum efficit. Hæc diuisio, & sequens est ex parte scientiæ, cui opponitur. *Sub diuisio.*

Ignorantia puræ negationis est duplex. Vna, quæ dicitur simpliciter nescientia. Altera, quæ vocatur ignorantia, & est eorum, quæ aliquis tenetur scire, & nescit. Et reperitur in eo, qui ignorat præcepta diuina. *Subdiuisio.*

Ignorantia prauæ dispositionis, quædam est practica, quædã speculatiua: vt in Iacob fuit ignorantia speculatiua, non practica. Non enim practicè agnoscebat, quòd illa non erat vxor. *Subdiuisio.*

Ignorantia tripliciter sumitur. Primò pro priuatione scientiæ oppositæ: vt si quis ignoraret fornicationem esse mortale peccatum, non ob aliud, nisi quia priuatur notitia, & scientia huius præcepti, non fornicaberis. Secundò capitur pro errore intellectus iudicantis inter appetitum sensitiuum, & ratione. Comparat enim intellectus adinuicem rationes harum potentiarum, & iudicat appetitum esse sequendum. Exempli causa, ratio dictat omnem fornicationem esse fugiendam: appetitus autem sensitiuus inclinatur ad delectationem veneream, erratque intellectus, quando, post habito rationis dictamine, iudicantes omnem fornicationẽ esse fugiendam, profert in gratiam appetitus sensitiui hanc sententiam, scilicet, delectationem sequendam: quoniam est bonum delectabile. Ecce quo pacto dicitur intellectus ignorare, non quòd non sit conscius veritatis: sed, quia iudicat esse potiùs sequendam appetitus sensitiui inclinationem, quàm ipsam rationem.

Hinc, non errat vniuersaliter, qui veritatis conscius peccat: sed in particulari. Adulter enim cõscius huius veritatis, adulteriũ est malũ, & fugiendũ, errat in particulari, s. hoc adulteriũ est modò sequendum: quoniam ducitur ab appetitu sensitiuo. Tertio modo sumitur ignorantia pro incõsideratione, & obliuione eorum, quæ quis considerare, & recordari tenetur. V.g. soluat quis horas canonicas ordine præpostero, primam, s. ante matutinum, & hoc solùm: quia obliuiscitur ordinem persoluendi horas: hic defectus considerationis vocatur ignorantia, non quòd ita orans non sit conscius ordinis, quem tenebatur in solutione horarum seruare: sed quia non recordatur illius ordinis, neque illum aduertit. Ex huiusmodi inconsideratione processit primum peccatum mali angeli. Dilexit enim se primò quam Deum: vt S. Tho. q. 63. ar. 1. ad 4. docet. *Appen.*

Solet etiam eadem ignorantia, ex parte scientiæ, cui oppo- *Diuisio.*

nitur, aliter diuidi, nempè, in positiuam, quæ definitur assensus contrarius veritati: vt si quis affirmet Christum non esse Deum, quæ dicitur prauæ dispositionis. Et hac laborant hæretici, & infideles habentes Ecclesię Catholicæ notitiam: & dicitur positiua, eò quòd sit contraria articulis fidei. Et in priuatiuam, hæc est pura priuatio in subiecto apto ad scientiam, & hac laborant, qui nihil audierunt de Christo, qui neque assensum, neque dissensum habent. Aliæ etiam ignorantiæ diuisiones traduntur, quas consultò missas facimus.

Tertia diffic. Quid nam est ignorantia?

Doct ubi supra. Ex multiplici diuisione licet colligere, non posse vnam rationem, seu definitionem communem tradi, quæ omnibus membris dictarum diuisionum competat, pręter rationem etymologiæ: vt ignorantia dicatur priuatio scientiæ.

Appen. 1 Definitio ignorātiæ iuris, & facti. Hinc, cùm duplex sit scientia. Vna iuris, id est alicuius propositionis vniuersalis: vt huius non est adulterandum. Altera facti: vt scientia alicuius particularis: vt huius, hoc est adulterium, nempè, accessus ad hanc. Ita duplex erit ignorantia. Vna iuris, quæ definitur priuatio scientiæ iuris. Altera facti, & definitur. Priuatio scientiæ facti: vel ignorantia iuris est nescire legem communem. Ignorantia autem facti est, nescire. An factum aliquod sub tali lege contineatur?

Appen. 2 Hinc, et cū multiplex sit ius, multipliciter iuris ignorantia definietur. est enim ignorātia iuris naturalis priuatio scientiæ iuris naturalis. Quod ita vocatur, quia ex ipsius naturæ institutione prouenit, & est omnibus cōe, c. ius naturale d. 1. Quod, & ius diuinum appellatur, si ad conditorem illud referas: quia Deus ipse, qui naturam condidit, est iuris naturalis autor, & institutor. Perinde ignorātia iuris diuini positiui pōt definiri. Quod quidē ius nō est necessariò naturę coniunctū: sed ab illa separabile, & à Deo pro tēpore conditum: vt est præceptum de

1. q. 4. §. ulti. baptis. aut cōfess. in lege Euāgelica, & multa pręcepta cæremonialia, & iudicialia, quæ fuerūt olim solis Iudæis data. Et ignorantia similiter iuris humani positiui, quod non à Deo: sed ab homine fuit conditum, quale est ius ciuile, siue Ecclesiasticū.

Definitio ignorātiæ præcedentis, concomitantis, & sequentis. Præterea, cùm rectum sit iudex sui, & obliqui, rectas tibi definitiones ob oculos ponam, obliquas verò, quas Castro, & alij locis citatis refutant, prætermittam. Ignorantia igitur præcedens est, quæ tempore præit peccatum, estque illius causa: vt si quis ex ignorantia peccet ita, quòd non peccaret, si esset præcepti prohibentis peccatum conscius. Ignorantia concomitans est, quæ neque est causa, neque effectus peccati:

vt quando homo occidit inimicum, existimans se occidere feram, alias etiam si sciret, occisurus. Ignorantia sequens est error, vel cœcitas intellectus, quæ est pœna peccati: vt cœcitas ignorantię Iudæorum abnegantium Christum. Ignorantia affectata est, quando aliquis ex industria, & data opera, non vult inquirere veritatem: vt benè operetur. De quo legitur, noluit intelligere, &c Et scientiam viarum tuarum nolumus, &c. Nec vult audire concionem, nec consulere peritos, nec studere, & inquirere veritatem: vt liberiùs peccet. 37. d. & ubi. Ignorantia affectata quid. Psal. 35. et Iob 21.

Ignorantia inuincibilis est, quam quis habet, posteaquàm fecit totum, quod ad illam vincendam facere tenebatur, & illam superare non potuit. Dices. Quid tenetur quis ad ignorãtiam vincendam facere? Respondeo vno verbo: aut consulere peritiores, si ignorans est, & illiteratus: aut si sit vir literatus, peculiare circa illam rem studium adhibere. Definitio ignorantiæ inuincibilis.

Hinc, qui iuditio alicuius literati recepit aliquid vltra sortem ratione mutui, laborat ignorantia inuincibili. Appen. 1

Hinc, pęnitens, qui iudicio cõfessoris non iterauit confessionem, necessariò iterandam, habet quoq; ignorãtiam inuincibilem. Quia totum, quod facere tenebatur, fecit ad illam excludendam, & cùm non potuerit illam vincere, non tenebitur confessionem iterare Definite autem alia membra dictarum diuisionum facile ad imitationem poteris. Appen. 2

ARTICVL. II.

Vtrum ignorantia sit aliquando causa peccati?

Causa per se est, quæ virtute propria operatur: vt ignis respectu caloris, vel etiam ex intentione: vt in causis liberis Causa per accidens est, quæ non virtute propria, sed alterius formæ operatur: vt album ædificat, non ratione albedinis, sed artis, quam nouit. Dicitur quoque causa per accidens, quę remouet prohibens effectum: vt destruens columnam, cui ædificium innititur, est causa per accidens ruinæ ædificij, & hoc præter intentionem. Ale. Alẽ. tora. qõ. 155. S. Th. ubi supra ar. 1. S Bo. ar. 2. q. 5 & alij vbi sup.

Cognitio alicuius rei illicitæ sæpissimè est in causa, quominus fiat peccatum. Ratio est, quia ex eo, quòd quis cognoscit fornicationem esse peccatum, plerunq; abstinet à peccato. Nota 1. Nota 2.

CONCLVSIO I.

Ignorantia affectata est per se causa peccati. Quoniam ex intentione, vult, eam habens, aliquid ignorare. Constat ex definitione ignorantiæ affectatæ, quæ est, cum quis studiosè vult nescire aliquid: vt liberiùs peccet Vnde ita confirmo conclusionem. Peccare ex intentione est, cùm quis intendit causam

peccati, quò peccare valeat: vtpotè, si quis inebriaret se animo occidendi hominem. Et cum ignorantia affectata sit huiusmo di, profectò affectate ignorans, ex intentione peccabit, & ex consequenti ignorantia affectata erit per se peccati causa.

CONCLVSIO II.

Contingit aliquando ignorātiam crassam tam iuris, quam facti esse peccati causam, non per se: sed per accidens. Et ratio est, quia causa, quæ remouet prohibens aliquem effectum, dicitur causa per accidens: vt ex primo notabili constat: ignorātia autem remouet scientiam, quæ quidem si adesset, prohibe ret peccatum: vt in secundo notabili patet. Quare erit causa per accidens.

Appen. 1 Hinc, si quis accederet ad alienam, & culpabiliter ignoraret esse alienam, talis ignorantia in illo esset adulterij causa per accidens.

Appen. 2 Hinc, factum non imputabitur ad culpam, quando procedit ex ignorantia inculpabili: vt patet exemplo Iudæ patriarchæ, cui non imputatur incœstus cum Thamar nuru sua. Et Iacob, qui non peccauit cognoscendo Liam: vt rectè sentit Adrianus quodlib. 4. Licet Caietanus vbi suprà ar. 3. arbitretur non excusari à peccato absolutè: sed à peccato imputabili, id est, accessum Iacob ad non suam fuisse peccatum: non tamen Adria. imputari Iacob ad culpam, nec ad pœnam, eo quòd inculpa- Caieta. biliter ignorabat Liam esse suam. Sed de his infrà in hac quæstione.

Appen. 3 Hinc, si quis occideret patrem, existimans se occidere inimicum, si fuit negligens in inquirendo: An esset pater? An inimicus? imputabitur sibi parricidium, propter negligentiam: ex parte tamen excusabitur: vt infra dicetur.

Prima dif. An ignorantia sit peccatum?

Al. Alē. 4.1.3.m. 1.S. Th. art. 2. & Bon. q 2. Intelligitur titulus. An sit ignorare peccatum in se? quamuis non sit causa alterius peccati. Exempli gratia, ignorare futurum esse peccatum. An sit peccatum? etiam si inde nec furtum, nec animus peccandi sequatur.

CONCLVSIO I.

Dur. q 3. Castr. & alij vbi supra. Mar. vl. Ignorantia vincibilis articulorum fidei est mortale peccatum secundum se, quamuis nullum aliud inde peccatum sequatur. Et ratio est, quia, cùm credere sit sub præcepto (qui n. non crediderit condemnabitur) profectò, qui non habuerit fidem articulorum, propter ignorantiam culpabilem, siue vincibilem, erit huius præcepti reus, & ex consequenti peccabit mortaliter.

CON-

CONCLVSIO II.

Ignorantia puræ priuationis præceptorum decalogi, quis nullum inde sequatur mortale, erit secundum se peccatū mortale. Et ratio est: quia, qui ignorat aliquod præceptum naturale, per talem ignorantiam constituitur in certissimo periculo committendi aliquod mortale, vt furtum, homicidium, &c. quod vitare tenetur. Atque ita ratione talis periculi erit secūdum se talis ignorantia peccatum mortale. Deinde: quia omnes tenentur præcepta decalogi seruare. Matth. 19. Si uis ad vitam ingredi, serua mandata, & qui vincibiliter ipsa ignorat, non poterit seruare. Voluntas enim non fertur in incognitum. Notanter dicitur priuatiua in conclusione: quia positiua hæresis est. *Mat. 19.*

CONCLVSIO III.

Ignorantia culpabilis in eo, qui ignorat aliquod præceptū Ecclesiasticū, siue præceptū aliquod ad suum statū pertinens, secundum se est mortale peccatum. Et ratio est, quia sciētia dictorum est necessaria ad cauendum mortale, & cum laborans tali ignorātia, in certissimo periculo peccandi mortaliter cōstituatur: erit talis ignorantia secundum se mortale peccatū. Cùm sit certissima occasio peccandi mortaliter. *Appen.*

Hinc, qui ignorat culpabiliter præceptū ieiunandi quadragesimam, vel confitendi singulis annis, & sumendi Eucharistiam, etiā si confiteatur, & sumat Eucharistiam, & ieiunet, erit reus mortalis peccati. Propter periculū ruinæ sui, & aliorum. Idem est iudicium de epis, iudicib aduocatis, tabellion:b. medicis, & reliquis, quorum ignorantia culpabilis, est certissima peccādi occasio. Quamobrem sunt in statu damnationis, etiā si nihil mali operentur. Hucusque de ignorantia iuris.

CONCLVSIO IIII.

Non solùm ignorantia iuris, sed ēt facti ignorātia plerūq; est peccatum s̄m se, etiam si nullum inde sequatur peccatum. Probatur conclusio exemplo. Demus, fideles alicuius parrochiæ omnes hoc anno confessos fuisse, & eucharistiam sumpsisse: hoc tamen factum sit, an non? à parrocho ignorari. Talis ignorantia secundum se est mortalis: quia opposita scientia est necessaria, ad cauenda peccata subditorum. Non. n satis est parrocho, habere bonos subditos: sed oportet illum hoc scire. Cæterum, vt perfectiùs, quæ ad hanc difficultatem spectant, intelligas, nota sequentes animaduersiones.

Nescientia hoc differt ab ignorantia, quòd nesciētia est priuatio scientiæ eorum, ad quæ facienda non sumus secundum *1. Animaduer.*

nostram

Al. Alē. ubi sup. m.2. Mat.24. nostram naturam habiles: sed supernaturaliter tantum: quo quidem modo beati, dum erant viatores, nesciebant multa, quae nunc vident in verbo, & nos in via nescimus ea, quae vident beati in verbo. Et nulla creatura: vt Christus testatur, scit diem iudicij. Ignorantia verò est priuatio sciētiae, quam de lege quis potest habere. Quomodo ignorat, quis geometriam: nescit tamen iudicij diem.

2. Animaduer. D. Aug. epist 95. lib. 2. de pec. et remis. c. 5. de li. arb. c. 5. de bo. persuer. c 20 & lib. 10 cō fes c. 29. & 37. Scire nonnulla tenemur ex pcepto, alia verò minimè. Ex pcepto quidem tenemur primum scire fidei articulos. Secūdò decalogi praecepta, quia sunt iuris naturae. Tertiò vniuersalia ecclesiae praecepta: vt de annua sacramentali confessione, & de communione, & de ieiunio, & de decimis ministris ecclesiae soluendis, & de audienda missa dieb. festiuis. Quartò tenetur quisq; scire, quae ad ministerium sui status attinent: vt episcopus tenetur scire vtrumq; testamentum. Confessor tenetur scire, quae ad confessiones audiendas pertinent, communia, videlicet, peccata, &c. Et coniugatus tenetur scire debitum esse soluendum, & liberos bonis moribus esse instituēdos, & de aliis similibus simile est iudicium. Quae autem nullatenus homo scire ex praecepto tenetur, sunt artes liberales, & caetera omnia demptis quatuor generibus rerum, positis in primo membro huius animaduersionis secundae.

3. Animad. Ignorantia, vt inuincibilis sit, non tenetur homo facere totum, quod potest. Nam satis est, si efficiat illud, quod facere tenetur: ne sibi talis ignorātia imputetur. Et probatur exemplo Gen 29. Iacob, qui potuit, quando iuit dormitum, interrogare Liam, esset ne Rachel, vel saltem cùm ea confabulari: vt eam sermone agnosceret, & fortassis siluit. Potuit quoq; postulare lumē: vt eam videret, & ita ignorantiam expellere. Et nihilominus habuit ignorantiam inuincibilem. Quare non tenetur homo facere totum, quod potest: vt eam vincat. Satis igitur erit, facere, quod tenetur: vt supra diximus.

4. Animad. Scientia, quae est homini necessaria, vel est ordinata ex natura rei ad sciendum & seruandū solum aliquod praeceptum. Quia ignorans talem scientiā ratione ignorātiae constituitur incertissimo peccandi periculo: vt est sciētia articulorū fidei, quae est necessaria ad interius credendum, & ad confessionē fidei exteriorem. Ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, ore
Ad Ro. 10. autem confessio fit ad salutem. Et Marc. vlt. Qui non crediderit, condemnabitur. Vel est secūdò ordinata ex natura rei ad
Mar. vl. vincendum aliquod peccatum: vt est scientia praeceptorum decalogi. Et ratio est: quia si quis ignoraret praeceptum, non moe

chaberis,

chaberis, non poterit abstinere ab adulterio, putans non esse peccatum. Similiter si ignoraret præceptum Ecclesiasticum, de annua confessione, non confiteretur per totam vitam, & per consequens non pœniteret. Vel est tertiò ordinata necessariò, non ex natura rei ad seruandum aliquod præceptum, vel ad cauendum peccatum: sed solum ad aliquem peculiarem euentum. v g. scire, hominem aliquem latere in nemore, non est ex natura rei necessarium ad cauendum homicidium: sed solum venatori est necessarium.

Secunda dif. Vnde nam dicta ignorantia est culpabilis?

Quod quæritur est. An in prædictis casib. ignorãtia sit mortale peccatum, ratione negligentiæ inuestigandi veritatẽ? An etiam, seclusa quacunq; negligentia: vt in illo, qui ignorat inuincibiliter. Aliud namq; est quærere, cur ignorantia inuincibilis sit peccatum? Aliud verò inquirere. Vnde ignorãtia, quæ est causa illius proficiscatur; Caietanus ar 2. vbi supra tenet esse peccatum ratione negligentiæ inquirendi veritatem, cui S. Th. ibidẽ suffragatur. Ignorãtia inuincibilis non tollit obligationem seruandi legem, quam aliquis inculpabiliter ignorat: excusat tamen (vt infrà dicetur) quominus sit transgressio ad culpam imputabilis Patet ex Euangelio. Lex. n. baptismi omnes obligat: vt habetur Ioã. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. vbi ponitur præceptum comminatorium aduersus omnes infideles, etiam illos, quibus Christus non est annunciatus. Quoniã lex vniuersalis est. Excusabuntur tamen à culpa per ignorantiam inculpabilem illi, ad quos rumor Euangelij nondũ peruenit. Fides enim ex auditu.

Hinc, poterit accidere, aliquem actum esse intrinsecè malum, & tamen non esse, ad culpam imputabilem. Patet exemplo, nam homicidium est ex natura rei malum; & tamen venatori, inculpabiliter illud ignoranti non erit peccatum.

CONCLVSIO I.

Præcisa ratio, ob quam, ignorantia vincibilis in casib. proximæ difficultatis est peccatum, non est sola negligentia inquirendi veritatem: verum etiam, quia est voluntaria in sua causa, scilicet, in negligentia inquirendi veritatem; & quia est talis ignorantia contra aliquod præceptum. Probatur prima pars: nam ad hunc modum definitur peccatum, teste Diuo August. Quod voluntariè est contra legem Dei. Et cui competit definitio, eidem necesse est: & vt definitum conueniat. Secunda pars probatur ex eadem definitione peccati: nam peccatum est dictum, vel factum, &c. Quare vbi non est lex, nec

Marginalia: D. Th. vbi supra. — Nota. — Ioan. 3 — Ad Ro. 10. — Appen. — D. Au. lib. 22 cõt. Fa. c. 27. 1. ret. c. 13

Ad Ro.4 nec prævaricatio, sed habemus præceptum sciendi quatuor in proxima difficultate posita. Ergo priuatio huius scientiæ, nempè, ignorantia est contra aliquod præceptum, & ex consequenti peccatum. Et confirmatur, qui vincibiliter ignorat Grammaticam, vel Geometriam, non est culpabilis: propterea quòd Grammaticam, vel Geometriam scire, non est sub præcepto: ergo præcisa ratio, quare ignorantia est peccatum, erit: quia scientia illi opposita est sub præcepto.

CONCLVSIO II.

Ignorantia inuincibilis non mutat naturam actus, qui est peccatum ex genere: efficit tamen, vt talis actus, taliter ignoranti ad culpam, siue ad pœnam non imputetur. Verbi causa, ignorantia inuincibilis contractus vsurarij nō tollit, quin vera sit vsura, excusat tamen contrahentem à culpa. Et ratio est, quia tale peccatum non est voluntarium in se, neque in sua causa, nempè, in negligentia inquirendi veritatem; quia adhibita fuit omnis diligentia ad relegandam ignorantiam necessaria, consulendo peritiores, vel studendo, &c. & non fuit relegata. Secundò confirmatur conclusio: quia cùm actus prouenniens ex ignorantia inuincibili sit circa idem obiectum illicitum, circa quod est, seclusa ignorantia, erit ex se peccatum: vt patet in exemplo posito de vsura, cuius obiectum vtrobique est pecunia aliena.

Appen. Hinc, in materia iustitię, destructa ignorantia, ignorans ad restitutionem tenebitur.

Tertia d f. Ignorantia fidei articulorum potest ne esse inuincibilis?

Cum supra diximus, ignorare inuincibiliter articulos fidei esse peccatū, restat vt tractemus. An talis ignorantia possit esse inuincibilis? ita, vt non imputetur ad culpam. Quam quidem ignorantiam habere videbantur Indi, antequam Hispani ad eos Euangelium detulissent. Hoc autem in loco non est sermo de ignorantia positiua, siue prauæ dispositionis, quam, vt in primo arti. diximus, habent hæretici, & infideles, qui de Ecclesia Catholica audiuerunt: sed de priuatiua ignorantia, qua laborant illi, ad quos nullus Euangelii rumor peruenit. Duæ sunt contrariæ opiniones. Vna, quæ negat, post sufficientem Euangelij promulgationem, dari ignorantiam inuincibilem fidei, quam defendunt grauissimi Doctores antiqui, scilicet, Alexan. Alen quæst. 113, memb. 8. & quæstione 154. membro 6. & 3. par. quæst. 69 memb 3. Altisiodoren. 3. par. summæ in quæst. vtrum fidei possit subesse falsum. Gerson. in tract. de vita spirituali, lect. 4 par 6. Hugo de sacramen lib 2. q. 2. ca. 5.

Al. Alē. *Altisiod.* *Gerson.* *Hugo.*

Gabriel.

Gabriel.q. 2. huius distinct. Hos refert Adrianus quodlib. 4. q. 1. Altera opinio affirmat, quæ est S Thom. 2 2. q. 10. ar. 1. & S. Bonau. & Armachani, quos refert, & sequitur Vega lib 6. super concil. Trid. cap. 18. Antequam ad hanc difficultatem expediendam accingamur, quædam fundamenta maxime vii lia iacienda nobis sunt. Primum fundamentum. Post sufficientem euangelij promulgationem certissimũ est apud omnes antiquos Doctores, neminem absque fide Christi explicita, id est, in particulari, saluari: bene tamen posse iustificari. De hac re lege Flores. 4. lib. de baptismo. Probatur fundamentum exemplo Cornelij, quem scriptura vocat iustum: quia ante fidem Christi explicitam, erat gratus Deo: Aliter enim scriptura sacra non eum appellasset iustum. Fuit quidem iustus non solum iustitia morali: qua philosophi gentium iusti nominabantur: sed & fidei iustitia, qua homo est Deo ad vitam æternam acceptus. Nam credebat implicitè. Alioquin non placuisset Deo: quia sine fide impossibile est placere Deo. Quod autem non possit quis saluari absque fide explicita Christi, testatur D. August. apud Magistrum lib. 3. distinct. 25. dicens. Si Cornelio sine fide Christi posset esse salus, nõ ad eum mitteretur architectus Petrus, &c. & loquitur de fide explicita Christi, quoniam implicitam iam habebat: vt ibidem. D Aug tradidit. 2 fundam Qui crediderit duos illos articulos, quos B Pau proponit ad Hebræ. 11. dicens. Oportet accedentem ad Deum credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Et præcepta Decalogi (quę naturali lumine constat, & in illo principio includuntur. Quod tibi vis fieri, &c) seruauerit, is facit, quod in se est, ad iustificationis gratiã assequendã. Quę quidẽ omnia, quãuis naturali lumine constent: viribus tñ naturæ absque peculiari Dei auxilio seruari a nobis haud possunt: vt in secunda huius secundi parte in tractatu de gratia explanatur. 3. fundament. Quãuis ad gratiam iustificationis assequendam sufficiat homini facere totum, quod in se est: non tamen sufficit, neque requiritur ad ignorantiam inuincibilem Christi, & articulorum fidei relegandam. Primùm, scilicet, quod non sufficiat, &c. constat exemplo Cornelij, qui multò, antequàm illuminaretur, fecerat totum, quod in se erat, ad iustificationem assequendam. Nam dicitur, quòd deprecabatur Deum semper, idest, per multum tempus, antequam reuelationem fidei acciperet, & tamen tunc inuincibiliter fidem Christi explicitã ignorabat, priusquàm Petrus ad eum veniret. Secundum patet,

Gabr. Sent. 4. S. 22. q. . Adria. S. Th. m. S. B. na. Vega. 1. Funda. Act. 10 Ad Heb. 11. D Augu. 2 Funda. Ad Heb. 11. 3. Funda. Act. 10.

quibus cùm viuit, eadem laborent ignorantia, nõ habet quos interroget. Tertiò; quia nullus tenetur adhibere diligentiam ad inuestigandam aliquam veritatem, nisi aliquo modo præcognoscat illam. Voluntas enim non fertur in incognitum, & ad illum: vt dictum est, nullus rumor: vel præcognitio veritatis Euangelicæ, & fidei peruenit. Quartò; nec orationibus vacare ad hoc destinatis, scilicet, ad tollendam ignorantiam. Nam inquit B. Paul. ad Rom. 10. Quomodo inuocabunt, in *Ad Roma. 10.* quem non crediderunt? Tenebitur tamen iste rectè viuere: nõ tamen ad hunc finem: vt illuminetur: Quia cùm hic finis, nempe, Christus, non sit aliquo modo præcognitus, non potest esse ab operante intentus.

CONCLVSIO.

Ille, qui nihil audiuit de Christo, si quis sit modò in orbe, non peccat, non credendo, & habet suæ infidelitatis priuatiuã ignorantiam inuincibilem. Hæc conclusio est D. Aug. in q. *D. Augu.* noui testamenti (quem citaut Gabr. & Vega) dicentis: Si non *Gabri. 2.* fuit, à quo quis disceret, neque ad eum aliquo modo rumor do- *sen. d. 22.* ctrinæ peruenerit, tunc non aliquo vitio ignorat, & immunis *q. 2.* est à condemnatione. Intellige propter infidelitatem: vt idem *Vega lib.* Aug declarat super Ioan. c. 15. Si non venissem, & locutus eis *6. super* non fuissem, &c. peccatum non haberent, scilicet, infidelita- *cõc. Tri-* tis. Et confirmatur ex fundamentis positis: nam potest quis iu- *dẽt c. 18.* stificari habens ignorantiam Christi absque fide explicita: vt *Ioan. 5.* habetur in primo fundamẽto. Tum etiam: quia potest quis facere totum, quod in se est, ad gratiam consequendam, & tamen non statim illuminabitur: vt ex 2, & 3. fundamento constat. Et interim in illo spatio, dum illuminatur, ignorat inuincibiliter Christum. Et tandem: quia sola prædicatio exterior est de lege medium necessarium ad vincendam ignorantiam articulorum fidei: vt demonstratum est in 4. fundamento, & eius appendice. Quare ita ignorans nihil tenetur facere ad vincendam ignorantiam: vt ibi probatum est.

Hinc, Beatus Paul. ad Rom. 10. Non increpabat infideles, *Appen.* eò quòd non fecissent totum, quod in se erat ad iustificationẽ: *Ad Roma. 10.* sed quod non crediderint prædicantibus. Ait enim: nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Sed de his in libro controuersiarum.

DVBIVM I.

Sarraceni, & alij infideles, ad quos rumor Euangelij nondum peruenit, ignorant ne inuincibiliter fidei articulos? *Ale. Alẽ. 3. p. q. 69*

Ratio dubitandi est: quia videtur par ratio de illis. & de *m. 3.*

S.Tho.2. 2.q.2.ar. 6.7. et 8. Durã.d. 25.q.3. lib.3. Mar.ult.

Indis, antequàm Hispani ad eos peruenissent, de quibus intelligitur præcedens conclusio. Non enim habent, quos interrogent.

CONCLVSIO.

Caterua dictorum Sarracenorum non ignorat inuincibiliter, sed culpabiliter fidei articulos. Et ratio est; quia habẽt ignorantiam prauæ dispositionis. Quoniam habent dissensum omnium veritatum fidei. Nam inficiantur Christum esse Deum, & hominem, & Deum esse trinum, & vnum. Et nolunt admittere prædicatores Euangelij, qui habent ius deferendi Euangelium per totum orbem, iuxtà præceptum Saluatoris. Mar. vlt. Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Et nolunt discutere argumenta nostrę religionis, quę sunt miracula supernaturalia. Ponuntque obicem veritati: quia in secta eorum statutum est; ne illam discutiant argumentis, & rationibus: sed armis defendant. Cùm veritas non armis: sed rationibus inuestigetur, & elucescat.

Appen. Hinc, non est par ratio de his, & de Indis, qui ignorantia tantùm priuatiua legis Euangelicę laborant.

DVBIVM II.

Sunt ne modò fideles intra Ecclesiam, qui possint ignorantiam aliquorum articulorum fidei inuincibilem habere?

CONCLVSIO I.

Circa articulos fidei, qui in symbolo Apostolorum proponuntur, & circa Ecclesię sacramenta, nullus fidelium potest ignorantiam inuincibilem habere. Et ratio est, quia sępissimè à prędicatoribus proponuntur, & singulis ferè articulis sunt dies solemnes, quibus celebrantur, instituti.

CONCLVSIO II.

Pręter ignorantiam articulorum fidei, & sacramentorum potest aliquis fidelis intra Ecclesiam habere ignorantiam inuincibilem quarundam propositionum, quarum oppositę sunt tanquàm de fide habendę. V. g. quòd sacramenta non conferant gratiam ex opere operato: sed tantùm iuxtà suscipientiũ deuotionem: vel quòd potest aliquis habere certitudinem fidei suę gratiæ, &c. Et ratio est: quia Christianus simplex, & illiteratus potest à quodam viro maximę auctoritatis occultè hęretico propositiones huiusmodi audire, quas tenetur credere: propter auctoritatem proponentis, quarum oppositę sunt solis hęreticis notę.

Quartæ

Quarta diffic. Potest ne esse ignorantia inuincibilis praeceptorum naturalium?

Talia sunt decalogi pręcepta. Tripliciter dicitur esse aliquid de lege naturę. Primò tanquàm primum principium, cuius veritas ex sola apprehensione terminorum absque vllo studio, & labore, & collectione consequentiarum constat. Huius generis est illud principium, omne bonum est faciendum, omne malum fugiendum. Et illud, quod tibi non vis, alteri ne, &c. Et illud, omnia quęcunque vultis faciant vobis homines, facite illis. Et illud, summum bonum est diligendum. Secundò, quod per bonam, & necessariam consequentiam ex aliquo dictorum principiorum vniuersalissimorum colligitur. Huiusmodi sunt omnia pręcepta primę tabulę, quę colliguntur, ex illo principio, summum bonum est diligendum Ita enim inferuntur. Deus est summè bonus: ergo summè diligendus, quod est primum pręceptum Pręterea: ergo nullo periurio blasphemandus. Quod est secundum. Ad hęc: ergo certo die hebdomadę colendus: prout commune est omnibus nationibus, quod est tertium. Pręcepta verò secundę tabulę colliguntur ex illo principio, Quod tibi non vis, alteri ne feceris, & immediatè, sine vllo studio, & labore. Tertiò dicitur de iure naturali esse illud, quod ex aliquo principio colligitur: non tamen absque studio, & scientia. Quod quidem ad sapientes spectat. Huiusmodi sunt multę propositiones: vt illa, fornicatio est fugienda, quę infertur sic Est in pręiudicium prolis generandę propter incertitudinem parentum: ergo non est committenda. Colligitur tamen studio, & labore ex illo principio, quod tibi non vis, &c. Nota.

CONCLVSIO I.

Ignorantia inuincibilis principiorum practicorum, & vniuersalissimorum, quę sunt de lege naturę primo modo, dari non potest, neque vtenti rōne est possibilis. Ratio à simili est: nam vt in speculatiuis non est ignorantia primorū principiorū possibilis: propterea quod, posteaquàm aliquis habet notitiā terminorū, impossibile est ignorare illud principium, omne totum est maius sua parte: vel si ab ęqualibus ęqualia demas, quę remanent sunt ęqualia: Ita à simili in practicis principijs non dabitur ignorātia inuincibilis, siue inculpabilis illorum, quorum veritas ex sola terminorum apprehensione constat. Sequela patet: quia par est, & ęqualis vtrobique ratio.

CONCLVSIO II.

Per breue tempus in aliquo euentu potest dari ignorantia

inuincibilis præceptorum decalogi, quæ de lege naturæ secũdo modo esse dicuntur. Demus: v.g. esse aliquam gentium nationem, in qua ob maximam mentis caliginem ignoratur furtum esse peccatum, in tali euentu, si quis, cùm primùm ratione vteretur, intelligeret furtum ab omnibus, tanquàm licitum exerceri, & eisdem roganti maiores, licitum esse furtum responderent, haberet hic ignorantiam inuincibilem illius præcepti, non furtum facies, per breue tempus, donec ipse consulens se ipsum, intelligeret, non esse licitum facere in alium id, quod in se ab alio fieri nollet. Iam conclusionem sic confirmo. Cùm primùm hic ratione vteretur, nõ teneretur aliorum mores damnare: ergo excusaretur per breue tempus illos sequendo. Ostenditur etiam à definitione ignorantiæ inuincibilis. Nullo enim labore, vel studio illam ignorantiam per breue tempus (vt dictum est) vincere posset.

Appen. 1 Hinc, per breue etiam tempus posset ex patribus idolis deditis natus, & in idolorum cultu educatus, ignorantiam inuincibilem primi præcepti decalogi habere: non autem per longum tempus: quia si solo rationis naturalis ductu id considerarer, certè intelligeret Deum esse vnum: quemadmodum philosophi gentium intellexerunt, teste B. Paul. qui ait, Gentes, quæ legem non habent (scilicet scriptam) naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. Cuiusmodi sunt præcepta decalogi in lege reuelata, quæ naturaliter sunt omnibus nota. *Ad Roma. 2.*

Appen. 2 Hinc, præcepta decalogi secundæ tabulæ, quæ immediatè in illo principio vniuersali, quod tibi non vis, &c. sicut singulares propositiones sub sua vniuersali, continentur: vt hæc Petrus est animal, sub hac omnis homo est animal, non possunt inuincibiliter per multum tempus ignorari: vt patet ex B. Paul. modò citato. Quia sicut non cadit ignorantia inuincibilis in dicto principio, quod tibi non vis, &c. Ita neque cadet in suis particularibus, quæ omninò immediatè, & necessariò ex illo colliguntur.

CONCLVSIO III.

Præcepta naturalia tertio modo dicta, quæ non colliguntur ex principijs vniuersalissimis, nisi magno sapientum studio, & labore, possent ab infidelibus inuincibiliter ignorari: vt exempli gratia, fornicationem simplicem nullo modo esse peccatum. Et ratio est: quia hæc, & alia huiusmodi vix à sapientibus, & philosophiæ moralis studio deditis colliguntur, esse contra legem naturæ.

Quinta diffic. Datur ne ignorantia inuincibilis iuris positiui?

CONCLVSIO I.

Ignorantia inuincibilis iuris positiui, Ecclesiastici, & ciuilis potest haberi. Et ratio est: quia nō oēs tenētur scire ius positiuū. Non.n. colligitur ex principijs vniuersalissimis iuris naturalis: vt pcepta decalogi: sed pēdet solū tale ius ex beneplacito legislatoris, iuxtà illud Quod principi placet, legis habet vigorem. Quod quidem non est ex natura rei omnibus notum. *Doct. ubi supra.*

Hinc, qui inculpabiliter ignorat legem, qua cauetur, ne vltrà pretium definitum a lege, frumentum vendatur, neque erit reus iniustitiæ, neque ad restitutionem tenebitur. *Appen. 1*

Hinc, ignorans cathalogum prohibentem aliquos libros, si per ignorantiam inuincibilem, retineat librum prohibitum, vel oblitus est libri: vel quia cōsuluit peritiores, qui fortè ignorabant cathalogum, in hoc euentu non contrahet excommunicationem. Et de similibus erit simili modo, censendum. *Appen. 2*

CONCLVSIO II.

Nemo potest ignorantiam inuincibilem habere eorum, quæ sunt iuris positiui, & frequentissimè omnibus nota: vt exempli gratià, qui percutit clericum, est excommunicatus: vel in quadragesima sunt lacticinia, oua, &c. cauenda. Et ratio est: quia istorum ignorantia esset culpabilis, cum sint hæc lippis, & tonsoribus nota.

Sexta diffic. Tenebatur confessor docere pœnitentem, laborantem ignorantia aliqua inuincibili iuris diuini, naturalis, aut positiui?

De hac re in Floribus quarti libri multa diximus.

CONCLVSIO.

Confessor pœnitentem, ita ignorantem ius positiuum, nec debet, nec potest admonere. v.g. sit ità quòd pœnitens ignoret ignorantia facti se esse coniugatum cum consanguinea intra quartum gradum: siue quòd laboret ignorantia iuris, quòd nō potest exigere debitum, postquam cognouit consanguineam vxoris suæ: Præterea, esto quòd intelligat confessor pœnitentem negligentem futurum in petenda dispensatione, & quòd interim cum peccato accedet ad vxorem, in his, & similibus euentibus, meliùs erit non docere pœnitentem. Et ratio est: quia pœnitens non peccat tunc: quoniam per ignorantiam inuincibilem excusatur, & monitus fortassis in periculo peccandi, propter negligentiam impetrandi dispensationem, constitueretur. Quare præstat tunc tacere, quàm illum admonere. Immò tenetur tacere: frustra enim niti, & nihil aliud laborando, quàm odium quærere, extrema dementia est.

Septima diffic. Culpabilis ignorantia fieri ne potest, virtute pœnitentiæ inculpabilis?

CONCLVSIO.

Laborans ignorantia culpabili, si pœniteat eum ignorantiæ: vel esto, quòd nõ pœniteat, proponat, vel consulendo peritiores, vel proprio studio, veritatem inuestigare, in hoc euentu cùm primùm hoc proposuerit, nõ imputabitur illis talis ignorantia ad peccatum, etiam antequàm illustretur. Ratio est: quia præcisa causa, ob quam, ignorantia imputatur ad culpã est, propter negligentiã inquirendi veritatem: & cùm talis proponat veritatem inuestigare, non erit illi ignorantia imputanda.

Appen. 1 Hinc, si hæreticus constitutus extra Ecclesiã ignorans explicitè veritates articulorum fidei, quas tenebatur explicitè credere, proponat interrogare Catholicos, & veritatem inquirere, interim postquàm hoc proposuit, illo tempore intermedio, antequàm inquirat, & illustretur, ignorantia inculpabili laborat. Iam enim cessat causa culpabilis, quæ erat negligentia.

Appen. 2 Hinc, si ignorans fidẽ proponat inquirere, qui eum doceat, & simul eum pœniteat, per fidem implicitam Christi, antequàm illustretur, iustificabitur. Patet exemplo Cornelij, quod

Appen. 3 suprà retulimus. Idem iudicium est de idololatra, qui proponit inquirere veritatem. Si eum pœniteat, dummodò non perseueret in idololatria. Quoniam si perseuerallet in suo errore, esset tunc infidelis positiuè, quàmuis proponat veritatem inuestigare.

ARTICVLVS.

Vtrum ignorantia excuset à peccato?

Alex Alē. q. 113 m. 7 8. et 9. & q. 154. m. 4 5. & 6. S. Tho. q. 76. ar. 3. S. Bona. ar. 2. q. 3 Dur q 4 in hac d. & Castr. & alij ubi sup.

Prima diffic. Quando ignorantia excusat omnino à peccato?

Ad maiorem intelligentiam huius difficultatis relege primùm distinctiones ignorantiæ suprà positas, & nota, quæ sequuntur.

Peccatum ex ignorantia commissum est inuoluntarium in se, & voluntarium in sua causa, nempe, in negligentia inquirendi veritatem: quæ quidem negligentia est ignorantiæ causa. Exempli gratia, quando quis fornicatur ex ignorantia iuris, putans non esse mortale: ita quòd si sciret, non fornicaretur, talis fornicatio non est voluntaria in se ipsa, quatenus est peccatum. Et ratio est: quia nihil volitum, quin præcognitum, & cùm is, qui ex ignorantia fornicatur, non cognoscat

Nota 1. fornicationem esse peccatum, non vult illam in se. Si enim

agno-

agnosceret esse peccatum, non fornicaretur: dicitur tamen voluntaria in sua causa, scilicet, in negligentia inquirendi veritatem.

Dicitur negligentia volita bifariam: vel actualiter; vt si ignorans dicat, nolo interrogare sapientes, & tunc erit ignorãtia affectata: vel interpretatiuè: vt quando quis tenetur, & potest veritatem inquirere, & non vult diligentiam adhibere. *Nota.* 2.

Aliud est peccare ex ignorantia, aliud verò ignoranter. Peccat primo modo, qui si sciret, nõ peccaret: ita quod ignorantia est causa peccati. Peccat autem secundo modo, qui si sciret nihilominus peccaret: vt si quis accedat ad nõ suã, quam suã esse existimauit: accessurus nihilominus, si non suam esse sciret. *Nota.* 3.

Sicut peccatum tantum habet malitię, quantũ habet voluntatis (Omne enim peccatum ideò peccatum: quia est voluntariũ, id est, euitabile) ita ignorantia tantum habet excusationis à culpa, quantum habet inuoluntarij. Et huius rei causa est, quia sicut tota ratio peccati est voluntarium, vbi nihil fuerit voluntatis, nihil erit peccati, & vbi fuerit aliquid peccati, erit aliquid voluntatis. *Nota.* 4.

CONCLVSIO I.

Quando ignorantia est, non totius facti: sed alicuius circumstantię mutantis speciem, si fuerit inuincibilis, excusat à malitia, non totaliter, sed ex parte. V.g. si quis intendens occidere inimicum, occidat patrem, quem inuincibiliter ignorauit esse patrem, hic à peccato patricidij: non tamen homicidij excusabitur. Et ratio est: quia illa circunstantia patris fuit omninò inuoluntaria, & ex consequenti non fuit peccatum. Et confirmatur: quia patricidium non fuit voluntarium in se, nec in sua causa: quoniam adhibuit omnem diligentiam, quę à peccato patricidij excusauit.

Hinc, Iudas, quando accessit ad Thamar, nurum suam, excusatur ab incęstu: non tamen à fornicatione. Quia ad scortum accedere arbitrabatur. *Appen.* 1 *Gen.* 38.

CONCLVSIO II.

Quando ignorantia iuris, aut facti fuerit affectata, nullo modo à peccato excusat. Et ratio est: quia talis ignorans, sciens, & volens intendit peccati causam, & peccatum ipsum per se, & est omnino voluntarium. Vult enim ignorare: vt liberius peccare valeat.

Hinc, tali ignorantia laborauit Achab, Rex Israel. Nam *Appen.* 2

monitus: vt consuleret voluntatem domini per prophetam,
3. Re. 22. respondit. Odi illum: nunquàm enim mihi prophetat bonum: sed malum.

CONCLVSIO III.

Ignorantia iuris, aut facti crassa, vel supina nõ excusat omnino à peccato. Et ratio est: quia tale peccatum est voluntarium in sua causa, nempe, in negligentia inquirendi veritatẽ. Atque ita est ad pœnam æternã imputabile. Tantum enim habet peccatum malitiæ, quantum voluntatis: vt ex tertio notabili constat.

CONCLVSIO IIII.

Ignorãtia inuincibilis omninò à peccato excusat. Et ratio est: quia nullo modo est voluntaria in sua causa: propterea ꝙ ignorans adhibuit diligentiam: vt eam vinceret, nec potuit.

Appen. 2 Hinc, prætermittens peccatum aliquod, aliàs confitendum, de consilio confessoris est à culpa immunis, quia huiusmodi peccatum nullo modo fuit volitum. Eidem est, iudicium de eo, quia consilio sapientis facit contractum vsurarium.

Secunda diffic. Vtrùm ignorantia concomitans à peccato excuset?

Exempli gratiâ. Si quis, adhibita sufficienti diligentia,
Nota. 1. occidat inimicum, quem feram esse arbitrabatur. An talis ignorantia inuincibilis eum à peccato excuset? Inter voluntarium, & inuoluntarium datur medium, scilicet, non voluntarium. Nam voluntarium est, quod voluntas vult, & eligit in se, aut in sua causa. Inuoluntarium contrariè dicitur, quod neque in se, neque in sua causa est volitum. Non voluntarium appellatur contradictoriè: vt quando voluntas neque habet volitionem, neque nolitionem actus: eò quòd non præcognouit illum, neque voluit causam eius. Volũtarium trifariam dr.
Nota. 2. Primò formaliter; vt quod est volitum in se. Secundò interpretatiuè, quod non est volitum in se: sed in sua causa: vt homicidium commissum ab ebrio, qui sciens, & volens inebriauit se. Tertiò virtualiter, quando quis vult aliquid, quod sequitur necessario ab actu præcedenti formaliter volito. V.g. dicat quis. Volo celebrare missam, ecce actum formaliter volitum. Iste, si consecrationis tempore distrahatur, tunc consecratio est virtualiter volita. Quia sequitur ex actu formaliter volito, nempe, ex actuali volitione celebrandi missam.

CONCLVSIO I.

Ignorãtia cõcomitans, si fuerit vincibilis, nõ excusat à peccato: quin potiùs accusat, & est peccatũ. Et ratio est: q̃a est volita

lita in sua causa immediata, scilicet, in negligentia inquirendi veritatem: vt qui intendens occidere feram, occideret inimicum, nulla diligentia adhibita. In hoc euentu ignorantia non est causa peccati. Nam si sciuisset: nihilominus occidisset. Sed est peccatum, propter causam dictam, nempe: quia voluit causam immediatam homicidij, scilicet, negligentiam inuestigandi veritatem.

CONCLVSIO II.

Ignorantia concomitans peccatum, si fuerit inuincibilis, neque accusat, neque à peccato excusat. Non accusat: quia nõ est peccatum volitum in se, cum sit ignotum: neque in sua cã; quoniam adhibuit debitam diligentiam. Neque excusat; quoniam ignorantia est causa peccati; eo quod tollit scientiam; quæ si adesset, prohiberet peccatum. Si enim sciret, etiam peccaret: quare à peccato nõ excusat: vt patet exemplo illius qui adhibita sufficienti diligentia occidit inimicum, quem si sciuisset, et occidisset. Hic.n non accusatur: quia debitam adhibuit diligentiam, nec excusatur: quoniam ignorantia illa excusat à peccato, quam qui habet, si sciret factum esse malum, non efficeret, & hic si sciuisset, factum commisisset.

CONCLVSIO III.

Actus ille, ex quo sequitur homicidiũ commissum p ignorantiam inuincibilem concomitantem: vt sagittatio, nullo modo est imputãdus ad culpam: immò si honesto fine fiat, est actus laudabilis, & homicidium inde secutum, nisi subsecuta fuerit ratihabitio, rationem peccati nõ habet. Et ratio est: quia cum de ratione peccati sit, quòd sit voluntarium, & tale homicidiũ nullo modo sit voluntarium: quia non formaliter, id est, in se: neque interpretatiue, id est, in sua causa, quoniam præfuit debita diligentia: neque virtualiter: propterea quòd sagittatio, ex qua secutum est homicidium, non fuit ab animo iræ, aut vindictæ, sed ab animo venandi imperata: profectò nullo modo neque actus, cum sit laudabilis, si honesto fine fiat, neque homicidium habet rationem culpæ. Alioquin si aliquis inculpabiliter mittens lapides, vel tegulas deorsum occideret inimicum prætereuntem, peccaret, quod est absurdum. Notanter dicitur in cõclusione: nisi subsecuta fuerit ratihabitio. Nam si illi placuerit occidisse inimicum, esset mortale. Iuxta illud, Lætantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Oppositum 2 & 3 conclus. tenent aliqui Thomistæ, quorum rationes facile solues, si sequentem animaduersionem notaueris.

Prouerb. cap. 2.

Animad.

Hec-

Hæc conditionalis, si sciret dictus sagittarius, ibi latere inimicũ, occidisset ipsum, pōt dupliciter haberi. Aut formaliter, tūc, quo mittit sagittã, dicens. Si in illo nemore lateret inimicus, meus N. libenter occiderē illum: & hoc modo homicidiũ tunc esset volitum. Aut hr̄ scũdò in promptitudine animæ, ita q̄ si recordaretur inimici, formaret dictam conditionalē, q̄ non format: quia non recordatur. In tali casu conditionalis non efficit actum culpabilem. Et ratio est: quia solus actus est meritorius, aut demeritorius, & nō solus habitus. Et ita in præparatione animi solum sapit naturam habitus.

Appen. 1 Hinc, solà habitualis animi pręparatio dandi eleemosynã, si occurreret pauper, si non do: quia non occurrit, vel si nō elicio talem conditionalem, non erit meritoria. Similiter si ego repercuterem aliquem, à quo essem percussus, & non haberē

Appen. huiusmodi conditionalem, non peccarem. Hinc quanta sit Christianorum vecordia in eliciendis actibus meritorijs, facillimè deprehenditur.

Tertia dif. Excusabitur ne dictus ignorans à pœna canonica incurrenda, sicut ratione illius circunstantiæ excusabitur a culpa.

Verbi gratia, qui occidit clericum, quē inuincibiliter ignorabat esse clericum An committat sacrilegium ratione cuius incidat in excommunicationem canonis, si quis suadēte, &c. Sco in 4. d. 6. q. 8. in principio obiter tractat hanc difficultatē. Cuius sententia est, quòd dans operam rei illicitæ, contrahit iuris canonici pœnam: etiam si illam inuincibiliter ignoret. Vbi distinguit, quando fuerit iuris, aut facti ignorantia. Lege Caietanum vbi supra.

Notab. Pœnæ canonicæ sunt duplices. Quędam. n. sunt, quæ ponũtur, tanq̄ pœnæ, quæ non nisi pp delictum contrahuntur: vt excommunicatio, interdictum, & suspensio. Aliæ verò sunt, quę imponuntur, et. si non interueniat delictum: vt irregularitas propter homicidium licitum, aut illicitum, quæ non est ꝑprie pœna: sed tantum inhabilitas, propter horrorem sanguinis. Non enim decet tales homines ad altare accedere.

CONCLVSIO I.

Quando ignorantia est facti inuincibilis respectu alicuius circunstantiæ, non incurritur excommunicatio. Exempli gratia, occidit aliquis iniustè hominem, quē inuincibiliter ignorabat esse clericum, talis homicida non est excommunicatus. Ratio, quia excommunicatio solum fertur propter peccatum contumaciæ, & inobedientiæ contra ecclesiam, & non contra Deum: vt colligitur ex illo. Si ecclesiam non audierit, sit tibi,

tanquam

tanquam ethnicus, & publicanus. Et in casu posito sicut liberatur à culpa contumaciæ, & inobedientiæ contra ecclesiam, eo quod laborat ignorantia inuincibili circa illam comminationem: ita etiam excusatur à pœna excommunicationis, quæ non, nisi propter contumaciam, contra ecclesiam, cõtrahitur. Et est definita in c. si verò, de sententia excommunicationis. *Mat. 18.*

CONCLVSIO II.

Irregularitas, etiamsi factum non imputetur ad culpam propter ignorantiam inuincibilem, incurritur, dummodo detur opera rei illicitæ, ex qua ex natura rei potest homicidium sequi: cuiusmodi est sagittatio. Et ratio est, quia irregularitas nõ est pœna propriè: sed inhabilitas, quæ solum propter horrorẽ sanguinis imputatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ignorantia imminuat peccati malitiam? *Doctor. ubi sup.*

Peccatum eò est grauius, vel minus graue, quo magis est voluntarium. Et ratio est: quia tota quidditas, & radix malitiæ peccati est, quod sit liberum, & voluntarium iuxta illud. Qui potuit transgredi, & non est trãsgressus, &c. *Nota. Eccl. 31.*

CONCLVSIO I.

Ignorantia affectata non minuit: sed auget peccati malitiã. Et ratio à definitione ignorantiæ affectatæ est, quia vult ignorare præceptum: vt liberiùs peccet: quare peccatum tali ignorantia commissum erit magis voluntarium, quàm seclusa ignorãtia, & ex consequenti erit deterius, & grauius peccatum: vt si quis nollet audire concionatores, vt liberiùs peccaret, instar Regis Achab Almain in suis moralibus tenet oppositum. Nã dicit, peccatum ex tali ignorantia esse minus voluntarium, quàm ex scientia: quoniam si sciret, inquit, non peccaret. Quæ ratio nihil valet: nam vt ex dictis constat, ex affectu, & vehementi peccandi desiderio procurauit ignorare: ne remorsus cõsciẽtiæ peccatum impediret exemplo Regis Achab. *3. Re. 21.*

CONCLVSIO II.

Ignorãtia cõcomitans, & inuincibilis, neq; auget, neq; minuit peccati malitiã. Probatio huius conclusionis pẽdet ex proxima diffic: vbi demõstratũ fuit huiusmodi ignorantiã nõ excusare à peccato: quia non est peccati cã. Nã si sciret, nihilominus peccatũ committeret. Neq; accusare: quia tale peccatũ neque est volitũ in se, cùm non sit cognitum, neq; est volitũ in sua causa, cum omnem diligentiam ad inquirendam veritatẽ adhibuerit. Vnde & S. Tho. vbi supra ait. Talis ignorantia inuincibilis neque auget, neque minuit peccati malitiam.

CONCLVSIO III.

Ignorantia vincibilis, & præcedens peccatum, peccati mali tiam minuit. Ratio ex notabili posito sumitur: quia tantò aliquod peccatum est minus graue, quantò est minus voluntarium. Tale autem peccatum non est volitum in se, nam, qui ita peccat, si intelligeret esse malum, non illud committeret: quare erit minus graue peccatum, quàm si scientia, & cognitione præcedente, committeretur.

Quinta difficultas. An peccatum commißum per ignorantiam sit eiusdem speciei in genere moris, cuius est peccatum ex certa scientia commissum?

V. g. An contractus vsurarius per ignorãtiam factus sit sub specie iniustitiæ: ita, vt talem contractum faciens ad restitutionem teneatur? Est hæc difficultas confessoribus valde notanda, quam tractat Caiet. vbi supra. Relege primùm ignoran

Caiet. 1. Fund. tiæ diuisiones. Quemadmodum aliud est peccatum: aliud verò peccati obiectum (peccatum enim furti est volitio furandi, aut extensio manus ad arripiendum alienum: obiectum autẽ furti est res ipsa aliena) ita etiam aliud est volitio peccati: & aliud volitio ipsius obiecti. Ignorans præceptum, fornicationem prohibens, non vult peccatum in se; quoniam non co-

2. Fund. gnoscit illud. Vult tamẽ obiectum fornicationis, nempe, mulierem non suam, Vultque illam in se ipsa: quia cognoscit nõ esse suam. Perinde ignorans vsuram esse peccatum, non vult vsuram in se ipsa, id est, peccatum vsuræ, propterea quod ignorat peccatum, & nihil volitum, quin præcognitum: vult tamẽ pecuniam in se ipsa: quia cognoscit illam. Peccatũ sumit speciem malitiæ ab obiecto volito in se ipso: non autem ab obie-

3. Fund. Osee 9. cto per accidens volito in sua causa. Probatur Osee 9. ubi dicitur. Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt. Quan-

4 Fund. D. Aug. Gen. 19. do peccatum est volitum in sua causa, speciem sumit ab ipsa peccati causa. Probatur ex D. Aug. 22. contra Faustum: vbi docet Loth esse culpandum, non quantum incestus, sed quãtum ebrietas meruit.

CONCLVSIO I.

Peccans ex ignorantia excludente scientiam iuris prohibẽtis aliquod malum: quia malum, committit peccatum eiusdẽ speciei cum illo, qui, eiusdem iuris conscius, peccat. Ratio colligitur ex tertio fundamento: quia peccatum sumit speciẽ ab obiecto volito in se ipso, & cum peccans ex prædicta ignorãtia, velit obiectum in se ipso, ac si esset iuris conscius, erit profectò vtrumque peccatum eiusdem speciei. Et confirmatur a

quia

quia peccatum sumit speciem à conuersione ad obiectum: vt in secunda huius secundi parte dicetur, & peccans ex huiusmodi ignorantia vult conuersionem in seipsa.

Hinc, si quis committat vsuram ex ignorantia culpabili iuris, erit restitutioni obnoxius, perinde ac si esset iuris cõscius. Et ratio est: quia vterque committit peccatum iniustitię. Appen. 1

Hinc, prætermittens culpabiliter ex ignorantia peccatum confitendum, tenetur iterare confessionem, ac si esset iuris conscius, & illud prætermitteret. Ratio est: quia vtriusque obiectum (scilicet, peccati confitendi prætermissio) est uolitum in se: & ex consequenti vtrunque peccatum est eiusdem speciei, nempè, sacrilegij. Appen. 2

CONCLVSIO II.

Peccatũ cõmissum ex ignorantia priuante hominem ratione vsu sumit speciem tantum à sua causa: vt furtum homicidium, &c. commissum ab ebrio sua sponte in ebrietatem incidente. Et ratio est: quia huiusmodi peccata sunt solius intemperantiæ. Et probatur: quoniam hæc peccata, & eorum obiecta non sunt in seipsis volita: sed in suis duntaxat causis: quare non habent aliam volitionem, præter volitionem suæ causæ, neque habebunt aliam malitiam. Si quidem peccatum eatenus est malum, quatenus voluntarium.

Hinc ebrius comburens segetes, ad nullam tenebitur restitutionem. Quia non committit peccatum iniustitiæ: sed intemperantiæ, scilicet, gulæ. Similiter si hominem interficiat, non erit pœna homicidij plectendus. Quia non est homicida formaliter. i. ex intentione: sed formaliter est intemperatus: materialiter autem homicida. Appen. 3

Verùm intellige exemplum hoc cum quadam limitatione, ea, nempè, lege: ne hoc animo inebriauerit se: vt priuatus ratione, mala committeret, licet non sit expertus se inebrietate talia peccata committere. In his enim euentibus solummodò ebrietas a peccato iniustitiæ, & restitutionis non excusat. Et ratio est: quia volens ebrietatem, vult etiam interpretatiuè iniustitiam, cuius est conscius. Limitatio.

CONCLVSIO III.

Peccatum ex ignorantia facti commissum non est eiusdem speciei cũ peccato cõmisso ab illo, qui facti erat conscius: ut homicidiũ cõmissum ab homine incautè proijciente tegulas, nõ est eiusdẽ speciei cum homicidio ex industria commisso. Et ratio est: quia neq; obiecta sunt in seipsis volita, neq; intenta, cum sint incognita: sed tantum in sua causa, nempè in negli-

negligentia circunspiciendi: ne quem interimeret. Peccata enim sumunt speciem ab obiecto in se volito.

Hinc, occidens hominem ex ignorantia facti: non homicidij pœna est plectendus, etiam si det operam rei illicitæ.

Appen. 4 Hinc, neque comburens incautè alienas segetes contrahet sententiam excommunicationis contra incendiarios latam.

Appen. 5 Et ratio est: quia talia crimina non fuerunt volita, neque intenta; tenebuntur tamen ex tali ignorantia culpabili sancti peccantes ad restitutionem, non ratione ignorantiæ: sed ratione negligentiæ propter quam fuerunt causa damni, etiam si rei licitæ operam dederint in dictis casibus. Nam qui causam damni dat, ad damni reparationem tenetur.

CONCLVSIO IIII.

Peccatum commissum ex ignorantia iuris positiui, humani, prohibentis aliquod malum, non ex natura rei malum: sed quia prohibitum, est eiusdem speciei cum peccato ex certa sciētia commisso: vt peccatum culpabiliter ignorantis ius positiuum ieiunij quadragesimalis, & non ieiunantis propter ignorantiam talem est eiusdem speciei, nempe, intemperantiæ, cum peccato commisso à sciente ius ipsum. Et ratio est: quia peccatum sumit speciem ab obiecto, & cōuersio ab cibum vetitum (scilicet esus carnium) fuit in se volita, & vtrobique obiectum, & talis etiam cibus quò ad comestionem.

Appen. 6 Hinc, qui non soluit ecclesiæ decimam partem frugum, sed duodecimam, aut vigesimam ex ignorantia culpabili iuris positiui, tenebitur ad residui restitutionem. Et ratio est: quia voluit retinere alienum, quod est obiectum iniustitiæ. Et idem est de similibus iuditium.

Appen. 7 Hinc, si quis laboraret ignorantia facti per ius positiuum prohibiti; excusaretur à peccato per ignorantiam inuincibilē; vt patet exemplo B. Antonij in eius historia, qui à quadam fœmina nobili deceptus, per totam quadragesimam comedit oua ab illa oblata, ita quadragesimalibus escis palliata; vt non potuerit præsagire se quadragesimam frangere. Tum propter occultationem cibi. Tum etiam quia non erat suspicionis occasio, propter fidem nobili fœminæ, ac piè debitam. Non autem excusaretur, si cocus fuisset de hæresi suspectus, vel simile factum iam antea commisisset. Nam tunc fuisset peccatum illius speciei cuius fuisset negligentia inquirēdi veritatem, scilicet, aut intemperantiæ, aut iniustitię: vt ex dictis constat.

Sexta diffic. Vtrùm liceat consulere alicui; vt operetur iuxta ignorantiam inuincibilem, quam habet. *Sess. 18. dist. 4 q. 2 art. 4.*

Titulus huius difficultatis triplicem potest habere sensum: Et primus est. An confessor, vir peritus teneatur pœnitentem ignorantia inuincibili laborantem illuminare, quando pœnitens nihil interrogat? Secundus sensus est. Vtrùm teneatur quando interrogat? Tertius est. Teneatur ne consulere veritatem? dummodò sit conscius se consulendo profuturum.

CONCLVSIO I.

Si laborans inuincibili ignorantia, nihil interroget, non tenetur confessor illuminare illum, veritatem explanando, nisi sit ignorantia eorum, quæ ad vitam æternam sunt necessaria; vt est articulorum fides, sacramentorũ, pœnitẽtiæ, & baptismi ignorãtia. Et ratio est: quia cùm in proximo solum teneamur vitare, quod est peccatum, & peccati causa, quæ vitam æternam impediunt: & ignorantia inuincibilis in casu huius conclusionis non sit peccatum, nec peccati occasio: quia gloriæ ingressum non præcludit (non enim est de articulis fidei, &c.) non tenebitur confessor pœnitentem non interrogantem illuminare.

Hinc, si ego scirem Titium cùm Berta contrahere velle, & agnoscerem ex parte patris fratres esse, quam fraternitatem vterque inuincibiliter ignoraret: quamuis possem aliqua via occulta, vel etiam reuelando fraternitatem, matrimonium impedire, non teneor reuelare. Quia tale matrimonium in dictis coniugibus non est peccatum, neque peccati materia, neque talis ignorantia est de necessarijs ad vitam æternam consequendam. *Append.*

CONCLVSIO II.

Quando pęnitens tali ignorantia laborans, nihil interrogat de re, quam ignorat, & confessor intelligit se profuturum veritatem docendo, debet illum instruere: sin minus, tacere, vel generaliter respondere, dummodò non mentiatur, & celet veritatem. Et ratio est; quia frustra laboraret. Frustra autem niti, & nihil aliud laborando, quàm odium quærere, extrema dementia est. Tum etiam: quia in casu huius conclusionis pœnitens est absque culpa, & si illustraretur, in periculo peccandi mortaliter, constitueretur. Quare si non intelligit se profuturum, deber veritatem tacere. Dices. quomodo veritatem celare poterit absque peccato, quin mentiatur? Respondeo. Hoc modo. v. g. ignorat pœnitens *Dub.*

inuin-

inuincibiliter contractum, quem facit, esse vsurarium, dicet tunc confessor. Tu consuluisti aliquem virum doctum de iustitia huius contractus? qui, si respondeat. Consului: Et dixerunt mihi, licere. Si putat se non profuturum, poterit celando veritatem dicere illi. Absq; peccato poteris hoc facere. Et tunc non mentitur confessor: sed dicit verum: propterea quod si pœnitens posteaquam consuluit virum doctum, adhuc laborat ignorantia inuincibili, poterit sine peccato talem contractum facere. Quia fecit totum, quod tenebatur ad vincendam ignorantiam facere, quam superare non potuit.

CONCLVSIO III.

Licitum erit consulere alicui: vt operetur iuxtà ignorantiam inuincibilem, quam habet, etiam si actus fuerit aliàs prohibitus. Hæc conclusio est aliquorum Thomistarum, quam illustro exemplo. Scit aliquis certissimè Titium habere ignorantiam inuincibilem huius iuris, nempe, accedens ad consanguineam vxoris, quamuis possit, & teneatur reddere debitum; petere tamen non potest. In hoc euentu poterit confessor consulere ex ignorantia interroganti, vt debitum petat. Et ratio est: quia non est peccatum consulere alicui, quod absque peccato est paratus efficere Non enim in hoc casu cōsulens peccato alterius cooperatur. Tum etiam: quia consilium tunc est malum, & prohibitum, atque peccatum, quando est causa peccati, & in casu posito consulens non est causa peccati. Quod autem dictum est de celanda veritate, intelligendum est priuatim: quia in concionibus, & electionibus publicis, non est celanda veritas: sed cum grano salis prudētiæ manifestanda. Est enim prædicatorum, & magistrorum aperire veritatem; iuxta illud. Væ mihi: quia tacui.

Limitatio.

Isai. 6.

Septima diffic. Estne omne peccatum ex ignorantia?

Duæ sunt circa hanc difficultatem extremæ sententiæ. Vna Adriani quodlib. 4. q. 1. vbi varios in suam sententiam adducit autores, quos sequitur Caiet. 1 2. q. 77. art. 2. Hi affirmant omne peccatum procedere ex ignorantia. Altera, & contraria tribuitur Scot. in 3. dist. 36.

Adria.

Caiet.

CONCLVSIO I.

Si ignorantia sumatur; prout est priuatio scientiæ opposita, non omne peccatum ex ignorantia emanat. Et ratio est; quia potest aliquis sciēs, & volens de industria, & ex malitia contra dictamen rationis peccare. Quod docuit D. Paulus ad Roma. dicens. Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Vbi per fidem intelligit apostolus fiduciam, & conscientiam. Est

Paul. ad Rom. 14.

enim

enim sensus apostoli. Quod agens contra scientiam ædificat ad gehennam: quare potest esse peccatum, stante conscientia ex opposito. Quid? quòd dicit Christus: quòd seruus sciens voluntatē domini, & nō faciens, vapulabit multis. Et Iacob. scienti, inquit, bonum, & non facienti peccatum est illi. Et in hoc sensu vera est Scoti opinio dicentis, non omne peccatum procedere ex ignorantia, quatenus est priuatio scientiæ. *Luc. 12.* *Iacob. 4.*

CONCLVSIO II.

Si ignorantia accipiatur pro errore, siue pro inconsideratione intellectus, quodcunque peccatum ex ignorantia proficiscitur. Dicitur enim prouerb. 14. Errant, qui operantur malum. Et Ethic. 3. Omnis malus est ignorans. *Prouerb. 14.* *Arist.*

Hinc, soluitur difficultas, nempe. Vtrùm Adæ peccatum fuerit ex ignorantia? Cui respondetur initium habuisse ex ignorantia, quatenus ignorantia sumitur pro inconsideratione, & inaduertentia intellectus, non considerantis detrimentum peccati, aut operantis ordine præpostero. Et ratio est: quia Adam non peccauit ex ignorantia, quæ est priuatio scientiæ oppositæ (Fuit enim, & præcepti, & transgressionis conscius) sed quia credidit peccatum suum esse veniale, id est facilis veniæ, siue reparationis, cùm esset difficilis reparationis. Quia grauissimum Nam; vt inquit Beatus August. apud Magist. hac distinct. non aduertit tantum malum posteritati venturum: quare peccauit, ignorantia concomitante, quę est inconsideratio, siue obliuio rei faciendæ. Quæ quidem ignorantia non est pœna peccati: vt est ignorantia, quæ est priuatio scientiæ: sed est radix peccati. *Dub.* *S. Bona. vbi suprà q. 1.*

Hinc, dici potest malum angelum eodem modo peccasse ex ignorantia, id est, ex inconsideratione, & obliuione ordinis. Prius enim Deum, quàm se ipsum diligere debuerat. Hactenus quod ad nostrum institutum attinet, hæc, quæ de ignorantia diximus, iuxtà grauissimorum theologorum communiorem opinionem declarata sufficiant. Qui plura desiderat, lustrare poterit ius canonicum, & ciuile, vbi præclara quidem inueniet axiomata, quæ notatu sunt maximè digna. Quale illud est. Tempus creditur ignoranti. ff de iur. & fact. ignor. l. 1. in princi. Et. ff. de his, qui no. infa. l. genero inquit. Et illud. Asserere verisimiliter non debet quis, quod ignorat. ff. de ac. empt. & vend l. Iulianus. §, quidam tamen. Et illud. Aliquis non potest renun- *Append.*

sciare iuri, quod sibi ignorat competere. C. de fur. l. fi. ff. de inoffi. testa l. mater & l. eum, qui in princ. eo. tit. Et illud. Cùm quis succedit in ius alterius, iustam ignorantiæ causam habere præsumitur ff. de reg iur. qui in alterius eo. tit. lib. 6. Et illud. Dubitanti potius est imputandum, quàm ignoranti: quia dubitans potest inquirere, qui dubitationem soluat: sed qui errat, seu ignorat, credit illud firmiter sic esse, quod non est. Ita Bal. in c. 1. § personam, per quos fiat inuestig. in vsi. feud. Et illud Ignorantia ficta neminem excusat. C. de bon. lib. l. fi liberi. Et illud: ignorantia facti aliquem excusat l. nihil. §. sicut filius. ff. de inoffic testa. quia erranti succurritur. Et illud ignorantia iusta, & probabilis excusare debet. Insti. manda. §. vtilitas. Et illud. Ignorantia peccatum excusat C. de ser. fugi. l. quæcunque l. in omni parte. ff. de iur. C. vnde vi. l. si quis in tanta Et illud. Ignorans regulariter; de vitio non tenetur. ff. de act. emp & vend. l. Julianus. § Item qui furem, nisi in quinque casibus, quos glo. illius § numerat. Et illud, Ignorantia præsumitur, nisi scientia probetur: ff de proba. l verius. Et illud. Ignorantia in facto proprio, aliquando ex interuallo admittitur. Bar. in l. si res. ff. de leg. 1. in l. Si quis delegauerit, in fine de noua. Et illud. Ignorantiam allegans, non tenetur eã probare: sed aduersarius tenetur scientiam probare. l. fi. C. de sponsa. Lege Alexandrũ in l. 2 in 6. col. sol. mat Et illud. Ignorantia delictum excusat. Bal. in c. à nobis de exceptionib. Bar. in l. fi ff si quis te lib. Et illud. Ignorare ius lata est culpa. ff. de verb. sig l. latæ culpæ & l. leges sacratissimæ. C. de legi. Et illud. Ignorans quantum soluere debet, improbus videri non potest ff. de regul. iur. l. non potest. Et illud. Ignoratis principijs, quæ post principia sunt, ignorare oportet. in authen. de non alienand. §. si minus. Et illud. Ignoranti, & non scienti parcitur. ff. mandati. l. fideiussor. C. de euictio. l. si secundum.

Sunt etiam in iure canonico sua de ignorantia principia, quæ etiam iuri ciuili competunt Quale illud est. Ignorantia iuris ciuilis, & canonici excusat à tanto. 24 q. 1. can. si quis dederit, & 32. q. 7. can. quemadmodum, & 6. q. 1. can. quæro. Et illud. Ignorantia iuris ciuilis, & canonici non excusat à toto. 1. q. 4 § vlt. ante finem, & 37. dist. can. presbyterum. Et illud. Ignorantia inuincibilis, quæ est ex furore, vel dementia, si est à casu, non imputatur: si autem emanat à culpa noxia est. 15. q. 1. can. si quis insaniens. & can. proximo. & c. illud relatum, § itaque. Et illud. Ignorantia vincibilis procedens ex negli-

gentia, excusat à tanto: sed non à toto. 32. q 7. quemadmodũ. Ignorantia non semper errat. 38. dist. can. Quamuis. Et illud. Ignorans modum, & qualitatem peccat, quando iuris ignorantia laborat. 8 dist. can. consuetudo: non autem quando facti ignorantiam habet. 34. q 1. can. in lectum. Et illud ignorans quid ei facto suo sit secuturum, dans operam rei licitæ, non peccat: vt qui volens patrem suum à leone liberare, sagittam mittens patrem occidit. 23. q. 5. de occidendis, & 50. dist. can. sæpe.

Magist. Sem. Distinct. XXIII.

De scientia Adæ.

Quoniam difficultates, quæ in hac dist. à Magist. tractantur, supra fuerunt à nobis expositæ: vt illa. Cur Deus permiserit hominem tentari Et illa. Cur Deus hominem impeccabilem non produxit? Quæ à doctoribus locis in principio quęstionis citatis disputantur. Restat: vt breui quæstionem positam absoluamus, & huic primæ huius secundi parti finem imponamus. *Al. Al. q 92. S. Th. q 94 D. Bona. Ric. Sco. Dur. & alij hac dist.*

Prima dif. Adam statim atque conditus fuit, habuit ne perfectam creaturarum scientiam.

CONCLVSIO.

Fuit Adam in plenitudine scientiæ creatus. Et ratio est, quoniam proculdubio decens fuit. vt Deus hominem primum, totius generis humani patrem, principium, & seminarium, secundum possibilitatem naturæ, & exigentiam eius, in cognitione perfectum faceret: ita vt sciens diuinas leges, & illas obseruans, Deo placere, & in via morum ambulare, & posteris suis exempla rectè ambulandi, & sequendi se, præberet, & animalia omnia, quibus erat præfectus, regere, & gubernare valeret. Nam sicut non decet, sapientem dominum, curam rerum suarum gubernatori stulto: sed prudenti committere (quoniam acceptus est Regi minister intelligens) ita decuit, Deum facere hominem intelligentem: & vt sciret, quid vnicuique expediret Quod eum fecisse ex impositione nominũ apertissimè colligitur. Et hoc est, quod sanctus Moyses osten dere voluit, cum tam studiosè dixit, Deum cuncta terræ ani- *Prou. 14*

mantia, & vniuersa volatilia cœli adduxisse ad Adã: videret, quomodo vocaret ea. Appellauitque Adã nominibus suis cun-ᴄta animantia, &c. Quibus verbis Moses ingentẽ Adę scientiã insinuauit, qua omnium animãtium nouit naturam, proprietates, vsus, & officia: ita vt conuenientia singulis nomina imposuerit. Quemadmodum cùm de Deo in Psal. dicitur. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Cuius loci sensus nõ est, quòd Deus singulis stellis Grammaticum nomen imposuerit: sed quòd Dei sapientia, qua cuncta fuerunt producta: ita singularum stellarum, quæ propemodùm infinitæ sunt, habet perfectam naturæ, & proprietatis notitiam: vt possit singulis nomina indere.

Psal. 146.

Secunda diffic. An si Adã stetisset, in cognitione creaturarũ profecisset?

Tria sunt rerum creatarum genera. Vnum earum, quæ naturali cursu fiunt. Alterum earum, quæ super naturali. Et tertium earum, quæ voluntatio cursu efficiuntur.

CONCLVSIO I.

In cognitione rerum primi generis, quò ad noui habitus acquisitionem, non profecisset. Ratio est ex B. August. & Magistro in hac distinctione: quia sui exordio omnium generũ rerum plenam accepit notitiam.

CONCLVSIO II.

Poterat autem proficere, quò ad alium sciendi modum. Et ratio est: quia quod nouerat simplici notitia, poterat cognoscere experientia, & quod nouerat intellectu, cognoscere poterat, & sensu.

CONCLVSIO III.

Poterat quoque proficere, quantùm ad perfectionem, & promptiorem sciendi habitum. Et ratio est: quia ex frequenti rerũ quas nouerat, consideratione, prõptior fuisset, & aptior, & paratior ad iudicandum de eisdem rebus, quarum per habitum innatum habebat agnitionem.

CONCLVSIO IIII.

In cognitione verò rerum secundi, & tertij generis, simpliciter proficere potuisset, nouam acquirendo cognitionẽ. Et ratio est: quia, vt diuinorũ mysteriorũ cognitionem sibi cõpararet, superna indigebat illustratione, & vt alterius hominis secreta cordis agnosceret ipsius detectione egebat. Et confirmatur: nam si angeli beati in cognitione diuinorum mysteriorũ, & humanorum secretorũ proficiebant: vt constat ex D. Paul. ad Ephes. 3. Vt innotescat principibus, & potestatibus, &c. nõ mirum, quòd homo si prestitisset, profecisset.

Ephes. 3.

Tertia diffic. Potuisset ne tunc circa verum creaturarum cognitionem decipi, aut falli?

CONCLVSIO.

Adam in statu innocentiæ, ante peccatum, circa cognitionem veritatis, falso, pro vero consentiendo, decipi, non potuisset. Et ratio est: quia intellectus ex se ipso non fallitur, cùm circa proprium obiectum, non erret, & omnis error, vel deceptio intellectus ex aliqua passione siue deuiatione inferiorum emanet. Vnde quandiu anima Deo subiecta mansit non peccando per affectum, errare non potuit per intellectum. Et ideò B. Paul. ad Timoth. Vir non est seductus in præuaricatione: sed melior. Cuius quidem seductionem præcessit peccatum, nempe, interior mentis elatio: vt D. Aug. vndecimo super Gene. ad literam docet. Alex. Hal. 2. p. q. xi. 2. ar. 4. S. Tho. ar. 4. S. Bona. q. 2. Dur. quæst. 3. & alij. 1. Tim. 2. D. Aug.

Quarta diffic. Cognouit ne Adam ante peccatum creatorem suum?

CONCLVSIO I.

Cognouit quidem. Hanc conclusionem manifestè ostendit Geneseos scriptura, quando dicit, Fecit Deus hominem rectum. Neque enim rectus esse posset, si Deum, & creatorem suum nesciret. Eccl. c. 7.

CONCLVSIO II.

Cognouit etiam ante peccatum longe perfectiùs Deum, quàm nos modò ex Euangelio, aut tota scriptura cognoscimus. Et probatur primò: quia nos venimus in cognitionem Dei, quem priùs ignorauimus, Adam verò ab exordio creationis suę plenus Dei notitia extitit. Secundò cognitio, quàm nos habemus creaturarum, occasionibus subinde impeditur, neque fixa est: sed imperfecta, & sæpe interrupta: at verò Adæ cognitio Dei in creaturis fixa erat stabili adhæsione continua, serena, ac perpetua, omnibus interioribus, & exterioribus sensibus illi Deus occurrebat. Et quicquid ĩ eo statu egit: & perseuerans egisset, semper Dei maiestatem, & sapientiam mentis obtutibus præfixam habuisset. Nobis autem hic in terra repentibus miseris peccatoribus magnum reputatur, si interdum per quartam horę partem ex pulchritudine cœli, & terræ ornatu, & reliquis beneficijs singulari benignitatis diuinæ largitate impartitis ad creatoris cõtemplandam pulchritudinem eleuemur. Al. Ale. m. 2. ar. 2. S. Tho. ar. 1. S. Bon. q. 3.

Quinta diffic. Cognouit ne Deum eadem cognitione, qua nunc beati Deum agnoscunt

Sensus tituli est. An viderit Deum per essentiam?

CONCLVSIO.

& alij vbi supra. Non vidit Deum per essentiã. Nõ enim videbit me homo, & viuet. Et ratione cõfirmatur: quia quicũq; diuinã essentiã cernit, beatus est, & à Deo auerti nõ potest. Et Adã in eo statu à Deo per peccatum auersus est: quare diuinam essentiam non vidit. Habuit tamen altiorem Dei notitiam ea, quam nos modò habemus. Nam ex nostra corruptione, & mentis cæcitate magna oritur obscuritas, quam Adam, prius quàm peccaret, non habebat. Vidit enim Deum, ne dum per creaturas: sed & quàm plurimis alijs modis, eo solo excepto, qui per speciem, siue essentiam est. Vnde à præfatis doctoribus ipsius scientia, siue notitia de Deo, media inter nostram, & beatorum constituitur.

Exo. 33.

Et hæc de prima huius secundi libri parte ad laudem, & gloriam sanctissimæ Trinitatis, & humanitatis beatissimæ Domini nostri Iesu Chisti, & immaculatę conceptionis pijssimæ Virginis Mariæ, & Beati Iosephi, & patris mei Francisci, Sanctorumque omnium

Omnia Censuræ sacrosanctæ Matris Ecclesiæ subiecta sunto.

Finis Primæ partis.

INDEX QVAESTIONVM, DIFFICVLTATVM, ET DVBIORVM,

Quæ in Prima Parte Florum Secundi Libri Sententiarum explicantur.

Florum Tractatus de creatione.

Dist. I. De creatione.

Secunda

Dub.

Dub.

Dub.

Prima

Distinctio 23.

INDEX
LOCORVM
TAM EX VETERI, QVAM EX NOVO TESTAMENTO IN PRIMA PARTE HVIVS LIB.
ADDVCTORVM.

2 *Non*

Prouerbiorum.

Ecclesiastes.

Sapientiæ.

8.Charitas

&

INDEX

LOCVPLETISSIMVS RERVM, ET SENTENTIARVM,

Quæ in Prima Parte huius Secundi Libri continentur.

A

Affectiones

Cognitio

 afficere,

cur

M

Missionis